T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

DÜZCE'DEKİ TÜRK DÖNEMİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI

DOKTORA TEZİ

ERDAL OKUMUŞ

İSTANBUL 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

DÜZCE'DEKİ TÜRK DÖNEMİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI

DOKTORA TEZİ

ERDAL OKUMUŞ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ABDÜLHAMİT TÜFEKÇİOĞLU

İSTANBUL 2025

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

“DÜZCE'DEKİ TÜRK DÖNEMİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI”

“Erdal OKUMUŞ” tarafından hazırlanan tez çalışması, 10/12/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü “Türk Sanatı” Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman	**:** Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU	(Marmara Üniversitesi)
Üye	**:** Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ	(Medeniyet Üniversitesi)
Üye	**:** Prof. Dr. Mustafa ÖZER	(Medeniyet Üniversitesi)
Üye	**:** Doç. Dr. Halil KURT	(Marmara Üniversitesi)
Üye	**:** Dr. Öğr. Üyesi Nuriye Özlem ÇUHADAR	(Marmara Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....Xİ

ÖZET.....Xİİİ

ABSTRACT.....XİV

KISALTMALAR DİZİNİ.....XVİ

HARİTALAR DİZİNİ.....XVİİ

TABLOLAR DİZİNİ.....XVİİ

ÇİZİMLER DİZİNİ.....XVİİİ

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....XXİİ

1. GİRİŞ.....1

1.1. Konunun Amacı ve Önemi.....1

1.2. Konunun Kapsamı 2

1.3. Yöntem…….....3

1.4. Kaynak ve Araştırmalar.....5

2. DÜZCE'NİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ…..……...9

2.1. Düzce'nin Coğrafi Konumu…….…….9

2.2. Düzce'nin Tarihçesi…….……....11

3. KATALOG.……....14

3.1. Camiler……...…..…….……...……14

3.1.1. Merkez.……...……...…….……...14

3.1.1.1. Ozanlar Köyü Cuma Camii……...…...……..….14

3.1.1.2. Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii.....……...….…16

3.1.1.3. Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii….……....……..18

3.1.1.4. Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii……...…….....…….....20

3.1.1.5. Muncurlu Köyü Merkez Camii.....……...……...…22

3.1.1.6. Konuralp Beldesi Tekke Camii…….....……....24

3.1.1.7. Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii……..……...26

3.1.1.8. Pınarlar Köyü Camii…….…..…….....……....29

3.1.1.9. Kaymakçı Köyü Camii…….....…..……...30

3.1.1.10. Yaka Köyü Camii…….....……..…..……...33

3.1.1.11. Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii….....…..…..…….……..…35

3.1.1.12. Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii…….....…38

3.1.1.13. Gümüşpınar Köyü Camii……...….....…40

3.1.2. Akçakoca...…….....……..……...…42

3.1.2.1. Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii….....…….……..42

3.1.2.2. Korfa Camii…….…..……..…..……..……...…....……44

3.1.2.3. Göktepe Köyü Evliya Camii.……...……...……46

3.1.2.4. Hemşin Köyü Camii.…….....……..…….48

3.1.2.5. Yeni Meze Camii…….....……51

3.1.2.6. Pınarbaşı (Faryan) Camii…...…….....…….…….54

3.1.2.7. Göktepe Köyü Camii.……...…….....…..……..…56

3.1.2.8. Edilli Köyü Camii…….……...….....…..……...…...……59

3.1.2.9. Kirazlı Köyü Camii……...…….....……...……..….61

3.1.2.10. Çuhallı Camii…….……..…..….....…..……..….63

3.1.2.11. Esmahanım Köyü Camii……...…..…...……..…….....…….66

3.1.2.12. Koç Baba Camii……..……..…..…...……..…….....…….68

3.1.3. Cumayeri……..……..70

3.1.3.1. Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii…….....……70

3.1.3.2. Harmankaya Köyü Camii……..……...……....……73

3.1.4. Çilimli…….....……...……..….77

3.1.4.1. Fidani Divanı Cuma Camii……..…...…….....……77

3.1.4.2. Tepeköy Camii…….……....……..……...…80

3.1.4.3. Yeni Vakıf Köyü Camii…..…….……..…….…….....83

3.1.5. Gölyaka…….....……...……...85

3.1.5.1. Bakacak Köyü Camii……..…...…….....……85

3.1.5.2. Esen Mahallesi Camii…….....…...…….....……87

3.1.6. Gümüşova……...…….……...…….89

3.1.6.1. Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii.....……89

3.1.7. Kaynaşlı……...…….……...…….……...91

3.1.7.1. Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii.....……91

3.1.7.2. Saz Köyü Camii.....……92

3.1.7.3. Murat Bey Köyü Camii.....……95

3.1.7.4. Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii.....……97

3.1.7.5. Yeniyurt Köyü Camii.....……99

3.1.8. Yığılca……..103

3.1.8.1. Hebeler Köyü Camii……..…...…….....……103

3.1.8.2. Yığılca Orhan Gazi Camii……...…….....……..105

3.2. Çeşmeler…..……...……...……...……...108

3.2.1. Merkez.……...……...……..108

3.2.1.1. Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi.....……..108

3.2.1.2. Dağdibi Köyü Çeşmesi…….....…..109

3.2.1.3. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi…….....110

3.2.1.4. Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi…….....…..…...112

3.2.2. Akçakoca……...……...……..……...…..113

3.2.2.1. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi.....……..113

3.2.3. Gümüşova……...……...……....115

3.2.3.1. Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi.....……...115

3.3. Değirmenler……...……...……..……..116

3.3.1. Merkez.....117

3.3.1.1. Sertari Değirmeni.....116

3.3.1.2. Kenan Macit Değirmeni.....118

3.3.1.3. Hacı Yakup Değirmeni.....120

3.3.1.4. Hasan Türkoğlu Değirmeni.....122

3.3.2. Akçakoca.....124

3.3.2.1. Zafer Küçük Değirmeni.....124

3.3.2.2. Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni.....125

3.3.3. Cumayeri.....127

3.3.3.1. Hacı Nuri Metin Değirmeni.....127

3.3.3.2. Turan Yıldırım Değirmeni.....129

3.3.4. Gölyaka.....130

3.3.4.1. Hüseyin Karduz Değirmeni.....130

3.3.4.2. Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni.....132

3.4. Hamamlar.....133

3.4.1. Merkez.....134

3.4.1.1. Konuralp Hamamı.....134

3.4.2. Akçakoca.....136

3.4.2.1. Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı.....136

3.4.2.2. Kapkirli Hamamı.....139

3.5. Konutlar.....142

3.5.1. Merkez.....143

3.5.1.1. Ali Kemal Demirtaş Konutu.....143

3.5.1.2. İbrahim Özcanım Konutu.....145

3.5.1.3. Rıza Tok Konutu.....147

3.5.1.4. Ahmet Topçu Konutu.....149

3.5.2. Akçakoca……..……..……..……..……..151

3.5.2.1. İrfan Kurbanoğlu Konutu…….....……..151

3.5.2.2. Derya Atasayar Konutu…….....……..152

3.5.2.3. Sait Vural Konutu….....……...155

3.5.2.4. Cemal Akçakoca Konutu….....……..158

3.5.2.5. Hidayet Peker Konutu….....……..160

3.5.2.6. Cemal Kocaer Konutu...….....……..162

3.5.2.7. Nizamettin Aksu Konutu.....……..164

3.5.2.8. Gülfiye Ertürk Konutu.…….....…..…..167

3.5.2.9. İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu …….....……..169

3.5.2.10. Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu.….....……..171

3.5.2.11. Serdar Tekin Konutu.…….....……..…172

3.6. Okullar…....……...…….....175

3.6.1. Merkez....……..……..……..……..…..…176

3.6.1.1. Kirazlı Köyü İlkokulu…….....……..176

3.6.2. Akçakoca……..……..……..……..…..…178

3.6.2.1. Orhangazi İlkokulu…….....……..…177

3.7. Serenderler...……...……..…180

3.7.1. Merkez.……...……...……..181

3.7.1.1. Mehmet Aydın Serenderi.....……..181

3.7.1.2 Mehmet Temiz Serenderi.....…….....182

3.7.2. Akçakoca……..……..……..…….....182

3.7.2.1. İsmail Keleş Serenderi.....……..182

3.7.2.2. Hüseyin Koçak Serenderi.....……..…184

3.7.2.3. Hasan Çelik Serenderi.....……..…185

3.7.2.4. İlyas Küçükmustafa Serenderi.....……..187

3.7.2.5. Osman Turhan Serenderi.....……..188

3.7.3. Gölyaka…….....……...…….190

3.7.3.1. Hüseyin İmamoğlu Serenderi.....……...…..190

3.7.3.2. Cemal Yılmaz Serenderi.....……..191

3.7.4. Kaynaşlı…….....……...…...……..192

3.7.4.1. Hasan Yıldırım Serenderi.....……..192

3.8. Mezar Taşları..……...……..……...……..194

3.8.1. Merkez Mezar Taşları……...……....……....194

3.8.1.1. Azmimilli Mezarlığı.……...……....…….....194

3.8.1.2. Topçular Mezarlığı.……...……....……219

3.8.1.3. Arapçiftliği Mezarlığı.……...……....……222

3.8.1.4. Düzce Merkez Sarayyeri Mahallesi.……...……...…...223

3.8.1.5. Düzce Merkez Yukarı Yahyalar Mahallesi Şehitlik Mezarlığı……..225

3.8.1.6. Düzce Merkez Darıcı Mahallesi Mezarlığı.……...…….…...226

3.8.1.7. Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı……...……...227

3.8.1.8. Düzce Merkez Ağaköy Mezar Taşları……..…….....230

3.8.1.9. Düzce Ozanlar Köyü Mezarlığı…….237

3.8.1.10. Düzce Merkez Duraklar Köyü Mezarlığı…….……238

3.8.1.11. Düzce Merkez Güven Köyü Mezarlığı……...….239

3.8.1.12. Düzce Merkez Yaka Köyü Mezarlığı…….….241

3.8.1.13. Düzce Merkez Kabalak Köyü Mezarlığı…….……242

3.8.2. Akçakoca Mezar Taşları……..…...……..……..…….....243

3.8.2.1. Aşağı Ayazlı Mezarlığı……..…..……...243

3.8.2.2. Çuhallı Cami Haziresi……..…….…....245

3.8.2.3. Hastane Bahçesi/Önü Mezar taşları……..……252

3.8.2.4. Kapkirli Mezarlığı…….……254

3.8.2.5. Orhangazi Okulu Mezarlığı……..…280

3.8.2.6. Osmaniye Mezarlığı…….……397

3.8.2.7. Yukarı Ayazlı Mezarlığı……..……..420

3.8.2.8. Yukarı Mahalle Mezarlığı……..……...422

3.8.2.9. Akkaya Köyü Mezarlığı……..…..442

3.8.2.10. Beyhanlı Köyü Mezarlığı……...444

3.8.2.11. Beyören Köyü Mezarlığı…….445

3.8.2.12. Çayağzı Köyü Mezarlığı…….……446

3.8.2.13. Davut Ağa Köyü Mezarlığı…….……454

3.8.2.14. Edilli Köyü Mezarlığı……..…….…...451

3.8.2.15. Göktepe Köyü Mezarlığı…….……455

3.8.2.16. Göktepe Köyü Alemdar Ali Mezarlığı……..…….……..463

3.8.2.17. Hasançavuş Köyü Mezarlığı……..……..464

3.8.2.18. Hasançavuş Köyü İkinci Mezarlık……..….463

3.8.2.19. Hemşin Köyü Mezarlığı……...…….……..469

3.8.2.20. Kepenç Köyü Mezarlığı……...……...……472

3.8.2.21. Kurukavak Köyü Mezarlığı…….……...……477

3.8.2.22. Paşalar Köyü Mezarlığı...…...……...…….479

3.8.2.23. Tahirli Köyü Mezarlığı……...……...…….484

3.8.2.24. Uğurlu Köyü Mezarlığı…...……...…….…...480

3.8.2.25. Yenice Köyü Mezarlığı……...……...…….…...488

3.8.3. Cumayeri Mezar Taşları…….…...…….……..……489

3.8.3.1. Cumayeri Taşlık Köyü Mezarlığı……...……...……...…489

3.8.3.2. Ordulukaradere Köyü Mezarlığı……..……...…….491

3.8.3.3. Cumayeri Sırtpınar Köyü Mezarlığı……...…….……495

3.8.4. Çilimli Mezar Taşları.…….……...……..……..496

3.8.4.1. Hasan Dede Türbesi Mezarlığı……..……...……..….502

3.8.4.2. İshaklar Köyü Mezarlığı…..……...……...…….…..504

3.8.4.3. Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi……...…….….508

3.8.5. Gölyaka Mezar Taşları……...……...…….…….…503

3.8.5.1. Aksu Köyü Mezarlığı……..……...…….….503

3.8.5.2. Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi……..…...……..…..…505

3.8.5.3. Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı…….....……..…..…508

3.8.6. Gümüşova Mezar Taşları…….……...……...……...……513

3.8.6.1. Hacılar Kışla Mezarlığı…..…….….513

3.8.6.2. Yeşilköy Mezarlığı…....…….….516

3.8.7. Kaynaşlı Mezar Taşları...……...……..……..…517

3.8.7.1. Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi …....…….518

3.8.8. Yığılca Mezar Taşları..…..……...……...……...…522

3.8.8.1. Aksaklar Köyü Mezarlığı……..……...……...522

3.8.8.2. Bekirler Köyü Mezarlığı……....523

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA……..…….……...527

4.1. Camiler……...…..……...……...…527

4.1.1. Tarihçe…….....…..……...……..…527

4.1.2. Plan Tipolojisi…..….....…..…….…533

4.1.3. Malzeme ve Teknik...…..……...……..539

4.1.4. Üst Örtü…….....…..……...……..546

4.1.5. Cephe Düzeni…...….....…..…….…549

4.1.6. Minareler……...…...…..……...……..…550

4.1.7. Yapı Elemanları…....…..……...……..…551

4.1.7.1. Mihraplar……...…..……...……..…551

4.1.7.2. Minberler……...…..……...……..…553

4.1.7.3. Vaaz Kürsüleri…...…..……...……..…554

4.1.8. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…554

4.2. Çeşmeler……...……...…..……...……..……564

4.2.1. Tarihçe…….…..….....…..……...……..…564

4.2.2. Plan Tipolojisi…..…..….....…..……..…567

4.2.3. Cephe Düzeni…...…..….....…..……..…568

4.2.4. Malzeme ve Teknik...…..……...……..570

4.2.5. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…570

4.3. Değirmenler……...…..……....……572

4.3.1. Tarihçe…….…..….....…..……...……..…572

4.3.2. Plan Tipolojisi…..…..….....…..……..…574

4.3.3. Malzeme ve Teknik...…..……...……..576

4.4. Hamamlar…...……...…..……....……576

4.4.1. Tarihçe…….…..….....…..……...……..…577

4.4.2. Plan Tipolojisi…..…..….....…..……..…580

4.4.3. Malzeme ve Teknik...…..……...……..581

4.4.4. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…582

4.5. Konutlar…..……...…..……....……583

4.5.1. Tarihçe……...…..….....…..……..…583

4.5.2. Plan Tipolojisi…..…..….....…..……..…585

4.5.3. Malzeme ve Teknik.....…..……..…587

4.5.4. Cephe Düzeni……...…..……...……..588

4.5.5. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…591

4.6. Okullar…..……...…..……....……593

4.6.1. Tarihçe…….…..….....…..……...……..…593

4.6.2. Plan Tipolojisi…..…..….....…..……..…597

4.6.3. Cephe Düzeni…..…..…..……598

4.6.4. Malzeme ve Teknik...…..……...……..599

4.6.5. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…600

4.7. Serenderler…..……...…..……...……..…601

4.7.1. Tarihçe…….…..…..……...……..…602

4.7.2. Plan Tipolojisi…..…..…..……..…602

4.7.3. Malzeme ve Teknik...…..……...……..605

4.7.4. Süsleme Özellikleri...…..……...……..…606

4.8. Mezar Taşları…….....…..……...……..607

4.8.1. Mezar Tipleri…..…..…..……...……..…609

4.8.2. Mezar Taşı Tipleri…..…..…..……..…611

4.8.3. Başlık ve Tepelikler...…..……...……..613

4.8.4. Malzeme ve Teknik...…..……...……..…615

4.8.5. Süsleme Özellikleri……...……..616

4.8.6. Kitabeler…..…..…..……...……..…621

5. SONUÇ……...……..……..625

KAYNAKÇA.…..……...……650

HARİTALAR…..……...……671

TABLOLAR.…...……...……676

ÇİZİMLER...……...……..706

FOTOĞRAFLAR...……...……..751

ÖNSÖZ

Batı Karadeniz Bölgesi'ne yönelik Sanat Tarihi ve Mimarlık alanındaki araştırmaları destekleyici ve tamamlayıcı bir zemin oluşturmayı amaçlayan "**Düzce'deki Türk Dönemi Taşınmaz Kültür Varlıkları**" başlıklı çalışmanın tamamlanmasında, pek çok kişi ve kurumun değerli katkıları olmuştur.

Başta "Düzce'deki Türk Dönemi Taşınmaz Kültür Varlıkları" isimli tez konusunun belirlenmesinde, araştırılmasında ve yazım aşamasında akademik bilgi, birikim ve tecrübeleriyle çalışmamın her aşamasında bana rehberlik eden, sabır, anlayış ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam **Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU**'na en derin şükranlarımı sunarım.

Tez İzleme Komitesi'nde yer alarak çalışmaya değerli katkılar sağlayan Marmara Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi **Doç. Dr. Halil KURT** ile Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi **Dr. Öğr. Üyesi Nuriye Özlem ÇUHADAR**'a; ayrıca tez savunma sürecine katılarak kıymetli değerlendirmeleriyle çalışmaya katkıda bulunan **Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ** ve **Prof. Dr. Mustafa ÖZER**'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma sürecim boyunca bilgi ve tecrübeleriyle desteklerini esirgemeyen Sakarya Üniversitesi Sanat Bölümü'nün değerli öğretim üyeleri **Prof. Dr. Ela TAŞ**, **Prof. Dr. Erkan ATAK**, **Doç. Dr. Gülsen TEZCAN KAYA**, **Dr. Öğr. Üyesi Tülin ÇORUHLU**, **Dr. Öğr. Üyesi Mert AĞAOĞLU** ve **Arş. Gör. Dr. Görkem IŞIK**'a teşekkür ederim. Tez kapsamında gerçekleştirilen mezar taşı okumaları ve plan çizimleri konusunda katkı sağlayan **Dr. Murat ALKAN** ve **Dr. İlker GÜMÜŞ**'e; ayrıca desteklerini esirgemeyen **Dr. Hatice AYDIN**, **Doç. Dr. Burak Muhammet GÖKLER**, **Dr. Öğr. Üyesi Özgür GÜLBUDAK, Arş. Gör. Dr. Hüseyin Can ve** Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdür Yardımcısı, **Dr. Onur Kamiloğlu**'na şükranlarımı sunarım.

Düzce'de yürütülen arazi çalışmaları sırasında gerekli izinlerin temininde ve kaynaklara erişimde yardımcı olan **Düzce Valiliği**, **Düzce İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü**, **Düzce Merkez ve İlçe Belediyeleri** ve **Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu** çalışanlarına teşekkür ederim. Konut planlarına ilişkin çizimlerini paylaşarak çalışmaya katkı sunan **Elit Mimarlık**, **Bağdat Mimarlık**, **Detay Mimarlık** ve **Güner Mimarlık** temsilcilerine de ayrıca teşekkürlerimi iletirim.

Saha araştırmaları süresince yerel tarih ve kültüre ilişkin bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, kapılarını açan Düzce ve ilçelerine bağlı köylerdeki yöre halkına da içtenlikle teşekkür ederim.

Son olarak, bu uzun ve yoğun süreç boyunca her daim yanımda olan kıymetli aileme; tez çalışmam sürecinde hayatımıza katılarak bizlere büyük bir mutluluk kaynağı olan sevgili oğlum **Kadir Alp OKUMUŞ**'a en derin sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım.

Bu çalışma, katkı sunan tüm kişi ve kurumların değerli destekleriyle mümkün olmuştur.

Arş Gör. Erdal OKUMUŞ

İstanbul 2025

ÖZET

Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Düzce, tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Antik çağlardan itibaren Bithynia, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi farklı uygarlıkların egemenliği altında kalan bölge, zengin ve katmanlı bir kültürel mirasın oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bunun sonucu olarak da, bu topraklar üzerinde sayısız kültür varlığı ortaya çıkmıştır. Söz konusu eserlerden bir kısmı günümüze ulaşabilmiş, bir kısmı ise tahribat, doğal afetler veya ihmalkârlık gibi nedenlerle tamamen yok olmuştur. Bazı yapılar ise çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen onarım ve müdahalelerle günümüze kadar korunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, söz konusu kültürel mirasın önemli bir bölümünü teşkil eden mimari eserlerden günümüze ulaşabilen ya da kaynaklardan tespit edilebilen yapılar ele alınacak; bu bağlamda, Düzce ve ilçeleri olan Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca sınırları içerisinde tespit edilen cami, çeşme, değirmen, hamam, konut, okul, serender ve mezar taşları gibi, Türk dönemine ait taşınmaz kültür varlıkları kapsamındaki yapılar incelenecektir. Çalışmanın giriş bölümünde, Düzce ilinin coğrafi özellikleri ile tarihsel gelişim süreci ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, bölgedeki örnekler doğrultusunda, XIV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar uzanan süreçte merkez ilçe başta olmak üzere Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca ilçelerinde günümüze ulaşabilmiş kültür varlıkları, kronolojik bir çerçevede ayrıntılı olarak tanımlanmış ve değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında 40 cami, altı çeşme, 10 değirmen, üç hamam, 15 konut, iki okul, 10 serender ile 434 mezar taşı incelenmiştir. Düzce'ye ilişkin yürütülen arşiv çalışmaları, yapıların tarihlendirilmesinde önemli bir kaynak teşkil etmiştir. Ayrıca, eserler üzerinde yer alan kitabeler, arşiv belgeleri ve yöre halkından elde edilen sözlü bilgiler doğrultusunda yapıların banileri, inşa ve onarım süreçleri ortaya konulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, "Karşılaştırma ve Değerlendirme" başlığı altında bölgedeki eserler ve kültür varlıklarının; Yapının İncelenmesi, kitabeleri, kullanılan malzemeleri, geçirdikleri onarım ve eklemeler ile süsleme programları detaylı olarak incelenmiştir. Eserler, öncelikle kendi iç dinamikleri çerçevesinde, ardından çağdaş dönem örnekleriyle karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş; böylece Düzce'deki yapılar ile diğer bölge örnekleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konarak, söz konusu eserlerin Osmanlı mimarisi içerisindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Düzce ili, Cami, Çeşme, Değirmen, Hamam, Konut, Okul, Serender, Mezar Taşı*

ABSTRACT

Located in the Western Black Sea Region, Düzce has hosted numerous civilizations throughout history. From antiquity onwards, the region came under the rule of various powers, including Bithynia, Rome, Byzantium, the Seljuks, and the Ottomans, contributing to the development of a rich and layered cultural heritage. As a result, countless cultural assets have emerged in these lands. While some of these works have survived to the present day, others have been completely destroyed due to factors such as degradation, natural disasters, or neglect. Certain structures, however, have been preserved through repairs and interventions carried out during different periods. This study will focus on the architectural works that constitute a significant part of the region's cultural heritage, specifically those structures that have survived to the present day or have been identified through historical sources. Within this framework, immovable cultural assets from the Turkish period such as mosques, fountains, mills, baths, house, school, serender and gravestones located within the boundaries of Düzce and its districts, including Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı, and Yığılca, will be examined.

In the introduction of this study, the geographical features and historical development of Düzce Province are discussed in detail. The second chapter examines, based on regional examples, the cultural assets that have survived from the 14th to the 20th centuries, focusing primarily on the central district and including Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı, and Yığılca. These structures are described and evaluated within a chronological framework. As part of the study, 40 mosques, six fountains, 10 mills, three baths, 10 house, two schools, 10 serender and 434 gravestones were examined. Archival research conducted on Düzce has served as an important source for dating these structures. Furthermore, inscriptions found on the monuments, archival documents, and oral information obtained from local residents have been used to identify the patrons of the structures and to shed light on their construction and restoration processes.

In the third chapter of the study, under the title "Comparison and Evaluation", the structures and cultural assets in the region are examined in detail with regard to their plans

and architectural features, inscriptions, materials used, restoration efforts and additions, and decorative programs. The monuments were first analyzed within their own internal dynamics and subsequently compared with contemporary examples from other regions. Through this approach, the similarities and differences between the structures in Düzce and those in other areas were identified, thereby emphasizing the position and significance of these works within the broader context of Ottoman architecture.

Keywords: *Düzce Province, Mosque, Fountain, Mill, Baths, House, Schools, Serender, Gravestone*

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz. : Bakınız

Boa. : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

cm. : Santimetre

Çev. : Çeviren

Edit. : Editör

Foto. : Fotoğraf

H. : Hicri

Haz. : Hazırlayan

Km. : Kilometre

Krş. Foto. : Karşılaştırmalı Fotoğraf

M. : Miladi

m. : Metre

Mad. : Madde

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

S. : Sayı

s. : Sayfa

ss. : Sayfa Sayısı

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

T.T.K. : Türk Tarih Kurumu

KVTVKK : Kocaeli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

V.G.M.A. : Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Vd. : Ve Diğerleri

Yy. : Yüzyıl

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Düzce ilinin lokasyon haritası……..…….671

Harita 2: Bithynia Bölgesi……..……..……..……..671

Harita 3: Prusias ad Hypium Kenti ve Territoryumu…...……...……...672

Harita 4: Cihannüma'da Düzce, Akçakoca ve çevresi…….....672

Harita 5: Merkez'de Konumlanan Cuma Camileri…….....673

Harita 6: Akçakoca'da Konumlanan Cuma Camileri.…….....673

Harita 7: Cumayeri'nde Konumlanan Cuma Camileri.…….....674

Harita 8: Çilimli'de Konumlanan Cuma Camileri……..…….....674

Harita 9: Kaynaşlı'da Konumlanan Cuma Camileri…...…….....675

Harita 10: Yığılca'da Konumlanan Cuma Camileri…..……..…….....675

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Camiler Tablosu…….…..…….……..676

Tablo 2: Düzce Camilerindeki Tavan Göbekleri……...677

Tablo 3: Çeşmeler Tablosu…….…….……..679

Tablo 4: Değirmenler Tablosu…….……..680

Tablo 5: Hamamlar Tablosu……...…….……..681

Tablo 5: Konutlar Tablosu……..…….……..682

Tablo 6: Okullar Tablosu……..……..……...683

Tablo 8: Serenderler Tablosu……..……...……...684

Tablo 9: Düzce Merkez İlçede Tespit Edilen Mezar Taşları……..…….....685

Tablo 10: Akçakoca İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları……..……...686

Tablo 11: Cumayeri İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları…..……...……...686

Tablo 12: Çilimli İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları……...……...687

Tablo 13: Gölyaka İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları…..……...……...687

Tablo 14: Gümüşova İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları……..……...……...687

Tablo 15: Kaynaşlı İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları……..……...688

Tablo 16: Yığılca İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları……..……...688

Tablo 17: Düzce İli Genelinde İlçelere Göre Tespit Edilen Mezar Taşları.……...688

Tablo 18: Düzce Erkek Mezar Taşlarında Görülen Sarık ve Kavuk Tipleri.....688

Tablo 19: Düzce Erkek Mezar Taşlarında Görülen Fes Başlıklar.....697

Tablo 20: Düzce Kadın Mezar Taşlarında Görülen Başlıklar.....700

Tablo 21: Düzce Mezar Taşlarında Bezemeli Tepelikler.....701

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1: Ozanlar Köyü Cuma Camii Planı (Ali Ertuğtul-İrfan Dursun)….....706

Çizim 2: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Planı (İ. Gümüş).....706

Çizim 3: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Planı (İ. Gümüş)…...…….706

Çizim 4: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Planı (İ. Gümüş)…….....706

Çizim 5: Muncurlu Köyü Merkez Camii Planı (İ. Gümüş).....707

Çizim 6: Konuralp Beldesi Tekke Camii Planı (İ. Gümüş)…….....707

Çizim 7: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)…….....707

Çizim 8: Pınarlar Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)…….....707

Çizim 9: Kaymakçı Köyü Camii Planı (İ. Gümüş).....708

Çizim 10: Yaka Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)….....708

Çizim 11: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)…….....…708

Çizim 12: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)……..708

Çizim 13: Gümüşpınar Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)……..…….709

Çizim 14: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş).....709

Çizim 15: Korfa Camii Planı (İ. Gümüş)……....…..709

Çizim 16: Göktepe Köyü Evliya Camii Planı (İ. Gümüş).....709

Çizim 17: Hemşin Köyü Camii Planı (İ. Gümüş).....710

Çizim 18: Yeni Meze Camii Planı (İ. Gümüş)….....710

Çizim 19: Pınarbaşı (Faryan) Camii Planı (İ. Gümüş).....711

Çizim 20: Göktepe Köyü Camii Planı (İ. Gümüş).....711

Çizim 21: Edilli Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)….....711

Çizim 22: Kirazlı Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)….....711

Çizim 23: Çuhallı Çarşı Camii Planı (İ. Gümüş)…….....712

Çizim 24: Esmahanım Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)…….....712

Çizim 25: Koç Baba Camii Planı (İ. Gümüş)…….…….....712

Çizim 26: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Planı (İ. Gümüş)……..…….....712

Çizim 27: Harmankaya Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)……..…….....712

Çizim 28: Fidani Divanı Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)…….....712

Çizim 29: Tepeköy Camii Planı (İ. Gümüş)…….....712

Çizim 30: Yeni Vakıf Köyü Camii Planı (İ. Gümüş).....713

Çizim 31: Bakacak Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)…….....713

Çizim 32: Esen Mahallesi Camii Planı (İ. Gümüş)..…….....713

Çizim 33: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Planı (İ. Gümüş)…….....713

Çizim 34: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)…….....713

Çizim 35: Saz Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)……...…….....714

Çizim 36: Murat Bey Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)..…….....714

Çizim 37: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Planı (İ. Gümüş)….....715

Çizim 38. Yeniyurt Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)…….....715

Çizim 39: Hebeler Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)…….....715

Çizim 40: Yığılca Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)…….....715

Çizim 41: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)…….....716

Çizim 42: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Güney Cephesi..…….....716

Çizim 43: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Doğu Cephesi….…….....716

Çizim 44: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Batı Cephesi.....716

Çizim 45: Dağdibi Köyü Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)…….....717

Çizim 46: Dağdibi Köyü Çeşmesi Ön Cephesi.....717

Çizim 47: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Planı (İ. Gümüş).....717

Çizim 48: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Ön Cephesi.....717

Çizim 49: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)…….....717

Çizim 50: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Ön Cephesi…….....717

Çizim 51: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Planı (İ. Gümüş).....717

Çizim 52: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Ön Cephesi..... 560

Çizim 53: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Planı (İ. Gümüş).....718

Çizim 54: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Ön Cephesi.....718

Çizim 55: Sertari Değirmeni Planı (İ. Gümüş)…….....718

Çizim 56: Kenan Macit Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....718

Çizim 57: Hacı Yakup Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....719

Çizim 58: Hasan Türkoğlu Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....719

Çizim 59: Zafer Küçük Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....720

Çizim 60: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Planı (İ. Gümüş)…….....720

Çizim 61: Hacı Nuri Metin Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....721

Çizim 62: Turan Yıldırım Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....721

Çizim 63: Hüseyin Karduz Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....722

Çizim 64: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni Planı (İ. Gümüş).....722

Çizim 65: Konualp Hamamı Planı (Y. Akcakaya'dan)…….....723

Çizim 66: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Planı (G. Işık).....723

Çizim 67: Kapkirli Hamamı Planı (Güner Mimarlık).....724

Çizim 68: Kapkirli Hamamı Üst Örtü Planı (Güner Mimarlık).....724

Çizim 69: İsmail Keleş Serenderi Planı (İ. Gümüş)…….....741

Çizim 70: İsmail Keleş Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)……741

Çizim 71: Hüseyin Koçak Serenderi Planı (İ. Gümüş).....742
Çizim 72: Hüseyin Koçak Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)….....742
Çizim 73: Hasan Çelik Serenderi Planı (İ. Gümüş).....743
Çizim 74: Hasan Çelik Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş).....743
Çizim 75: İlyas Küçükmustafa Serenderi Planı (İ. Gümüş).....744
Çizim 76: İlyas Küçükmustafa Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)….....744
Çizim 77: Osman Turhan Serenderi Planı (İ. Gümüş).....745
Çizim 78: Osman Turhan Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş).....745
Çizim 79: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Planı (İ. Gümüş).....746
Çizim 80: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş).....746
Çizim 81: Cemal Yılmaz Serenderi Planı (İ. Gümüş).....747
Çizim 82: Cemal Yılmaz Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş).....747
Çizim 83: Hasan Yıldırım Serenderi Planı (İ. Gümüş).....748
Çizim 84: Hasan Yıldırım Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş).....749

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto. 1: Ozanlar Köyü Cuma Camii Batı Cephesi……750
Foto. 2: Ozanlar Köyü Cuma Camii Güney Cephesi……..……..750
Foto. 3: Ozanlar Köyü Cuma Camii Minareden Detay……..……750
Foto. 4: Ozanlar Köyü Cuma Camii Kuzey Cephesi……..……750
Foto. 5: Ozanlar Köyü Cuma Camii Giriş Mekânı……...……750
Foto. 6: Ozanlar Köyü Cuma Camii Harime Giriş ……..…..……750
Foto. 7: Ozanlar Köyü Cuma Camii Harim Mekânı ……..……751
Foto. 8: Ozanlar Köyü Cuma Camii Mihrap Nişi……..……751
Foto. 9: Ozanlar Köyü Cuma Camii Minberdeki Yazıt……..……751
Foto. 10: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Onarım Kitabesi……..……751

Foto. 11: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kuzeydoğu Cephesi……751

Foto. 12: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Batı Cephesi……..…..751

Foto. 13: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Güney Cephesi……752

Foto. 14: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kuzey Cephesi……..……..……752

Foto. 15: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Giriş Mekânı……..……752

Foto. 16: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi……752

Foto. 17: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kıble Cephesi……..…752

Foto. 18: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Tavan Göbeği……..752

Foto. 19: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Kuzey Cephesi……..753

Foto. 20: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Güney Cephesi……..753

Foto. 21: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Batı Cephesi..…….. 753

Foto. 22: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Doğu Cephesi..……. 753

Foto. 23: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Giriş Holü…..……..753

Foto. 24: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Doğu Harim Mekânı Kuzey Cephesi..753

Foto. 25: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Kıble Cephesi…..……754

Foto. 26: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan..……. 754

Foto. 27: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavandan Detay 1..……. 754

Foto. 28: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavandan Detay 2...……. 754

Foto. 29: Derdin Köyü Yukarı Mah. Camii Merkezdeki Tavan Göbeği.....……. 754

Foto. 30: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan Kuşak Detayı…….754

Foto. 31: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Kuzeydoğu Cephesi…....…….755

Foto. 32: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Güneybatı Cephesi..…....…….755

Foto. 33: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Minaresi……..…....…….755

Foto. 34: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Harim Bölümü Kuzey Cephesi…….755

Foto. 35: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Harim Bölümü Güney Cephesi…….755

Foto. 36: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Ahşap Tavan Göbeği…….755

Foto. 37: Muncurlu Köyü Merkez Camii İnşa Tarihi Yazıt…….……756

Foto. 38: Muncurlu Köyü Merkez Camii Kuzeybatı Cephesi…..…….……756

Foto. 39: Muncurlu Köyü Merkez Camii Batı Cephesi……...…….……756

Foto. 40: Muncurlu Köyü Merkez Camii Güney Cephesi……...…….……756

Foto. 41: Muncurlu Köyü Merkez Camii Doğu Cephesi.……...…….……756

Foto. 42: Muncurlu Köyü Merkez Camii Son Cemaat Yeri…..……756

Foto. 43: Muncurlu Köyü Merkez Camii Kıble Cephesi…..…….....757

Foto. 44: Muncurlu Köyü Merkez Camii Harim Kuzey Cephesi.…….....757

Foto. 45: Muncurlu Köyü Merkez Camii Ahşap Tavan Göbeği..…….....757

Foto. 46: Konuralp Beldesi Tekke Camii Doğu Cephesi……..…….....757

Foto. 47: Konuralp Beldesi Tekke Camii Güney Cephesi……..……...757

Foto. 48: Konuralp Beldesi Tekke Camii Ana Giriş Kapısı…..…….757

Foto. 49: Konuralp Beldesi Tekke Camii Harim Kuzey Cephesi…..……758

Foto. 50: Konuralp Bel. Tekke C. Onarım Öncesi Güney C. (Y. Akcakaya'dan)..……758

Foto. 51: Konuralp Beldesi Tekke Camii Onarım Sonrası Güney Cephe…..……758

Foto. 52: Konuralp Beldesi Tekke Camii Ahşap Tavan…..……..758

Foto. 53: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Güney Cephesi……..758

Foto. 54: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Kuzeydoğu Cephesi……..758

Foto. 55: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Batı Cephesi…..……759

Foto. 56: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Özgün Malzeme Detayı……759

Foto. 57: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Son Cemaat Yeri……..……759

Foto. 58: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kuzeybatı Cephesi……759

Foto. 59: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kıble Cephesi……759

Foto. 60: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Minberi…..……759

Foto. 61: Pınarlar Köyü Camii Restorasyon Öncesi Durumu (A. Üstün'den).……760

Foto. 62: Pınarlar Köyü Camii Restorasyon Öncesi Durumu (A. Üstün'den).……760

Foto. 63: Pınarlar Köyü Camii Restorasyon Sırasındaki Görünümü (A. Üstün'den)….760

Foto. 64: Pınarlar Köyü Camii 2019 yılı Restorasyon Sırasındaki Görünümü……..…760

Foto. 65: Pınarlar Köyü Camii Harim Mekanı Cephe Detayı…..……..…760

Foto. 66: Pınarlar Köyü Camii Temel ve zemin iskeleti…..……..760

Foto. 67: Pınarlar Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…..……...……..761

Foto. 68: Pınarlar Köyü Camii Kadınlar Mahfili…..……...……..761

Foto. 69: Pınarlar Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe……...……..761

Foto. 70: Pınarlar Köyü Camii Kıble Cephesi…..……...……..761

Foto. 71: Kaymakçı Köyü Camii İnşa Kitabesi…..……...……..761

Foto. 72: Kaymakçı Köyü Camii Kuzey Cephesi…..……...…….....761

Foto. 73: Kaymakçı Köyü Camii Batı Cephesi…..……...……..762

Foto. 74: Kaymakçı Köyü Camii Güney Cephesi…..……...…….762

Foto. 75: Kaymakçı Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi…..……...……....762

Foto. 76: Kaymakçı Köyü Camii Giriş Bölümü Doğu Cephesi.……...……..... 762

Foto. 77: Kaymakçı Köyü Camii Giriş Bölümü Batı Cephesi.…...……...……..... 762

Foto. 78: Kaymakçı Köyü Camii Mahfil Bölümü Kuzey Cephesi.……...……..... 762

Foto. 79: Kaymakçı Köyü Camii Kadınlar Mahfili.……...……...……....763

Foto. 80: Kaymakçı Köyü Camii Kıble Cephesi…..……...……...……....763

Foto. 81: Kaymakçı Köyü Camii Ahşap Tavan Göbeği…..……...……...…763

Foto. 82: Kaymakçı Köyü Camii Cephe Detayı.…….……...……...……..... 763

Foto. 83: Yaka Köyü Camii Kuzey Cephesi.……...……...……...……....763

Foto. 84: Yaka Köyü Camii Batı Cephesi.……...……...……...……....763

Foto. 85: Yaka Köyü Camii Doğu Cephesi.…….……...……...……...……....764

Foto. 86: Yaka Köyü Camii Bodrum Katı.……...……...……...……....764

Foto. 87: Yaka Köyü Camii Giriş Bölümü Batı ve Doğu Cephesi.……...……..... 764

Foto. 88: Yaka Köyü Camii Giriş Harim Bölümü Kuzey Cephesi.……...……..... 764

Foto. 89: Yaka Köyü Camii Giriş Harim Bölümü Kıble Cephesi……..…….... 764

Foto. 90: Yaka Köyü Camii Giriş Ahşap Tavan Göbeği...……...……...……...764

Foto. 91: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Onarım Kitabesi…….……...765

Foto. 92: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi……...……...765

Foto. 93: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi……...……...765

Foto. 94: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi……..…….765

Foto. 95: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Son Cemaat Yeri…….....…….765

Foto. 96: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Harim Kuzey Cephesi…….....….765

Foto. 97: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Kadınlar Mahfili…….....…….766

Foto. 98: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi…….…....…….766

Foto. 99: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii (Cabbar Nalbant Türbesi).....…….766

Foto. 100: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii (Cabbar Nalbant Sandukası) ……766

Foto. 101: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Güney Cephesi…….....…….766

Foto. 102: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi..…….....……. 766

Foto. 103: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Batı Cephesi..…….....……. 767

Foto. 104: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Son Cemaat Yeri…….....…….767

Foto. 105: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi.…….....……. 767

Foto. 106: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Harim Kuzey Cephesi…….....….767

Foto. 107: Gümüşpınar Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi…….....…….767

Foto. 108: Gümüşpınar Köyü Camii Batı Cephesi…….....…….767

Foto. 109: Gümüşpınar Köyü Camii Güneydoğu Cephesi…….....…….768

Foto. 110: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi.....…….768

Foto. 111: Gümüşpınar Köyü Camii Kadınlar Mahfili.....……. 768

Foto. 112: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Doğu Cephesi.....……. 768

Foto. 113: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Batı Cephesi.....……. 768

Foto. 114: Gümüşpınar Köyü Camii Kıble Cephesi.....……. 768

Foto. 115: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Kuzey Cephesi…….769

Foto. 116: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Kuzeybatı Cephesi..769

Foto. 117: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi.769

Foto. 118: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Güney Cephesi…….769

Foto. 119: Çayağzı (Aşağı Aftun D.) K. Orhan G. C. Giriş Mekanı Doğu Cephesi……769

Foto. 120: Çayağzı (Aşağı Aftun D.) K. Orhan G. C. Giriş Mekanı Batı Cephesi……769

Foto. 121: Çayağzı (Aşağı Aftun D.) Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi…….770

Foto. 122: Çayağzı (Aşağı Aftun D.) K. Orhan G. C. Harim Kuzey Cephesi……770

Foto. 123: Korfa Camii Genel Görünüm (Yerlikaya'dan) .....…770

Foto. 124: Korfa Camii Doğu Cephesi.....……..770

Foto. 125: Korfa Camii Kuzeydoğu Cephesi.....……..770

Foto. 126: Korfa Camii Batı Cephesi.....……770

Foto. 127: Korfa Camii Son Cemaat Yeri.....…….771

Foto. 128: Korfa Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi.....……771

Foto. 129: Korfa Camii Kadınlar Mahfili.....……..771

Foto. 130: Korfa Camii Kıble Cephesi….....……..771

Foto. 131: Göktepe Köyü Evliya Camii Kuzeybatı Cephesi.....……. 771

Foto. 132: Göktepe Köyü Evliya Camii Güneybatı Cephesi.....…….772

Foto. 133: Göktepe Köyü Evliya Camii Giriş Mekânı Doğu Cephesi……772

Foto. 134: Göktepe Köyü Evliya Camii Kadınlar Mahfili.....……772

Foto. 135: Göktepe Köyü Evliya Camii Giriş Mekânı Güneydoğu Cephesi…… 772

Foto. 136: Göktepe Köyü Evliya Camii Harim Kuzey Cephesi……772

Foto. 137: Göktepe Köyü Evliya Camii Kıble Cephesi….....……772

Foto. 138: Hemşin Köyü Camii Genel Görünüm……..….....……772

Foto. 139: Hemşin Köyü Camii Kuzey Cephesi……..….....…….773

Foto. 140: Hemşin Köyü Camii Güney Cephesi……..….....……773

Foto. 141. Hemşin Köyü Camii Giriş Bölümü……..…..…….....……773

Foto. 142: Hemşin Köyü Camii Kıble Cephesi……..…..…….....……..773

Foto. 143: Hemşin Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi.....…….....……773

Foto. 144: Hemşin Köyü Camii Ahşap Tavan.....…….....……..773

Foto. 145: Yeni Meze Camii Kuzeybatı Cephesi……..…..…….....……774

Foto. 146: Yeni Meze Camii Kıble Cephesi.....…….....……. 774

Foto. 147: Yeni Meze Camii Harim Kuzey Cephesi……..…..…….....……..774

Foto. 148: Yeni Meze Camii Ahşap Tavan ve Kubbe.....…….....……...774

Foto. 149: Pınarbaşı (Faryan) Camii Kuzeydoğu Cephesi.....…….....……774

Foto. 150: Pınarbaşı (Faryan) Camii Güneybatı Cephesi.....…….....……774

Foto. 151: Pınarbaşı (Faryan) Camii Harim Kuzey Cephesi.....…….....……..775

Foto. 152: Pınarbaşı (Faryan) Camii Kıble Cephesi.....…….....……...775

Foto. 153: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Öncesi (Kültür Envanteri)…...775

Foto. 154: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Sonrası (Kültür Envanteri)..…775

Foto. 155: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Sonrası (Kültür Envanteri)…..775

Foto. 156: Göktepe Köyü Camii Giriş Mekânı.....…….....……...775

Foto. 157: Göktepe Köyü Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi……..…..…….....……776

Foto. 158: Göktepe Köyü Camii Kadınlar Mahfili……..…..…….....……776

Foto. 159: Göktepe Köyü Camii Giriş Mekânı……..…..…….....……...776

Foto. 160: Göktepe Köyü Camii Alçı Süslemeler……..…..…….....……...776

Foto. 161: Edilli Köyü Camii Güney Cephesi……..…..…….....……776

Foto. 162: Edilli Köyü Camii Güneydoğu Cephesi……..…..…….....……776

Foto. 163: Edilli Köyü Batı Cephesi.....…….....…….....777

Foto. 164: Edilli Köyü Camii Giriş Mekânı.....…….....……..... 777

Foto. 165: Edilli Köyü Camii Kadınlar Mahfili.....…….....……..777

Foto. 166: Edilli Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi….....……..777

Foto. 167: Edilli Köyü Camii Kıble Cephesi…….777

Foto. 168: Edilli Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe…….777

Foto. 169: Kirazlı Köyü Camii Güneybatı Cephesi……778

Foto. 170: Kirazlı Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…….778

Foto. 171: Kirazlı Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe…….778

Foto. 172: Kirazlı Köyü Camii Kıble Cephesi…….778

Foto. 173: Çuhallı Çarşı Camii Kuzeydoğu Cephesi…….584

Foto. 174: Çuhallı Çarşı Camii Kuzey Cephesi…….778

Foto. 175: Çuhallı Çarşı Camii Minare Görünümü…….779

Foto. 176: Çuhallı Çarşı Camii Son Cemaat Yeri…….779

Foto. 177: Çuhallı Çarşı Camii Harim Kuzey Cephesi……. 779

Foto. 178: Çuhallı Çarşı Camii Harim Kuzeybatı Cephesi……. 779

Foto. 179: Çuhallı Çarşı Camii Kadınlar Mahfili…….779

Foto. 180: Çuhallı Çarşı Camii Ahşap Kubbe…….779

Foto. 181: Çuhallı Çarşı Camii Kıble Cephesi…….780

Foto. 182: Çuhallı Çarşı Camii Kuzey Cephedeki Ahşap Tavan Göbeği.……780

Foto. 183: Esmahanım Köyü Camii Kuzey Cephesi…….780

Foto. 184: Esmahanım Köyü Camii Güneybatı Cephesi…… 780

Foto. 185: Esmahanım Köyü Camii Kıble Cephesi…… 780

Foto. 186: Esmahanım Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi……780

Foto. 187: Esmahanım Köyü Camii Harim Mekânı Yan Galeriler…….781

Foto. 188: Esmahanım Köyü Camii Ahşap Tavan Kubbe……. 781

Foto. 189: Koç Baba Camii Doğu Cephedeki Çeşme…… 781

Foto. 190: Koç Baba Camii (Koç Baba Türbesi)…… 781

Foto. 191: Koç Baba Camii Doğu Cephesi…….781

Foto. 192: Koç Baba Camii Doğu Cephesi…….781

Foto. 193: Koç Baba Camii Kuzeydoğu Cephesi…….....……...…782

Foto. 194: Koç Baba Camii Giriş Holü…….....……...……...782

Foto. 195: Koç Baba Camii Kuzeybatıdaki Oda.....……...……...782

Foto. 196: Koç Baba Camii Harim Kuzey Cephesi....……...……... 782

Foto. 197: Koç Baba Camii Kıble Cephesi…….....……...…….782

Foto. 198: Koç Baba Camii Ahşap Tavan…….....……...……..782

Foto. 199: Ordulukaradere K. M. C. 2002 Onarımı Öncesi Hali (Seyhan Arslan'dan)..783

Foto. 200: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii 2002 Onarımı Sonrası Hali……..783

Foto. 201: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Kıble Cephesi…...…….…783

Foto. 202: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Harim Kuzey Cephesi……..…783

Foto. 203: Harmankaya Köyü Camii Kuzeybatı Cephesi…...…….…783

Foto. 204: Harmankaya Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…...…….783

Foto. 205. Harmankaya Köyü Camii Ahşap Tavan…….....…….784

Foto. 206. Harmankaya Köyü Camii Kıble Cephesi…….....……784

Foto. 207: Fidani Divanı Cuma Camii Doğu Cephesi…….....……784

Foto. 208: Fidani Divanı Cuma Camii Güneybatı Cephesi…….....……784

Foto. 209: Fidani Divanı Cuma Camii Harim Kuzey Cephesi…….....……784

Foto. 210: Fidani Divanı Cuma Camii Kıble Cephesi…….....…….784

Foto. 211: Tepeköy Camii Kuzeydoğu Cephesi……..…….....……785

Foto. 212: Tepeköy Camii Harim Kuzey Cephesi……..…….....……785

Foto. 213: Tepeköy Camii Kıble Cephesi……..…….....……..785

Foto. 214: Tepeköy Camii Ahşap Tavanı……..…….....……..785

Foto. 215: Yeni Vakıf Köyü Camii Güneydoğu Cephesi……..…….....…...785

Foto. 216: Yeni Vakıf Köyü Camii Batı Cephesi……..…….....……..785

Foto. 217: Yeni Vakıf Köyü Camii Ahşap Tavanı……..…….....…….786

Foto. 218: Yeni Vakıf Köyü Camii Kuzeybatı Cephesi……..…….....…….786

Foto. 219: Yeni Vakıf Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi……..….....….786

Foto. 220: Yeni Vakıf Köyü Camii Kıble Cephesi…..……..….....…….786

Foto. 221: Bakacak Köyü Camii Doğu Cephesi…..……..….....…….786

Foto. 222: Bakacak Köyü Camii Batı Cephesi…..……..….....……786

Foto. 223: Bakacak Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…..……..….....787

Foto. 224: Bakacak Köyü Camii Kıble Cephesi…..……..….....…….787

Foto. 225: Esen Mahallesi Camii Kuzey Cephesi…..……..….....…...787

Foto. 226: Esen Mahallesi Camii Batı Cephesi…..……..….....……..787

Foto. 227: Esen Mahallesi Camii Güneybatı Cephesi…..……..….....787

Foto. 228: Esen Mahallesi Camii Güney Cephesi…..……..….....…..787

Foto. 229: Esen Mahallesi Camii Giriş Bölümü…..……..….....…….788

Foto. 230: Esen Mahallesi Camii Harim Kuzey Cephesi…..……..….....788

Foto. 231: Esen Mahallesi Camii Harim Doğu Cephesi…..……..….....788

Foto. 232: Esen Mahallesi Camii Harim Batı Cephesi…..……..….....788

Foto. 233: Esen Mahallesi Camii Kıble Cephesi…..……..….....…….788

Foto. 234: Esen Mahallesi Camii Ahşap Tavan ve Kubbe…..……..….....788

Foto. 235: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Güneydoğu Cephesi.....789

Foto. 236: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Doğu Cephesi..... 789

Foto. 237: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Kuzeybatı Cephesi.....789

Foto. 238: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Harim Kuzey Cephesi..... 789

Foto. 239: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Harim Kuzey Cephesi..... 789

Foto. 240: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Kıble Cephesi…….....789

Foto. 241: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kuzeybatı Cephesi…….....790

Foto. 242: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Doğu Cephesi…….....790

Foto. 243: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Güney Cephesi…….....790

Foto. 244: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kuzey Cephesi…….....790

Foto. 245: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kıble Cephesi…….....790

Foto. 246: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kuzey Cephesi……790

Foto. 247: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Cephe Detayı…….....791

Foto. 248: Saz Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi…..……..….....791

Foto. 249: Saz Köyü Camii Güneybatı Cephesi…..……..….....791

Foto. 250: Saz Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…..……..….....791

Foto. 251: Saz Köyü Camii Kıble Cephesi…..……..….....791

Foto. 252: Saz Köyü Camii Ahşap tavanı…..……..….....791

Foto. 253: Saz Köyü Camii Ahşap Tavan Göbeği…..……..….....792

Foto. 254: Murat Bey Köyü Camii Kuzeybatı Cephesi…..……..….....792

Foto. 255: Murat Bey Köyü Camii Güney Cephesi…..……..….....792

Foto. 256: Murat Bey Köyü Camii Cephe Detayı…..……..….....792

Foto. 257: Murat Bey Köyü Camii Kuzey Cephesi…..……..….....792

Foto. 258: Murat Bey Köyü Camii Doğu Cephesi…..……..….....792

Foto. 259: Murat Bey Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…..……..….....793

Foto. 260: Murat Bey Köyü Camii Kıble Cephesi…..……..….....793

Foto. 261: Murat Bey Köyü Camii Harim Batı Cephesi…..……..….....793

Foto. 262: Murat Bey Köyü Camii Harim Ahşap Tavanı…..……..….....793

Foto. 263: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Kuzey Cephesi…..……..….....793

Foto. 264: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Güneydoğu Cephesi…..……..….....793

Foto. 265: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Son Cemaat Yeri…..……..….....794

Foto. 266: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı…..……..….....794

Foto. 267: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı Kuzey Cephesi…..……..794

Foto. 268: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı Doğu Cephesi…..……...794

Foto. 269: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Kadınlar Mahfili…..……..….....794

Foto. 270: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Mihrap Nişi…..……..….....794

Foto. 271: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Minberi…..…….…..795

Foto. 272: Yeniyurt Köyü Camii Kuzey Cephesi…..…….…..795

Foto. 273: Yeniyurt Köyü Camii Doğu Cephesi…..…….…..795

Foto. 274: Yeniyurt Köyü Camii Güneybatı Cephesi…..…….…..795

Foto. 275: Yeniyurt Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi…..…….…..795

Foto. 276: Yeniyurt Köyü Camii Kadınlar Mahfili…..…….…..795

Foto. 277: Yeniyurt Köyü Camii Kıble Cephesi…..…….…..796

Foto. 278: Yeniyurt Köyü Camii Ahşap Tavanı…..…….…..796

Foto. 279: Yeniyurt Köyü Camii Minberi…..…….…..796

Foto. 280: Yeniyurt Köyü Camii Vaaz Kürsüsü…..…….…..796

Foto. 281: Yeniyurt Köyü Camii Cumbadaki Süsleme Detayı…..…….…..796

Foto. 282: Hebeler Köyü Camii Güney Cephesi..…..…….…..796

Foto. 283: Hebeler Köyü Camii Batı Cephesi..…..…….…..797

Foto. 284: Hebeler Köyü Camii Güney Cephesi..…..…….…..797

Foto. 285: Hebeler Köyü Camii Güney Cephesi..…..…….…..797

Foto. 286: Hebeler Köyü Camii Güney Cephesi..…..…….…..797

Foto. 287: Hebeler Köyü Camii Ahşap Tavanı..…..…….…..797

Foto. 288: Yığılca Orhan Gazi Camii Kuzey Cephesi..…..…….…..797

Foto. 289: Yığılca Orhan Gazi Camii Batı Cephesi..…..…….…..798

Foto. 290: Yığılca Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi..…..…….…..798

Foto. 291: Yığılca Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi..…..…….…..798

Foto. 292: Yığılca Orhan Gazi Camii Harim Kuzeybatı Cephesi..…..…….…. 798

Foto. 293: Yığılca Orhan Gazi Camii Kadınlar Mahfili..…..…….…..798

Foto. 294: Yığılca Orhan Gazi Camii Ahşap Tavanı..…..…….…..798

Foto. 295: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşme Kitabesi..…..…….…..799

Foto. 296: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi'nin Eski Hali (Zeynel Özlü'den) 799

Foto. 297: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Güney Cephe.....799

Foto. 298: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Doğu Cephe.....799

Foto. 299: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Batı Cephe.....799

Foto. 300: Dağdibi Köyü Çeşmesi Ön Cephe.....799

Foto. 301: Dağdibi Köyü Çeşmesi Aynalık Kısmı Süsleme Detayı (Sol).....800

Foto. 302: Dağdibi Köyü Çeşmesi Aynalık Kısmı Süsleme Detayı ve Tarih Yazısı (Sağ). 800

Foto. 303: Dağdibi Köyü Çeşmesi Kuzeydoğu Cephe.....800

Foto. 304: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşme Kitabesi.....800

Foto. 305: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Ön Cephe.....800

Foto. 306: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Güneybatı Cephe.....800

Foto. 307: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Kuzeydoğu Cephe.....801

Foto. 308: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Ön Cephe..... 801

Foto. 309: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Doğu Cephe.....801

Foto. 310: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Kuzeybatı Cephe..... 801

Foto. 311: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Kornişten Süsleme Detayı.....801

Foto. 312: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Ön Cephe.....801

Foto. 313. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi İnşa Kitabesi.....802

Foto. 314. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi süsleme detayı.....802

Foto. 315: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Batı yöndeki (sağdaki) kitabe.....802

Foto. 316: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Doğu yöndeki (soldaki) kitabe.....802

Foto. 317: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Ön Cephe.....802

Foto. 318: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Kuzey Doğu Cephe.....802

Foto. 319: Sertari Değirmeni Giriş Cephesi.....803

Foto. 320: Sertari Değirmeni Güney Cephesi.....803

Foto. 321: Sertari Değirmeni Öğütme Mekanizması.....803

Foto. 322: Sertari Değirmeni Oluk Sistemi.....584
Foto. 323: Kenan Macit Değirmeni Genel Görünümü.....803
Foto. 324: Kenan Macit Değirmeni Öğütme Mekanizması.....803
Foto. 325: Kenan Macit Değirmeni Öğütme Mekanizması Detay.....804
Foto. 326: Hacı Yakup Değirmeni Güneydoğu Cephesi.....804
Foto. 327: Hacı Yakup Değirmeni Kuzey Cephesi.....804
Foto. 328: Hacı Yakup Değirmeni Öğütme Mekanizması.....804
Foto. 329: Hasan Türkoğlu Değirmeni Genel Görünümü.....804
Foto. 330: Hasan Türkoğlu Değirmeni Öğütme Mekanizması.....804
Foto. 331: Zafer Küçük Değirmeni Oluk Sistemi.....805
Foto. 332: Zafer Küçük Değirmeni Genel Görünümü.....805
Foto. 333: Zafer Küçük Değirmeni Öğütme Mekanizması.....805
Foto. 334: Zafer Küçük Değirmeni Üretim Mekânı.....805
Foto. 335: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Kuzey Cephesi.....805
Foto. 336: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Öğütme Mekanizması.....805
Foto. 337: Hacı Nuri Metin Değirmeni Güney Cephesi.....806
Foto. 338: Hacı Nuri Metin Değirmeni Öğütme Mekanizması.....806
Foto. 339: Hacı Nuri Metin Değirmeni Oluk Sistemi.....806
Foto. 340: Turan Yıldırım Değirmeni Onarım Öncesi Özgün Hali.....806
Foto. 341: Turan Yıldırım Değirmeni Onarım Sonrası Günümüzdeki Durumu.....806
Foto. 342: Turan Yıldırım Değirmeni Öğütme Mekanizması.....806
Foto. 343: Hüseyin Karduz Değirmeni Genel Görünümü.....807
Foto. 344: Hüseyin Karduz Değirmeni Öğütme Mekanizması.....807
Foto. 345: Hüseyin Karduz Değirmeni Su Çarkı.....807
Foto. 346: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni.....807
Foto. 347: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni Giriş Bölümü ve Üretim Mekânı.....807

Foto. 348: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni Öğütme Mekanizması.....807

Foto. 349: Konuralp Hamamı Üzerine Yapılan Ek Binanın Genel Görünümü (Nilay Özkaraca- Hicran Hanım Halaç)…….....808

Foto. 350: Konuralp Hamamı Üzerine Yapılan Ek Bina (Ç.B.Dikmen-F.Toruk Arşivi)……808

Foto. 351: Konuralp Hamamı Doğu Cephesi.....808

Foto. 352: Konuralp Hamamı Güneybatı Cephesi.....808

Foto. 353: Konuralp Hamamı Batı Cephesi (Külhan ve Su Deposu).....808

Foto. 354: Konuralp Hamamı Kuzey Cephesi.....808

Foto. 355: Konuralp Hamamı Soyunmalık Bölümü.....809

Foto. 356: Konuralp Hamamı Batı Cephesi.....809

Foto. 357: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı.....809

Foto. 358: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı Kubbe Örtüsü.....809

Foto. 359: Konuralp Hamamı Traşlık Bölümü…….....809

Foto. 360: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı.....809

Foto. 361: Konuralp Hamamı Hela Bölümü.....810

Foto. 362: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı.....810

Foto. 363: Konuralp Hamamı Su Deposu.....810

Foto. 364: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı.....810

Foto. 365: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı Kubbe Örtüsü.....810

Foto. 366: Konuralp Hamamı Cehennemlik Kısmına Ait Isıtma Kanalları.....810

Foto. 367: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güney Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....811

Foto. 368: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güney Cephesi.....811

Foto. 369: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Kuzeybatı Cephesi.....811

Foto. 370: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Batı Cephesi.....811

Foto. 371: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Duvar Örgüsü ve Kiriş Yuvası.....811

Foto. 372: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Sıcaklığın Kuzeydoğu Cephesindeki Açıklık.....811

Foto. 373: Göktepe K. Cumayeri H. Sıcaklığın Güneydoğu Cephesi Açıklığı.....812

Foto. 374: Göktepe Köyü Cumayeri H. Kuzeybatıdaki Birimden Niş Detayı (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....812

Foto. 375: Göktepe Köyü Cumayeri H. Kuzeybatıdaki Mekânın Doğu Cephesi.....812

Foto. 376: Göktepe Köyü Cumayeri H. Güneybatıdaki Mekândan Niş Detayları.....812

Foto. 377: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güneybatıdaki Mekânın Yıkılan Doğu Cephesi.....584

Foto. 378: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güneybatıdaki Mekânın Yıkılan Doğu Cephesinden Detay.....812

Foto. 379: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Kuzey Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....813

Foto. 380: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Batı Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....813

Foto. 381: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Sıcaklık Mekânı Doğu Cephesi.....813

Foto. 382: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Doğu Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....813

Foto. 383: Kapkirli Hamamı Kuzeybatı Cephesi.....813

Foto. 384: Kapkirli Hamamı Batı Cephesi…….....813

Foto. 385: Kapkirli Hamamı Doğu Cephesi (Güner Mimarlık).....814

Foto. 386: Kapkirli Hamamı Üstten Genel Görünüm (Güner Mimarlık).....814

Foto. 387: Kapkirli Hamamı Soğukluk Bölümü.....814

Foto. 388: Kapkirli Hamamı Ilıklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....814

Foto. 389: Kapkirli H. Kuzeydeki Sıcaklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....814

Foto. 390: Kapkirli H. Kuzeydeki Sıcaklık B. Kubbesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).814

Foto. 391: Kapkirli H. Tonozla Örtülü Halvet Birimi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)..815

Foto. 392: Kapkirli Hamamı Ortadaki Halvet Birimi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)...815

Foto. 393: Kapkirli Hamamı Güneydeki Sıcaklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....815

Foto. 394: Kapkirli Hamamı Güneydeki Halvet Birimi (Güner Mimarlık).....815

Foto. 395: Kapkirli Hamamı Su Deposu Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK).....815

Foto. 396: Kapkirli Hamamı Külhan Bölümü.....815

Foto. 397: Ali Kemal Demirtaş Konutu Kuzey Cephesi.....816

Foto. 398: Ali Kemal Demirtaş Konutu Batı Cephesi.....816

Foto. 399: Ali Kemal Demirtaş Konutu Batı Cephesi.....816

Foto. 400: Ali Kemal Demirtaş Konutu Doğu Cephesi.....816

Foto. 401: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Batıdaki Giriş.....816

Foto. 402: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Güneydeki Giriş.....816

Foto. 403: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Odunluk Bölümü (Elif Besli'den) 817

Foto. 404: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kattaki Ocak (Elif Besli'den).....817

Foto. 405: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kattaki Düşey Taşıyıcı Dikmeler (Elif Besli'den).....817

Foto. 406: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Ters Kirişleme Tekniğindeki Tavan (Elif Besli'den).....817

Foto. 407: Ali Kemal Demirtaş Konutu Zemin Kata Giriş Kapısı.....817

Foto. 408: Ali Kemal Demirtaş K. Zemin Kat Ahşap Giriş Kapısı (Elif Besli'den).....818

Foto. 409: Ali Kemal D. K. Giriş Holüne Açılan İç Pencere (Elif Besli'den).....818

Foto. 410: Ali Kemal D. K. Sofadan Kapı ile Ayrılan Hol (Elif Besli'den)…….....818

Foto. 411: Ali Kemal Demirtaş Konutu Birinci Kat Sofası (Elif Besli'den).....818

Foto. 412: Ali Kemal Demirtaş Konutu Zemin Kattaki Ocak (Elif Besli'den).....818

Foto. 413: Ali Kemal Demirtaş Konutu Birinci Kattaki Ocak (Elif Besli'den).....818

Foto. 414: Ali Kemal Demirtaş Konutu Ahşap Düz Tavan ve Çatıya Çıkış Kapağı (Elif Besli'den).....818

Foto. 415: İbrahim Özcanım Konutu Kuzeybatı Cephesi.....819

Foto. 416: İbrahim Özcanım Konutu Güney Cephesi.....819

Foto. 417: İbrahim Özcanım Konutu Doğu Cephesi.....819

Foto. 418: İbrahim Özcanım Konutu Batı Cephesindeki Çıkma.....819

Foto. 419: İbrahim Özcanım Konutu Doğu Cephedeki Giriş Kapısı.....819

Foto. 420: İbrahim Özcanım Konutu Batı Cephedeki Giriş Kapısı….....819

Foto. 421: İbrahim Özcanım Konutu Zemin Kat Tavan Görünümü….....820

Foto. 422: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kata Çıkış Merdiveni….....820

Foto. 423: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Mutfak Bölümü….....820

Foto. 424: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü….....820

Foto. 425: İbrahim Özcanım Konutu Ahşap Oda Kapısı (Elif Besli'den) 820

Foto. 426: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Ocak ve Dolaplar….....820

Foto. 427: İbrahim Özcanım Konutu İkinci Kat Sofasına Açılan Kapı (Elif Besli'den)821

Foto. 428: İbrahim Özcanım Konutu Ahşap Düz Tavan Örneği….....821

Foto. 429: Rıza Tok Konutu Güney Cephesi.....821

Foto. 430: Rıza Tok Konutu Batı Cephesi.....821

Foto. 431: Rıza Tok Konutu Doğu Cephesi.....821

Foto. 432: Rıza Tok Konutu Güney Cephe Ana Giriş.....821

Foto. 433: Rıza Tok Konutu Zemin Kat Sofa Bölümü.....822

Foto. 434: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü.....822

Foto. 435: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü Güney Cephe Görünümü (Elif Besli'den) 822

Foto. 436: Rıza Tok Konutu Doğu Cephedeki Çıkma.....822

Foto. 437: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Ocak Nişi ve Dolaplar (Elif Besli'den).....822

Foto. 438: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Oda ve Tavan Detayı (Elif Besli'den).....822

Foto. 439: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Oda Kapıları (Elif Besli'den).....823

Foto. 440: Ahmet Topçu Konutu Güney Cephesi.....823

Foto. 441: Ahmet Topçu Konutu Doğu Cephesi.....823

Foto. 442: Ahmet Topçu Konutu Batı Cephesi.....823

Foto. 443: Ahmet Topçu Konutu Kuzey Cephesi.....823

Foto. 444: Ahmet Topçu Konutu Ahşap Karkas Örgü Detayı.....823

Foto. 445: Ahmet Topçu Konutu Kuzey Cephe Zemin Kat Giriş Kapısı.....824

Foto. 446: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Sofası…….....824

Foto. 447: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Batı Yöndeki Oda ve Ocak Nişi.....824

Foto. 448: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Doğu Yöndeki Oda ve Ocak Nişi.....824

Foto. 449: Ahmet Topçu Konutu Birinci Kat Odalarındaki Ocak Nişi (Elif Besli'den) 824

Foto. 450: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Odalarında İç Pencere Detayı.....824

Foto. 451: İrfan Kurbanoğlu Konutu Kuzey Cephesi.....825

Foto. 452: İrfan Kurbanoğlu Konutu Batı Cephesi.....825

Foto. 453: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephesi.....825

Foto. 454: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephesinden Pencere Detayı.....825

Foto. 455: İrfan Kurbanoğlu Konutu Kuzey Cephedeki Giriş.....825

Foto. 456: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephedeki Giriş.....825

Foto. 457: İrfan Kurbanoğlu Konutu Birinci Kata Çıkış Merdiveni.....826

Foto. 458: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Doğu Cephesi.....826

Foto. 459: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Kuzey Cephesi.....826

Foto. 460: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Güney Cephesi.....826

Foto. 461: İrfan Kurbanoğlu KonutuGüneydoğu Cephedeki Oda.....826

Foto. 462: İrfan Kurbanoğlu Konutu Mutfakla Birleştirilen Kuzeydoğu Cephedeki Oda.....826

Foto. 463: İrfan Kurbanoğlu Konutu Ocak Nişi ve Banyo Bölümü (Sevda Kaya'dan) 827

Foto. 464: İrfan Kurbanoğlu Konutu Zemin Kat Tavanı.....827

Foto. 465: Derya Atasayar Konutu (2018 yılı)…….....827

Foto. 466: Derya Atasayar Konutu Giriş (Güney) Cephesi (2018 yılı).....827

Foto. 467: Derya Atasayar Konutu Doğu Cephesi (2018 yılı).....827

Foto. 468: Derya Atasayar Konutu Güney Cephesi (2018 yılı) 827

Foto. 469: Derya Atasayar Konutu Güneydoğudan Görünüm.....828

Foto. 470: Derya Atasayar Konutu Kuzeybatıdan Görünüm.....828

Foto. 471: Derya Atasayar Konutu Zemin Kat Güney Oda.....828

Foto. 472: Derya Atasayar Konutu Zemin Kat Güney Oda.....828

Foto. 473: Derya Atasayar Evi Zemin Kat Sofası…….....829

Foto. 474: Derya Atasayar Evi Zemin Kat Sofası…….....829

Foto. 475: Derya Atasayar Evi Zemin Kat Kuzeydoğu Köşe Oda (Kiler).....829

Foto. 476: Derya Atasayar Evi Zemin Kat Güney Oda (Depo) 829

Foto. 477-478: Derya Atasayar Evi 1. Kat Güney Oda.....829

Foto. 479-480: Derya Atasayar Evi 1. Kat Kuzey Oda (Mutfak).....829

Foto. 481-482: Derya Atasayar Evi 1. Kat Sofası.....830

Foto. 483: Derya Atasayar Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda.....830

Foto. 484: Derya Atasayar Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe Oda.....830

Foto. 485-486: Sait Vural Konutu Kuzeybatıdan Görünümü (2018 öncesi ve sonrasında) 830

Foto. 487: Sait Vural Konutu (Güneybatıdan).....830

Foto. 488: Sait Vural Konutu Doğu Cephe….....830

Foto. 489: Batı Cepheden Detay…….....830

Foto. 490: Sait Vural Evi Ana Giriş Holü…….....831

Foto. 491: Sait Vural Evi Kat Depo Mahalli…….....831

Foto. 492-493: Sait Vural Evi 1. Kat Sofası…….....831

Foto. 494: Sait Vural Evi 1. Kat Kuzeybatı Köşedeki Oda.....831

Foto. 495: Sait Vural Evi 1. Kat Kuzeybatı Köşe Odadan Detay.....831

Foto. 496-497: Sait Vural Evi 2. Kat Sofası…….....832

Foto. 498: Sait Vural Evi 2. Kattan Oda Detayı….....832

Foto. 499: Cemal Akçakoca Evi Doğu (Giriş) Cephesi.....832

Foto. 500: Cemal Akçakoca Evi Kuzey Cephe….....832

Foto. 501: Cemal Akçakoca Evi Batı Cephe….....832

Foto. 502: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Sofası.....833

Foto. 503-504: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda.....833

Foto. 505-506: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda (Mutfak).....833

Foto. 507: Cemal Akçakoca Evi 1. Kat Sofası….....833

Foto. 508: Cemal Akçakoca Evi 1. Kat Sofası Doğusundaki Odadan Detay.....833

Foto. 509: Hidayet Peker Evi Doğu Cephe….....834

Foto. 510: Hidayet Peker Evi Kuzey Cephe….....834

Foto. 511: Hidayet Peker Evi Batı Cephe….....834

Foto. 512: Hidayet Peker Evi Zemin Kat Sofası.....834

Foto. 513-514: Hidayet Peker Evi 1. Kat Sofası.....834

Foto. 515-516: Hidayet Peker Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda.....835

Foto. 517: Hidayet Peker Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Odadan Detay.....835

Foto. 518: Hidayet Peker Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe Oda (Mutfak).....835

Foto. 519: Hidayet Peker Evi 1. Kattan Detay.....835

Foto. 520: Hidayet Peker Evi 2. Kattan Oda Detay.....835

Foto. 521: Hidayet Peker Evi İç Oda Kapı Örneği.....835

Foto. 522-523: Hidayet Peker Evi 2. Kat Sofası.....835

Foto. 524: Hidayet Peker Evi 2. Kat Sofasından Detay.....836

Foto. 525: Cemal Kocaer Evi Kuzeydoğudan Görünüm.....836

Foto. 526: Cemal Kocaer Evi Doğu Cepheden Detay.....836

Foto. 527: Cemal Kocaer Evi Kuzey Cephe (2011 yılı).....836
Foto. 528: Cemal Kocaer Evi Batı Cephe (2011 yılı)….....836
Foto. 529: Cemal Kocaer Evi Zemin Kat Giriş Sofası (2011) 837
Foto. 530: Cemal Kocaer Evi Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda.....837
Foto. 531-532: Cemal Kocaer Evi Zemin Kat Güneybatı Köşe Oda (Mutfak).....837
Foto. 533-534: Cemal Kocaer Evi 1. Kat Güney Oda.....837
Foto. 535-536: Cemal Kocaer Evi 1. Kat Sofası.....837
Foto. 537: Nizamettin Aksu Evi Doğu Cephe.....838
Foto. 538: Nizamettin Aksu Evi Güneydoğudan Görünüm.....838
Foto. 539-540: Nizamettin Aksu Evi Doğu Cepheden Detay.....838
Foto. 541: Nizamettin Aksu Evi Kuzey Cephe.....838
Foto. 542: Nizamettin Aksu Evi Batı Cephe.....838
Foto. 543-544: Nizamettin Aksu Evi Bodrum Katı Batıdaki Depo.....839
Foto. 545-546: Nizamettin Aksu Evi Giriş Kat Sofası.....839
Foto. 547-548: Nizamettin Aksu Evi Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda.....839
Foto. 549-550: Nizamettin Aksu Evi Zemin Kat Kuzeydoğu Köşe Oda.....839
Foto. 551-552: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Sofası.....840
Foto. 553-554: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Güneybatı Köşe Oda Önündeki Koridor..840
Foto. 555: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe (Baş) Oda.....840
Foto. 556: Gülfiye Ertürk Evi Kuzeybatıdan Görünüm.....840
Foto. 557: Gülfiye Ertürk Evi Kuzeydoğudan Görünüm.....841
Foto. 558: Gülfiye Ertürk Evi Kuzey Cepheden Cumba Detayı.....841
Foto. 559-560: Gülfiye Ertürk Evi Güney Cephesi.....841
Foto. 561: Gülfiye Ertürk Evi Cihannüma Detayı, 1964 Yılı (Kocaeli KTVKK).....841
Foto. 562-563: Cihannümanın Mevcut Zemini ve İç Merdiveni.....841
Foto. 564: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Batı Giriş.....842

Foto. 565: Zemin Kat Kuzey Giriş.....842

Foto. 566: Zemin Katta Banyo/Hela Girişleri.....842

Foto. 567: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda.....842

Foto. 568-569: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Güneybatı Köşe Oda.....842

Foto. 570: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Sofası (Batı Kanat).....842

Foto. 571: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Sofası (Doğu Kanat).....842

Foto. 572-573: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Güneybatı Köşe Oda.....843

Foto. 574-575: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda.....843

Foto. 576-577: Gülfiye Ertürk Evi 2. Kat Kuzeybatı Köşe Oda.....843

Foto. 578: Gülfiye Ertürk Evi 2. Kat Güneybatı Köşe Oda Tavanı.....843

Foto. 579: Sadık Efes Evi Güneydoğudan Görünüm.....844

Foto. 580-581: Sadık Efes Evi Doğu Cepheden Giriş ve Cumba Detay.....844

Foto. 582: Sadık Efes Konutu Kuzey Cephesi.....844

Foto. 583: Sadık Efes Konutu Kuzeybatıdan Görünüm, 2008 yılı (Elit Mimarlık).....844

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Düzce ili ve ilçelerinde günümüze ulaşabilmiş taşınmaz kültür varlıklarının kapsamlı biçimde tespit edilmesi, belgelenmesi ve mimarlık tarihi açısından değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda, söz konusu yapıların farklı yörelerdeki örneklerle olan benzerlikleri ile ayırt edici özelliklerinin ortaya konulması da çalışmanın başlıca hedefleri arasında yer almaktadır. İnceleme kapsamına alınan mimari eserlerin inşa süreçleri, banileri, kullanım amaçları, yapım teknikleri, malzeme tercihleri ve dönem üslupları ışığında sistematik bir çözümlemeye tabi tutulması hedeflenmiştir. Yapıların hangi tarihlerde, kimler tarafından inşa ettirildiği; hangi üslup özelliklerini taşıdığı; kullanılan yapı malzemelerinin yerel mi yoksa farklı coğrafyalardan mı temin edildiği gibi sorulara bilimsel veriler doğrultusunda yanıt aranacaktır.

Araştırmada, Geç Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait mimari eserlerdeki üslup, teknik ve işlevsel değişimler ortaya konularak, bölgenin tarihsel süreç içerisindeki mimari gelişimi analiz edilecektir. Böylece, farklı dönemlerin bölge mimarisi üzerindeki etkileri, değişim ve süreklilik bağlamında değerlendirilecektir. Ayrıca yapılar, cami, çeşme, değirmen, hamam, konut, okul, serender ve mezar taşları gibi kültür varlıkları türlerine göre sınıflandırılarak, hangi yapı tiplerinin öne çıktığı ve bu yapıların bölgesel mimari ihtiyaçlara nasıl cevap verdikleri detaylı biçimde incelenecektir.

Düzce ve çevresine ilişkin daha önce yapılmış çalışmaların sınırlı oluşu ve yapıların çoğunlukla bireysel örnekler üzerinden değerlendirilmesi, bu çalışmanın önemini daha da artırmaktadır. Söz konusu eserlerin ilk kez bu denli kapsamlı bir envanter çalışmasıyla ele alınması, bölgenin mimari kimliğinin daha net anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Çalışmada yapıların plan tipolojileri, süsleme programları, yapım teknikleri ve malzeme kullanımı ayrıntılı olarak analiz edilerek, dönemler arası karşılaştırmalar yapılacak; böylece hem bölgesel özellikler hem de Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi mimarisi içindeki konumları daha belirgin bir şekilde ortaya konulacaktır.

Bu çalışma ayrıca, mevcut eserlerin korunması ve yaşatılması açısından da önemli bir işlev üstlenmektedir. Araştırma kapsamında yapıların günümüzdeki fiziksel durumları tespit edilecek, karşılaştıkları sorunlar belirlenecek ve koruma bilinci çerçevesinde yapılması gerekenler üzerine öneriler geliştirilecektir. Böylece, yalnızca mevcut kültürel

mirasın belgelenmesi değil, aynı zamanda geleceğe aktarılması yönünde de akademik bir katkı sunulmuş olacaktır.

1.2. Konunun Kapsamı

Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ve tarihsel süreçte uzun yıllar Bolu'ya bağlı bir yerleşim olarak varlığını sürdüren Düzce, köklü geçmişi sayesinde antik çağlardan itibaren pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bölge, tarih boyunca Bithynia, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi farklı medeniyetlerin egemenliği altına girmiş; bu süreç içerisinde söz konusu uygarlıkların mimari ve kültürel izlerini taşıyan çok sayıda eser ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın ana temasını, Düzce ili ve ilçeleri olan Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca sınırları içerisinde inşa edilmiş mimari eserlerin sistematik bir biçimde tespiti, belgelenmesi ve sanat tarihi disiplini çerçevesinde değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında yöredeki camiler, çeşmeler, değirmenler, hamamlar, konutlar, okullar, serenderler ve mezar taşları gibi farklı türlerdeki taşınmaz kültür varlıkları ele alınmış; bu yapıların plan şemaları, malzeme kullanımları, süsleme özellikleri ve döneme özgü mimari karakteristikleri detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Böylelikle hem Düzce'nin kültürel mirası bilimsel yöntemlerle belgelenmiş hem de bölge mimarisinin gelişim süreci çok yönlü olarak ortaya konulmuştur. Ancak yöredeki han ve türbe yapıları, belirli gerekçeler doğrultusunda çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu tercihin başlıca nedenleri arasında, Kaynaşlı'da inşa edilmiş olan ticari yapı grubuna ait Şemsi Paşa Hanı, Düzce Kültür Envanteri'nde[1] yalnızca beden duvarları ve temel kalıntılarına ait fotoğraflarla temsil edilmekte; günümüzde yapıya dair herhangi bir fiziksel iz bulunmamaktadır. Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Düzce Konuralp Müzesi arşivleri ve yöreyi konu alan diğer kaynaklarda da han hakkında bilgi yer almamaktadır. Bu sebeple Şemsi Paşa Hanı çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir. Kapsam dışı bırakılan diğer bir yapı grubu ise türbelerdir. Yöredeki bütün türbe yapıları yerinde görülerek tespiti sağlanmıştır[2]. Ancak

[1] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, T.C. Düzce Valiliği Kültür Yayınları, Düzce 2014, s. 234.

[2] Düzce Merkez ve İlçelerinde yer alan türbeler şu şekildedir; Merkez İlçe'de: *Ağaköy Mezarlığı Türbesi, Darıcı Mahallesi Yabalı Dede Mehmet Efendi Türbesi, Esençam Köyü Abdal Hz. Türbesi, Paşakonağı Köyü Türbesi, Duraklar Köyü Garip Türbesi, Ovapınar Köyü Türbesi, Erdemli Köyü Türbesi, Hacıaliler Türbesi, Yukarı Yahyalar Mahallesi Türbesi, Ali Hamza Türbesi, Konuralp Ahmet Bey Türbesi,* Akçakoca'da: *Eskici Ahmet Dede Türbesi, Kaplan Dede Türbesi, Koç Baba Türbesi, Tavşan Dede Türbesi,* Çilimli'de: *Hasan Dede Türbesi*, *Şeyh Muslihiddin Türbesi*, *Yabalı Dede Türbesi*, *Hızır Dede Türbesi*, Gölyaka'da: *Muhap Dede Türbesi*, Gümüşova'da: *Soğuksu Köyü Geyikli Baba Türbesi*, *Koru Dede Türbesi*, *Hacılar Mahallesi Geyikli Baba Türbesi* Kaynaşlı'da: *Ali Baba Türbesi, Sarıçökek Mahallesi Şaban Dede Türbesi*, Yığılca'da: *Şıh İsmail/Köse İsmail Türbesi, Yedi Kardeşler Türbesi, Aksak Dede Türbesi, Garip Ali Türbesi, Bekirler Köyü Türbesi.*

bu yapıların çoğunun yalnızca birer kabir niteliğinde olduğu, çevrelerinin sonradan köy halkı veya hayırseverler tarafından betonarme malzeme ile kapatıldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla türbelerin, mimari ya da estetik açıdan özgün bir karakter taşımadıkları, ayrıca üzerinde kabir sahibine dair herhangi bir kitabe ya da mezar taşı bulunmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, türbelerle ilgili daha önce yapılmış bilimsel çalışmaların[3] varlığı da bu yapı grubunun kapsam dışında bırakılmasında etkili olmuştur. Konut yapıları ise araştırma kapsamına dâhil edilmiş; ancak inceleme yalnızca Düzce Merkez'e bağlı Konuralp bölgesi ile Akçakoca ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Bu tercihte, her iki bölgedeki yapıların tescilli olmaları, fotoğraf ve plan verilerine ulaşımın daha kolay sağlanabilmesi ile söz konusu konutların önceden mimarlık ofislerince planlarının çizilmiş olması önemli rol oynamıştır. Diğer ilçelerdeki geleneksel konut mimarisinin ise hem yoğunluk açısından sınırlı olması hem de yapıların özel mülkiyete tabi olmaları nedeniyle izin süreçlerinde karşılaşılabilecek zorluklar bu bölgelerdeki konutların inceleme dışında bırakılmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, bu tez çalışmasının kapsamı; Düzce ve ilçelerinin mimari mirasını temsil eden, bölgeye özgü karakteristik özellikler sergileyen ve literatürde görece daha az ele alınmış olan camiler, çeşmeler, değirmenler, hamamlar, konutlar, okullar, serenderler ve mezar taşları üzerine yoğunlaştırılmıştır. Böylelikle, Düzce'nin tarihsel ve kültürel gelişim sürecine ışık tutan mimari unsurlar bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve bilimsel olarak belgelenmiştir.

1.3. Yöntem

"Düzce'deki Türk Dönemi Taşınmaz Kültür Varlıkları" başlıklı bu çalışmada, merkez ilçe ile birlikte Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca olmak üzere toplam sekiz ilçeyi kapsayan Düzce il sınırları içerisindeki kültür varlıklarının tespitine yönelik olarak beş aşamalı bir saha çalışması gerçekleştirilmiş ve tamamlanmıştır. Saha araştırmasına başlamadan önce, bölgeye ilişkin bilimsel literatür pandemi koşulları nedeniyle çevrimiçi kütüphaneler ve dijital veri tabanları üzerinden taranmıştır. Ayrıca, Düzce Müftülüğü'nden camilere ilişkin güncel liste temin edilerek, yapılacak arazi çalışmasının güzergâhı ve ziyaret edilecek köyler belirlenmiştir. Bu

[3] Haktan Kaplan, *Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2021, Buşra Yel Kurt, *Düzce İli Türbelerinin İnanç Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2025, Sinan Kalıncı, *Akçakoca'nın Tarihi, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2010, Sadettin Eğri, Sözlü Gelenek Bağlamında Düzce Yöresinde Evliya Kültü, Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, ss.435-441,

planlama doğrultusunda, köylerdeki yerel yetkililerle iletişime geçilerek çalışma kapsamına alınabilecek yapıların varlığına dair ön bilgilendirme ve mülakatlar yapılmıştır. Bu ön hazırlık sürecinin ardından, yapıların yerinde tespitine yönelik arazi incelemeleri başlatılmıştır. Arazi çalışmasına, yüzölçümü bakımından en geniş alanı kapsayan ve kültür varlıklarının yoğunlaştığı merkez ilçe ile Akçakoca'dan başlanmıştır. Ardından bu iki merkezin doğusunda yer alan Yığılca ilçesindeki kültür varlıklarının tespiti tamamlanmış; devamında sırasıyla Çilimli, Cumayeri, Gümüşova, Gölyaka ve Kaynaşlı ilçelerine gidilerek mevcut eserler yerinde incelenmiş, belgelenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Tespit edilen her bir yapının ölçüm ve plan çıkarımında lazer metre kullanılmış; özellikle alt kat planları gibi karmaşık bölümlerde video kayıtları alınarak hiçbir ayrıntının gözden kaçmaması sağlanmıştır. Saha çalışmaları sonucunda elde edilen tüm veriler sistematik biçimde tasnif edilmiştir. Yapılara ait kitabeler okunarak değerlendirilmiş, arşiv belgeleri incelenmiş ve elde edilen bilgiler ışığında yapıların tarihsel süreçleri çözümlenmiştir. İlçelere göre sınıflandırılan eserlerin teknik plan çizimleri AutoCAD programı aracılığıyla hazırlanmıştır. Kitabeler, arşiv belgeleri, teknik çizimler ve tasnif işlemleri sonucunda ulaşılan her veri, Microsoft Excel ortamına aktarılmış; böylece bölgeye ilişkin kapsamlı bir istatistiksel veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veriler doğrultusunda tez planı biçimlendirilmiş ve yazım aşamasına geçilmiştir.

Tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konunun amacı ve önemi, kapsamı, yöntemi ile çalışmada yararlanılan kaynaklar ve araştırma yöntemleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. İkinci bölümde, Düzce'nin coğrafi konumu, fiziki özellikleri ve tarihsel gelişim süreci kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Üçüncü bölüm, çalışmanın katalog kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde, XIV. yüzyıldan XX. yüzyıla uzanan süreçte, merkez ilçe başta olmak üzere Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca ilçelerinde günümüze ulaşabilmiş kültür varlıkları kronolojik bir düzen içinde tanımlanmış ve değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında 40 cami, 6 çeşme, 10 değirmen, 3 hamam, 15 konut, 2 okul, 10 serender ve 427 mezar taşı incelenmiştir. Düzce'ye ilişkin yürütülen arşiv araştırmaları, yapıların tarihlendirilmesinde temel bir kaynak teşkil etmiş; ayrıca eserler üzerinde yer alan kitabeler, arşiv belgeleri ve yöre halkından derlenen sözlü bilgiler ışığında yapıların banileri, inşa ve onarım süreçleri ortaya konulmuştur. Dördüncü bölüm, "Değerlendirme ve Karşılaştırma" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde bölgedeki eserlerin Yapının İncelenmesi, kitabeleri, kullanılan malzemeleri, geçirdikleri onarım ve eklemeler ile

süsleme özellikleri ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Yapılar, önce kendi iç dinamikleri çerçevesinde, ardından çağdaş dönem örnekleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Böylece, Düzce'deki yapıların diğer bölge örnekleriyle benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konularak, bu eserlerin Osmanlı mimarisi içindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Beşinci ve son bölümde ise, tez çalışması kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

1.4. Kaynak ve Araştırmalar

Türk-İslam mimarisinde önemli bir yer tutan cami, çeşme, değirmen, hamam, konut, okul, serender ve mezar taşları gibi kültür varlıklarının, birçok bilimsel çalışma aracılığıyla literatüre kazandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, kimi zaman tek bir yapı ya da yapı topluluğunu, kimi zaman bir ilçe veya ili kapsamına alan farklı ölçeklerde hazırlanmıştır. Ancak yöreye ilişkin yapılan araştırmalar arasında, Türk Dönemi'ne ait farklı işlevlerdeki yapı türlerini bütüncül biçimde ele alan ve Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde değerlendiren derli toplu bir çalışmanın bulunmayışı, bu tezin kapsamının belirlenmesinde etkili olmuştur. Düzce ve ilçelerindeki kültür varlıklarının değerlendirilmesinde öncelikle bölgenin tarihsel geçmişi incelenmiş; bu bağlamda yapılan araştırmaların önemli bir temel oluşturduğu görülmüştür. Düzce ve ilçelerine dair en kapsamlı çalışmalar, Zeynel Özlü tarafından gerçekleştirilmiştir. Özlü'nün Düzce, Konuralp, Akçakoca ve Gümüşova üzerine hazırladığı yayınlar; yerleşimlerin coğrafi ve iklimsel özellikleri, idari ve sosyal yapıları, vakıf sistemi, adli teşkilatlanma, güvenlik birimleri ve ekonomik durumu gibi pek çok yönüyle ayrıntılı bilgiler içermektedir. Bu çalışmalar, "Kadı Sicilleri", "Vakıf Defterleri", "Esas Defterleri", "Temettuat Defterleri", "Nüfus Defterleri", "Hurûfât Defterleri" ve "Sâlnâmeler" gibi arşiv belgelerine dayandırılarak titizlikle hazırlanmıştır. Özlü'nün Düzce ile ilgili başlıca yayınları; "*İlk Çağ'dan Cumhuriyete Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh), Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias ad Hypium Üskübü (Konuralp), 18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca ve 19. Yüzyılda Bir Batı Karadeniz Kenti Gümüşâbâd/Gümüşova (Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Durum)"* adlı eserleri[4] bölgenin tarihine ışık tutan temel başvuru kaynakları arasında yer almaktadır.

[4] Zeynel Özlü, *İlk Çağ'dan Cumhuriyete Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)*, Fırat Basım, İstanbul 2015, Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias ad Hypium, Üskübü (Konuralp),* Doruk Yayımcılık, İstanbul, 2008, Zeynel Özlü, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008, Zeynel Özlü, *19. Yüzyılda Bir Batı Karadeniz Kenti Gümüşâbâd/Gümüşova (Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Durum)*, 1. Baskı, Fırat Basım, İstanbul 2015.

Ayrıca, *"19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler"* adlı makaleden[5] de faydalanılmıştır. Bolu ve Düzce'ye ilişkin diğer basılı kaynaklar da araştırmanın önemli dayanaklarını oluşturmuştur. Bunlar arasında; *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı I-II Cilt*[6]*, Müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi, Hicri 1334/Miladi 1916*[7]*, Bolu Vilâyeti Salnâmesi, Rumi 1341/Miladi 1925*[8]*, Bolu İl Yıllığı (1967)*[9]*, Cumhuriyetin 50. Yılında Bolu 1973 İl Yıllığı*[10]*, Bolu Tarihi*[11]*, Tarihte Bolu*[12]*, Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)*[13] *ve Düzce*[14]adlı ansiklopedi maddesi istifade edilen temel kaynakların başında gelmektedir.

Tezin ana eksenini oluşturan camilerle ilgili olarak, özellikle bölgenin fethi sonrasında inşa edildiği düşünülen yapıları ele alan çalışmalar ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Ali Ertuğrul ve Fırat Yaşa tarafından kaleme alınan "*Düzce Yöresinde Orhan Gazi'nin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmileri"* adlı eser, tezin temel referanslarından biridir[15]. Yine Orhan Gazi dönemine atfedilen camilerin değerlendirilmesinde başvurulan bir diğer önemli kaynak, Ekrem Hakkı Ayverdi'nin "*Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402)*[16]"adlı eserdir. Bu çalışma, erken Osmanlı dönemi mimarisine ilişkin kapsamlı veriler sunması bakımından, bölgedeki camilerin dönemsel özelliklerinin belirlenmesinde önemli bir başvuru kaynağı olmuştur.

Çeşmelere ilişkin değerlendirmelerde ağırlıklı olarak tez çalışmalarından yararlanılmıştır. Farklı bölgelerde yer alan çeşme örneklerinin, Düzce ve ilçelerindeki çeşmelerin plan, malzeme ve süsleme özellikleriyle karşılaştırılmasında ise bu tezlerde sunulan veriler, önemli bir başvuru kaynağı işlevi görmüştür[17]. Benzer şekilde, değirmen

---

[5] Zeynel Özlü, "*19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler*", Bilig Dergisi, 61, (2012), s. 201-222.
[6] Güray Önal, Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı I-II Cilt, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2011.
[7] *Müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi, Hicri 1334/Miladi 1916*, Haz. Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008.
[8] *Bolu Vilâyeti Salnâmesi, Rumi 1341/Miladi 1925*, Haz. Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008.
[9] *Bolu İl Yıllığı 1967*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1968.
[10] *Cumhuriyetin 50. Yılında Bolu 1973 İl Yıllığı,* Kemal Matbaası, Bolu 1973.
[11] Mehmet Zekai Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu Vilayet Matbaası, 1964.
[12] Semavi Eyice, Tarihte Bolu, Yenilik Basımevi, İstanbul 1975.
[13] Enver Konukçu, *Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete),* Düzce Ticaret Odası 1984 Yıllığı, 1984.
[14] Metin Tuncel, "*Düzce*", TDV. İslam Ansiklopedisi, Ek 1, (2020), s. 354-357.
[15] Ertuğrul, Ali, Yaşa, Fırat, "Düzce Yöresinde Orhan Gazi'nin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri", Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu (23-24 Kasım 2018) Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, ss. 193-258.
[16] Ayverdi, Ekrem Hakkı, Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402), Baha Matbaası, İstanbul 1966.
[17] Hüseyin Can, *Bolu ve Yöresinde Bulunan Tarihi Çeşmeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2015, Melike Demirtaş, *Çankırı Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2022, Dilare Derici, *Malatya Çeşmeleri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2017, Gül Geyik, *İzmir Su Yapıları (Çeşme, Sebil, Şadırvan*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007, Abdulbaki Işıkakdoğan, *Balıkesir Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2013, Murat Karademir, *Edirne Çeşmeleri,*

yapılarının değerlendirilmesinde de çeşitli akademik tezlerde incelenmiş örneklerden yararlanılmış, bu çalışmalar söz konusu yapı grubunun mimari çözümlemelerinde temel dayanak noktaları olarak kullanılmıştır[18]. Yöredeki hamam yapıları üzerine yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaların çoğu tez veya makale düzeyinde olup, genellikle yüzeysel bilgiler içermektedir[19]. Tez kapsamında değerlendirilen hamamların sıcaklık bölümleri, farklı yörelerdeki örneklerle karşılaştırılarak incelenmiş; benzer plan kurgularına sahip örneklerin tespit edilmesine önem verilmiştir. Bu karşılaştırmalarda, ağırlıklı olarak tez çalışmalarından ve ilgili

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, Gülay Karasu, *Afyon Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, Özlem Kaşıkeman, *Tokat İli ve Niksar İlçesi Çeşme ile Şadırvanları Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, Enes Kavalçalan, *Kıbrıs'taki Osmanlı Dönemi Su Yapıları (Çeşme ve Hamamlar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2015, Erdal Okumuş, *Çorum Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2017, Figen Ölmez, *Kocaeli Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, Serkan Özbalkan, *Aydın Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019, Adem Sevim, *Nevşehir ve İlçelerindeki Çeşme Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015, Hasan Uçar, *Manisa Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009, Yasemin Verim, *Kütahya Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019. *Tezlerin yanı sıra diğer kaynaklar şu şekildedir;* Semavi Eyice, "Çeşme", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.VIII, İstanbul (1993), ss. 277-297, Burak Muhammet Gökler, "Kocaeli Çeşmelerinde Batı Etkili Süslemeler" Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri, (24-26 Mart), Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2018, ss. 2097-2127, Erdal Okumuş, Özgür Gülbudak, *Türk Sanatında İnşa Edilen (12.-20. Yüzyıllar) Çeşme Üslupları Üzerine Bir Deneme*, 1. Baskı, Cinius Yayınları, İstanbul 2018, ss. 85-122, Erdal Okumuş, "Çorum'dan Birkaç Çeşme Örneği", *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (2-5 Kasım), C. 1, Sakarya 2017, ss. 290-311, Ela Taş, "Ali Ağa Çeşmesi" *Kocaeli Ansiklopedisi*, I, (ss.99-100), İstanbul: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2023, ss. 99-100, Ela Taş, "Veli Ahmet Çeşmesi" *Kocaeli Ansiklopedisi*, III, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2023, ss. 2087-2088.

[18] Selin Karaca, *Trabzon Ağasar Deresi Üzerinde Sayvançatak Köyü-Karadeniz Arasında Bulunan Su Değirmenlerini Koruma Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2018, Zümrüt Özcan Tütüncü, *Burdur Kurna Çayı Çevresi Geleneksel Su Değirmeni Yapıları, Kabacalı Değirmeni Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2016, Gizem Yetim, *Bodrum Yarımadası'ndaki Tarihi Yel Değirmenleri ve Koruma Önerisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2014. Tezlerin yanı sıra diğer kaynaklar şu şekildedir; Necati Demir, "Değirmen Kelimesi Üzerine", Türk Dil Kurumu, C 2, S. 617, 2002, ss. 209-213, Raşide Gürses, Taşkın Karababa, Banu E., "Anadolu'da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru: Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)", *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2007, ss. 645-667, Funda Naldan, "Somut Kültürel Miras Örneği Olarak Kemaliye Su Değirmeni", *Sanat ve Yorum*, 42, (2023), ss. 58-65, Mehmet Özmen, "Hatay-Erzin' ve Genel Olarak Anadolu'da Değirmen ve Değirmencilikle İlgili Kelimeler", *Erdem*, 5 (14), 1989, ss. 463-501, Fikri Salman, "Özvatan'da Eski Su Değirmenleri", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, VIII, (2002), ss. 75-88. Türkan Acar, "Uşak'taki Su Değirmenlerinden Bir Örnek "Duraklı Değirmeni", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 36, Aralık 2016, ss. 280-294, Volkan Keçeli, Tarihi Değirmen Yapılarının Endüstriyel Miras Olarak Koruma Sorunları ve Öneriler: Çeşme Yarımadası Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016, Aynur Akçakaya Varol, İzmit Akmeşe Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Koruma Önerileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016, Dilek Maşalı, Nadide Seçkin, Boyabat'ın Geleneksel Mimarisinde Değirmenler ve Şamlılar Çeltik Fabrikası, TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 7, 2009, s. 95-108.

[19] Çiğdem Belgin Dikmen, Ferruh Toruk, "Prusias ad Hypium Antik Kenti Üzerinde Bir Yerleşim: Konuralp", *Researcher: Social Science Studies*, 2017) Cilt 5, Sayı IV, s.193, Yasemin Akcakaya, *Düzce İli Konuralp Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri*, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve-Restorasyon Programı, İstanbul, 2019, s.22, Yerlikaya, Elçin Tuba, Akçakoca Yöresi, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa 2001.

bilimsel yayınlardan yararlanılmıştır[20]. Düzce ve ilçelerindeki konut yapıları, bölgede en çok araştırılan yapı gruplarından birini oluşturmaktadır. Bu alandaki çalışmaların büyük çoğunluğu tez düzeyinde hazırlanmış olup, konut mimarisi genellikle bu akademik araştırmalar çerçevesinde ele alınmıştır[21]. Yöredeki okul yapıları incelendiğinde, günümüze ulaşan örneklerin oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu yapılardan Akçakoca'da yer alan okulun daha dikkat çekici bir mimariye sahip olması, araştırmacıların ilgisini çekmiş ve yapının bilimsel çalışmalara daha fazla konu olmasını sağlamıştır[22]. Merkez ilçede bulunan diğer okul ise yalnızca kültür envanterinde[23] yer almakta olup, detaylı bir bilimsel çalışmaya konu edilmemiştir. Bu yapıların değerlendirilmesi sürecinde, benzer örneklerin tespiti amacıyla çok sayıda bilimsel araştırmadan yararlanılmıştır[24]. Düzce ve ilçelerindeki serender yapılarına ilişkin

---

[20] Semavi Eyice, "Hamam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, XV, ss. 402-430, Semavi Eyice, İznik'te "Büyük Hamam" ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme, *İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1960, ss.99-120, Hüseyin Yurttaş, Haldun Özkan, Zerrin Köşklü vd., Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 2024, Adem Sevim, Çorum'da Türk Dönemi Mimari Eserleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2024, Makbule Ece Hırka, *Geçmişten Günümüze Sıcak Su ve Mekân İlişkisi: Bursa Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2019, Esra Kudde, Küçük Mustafa Paşa Hamamı Erkekler Bölümü Restorasyon Projesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2007.

[21] Elif Besli, *Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Düzce 2019, Sevda Kaya, *Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların Farklı Etnik Gruplar Bağlamında İncelenmesi: Düzce Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2023, Büşra Sabuncu, *Geleneksel Konutların Yeniden Kullanılması ve Onarımı Aşamasında Malzeme Analizinin Önemi: Düzce-Konuralp Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2022, Onur Çelik, *Düzce Konuralp-Prusias Bölgesi Geleneksel Evlerinin Kapı ve Pencere Doğramalarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2025, Yasemin Akcakaya, *Düzce İli Konuralp Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019, Ferda Aksan, *Düzce'deki Kuzey Kafkas (Çerkes) Evleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1997, Funda Naldan, *Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2012, Funda Naldan, Geleneksel Düzce-Konuralp Evlerinin Yapı Elemanları, *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVIII/1, (2019), ss. 139-163, Funda Naldan, Akçakoca Evlerinde Süsleme, *Journal of World of Turks*, 6/2, (2014), ss. 299-310, Duygu Gökçe, Ayşegül Kaya, Geleneksel Kırsal Konut Tipolojileri Üzerinden Kültür-Mekân İlişkilerinin Mekân Dizimi Yöntemiyle İncelenmesi: Düzce İli Örneği, *Tasarım Kuram*, 16/(31), (2020), ss. 36-50, Hande Akarca, Nuray Benli Yıldız, Ayşegül Kaya, Nuray Özkaraca, Geleneksel Konutların Tipolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi: Düzce Akçakoca Örneği, *Turkish Studies*, 18/2, ss. 347-366.

[22] Elif Sahtiyancı, Nuray Benli Yıldız, "Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu", *Sanat Tarihi Dergisi*, 29/2, İzmir 2020, ss.589-603.

[23] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s.47.

[24] Yağmur Özdemir, *Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016, Özgehan Kavas, *Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2020, Neslihan Kılıç Duran, *Burdur'da Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Okul Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2024, Kenan Doğan, *1920 – 1938 Dönemi Ankara'da Yapılan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, Celal Eser, *Konya Tarihi Kent Merkezindeki I. Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapılarının Mimarlık Tarihindeki Yeri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük 2023, Muzaffer Yılmaz, *Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, Elif Gürsoy, "Uşak'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Mimari Yapısı: Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Örneği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 18/69, 2019, ss.32-40, Serkan Kılıç, "Cumhuriyet

literatürde ise herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, serenderlerin değerlendirilmesinde ve karşılaştırmalı analizlerinde, çeşitli tez ve bilimsel yayınlarda yer alan benzer örneklerden yararlanılmış; bu çalışmalar, serenderlerin mimari özelliklerinin yorumlanmasında önemli dayanak noktaları sağlamıştır[25].

Son olarak, Düzce ve ilçelerinde yer alan mezar taşlarıyla ilgili daha önce yapılmış çeşitli yayınların bulunduğu görülmektedir[26]. Bu çalışmaların yanı sıra, değerlendirme ve karşılaştırmalı analiz bölümlerinde konuyla ilgili çok sayıda bilimsel araştırmadan da faydalanılmıştır.

2. DÜZCE'NİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

2.1. Düzce'nin Coğrafi Konumu

Düzce ili, Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde yer almaktadır. Doğusunda Zonguldak, güneyinde Bolu, batısında Sakarya ili bulunurken kuzeyinde de

Dönemi Mimarlarından Mimar Mukbil Kemal Taş ve Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu" *Kent Akademisi,* 17/1, 2024, ss.308-326, Tümay Güneş, "Selim Kartal, Sinop Boyabat İlçesi'ndeki Erken Cumhuriyet Dönemine Ait İlkokul Yapılarının Morfolojik Olarak İncelenmesi", *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8/3, 2023, ss.214-228.

[25] Selda Al Şensoy, Sibel Kukoğlu, "Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderlerin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi" *Inonu University Journal of Art and Design*, 10 (21), 2020, Necati Demir, "Serendi / Serender Kelimesi Üzerine", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 85, S. 617, 2003. ss. 442-447, Erkan Tunç, *Samsun Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi'ndeki Mimari Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2022, Ercan Kandemir, *Şalpazarı'nda Bulunan Serenderler (Tekirler)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019, Zübeyde Yeşilyurt Tunç, Trabzon'da Serender Yapılarının İncelenmesi ve Yeniden İşlevlendirme Önerileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019, Harun Öztürk, Terme Serenderleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun 2024, Koray Güler, Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisi Örneklerinden Rize-Fındıklı Aydınoğlu Evi Restorasyon Projesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2012, P. Nur Pamukçu Cebeci, Rize-Çamlıhemşin Ortan ve Yolkıyı Köyleri Kırsal Sit Koruma Önerileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2021, Sedanur Birinci, Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Rize Konutlarının İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat 2025, Necati Demir, "Trabzon ve Yöresinde Serenderler", Erdem, XIV/41, (2004), ss. 99-118, Seda Cengiz, Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari: Rize - Fındıklı - Hara Köyü - Köseoğlu Osman Cengiz Evi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015, Gamze Akbaş, Vernaküler Mimarinin "Yer" ve Tektonik Kavramları Üzerinden Okunması: Doğu Karadeniz Bölgesi Yapılı Kırsal Çevresi Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2023, Sibel Kukoğlu, Geleneksel Yapı Olarak Serenderlerin Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Kapsamında İncelenmesi: Trabzon Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Avrasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2019, Zübayde Kaan, Trabzon İli, Vakfıkebir İlçesi, Tarlacık Köyü, Rasim Ayyılmaz Evi Restorasyon Projesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2020, Cevdet Yılmaz, vd., "Giresun Aksu Çayı Havzası Geleneksel Kır Mesken Mimarisinde Güncel Değişimlere Bir Örnek; Serenderler", Coğrafya'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay, Atatürk Üniversitesi Yayınları Yayın No: 1056, 1. Baskı, Ankara 2015, ss. 303-314, Mehtap Durkut, Ünye'deki Türk Devri Yapıları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kayseri 2012.

[26] Hasan Basri Öcalan, *Düzce Yöresinin Tarih Kaynakları Olarak Mezar Taşları*, Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, ss.429-434, Nurullah Turan, "Düzce Yöresinde Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Konuralp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu* (23-24 Kasım 2018), Yayıma Hazırlayan Ali Ertugrul - Fırat Yaşa, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, ss. 527-548, Süheyla Akın, *Hayattan Memata,* T.C. Düzce Akçakoca Kaymakamlığı, 1. Basım, Ankara 2019.

Karadeniz bulunmaktadır[27]. 2.492 km² yüzölçümüne sahip olan il, 40° 37′ ve 41° 06′ kuzey enlemleri ile 30° 49′ ve 31° 51′ doğu boylamları arasında yer almaktadır[28] (Harita 1).

Düzce ilinin Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı, Yığılca ve merkez ilçe olmak üzere toplam 8 ilçesi bulunmaktadır[29]. Karadeniz kıyı dağlarının batı kesiminde yer alan Düzce ili genellikle dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir ve il topraklarının yaklaşık yüzde 61'ini kaplayan dağlar kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru yükselmektedir. Bu dağlar arasında da vadiler ve ovalar yer almaktadır. Düzce ili etrafı dağlarla çevrili bir ovada kurulduğundan dolayı yaylalar bakımından oldukça zengindir. Başlıca yaylaları; Çiçekli, Kocayayla, Şehirli yayla, Odayeri, Torkul, Derinoba, Kelik, Topuk, Kütüklü, Pakı, Mantarlı, Sakarca Oflu, Eğreltilik, Kardüz, Pürenli ve Abaza'dır. Elmacık dağları üzerinde yer alan Kardüz yaylasındaki 1.830 m rakımlı tepe ilin en yüksek noktasıdır.

Düzce havzasının ortasında Düzce ovası, doğusunda Bolu Dağları, batısında Sakarya, kuzeyinde Orhan Dağları ve Karadeniz, güneyinde ise Abant Dağları yer almaktadır[30]. Düzce ili yerleşim alanının da içinde bulunduğu Düzce havzası, Batı Karadeniz bölgesinin yüksek ve engebeli topoğrafyası içerisinde bir dağ arası havza özelliği göstermektedir. Havzaya gelen ana akarsular; Küçük Melen, Asarsu ve Aksu çaylarıdır. Bunlardan Aksu çayı ile Asarsu çayı fay vadileri içerisindedir[31].

Düzce ili, Karadeniz bölgesinin kıyı kesimlerinde etkili olan nemli ve fazla sert olmayan iklim özelliklerine sahiptir. Batıdan da Marmara Bölgesi'nin iklim özelliklerini kısmen göstermektedir. Düzce'de genellikle yazlar sıcak, kışlar ise ılık ve bölgeye nazaran, soğuktur. Düzce merkez, Akçakoca ve Yığılca ilçeleri aynı iklim tipine sahip olmalarına rağmen farklı iklim özellikleri sergilemektedir. Bunun nedeni; yer şekilleri, yükselti, nem ve hâkim rüzgâr yönü gibi faktörlerin farklı olmasıdır. Ayrıca Düzce ilinde yağış miktarının yüksek olması; ilin ormanlık alanları, akarsu ve yüzey sularının varlığı, Karadeniz'e olan kıyısı ve deniz kıyısında dağların çok yüksek olmaması gibi faktörlere bağlanabilir[32].

---

[27] Metin Tuncel, "Düzce", *TDV. İslam Ansiklopedisi*, Ek 1, (2020), s. 357.
[28] İrem Olğaç, *Düzce İlinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023, s.1.
[29] Yusuf Tatar, *Düzce İl Gelişme Planı*, Düzce 2005, s. 6.
[30] Metin Özaslan, Günseli Erşahin, Deniz Akkahve, Ali Sabuncu, *Düzce İli Raporu*, 2001, s. 7
[31] Ali Ateş, Boran Toprak, Burak Yeşil, "Düzce İlinde Yapı Hasarlarının Zemin Büyütme Özellikleri ve Yapı Rezonans Uyumu ile İlgisinin Araştırılması", *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, II, (3), (2013), s. 77.
[32] İrem Olğaç, Düzce İlinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, s. 29.

Güneyinde bulunan aktif kırık fay hattına (KAF) yaklaşık 7 km uzaklıkta olan Düzce, 1. derece deprem kuşağında bulunmaktadır. Düzce iklim özellikleri ve jeolojik yapısından dolayı sıklıkla doğal afetler yaşamıştır. Düzce havzasında 1943,1957,1967 ve 1999 yıllarında afet niteliğinde büyük depremler olmuştur[33].

Düzce'nin markalaşma ve imaj için olumlu unsurları; sahip olduğu kültür ve turizm değerleri, kentin yatırımlara açık olması, fındık, tütün ve kolonya gibi ürünlerin varlığı ve büyük şehirlere olan yakınlığı şeklinde sıralanabilir[34].

2.2. Düzce'nin Tarihçesi

Düzce kelimesinin başındaki "düz" Türkçede engebesiz-düzlük yer, ova anlamlarına gelir. Sondaki "ce" takısı ise kelimeyi sıfat yapıp ona daha yumuşak bir anlam verir. Böylece Düzce adı "oldukça düz", "düz bir arazi" anlamına gelmektedir. Düzce, dört tarafı dağlarla çevrili bir ovanın üzerinde kurulmuş olup buradan yola çıkarak anlamı ile bağlantılı olarak Düzce adı verildiği düşünülebilir[35]. Düzce ovası, eski kayıtlarda Düz Bazarı (Düzce Pazarı), Tuz Pazarı gibi isimlerle de anılmıştır[36].

Tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik etmiş Anadolu'nun kuzeybatısında yer alan Düzce, sırasıyla Hitit, Frig (Bithynium-Bthnion), Lidya, Pers, Makedon Krallığı, Roma ve Bizans egemenliği altında kalmıştır[37]. Düzce, Antik Çağ'da Bithynia[38] denilen bölge içerisinde bulunmaktadır. Bölgenin adı buraya yerleşen Thrak kökenli bir kavim olan Bithynler' den gelmektedir[39]. Orijinal adı Cierus olan bu kent Hypos Çayı (Melen çayı) etrafındaki ovaya hâkim bir yerde Olympos dağı yakınlarında Heraclea Pontica'dan gelenler tarafından kurulmuş olabilir. Cierus, tıpkı Grek kolonileri gibi deniz kıyısına kurulmuştur ve denizle bağlantısını da Akçakoca limanı ile sağlamıştır[40].

Bölgedeki ilk siyasi birliği kuran Hititlerdir. Bu siyasi birliği ilk bozan ise Thrak-Frig akınıdır. Bu akından sonra Anadolu'ya Frigler hakim olmuştur[41]. Frigler, Trakya

---

[33] Tübitak (1999), Yer Deniz ve Atmosfer Bilimleri ve Çevre Araştırma Raporu, s. 13-27.
[34] Kerim Çoşkun, *Kent Markası ve Marka İmajının Ölçümü: Düzce İli Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce 2012, s. 76.
[35] İlhan Şahin, Hikari Egawa, *Düzce'de Tarih ve Kültür*, çev. Ali Ertuğrul, Kayhan Matbaacılık, İstanbul 2014, s. 43.
[36] Zeynel Özlü, *İlk Çağ'dan Cumhuriyete Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)*, Fırat Basım, İstanbul 2015, s. 47.
[37] Erol Evcin, "Milli Mücadele Döneminde Düzce", Milli Mücadelenin Yerel Tarihi 1918-1923, 7, TÜBA 2023, s. 319.
[38] Bithynia; kuzeybatı Anadolu'da bulunan doğuda Paphlogonia, kuzeyde Pontus Euxenios (Karadeniz), batıda Propontis (Marmara Denizi) ve Rhyndakus "(Kocaçay, Atranos Çayı), güneyde Sangarios (Sakarya) ırmağı ile sınırlanmış bir bölgedir. Strabon XII 4, *Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s. 55.
[39] Engin Beksaç. *Bithynia'nın Erken Tarihinde Sakarya ve Arkeolojisi. Sakarya İli Tarihi*. 1, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, s. 11.
[40] Zafer Taşlıkoğlu, "Son Zamanlarda Bulunmuş Olan Birkaç Bithynia Kitabesi", *Belleten*, XIX, (73), (1955), s. 81-97; Kamil Doğancı, *Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 284) (2007), Bithynia Dönemi Valileri (Prosopografik Bir İnceleme)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s.141.
[41] Mehmet Zekai Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu Vilayet Matbaası, 1964, s. 29.

çevresinden Küçük Asya'ya geldikleri zaman Bithynia da hakimiyeti altına aldıkları bölgeler arasında yer almaktaydı. Kimmerler, MÖ 700'lü yıllarda Karadeniz'in kuzeyine yerleşip Friglerin hakimiyetine son vermişler[42]. Daha sonra Anadolu'nun zengin bir devleti olan Lidyalılar bölgede hakimiyet kurmuştur. Lidya hükümdarı, Kızılırmak'ın batısını ele geçirmiş ve dolayısıyla bu sınırlar içerisinde yer alan Bithynia'da Lidyalıların hâkimiyeti altına girmiştir. İran hükümdarı Keyhüsrev Anadolu'yu ele geçirmeye çalışmış böylece İran ve Lidyalılar arasında mücadeleye sebep olmuş ve Lidya Krallığı son bulmuştur. Anadolu İskender'in Asya seferine kadar Perslerin hâkimiyeti altında kalmıştır[43]. Pers hakimiyeti MÖ 4. yüzyılda giderek zayıflayınca Anadolu'da Helen etkisi görülmeye başlamıştır. Bu durumdan faydalanan Yunanlılar, Bithynia bölgesindeki halk üzerinde kültürel açıdan etkili olmuş ve özellikle Ege'deki İonlar bu bölgede etkili olarak Düzce sahil kısmında koloniler kurmuştur.

MÖ 336 yılında Helen tahtına Büyük İskender geçmiş ve İran yönetimindeki bu zayıflıkları kullanarak tüm Anadolu'yu hâkimiyeti altına almıştır. İskender'in ölümü ile kurduğu krallık dağılmış ve doğu-batı kültürünün sentezinden oluşan Helenistik Çağ başlamıştır. Roma'nın bölgede hâkimiyet kurmasına kadarki zaman diliminde siyasi açıdan bir istikrar sağlanamamış olsa da medeniyet açısından oldukça parlak bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde kurulan devletler Helenistik Devletler olarak adlandırılır, Bithynia da bu devletlerin içerisindedir[44]. İskender'in Anadolu'daki hakimiyeti sona ermiş ve Bithynia Krallığı'nın temelleri atılmıştır[45].

Üsküb'de Bithynia döneminden önce Kieros adlı bir yerleşim yeri bulunmaktaydı. Burası Bithynia Kralı I. Prusias tarafından alınınca onun adıyla anılmış ve Antik Çağ'daki Prusias adlı diğer kentlerle karıştırılmaması için yakınından geçen Hypius[46] akarsuyundan dolayı Prusias ad Hypium olarak isimlendirilmiştir. Bithynia Kralı 4. Nikomedes, MÖ 74 yılında topraklarını Roma imparatorluğuna vermiştir. Böylece Prusias ad Hypium bir Roma şehri olmuş ve eyaletin doğu kesiminin en önemli merkezi haline gelmiştir[47] (Harita 2-3). Roma Devleti 395 yılında doğu ve batı olarak ikiye ayrılınca Düzce ve çevresi Doğu Roma yani Bizans sınırları içerisinde kalmıştır[48]

---

[42] Fatih Çelik (2013). *Cumhuriyet Döneminde Düzce (1946-1960),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2013, s. 3.
[43] Ayşe Kayapınar, Levent Kayapınar, Nermin Kılıç, Bilge Kaya, Fahri Kılıç, *Bolu Livası 1921-1925 Senesi Salnâmesi (Giriş-Metin-Tıpkıbasım-Dizin),* Bamer Yayınları, Bolu 2008, s. 222-223.
[44] Enver Konukçu, *Bolu İl Yıllığı 1967*, Bolu Valiliği Yayınları, Bolu 1967, s. 159-160.
[45] Fatih Çelik, Cumhuriyet Döneminde Düzce, s. 4.
[46] Günümüzdeki Melen çayı
[47] Metin Tuncel, Düzce, s. 355.
[48] Enver Konukçu, *Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete),* Düzce Ticaret Odası 1984 Yıllığı, 1984, s. 15.

Selçuklu Devleti zamanında Düzce ve çevresi Doğu Roma imparatorluğuna bağlıydı. Selçuklular Anadolu'yu fethettiklerinde Düzce ve çevresi Türklerin eline geçmiş ancak Rumlar tarafından tekrar ele geçirilmiştir. Osmanlı Devleti zamanında Düzce ovası ve çevresi Konur Alp adlı komutan tarafından 1317-1318 yılında tekrar Türklerin topraklarına katılmıştır ancak bu dönemde Düzce diye bir kasaba yoktu. Bu fetihlerden sonra Purusyan kasabası Üskübü, Düzce ovası ise Konur Alp ili olarak isimlendirilmiştir[49] (Harita 4).

Düzce ilinin gelişmesi ve hızla büyümesi oldukça işlek bir güzergahta yer almasına bağlıdır. Ayrıca Karadeniz kıyısında Akçakoca'ya giden yol da buradan geçtiği için şehri bir kavşak konumuna taşımaktadır. Böyle önemli bir coğrafi noktada bulunmasına rağmen 19. yüzyılın başlarına kadar Düzce ovasının önemli merkezi tarihi Eski Çağ' a kadar giden Üskübü yani günümüzdeki Konuralp'ti. Düzce ili yaklaşık 9 km kadar kuzeyinde yer alan Üskübü'nün yerini almış bir 19. yüzyıl kentidir[50].

Düzce nüfusunun çoğunluğunu Türkler oluştururken daha sonra dış göçlerle birlikte ilin nüfusu önemli ölçüde artmış ve Türklerin sayısı azalmıştır. Kafkasya'dan Çerkez, Abaza kabileleri ile Gürcüler, Balkanlardan Boşnak, Rumeli göçmenleri ve Tatar, Karadeniz bölgesinden de Laz ve Ordulu olarak tanımlanan halklar tarafından 19. yüzyılda Düzce iline göçler olmuştur[51].

Düzce, Bolu'ya bağlı bir ilçe iken 1999 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile il statüsünü almıştır. 2000 yılından itibaren de resmi olarak il statüsü ile yönetilmeye başlamıştır[52].

[49] *Bolu Vilâyeti Salnâmesi, Rumi 1341/Miladi 1925*, Haz. Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008, s. 261.
[50] Metin Tuncel, Düzce, s. 355.
[51] Zeynel Özlü, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", *Bilig Dergisi*, 61, 2012, s. 214.
[52] Yusuf Tatar, Düzce İl Gelişme Planı, s. 5.

3. KATALOG

3.1. Camiler

3.1.1. Merkez

3.1.1.1. Merkez İlçe'ye Bağlı Köyler

3.1.1.1.1. Ozanlar Köyü Cuma Camii

Katalog No: 1

Bulunduğu Yer: Düzce Ovası'nda yer alan ve şehir merkezine bağlı bir yerleşim olan Ozanlar Köyü, D-100 karayolunun yaklaşık 3 km güneyinde, köy merkezinin 300 m doğusunda konumlanmaktadır. Cami, büyük bir mezarlığın içinde yer almaktadır (Foto. 1).

Fotoğraf No: 1-9

Çizim No: 1

İnceleme Tarihi: 10.07.2019

Tarihçesi: Ozanlar Köyü Cuma Camii, geçmişte yöredeki Turaplar, Akçalar, Otluoğlu, Hocaoğlu, Kuşaçma, Bataklık Çiftliği ve Yeni Taşköprü köylerinin sakinleri tarafından, cuma ve bayram namazları için kullanılmaktaydı. Ancak cami, 1999 Düzce Depremi'nde ağır hasar alınca, bu gelenek sona ermiştir. Sınırları içinde bulunan Ozanlar Köyü halkınında köy merkezindeki camiyi tercih etmesiyle, büsbütün yıkılmaya yüz tutmuştur (Foto. 2). Mimari ve plan şeması, kullanılan malzeme yönünden, Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii ile benzerlik gösterir. Günbaşı (Bakraz) Köyü'ndeki cami gibi bu yapının da ilk olarak bir kışla olarak tasarlandığı, sonradan camiye çevrilmiş olduğu yönünde rivayetler söz konusudur. Caminin güneybatı köşesinde, burada vazife yapmış imamlardan olduğu söylenen ve H.1190 / M.1776'da vefat etmiş, Sarı Bayramzâde Muhammed Efendi'ye ait mezar taşı bulunmaktadır[53]. Son cemaat yerinin girişindeki beton eşikte de yazdığı üzere cami en son 31.01.1960 yılında tamirat görmüştür[54]. Ozanlar Köyü Cuma Camii, Kocaeli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 03.02.2010 senesinde tescillenmiştir[55]. Caminin ilk yapılış tarihi ve akıbetiyle

[53] Düzce Merkez Mezar Taşları, Katalog No: 100, Hüve'l-hallâkü'l-bâki, Sarı Bayramzâde merhum, Şeyh Muhammed Efendi'nin, Rûhiyçün Fâtiha, Sene, 1190 (1776/77)
[54] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, "Düzce Yöresinde Orhan Gazi'nin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri", *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarıhı Sempozyumu (23-24 Kasım 2018)* Türk Tarıh Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s. 242.
[55] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, T.C. Düzce Valiliği Kültür Yayınları, Düzce 2014, s. 40.

alakalı herhangi bir belgeye rastlanılamamıştır. Bir zamanların toplanma ve ibadet mekânı olan bu yapı, günümüzde harap bir haldedir.

Yapının İncelenmesi: Cami, temelde taş bloklar üzerinde yükselen, 10.20 x 18.00 m. ölçülerinde, uzunlamasına dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 1). Harim ve son cemaat yerinden ibaret olan yapıda kullanılan malzeme ve duvar kalınlıklarına bakıldığında giriş mekânının, sonradan ilave edildiği anlaşılır. Bu bölümde, yatay olarak yerleştirilmiş ahşap hatılların aralarında taş ve tuğla malzemenin tercih edildiği, harim kısmında ise yine ahşap direkler arasında kerpiç ve yer yer moloz taşın kullanıldığı görülmektedir. Harimi oluşturan duvarlar, oldukça kalın olup 80 cm. ölçüsündedir. Bu duvarlar tavana kadar, takriben 1.5 m. aralıklarla yatay olarak yerleştirilmiş, 3 adet ahşap direklerle desteklenmiştir. Bütün cephelerinde dikey dikdörtgen formunda ve 1.00 m. açıklığa sahip, dıştan ahşap şebekeli ikişer pencere bulunmaktadır. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatıyla kapatılmıştır. Son cemaat yerinin kuzeybatısında caminin ahşap minaresi yükselmektedir. Silindirik gövde iç mekânda ahşap malzemeli iken sonraki yıllarda çatıdan itibaren çinko ile kaplanmıştır. Tek şerefeli ve yaklaşık 14 m. yüksekliğe sahiptir (Foto. 3).

Camiye giriş, son cemaat yerinin kuzey duvarındaki çift kanatlı kapı ile sağlanmaktadır (Foto. 4). Ahşap çerçeveli kapının hemen üzerinde beşe bölünmüş küçük pencereler açılmıştır. Son cemaat bölümü, 10.20 x 5.00 m. ölçülerinde olup kuzey duvarında harime geçit veren kapının iki yanında birer adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Giriş mekânının doğu ve batısında, 25 cm yüksekliğinde ahşaptan sekiler yapılmıştır (Foto. 5). Bu birimden, 10.20 x 13.00 m. ölçülerindeki harime geçilir. Duvarları içten ve dıştan toprak saman karışımı harç ile sıvanmıştır. Harimin ortasında yer alan iki adet 24 cm. çapındaki ahşap direkler, mahfil ve tavanı destekleyen yegâne unsurlardır (Foto. 6-7). Mahfile, doğu ve batıdaki ahşap merdivenlerden ulaşılır. Duvara oyulan mihrap, sade bir niş şeklinde olup kavsara kısmında mukarnas benzeri dizilimler vardır (Foto. 8). Minber ve vaaz kürsüsü sonradan eklenmiş olup sade görünümdedirler. Minberin köşk altı kısmında, 1966 tarihi ve Osmanlıca verilmiş, *"Marangoz Muhiddin Bolu"* ifadesi yazılıdır (Foto. 9). Tavan ve döşeme hızar biçmesi tahtalarla kaplıdır.

Süsleme Özellikleri: Yapı oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup sadece minare de süsleme görülür. Şerefe korkuluklarında tek yapraklı, lale motifi işlenmiştir. Petek kısmı ise 4 kademeli olup aşağıya doğru daralır. En alttaki iki sıra, birbirini takip eden benzer

şekillerle sıralanmış, üçüncü de biraz daha sadeleşen motif örgüsü, en üstte daha dar ve testere dişleri şeklinde devam eder. Ayrıca külah başlangıcında da yine petek kısmında görülen motifler, tekrar edilmiştir.

3.1.1.1.2. Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii

Katalog No: 2

Bulunduğu Yer: Günbaşı (Bakraz) Köyü, Düzce şehir merkezine yaklaşık 7 km. uzaklıkta olup Merkez ilçesine bağlıdır. Cami, köy merkezinin yaklaşık 500 m. kadar güneybatısındaki mezarlık içerisinde yer almaktadır (Ada: 107, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 10-18

Çizim No: 2

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii'nin ilk inşa tarihine ilişkin herhangi bir yazılı belgeye ulaşılamamış olmakla birlikte, mimari özellikleri ve inşa tekniği açısından Merkez ilçeye bağlı Ozanlar Köyü'ndeki camiyle benzerlik göstermesi nedeniyle, 17–18. yüzyıllara tarihlenebileceği düşünülmektedir[56]. Harime giriş kapısı üzerinde yer alan levhada, Nur Sûresi 36. Ayeti[57] ve en alt satırında caminin 01.09.1962 tarihinde onarıldığı bilgisi bulunmaktadır[58] (Foto. 10). Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, tarafından 11.04.2012 tarihinde, ikinci grup anıt eser olarak tescil edilmiştir[59]. Yöre halkından elde edilen bilgilere göre de, Orhan Gazi'nin bu bölgeye gelerek bir süre konakladığı rivayet edilmektedir. Yapının ilk olarak bir kışla amacıyla inşa edildiği, ilerleyen süreçte ise köylülerin imece usulüyle çalışarak beden duvarlarını içten ve dıştan saman karışımlı toprak harçla sıvayarak yapıyı yeniledikleri ifade edilmektedir. Halk arasında, "Cuma Camisi" olarak anılan bu yapı, zamanla Günbaşı (Bakraz), Gündolaması, Sallar, Yahyalar, Musababa ve Karaağaç gibi çevre köylerin, cuma ve bayram namazları gibi toplu ibadetler için bir araya geldikleri merkezi bir mekân hâline gelmiştir. Ancak her köyün kendi camisinin inşasıyla birlikte bu yapıya olan ilgi giderek

[56] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s. 239.
[57] Nûr Sûresi, 36. Ayeti: "Allah'ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah'ı tenzih ederek anarlar". Ayeti yazılıdır.
[58] Ali Ertuğrul, Fırat Yaşa, *a.g.m.*, s. 240.
[59] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s.45.

azalmıştır. Ayrıca, 1999 yılında meydana gelen depremde hasar gören cami, onarılmamış ve kaderine terk edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan ve atıl durumdaki yapının, beden duvarları ve harim bölümünde, defineciler tarafından gerçekleştirilen tahribat izlerine rastlanmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Cami, 8.74 x 19.10 m. ölçülerinde dikey dikdörtgen bir plan şemasına sahip olup harim ve son cemaat yerinden oluşmaktadır (Çizim 2). Yapının temel bloğu taş örgüyle oluşturulmuş, bu temelin üzerine yatay biçimde yerleştirilen yontulmuş ahşap hatıllar yerleştirilmiş ve üzerine kerpiç duvarlar örülmüştür. Dış cepheden fark edilen duvar dokusunda, tavana kadar yaklaşık 1,5 metre aralıklarla üç adet ahşap hatıl yatay olarak konumlandırılmış, bu hatılların araları ise kerpiçle doldurularak duvarlar teşkil edilmiştir (Foto. 11). Duvar kalınlıkları yaklaşık 76 cm olup oldukça masif bir görünüm sunmaktadır. Cephelerdeki pencereler dikey dikdörtgen formda ve ahşap çerçevelidir; her biri yaklaşık 70 cm. genişliğindedir. Doğu yönde dört, diğer cephelerde ise ikişer adet olmak üzere toplamda on pencere ile iç mekâna doğal aydınlatma sağlanmaktadır (Foto. 12-13-14). Ayrıca batı cephesinin güney ucunda, diğerlerine nazaran daha yüksek konumlandırılmış 50 cm. genişliğinde ilave bir pencere daha yer almaktadır. Harime geçişi sağlayan son cemaat kapısının her iki yanında ise birer açıklık daha yer alır. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatıyla kapatılmıştır. Son cemaat yerinin güneybatı köşesinde, caminin ahşap minaresi yükselmektedir. Zamanla çinko ile kaplanmış olan bu minare, silindirik gövdeye ve tek şerefeye sahiptir; yaklaşık 15 metre yüksekliğindedir.

Camiye giriş, son cemaat yerinin kuzey duvarına açılan oldukça sade, tek kanatlı ve ahşap söveli 88 cm. açıklığındaki kapıyla sağlanmaktadır (Foto. 15). Giriş holünün doğu ve batı yönlerinde, yaklaşık 25 cm. yüksekliğinde sekiler bulunmaktadır. Bu bölümden, 1.74 metre genişliğindeki çift kanatlı ahşap bir kapıyla harim kısmına geçilmektedir. Harim, batı yönünde yer alan ve ahşap bir merdivenle ulaşılan mahfil bölümüyle mekânsal olarak ikiye ayrılmıştır. Dört ahşap direğin taşıdığı balkon kısmı 3.56 m. genişliğindedir. Ortadaki iki paye, tavana kadar devam ederek yapının taşıyıcı sistemine destek sağlamaktadır. Kıble duvarında yer alan mihrap, oldukça sade bir şekilde tasarlanmış olup, duvara oyularak oluşturulmuş yarım daire kemerli bir niş formundadır. Hemen üzerinde de üçgen şeklinde ele alınmış bir alınlık bulunmaktadır (Foto. 16-17.). Batı duvarına bitişik nizamdaki ahşap minberi 1962 yılındaki onarımda eklenmiş olup

oldukça sade bir üslupta ele alındığı anlaşılmaktadır. Vaaz kürsüsü ise günümüze ulaşamamıştır. Tavan ve taban döşemeleri ahşap olan caminin, harim bölümü kerpiç, son cemaat kısmı ise kâgir malzemeyle inşa edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Cami, sade bir mimari anlayışla inşa edilmiştir. İç mekânda dikkat çeken tek süsleme unsuru, ahşap tavanın ortasında yer alan, çok kollu ve sivri uçlara sahip basit çiçek formundaki tavan göbeğidir (Foto. 18).

3.1.1.1.3. Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii

Katalog No: 3

Bulunduğu Yer: Derdin Köyü, Düzce şehir merkezinin 17 km güneyinde olup Merkez ilçesine bağlıdır. Cami, köyün Yukarı Mahallesi'nde yer almaktadır (Ada: 137, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 19-30

Çizim No: 3

İnceleme Tarihi: 19.07.2019

Tarihçesi: Derdin Köyü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Abhazya'dan göç eden aileler tarafından kurulmuş bir yerleşimdir[60]. Ahşap tavanlı köy camisinin ilk kuşak yerleşimciler tarafından inşa edildiği bilinmektedir[61]. 2015 yılında düzenlenmiş, caminin içinde asılı olan resmi kayıt belgesinde, caminin yapılış tarihi 1880 olarak gösterilmiştir. Köy sakinlerinden[62] edinilen sözlü bilgiler doğrultusunda, caminin dikkat çeken ahşap işçiliğinin, "Dimitri Usta" olarak bilinen Ermeni bir ustaya ait olduğu öğrenilmiştir. 2000 yılında geçirdiği tadilat kapsamında o vakit sıvalı olan beden duvarları, korunma amacıyla kereste ile kaplanmış, ahşap üst örtüde ise yenileme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Günümüzde aktif olarak ibadete açık olan camide, Cuma ve bayram namazları kılınmamaktadır.

Yapının İncelenmesi: Dikdörtgen planlı cami, yöreye özgü çiteme adı verilen inşa tekniği ile bina edilmiştir (Çizim 3). Hımış ile benzer olan bu teknikte, duvarlar, ahşap iskelet arasında yabani fındık sopalarının birbirine geçirilmesiyle oluşturularak üzeri toprak ve saman karışımı harçla sıvanmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan 7,82

[60] Sevda Kaya, Alper Bideci, "Geleneksel Konut Mimarisi: Düzce Derdin Köyü İncelemesi", *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, IX/17, (2024), s.341.
[61] Caminin, köye ilk gelenlerden olan "Hacı Mago" adlı bir kişinin önderliğinde imece usulü inşa edildiği rivayet edilir.
[62] Derdin Köyü sakinlerinden Faruk ve Enver Bora adlı kardeşlerden, köy ve cami hakkında detaylı bilgiler alınmıştır.

x 11,14 m ölçülerindeki yapı, harim ile önündeki iki katlı düzenlenmiş kapalı mahfilden meydana gelmektedir. 4 m yükseklik ve 30 cm kalınlığındaki duvarların üzeri, içten ahşap malzemeli düz tavan, dıştan dört yöne eğimli yüksek bir çatı ile örtülür (Foto. 19-20-21-22). Yapının minaresi bulunmamaktadır.

Cami girişi, önünde sonradan eklenmiş beton korkuluklu sundurma bulunan kuzey cephenin ortasında yer alır. Tek kanatlı ahşap kapısından geçilen mahfilin alt katı; ortadaki koridorun iki yanında konumlanmış birer odadan müteşekkildir (Foto. 23). 1,46 x 4,87 m ölçülerindeki koridorun kuzey ucunda harime, yan duvarların orta kesiminde de odalara geçişi sağlayan kapıları bulunmaktadır. Odalar 2,67 m genişliğinde olup kuzey ve doğu cephesinde, dikdörtgen formlu birer pencere yer verilmiştir. Üst kat kadınlar mahfili olarak düzenlenmiştir. Buraya dışarıdan, batı cephenin kuzey ucunda yer alan kapıdan geçilerek önündeki merdivenler vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Bu kısmı aydınlatan pencereler, alt kattakiler ile aynı hizada fakat daha küçüktür. Mahfilin harime açılan kuzeyi, ortadan 84 cm kadar balkon şeklinde taşırılmış olup yanları delikli ahşap şebekelerle kapatılmıştır (Foto. 24). 6,50 x 7,22 m'lik kareye yakın ölçülerdeki harimin, öteden veri var olduğunu öğrendiğimiz tavan süslemeleri dışında, kayda değer bir özelliği bulunmamaktadır. Yapı içindeki tüm birimlerin duvarları, beyaz renkte kireç sıvalı olup zeminden belirli bir yüksekliğe kadar lambri ile kaplıdır. Aynı malzemeden imal edilmiş mihrabı ile kapı ve pencere gibi ahşap aksamın tamamı sonradan yenilenmiştir (Foto. 25). Camide yalnızca vakit namazları eda edildiğinden minberi yoktur.

Süsleme Özellikleri: Yapıda ahşap işçiliğinin görüldüğü tavan yüzeyi, büyük ölçüde profilli çıtalarla düzenlenmiştir (Foto. 26). Tavanın köşeleri ve merkezinde büyük kare çerçeveler oluşturularak içlerine süslemeli göbekler yerleştirilmiş, geri kalan kısımlar da aynı doğrultuda sıralanan dikdörtgen çerçevelerle bölünmüştür. Dairesel formlu göbeklerden köşedekiler, birbirinden farklı olacak şekilde, uç veya kök kısmından birbirine bağlanan palmet benzeri motiflerle meydana getirilmiştir (Foto. 27-28). Bunlardan yalnızca birinde, dilimli motiflerin aralarına sivri uçlu yapraklar eklemek suretiyle, atlamalı düzende oluşturulmuş kompozisyona yer verilmiştir. Diğerlerinden daha büyük tutulan merkezdeki tavan göbeği, dikine uzanan uçları ay-yıldızlı ahşap parçalardan müteşekkildir (Foto. 29). Aynı motifler, göbeğin raptedildiği çerçevenin köşelerinde, aralarındaki koç boynuzu şeklinde kıvrılan basit saplarla birlikte tekrar edilmiş olup çerçevenin üzerinde, aşağı yönlü palmet dizileri yer alır. Tavan göbeklerinin tamamının merkezinde, gülbezek şeklinde ahşap parçalar bulunmaktadır. Ayrıca

göbeklerin yerleştirildiği çerçeveli yüzeylerin, kırmız renge boyanarak vurgulandığı görülür. Tavan göbeklerinin dışında, duvarların tavan birleştiği üst kısımları ahşap bir kuşakla çevrili olup yüzeyinde, altlı üstlü yerleştirilmiş koç boynuzu şeklinde motifleri ile bunların aralarında, üçlü unsurlar tekrarlanmaktadır (Foto. 30).

3.1.1.1.4. Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii

Katalog No: 4

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez ilçesine bağlı Çiftepınarlar Mahallesi, Konuralp Hürriyet Caddesi üzerinde, Kaleler Sokak'ta, III. derece arkeolojik sit alanı içerisinde[63], eğimli bir topoğrafya üzerinde konumlanmıştır (Ada: -, Parsel: 1859).

Fotoğraf No: 31-36

Çizim No: 4

İnceleme Tarihi: 11.07.2019

Tarihçesi: Cami üzerinde herhangi bir kitabe mevcut olmadığı için kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak giriş kapısı üzerinde son yıllarda eklenmiş bir bilgilendirme levhasında yapım tarihi olarak 1909 yılına işaret edilmektedir. Mahalle sakinlerinden elde edilen sözlü bilgiler de bu tarihi doğrular niteliktedir. Yapı, günümüze ulaşan süreçte geçirdiği çeşitli müdahaleler nedeniyle özgün mimari karakterini büyük ölçüde yitirmiştir. İlk inşa evresinde tamamen ahşap malzeme ile yapılan cami, ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilen onarımlarda tuğla ile takviye edilerek strüktürel açıdan güçlendirilmiştir. Ayrıca yapının dış cephesine uygulanan mantolama işlemi, camiye yeni bir görünüm kazandırmış ve özgün cephe özelliklerinin algılanmasını güçleştirmiştir. Arazi eğiminden kaynaklanan kot farkı nedeniyle fevkani olarak inşa edilen yapının bodrum katı, ilk inşa evresinde açık olarak tasarlanmışken, daha sonraki dönemlerde duvar örülerek kapalı bir mekâna dönüştürülmüş ve güneybatı köşesine giriş kapı konulmuştur. İç mekânda da çeşitli müdahale ve yenilemelerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Aslen ahşap olan taban sonradan beton sıvayla kaplanmış; tavan ise yalnızca merkezde yer alan süslemeli göbek ve onu çevreleyen kare alan muhafaza edilerek, kalan yüzeyler ince ahşap plakalarla kaplanmıştır. Ayrıca, cami iç mekânında

[63] Çiğdem Belgin Dikmen, Ferruh Toruk, "Prusias ad Hypium Antik Kenti Üzerinde Bir Yerleşim: Konuralp", *Researcher: Social Science Studies*, C.V, S. 4, (2017), s.196.

bulunan minber, mihrap ve vaaz kürsüsü de lambri malzeme ile kaplanarak özgün formlarından uzaklaşmıştır. Öte yandan, cemaat kapasitesini artırmak amacıyla kadınlar mahfili yaklaşık 3,50 metre kadar kıble yönünde uzatılmıştır. Tüm bu müdahaleler, yapının iç mekân dokusunu ve özgün mimari kimliğini önemli ölçüde değiştirmiş; geleneksel unsurların büyük oranda kaybolmasına neden olmuştur.

Yapının İncelenmesi: Cami, 6,92 x 10,78 m ölçülerinde dikey dikdörtgen planlı, fevkani bir yapıdır (Çizim 4). İlk inşa evresinde tamamen ahşap malzeme ile inşa edilen beden duvarları, daha sonraki onarımlar sırasında ahşap iskelet arasına yerleştirilen ateş tuğlaları ile yenilenmiş, iç ve dış yüzeyler sıva ile kaplanmıştır. Yapının beden duvarlarında altlı üstlü toplam 21 pencere yer almakta olup, alt sıradaki pencereler 1,10 m açıklığında, üst sıradakiler ise 70 cm genişliğindedir (Foto. 31-32). Ancak tüm pencerelerin zamanla özgünlüğünü yitirdiği görülmektedir. İç mekânda düz ahşap tavan kullanılmış, dışta ise dört yöne eğimli ve geniş saçaklı kırma çatı ile örtülmüştür. Caminin tek şerefeli minaresi, kuzeybatı köşesinde çatı üzerinden yükselmekte olup yaklaşık 25 m uzunluğundadır ve dış yüzeyi oluklu sac levhalarla kaplanmıştır (Foto. 33). Yapının ana girişi, kuzey cephenin ortasında yer almakta olup 1,58 m genişliğindedir. Giriş açıklığı, ahşap malzeme ile çift kanatlı şekilde düzenlenmiş olsa da özgün niteliğini kaybetmiştir. Giriş holünde, sonradan eklenmiş 1,75 x 2,28 m ölçülerinde, ayakkabılık işlevi gören bir birim bulunmaktadır. Bu bölümden, 90 cm genişliğindeki bir kapı ile harim kısmına geçilmektedir. Girişin sağında, 2,20 x 2,78 m boyutlarında bir imam odası yer almakta olup bu bölüm kuzey ve batı cephelerde açılmış iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Girişin solunda ise kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Mahfil kısmı, sonraki süreçte kuzeye doğru uzatılmış olup alttan üç direkle desteklenmiş durumdadır (Foto. 34). Üst katta da devam eden bu taşıyıcılar tavan kadar yükselmektedir. Mahfilin, ortasında cumba şeklinde bir taşıntı tercih edilmemiştir. Korkuluklar 70 cm yüksekliğinde, ahşap şebekelerden oluşmaktadır. Harim mekânı; doğu, batı ve güney cephelerdeki pencereler aracılığıyla doğal ışık alan ferah bir iç atmosfere sahiptir. Duvar yüzeyleri, pencere altına kadar lambri ile, üst kısmı ise beyaz sıva ile kaplanmıştır. Üst örtü düz ahşap tavanla sağlanmış olup, ortasında kare bir çerçeve içerisinde yer alan göbek kısmı, yapının özgün döneminden günümüze ulaşabilen yegâne unsur niteliğindedir. Kıble duvarında konumlanan minber, mihrap ve vaaz kürsüsü ise yakın dönemde gerçekleştirilen yenileme çalışmaları sonucu özgünlüklerini büyük ölçüde yitirmiştir (Foto. 35).

Süsleme Özellikleri: Mevcut yapı, orijinalliğinden büyük ölçüde uzaklaşmış olması nedeniyle süsleme programına ilişkin malzeme oldukça yetersizdir. Günümüze ulaşabilen tek süsleme unsuru, harim mekânının tavanında yer alan ahşap göbek kısmıdır. Bu tavan süslemesi, oyma tekniği ile ahşap malzeme kullanılarak uygulanmış olup kompozisyon, kare bir çerçeve etrafında merkezlenen çok katmanlı bir düzende kurgulanmıştır. Kompozisyonun merkezinde, kare bir pano içerisine alınmış basit bir çiçek motifi yer almakta; bu motiften dört yana, çapraz şekilde uzanan 'S' kıvrımlı saplar, uç kısımlarında çatallanarak sonlandırılmıştır. İkinci kare panoda, yeşil renge boyanmış ahşap zemin üzerinde, dört yönden çevrelenmiş ve birbiri içerisine geçmiş yarım daire biçimli dizilimler dikkat çekmektedir. Bu formun dört köşesine, kırmızı renge boyanmış lale motifleri yerleştirilmiştir. En dıştaki bordürde ise sırasıyla beyaz, kırmızı ve sarı renkten oluşan lale dizileri tekrarlanarak bir devamlılık sağlanmıştır. Tamamı bitkisel bezemelerle oluşturulan bu kompozisyon, daha geniş bir kare çerçeveyle sınırlandırılmış ve böylece merkezdeki unsurun görsel vurgusu artırılmıştır (Foto. 36).

3.1.1.1.5. Muncurlu Köyü Merkez Camii

Katalog No: 5

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine yaklaşık 10 km. uzaklıktaki Muncurlu Köyü, Merkez Mahallesi, Köy Sokak'ta yer almaktadır (Ada: 118, Parsel: 8).

Fotoğraf No: 37-45

Çizim No: 5

İnceleme Tarihi: 15.07.2019

Tarihçesi: Caminin 1910 yılında inşa edildiği, giriş kapısı üzerine kabartma olarak işlenmiş taş levhada '**فی ۱۳۲۸**' şeklinde belirtilmiştir (Foto. 37). Cami, 5 Ağustos 1913 (H.2 Ramazan 1331) tarihli bir vakfiyeye göre, İstanbul Fatih Camii yakınlarındaki Çırçır Hüsnü Efendi Mahallesi'nde ikamet eden, Batûmî Hacı Hasan Hüsni Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Söz konusu vakfiye, cami hizmetlerinin eksiksiz sürdürülebilmesi için kurulan para vakfı dolayısıyla düzenlenmiştir[64]. Vâkıfı, Düzce'nin Şarkiye Mahallesi'nde

[64] Vakıf şartları şu şekildedir; "*1- Vakfa Düzce Muncurlu köyünden Sırcızâde Şakir Ağa bin İsmail bin Abdullah mütevelli tayin edilecek. 2- Vakfın tevliyeti Şakir Ağa hayatta olduğu müddetçe Şakir Ağa'da, O'nun vefatıyla köyde yaşayan muteber kişilerin belirleyeceği bir kişiye tahsis edilecek. 3- 1000 kuruş kaza şer'î mahkemesi ve eytâm idaresi vasıtasıyla istirbâh edilecek. 4- Paranın işletilmesinden elde edilen kar Muncurlu köyü câmisinin tamîrîne tahsîs edilecek. 5- Şayet câmi inkıraza uğrarsa, vakıftan elde edilen kar köydeki sıbyân mektebinin binâsına, bu da ortadan*

ikamet eden İzmit Mamure köyünden, Odabaşıoğullarından Abdullah oğlu Hacı Mustafa oğlu Mehmed Halil Efendi'dir[65].

İki kat ölçeğinde kargir olarak inşa edilen yapı, mimari özellikleri ve malzeme kullanımı açısından, Akçakoca Uğurlu Köyü Yeni Meze Camii ile benzerlik göstermektedir. Yapının moloz taş örgülü, iki sıra halinde uzanan pencerelerle bölünmüş cephelerin, üst sıra pencerelere kadar olan yüzeyi ile üst tarafı arasında, iki farklı yapım evresine işaret eden belirgin bir malzeme ve işçilik farkı bulunmaktadır (Foto. 38-39-40-41). Ayrıca bu iki bölüm arasında 20 cm'lik genişlik farkı bulunması, içten duvar yüzeylerinin kademeli bir biçimde şekillenmesine neden olmuştur. Cami daha sonraları da maruz kaldığı yapısal hasarların giderilmesi amacıyla birtakım müdahalelerle korunmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, çatı kısmı tamamen sökülmeden tadilattan geçirilmiş; saçaklar ve kiremit örtüsü yenilenmiştir. Orijinalinde demir çerçeveli ve parmaklıklı olan pencereler, pvc malzeme ile değiştirilmiştir. Ayrıca, yapının ahşap aksamında da belirgin yenilemeler mevcuttur. Giriş ve harim bölümlerine geçişi sağlayan ahşap kapılar, kadınlar mahfiline ulaşımı sağlayan merdivenler ile harimde yer alan minber, vaaz kürsüsü ve müezzin mahfili yenilenmiştir. Başlangıçta taştan yapılmış mihrap ise ahşaba çevrilmiştir. Yapının ahşap tavanı özgün hâlini korumakta olup, koruma amacıyla verniklenmiştir. Ancak zeminin zamanla çürümesi nedeniyle orijinal ahşap döşeme sökülerek yerine beton dökülmüştür. Harim mekânında, pencere altlarına kadar uzanan ve yaklaşık 1 m. yüksekliğindeki lambiri kaplama ile duvarların çevrelendiği görülmektedir. Son olarak, yapının kuzey cephesine sonradan bir giriş bölümü eklenmiştir. Cami, günümüzde aktif bir şekilde kullanılmaya devam etmektedir.

Yapının İncelenmesi: Cami dıştan 11,84 x 14,96 m. ölçülerinde, kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planda inşa edilmiştir (Çizim 5). Düz ahşap tavan üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Asıl ibadet mekânının önünde, üst katı kadınlar mahfili olarak düzenlenmiş kapalı bir son cemaat mahalli yer alır (Foto. 42). Yaklaşık 16 metre yüksekliğindeki tek şerefeli minaresi, kuzeybatıda, üst kat mahfili içerisinden yükselmektedir. Yapının ana inşa malzemesi moloz taştır. Dıştan alt sıra pencerelerinin söveleri ile yer yer cephe köşelerinde, düzgün kesme taş kullanılmıştır. Pencere kemerleri ve üst pencerelerin söve yerleri tuğladandır. Dıştan sac levhalarla kaplı minaresi, örtüsü

kalkarsa Düzce kazasındaki eğitim öğretim işlerine tahsîs edilecek. Vakfa her ikisi de Muncurlu köyünde ikâmet eden, Numan bin İsmail ve Mehmed bin Süleyman da şehâdet etmişlerdir. (2 Ramazan 1331/5 Ağustos 1913)".

[65] Zeynel Özlü, *İlk Çağ'dan Cumhuriyete Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefîne-i Nuh)*, Fırat Basım, İstanbul 2015, s. 295.

sistemi ve yenilenen mihrap, minber vs. unsurları, ahşap malzemeden imal edilmiştir. 5,76 m yüksekliğindeki beden duvarlarının, üst sıra pencerelerine kadar olan geniş yüzeyi 0,82 m kalınlığındadır. Cephelere açılan iki sıra halinde kuzey ve güneyde dört, yan cephelerde sekizer adet toplam 24 yarım pencere ile yapının aydınlatılması sağlanmıştır. Daha büyük tutulan alt sıra pencereleri yarım daire, üsttekiler basık kemerlidir. Kuzey cephede kıble aksına yerleştirilen giriş kapısı, önüne eklenen niteliksiz yapının içerisinde kalmıştır. Düz lentolu dikdörtgen giriş açıklığını örten ahşap kapı çift kanatlı olup her bir kanadı ince çıtalarla; orta kesiminde iç içe geçmiş dörtgenler, alt ve üstte ise dikine çubuklarla detaylandırılmıştır.

Enine dikdörtgen şemadaki son cemaat yeri (4.10 x 10.20 m) ile kareye yakın (10.20x 10.90 m) ölçülerdeki harim sonradan büyük ölçüde yenilenmiştir (Foto. 43). Ortası balkon şeklinde çıkıntı yapan kadınlar mahfili, son cemaat ile harimi ayıran duvar üzerine oturur (Foto. 44). Sıvalı duvar yüzeylerinde nakış izine rastlanmamaktadır. Yalnız harimin yan duvarlarının üst kesiminde, akustiği iyileştirmek amacıyla yerleştirilmiş küpler göze çarpmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Cami giriş kapısı dışında harimin tavanında ilk yapıdan olması muhtemel, ok ucu şeklinde sıralanan ahşap parçalarla oluşturulmuş dairevi tavan göbeği göze çarpmaktadır (Foto. 45).

3.1.1.1.6. Konuralp Beldesi Tekke Camii

Katalog No: 6

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez ilçesine bağlı Terzialiler Mahallesi, Konuralp Topçu Sokak'ta, II. derece arkeolojik sit alanı içerisinde[66], eğimli bir topoğrafya üzerinde konumlanmıştır (Foto. 42) (Pafta: 18, Parsel: 2253).

Fotoğraf No: 46-52

Çizim No: 6

İnceleme Tarihi: 12.07.2019

Tarihçesi: Konuralp'te günümüze ulaşmış ve özgünlüğünü büyük ölçüde muhafaza etmiş nadir camilerden biridir. Yapının giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabede,

[66] Çiğdem Belgin Dikmen, Ferruh Toruk, *a.g.m.,* s. 195.

caminin inşa tarihi 1920 olarak belirtilmiştir[67]. 1999 depreminde hafif hasar alan yapıda küçük ölçekte çatlaklar oluşmuştur. Günümüzdeki minaresi orijinal olmayıp yine ağaçtan aynı şekilde yenilenmiştir. Ayrıca pencere etrafındaki taş sövelerinde sonradan yapıldığı söylenir[68]. Konuralp Beldesi Tekke Camii, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 07.10.2005 senesinde tescillenmiştir[69].

Yapının İncelenmesi: Cami, 7,46 x 10,44 m ölçülerinde dikey dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Çizim 6). Kâgir olarak inşa edilen yapının beden duvarları 74 cm kalınlığında olup masif bir yapı özelliği göstermektedir. Sıvalı cephelerin köşe noktaları ile pencere ve kapı sövelerinde düzgün kesme taş malzeme kullanımı kendini göstermektedir (Foto. 46-47). Beden duvarlarında altlı üstlü yerleştirilmiş toplam 15 pencere bulunmaktadır. Alt sıradaki pencereler, 1,40 m açıklığında ve dikey dikdörtgen formunda olup taş sövelerle çevrilidir. Üst sırada yer alan pencereler ise 70 cm genişliğiyle daha küçük ölçektedir. Yuvarlak kemere sahip bu pencere alçı şebekelidir. Etrafını çeviren söveleri de taş malzemeden olup üstteki kilit taşı öne taşırılarak vurgulanmıştır. Yapının üst örtüsü, içte düz ahşap tavan; dışta ise dört yöne eğimli ve geniş saçaklı kırma çatıyla tamamlanmıştır. Caminin kuzeybatı köşesinde, çatıdan itibaren yaklaşık 10 m yüksekliğe ulaşan tek şerefeli minaresi yer almaktadır. Minarenin dış yüzeyi oluklu sac levhalarla kaplanmıştır.

Yapının ana girişi, doğu cephenin kuzey cephesine yakın bir konumda yer almaktadır. 1,50 m açıklığındaki çift kanatlı ahşap kapının her iki yanında ve üst kısmında düzgün kesme taşlardan oluşan söveler bulunmaktadır. Üzengi taşı olarak ifade edilen kısımlarda ise köşe uçları iç kısımdan karşılıklı içbükey olarak yuvarlatılmıştır. Kapı kanatları, altlı üstlü ikişer adet dikey dikdörtgen panellerle hareketlendirilmiş olup, bu detaylar kapının yüzeyine plastik bir zenginlik katmaktadır (Foto. 48). Ana giriş kapısı aracılığıyla kuzey cephe boyunca uzanan giriş holüne ulaşılmaktadır. Bu hol, fonksiyonel olarak üç ayrı birime ayrılmıştır. İlk bölüm, 2,44 x 2,90 m ölçülerinde olup ayakkabılık işlevi görmektedir. Bu bölümdeki iki kapıdan soldaki harime, tam karşıdaki ise giriş hölündeki ara mekâna açılmaktadır (3,34 x 2,90 m). Ara mekândan da yine iki ayrı kapı vasıtasıyla harime ve giriş holünün en batısında konumlanan imam odasına geçiş sağlanmaktadır (1,74 x 2,90 m). Söz konusu mekân organizasyonunun, yapının ilk inşa

[67] Yasemin Akcakaya, *Düzce İli Konuralp Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019, s.25.
[68] Terzialiler Mahallesi sakinlerinden cami hakkında bilgiler edinilmiştir.
[69] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.,* s. 39.

dönemine ait olmayıp sonradan yapılan müdahalelerle oluşturulmuş olabileceği düşünülmektedir. Harim mekânı, kuzey yönünden kadınlar mahfili ile sınırlandırılmıştır (Foto. 49). Mahfile, giriş holünün en doğu ucunda yer alan ayakkabılık biriminden geçilerek ulaşılmaktadır. Söz konusu bölüm, ön taraftaki 44 cm çapındaki iki ayakla desteklenerek kıble istikametinde 3,46 m ölçülerinde uzatılmıştır (Foto. 49). Harim bölümü; doğu, batı ve güney cephelerdeki pencereler aracılığıyla doğal ışık alan ferah bir iç atmosfere sahiptir. Yapının iç mekânı, yakın dönemde gerçekleştirilen bir onarım sırasında tamamen lambri malzeme ile kaplanmıştır. Ancak onarım öncesine işaret eden fotoğraflarda, duvarların pencere altına kadar ahşapla, pencere üstü kısımlarının ise beyaz sıva ile kaplandığı görülmektedir. Ayrıca, mihrabın duvar yüzeyinden taşıntı yaptığı ve alçı malzemeli olduğu görülmektedir. Minberin ise ahşaptan ve sade bir görünüme sahip olduğu anlaşılır (Foto. 50-51). Yapının üst örtüsü düz ahşap tavanla sağlanmıştır. Ancak tavanın merkezinde, geçmişte Çiftepınarlar Mahallesi Camii'nde olduğu gibi bir tavan göbeğinin bulunduğu, fakat bu unsurun günümüze ulaşmadığı tespit edilmektedir. Günümüzde ise bu boşluğa lambri malzemeden basit bir tavan göbeği eklenmiştir (Foto. 52).

Süsleme Özellikleri: Cami, süsleme açısından oldukça sade bir görünüme sahiptir. İç mekânda zaman içerisinde gerçekleştirilen onarımlar nedeniyle yapı, özgün özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bu durum, iç mekân süslemesi hakkında kapsamlı bilgi edinilmesini güçleştirmektedir. Buna karşın, dış cephede yer alan pencere, kapı ve köşe noktalarında kullanılan düzgün kesme taş malzeme ile yapılan vurgular, yapıya mimari hareketlilik kazandırmaktadır. Ayrıca, üst sıra pencerelerde yer alan alçı şebekeler, yapıdaki dikkat çekici diğer bir unsur olarak değerlendirilebilir.

3.1.1.1.7. Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii

Katalog No: 7

Bulunduğu Yer: Cami, Düzce-Yığılca karayolunun 12. kilometresinde, Küçük Melen Deresi'nin hemen bitişiğinde, Esençam Köyü'nün Hecinler Mahallesi sınırlarında yer almaktadır (Pafta: 3, Parsel: 196). Ancak idari sınır değişiklikleri sonucunda, Esençam Köyü'nden ayrılarak müstakil bir yerleşim statüsü kazanan Hasanlar Köyü sınırları içerisinde kalmıştır. Bu duruma rağmen yapı, hâlen Esençam Köyü tüzel kişiliği adına tescillidir.

Fotoğraf No: 53-60

Çizim No: 7

İnceleme Tarihi: 15.07.2019

Tarihçesi: Ekrem Hakkı Ayverdi, 1961 senesinde Hasanlar Köyü'ne uğramış ve caminin yapımı ile onarımı hakkında görüşler belirtmiştir; "*Düzce'den Yığılca ve Karadere'ye giden şösenin üzerinde, Melen Deresi'nin Büyük Köprüsü başındaki Hasanlar Köyü'nde Orhan Gazi Cami'i olduğu, sâlnâmeden öğrenildiği gibi yerinde de herkes tarafından bilinmektedir. Yerinde yapılan tahkikatta, 30 sene kadar evvel yıkılıp birkaç yüz metre aşağıda, köyün içinde kargir yapıldığı anlaşılmıştır"*[70]. H.1337-1338 (M.1921-1922) tarihli Bolu Livası Sâlnâmesi'nde adı geçen ve köy halkı tarafından da bilinen Orhan Gazi Camii'nin, 1930 yılı civarında yıkıldığı ve birkaç yüz metre aşağıda, köy içerisinde kâgir olarak yeniden inşa edildiği belirtilmektedir. Minberin köşk altındaki yazıtında yer alan "Topaloğlu Bayram Usta, H.1359 (M.1940)" ifadesi, yapının yeniden bir inşa sürecinden geçtiğini destekler niteliktedir. Ayrıca, yapının hemen batısında, Orhan Gazi Camii'nin ilk hatibi olduğu düşünülen Hacı Veli'ye ait bir kabir bulunmaktadır. Mezar taşında doğumu H.1232 (M.1817), ölümü tarihi ise H.1302 (M.1885) olarak kaydedilmiştir[71]. Ancak arşiv belgelerinde yer alan bilgilere göre, "Milanderesi bölgesindeki Hasanlar Köyü'nde Mehmed Ağa adlı hayırsever tarafından inşa edilen caminin hatiplik görevini İsmail, Nurullah ve Sıbgatullah üstlenmiştir. İsmail ve Sıbgatullah'ın vefatları, geride çocuklarının bulunmaması ve Nurullah Halife'nin de "ehliyetsiz (adem-i ehliyet) olarak değerlendirilmesi nedeniyle, yerlerine hafız, "ehl-i Kur'ân ve takvâ" sahibi, Veliyyüddin Hasan Halife adlı kişinin hatip olarak tayin edildiği kayıt altına alınmıştır. (27 Zi'l-kâde 1252 / 5 Mart 1837)". Bu belge doğrultusunda, caminin ilk hatibinin "Hacı Veli" olmadığı anlaşılmaktadır[72]. Edinilen bilgilerin sonucunda, ilk yapının "Mehmet Ağa" tarafından inşa edildiği ve 1930'lu yıllara kadar kullanıldıktan sonra kâgir olarak yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. Hatip atamalarına ilişkin arşiv kayıtları dikkate alındığında, ilk yapının 19. yüzyılın başlarına tarihlendirilebileceği öngörülmektedir. 16.03.2011 yılında, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun kararı ile tescili yapılmıştır[73]. Cami günümüzde, Hasanlar Köyü halkı tarafından yalnızca cuma ve bayram namazlarında kullanılmaktadır.

---

[70] Ekrem Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402),* Baha Matbaası, İstanbul 1966, s. 129.
[71] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.,* s. 228.
[72] Zeynel Özlü, *a.g.e.,* s. 307.
[73] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.,* s. 42.

Yapının İncelenmesi: Cami, derinlemesine dikdörtgen planlı olup özgün hâliyle 6,55 x 9,80 m ölçülerinde bir harim, harimin kuzeyinde son cemaat mahalli ve üst katında mahfil bölümü barındırmaktaydı (Çizim 7). Daha sonraki müdahalelerde son cemaat mahallinin kapısı ve pencereleri sökülerek bu bölüm harime dâhil edilmiş; bu işlemden sonra kuzeydeki eklenti hariç tutulduğunda yapının toplam uzunluğu, 6,55 x 13,80 m'ye çıkmıştır. En kuzeye eklenen betonarme birim, 3,50 x 3,82 m boyutlarında olup ayakkabılık ile küçük bir ibadet alanı işlevi görmektedir; batı ucunda ise, dışarıdan verev kesitli odunluk olarak kullanılan dar bir hacim yer almaktadır. Yapı, iri taş bloklar üzerine oturtulmuş yatay-dikey ahşap direklerle iskeletlendirilmiştir. Yaklaşık 4,00 m yüksekliğindeki beden duvarları, ahşap karkas içine kerpiç dolgulu hımış tekniğinde örülmüş, dış yüzeyleri toprak harçla sıvanmıştır (Foto. 53-54-55). Günümüzde sıvaların dökülen kısımları yer yer çimento tamirleriyle kapatılmış olsa da açıklık veren bölgelerde özgün malzeme katmanı gözlenebilmektedir (Foto. 56). Cephelerde en kuzeydeki muhdes birim hariç, 94 cm açıklıklı toplam 13 pencere bulunmaktadır. Harime bakan pencereler düşey dikdörtgen formda, ahşap söveli ve çıtalarla karelere bölünmüş; arka mekânlarda yer alanlar ise 78 cm genişliğiyle daha dar tutulmuştur . İç mekân düz ahşap tavanla, dış ise dört yöne eğimli, kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Minare direği, harime ilâve edilen kuzey bölümünün güneydoğu köşesinden yükselir; çatı üstünden itibaren yaklaşık 10 m yüksekliğindeki tek şerefeli silindirik gövde, günümüzde saç kaplama ile muhafaza edilmektedir.

Camiye günümüzde, kuzeyde sonradan eklenen birimin doğu cephesindeki demir kapıdan girilir. Kapının solundaki tek pencere, mekânın doğal aydınlatmasını sağlar. Güney duvarındaki, odunluğa bitişik 1,60 m genişliğindeki kapı, 6,36 x 4,00 m'lik ikinci bölüme açılır. Bu bölümde, kapının tam karşısındaki iki ahşap direk, sağ taraftaki ahşap merdivenle çıkılan mahfili desteklemektedir (Foto. 57). Ara mekânın harime bakan yüzünde kapı ve yan açıklıkların pervazları sökülerek asıl ibadet mekanı ile bütünlük sağlanmak istenmiştir. Ayrıca, bu birimin doğu ve batısında birer pencere açıklığı görülmektedir. En öndeki harim mekanı, kuzeyden kadınlar mahfiliyle kesilir. 7,30 m derinliğindeki mahfil, tabandan tavana yükselen 15 cm çapında iki bağımsız direkle taşınır; ahşap korkuluklu bölümün ortasında hafif öne çıkan bir cumba bulunur (Foto. 58). Zemin katında görülen pencere ve kapı açıklıklarındaki pervazların çıkarılma durumu üst katta da tekrarlanmıştır.

Kıble duvarının ortasında cepheden öne çıkan, alçıdan sade bir mihrap vardır. Üç köşeli mihrap nişi, üstte düz atkılı kemerle son bulur; yanlarda ince sütunceler, tepede ise yarım daire tepelik içinde sivri kemerli küçük bir niş yer alır (Foto. 59). Batı duvarına bitişik minber genel hatlarıyla sadedir: Kapı üstündeki düzt atkı, dalgalı hatlı sade bir başlıkla sonlanır; köşk kısmı, kasnak üzerinde piramidal külahla örtülmüştür. Korkuluk, dikey çıtalarla yedi bölüme ayrılmış, içleri dalgalı oyma motiflerle bezenmiştir. Aynalık yüzeyi ise yatay-dikey çıtalarla zemine kadar kasetlenmiştir; köşk altı geçişi oldukça alçaktır. Kapının dış yüzeyinde, köşkteki gibi iç içe silmelerden oluşan kademeli bir çerçeve görülür; hemen üstündeki yatay dikdörtgen panoda daha önce bahsi geçen kitabe yer alır (Foto. 60).

Süsleme Özellikleri: Yapı genel olarak yalın bir mimari anlayışla inşa edilmiştir. İç ve dış cephelerde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmazken, yalnızca mahfilin korkuluklarında ve minberde yer alan ahşap oyma tekniğindeki süslemeler mimariyi görsel açıdan zenginleştiren detaylar olarak öne çıkmaktadır.

3.1.1.1.8. Pınarlar Köyü Camii

Katalog No: 8

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine yaklaşık 6 km. uzaklıktaki Pınarlar Köyü'nde, 7000. Sokak'ta köy mezarlığı içerisinde yer almaktadır (Ada: 104, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 61-70

Çizim No: 8

İnceleme Tarihi: 19.07.2019

Tarihçesi: Pınarlar Köyü Camii, 1942 senesinde, yöre halkının destekleriyle inşa edilmiştir[74]. 1999 depreminde hasar alan yapı, restore edildiği 2019 yılına kadar metruk kalmış, bu süreçte yapının tahribatı daha da artmıştır (Foto. 61-62). 02.04.2004 tarihinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun kararı ile tescillen[75] cami günümüzde, cuma ve bayram namazları dışında ibadete açıktır.

Yapının İncelenmesi: 2019'da restorasyonu sırasında tarafımızca incelenen cami (Foto. 63-64), taş temeller üzerine hımış duvarlı olarak inşa edilmiş olup dikdörtgen bir plana

[74] Pınarlar Köyü Muhtarı Alaettin Üstün ve köy sakinlerinden cami hakkında bilgiler alınmıştır.
[75] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 40.

sahiptir (Çizim 8). Kuzey-güney doğrultusunda uzanan 6,66 x 9,50 m ölçülerindeki yapının üzeri, içten kubbeli ahşap tavan, dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Harim ve iki katlı düzenlenmiş kapalı mahfil bölümünden oluşan caminin beden duvarları, yapı boyunca yatay ve dikey yerleştirilen ahşap direklerin, daha küçük ebatlardaki hatıllarla birbirine bağlanarak desteklendiği bir iskelet sistemine sahiptir. Direkler arasının, kerpiç harç dolgulu ateş tuğlası ile örülerek üzerinin çamur sıvayla kapatıldığı görülmektedir (Foto. 65-66). Tek şerefeli minaresi kuzeybatı köşede, yapının içinden yükselmektedir. Yaklaşık 12 m uzunluğundaki minareye, harimin kuzeyindeki üst kat mahfiline açılan kapı vasıtasıyla çıkılmaktadır. 30 cm kalınlığındaki direği, basamakları, iskeleti ve alt desteği ahşap malzemeden imal edilen minare, dıştan oluklu çinko levhalarla kaplanmıştır. Caminin, öncesinde üzeri yarım daire biçiminde sonlanan alüminyum doğramalı pencereleri, son onarımda düz atkılı olarak yenilenmiştir. Cephelerde; doğu, batı ve güneyde yan yana iki, kuzeyde ise altlı üstlü dört adet olmak üzere toplam on pencere yer alır. Kuzey cephedeki cami girişinin önünde, ahşap destekler üzerinde kırma çatılı bir saçak bulunmaktadır. Yapının iç kısmında, harim ile son cemaat yerinin arası, birinci kat seviyesine kadar hımış duvarla kapatılarak, üzerine ahşap konstrüksiyonlu kadınlar mahfili yerleştirilmiştir (Foto. 67-68). Son cemaat yerinin duvarla bölünmüş doğu yanında, 2,00 x 2,80 m ölçülerinde imam odası, batı ucunda ise kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan merdivenler yer alır. Harim içten 6.66 x 6.70 m ölçülerinde, kare plan özelliği göstermektedir. Restorasyon öncesinde de sağlam durumda olan tavanda, kaplamayı oluşturan tahtalar kendi içlerinde üçgenler oluşturacak şekilde dizilerek, döner eksenli bindirme tavan izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Nitekim tavanın merkezine oturtulan 3 m çapındaki büyük kubbe de bu izlenimi pekiştirmektedir (Foto. 69). Onarım öncesinde görülebilen diğer bir unsur olan mihrap, kademeli konsollarla mekâna doğru taşırılmış olup yarım daire kemerli mihrap nişinin iki yanında, silindirik formlu sütunceler göze çarpmaktadır (Foto. 70).

Süsleme Özellikleri: Caminin günümüze gelebilmiş herhangi bir süslemesi bulunmamaktadır.

3.1.1.1.9. Kaymakçı Köyü Camii

Katalog No: 9

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Merkez İlçesi'ne bağlı Kaymakçı Köyü'nün, Merkez Mahallesi'nde yer almaktadır (Ada:111, Parsel:1).

Fotoğraf No: 71-82

Çizim No: 9

İnceleme Tarihi: 16.07.2019

Tarihçesi: Caminin evveliyatı, yöre halkından elde edilen sözlü bilgiler ve giriş kapısı üzerindeki kitabe doğrultusunda aydınlatılmaya çalışılmıştır[76]. Kitabesine göre, H.1262, M.1846 yılında yaptırıldığı yazılıdır (Foto. 71). Fakat kitabede atfedilen tarih, mevcut yapıdan ziyade, daha önce aynı yerde bulunan ilk camiye aittir. 1956 yılında köy halkının[77] imece usulü çalışmasıyla, cami büyük oranda yenilenmiş ve bugünkü görünümünü kazanmıştır. Söz konusu ilk yapının, yörede "çiteme" olarak adlandırılan, ahşap dikmeler arasına ince çıtaların geçirilmesiyle oluşturulan örgü sistemine sahip duvarlarla çevrili olduğu ve bu duvarların toprak ile saman karışımı bir harçla sıvandığı ifade edilmektedir. 1956 yılındaki yenileme sürecinde, önceki caminin taş temelleri korunarak aynı ölçülerde, bu kez ahşap arası tuğla kullanımıyla yeniden inşa edilmiştir. 1999 yılında meydana gelen deprem sonrası yapılan müdahalelerle iç mekân, kireç ve kum karışımı bir harçla sıvalıyken, duvar yüzeyleri, lambri adı verilen ahşap kaplama malzemesiyle kapatılmıştır. Dış cephedeki ahşap direkler ise, üç noktadan demir plakalarla sabitlenmiştir. Caminin doğu duvarına sonradan bitişik nizamda, köy halkının ihtiyaçlarına binaen, kapalı bir mekân eklenmiştir. Kaymakçı Köyü Camii, inşa edildiği ilk yıllarda çevre yerleşim birimlerinden Esenli, Çalılık, Yeni Aynalı, Tepecik, Yeni Mahalle ve Yeni Vakıf köylerinden gelen halkın cuma ve bayram namazları için toplandığı önemli bir ibadet merkezi konumundayken, zamanla her köyde ayrı camilerin inşa edilmesiyle bu işlevini kaybetmiştir.

Yapının İncelenmesi: Cami taş temeller üzerinde yatay ve dikey dizilmiş ahşap direkler üzerinde yükselmektedir. Ahşap taban ve taş temeller üzerindeki direklerin rutubetlenmesini engellemek adına, temelde hava boşlukları açılmıştır (Foto. 72-73). Beden duvarları, üç adet yapı boyunca enine uzatılmış ahşap hatıllar ve daha kısa uzunluktaki dikey ve çapraz tahtaların arasına yerleştirilen tuğla malzemeli bir duvar

[76] Geçmişten günümüze, köyde yaşayanların anlattıkları rivayete göre; burada yaşayan üç kardeşe, yöreye yabancı biri tarafından, altın verildiği ve bu parayla cami yapılsın, dediği anlatılır. Yapı kitabesinin ilk satırında da, Bârekallah oldular hayra muvaffak üç kişi diye başlaması, muhtemelen bu olayı işaret eden bir husus olmalıdır.

[77] Yöre sakinlerinden alınan bilgiler ışığında, Marangoz ustası Emrullah Bolluk ve İdris Usta adında kişilerin, 1956 yılındaki yenileme çalışmalarında yer aldıkları öğrenilmiştir.

örgüsüyle yükselmektedir. Cephelerde çift sıra halinde sonradan pvc olarak değiştirilmiş pencereler bulunur (Foto. 74-75). Harim kısmının doğu ve batı duvarında, 1.50 m. açıklığında karşılıklı dikdörtgen formlu 3'er pencere, üst kısımda daha dar bir şekilde yarım daire kemerli, mahfile kadar uzayan 5'er adet pencere bulunmaktadır. Kuzeyde 4, kıble duvarında ise 5 adet pencere ile iç mekân aydınlanmaktadır. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatıyla kapatılmıştır. Caminin minaresi son cemaat yerinin batısından yükselmektedir. Üstteki mahfilin kuzey batısında yer alan odada, minareye çıkış merdiveni bulunmaktadır. Çatıdan itibaren fark edilen silindirik gövde, tek şerefeli ve sacla kaplı olup yaklaşık 15 m. yüksekliğindedir.

Cami dıştan dışa, 8.18 x 13.16 m. ölçülerinde, dikey dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 9). Ana girişin üzerine, sonradan bir sundurma eklenmiştir. 1.66 m. genişliğindeki çift kanatlı ahşap kapı ile son cemaat yerine ulaşılır. Bu bölüm, 2.50 x 8.18 m. ölçülerinde olup doğusundaki ahşap merdivenle, mahfile çıkılır. Batısında ise ayakkabılık ve namaz kılma yeri mevcuttur (Foto. 76-77). Bu bölümden, dış kapı ile aynı tasarım ve ölçüye sahip girişle harime geçilir. 8.18 x 10.66 m. ölçülerindeki asıl ibadet mekânı, kuzeyden iki ahşap direğin taşıdığı mahfille sınırlandırılmıştır. Mahfilin orta bölümü cumba şeklinde çıkıntılı yapılmıştır (Foto. 78-79). Girişin her iki yanında ise üstteki mahfil korkuluklarının izdüşümüne denk gelecek ahşap şebekeler bulunmaktadır. Bunlardan batıdaki, müezzin mahfili olarak değerlendirilmiştir. Kıble cephesinde mihrabın üzeri ahşapla kaplandığı için orijinalliğini kaybetmiştir. Mihrap nişi, içe oyuntulu olarak yapılmış ve kaş kemerle son bulmuştur. Her iki yandan da payelerle desteklenmiştir (Foto. 80). Minber ve vaaz kürsüsü, 1956 yılındaki yenilemede konulmuştur. Minberi sade görünümlü ve batı cepheye bitişik nizamda ele alınmıştır. Kapı açıklığı düz atkılı olup köşk kısmının üzeri piramidal külahla sonlanır. Korkuluk kısmında birbirini takip eden kıvrımlı formlara yer verilmiş, aynalık kısmında da dik ve yatay çıtalarla zemine kadar kasetlenmiş bir görünüm hakimdir. Minberin geçit kısmı kapatılmış olup hemen üstündeki köşk kısmı dört yönden dilimli kemerlerin sınırladığı açıklıklara sahiptir. Vaaz kürsüsü de doğu duvarına bitişik şekilde ele alınmıştır. Ahşaptan ve yukarıdan aşağıya daralan sade bir forma sahiptir. Seyyar bir merdivenle çıkılmaktadır. Tavanda ortada yer alan el işçiliğiyle yapılmış oymalı göbek ise eski camiden kalma bir detaydır (Foto. 81).

Süsleme Özellikleri: Cami, genel olarak sade bir şekilde ele alınmış olup cephelerdeki duvar örgü tekniği olan ahşap arası tuğla dizilimde, ağaçların yatay, dikey ve çapraz bir şekilde ele alınışı yapıya yöresellik ve hareket kazandırmıştır. Kuzey giriş cephesinde kitabenin her iki yanında tuğlaların farklı dizilimiyle oluşturulmuş çiçek motifleri görülür (Foto. 82). İç mekânda ise mahfil korkuluklarındaki birbirini takip eden oyma motifler, her biri üzerindeki yıldız şekli, en alta da ters laleler işlenmiştir. Tavanda, etrafı kare bir çerçeveyle sınırlandırılmış, üç kademeli bir göbek yer almaktadır. Merkezinde çiçek motifi olan göbekte diğer kademelenmeyi oluşturan plakaların kenar boşlukları oyularak çeşitli şekiller oluşturulmuş olup en dıştaki karede ise birbirini takip eden çiçek ve yaprak motiflerine yer verilmiştir.

3.1.1.1.10. Yaka Köyü Camii

Katalog No: 10

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Merkez ilçesine bağlı Yaka Köyü'nün, Küme Evler Mevkii'nde yer almaktadır (Ada: 2979, Parsel: 72)

Fotoğraf No: 83-90

Çizim No: 10

İnceleme Tarihi: 16.07.2019

Tarihçesi: Yaka Köyü Camii'nin geçmişine ilişkin bilgiler**,** yerel halktan[78] derlenen sözlü anlatımlara dayanmaktadır. Anlatımlara göre, günümüzdeki caminin yerinde daha önceleri tamamen ahşaptan ve daha küçük ölçülerde bir caminin olduğu fakat zamanla yeterli gelmediği için yıkılarak, bugünkü mevcut caminin yapıldığı ifade edilir. 1958 yılında köylülerin imece usulü inşa ettikleri bu yapı, faal bir şekilde kullanılmakta olup köy tüzel kişiliğine bağlıdır. 1999 yılında meydana gelen depremde yapı hasar almış, özellikle batı yönünde yaklaşık 20 cm'lik bir eğilme meydana gelmiştir. Caminin bu yapısal sorunu ve aynı zamanda artan cemaat yoğunluğuna yetersiz kalması nedeniyle, köy halkı tarafından mevcut yapının yıkılarak yerine yeni bir cami yapılması yönünde girişimlerde bulunulmuştur. Ancak ilgili resmî kurumlarca yapılan incelemeler neticesinde, caminin taşıdığı tarihi ve yöresel mimari özellikler dikkate alınarak

[78] Yaka Köyü Cami Derneği Başkan Yardımcısı, Servet Karamert ve Tepeköy Camii imamı olan Ali Osman Köksal'dan yapı hakkında bilgiler alınmıştır.

korunması gerektiği değerlendirilmiş ve yapı 14 Aralık 2011 tarihinde Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı ile 2. grup anıt eser statüsünde tescillenmiştir[79]. Tescil kararını takiben, cami derneği ve köy halkının girişimleriyle yapının çevre düzenlemesi ve çeşitli bakım çalışmaları gerçekleştirilmiş, böylece yapının günümüze dek kullanımının sürdürülmesi sağlanmıştır.

Yapının İncelenmesi: Cami taş temeller üzerine, yapı boyunca yatay yerleştirilmiş ahşap direkler ve arasında dikey ve çaprazlama koyulmuş daha küçük ebatlardaki hatılların oluşturduğu bir iskeletten ibarettir. Bu direkler arasında da yöreye has, ateş tuğlası denilen bir malzemeyle doldurulmuştur (Foto. 83). Arazideki kot farkından dolayı fevkani bir şekilde ele alınmış olan caminin (Foto. 84-85) bodrum katını oluşturan bölümde, kadınlara ibadet mekânı ve Kur'an-ı Kerim kursu gibi işlevleri olan birimler oluşturulmuştur (Foto. 86). Cami, 7.80 x 9.54 m. ölçülerinde, dikey dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 10). Cephelerde tek sıra halinde yerleştirilmiş dikdörtgen formlu ahşap çerçeveli pencereler açılmıştır. Harim kısmının doğu ve batı duvarlarında 3, kıble yönünde ise 1.42 m. açıklığında, 2 adet pencere bulunmaktadır. Son cemaat yerinin kuzeyinde de, 2 pencere açıklığının onarım geçirdiği ve daha küçük ölçekte olduğu görülür. Harim ve diğer bölümler, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken, dıştan dört yöne eğimli, kiremitle örtülü kırma çatıyla kapılıdır. Saçak kısımları ise dışa taşıntılı bir şekilde ele alınmış ve bu kısımlar sacla kaplanarak çürümesi ve içeriye hava girmesi engellenmiştir. Son cemaat yerinin batısına, 30 cm. çapında minare direği yerleştirilmiştir. Hemen yanında da minareye çıkış merdiveni yer alır (Foto. 87). Çatıdan itibaren fark edilen silindirik gövde, tek şerefeli ve sacla kaplı olup yaklaşık 13 m. yüksekliğindedir. Ana girişin üzerine, sonradan bir sundurma yapılmıştır. Girişin hemen sağında, kaidesi betondan yapılmış ve üzerine yörede çokça rastlanan devşirme bir taş koyularak musalla taşı yapılmıştır. 1.74 m. genişliğindeki yenilenen çift kanatlı demir kapı ile son cemaat yerine ulaşılır. Bu kısım, 1,80 x 7.80 m. ölçülerinde olup doğusunda, 1,80 x 2.82 m. ölçülerinde imam odası bulunmaktadır (Foto. 87). Giriş mekânından, 1.66 m. ölçülerdeki çift kanatlı sade bir ahşap kapıyla harime geçilmektedir. Bu bölüm, 7.80 x 7.74 m. boyutlarındadır. Harimi kuzeyden sınırlayan mahfil bölümü, bu yapıda görülmemektedir (Foto. 88). Kıble duvarında oldukça sade alçı malzemeli, içi oyulmuş bir mihrap nişi görülmektedir (Foto. 89). Sağında sonradan koyulduğu anlaşılan lambri

[79] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.,* s. 44.

kaplı bir minber görülmektedir. Vaaz kürsüsü bulunmamaktadır. Caminin duvarları içten kireç kum karışımı bir harçla sıvanmıştır. Taban ve tavanı ahşap olan yapının, ortada yer alan el işçiliği oymalı göbek, orijinal bir şekilde muhafaza edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Cephelerdeki duvar örgü tekniği olan ahşap arası tuğla dizilimde, ağaçların yatay, dikey ve çapraz bir şekilde ele alınışı yapıya dıştan hareketlilik kazandırmıştır. Ahşap tavanda, etrafı kare çerçeveyle sınırlandırılmış ve daha derin bir şekilde ele alınarak vurgulanan göbek kısmı yer alır. Merkezde kenarları dişli dairesel bir form ve onu çevreleyen yaprak gibi dizilmiş çıtalar bulunmaktadır. Dört yönden çapraz bir şekilde atılmış testere dişli şeritler kareyi oluşturan sınırlarla birleşir. Bu çapraz atılmış şeritler arasındaki tahtalar, yatay ve dikey bir şekilde dizilerek farklılık oluşturulmuştur (Foto. 90).

3.1.1.1.11. Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii

Katalog No: 11

Bulunduğu Yer: Düzce ili, Merkez ilçesine bağlı bulunan Beçi Yörükler Köyü'nde, Kurtsuyu Deresi'nin hemen kenarında (Ada: 335, Parsel: 23) yer almaktadır.

Fotoğraf No: 91-98

Çizim No: 11

İnceleme Tarihi: 15.07.2019

Tarihçesi: Beçi Yörükler Köyü'nde yer alan Orhan Gazi Camii hakkında edinilen bilgiler, yaklaşık otuz yıldır camide imamlık yapan Halil Varol ile köy sakinlerinin aktarımlarına dayanmaktadır. Rivayete göre, Orhan Gazi askerleriyle birlikte bölgeye geldiğinde, halen mevcut olan ve yaklaşık 700 yıllık olduğu söylenen çınar ağacının altında konaklamış ve burada bir cami yapılmasını istemiştir. Ancak günümüzde ayakta olan yapı, bu ilk cami olmayıp, onun yerine aynı bahçe içerisinde, daha batıda yer alan ve tamamen ahşap olarak inşa edildiği belirtilen eski bir caminin devamı niteliğindedir. İlk caminin artan nüfus karşısında yetersiz kalması ve yapının yıpranmış olması sebebiyle, 1964 yılında köy halkı tarafından, Çakırlar Köyü'nden gelen Çerkes Hanuk Usta'nın öncülüğünde, eski yapının yaklaşık 15 metre doğusunda yeni bir cami inşa edilmiştir. Eski yıkılan cami, yörede cuma camisi olarak kullanılmaktaydı. Beçi, Akyazı ve Kemer Köyü, ayrıca Nasırlı Köyü'ne bağlı, Sarı Kasımlar Mahallesi sakinleri buraya,

cuma ibadetlerini yapmak için gelirlerdi. Yıkılan ilk cami, yalnızca köy halkı tarafından değil; aynı zamanda Beçi, Akyazı, Kemer Köyü ile Nasırlı Köyü'ne bağlı Sarı Kasımlar Mahallesi sakinleri tarafından da cuma ibadetleri için kullanılmış olup, bölgesel anlamda bir "cuma camii" işlevi görmüştür. Mevcut yapının giriş kapısı üzerindeki tabelada, Düzce Müftülüğü'nün camide cuma ve bayram namazlarının kılınabileceğini belirten resmi berat tarihi yer almaktadır. Ancak burada bulunan 1915 tarihi, yapının inşa tarihini yansıtmamaktadır. Tabelada ayrıca yapının adı "Yörük Köyü Aşağı Mahalle Camii" olarak geçmektedir. Yapının içerisinde, son cemaat mahallinde yer alan ve harime geçişi sağlayan kapının üzerindeki iki satırlık tamir kitabesi dikkat çekicidir (Foto. 91). Bu kitabede:

"Sâhibü'l-hayrât ve't-ta'mîrât Üskûbî Hâcî Muhammed Efendi b. Halîl Neccâr Ahmed 7 Şevvâl 1297" (12 Eylül 1880) ifadeleri yazılıdır.

Ekrem Hakkı Ayverdi de, 1961 yılında bu yapıyla ilgili olarak şunları kaydeder; *"Düzce'den Üskübi'ye giden yolun 5. kilometresinde olan bu köyün cami'i çandı iken yıkılıp kargir, yapılmıştır. Yerinde ve bütün civarda Orhan Cami'i olarak maruftur. Bolu Sâlnâmesi böylece bildirmektedir".*[80] Kitabe ve kaynaklarda geçen bilgilerden anlaşılacağı üzere, çantı olan ilk yapının süreç içerisinde değişimler yaşadığı anlaşılır. Tamir kitabesinde adı geçen "Hacı Muhammed Efendi" tarafından, 7 Şevvâl 1297 / 12 Eylül 1880 tarihinde eski caminin, tamir veya yıkılıp yenilendiği çalışmanın, senesi olabileceği düşünülür. 1337-1338/1921-1922 tarihli Sâlnâme'de ve 1961'de yörede bulunan Ayverdi' de, kargir caminin yapılış tarihiyle ilgili herhangi bir ibareye yer vermemiştir. Bu da yapının, kargire dönüşme senesinin eskiye dayanabileceğini gösterir.[81] Dolayısıyla ilk yapının doğu yönde yer alan mezarlığın bitişiğinde olması, ahşap iken kargire dönüştürülme süreci ve son olarak batı yöne kaydırılan caminin tekrardan yapılması gibi evreler yapının çokça tamirat ve değişimler yaşadığının kanıtıdır.

Yapının İncelenmesi: Cami, orijinalde 8,58 x 12,00 m ölçülerinde iken sonradan eklenen son cemaat yeri ve kuzeyindeki birimlerle, 19,04 metreye ulaşmıştır. Bu ölçüleriyle uzunlamasına, dikdörtgen bir plan şemasını yansıtmaktadır (Çizim 11). Cami taş temel üzerine, yatay ve dikey olarak yerleştirilmiş ahşap direkler üzerinde yükselmektedir. Duvarlarda ahşap arası eski ateş tuğlası kullanılmış olup üzeri kireç ve çimento karışımı

[80] Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.,* s. 123.
[81] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.,* s. 221.

sıvayla kapatılmıştır. Günümüzde duvarın bazı noktalarında görülen sıva dökülmeleri, bize iç kısımdaki malzeme yapısını gösterir. Orijinal olarak atfedilen harim kısmının doğu duvarında (Foto. 92), 1,48 m. açıklığında dört pencereye yer verilirken batı duvarında ise aynı ölçülerde iki pencere vardır (Foto. 93-94). Batı duvarının güney ucunda sonradan açılmış olabileceği düşünülen, 68 cm açıklığında yüksekçe tutulmuş daha küçük ölçekte bir pencere daha bulunur. Ayrıca, mihrabın her iki yanında, benzer ölçülerde birer pencere daha açılmıştır. Bu açıkların sonradan yenilendiği görülür. Harim ve diğer bölümler, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken, dıştan dört yöne eğimli, kiremit kaplı, kırma çatıyla örtülüdür. Minare direği, harimde batı duvarına yakın bir konumda bulunmaktadır. Çatıdan itibaren yaklaşık 10 m. yüksekliğindeki minare, silindirik gövdeli, tek şerefeli ve sacla kaplıdır.

Camiye giriş, sonradan kuzey yönüne eklenen birimler aracılığıyla sağlanmaktadır. Batı cepheden girilen bu alan, son cemaat yeri olarak işlevlendirilmiş olup 8,58 x 3,04 m ölçülerindedir (Foto. 95). Bu bölümün kuzeyinde ise iki ayrı mekân yer almaktadır. Girişe yakın konumda bulunan birim, 5,80 x 4,00 m ölçülerindedir ve günümüzde Kur'an-ı Kerim eğitimi amacıyla kullanılmaktadır. Söz konusu birim, geçmişte köy halkının toplandığı ve sohbet ettiği sosyal bir alan olarak da işlev görmüştür[82]. Hemen doğusunda yer alan 2,72 x 4,00 m ölçülerindeki diğer mekân ise imam odası olarak düzenlenmiştir. Son cemaat yerinden, üzerinde iki satırlık tamir kitabesi bulunan çift kanatlı, 1,68 m açıklığındaki bir kapı vasıtasıyla asıl ibadet mekânına geçilmektedir. Harim bölümü 8,58 x 12,00 m ölçülerinde olup dikey doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Mekânın kuzey kısmı, 3,40 m genişliğindeki kadınlar mahfili ile sınırlandırılmıştır (Foto. 96). Bu mahfile, batı yönde yer alan ahşap bir merdiven aracılığıyla ulaşılmakta; mahfilin taşıyıcılığını, ortaya yerleştirilen ve tavana kadar devam eden iki adet ahşap direk sağlamaktadır (Foto. 97). Genellikle bu tür yapılarda zeminde müezzin mahfili ve korkuluklarla ayrılmış bölmeler görülmekte iken, bu yapıda söz konusu düzenlemelere rastlanmamaktadır. Kıble cephesinde yer alan mihrap, alçı malzemeden yapılmış olup, niş kısmı içe doğru kavisli şekilde oyularak sonlandırılmış, üst kısmı ise basık kemerle taçlandırılmıştır (Foto. 98). Mihrap, sonraki dönemlerde boyanarak süslenmiş ve her iki yanında bitkisel bezemelere yer verilmiştir. Minberin

[82] Cami imamı Halil Varol ve köy halkından alınan bilgiler doğrultusunda; ayrıca yapının, yol güzergâhı üzerinde olduğu için buradan geçen yabancılar, geceyi burada geçiriyorlardı. Hatta anlatılanlara göre, Yığılca'dan gelen birinin burada konakladığı ve sabah köylüler tarafından ölü bulunduğu söylenir. Günümüzde, cami bahçesindeki kabristanda görülen isimsiz iki mezardan birinin, bu kişiye ait olduğu rivayet edilir. Kabristandaki diğer Osmanlı dönemi mezar taşları okunarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Katalog kısmındaki Merkez mezar taşları bölümünden ulaşılabilir.

yapıya hangi tarihte eklendiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, yörede sıkça karşılaşılan bir formu yansıttığı görülmektedir. Genel itibarıyla sade olan minber, batı duvarına bitişik şekilde konumlandırılmıştır. Kapı açıklığının üzerinde dalgalı hatlara sahip sade bir başlık yer almakta; köşk kısmı, kasnak üzerine oturtulmuş piramidal bir külah ile sonlandırılmıştır. Korkuluk kısmında ise oyma tekniğiyle işlenmiş baklava ve yıldız motifleri dikkat çekmektedir. Aynalık bölümünde dikey ve yatay çıtalarla zemine kadar kasetlenmiş bir düzenleme tercih edilmiştir. Köşk altındaki geçiş alanı kapatılmış olup oldukça sade biçimde ele alınmıştır. Vaaz kürsüsü orijinal değildir. Gürcü Osman olarak ta bilinen, Düzce Merkez'deki Burhaniye Mahallesi Camii'nden getirilmiştir. Yapının tavan düzenlemesi oldukça sade olup, ahşap malzeme ile kaplanan düz tavanda herhangi bir göbek ya da bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

Süsleme Özellikleri: Cami, süsleme bakımından oldukça sade olup fonksiyonelliği ve yerel yapı anlayışını önceleyen bir karakter taşımaktadır. Bahsedildiği üzere iç mekânda mihrap ve minberdeki detaylar öne çıkan süsleme unsurlarıdır.

3.1.1.1.12. Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii

Katalog No: 12

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezi sınırlarında, Nalbantoğlu Mahallesi, Kalıcı Konutların kuzeybatısında, yer almaktadır.

Fotoğraf No: 99-106

Çizim No: 12

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Nalbantoğlu Köyü'nde yer alan caminin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, yörede Orhan Gazi ile Nalbant Cabbar'ı ilişkilendiren bazı rivayetler[83]

[83]Bu anlatımlardan birine göre; "*Orhan Gazi, Düzce ve çevresinin fethi için görevlendirdiği bir kumandana, ordusundaki atların bakımını yapmak, askerlerin moralini artırmak ve fethedilen bölgelerde halka dinî bilgiler aktarmak amacıyla Nalbant Cabbar ve âlim oğlunu da refakatçi olarak vermiştir. Rivayete göre, Nalbantoğlu Köyü'ne bir cuma camii inşa edilmiş, Cabbar'ın oğlu bu yapıda yöre halkına dinî dersler vermeye başlamıştır. Bu derslere katılanlara "Nereye gidiyorsunuz?" diye sorulduğunda halkın "Nalbant'ın oğluna derse" yanıtı vermesi zamanla köyün adının "Nalbantoğlu" olarak anılmasına neden olmuştur".*
Bir diğer rivayete göre ise*; "Orhan Bey, bölgeye yaptığı bir sefer sırasında bugünkü Nalbantoğlu Köyü'nün bulunduğu mevkiye de uğramış ve dönüşte en güvendiği subaylarından Nalbant Cabbar'ı bu bölgede bırakmıştır. Cabbar, burada askerlere önderlik yaparak bölge güvenliğini sağlamış; boş zamanlarında atların bakımını üstlenmiş ve dinî sohbetlerde bulunmuştur. Zamanla burada şehit düşen Cabbar için bir türbe inşa edilmiş, ardından bir cuma camii yapılmış ve böylece köyün ilk yerleşimi teşekkül etmiştir. Osmanlı döneminde ise köy, adına uygun olarak han ve at değişim merkezi işlevi görmüştür".*

mevcuttur[84]. Günümüzde caminin arkasında yer alan türbenin duvarına asılmış bir bilgilendirme panosunda, yapının "çantı tekniğiyle" inşa edildiği belirtilmekteyse de, bu tanım mevcut yapıdan ziyade, geçmişte burada bulunduğu ifade edilen ve Orhan Gazi dönemine atfedilen ilk yapıya işaret etmektedir. Yöre halkı da burada, çantı tekniğiyle inşa edilmiş ve muhtemelen Orhan Gazi dönemine tarihlenen eski bir caminin bulunduğunu teyit etmekte; ancak bu yapının ne zamana kadar ayakta kaldığına dair bilgi mevcut değildir. Günümüze ulaşan dikdörtgen planlı caminin temelinde, önceki yapıdan kalma ağaç direkler görülebilmekte ise de, beden duvarlarının ahşap arası tuğla ve harç dolgulu bir sistemle yenilendiği görülmektedir. Caminin güneybatı duvarına bitişik olarak konumlanan türbe, 2.92 x 4.42 m ölçülerindedir (Foto. 99-100). Mevcut binasının, 1970-80 yılları arasında emekli bir imam tarafından yapıldığı bilinmektedir[85]. Türbenin güneydoğusunda yer alan küçük hazirede, rivayetlere göre Cabbar Nalbant'ın eşine ait bir mezar da bulunmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Dikdörtgen planlı cami, orijinalde 5.30 x 8.18 m. ölçülerinde iken sonradan harime, müezzin mahfili yeri eklenerek 2.78 m. genişletilmiş, bu kısmın gerisine de kapalı birer son cemaat yeri ile giriş mekânı eklenmiştir (Çizim 12). Yapılan eklentilerle uzunluğu dıştan dışa 16.62 metreye ulaşan yapıda, her bir birimin üzeri içten ahşap tavan, dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatı ile örtülüdür. Yalnızca 18 cm. kalınlığında olan beden duvarları, ahşap direklerin arası tuğla ile örülerek oluşturulmuş olup üzerinin toprak ve saman karışımı harçla sıvandığı görülmektedir. Bu sıvanın üzeri de son zamanlarda, kireç, çimento karışımı bir harçla yenilenmiştir. Caminin minaresi bulunmamaktadır. Dıştan tek katlı, uzunca bir yapı olan caminin cephelerinde; güneyde 2, doğuda 3 ve batıda 4 olmak üzere toplam 9 pencere yer alır (Foto. 101-102-103). Dikdörtgen formlu ve ahşap çerçeveli bu pencerelerin dışında, batı duvarının güney ucunda, muhtemelen sonradan yapılmış bir açıklık daha bulunmaktadır (Foto. 103). Bu pencere, diğerlerine nazaran daha küçük ölçüde ve yüksekçe bir konumdadır. En kuzeyde yer alan enine dikdörtgen planlı giriş mekânı, 6.30 m. x 2.08 m. ölçülerindedir. Batı cephesi, son cemaat yeri ve harime göre biraz geriye çekilerek giriş kapısı açılmış, doğu cephenin ucuna da ayakkabılık, abdestlik ve tuvalet birimleri ilave edilmiştir. Bu kısımdan 98 cm. yüksekliğindeki düz bir açıklıkla yine eklenti olan son cemaat yerine geçilir. Bu kısım, kadınlar tarafından da kullanıldığı için yan tarafları perdelerle

[84] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s.223.
[85] Bu bilgi, günümüzde caminin dernek başkanı olan Mehmet Otluoğlu tarafından alınmıştır.

ayrılmıştır (Foto. 104). 5.30 m. x 3.58 m ölçülerindeki bu kısımdan da, güney cephenin ortasındaki 1.28 m açıklığındaki kapı ile harime geçilmektedir (Foto. 105-106). Girişin önündeki 2.78 m. genişliğindeki alan zemin seviyesinde; ortadaki iki ahşap direğin yanlarına atılan birer korkulukla ayrılarak muhtemelen müezzin mahfili işlevinde kullanılan, ilave bir alan elde edilmiştir. Ortadaki iki direkten başka, korkuluklardan çaprazlama olarak tavana kadar uzanan birer kalas da ahşap tavanı destekleme vazifesi görmektedir. İç mekândaki duvarların sıvası da yenilenmiş olup zeminden pencereye kadar tahta çakılmıştır. Kıble duvarının ortada ileri taşıntı yapan, yuvarlak kemerli sade bir mihrap nişi bulunmaktadır. Minber ve vaaz kürsünün olmaması, yapıda cuma ve bayram namazı gibi ibadetlerin yapılmadığını, sadece mescit olarak kullanıldığını gösterir.

Süsleme Özellikleri: Yapı oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

3.1.1.1.13. Gümüşpınar Köyü Camii

Katalog No: 13

Bulunduğu Yer: Gümüşpınar Köyü, Düzce şehir merkezine yaklaşık 7 km uzaklıkta olup Merkez ilçesine bağlıdır. Köyün merkezinde yer alan cami, 9685. Sokak üzerinde, köy mezarlığının güneydoğusunda konumlandırılmıştır (Ada: 122, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 107-114

Çizim No: 13

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Gümüşpınar Köyü Camii'ne ilişkin tarihsel bilgiler, büyük ölçüde yerel halktan derlenen sözlü anlatımlara dayanmaktadır. Buna göre, cami 1967 yılında köy sakinlerinin katkılarıyla, imece usulüyle inşa edilmiş olup mülkiyeti köy tüzel kişiliğine aittir. Zaman içerisinde çeşitli onarım ve yenilemelere maruz kalan yapıya, kuzey cephesi boyunca uzanan yeni bir birim eklenmiş; çatının kuzeydoğusunda yer alan özgün minaresi iptal edilerek dışarıya taşınmıştır. Ayrıca çatı örtüsü ile subasman kısmında da onarımlar gerçekleştirilmiştir. Tüm bu müdahalelere karşın yapı, özgün karakterini büyük ölçüde korumayı başarmıştır.

Yapının İncelenmesi: Cami, taş temeller üzerine oturtulmuş yatay ve dikey doğrultuda yerleştirilmiş ahşap direkler üzerine inşa edilmiştir. Ahşap taban ile taş temel üzerinde yükselen direklerin rutubetten etkilenmemesi amacıyla temel seviyesinde hava boşlukları bırakılmıştır. Yapının beden duvarları, yatay ve dikey ahşap hatıllar arasına yerleştirilen tuğla dolgu tekniğiyle oluşturulmuştur. Beden duvarlarında altlı üstlü yerleştirilmiş toplam 21 pencere yer almakta olup, alt sıradaki pencereler 1,46 m açıklığında ve dikey dikdörtgen formundadır (Foto. 107-108-109). Orijinalde ahşap olan bu açıklıklar, günümüzde pvc doğrama ile yenilenmiştir. Üst sıradaki pencereler ise 60 cm çapında dairesel formda tasarlanmıştır. Ayrıca yapının kuzeyine eklenen birimde, kapının her iki yanına yatay dikdörtgen şemalı 1,70 m genişliğinde birer pencere açılmıştır. Son cemaat mahalli ile harim, içten ahşap malzeme ile kaplanmış düz bir tavanla örtülmüş, dıştan ise dört yöne eğimli ve kiremit kaplı kırma çatı ile sonlanmaktadır. Caminin özgün olmayan minaresi, kuzeydoğu cephesine bitişik nizamda yükselmektedir. Kaide kısmı cephe boyunca uzatılmış olup çokgen gövdeli, tek şerefeli bir minareye sahiptir.

Cami, sonradan eklenen en kuzeydeki birim hariç tutulduğunda, dıştan dışa 9,54 x 14,46 m ölçülerinde dikey dikdörtgen planlı bir şemaya sahiptir (Çizim 13). Yapıya giriş, kuzey yöne ilave edilen birim üzerinden sağlanmaktadır. Giriş kapısı 1,90 m genişliğinde olup, beş basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır. Bu kapıdan, 2,84 x 9,54 m ölçülerindeki ilave edilen mekâna geçilmektedir. Girişin sağında ayakkabılık, solunda ise 2,82 x 3,32 m ölçülerinde bir oda oluşturulmuştur. Bu odanın güney cephesinde açılan bir kapı vasıtasıyla, harim öncesi konumlandırılmış diğer odaya geçiş sağlanmaktadır. Söz konusu oda 2,76 x 3,32 m ölçülerinde olup, doğu cephesinde ve harime bakan yüzde yer alan 1,14 m genişliğindeki pencerelerle doğal ışık almaktadır. Giriş holünün doğu ucunda, üst kattaki mahfil katına ulaşımı sağlayan bir merdiven yer almaktadır. Bu mahfil bölümü kıble yönünde 3,62 m kadar uzatılmış olup, ahşap malzemeden yapılmış korkuluklarla sınırlandırılmıştır (Foto. 110-111). Giriş holünden de, 1,90 m açıklığındaki çift kanatlı ahşap kapı ile asıl ibadet mekânına geçilmektedir. Harim bölümü, 9,54 x 11,70 m ölçülerindedir. Doğu, batı ve güney cephelerde konumlandırılmış pencereler sayesinde doğal ışık alan aydınlık ve ferah bir iç atmosfere sahiptir (Foto. 112-113-114). Beden duvarlarının pencere altına kadar olan kısmı lambri malzeme ile döşenmiş, üst bölümler ise kireç sıva ile kaplanmıştır. Güney cephede konumlanan minber, sade bir görünüme sahip olup batı cepheye bitişik şekilde yerleştirilmiştir. Düz atkılı kapı açıklığına sahip olan minberin köşk kısmı üzerinde metal bir âlem bulunmaktadır. Korkuluk kısmında,

ahşap malzeme üzerine oyma tekniğiyle işlenmiş yıldız ve baklava motifleri dikkat çekmektedir. Aynalık kısmında da dikey ve yatay çıtalarla zemine kadar kasetlenmiş bir görünüm hâkimdir. Köşk altındaki geçiş bölümü, dilimli kemerle sonlandırılmıştır. Mihrabın, harim duvar yüzeyinden belirgin şekilde öne taşırıldığı ve alçı malzemeden yapıldığı görülmektedir. Yaklaşık 50 cm derinliğe sahip olan niş kısmı, yarım daire formlu bir kemerle son bulmaktadır. Üst kısımda da aralıklı olarak tasarlanmış ortada pano bölümü olan silmelerle hareketlendirilmiş kornişlere yer verilmiştir. Tepelik kısmında ise ortada üçgen, yanlarda ise küp formlu dekoratif unsurlar kullanılmıştır. Vaaz kürsüsü, doğu duvarına bitişik olarak konumlandırılmış olup, minberin aynalık kısmındaki ahşap işçiliğin benzeri burada da gözlemlenmektedir. Yapını ahşap tavanı sade bir şekilde ele alınmış ve merkezinde herhangi bir göbek detayına yer verilmemiştir. Ancak kuzey ve güney köşelerdeki üçgen formundaki alanlarda tahtaların yatay, diğer bölümlerde ise dikey yerleştirilmiş olması, tavanda görsel bir hareketlilik oluşturmaktadır (Foto. 110-114).

Süsleme Özellikleri: Cami, süsleme bakımından oldukça sade bir karaktere sahiptir. Ancak yapı elemanlarının biçimsel düzenlemeleri, yalınlığına rağmen belli bir estetik anlayışa işaret etmektedir. Özellikle beden duvarlarında kullanılan tuğlaların ve ahşap direklerin çapraz ve zikzak düzenlemeyle yerleştirilmiş olması, duvar yüzeylerinin yalnızca yapısal değil, aynı zamanda görsel bir öğe olarak da değerlendirildiğini göstermektedir. Ayrıca üst kısımda yer alan dairesel formlu pencereler, cephede hareketlilik oluşturan diğer bir mimari detaydır. Alçı şebeke ile donatılan bu açıklıklar, çiçek formunu andıran dairesel dizilimleriyle dikkat çekici bir görünüm sergilemektedir.

3.1.2. Akçakoca

3.1.2.1. Akçakoca İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.2.1.1. Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii

Katalog No: 14

Bulunduğu Yer: Söz konusu yapı, Akçakoca ilçesinin 15 km kadar doğusunda, Akçakoca-Ereğli karayoluna 2 km mesafedeki Çayağzı köyünde olup güneyinden geçen Aftun Deresi kıyısındaki eski mezarlık içerisinde yer almaktadır (Ada: 156, Parsel:8).

Fotoğraf No: 115-122

Çizim No: 14

İnceleme Tarihi: 24.07.2019

Tarihçesi: Sultan Orhan Gazi'nin vakıf yapıları arasında yer alan, yörenin en eski camilerindendir. Çantı tekniğinde inşa edilen caminin, Orhan Gazi'nin tahta çıkışından az evvel, 1323 Aralık ayında başlattığı Düzce'nin (Prusias) fethi sırasında inşa ettirdiği rivayet edilmektedir[86]. Yapı, geç dönem evkaf belgelerinde: "*Akçaşehir-i Bolu Kazası'na tâbi' Aftun-ı Süfl â divanında vâki' Sultan Orhan hazretleri câmi'-i şerifi"* şeklinde geçmekte[87], Akçakoca Çuhallı çarsısındaki bazı yerlerin de kendisi/bu yapı için vakfedildiği anlaşılmaktadır[88]. Arşiv kayıtlarına göre cami, 1714 yılı şubat ayından sonra, zamanla oluşan tahribat nedeniyle esaslı bir tamir görmüştür. 1903 (H. 1320) tarihli bir başka belgede, yapının sekiz bin kuruş masrafla tamire muhtaç olduğu kayıtlı ise de vakfının yetersizliği nedeniyle tamiratı, ancak 1922 yılında mümkün olabilmiştir. Tamiratın, Yzb. Zihni Bey'in yardımıyla gerçekleştirilerek yapının 22 Temmuz 1922'de ibadete açıldığı, aynı tarihli Türkoğlu Gazetesi'nde bildirilmektedir. Son olarak 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyonla bugünkü görünümüne kavuşan Orhan Gazi Camii, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 16.10.1995 tarih ve 4221 sayılı kararı ile tescilli yapı statüsündedir. Cami zaman içerisinde yapılan müdahaleler sonucunda, asli yapısından bir hayli uzaklaşmıştır. Cami'nin önündeki tanıtım levhası üzerinde yer alan siyah-beyaz fotoğraflarından, günümüzde cephe kaplamasını oluşturan muhdes tahtaların uzun zamandır var olduğu anlaşılmaktadır. Son onarım sırasında, cephelerin iç ve dış yüzeyi ile tavan kaplamaları bir örnek olacak şekilde değiştirilmiş, çatı ile kapı, pencere, mihrap, minber gibi ahşap unsurların tamamı yenilenmiştir. Eski fotoğraflarda olduğu gibi görülen, yapının üzerinde yükseldiği iri taş bloklar da büyük ölçüde, son onarım sırasında yapılan taş platformun altında kalmıştır.

Yapının İncelenmesi: 8.40 x 11.50 m ölçülerinde derinlemesine dikdörtgen planlı cami, harim ile önündeki kapalı mahfil bölümünden oluşmaktadır (Çizim 14). 3.20 m yüksekliğindeki duvarlar, taş bloklar üzerinde ağaç kütüklerin üst üste bindirilip köşelerden kertilerek birleştirilmesiyle meydana getirilmiştir[89]. Günümüzde kaplama altında kalan asıl duvarların, yalnızca başlangıç kısmı görülebilmektedir (Foto. 115-116).

[86] İbrahim Tuzcu, *Düzce Hakkında Her Şey*, s. 49-50; Yerlikaya, *Akçakoca Yöresi*, , s. 97.
[87] Ekrem Hakkı Ayverdi, *a.g.e.,* s. 122.
[88] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, a.g.m., s. 211.
[89] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.,* s. 81.

Üzeri dıştan alaturka kiremitli kırma çatı ile örtülü yapının minaresi bulunmamaktadır (Foto. 117-118). 8.40 x 3.50 m ölçülerindeki son cemaat mahalline, kuzey cephenin ortasına açılmış ahşap kapı ile girilmektedir (Foto. 119-120). Yanlarda ikişer, kuzeyde dört pencere ile aydınlatılan mahallin doğu tarafı kapatılarak oda haline getirilmiştir. Odanın güney cephesinde, harime açılan bir pencere daha bulunmaktadır. Son cemaat gibi tamamen yeni görünümlü olan asıl ibadet mekânında; duvarlar yatay, tavan dikey olarak yerleştirilmiş, düz tahtalarla kaplanmıştır (Foto. 121-122). Buradaki pencereler, batı cephedeki biri dışında daha büyük boyutlu olup güney ve batı yönde iki, doğuda dört olmak üzere toplam sekiz adettir.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde günümüze gelebilmiş herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

3.1.2.1.2. Korfa Camii

Katalog No: 15

Bulunduğu Yer: Yapı, Akçakoca şehir merkezinde, Hacı Yusuflar Mahallesi sınırları içerisinde, Kokurdan Caddesi güzergâhı üzerinde yer alan Tekke Sokak'ta konumlanmaktadır (Ada: 341, Parsel: 7).

Fotoğraf No: 123-130

Çizim No: 15

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Günümüzde yapı üzerinde herhangi bir kitabenin bulunmaması nedeniyle caminin kesin inşa tarihi tespit edilememektedir. Her ne kadar yapı üzerine müftülük tarafından yerleştirilen tabelada 1900 tarihi yer alsa da, bazı kaynaklarda caminin inşa tarihinin 15. yüzyıla kadar uzandığına dair bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler göre, 15. yüzyılın başlarında Akçaşar kazasında meydana gelen kolera ve veba salgınları ile Akkazak korsanlarının kıyı yerleşimlerine yönelik saldırıları, bölgedeki nüfusun azalmasına ve asayişin bozulmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler üzerine, dönemin voyvodası Keramettin Bey, evleri yanan halkı Divan-ı Keramettin'e yerleştirmiştir. Bu süreçte, Yukarı Köy'de "Korfâr" adıyla bilinen kaynak yakınında, 1430 tarihli çivisiz olarak kestane kalaslarıyla inşa edilen bir mescit yaptırılmıştır. Ancak bazı kaynaklarda, söz konusu yerel halkın Divan-ı Keramettin'e taşınma sürecinin 17. yüzyılın ilk

çeyreğinde gerçekleştiği ileri sürülmektedir[90]. Bu durum, yapının inşa tarihine ilişkin değerlendirmelerde kronolojik bir belirsizlik ve tartışma ortamı doğurmaktadır. 1792-1803 yılları arasında "Akçaşehir Ayanı Mirasyedi Mehmet Ağa" tarafından kapsamlı bir şekilde onarılmıştır. Yapının giriş kapısının üzerinde yer aldığı bilinen, ancak günümüze ulaşamayan kitabede şu ifadelerin yer aldığı aktarılmaktadır:

"*Ya Hazreti Bilal-i Habeş-i Eseri Name-i Elhac Murat Niyazi an katibi Elhac Mehmet Bey Ayan-ı Akçaşehir Nazırı Süfunu Hümayun*".

Sonraki dönemlerde gerçekleştirilen bir diğer onarımda, caminin iç ve dış duvarları "Hacı Raşit" adlı kişi tarafından yenilenmiştir[91]. Yakın dönemde ise yapı, kapsamlı bir restorasyon sürecine girmiştir[92]. Bu süreçte, beden duvarlarını oluşturan birbirine geçmeli özgün tahta elemanlar sökülerek (Foto. 123), yapı hem içten hem de dıştan lambri malzemeyle yenilenmiştir (Foto. 124-125). Ancak yapının tescilli kültür varlığı statüsünde olması nedeniyle, gerçekleştirilen bu yenileme çalışmaları, mahkeme sürecinin başlamasına sebep olmuş ve onarım çalışmalarını sekteye uğratmıştır. Bu nedenle, yapının batı ve güney cepheleri geçici bir önlem olarak sac levhalarla kapatılmış vaziyettedir (Foto. 126). Cami, 02.06.1996 senesinde, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile tescil edilmiştir[93].

Yapının İncelenmesi: Cami, 7,84 x 12,45 m ölçülerinde olup, derinlemesine uzanan harim ile gerisindeki kapalı son cemaat mahallinden oluşmaktadır (Çizim 15). Taş temeller üzerine, tamamen ahşaptan imal edilmiş bir cephe düzenine sahiptir. Giriş kısmı doğu cephesinde yer almakta olup, güney yönünde 5,10 m, doğu yönünde ise 2,28 m dışa doğru taşkınlık göstermektedir. Bu durum, plan düzleminde belirgin bir asimetri oluşmasına sebebiyet vermiştir. Düz ahşap tavanla örtülü olan yapı, dıştan dört yöne eğimli kırma çatı ile kapatılmıştır. Minare, doğu cephenin kuzey ucuna yakın bir konumda, yapının içinden yükselmektedir. Silindirik gövdeye sahip, tek şerefeli minarenin yüksekliği yaklaşık 16,00 m'dir. 4,10 m yüksekliğe sahip beden duvarlarında toplamda 19 pencere yer almaktadır. Alt sıradaki pencereler, 84 cm açıklığında ve yarım daire formundadır. Üst sıradakiler ise 60 cm genişliğinde olup dikdörtgen prizma görünümündedir. Batı cephede harime açılan iki pencere ise sonradan kapatılmıştır.

[90] Elçin Tuba Yelikaya, *a.g.t.*, s. 65,72,73.
[91] Mustafa Şükrü Dönmez, *Dia-Dias Diapolis Akçaşar Akçaşehir Akçakoca*, Zafer Ofset, Akçakoca 2000, s. 118,119.
[92] Hacı Yusuflar Mahallesi sakinlerinden 1959 doğumlu İbrahim Ay'dan, alınan bilgilere göre tadilat çalışmalarının 1999 depreminden kısa bir süre önce yapıldığı öğrenilmiştir.
[93] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 80.

Yapının ana girişi, doğu cephenin kuzey ucuna yakın bir konumda yer almaktadır. 1,10 m açıklığındaki ahşap kapıyla 2,28 x 5.10 m ölçülerindeki giriş mekânına ulaşılmaktadır. Bu birimin güney duvarında, kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan 90 cm açıklığında ikinci bir kapı daha bulunmaktadır. Giriş bölümünden, 4,13 x 7,84 m ölçülerindeki kapalı son cemaat mahalline geçilmektedir (Foto. 127). Bu birimden de 1,00 m açıklığındaki kapı aracılığıyla asıl ibadet mekânına intikal edilir. Harim mekânı, kuzey yönden kadınlar mahfiliyle sınırlandırılmıştır. Mahfil, 2'si bağımsız olmak üzere toplam 4 ayakla taşınmakta ve kıble istikametinde 5,59 m boyunca uzanmaktadır (Foto. 128-129). Alt kısımda da yine ahşap korkuluklarla harim sınırlandırılarak müezzin mahfili oluşturulmuştur. Bu birimler, tabana göre yüksek tutulmuştur. Harim bölümü, doğu, batı ve güney cephelerde konumlanan pencereler sayesinde doğal ışık almakta olup, aydınlık ve ferah bir iç mekân atmosferine sahiptir. Ancak yakın dönemde gerçekleştirilen onarım sırasında iç mekân tamamen lambri malzeme ile kaplanmış ve bu müdahale, yapının özgünlüğünü önemli ölçüde yitirmesine neden olmuştur. Kıble duvarında yer alan minber, batı cephesine bitişik olarak konumlandırılmış olup, özgün özelliklerini yansıtmamaktadır. Yapıda vaaz kürsüsü bulunmamakta, mihrap ise sade bir formda olup yine lambri malzeme ile kaplanmıştır. Mihrap nişi 65 cm derinliğinde olup üst kısmı kaş kemer biçiminde sonlanmaktadır (Foto. 130). Mihrabın üst bölümünde ise çerçeve içerisine alınmış şekilde celî sülüs hatla yazılmış, "Rahmân Suresi 26. Ayet[94]" yer almaktadır[95].

Süsleme Özellikleri: Yapı oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

3.1.2.1.3. Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii

Katalog No: 16

Bulunduğu Yer: Göktepe köyünün 3 km kuzeybatısındaki Cumayanı mevkiinde, Eskici Ahmed Dede Türbesi'nin 10 metre kadar kuzeyinde yer almaktadır **(**Ada 106 / Parsel 1).

Fotoğraf No: 131-137

Çizim No: 16

[94] Rahmân Suresi 26. Ayet: "*Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir*".
[95] Diyanet İşleri Başkanlığı, "Rahmân Suresi-26-28. Ayet Tefsiri", https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri [Erişim Tarihi:12.05.2025].

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Göktepe Köyü sınırları içerisinde bulunan Cami, haziresinde metfun Eskici Şecaattin Ebu Ahmed Dede'den dolayı Evliya Cami, eskiden önünde kurulan pazar sebebiyle de Cuma Yanı Cami olarak bilinmektedir[96]. Ahşap taşra camilerinin örneklerinden olan yapı, cümle kapısı üzerine yakın tarihte asılmış tabelaya göre, 1830 yılında inşa edilmiştir.

Yapının İncelenmesi: Güneyden kuzeye doğru alçalan eğimli bir arazi üzerine inşa edilen caminin esas ibadet mekânı, 10.48 x 10.78 m ölçülerinde, kareye yakın planda (Çizim 16) olup sonradan önüne; duvarlarının alt kısmı kargir, kadınlar mahfiline denk gelen üst tarafı camekânlı olan, kapalı bir son cemaat yeri ilave edilmiştir (Foto. 131). Yapının üzeri geniş saçaklı kırma çatı ile örtülüdür (Foto. 132). Dört yöne eğimli çatı, alaturka kiremitle kaplıdır. Minaresi bulunmamaktadır. Beden duvarları dışında taş malzemeye mihrapta yer verilmiştir. Kadınlar mahfilinde, saçak ve tavanlarda, pencere çerçevelerinde, harim duvarlarının alt kesiminde, mihrap ve minberde ahşap kullanılmıştır. 66 cm kalınlığındaki beden duvarları, içte ve dışta sıva ile kapatılmıştır. Beyaz renkle sıvalı cephe yüzeylerinde; doğu ve batıda üçer, kıble cephesinde iki adet olmak üzere, basık kemerli sekiz pencere yer alır. Giriş cephesindeki fevkâni kadınlar mahfili, camekanlı ahşap korkuluklarla dışarı açıldığından cepheye daha çok sivil mimari görünümü hakimdir (Foto. 133). Korkulukların altı dikine düz tahtalarla kaplanmak suretiyle ahşap üst yapının etkisinin arttırıldığı görülür. Cephenin ortasında, iki basamakla çıkan çift kanatlı ahşap kapısı sadedir. Her bir kanadı, silmeli çıtalarla üçer tablaya ayrılmış olup yüzeyleri kırma çatı şeklinde kavislendirilmiştir. Son cemaat yeri, içten 4.82 x 8.60 m ölçülerinde, enine dikdörtgen şemadadır. Girişin üzerinde, son cemaatin yarısına kadar uzanan, ahşap konstrüksiyonlu kadınlar mahfili bulunmaktadır. Ortadan altlı üstlü dörder ağaç direkle desteklenen bu kısma, doğu duvarına yaslı duran L şeklindeki merdivenle çıkılmaktadır. Düz çıtalı korkuluklarının arası perde ile kapatılmıştır (Foto.134). Harime girişi sağlayan kapı, mahfillerin güney sınırını oluşturan duvarın ortasında, mihrapla aynı aks üzerindedir. Sade ahşap kapının iki yanında, kıble cephesindeki karşılıkları gibi yine basık kemerli iki pencere daha yer alır. Basık kemerli kapı açıklığının üzerinde, vaktiyle orijinal cami girişinin üzerini örten saçağa ait konsollar görülebilmektedir (Foto. 135). Harimde (9.16 x 9,46 m), tavan ile duvarların alt

[96] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s.215.

kesiminde kaplama malzemesi olarak kullanılan lambriler, kuzeybatı köşedeki hemzemin müezzin mahfili korkulukları, minber ve vaiz kürsüsü gibi ahşap aksamın tamamı, sonradan yapılmış veya elden geçirilmiştir. Sıvalı duvar yüzeylerinde de herhangi bir nakış izine rastlanmamaktadır (Foto. 136). Güney cephenin ortasında yer alan dikdörtgen formlu taş mihrabın aynısı, 1950 yılında inşa edilen Edilli Köyü Camii'nde de görülmektedir. Harime doğru taşırılan dikdörtgen formlu mihrabı, alt köşelerindeki kaideleri hariç; mukarnaslı kavsarası, iki yanda kum saati başlıklı sütunceleri, iri birer gülbezek işli kavsara köşelikleri, kitabelik[97] ve tepelikli taç kısmı ile klasik Osmanlı mihrapları taklit edilerek imal edilmiştir (Foto. 137).

Süsleme Özellikleri: Yapıda orijinal bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

3.1.2.1.4. Hemşin Köyü Camii

Katalog No: 17

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezine yaklaşık 15 km uzaklıktaki, Hemşin Köyü'nde yer almaktadır (Ada 136, Parsel 34).

Fotoğraf No: 138-144

Çizim No: 17

İnceleme Tarihi: 27.07.2019

Tarihçesi: Hemşin köyü, 19. yüzyılda Rize-Hemşin yöresinden göçen Gürcüler tarafından kurulmuştur[98]. Düzce çevresindeki en ilgi çekici mimari anıtlardan biri olan, alt tarafı kargir, üst katı çantı tekniğinde inşa edilmiş köy camisinin, eldeki bilgilere göre günümüzdeki yapısına 19. yüzyılın sonlarında kavuştuğu anlaşılmaktadır. Bolu-Düzce Kadı Sicilleri arasında yer alan bir kayda göre köy halkı, 1890 yılı eylül ayında mahkemeye başvurarak mescidlerinin Cuma Camii'ne tahvili ile hitabetine Hacı Yusuf oğlu Ali Efendi'nin -maaşı kurdukları para vakfından elde edilen gelirle karşılanmak üzere- tayini için "izn-i hümâyun" talep etmişlerdir. Mescidin yeterli genişlikte olmadığının da belirtildiği söz konusu dilekçeye müteakip, aynı ay içinde Ali Efendi'nin iş yeterliliği olduğuna dair kaza meclisince bir rapor da düzenlenmiştir[99]. Cami içerisine

[97] Kitabelik kısmında, Bakara Suresi 149. Ayetten alıntılanan "fevelli vecheke şetra-l mescidi-l harâm" (yüzünü Mescidi Haram'a doğru çevir) ibaresi, celî sülüs hatla yazılmıştır.
[98] Zeynel Özlü, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008, s. 248-249.
[99] Zeynel Özlü, *İlkçağdan Cumhuriyete Düzce..,* s. 317.

çerçevelenerek asılmış fakat tahribata uğramış aslından fotokopi edildiği için tam olarak içeriği anlaşılmayan padişah beratı, bu durum üzerine verilmiş olmalıdır[100]. Yapının ahşap üst kısmının, var olan duvarlar üzerine sonradan Gürcü ustalar tarafından eklendiği, yöre halkı tarafından bilinmektedir. Taş mihrabın üzerinde bulunan kabartma yazıt içerisinde (1)310 (M. 1892-93), ahşap minberin kitabeliğin alt tarafında ise 1325 (M. 1907) tarihi okunmaktadır. Bunların dışında ana giriş kapısını çevreleyen taş kemerin üzengi taşında kabartma olarak *"Gürcü Ahmed Ağa'nın vâlid[e]sin vakf[ı] iki yüz elli altı guruş[dur]"* yazılıdır[101]. Kapının batı yanındaki pencerenin söve taşında da aynı şekilde işlenmiş üçüncü bir yazıt daha bulunmakta ise de okunamayacak derecede tahrip olmuştur. Cami, 1945 ve 2004-2009 yılları arasında köy halkının girişimiyle çeşitli onarımlardan geçmiştir. 1945 yılındaki yenileme kapsamında, başlangıçta hartama denilen ahşap plakalarla kaplı olan çatı, kiremit ile değiştirilmiştir. 2004 yılındaki onarım ise daha kapsamlı olup, çatısı yeniden elden geçirilmiş, iskelet direklerinde oluşan boşluklar giderilmiştir. Ağaç direk formundaki minareye ahşaptan silindirik bir gövde eklenmiştir. Ayrıca, caminin çevresinde çeşitli düzenlemeler yapılmış ve yanından geçen derenin ıslah edilmesiyle birlikte yapı, daha estetik bir görünüme kavuşmuştur. Günümüzde, köye inşa edilen yeni cami nedeniyle yalnızca Cuma ve bayram namazlarında kullanılan bu yapı, geçmişte Yenice, Karatavuk, Uğurlu, Kurukavak ve Hemşin köylerinin Cuma camisi olarak işlev görmüştür[102].

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı yapı dıştan 9,50 x 14,70 m. ölçülerindedir (Çizim 10.). 4.80 m. yüksekliğindeki beden duvarlarının 2,50 m ye kadar olan kısmı, kerpiç harç dolgulu kaba yonu taş örgü, geri kalanı çantı tekniğinde inşa edilmiştir (Foto. 138). Ahşap tavan üzeri geniş saçaklı kırma çatı ile örtülü yapının batı cephesine bitişik minaresi bulunmaktadır (Foto. 139-140). Minarenin çekirdeği, basamakları ve dış kaplaması ahşap malzemeden imal edilmiş olup petek ve külah kısmının üzeri sac kaplamadır. Caminin dıştan sıvasız cephe yüzeyleri, iki farklı malzeme kullanımının getirdiği ahenkli bir görünüm sunmaktadır. Cephelerin taş olan alt yüzeylerinde simetrik olarak konumlandırılmış; yanlarda üç, kuzey ve güneyde iki adet, taş söveli dikdörtgen pencerelere yer verilmiştir. Daha büyük boyutlu olan üst kat pencerelerinin sayısı, cephelere göre beş ila yedi arasında değişmekte olup çoğu birbirine

[100] Bu belgenin yanında bulunan ikinci bir berat belgesi, sehven buraya asılmış, Yenice Hemşin köyü (Yenice Köyü) Camii hakkında olup Sultan Reşad tarafından verilmiştir.
[101] Ali Ertuğrul, "Düzce: Göç Yolunda Bir Şehir ve Birkaç Hikâye", *Uluslararası Şota Rustaveli 850. Yılı Sempozyumu Bildirileri*, 2017 (12-14 Mayıs), Düzce Üniversitesi Yayınları, Pelin Ofset, Ankara 2018, s. 704.
[102] Bu bilgiler; Hemşin Köyü Muhtarı Ayhan Kibar ve köy halkından alınan bilgiler doğrultusunda yazılmıştır.

bitişik olarak sıralanmaktadır. Tüm pencerelerin çerçevesi giyotin tipinde, ahşaptan imal edilmiştir. Kuzeydeki giriş cephesinde üst kat, öndeki dördü bağımsız altı ağaç dikme üzerinde dışarıya taşırılarak altında, sundurma şeklinde etrafı açık bir bölüm oluşturulmuştur. Dıştan yarım daire biçiminde iki basamakla çıkılan bu bölümde, direklerin arası ahşap korkuluklar kapatılmıştır. Üst katta da doğu uçtan cephenin dörtte birine denk gelen kısmının iki tarafı açıktır. Balkon şeklinde düzenlenen bu kısma, yan tarafından cepheye bitiştirilmiş ahşap merdivenle çıkılmakta, batıdaki bir kapı vasıtasıyla da harimin üzerindeki mahfile ulaşılmaktadır (Foto. 141). Kıble aksında bulunan ana giriş, kesme taştan yarım daire kemer açıklıklı olup çift kanatlı ahşap kapısı, doğrudan harime açılmaktadır. İçten 8 x 10,54 m ölçülerindeki harim mekanının döşemesi ve tavanı ahşap kaplıdır. İbadet alanının üzeri, birinci kat seviyesinde kesintisiz olarak uzanan ahşap mahfil ile çevrilmiştir (Foto. 142-143). Mahfile içten, harimin kuzeydoğu köşesine yerleştirilmiş ahşap merdivenle ulaşılmaktadır. Mahfilin güney bölümü, daha çok duvarın taş ve ahşap yüzeyi arasındaki kalınlık farkını ortadan kaldırma adına düzenlenmiş olup ancak bir insanın geçebileceği genişliktedir. Burada harim tavanını desteklemek amacıyla yerleştirilmiş, silindirik formlu dört ağaç direk bulunmaktadır. Diğer yönlerde ise doğu ve batı duvarlarından yaklaşık 80 cm, kuzey duvarından 290 cm uzaklıkta altlı üstlü konumlandırılan, aynı forma sahip toplam on altı ağaç direk, üzerlerine atılan kalaslarla mahfili ve tavanı taşımaktadır. Mahfilin geniş tutulan kuzey bölümünün kenarlarında, karşılıklı olarak minare girişi ile kapalı bir oda bulunmaktadır. Harim duvarlarının beyaz renkli sıva ile kapatılan taş yüzeylerinde, herhangi bir nakış izine rastlanmamaktadır. Güney duvarının ortasındaki dikdörtgen formlu taş mihrabın, yarım daire kemerli kavsarası üzerine kabartma olarak işlenmiş kitabesi, büyük ölçüde aşınmıştır. Güneydoğu köşesindeki ahşap vaaz kürsüsü, mihrap gibi sade olup aynı malzemeden imal edilmiş minber, özellikle yan yüzeyine işlenen süslemeleri bakımından oldukça dikkat çekmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapının içinde ve dışında, geometrik ve bitkisel motiflerle oluşturulmuş ve minber dışında girift olmayan ahşap süslemeler göze çarpmaktadır. Dışta, giriş kapısının önünde sıralanan bağımsız direklerin başlıklarında; balık sırtı şeklinde enli bir şeridin iki tarafına içleri boşaltılarak oluşturulmuş palmet dizileri yer alır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısının dikdörtgen çerçeveli tablaların köşeleri, çeyrek daire formunda hafifçe oyularak içleri, alt tarafından çatallanarak içe doğru kıvrılan simetrik birer sapla bezenmiştir. Dairelerin etrafı ayrıca bir sıra yaprakla çevrilmiş olup

motifler alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Yapının ahşap tavanı, ahşap direklerin gerisinde düz çıtalarla bölünmüştür (Foto. 144). Merkezinde tavan göbeği olan ana yüzeyde ise simetrik olarak merkezden çevreye doğru büyüyen L formlu kapalı şekiller oluşturulmuştur. Tavanın, etrafı zikzaklı çerçeve ile sınırlandırılan dairesel tavan göbeği bitkisel süslemelidir. Ortadaki gülbezeğin etrafına iki ucu helezoni kıvrımla son bulan S kıvrımlı saplar büyük saplar yerleştirilerek boşlukları üçlü yapraklarla dolgulanmıştır. Ahşap mihrabın süslemeleri, kitabelik ve korkuluk kısmı ile doğuya bakan yan yüzeyinde görülmektedir. Minberin yapılış tarihine işaret eden 1325 (M.1907) tarihi, kitabeliğin altına kazıma olarak ve özensiz bir şekilde işlenmiştir. Bu haliyle sülüs hatla kabartma olarak "Besmele" yazılı zarif kitabe ile tezat oluşturmaktadır. Korkulukta, S kıvrımlı bir sap üzerine karşılıklı olarak yerleştirilmiş yaprakların tekrarından oluşun bitkisel bezemeye yer verilmiştir. Zemini tamamen boşaltılmış olan iri plastik etkili süslemede, ayrıca sap ve yaprak yüzeyleri ince yivlerle hareketlendirilmiştir. Mihrabın yan yüzeyi, köşk kısmının alt tarafı dışında süslemeye ayrılarak neredeyse hiç boş yer bırakmayacak şekilde, çoğu bitkisel karakterli motif ve desenlerle süslenmiştir. Süslemenin tamamı, önce yekpare ahşap plaka üzerine kabartma olarak işlenmiş, daha sonra dikey parçalar halinde kesilerek minbere monte edilmiştir. Mihrabın etek kısmı, üst tarafı sepet kulpu şeklinde sonlanan çerçevelerle süpürgelik gibi bölünerek içlerine, tüm yüzeyi kaplayacak şekilde simetrik birer yaprak işlenmiştir. Çerçevenin iki yana doğru kıvrılan alt kenarı üzerinde tasvir edilen ok başını andıran yaprakların üzerlerinde de yelpaze biçiminde açılmış yapraklardan oluşan tepelikler yer alır. Çerçevelerin üzerinde, korkuluk süslemesi tekrar edilmiştir. Geriye kalan kalan ana yüzeyde Türk süsleme geleneğinden farklı bir anlayışa işaret eden motif ve desenlerle oluşturulmuş, kendi içinde simetri oluşturan birbirinden bağımsız süsleme unsurları göze çarpmaktadır. Yüzeyin çoğunluğun kaplayan, bir dairenin etrafını üç yönden saran kapalı şekil geçmelerinin dışında kalan boşluklar, müstakil veya simetrik sapların ucunda birbirinden resmedilmiş, birbirinden farklı iri yapraklarla dolgulanmıştır. Kabartma olarak işlenen süslemelerde motif ve şekil yüzeyleri; düz, içe veya dışa kavisli işlenerek detaylandırılmıştır.

3.1.2.1.5. Yeni Meze Camii

Katalog No: 18

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezine yaklaşık 16 km uzaklıktaki, Uğurlu Köyü'nde yer almaktadır (Ada 110, Parsel 1).

Fotoğraf No: 145-148

Çizim No: 18

İnceleme Tarihi: 27.07.2019

Tarihçesi: Uğurlu Köyü, eski adıyla Meze[103], 93' Harbi sonrasında Hopa ve Borçka'dan gelen göçmenler tarafından kurulan bir yerleşimdir. İki kat ölçeğinde kargir olarak inşa edilen köy camisinin evveliyatı da bu yerleşim sürecine dayanmaktadır. Çeşitli kaynaklarda, yapının 1885 senesine köy ileri gelenlerinin öncülüğünde inşa edildiği belirtilmekle birlikte[104] caminin üzerindeki tabelada 1903, mihrap üzerindeki ayet kitabesi içerisinde ise H.1327 (M. 1909/1910) tarihleri görülmektedir. Yerinde yaptığımız araştırmalar sırasında, caminin yapımının uzun sürdüğü, beden duvarları bir miktar örüldükten sonra mali sebepler nedeniyle inşasının sekteye uğradığı bilgisi edinilmiştir. Ayrıca öğrenildiğine göre, caminin inşasında Kurukavak Köyü'ndeki Gübi Deresi'nden toplanan taşların Ermeni ustalar tarafından yontularak kullanılmış ve cami bahçesindeki su kuyusu da bu sırada yapılmıştır. 1999 depreminde hasar gören yapı, köy halkı tarafından detaylı bir onarımdan geçirilmiştir. Bu süreçte, beden duvarları içten ve dıştan sıvanarak hasarlı bölgeler giderilmeye çalışılmıştır. Ancak bu müdahaleler sonucunda yapı, özgün mimari kimliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Daha sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen restorasyon kapsamında, dış cephedeki sıvalar kaldırılarak taş yüzey yeniden ortaya çıkarılmış, iç mekândaki sıva ise muhafaza edilmiştir. Orijinalinde taş malzemeden yapılan saçak bölümleri, depremde zarar görerek kısmen kırılmış ve bu nedenle tamamen sökülerek beton malzeme ile yeniden yapılmıştır. Yapının dış kapısı yenilenmiş olup, giriş kısmında bulunan büyük blok taşlardan oluşan sahanlık bölümü mermerle kaplanmıştır. Harim mekânında ahşap tavan onarılmış, ayrıca başlangıçta dış yüzeyi sac ile kaplı olan minare direği, Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen restorasyon kapsamında ahşap malzeme ile değiştirilmiştir. Günümüzde aktif olarak kullanılan yapı, mimari özellikleri ve kullanılan malzeme açısından Düzce Merkez'e bağlı Muncurlu Köyü Camii ile benzerlik göstermektedir (Foto. 145).

[103] Sinan Kalıncı, *Akçakoca'nın Tarihi, Sosyal-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2010, s. 95.
[104] Uğurlu Köyü'nde "Tantoğlu" olarak anılan kişi tarafından cami ve köy hakkında bilgiler alınmıştır.

Yapının İncelenmesi: 11,40 x 14 m ölçülerinde, derinlemesine dikdörtgen planlı olarak inşa edilen yapının üzeri, içten ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülüdür (Çizim 18). Son cemaat yeri bulunmayan yapının minaresi kuzeydoğuda, kadınlar mahfilinin içinden yükselmektedir. 5,73 m yükseklik ve 0,83 m kalınlığındaki beden duvarları, harçlı moloz taş ile örgülüdür. Duvar köşelerinde, kapı-pencere açıklıklarının kemer ve söveleri ile mihrapta düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yapının örtü sistemi, minaresi, pencere çerçeveleri ile kadınlar mahfili ve minberi ahşaptır. Çatının üzeri alaturka kiremitle kaplanmıştır. Yapının cepheleri, yüzeylerine altlı üstlü açılan toplam yirmi beş pencere ile karşılıklı olarak simetrik ve ahenkli düzen oluşturmaktadır. Pencerelerin sekizer tanesi yan cephelerde, beşi kuzey, dördü ise güney cephe üzerindedir. Taştan söve ve yarım daire formlu kemerleri, cephe yüzeyinden taşırılmış olup kemerin kilit taşları ayrıca taşırılarak vurgulanmıştır. Pencere önlerinde, demirden yatay çubuklarla oluşturulmuş sade parmaklıklar yer alır.

Cami girişi, pencerelerle aynı formda düzenlenmiş olup kuzey cephenin ortasındadır. Kapı üzerini örten saçağı sonradan yapılmıştır. Çift kanatlı ahşap kapısı sade fakat eskidir. Girişin önünde uzanan, dört ahşap direkle destekli iki katlı mahfilin ve harimin tavan kaplamalarının da sonradan yenilendiği anlaşılmaktadır (Foto. 146-147). Tavanın ortasında, tavan göbeği yerine 2,70 m çapında bir kubbeye yer verilmiştir. Kubbenin ahşap iskeleti, beyaz renkli sıva ile kapatılmıştır (Foto. 148). Aynı renkle boyalı duvar yüzeyleri bezemesizdir. Dikdörtgen formlu taş mihrabı, duvar yüzeyinden hafifçe taşırılmıştır. Yarım daire kemerli mihrap nişinin üzerinde; siyah zemin üzerine altın yaldızlı ve oldukça estetik bir celî sülüs hatla "Küllemâ dehale aleyhâ Zekeriyya'l mihrâb[105] 1327" yazılı kitabe yer alır. Süslemeleri ahşap minberi ve vaiz kürsüsünün korkuluğu, ahşap işçiliği bakımından dikkat çekicidir.

Süsleme Özellikleri: Taş üzerine kabartma olarak işlenmiş mihrap kitabesi dışında; kubbe çevresi ile minber ve vaaz kürsüsünde, büyük çoğunluğu bitkisel karakterli ahşap süslemeler bulunmaktadır. Harimin ortasındaki ahşap kubbenin merkezinde yer alan dairesel formlu göbekte; dışa doğru genişleyen üç sıra kuşak içerisinde, her biri farklı olmak üzere, yapraklı C kıvrımları ile oluşturulmuş motif dizileri işlenmiştir. Kubbe eteğini çevreleyen kuşakta ve kubbenin üzerine oturduğu kare çerçevenin köşelerinde, bir tepelikten iki yana çıkan kıvrımlı dallardan müteşekkil desenler, son onarım sırasında boya tabakasından arındırılıp cilalandığından yeni gibi durmaktadır. Oldukça süslü olan

[105] Kuran-ı Kerim 3/37'den.

minberde kullanılan ana teknik kabartma olup süslemeyi oluşturan motiflerin tamamında yüzeyler, meyilli bir şekilde oyularak detaylandırılmıştır. Yarım daire kemerli kapı köşeliklerinde, kapının iki yanındaki sütun başlıklarında, korkulukta, yan aynalığı çevreleyen kuşakta ve köşk kısmının ön ve yan cephesinde; bulunduğu yüzeye göre simetrik veya tekrarlı düzende işlenmiş, uçları düğmeli C veya S kıvrımlı küçük yapraklı saplarla oluşturulan bitkisel süslemeler göze çarpmaktadır. Dışa kavisli bir silme ile sınırlandırılan yan aynalık yüzeyi, yine yapraklarla tezyin edilmiş olmakla birlikte bir çemberin içinde çatallanıp yayılarak yüzeyi dolduran iri motiflerle düzenlenmiştir. Süpürgelik kısmının yarım daire formlu çerçevelerinin üzerinde, daha basit görünümlü sıralı yapraklara yer verilmiştir. Köşk kısmı çevresi ile kapı tacının süslemeleri, diğerlerinden farklı olarak şebekeli oyma tekniğinde işlenmiştir. Köşk kısmında, simetrik olarak uçları düğmeli yapraklı saplarla oluşturulmuş örnekler, minberin genel süslemeleri ile uyum içindedir. Taç kısmında ise etrafı birbirine bağlı S kıvrımlı saplarla çevrili, oldukça büyük bir madalyon tasvir edilmiştir. Merkezinde iri bir gülbezeğin bulunduğu madalyonun çerçevesi, zeminsiz olarak oyulmuş, zencerekli bir kuşakla çevrilmiştir. Güneydoğu köşede, duvara oturtulmuş olan vaaz kürsünün, armudi kesitli olan gövdesi sıva ile kapatılmıştır. Üç bölüme ayrılmış ahşap korkuluğunda, ana yüzeyler, ışın şeklinde uzatılmış saplarla birbirine bağlanan, ana ve ara yön eksenlerinde yerleştirilmiş tepeliklerden oluşan desenlerle dolgulanmıştır. Bunların altında ise kesintisiz olarak devam eden, basit yapraklı bir sap uzanmaktadır.

3.1.2.1.6. Pınarbaşı (Faryan) Camii

Katalog No: 19

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezinin, Hacı Yusuflar Mahallesi'nde, yer almaktadır (Ada: 329, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 149-152

Çizim No: 19

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Pınaryanı Camii Dernek Başkanı ve Hacı Yusuflar Mahallesi muhtarı Lütfü Özcan'ın aktardığı bilgilere göre cami, yöre halkının çabalarıyla imece usulü inşa edilmiş olup kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Caminin içinde, mihrabın iki yanında bulunan

pirinç şamdanlardan sağdakinin kaide kısmında Osmanlı Türkçesi ile *"Sahibü'l hayrat Kadıoğlu Ali Çelebi'nin Oğlu Mustafa'nın Oğlu Memiş Reis Sene 1216 (M.1801-02)"* ifadeleri yazılıdır (Foto.). Yapıda ayrıca, mihrabın üzerine sonradan asılmış, 1322 (M. 1904-05) tarihli hat levhası bulunmaktadır. 1935 yılında gerçekleştirilen onarım esnasında, yapının beden duvarları dıştan sıvanmıştır. Cami, 02.06.1996 tarihinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile tescillenen[106] yapı, sonraları cemaat azlığı nedeniyle yalnızca Ramazan aylarında kullanılmış ve bu durumda caminin bakımsız kalmasına neden olmuştur. Son olarak 2020 yılında detaylı bir restorasyona tabi tutulan yapının, geleneksel inşa tekniği dışında, pek bir özelliği kalmamıştır.

Yapının İncelenmesi: Cami, 7.48 m. x 11,48 m ölçülerinde derinlemesine dikdörtgen planlı, ahşap tavan üzeri kırma çatı ile örtülü iki katlı bir yapıdır (Çizim 19). Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen caminin içte ve dışta sıva ile kaplı beden duvarları, hımış yapı tekniğinde, ahşap iskelet arası ateş tuğlası örülerek oluşturulmuştur (Foto. 149-150). Duvar yüksekliği 4,50, kalınlığı 80 cm.'dir. Harimin önünde kapalı bir son cemaat mahalli, bunun üzerinde de harime doğru genişleyen ahşap destekli kadınlar mahfili yer alır. Dıştan çinko kaplı ahşap minaresi kuzey batıda, kadınlar mahfili üzerinde olup yüksekliği dıştan 10 m kadardır. Caminin kuzey cephesi, önünden geçen yol ile sınır oluşturmaktadır. Bu nedenle üst kat mahfilinden dışa açılan iki pencere haricinde, cephe yüzeyi sağırdır. Camiye giriş, yan cephelerin kuzey ucuna açılan, tek kanatlı birer kapı ile sağlanmaktadır. Batıda, kapının bulunduğu son cemaat cephesi, harimden içeriye çekilmiştir. Kapının üzerinde kuzeydeki gibi saçak seviyesine konumlandırılmış bir pencere, güne yanında da minarenin ağaç desteği bulunmaktadır. Cephenin devamında, harime ışık veren yan yan üç pencere yer alır. Bir bütün halinde uzanan doğu cephede, batıdaki karşılıklarına ilaveten, son cemaat tarafında bir pencere daha vardır. Güney cephedeki iki pencere, dışarıya taşırılan mihrabın iki yanında olup mihrap çıkıntısının üzerine ahşaptan bir saçak konulmuştur. Pencerelerin tamamı dikdörtgen formlu olup giyotin tipi çerçeveleri ve pervazları ahşaptır. Son cemaat yeri 3,04 x 4,06 m ölçülerinde, küçük bir hacimdir. Doğudaki kapının yanında bulunan L şekilli merdivenle kadınlar mahfiline ulaşılmaktadır. Ayrıca harime geçit veren güney duvarındaki kapının önünde de üç basamaklı geniş bir merdiven bulunmaktadır. Kapı tam olarak mihrap aksında olmayıp biraz doğuya kaydırılmıştır. Bu nedenle harimde girişin iki yanında yer alan müezzin mahfilleri de eşit ölçülerde değildir. Düz çıtalarla oluşturulmuş basit

[106] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 79.

korkuluklara sahip olan bu kısımlar, zeminden birer basamakla yükseltilmiştir. Girişin üzerindeki ahşap kadınlar mahfili, kapının önündeki iki direkle destekli olup harime bakan yüzü, yarıya kadar niteliksiz levhalarla kapatılmıştır (Foto. 151). İçten 7,18 x 8,26 m ölçülerindeki harimin, tavanı ve zemini düz ahşap kaplamadır. Duvar yüzeyleri, ilki alt pencere hizasına kadar uzanan iki farklı renkle boyanmıştır. Güney cephenin ortasındaki mihrabın yarım daire kemerli nişi üzerinde, kalın silmelerle duvar yüzeyinden taşırılmış kitabelik yer alır (Foto. 152). Kitabelik içerisinde çerçevelenerek asılmış hat levhasında, Al-i İmran Suresi'nin 37. ayetinden alınma, "*Küllemâ dehale aleyhâ Zekeriyya'l mihrâb*" ve 1322 (H.) tarihi yazılıdır. Kitabeliğin üzerindeki, kenarları dilimli alınlık yüzeyine de "Besmele" yazılı bir hat levhası asılmıştır. Ahşap malzemeden minberi, sade görünümlüdür. Köşk kısmı çevresinde, yerel karakterli bitkisel tepelikler görülmektedir.

Süsleme Özellikleri: Pınarbaşı Camii, genel itibarıyla sade bir mimari anlayışla inşa edilmiş olup, süsleme bakımından sınırlı uygulamalara sahiptir. Yapının iç mekânında gözlemlenen süsleme unsurları, esas itibarıyla mihrap, minber ve tavan kısmında görülmektedir. Mihrabın yarım daire formlu nişi, kalın silmelerle duvar yüzeyinden taşırılarak görsel bir vurgu oluşturulmuştur. Minber ve vaaz kürsüsü oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup sadece minberin köşk kısmında detaylar söz konusudur. Sonradan boyanmış olan ahşap tavanın merkezinde oyma tekniğinde yapılmış tavan göbeği bulunmaktadır. Merkezindeki dairesel formun etrafından, dışa doğru şekillenen ilk olarak baklava dilimi sonrasında ise üçgen biçimindeki dizilimlerin sıralandığı bir görünüme sahiptir. Ahşap tavanın başlangıcındaki ilk üç sıra, bir bordür anlayışında ele alınarak vurgulanmıştır. Dört köşesinde ise oval bir hatla sınırlandırılmış, uçları sivri ve merkeze doğru daralan dizilimler göze çarpmaktadır. Ayrıca duvar yüzeylerinin alt kısmı farklı renkte boyanarak mekâna görsel bir hareketlilik kazandırılmıştır.

3.1.2.1.7. Göktepe Köyü Camii

Katalog No: 20

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktaki Göktepe Köyü'nde yer almaktadır (Ada: 117, Parsel: 5).

Fotoğraf No: 153-160

Çizim No: 20

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Cami, köy halkı[107] tarafından 1932 yılında inşa edilmiştir. 1999 depreminde hasar gören yapının, beden duvarlarında çeşitli çatlaklar meydana gelmiş, sıva yüzeylerinde ise dökülmeler oluşmuştur. Yapı bu haliyle bir süre daha ibadete açık kalmıştır (Foto Kültür Envanteri). Ankara KTVKK'nun 08.08.2001 tarihli ve 7502 numaralı kararıyla tescil edilen cami[108], 2013-2016 yılları arasında VGM tarafından kapsamlı bir restorasyona tabi tutulmuştur (Foto. 153). Bu süreçte, özellikle cephe sıvaları ve pencere doğramaları yenilenmiş; yapıda zamanla çürüyen ahşap elemanlar özgün formuna uygun biçimde değiştirilmiştir. Ayrıca, depremde yıkılan minare, 2015 yılında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir (Foto. 154-155).

Yapının İncelenmesi: Kuzeyden güneye doğru yükselen eğimli bir arazi üzerine inşa edilen cami, 8,28 x 12,22 m ölçülerinde olup derinlemesine uzanan harim ile gerisindeki kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır (Çizim 20). Taş temeller üzerine, ahşap çatkıların arası yöreye özgü ateş tuğlası ile doldurulmak suretiyle hımış tekniğinde bina edilmiştir. Düz ahşap tavan üzerine dört yöne eğimli kırma çatı ile örtülü olan yapının minaresi, batı cephenin kuzey ucuna yakın olup yapı içerisinden yükselmektedir. Tek şerefesi bulunan silindirik gövdeli minarenin yüksekliği, 16,00 m kadardır. Beden duvarları 4,66 m yüksekliğindedir. Dıştan sıva ile kaplı cephelerde; son cemaat mahallinden dışa yansıyan kısımlarda altlı üstlü, diğer yerlerde tek sıra halinde ve büyük boyutlu dikdörtgen pencerelere yer verilmiştir. Caminin iki girişi olup ana kapısı, batı cephenin kuzey ucundadır. Diğeri ile aynı seviyede konumlandırılmış kuzeydeki kapıya, altı basamaklı bir merdivenle çıkılarak ulaşılmaktadır. Son cemaat yeri enine dikdörtgen bir hacim (2,90 x 8,30 m) olup duvarla bölünmüş doğu yanı, imam odasıdır (Foto. 156). Dışa açılanların dışında, odanın harime bakan cephesinde de küçük bir pencere bulunmaktadır. Harime geçit veren kapı, güney duvarın ortasındadır. Çift kanatlı ahşap kapı, diğer kapılarla aynı şekilde imal edilmiştir. Her bir kanadı ortada yatay, alt ve üstte ise ortadan bir kayıtla bölünmüş olup üç tablalı sade bir görünüme sahiptir. Son cemaatin yerinin üzerinde, ahşap konstrüksiyonlu kadınlar mahfili bulunmaktadır. L şeklindeki merdiveni kuzey girişin batı yanında, duvara bitişiktir. Kadınlar mahfili, altlı üstlü dörder ağaç direkle desteklenerek harime doğru uzatılmıştır (Foto. 157-158). Ortası yarım daire biçiminde kavislenen korkulukları silindirik formlu olup üzerleri silmelerle

[107] Göktepe Köyü Camii imamından yapı hakkında detaylı bilgiler alınmıştır.
[108] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 83.

kademelendirilmiştir. Mahfilin güneybatı köşesinde, minarenin içte kalan kısmı ve ön yüzünde de giriş kapısı yer alır. Harim zemininden itibaren oldukça kalın bir kütükle desteklenen minarenin, iskeleti ve dış kaplaması da ahşaptır. Esas ibadet mekânı, 8,30 x 8,76 m ölçülerindedir (Foto. 159). Beyaz renkle sıvalı duvarları ve aynı kahverengi tonu ile boyanmış ahşap unsurları dolayısıyla mekâna yalnızca iki renk hakimdir. Duvarlarda pencere araları, dekoratif alçı çerçeveler ile değerlendirilmiştir. Bunlardan bazılarının içlerinde basit motifler bulunmaktadır. Tavan, düz yüzeyli tahtalarla kaplanmıştır. Tavanın duvarlara yakın kenarlarında bir sıra, göbek kısmının etrafında ise iki sıra halinde, silmeli çıtalarla basit çerçeveler oluşturulmuştur. Çerçevelerinde köşeleri ve orta kısımlarında, zikzak oluşturacak şekilde raptedilmiş küçük ahşap parçalar göze çarpmaktadır. Tavan yüzeyinden çökertilmiş kare formlu göbek kısmı, -yine çıtalar vasıtasıyla- karşılıklı üçgenler oluşturacak şekilde bezenmiştir. Güney cephenin ortasında, dikdörtgen bir kütle halinde çıkıntı oluşturan mihrabı taştandır. Kütlenin yarısına kadar uzanan yarım daire kemerli mihrap nişinin iki yanında ve üzerinde, kabartma olarak işlenmiş bezemelere yer verilmiştir. Ahşaptan imal edilmiş minber de sade görünümlü olup enine ve dikine kayıtlarla bölünmüş yan yüzeyi dışında, kapı açıklığı ve köşk kısmı çevresinde bezeme unsurlarına rastlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda ahşap ve alçı malzeme ile oluşturulmuş yerel nitelikli, az sayıda motif ve desenler göze çarpmaktadır (Foto. 160). Alçı süslemeler kalıp tekniği ile oluşturulmuştur. İmam odasının son cemaat yerine bakan duvarı ile kadınlar mahfili ve harimde, kuzey hariç pencere aralarına denk gelen duvar yüzeyleri; köşelerde içe doğru kırılarak dairesel kavis oluşturan dikdörtgen çerçevelerle hareketlendirilmiştir. Günümüzde bu çerçevelerden yalnızca üçünün içinde bezeme unsurlarına rastlanmaktadır. Harimin doğu duvarındaki çerçeve içinde, üçerli iki sıra halinde yerleştirilmiş basit çiçek motifleri görülür. Kadınlar mahfilinin yan cephelerindeki karşılıklı çerçevelerde ise saksı içinden çıkan çiçek tasvirine yer verilmiştir. Oldukça kaba görünüşlü olan bu bezeme, mihrap nişinin iki yanında da tekrar edilmiştir. Nişin üst köşelerindeki madalyonlar daha niteliklidir. Çerçevesi burulmuş izlenimi verecek şekilde dilimlenmiş olan madalyonun yüzeyine, merkezinde çarkıfelek bulunan iri bir çiçek tasvir edilmiştir. Ahşap süslemeler, genellik ince çıtalar veya çeşitli şekillerde küçük parçaların raptedilmesiyle oluşturulmuş basit uygulamalardır. Tavanın dış çerçevesinin orta noktalarında ve tavan göbeği çerçevesinin köşelerinde, sıralı zikzak motifleri ve bu ikinci çerçevede ek olarak sarkıt şeklinde boğumlu parçalara eklenmiştir. Tavan göbeğinin

bezemesi, çıtaların karşılıklı üçgenler oluşturacak şekilde yerleştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Minberin, sivri veya dilimli kemer formlu köşebentlerle bölünmüş köşk kısmında ise palmet benzeri bitkisel karakterli motiflere yer verildiği görülür.

3.1.2.1.8. Edilli Köyü Camii

Katalog No: 21

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktaki Edilli Köyü, Küme Evler Mahallesi'nde yer almaktadır (Ada: 119, Parsel: 19).

Fotoğraf No: 161-168

Çizim No: 21

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Köy halkının katkılarıyla ve giriş kapısının üzerindeki tabelaya göre 1950 yılında, inşa edilmiştir. Kargir olarak inşa edilmiş taşra camilerinden olup bindirme tekniği ile oluşturulmuş kubbeli ahşap tavanı ve bunun çevresinde görülen nakışları ile dikkat çekmektedir. Yapının, yakın tarihte kapsamlı bir onarım gördüğü anlaşılmaktadır. Bu restorasyon çalışmaları kapsamında, caminin dış cephesindeki sıvalar yenilenerek pencere altlarına kadar mermer plakalarla kaplanmış, mevcut pencere doğramaları pvc malzeme ile değiştirilmiş ve çatı örtüsü yenilenmiştir Yapı günümüzde ibadete açık durumdadır.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda uzanan yapı, 8,96 x 10,60 m ölçülerinde, kareye yakın dikdörtgen planda inşa edilmiştir (Çizim 21). Esas ibadet mekanının gerisinde, iki katlı halinde düzenlenmiş kapalı bir mahfil yer alır. 4,44 m yükseklik ve 56 cm kalınlığındaki kargir beden duvarları, içten ortası kubbeli bindirme tavan, dıştan geniş saçaklı kırma çatı ile örtülüdür (Foto. 161-162-163). Yapının tek şerefeli minaresi kuzeydoğu köşede, çatı üzerinden yükselmektedir. Yaklaşık 10 m uzunluğundaki ahşap minaresi, dıştan oluklu sac levhalarla kaplıdır. Şerefe ve külah altında ahşap oyma süslemeler göze çarpmaktadır. Caminin doğu cephesine bitişik olarak inşa edilmiş, günümüzde Kuran kursu olarak hizmet veren bir konut bulunmaktadır. Kuzeyden güneye doğru, cephenin yarısına kadar uzanan fevkâni konutun altından, sonradan camiye bir giriş kapısı açılmıştır. Yapının ana girişi kuzeydedir. Sıva ile kaplı cepheler, kuzey hariç üç yönden büyük dikdörtgen açıklıklı pencerelerle bölünmüş

durumdadır. 2,88 x 7,92 m ölçülerindeki son cemaat yerinin batı yanı, lambrili camekanla kapatılarak imam odasına tahvil edilmiştir (Foto. 164). Ana girişin doğusunda, kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan merdivenler yer alır. Mahfil, ortası cumba şeklinde taşkın, yüksek ahşap korkuluklarla harime açılmaktadır (Foto. 165-166). Mahfilin altında devam eden duvar, harim ile son cemaat yerini ayırmaktadır. Duvarın ortasında harime geçit veren kapı, bunun iki yanında da küçük birer pencere bulunmaktadır. Diğer pencere yine zemin kat seviyesinde olup batı duvarı üzerindedir. İçten 7.76 x 7,84 ölçülerindeki harim; doğu, batı ve güney cepheye açılan oldukça büyük dikdörtgen pencerelerle aydınlatılmaktadır. Duvarlar pencere altlarına kadar lambri, geri kalanı beyaz sıva ile kaplıdır. Mekânın üzeri, ahşap kalasların üç kademeli olarak merkeze doğru küçülen kareler oluşturacak şekilde üst üste bindirilmesiyle oluşturulmuş, ahşap tavan ile örtülüdür (Foto. 167-168). Merkezinde 3 m çapında, yüzeyi nakışlı bir kubbenin bulunduğu tavanda; tek eksen üzerinde kademeyi oluşturan yüzeyler, çıtalı ahşap parçalarla kapatılmış ve her bir yüzey kendi içinde simetrik olarak bitkisel ve geometrik şekilli küçük ahşap parçalar raptedilmek suretiyle ayrıca tezyin edilmiştir. Yine ahşaptan olan minberi, oldukça sade bir anlayışla düzenlenmiştir. Güney cephenin ortasında, harime doğru çıkıntı yapan taş mihrabı, klasik Osmanlı mihraplarından ilham alınarak imal edilmiş olup Göktepe Köyü Evliya Camii mihrabının birebir eşidir.

Süsleme Özellikleri: Caminin dışındaki bezeme unsurları; yörede sıklıkla karşılaşılan, minarenin şerefe ve külah kısmının altında sıralanan ters palmetler ve basit geometrik şekillerden ibarettir. Buna karşın harimde çeşitlenen ahşap işçiliği ile kubbe yüzeyine boyalı nakışlar dikkat çekicidir. Bunların Edilli'de yaşayan Abdullah Usta tarafından yapıldığı, köy halkı tarafından bilinmektedir. Tavan ve mihraba uygulanan ahşap bezemeler, çoğu çeşitli geometrik parçalarla oluşturulmuş, basit düzenlemelerdir. Kademeli tavanın geniş yüzeylerinde, iç içe geçmiş zikzaklardan müteşekkil çerçeveler ile tek veya karşılıklı kuşaklar, en çok karşılaşılan unsurlardır. Çerçeve içlerinde ayrıca, yüzeyi merkeze doğru küçülen silmelerle hareketlendirilmiş, baklava dilimi şeklinde parçalar göze çarpar. Tavan köşelerinde görülen ay-yıldız motiflerinin yanı sıra yapraklı sapı andıran simetrik bezemeler, kademelenmeyi oluşturan dar kenarlarda ise damla motifleri yaygın olarak kullanılmıştır. Birer çıta ile dış hatları belirtilmiş ters laleler, sarkıt şeklinde kubbenin etrafını dolanmaktadır. Motiflerin çoğu tavanla birlikte beyaza boyanmış olmakla birlikte bazıları yeşil, kırmızı ve siyah ile renklendirilerek kontrast oluşturulmuştur. Minberin süslemeleri de tavanla benzer anlayışı yansıtmaktadır. Kapı

açıklığının üzerindeki yalın kitabeliğin iki yanında, simetrik kıvrımlı dallar ile etrafında minare-alem tasviri bulunmaktadır. Bir bütün halinde uzanan yan aynalık yalnızca dolap kapısı ile bölünmüş, tüm yüzey dörtgen oluşturan düz yüzeyli çerçevelerle değerlendirilmiştir. Geçişi bulunmayan sembolik köşk kısmının dışa yansıyan iki yüzeyi, dilimli sivri kemer formlu köşebentlerle boşaltılmış, bunların alt ve üst taraflarına da kubbede görülen sıralı lale motifleri raptedilmiştir. Yine ahşaptan olan konik külahı, kaval silme ve birkaç sıra zikzaklarla hareketlendirilmiş, üzerinde ay-yıldız motifi olan alemi ise açılmış çiçek (lale) biçiminde tasvir edilmiştir. Boyalı nakışlar kubbe yüzeyinde uygulanmıştır. Kubbe merkezi farklı renkte çerçevelerle madalyon içerisine alınmıştır. Bu madalyon ile etek seviyesine yakın konumlandırılan yazı kuşağı arasında kalan geniş yüzey; sütun formlu dikine öğelerle dört parçaya bölünmüş ve her birine merkezden sarkan ayaklı kâse tasvirleri işlenmiştir. Oldukça büyük boyutlu olan bu unsurları sadece s ve c kıvrımlı dış hatları belirtilmiş olup yüzeylerine, baskı tekniği ile simetrik çiçek desenleri işlenmiştir/resmedilmiştir. Kâseler gibi kırmızı renkle işlenen desenlerden biri, kubbenin etek seviyesinde de tekrar edilmiştir. Yeşil renkli zemin üzerinde beyaz renkte, sülüs karakterli hat ile yazılı ayet kuşağı, sonraki müdahalelerden etkilenmiş olup içeriği tam olarak anlaşılamamaktadır.

3.1.2.1.9. Kirazlı Köyü Camii

Katalog No: 22

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezine yaklaşık 7 km uzaklıktaki, Kirazlı Köyü'nde yer almaktadır (Ada: 101, Parsel: 40).

Fotoğraf No: 169-172

Çizim No: 22

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Kirazlı Köyü Camii'nin inşa sürecine ilişkin bilgiler, hâlen köyde yaşamını sürdüren ve bu yapının da ustası olan Halil İbrahim Kar'dan derlenmiştir. Buna göre cami, 1950 yılında köy halkının katkılarıyla inşa edilmiştir. Yaklaşık elli yıl boyunca ibadete açık kalan cami, köyün yol güzergâhına uzak konumda kalması ve cemaat kapasitesini karşılayamaması nedeniyle 2000 yılında terk edilmiştir. Bu tarihten itibaren köy halkı tarafından inşa edilen yeni cami kullanılmaya başlanmıştır. Ankara Kültür ve Tabiat

Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.09.2002 tarih ve 8168 numaralı kararı ile tescili eser statüsüne kavuşan yapı[109], büyük ölçüde sağlam olmakla birlikte cephelerinde zamanla oluşmuş çatlaklar, malzeme ve sıva kayıpları gözlenmektedir.

Yapının İncelenmesi: Taş temeller üzerine hımış duvar tekniğinde inşa edilmiş, ahşap tavanlı camilerdendir. 7,60 x 12,10 m ölçülerindeki derinlemesine dikdörtgen planlı yapı, doğuya doğru alçalan eğimli bir arazi üzerine bina edilmiş olup altında bodrumu vardır (Çizim 22). Önünde iki katlı, kapalı bir mahfili olup dıştan geniş saçaklı kırma çatı ile örtülüdür. Beden duvarları, 4,44 m yükseklik ve 20 cm genişliğindedir. Ahşap çatkıların arası ateş tuğlası ile örülerek oluşturan duvarların arası kalın olmadığından, aralara atılan ağaç direkler içeriden görülebilmektedir (Foto. 169). Tek şerefeli minaresi kuzeybatıda, yapının içerisinden yükselmektedir. Sarmal merdivene bağlı yekpare direği çevreleyen iskeleti, dıştan oluklu sac levhalarla kaplıdır. Minare ile birlikte yapının tavan ve zemin döşemeleri, harimin kuzeyindeki kadınlar mahfili ile pencere çerçeveleri, minber vaiz kürsüsü gibi aksamları da tamamen ahşap malzemeden üretilmiştir. Sonradan çimento harçlı sıva ile kapatılan cephelerde; doğu ve batıda dörder, kısa kenarlarda üç sıra altlı üstlü pencereler yer alır. Düz atkılı dikdörtgen pencerelerin ahşap çerçeveleri, giyotin tipinde imal edilmiştir. Yalnız güney cephede dışa taşırılmış mihrabın varlığı ve kuzeybatıdaki cami girişi nedeniyle buralarda pencere bulunmamaktadır. Giriş kapısının üzerini örten saçak betonarme olup kuzey cephe üzerinde, bodruma kata geçit veren küçük bir kapı daha bulunmaktadır. Kuzeydeki kapalı mahfil, iki katlı olarak düzenlenmiştir (Foto. 170). Her iki katın da doğu tarafı duvarla bölünerek 3,30 x3,90 m ölçülerinde, kapalı bir mekâna dönüştürülmüştür. Giriş kapısının kuzey yanındaki merdivenlerle üst kata ulaşılmaktadır. Bu katta güney duvarın batı ucunda minare girişi, bunun hemen yanında da harime açılan üçüncü mahfile geçit veren kapısı yer alır. İçten 7,76 x 7,86 m ölçülerindeki harimin tavanı; merkezine oturtulmuş 3 m çapındaki kubbesi ve bunun etrafına yayılan geometrik şekilli küçük parçalarla oluşturulmuş panoları ile oldukça ahenkli bir görünüm sunmaktadır (Foto. 171). Kuzey duvarı önündeki ahşap mahfil, altlı üstlü bağımsız dört ağaç direkle desteklidir. Silindirik formlu torna işi korkulukları bulunan mahfilin dışa taşkın taşkın orta kesimi, kenarlardan içbükey kavis alarak uzanır. Duvarlar, alt pencere hizasına kadar olan kesimi krem, geri kalan geniş yüzeyi beyaz renkle sıvalıdır. Doğu cephenin ortasındaki pencerelerin arasında, vaktiyle

[109] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 84.

.

mevcut hat levhası veya yazı kuşağına ait izler, ancak dikkatli bakıldığında seçilebilmektedir. Güney cephenin ortasındaki mihrabın, yarım daire kemerli niş yüzeyinde de nesnel bezeme unsuruna rastlanmaktadır. Sade görünümlü minberin külahı, harim girişinin yanında yerde durmaktadır. Korkuluk ve yan aynalığı büyük ölçüde kapalı tutulmuş olup bezemeleri köşk kısmı çevresinde yoğunlaşmaktadır. Güneydoğu köşeye bitişik vaaz kürsüsü, ters konik külah biçimindedir. Yüzeyi ayrıca işlenmeden düz bırakılmıştır (Foto. 172).

Süsleme Özellikleri: Caminin tavanı ve minberinde ahşap, mihrapta ise boya ile yapılmış süslemelere yer verilmiştir. Harimin güney duvarı ile uyumlu olarak krem ve açık mavi renge boyalı mihrabın, yarım daire kemerli kavsarasında fırça ile yapılmış basit perde tasviri görülmektedir. Ortasından sarkan açık mavi renkli bir püskülü olan perde, zeminle birlikte açık-koyu pembe tonları ile işlenmiştir. Ahşap tavanın ortasındaki kubbenin yüzey kaplamaları ile merkezi ve etek kısmındaki bitkisel süslemeler yenidir. Kubbenin oturtulduğu kare çerçevenin köşeleri, prizmatik üçgenli kubbe geçiş öğesi gibi çıtalarla bölünmüş olup dıştan, testere dişi şeklinde küçük üçgen parçalarla oluşturulmuş bir kuşakla çevrilmiştir. Tavanın geri kalanı köşeleri ve ortası zikzaklı çıtalar ile kubbenin doğu ve batısında ikişer, diğer iki yönde birer dikdörtgen bölüme ayrılmıştır. Yan bölümlerde, balıksırtı desenli çerçeveler içerisine alınmış, dörderli dört sıra halinde dikey yerleştirilmiş karelerle oluşturulmuş geometrik bezemeler bulunmaktadır. Çerçevenin deseni, ortadaki düz şeridin iki yanına tek tek çakılmış dörtgen şekilli küçük parçalarla oluşturulmuştur (Foto.). Kuzey ve güneydeki bölümlerde ise ortasında kare şekilli küçük parçalar bulunan zikzaklı çerçeveler raptedilmiştir. Tavan gibi tamamen ahşap olan minberde, nitelikli bir işçilikten bahsetmek güçtür. Korkuluğu oluşturan genişçe dikey parçaların üst kısmında tekrarlanan daire ve oval formlu şekiller, zemin oyularak oluşturulmuştur. Yan aynalığı, dikey ve paralel uzanan kayıtlarla baklava dilimi şeklinde parçalara ayrılmıştır. Köşk kısmı çevresinde ve konik külahın tepesinde bitkisel karakterli motifler göze çarpmaktadır.

3.1.2.1.10. Çuhallı Çarşı Camii

Katalog No: 23

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezinin, Osmaniye Mahallesi Tevfik İleri Caddesi üzerinde, yer almaktadır (Ada: 72, Parsel: 3).

Fotoğraf No: 173-182

Çizim No: 23

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Mevcut cami, 1956 yılında, daha önce aynı yerde bulunan 1830 tarihli ahşap caminin yerine inşa edilmiştir[110]. Ahşap destekli cami geleneğinde inşa edilen yapı, Ankara KTVKK'nun 5440 numaralı kararıyla 03.10.1997'te tescillenmiştir[111]. Caminin doğusunda yer alan haziresinden günümüze ulaşan yedi adet mezar taşı, 1756 ile 1904 yılları arasına tarihlenmektedir[112].

Yapının İncelenmesi: 12,90 x 19,40 m ölçülerindeki cami, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan şemasına sahiptir (Çizim 23). Üzerinde bir galeri katı bulunan harimin gerisinde, kapalı bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Harim galeriler gibi direklerle desteklenen ahşap tavanla örtülü olup merkezinde, yüksek kasnaklı bir kubbe yer alır. Kubbe dışarıdan, geniş saçaklı kırma çatının üzerinde yükselmektedir (Foto. 173-174). Kuzeybatı köşede, beden duvarına bitişik minaresi, betonarmedir (Foto. 175). Beden duvarları taş malzemeli olup içten ve dıştan sıvalı vaziyettedir. Bununla birlikte, yapı dış cephede su basman seviyesine kadar kesme taş malzemeyle kaplıdır. Çatı Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Çatının iskeleti, tavan ve destek sitemi ahşaptandır. Aynı malzemeden imal edilmiş mihrap, minber, kürsü gibi iç aksam ile pvc pencere doğramalar, yakın tarihteki onarım sırasında ilave edilmiştir. Etrafı duvarla çevrili geniş bir avlu içerisine yer alan caminin kuzeyinde, dairesel formda fıskiyeli bir süs havuzu olup burada 1921 yılında Bahriye yüzbaşısı Saffet Bey nezaretinde yapılmış bir şadırvanın varlığı bilinmektedir[113]. İki kat ölçeğinde inşa edilen yapının beden duvarları 6,60 m yüksekliğinde ve 68 cm kalınlığındadır. Boyutların neden olduğu ağır kütle etkisinin, cephelere açılan altlı üstlü çok sayıda pencere ile hafifletilmeye çalışıldığı görülür. Toplam 28 pencereden 5'i kuzeyde, 7'si batıda olup doğu ile güneyde 8'er pencere bulunur. Dikdörtgen formlu pencere açıklıklarının üzeri basık kemerlidir. Caminin dikdörtgen açıklık şeklinde iki giriş kapısından biri kuzey cephenin ortasında, diğeri batı cephenin kuzey ucunda konumlandırılmıştır. Kapı ve pencerelerin etrafı ile cephe köşeleri, hafifçe dışa taşırılmış düz yüzeyli silmeler detaylandırılmıştır. Batıdaki girişin varlığı nedeniyle yan cepheler tam olarak simetrik değildir. Kıble cephesinin

[110] Elçin Tuba Yerlikaya, *a,g,t.,* s. 97.
[111] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.,* s. 82.
[112] Bkz. Kat No. 127,128,129,130,131,132,133.
[113] Elçin Tuba Yerlikaya, *a,g,t.,* s. 97.

ortasında, iki yandan merdivenle çıkılan saçaklı sundurma şeklinde, ilginç bir uygulama göze çarpmaktadır. Kuzey cephenin batı ucundaki minare, birinci kat seviyesine ulaşan, kübik bir kaide üzerinde yükselir. Yaklaşık 25 m uzunluğundaki tek şerefeli minarenin kapısı, prizmatik üçgenlerle geçilen pabuç kısmının camiye dönük yüzüne yerleştirilmiş, önündeki pencere vasıtasıyla da yapı ile irtibatı sağlanmıştır. Son cemaat mahallinde, batı girişin yanında harimdeki galeriye çıkışı sağlan merdivenler, paravanla ayrılmış doğu ucunda ise görevli odası bulunmaktadır (Foto. 176). İçten 4,24 x 11,54 m boyutlarındaki üzeri, düz ahşap tavanla örtülüdür. Mahfilin güney duvarında; ortada harime geçit veren kapı, bunun iki yanında da büyük boyutlu dikdörtgen birer pencere yer alır. 13,08 x 14,70 m ölçülerindeki harim, iki yanda alt üstlü üçer ağaç direkle bölünerek güney hariç harimi üç yönden çevreleyen galeriler oluşturulmuştur (Foto. 177-178-179). Düz atkılarla birbirine bağlanan direklerden ayrıca iki tanesi, son cemaatin üzerini de kapatan kuzeydeki galeri ile tavan arasını desteklemek amacıyla yerleştirilmiştir. Harimin galerilerin dışında kalan orta kesimi, 7 m çapında, tromp geçişli bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe yüzeyinde, sonradan yapılma yazılı ve bitkisel bezemeler bulunmaktadır (Foto. 180). Sade cephe yüzeyleri beyaz, tavan ile destek ve taşıyıcılar açık ve renkle boyalı olup altlı üstlü pencereler de iç mekânın ferahlığını arttırmaktadır. Yapı içindeki müezzin mahfili, minber, mihrap, vaiz kürsüsü gibi işlemeli ahşap unsurların tamamı yeni tarihlidir (Foto. 181).

Süsleme Özellikleri: Genel itibariyle sade görünüşlü olan yapının günümüze ulaşan pek bir süslemesi yoktur. Kubbe yüzeyindeki boyalı nakışlar yakın dönemde yapılmıştır. Merkezinde; siyah zemin üzerine altın yaldızlı celi sülüs hatla "Besmele" ve "İhlas Suresi" nin yazılı olduğu madalyonun çevresinde, klasik dönem taklidi Rumili bezemeler bulunmaktadır. Buna karşın kuzeydeki galerinin ahşap tavan göbeğini, orijinal unsurlar arasında değerlendirmek mümkündür (Foto. 182). Tavana çivilerle raptedilmiş dairesel formlu öğe, merkezden çevreye doğru genişleyen çıtalarla bölümlenmiş olup içleri sıralı tek veya kıvrımlı simetrik saplarla birlikte işlenmiş dilimli yapraklar ve üst görünüşü verilmiş basit çiçek motifleriyle bezenmiştir. Farklı olarak orta kesimde, zeminsiz olarak karşılıklı yazılmış "Kelime-i Tevhid" ibaresine yer verilmiştir. Bezemeyi oluşturan tüm unsurların yüzeyi, kavisli şekilde oyularak detaylandırılmış, ayrıca açık-koyu yeşil, mavi ve kırmızı ile renklendirilmiştir. Bunun dışında, mihrabın üstüne denk gelen tavan kısmında, güneş tasviri şeklinde bir bezeme daha görülmektedir.

3.1.2.1.11. Esmahanım Köyü Camii

Katalog No: 24

Bulunduğu Yer: Akçakoca ilçe merkezine yaklaşık 24 km. uzaklıktaki, Esmahanım Köyü'nde, yer almaktadır (Ada: 127, Parsel: 4).

Fotoğraf No: 183-188

Çizim No: 24

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Esmahanım Köyü Camii, köy halkının çabalarıyla 1958 yılında imece usulü inşa edilmiş olup mülkiyeti köy tüzel kişiliğine aittir. 1999 yılında meydana gelen depremde caminin güney cephesi hasar görmüş, bu nedenle özellikle mihrap bölümü yenilenmiştir. Ayrıca minber ve vaaz kürsüsünün de değiştirildiği anlaşılmaktadır. Günümüzde hâlen aktif olarak kullanılan yapı, 2017 senesinde bir hayırseverin desteğiyle kapsamlı bir onarımdan geçirilmiştir. Bu süreçte, iç ve dış cephedeki beden duvarları ile tavan boyanarak yenilenmiş, ahşap olan pencereler ise pvc malzeme ile değiştirilmiştir. Ayrıca çatının onarımı gerçekleştirilmiş ve iç mekânda yer alan ahşap kubbe, koruma amacıyla plastik malzeme ile kaplanmıştır[114].

Yapının İncelenmesi: Cami dıştan 11,02 x 17,06 m ölçülerinde, derinlemesine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir (Çizim 24). Etrafı güney hariç üç yönden ağaç direkler üzerinde yükselen mahfil ile çevrili asıl ibadet mekânının önünde, mahfile de geçit veren kapalı bir son cemaat mahalli yer alır. Beden duvarları hımış tekniğinde, ahşap çatkıların arası tuğla ile örülerek vücuda getirilmiştir (Foto. 183-184). Ahşap tavan üzerine kırma çatı ile örtülü yapıda ayrıca, tavanın harimin merkezine gelen orta kesiminde, yine ahşaptan büyük bir kubbeye yer verilmiştir. Minaresi kuzeybatı üst köşede, yapının içinden yükselmektedir. Yapıdan dışarıda kalan kısmı çinko ile kaplı olan tek şerefeli minarenin yekpare direği, sarmal merdiveni ve içerde gövde kaplaması ahşap malzemeden imal edilmiştir. Caminin zeminden 5,30 m yüksekliğe ulaşan cepheleri dıştan sıva ile kaplıdır. Cephelere iki sıra halinde açılan pencerelerden alttakiler dikdörtgen, üst sıradakiler yarım daire kemerlidir. Karşılıklı cephelerden doğuda sekiz, batıda ise -minare ve üst kat merdivenin varlığından dolayı- altı pencere yer alır. Diğer iki cephe de düzeni simetrik değildir. Kıble cephesinde altlı üstü ikiler pencere olup kuzey

[114] Caminin inşa tarihi ve zaman içerisinde geçirdiği onarımlar, büyük ölçüde sözlü tarih yöntemiyle, köy sakinlerinden elde edilen bilgilere dayanmaktadır.

cephede ayrıca ortadaki giriş kapısının üzerine denk gelecek şekilde bir pencere daha bulunmaktadır (Foto. 185-186). Pencere çerçeveleri sonradan pvc malzeme ile değiştirilmiştir. Giriş kapı alt pencerelerin hizasına çekildiğinden, üç yönlü yüksek merdivenden çıkılarak içeriye girilmektedir. Kapının üzeri; öndeki ikisi bağımsız, arkadakiler duvara bitişik dört ağaç direk üzerine kırma çatılı bir saçakla örtülüdür. Çift kanatlı ahşap kapının her bir kanadı; ortada yatay, alt ve üstte ikişerli dikey tablalarla bölünmüş olup sade bir görünüme sahiptir. Son cemaat mahallinde, giriş kapısının doğu yanı camekanla bölünerek ayrılmıştır. Kuzey batı köşede, üst kata geçit veren L şeklinde merdiveni bulunmaktadır. Batı duvarının, basamaklardan boşta kalan kısmında minareyi destekleyen direk bulunmakla birlikte dıştan gizlenerek bir kapı ile irtibatı sağlanmıştır. Güney duvarının mihrap aksında bulunan harim girişi, kapısız dikdörtgen açıklık şeklinde olup iki yanında harime açılan birer pencere yer almaktadır. İçten 11,28 x 13,46 m ölçülerindeki harimde, Çuhallı Köyü Camii'ndeki gibi birinci kat seviyesini U şeklinde dolanan ahşap mahfile yer verilmiştir (Foto. 187). Alt üstlü olarak kuzeyde dört, yanlar üç sıra ağaç direğin üzerinden, birbirine ve duvarlara atılan kalaslar vasıtasıyla mahfil ile harim tavanının yükü karşılanmaktadır. Tabanı ve üst başlığı kare kesitli, gövdesi silindirik formlu direklerin dördü, güney duvarı içerisine gömülü olup diğerleri bağımsızdır. Ayrıca, mahfilin son cemaat yerinin üzerini kapatan kısmında da tavanı desteklemek amacıyla tek sıra halinde yerleştirilmiş dört direk bulunmaktadır. Bunlar sekizgen gövde formu ile diğerlerinden ayrılır. Harim ve mahfilin düz ahşap tavanı, çıtalarla oluşturulmuş geometrik şekillerle bezenmiştir. Tavanın merkezine oturtulan kubbe, 6,80 m çapında olup yüzeyi, taban döşemesi olması muhtemel, dikine ahşap plakalarla kaplıdır (Foto. 188). Harimin duvarları, tavanı ve destek sistemi, beyaz renkte boyalıdır. Duvarlarda herhangi bir nakış izine rastlanmamaktadır. Ahşaptan mihrap, minber ve müezzin mahfili de yakın tarihlerde yapıya ilave edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Yapının iç kısmında, ahşap malzemeye bağlı süslemeler göze çarpmaktadır. Harimde, kuzeyden orta kesimi balkon şeklinde taşırılan mahfilin korkulukları; şebekeli oyma tekniğinde işlenmiştir. Süslemesi, palmet şeklinde karşılıklı tepelikler ve dairelerin tekrarından ibarettir. Harim ve mahfil tavanı, profilli çıtalarla oluşturulmuş; üçgen kare, dikdörtgen, altıgen, sekizgen gibi çeşitli geometrik şekillerle tezyin edilmiştir. Tavanın mihrabın üstüne dek gelen kısmı ile kubbenin merkezinde, birbirinin aynı olan, süslemeli tavan göbeklerine yer verilmiştir. Dıştan palmetlerle çevrili dairesel göbeklerin iç kısmı, merkeze doğru küçülen yıldız, çarkıfelek ve gülbezek

motifleriyle dolgulanmıştır. Göbeklerin bulunduğu yüzeyler de ayrıca, rumi benzeri simetrik motiflerle çevrilmiştir.

3.1.2.1.12. Koç Baba Camii

Katalog No: 25

Bulunduğu Yer: Akçakoca şehir merkezinde, Orhangazi Mahallesi, Türbe Sokak'ta yer almaktadır (Ada: 230, Parsel:10).

Fotoğraf No: 189-198

Çizim No: 25

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Caminin bulunduğu yerleşim biriminin, tarihsel süreç içerisinde önce "Koç Köy" olarak adlandırıldığı, ardından Kapkirli Mahallesi'ne bağlandığı ve nihayetinde Orhangazi Mahallesi adıyla resmiyet kazandığı bilinmektedir[115]. Yazılı kaynaklarda, yapının ilk inşa edildiğinde tekke işlevi gördüğü, zamanla onarılarak beden duvarlarının tuğla ile yenilendiği ve bu süreçte camiye dönüştürüldüğü bilgisine yer verilmektedir. Ancak söz konusu yapının ne zaman tekke olarak inşa edildiği ve hangi tarihte camiye çevrildiğine ilişkin elimizde herhangi bir bilgi veya belge bulunmamaktadır. Yapı, 2000'li yılların başında kapsamlı bir restorasyon sürecinden geçmiştir. Bu süreçte; kapı, pencere ve iç mekâna ait cephe sıvaları yenilenmiş; dış cephede ise çatı, saçak ve oluk gibi yapı elemanlarında bakım ve onarımlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, yapının doğu duvarının kıble cephesine yakın bir konumunda abdest alma amaçlı bir çeşme eklenmiştir (Foto. 189) Caminin kıble tarafından yaklaşık 70 m batıda, Üçok'lu Türklerinden Koç Baba'ya ait olduğu rivayet edilen türbe bulunmaktadır. Bu kabirdeki taşların oldukça büyük ölçekte olduğu, ancak üzerlerinde herhangi bir kitabe ya da yazıya rastlanmadığı tespit edilmiştir[116] (Foto. 190). Söz konusu türbeyle alakalı halk arasında anlatıla gelen

[115] Elçin Tuba Yerlikaya, *a.g.t.*, s. 75.
[116] Elçin Tuba Yerlikaya, *a.g.t.*, s. 91-92.

rivayetler[117] bulunmaktadır[118]. Koç Baba Camii günümüzde görevli personeli bulunmadığından aktif olarak sadece ramazan gecelerinde kullanılmaktadır[119].

Yapının İncelenmesi: Cami dıştan dışa, 5,04 x 9,94 m ölçülerinde olup, dikey dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Çizim 25). Yapı, ön kısımdaki harim mekânı ile kuzeyinde yer alan giriş holü ve batısındaki kadınlara ait kapalı bir birimden oluşmaktadır. Taş temel üzerine inşa edilen cami, yatay ve dikey yerleştirilmiş ahşap direkler üzerine oturtulmuştur. Beden duvarları ise, belli aralıklarla yerleştirilen yatay ahşap direkler ile bunların arasına dikey ve çapraz şekilde yerleştirilmiş daha küçük ebatlardaki hatıllardan oluşan bir iskelet sistemine sahiptir (Foto. 191-192). Bu ahşap iskeletin arası, yöreye özgü "ateş tuğlası" olarak bilinen malzeme ile doldurulmuştur. Yaklaşık 3,00 m yüksekliğindeki beden duvarlarında, her biri 80 cm genişliğinde dikey dikdörtgen formlu toplam sekiz pencere yer almaktadır. Pencere çerçeveleri giyotin tipindedir. Yapının batısında ise herhangi bir pencere açıklığına yer verilmemiştir. Ayrıca kuzeydeki odadan harime açılan bir pencere daha bulunmaktadır. İçten düz ahşap tavanla örtülü olan yapı, dıştan dört yöne eğimli kırma çatı ile kapatılmıştır. Batı cephede ise herhangi bir pencere açıklığına yer verilmemiştir. Ayrıca kuzeydeki odadan harim bölümüne açılan bir pencere daha bulunmaktadır. Yapının iç mekânı düz ahşap tavanla örtülmüş; dıştan ise dört yöne eğimli kırma çatı ile kapatılmıştır. Camide minare bulunmamaktadır.

Yapının ana girişi, kuzey duvarının doğu cephesine bitişik konumda yer almaktadır (Foto. 193). Yaklaşık 1,00 m açıklığındaki ahşap kapıdan, 1,26 x 3,60 m ölçülerindeki giriş holüne ulaşılmaktadır. Bu holün güney duvarında yer alan kapı harim bölümüne, batı duvarındaki kapı ise 3,58 x 3,62 m boyutlarındaki yan odaya geçişi sağlamaktadır (Foto. 194). Söz konusu odaya ayrıca, batı cephede yer alan ikinci bir kapı vasıtasıyla da ulaşmak mümkündür. Bu birim, kuzey cephesinden açılan iki pencere ve harime açılan bir iç pencere ile doğal ışık almaktadır (Foto. 195). Harim mekânı, kuzeybatı köşesinde yer alan 1,46 x 2,94 m ölçülerindeki müezzin mahfili ile

---

[117] *"Koç Baba'nın ilim ve irfanla uğraştığı, taş ve çamurdan inşa edilmiş mütevazı bir göz odada yaşamını sürdürdüğü, çevresine gelen insanlara okuma-yazma öğrettiği ve kâinatla ilgili sorulara cevap verdiği, bu yönüyle halkın danıştığı, 'akil kişi' olarak kabul edildiği ve bu sebeple 'baba' unvanıyla anıldığı sözlü anlatımlarda dile getirilmektedir. Türbenin bulunduğu alan ve mezar yapısı dikkate alındığında, Koç Baba'nın Bektaşi geleneğine mensup bir kişi olması muhtemel görünmektedir. Zira Bektaşi geleneğinde erenlerin mezarları, sıradan bireylerden farklı olarak insan boyunu aşacak şekilde yapılır; yıldıznameye bakmaları ve yıldızlara yakın olmaları amacıyla şehirlerin yüksek kesimlerine defnedilirler ve mezar taşlarına herhangi bir yazı yazılmaz. Rivayetlere göre Koç Baba, günümüzde Orhangazi Mahallesi olarak bilinen bölgede irşat faaliyetlerinde bulunmuş, halk arasında manevi önder kimliğiyle saygı görmüştür".*

[118] Düzce'ye Gelsene, "Koç Baba Türbesi", https://www.duzceyegelsene.com/kesfet/camiler-turbeler/koc-baba-turbesi [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

[119] Koç Baba Camii hakkındaki detaylı bilgiler, Orhangazi Mahalle Muhtarı Mehmet Şenbaş ve mahalle sakinlerinden İbrahim Bilgin'den alınmıştır.

bölünmektedir (Foto. 196). Bu mekân, doğu ve güney cephelerde konumlandırılmış olan pencereler aracılığıyla doğal ışık almaktadır. Kıble duvarında minber ve vaaz kürsüsü bulunmamakta, mihrap ise alçı malzemeden oldukça sade bir formda tasarlanmıştır. Mihrabın her iki yanında 40 cm yüksekliğinde ahşap sekiler yer almakta olup, mihrap nişi son onarımda yenilenmiştir (Foto. 197). Bu niş, iki yandan payelerle sınırlandırılmış ve paye başlıkları iki kademeli olarak düzenlenmiştir. En üst kısımda ise pano içerisinde celî sülüs hatla yazılmış, "*Rahmân Suresi 26. Ayet*[120]" yer almaktadır[121]. Yapının ahşap tavanı da onarım sürecinde yenilenmiş olup, merkezinde tavan göbeği yer almaktadır (Foto. 198).

Süsleme Özellikleri: Yapı, genel hatlarıyla oldukça sade bir üslupta ele alınmıştır. Cephelerde kullanılan duvar örgü tekniğinde, ahşap arası tuğla dizilim tercih edilmiştir. Ahşap elemanların yatay, dikey ve çapraz biçimde düzenlenmesi, yapıya hem yöresel bir karakter hem de dinamik bir görünüm kazandırmaktadır. İç mekânda ise yalnızca ahşap oyma tekniğiyle yapılmış, el işçiliği ürünü olan tavan göbeği öne çıkmaktadır. Bu göbek, merkezden dışa doğru gelişen sistematik bir düzen içerisinde kurgulanmıştır. Kompozisyonun merkezinde dairesel bir odak noktası yer almakta; buradan dışarıya doğru açılan yelpaze biçimindeki formun çevresinde, vazodan çıkan ve birbirini takip eden bitkisel motifler işlenmiştir. Uç kısımlarda söz konusu bitkisel öğelerin ikiye ayrılarak sonlandığı görülmektedir. Dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınan bu kompozisyonun dört köşesinde ise stilize edilmiş, rumî benzeri kıvrımlı dallar yer almaktadır. Ana göbeğin çevresi ise üç sıra halinde tekrarlanan zikzak motifleriyle bezeli geniş bir bordürle sonlandırılmıştır.

3.1.3. Cumayeri

3.1.3.1. Cumayeri İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.3.1.1. Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii

Katalog No: 26

[120] Rahmân Suresi 26. Ayet: "Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir".
[121]Diyanet İşleri Başkanlığı, "Rahmân Suresi-26-28. Ayet Tefsiri",https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri [Erişim Tarihi:12.05.2025].

Bulunduğu Yer: Cumayeri ilçe merkezine 14 km. uzaklıktaki, Ordulukaradere Köyü'nün girişinde, mesire ve mezarlık alanı içerisinde, Karadere Suyu'nun kuzeybatısında yer almaktadır (Ada: 206, Parsel: 5).

Fotoğraf No: 199-202

Çizim No: 26

İnceleme Tarihi: 09.10.2021

Tarihçesi: Cami, giriş kapısı üzerindeki tabelaya göre 1882 yılında inşa edilmiştir. Ordulukaradere Köyü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında Ordu ve Trabzon çevresinden gelen muhacirler tarafından kurulmuş bir yerleşimdir. Yörede, caminin köyün kurucu aileleri ile birlikte Pazarcık, Dededüzü, Çelikdere, Üvezbeli ve Kızılüzüm gibi çevre köylerin de katkılarıyla ortak Cuma camisi olarak inşa edildiği bilinmektedir[122]. Nitekim sonradan değiştirilmiş olan, ahşap iskelet arasının fındık sopalarıyla (çiteme) örüldüğü orijinal duvar örgüsü de yapının 100 yıldan fazla bir geçmişe sahip olduğuna işaret etmektedir. Günümüze çeşitli onarımlarla ulaşan cami, ilk inşa dönemine ait özgün niteliklerini kısmen kaybetmiştir. 1952 ile 2002-2004 yılları arasında kapsamlı onarımlardan geçmiş olup eski köy muhtarı Şaban Aslan'ın büyüklerinden[123] aktardığına göre, cami 1900'lü yılların başlarında da bir tamirat görmüştür. En erken tarihli olduğu düşünülen bu müdahaleye ilişkin ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır. 2002 yılında gerçekleştirilen tadilat kapsamında[124], çatıyı örten oluklu kiremitler kaldırılarak yerine günümüzdeki Marsilya tipi kiremitler döşenmiştir. Orijinal çatı örtüsünün ise kestane ağacından yapılmış ve "hartama" adı verilen ahşap bir malzemeyle kaplı olduğu bilinmektedir. 1999 Düzce depremi sırasında hasar gören yapı, 2002-2004 yılları arasında köy halkının desteği ve dışardan sağlanan yardımlarla kapsamlı bir tamirat sürecine girmiştir. Bu süreçte, caminin temel direklerinde tespit edilen çürümeler nedeniyle bazı kısımlar yenilenmiş, beden duvarlarında yer alan ahşap direkler arasındaki dolgu malzemeleri (ytong bloklarla) değiştirilmiştir (Foto. 199-200). Minarenin ahşap direği çürüdüğü için tamamen yenilenmiş, ayrıca yapının kuzeyine yeni

[122] Caminin tarihi hakkındaki bilgiler köy sakinlerinden Turan Yıldırım, Cami imamı Ömer Meydan ile köyde muhtarlık yapmış Muhsin Yıldırım ve Şaban Arslan'dan alınmıştır. Düzce Merkez'de yaşamını sürdüren (2011 itibariyle) yaşı 100 yaşını aşmış olan Üvezbeli Köyü sakinlerinden Yakup Keleş'in Arslan'a aktardığına göre, cami babasının zamanında (19. Yüzyıl sonu) yapılmıştır.

[123] 2002 yılında köy muhtarı olarak görev yapan Şaban Arslan'ın aktardığına göre; köy sakinlerinden Osman İlhan, çocukluk döneminde caminin bir onarım geçirdiğini ifade etmiştir. 2002 yılında yaklaşık 90 yaşlarında olan Osman İlhan'ın yaş durumu dikkate alındığında, söz konusu onarımın 1920-1925 yılları arasında gerçekleşmiş olabileceği düşünülmektedir.

[124] 2002 yılında gerçekleştirilen tadilat sırasında, minare direğinin arkasında kalan bölümde sıva üzerine yazılmış 1952 tarihi ve dönemin muhtarı İbrahim Duman'ın ismi tespit edilmiştir.

bir giriş mekânı eklenmiştir. İç mekânda ise, son cemaat yeri ile harime geçişi sağlayan kapıların yanı sıra minber, vaaz kürsüsü gibi iç aksam ile ahşap tavan yeniden yapılmıştır. Harim mekânının, sıvaları yenilenmiş, bu sırada duvarlardaki boyalı nakışlar da elden geçirilmiştir. Cami, günümüzde yalnızca havanın elverişli olduğu zamanlarda cuma, bayram ve cenaze namazlarında kullanılmaktadır. Diğer vakit namazları ise köy içerisinde inşa edilen yeni camide eda edilmektedir.

Yapının İncelenmesi: Caminin orijinal kurgusu, enine dikdörtgen harim ile iki katlı kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır. Son onarımda yapının kuzeyine eklenen, son cemaatle aynı ölçülerde ve cepheleri yapının geri kalanına benzetilmiş giriş bölümü nedeniyle cami 11.00 x 14.90 m ölçülerinde uzunlamasına dikdörtgen bir görünüme kavuşmuştur. Üzeri dıştan tek bir kırma çatı ile örtülü bölümler, içten düz ahşap tavanla kaplıdır. Cami, dört köşede taş bloklar üzerine oturtulmuş ahşap karkas sistemiyle bina edilmiştir. Bu sistem muhdes tuğla dolgularıyla birlikte dışarıdan izlenebilmekte, ayrıca ana iskeleti oluşturan dikey ve yatay dikmeler, sıvalı olan iç kısımda da takip edilebilmektedir. Sonradan yenilenen silindirik gövdeli minaresi, kuzeybatı köşede, son cemaat yerinin içinden yükselmektedir. Cami, beden duvarlarının elverdiği ölçülerde çok sayıda pencere ile aydınlatılmıştır. İki sıra halinde yerleştirilmiş dar dikdörtgen yapılı pencerelerin ölçüleri ve simetrisinde düzensizlikler görülür. Güney cephede dışarı taşırılmış mihrap nişinin, sonradan blok tuğlalarla örülüp üzerinin sıvandığı anlaşılmaktadır. Kuzeydeki ek mekânın alt katı ayakkabılık, doğu kenarındaki merdivenle çıkılan üst katı ibadet alanı olarak düzenlenmiştir. Son cemaat yerine giriş kuzey cephenin ortasında yer alır. 2.67 x 10.48 m ölçülerindeki bu bölümün alt katında, girişin iki yanı birer basamak yükseltilerek caminin giriş aksı vurgulanmıştır. Güneybatı köşede, minareyi alttan destekleyen kalas görülebilmektedir. Son cemaatin iki katı katı arasında doğrudan geçiş yoktur. Üst kat, güney duvarının ortasındaki açıklık ile ek mekânın üst katı ve karşılığındaki diğer açıklıkla da harimdeki ahşap mahfille irtibatlandırılmıştır. İçten, 9.84 x 10.36 m ölçülerindeki esas ibadet alanı (Foto. 201), güney hariç üç yönden ahşaptan üst kat mahfili ile çevrelemektedir (Foto. 202). Yalnız mahfilin batı kanadı, minberin varlığından dolayı mihrap duvarına ulaşamamaktadır. Mahfili ve harimin düz ahşap tavanını desteklemek amacıyla altlı üstlü yerleştirilmiş on altı ağaç direkten, dörder tanesi yanlarda, sekizi ise kuzey duvarın önünde yer alır. Mahfilin kenarlardan içe kavis alarak yan kanatlarla birleşen, ortası balkon şeklinde taşırılmış kuzey kanadı, batı etkili geç dönem örneklerinden esinlenildiğini

göstermektedir. Yuvarlak boğumlu dikey korkulukların altında, ok ucu şeklinde yan yana sıralanan zikzaklı bir kuşak ve balkonun tavanında ise s kıvrımlı çıtalarla yapılmış meşale benzeri basit bir süsleme bulunmaktadır. Caminin duvar yüzeyleri ile yarım daire kemerli mihrap nişinde görülen kalem işi süslemeler, son onarımda yenilenmiş olup çoğunun dönemsel özelliklerini yitirdiği anlaşılmaktadır. Bitkisel süslemelerin çoğunda, özellikle son cemaat duvarları ile harimde alt sıra pencerelerin arasına işlenen rumi-palmetli desenlerde, motifler ile kıvrımlı saplar birbiriyle bağlantısız durmaktadır. Klasik anlayışı yansıtan bitkisel süslemelere ek olarak palmiye benzeri ağaç tasvirleri, vazodan çıkar vaziyette veya müstakil işlenmiş akantlar ile güney duvarın doğu ucunun saçak seviyesinde çiçekli bahar dalı tasviri göze çarpmaktadır. Duvarların üst kesiminde, madalyonlar içerisine alınmış "Allah", "Muhammed" Dört Halife isimlerinin yazılı olduğu madalyonların dışında, mihrabın çevresinde karşılıklı olarak celî sülüs istifli Besmele, Allah'ın isimleri ve Al-i İmran Suresi'nden alınma "*Küllemâ dehale aleyhâ Zekeriyya'l mihrâb*", ibareleri okunmaktadır. Mihrabın iki yanında bulunan sarkaçlı duvar saati, biri mihrapta olmak üzere bitkisel motif ve desenleri kuşatacak şekilde işlenmiş perde tasvirleri, camideki nesnel süsleme unsurlarını oluşturmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Cami, dıştan oldukça sade bir anlayışla ele alınmış; buna karşılık harim mekânında yer alan ahşap ve özgün olmayan kalem işi süslemeler dikkat çekicidir.

3.1.3.1.2. Harmankaya Köyü Camii

Katalog No: 27

Bulunduğu Yer: Düzce ilinin Cumayeri ilçesine bağlı Harmankaya Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 203-206

Çizim No: 27

İnceleme Tarihi: 09.10.2021

Tarihçesi: Harmankaya Köyü Camii, 1940 yılında köy halkı tarafından, eski caminin birkaç metre güneyine inşa edilmiştir. Yörede yapılan inceleme esnasında elde edilen bu bilginin yanında minberin taç kısmında karşılıklı olarak, muhtemelen sonraki müdahalelere işaret eden "1953" ve "1979" tarihleri okunmaktadır. Her halükârda Cumhuriyet dönemine ait olduğu anlaşılan yapı, Osmanlı nakışlı camileri geleneğinin son

örneklerinden biri olması bakımından dikkat çekmektedir. Bir süre, civarındaki Büyükmelen ve Esentepe gibi köylerin cuma camisi olarak kullanılmıştır. 2020 yılında onarım geçiren yapıda, dış cephe duvarlarına mantolama yapılmış, pencereler değiştirilmiştir. Ayrıca çatı iskeletinde çürüyen tahtalar ve kiremitler yenilenmiştir. Onarımdan önceki halini gösteren fotoğraflardan, yörede sıklıkla rastladığımız ahşap arası tuğla örgünün, bu yapıda da tercih edildiği anlaşılmaktadır. İç mekân olarak özgünlüğünü koruyan yapının, bazı noktalarında çatlamalardan kaynaklı sıva dökülmeleri ve bazı müdahale izleri görülür. Cami, günümüzde faal bir şekilde kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Dikdörtgen planlı cami, 7.28 x 9.66 m. ölçülerindeki asıl ibadet mekânı ile önünde, aynı yüksekliğe sahip 2.07 x 7.28 m.'lik, kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır (Çizim 27). Üzeri, dört yöne eğimli kırma çatı ile örtülü olan yapının tek şerefeli minaresi, yaklaşık olarak 18.00 m uzunluğunda olup harimin kuzeybatı köşesinde, kadınlar mahfilinin içinden yükselmektedir (Foto. 203). Yapı, taş temel üzerine bağdadi tekniğinde, yatay ve dikey konumlandırılan ahşap direklerin arasına belli aralıklara yatay yerleştirilmiş daha küçük ebatlardaki hatılların oluşturduğu iskelet sistemine sahiptir. Hatılların arası, yörede sıklıkla kullanılan, ateş tuğlası ile örülüdür. Ahşap ayrıca, minarede, tavanlarda, mahfillerde ve minberde ana yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Cami son onarım çalışmalarından sonra, dıştan tamamen yeni bir yeni bir görünüm kazanmıştır. Badanalı cephe yüzeylerinde pvc doğramalı, altlı üstlü dikdörtgen pencereler yer alır. Kuzeydeki girişin üzerinde bulunan saçaklı sundurma da sonradan eklenmiştir. 1.70 m. açıklığındaki çift kanatlı ahşap kapı ile geçilen son cemaat yerinin batısında, kadınlar mahfiline çıkışı sağlayan ahşap merdivenler yer alır. Duvar yüzeyleri sıvalı olup kuzey duvarına açılan iki adet pencere ile mahfilin aydınlatılması sağlanmıştır. Harime geçit veren kapı, ana giriş kapısı ile aynı form ve ölçülere sahiptir. Girişin önünde, yan kısımlar korkuluklarla bölünerek müezzin mahfillerine dönüştürülmüştür. Bu kısmın üzerinde, orta kısmı cumba şeklinde harime doğru çıkıntı yapan kadınlar mahfili yer alır. Mahfil ve harim tavanına destek amacıyla yerleştirilmiş altı adet ahşap direkten dördü, ortada altlı üstlü, diğer ikisi üst direklerin gerisinde konumlandırılmıştır (Foto. 204). Kenarları kıvrımlı yayvan başlıklara oturan bu direkler, kare kesitli olmakla birlikte gövdenin orta bölümü, köşelerden pahlıdır. Mafilin batı köşesinden yükselen minare, alttan zemine kadar oldukça iri bir kalasla desteklenmiştir. Birbirinin eşi olan müezzin ve kadınlar mahfilinin korkulukları, şebekeli oyma tekniğinde işlenmiş olup yüzeyleri ve ahşap direkler; firuze, koyu kırmızı krem renklerle boyanmıştır. Harim cepheleri oldukça

hareketli, rengârenk bir görünüme sahiptir. Düz ve geometrik desenli birer kuşakla yatay olarak üç bölüme ayrılan cepheler, kuzeyde boyalı bitkisel nakışlarla, diğer üç duvarda yazı kuşağı ve oldukça büyük boyutlu hat levhalarıyla tezyin edilmiş, geri kalan yüzey boşlukları da sünger baskı olarak açık-koyu kırmızı ve mavi ile renklendirilmiştir. Tavan, atlamalı olarak yatay ve dikey dizilmiş düz tahtalarla kapatılmış olup yatay düzenin başlangıç ve bitiş noktaları, üç sıra çapraz atılmış kısa parçalarla hareketlendirilmiş, orta kısmına da bitkisel bezemeli bir göbek yerleştirilmiştir (Foto. 205). Yarım daire kemerli mihrap nişinin iki yanı alçıdan, çerçeveli dikdörtgen kaideler üzerinde, üçer sıra kaval silme ile dışarı taşırılmıştır. Alınlığı bulunmayan mihrabın üzeri düz silme sonlanır (Foto. 206). Yapının ahşap minberi orijinal, vaaz kürsüsü ise yenilenmiştir. Genel itibariyle sade görünümlü olan minber, batı cepheye bitişiktir. Kapı açıklığı düz atkılı olup köşk kısmının üzeri piramidal külahla sonlanır. Korkulukla birlikte ve yan aynalığı, düz ve yatay çıtalarla zemine kadar kasetlenmiş olan mihrabın köşk ve geçit kısmının çevresinde oldukça grift düzenlenmiş bitkisel bezemeler dikkati çekmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapının dıştan minaresinde, iç kısmında ise mahfil korkulukları, tavan göbeği ve minberinde, 'ahşap süsleme' örnekleri görülmektedir. Şerefe korkuluğu dışında tamamen ahşap olan minarenin gövdesi, boyuna ince çıtalarla bölünerek çokgen formu vurgulanmış, şerefe ve külah altında geometrik ve bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Şerefe altında kademeli olarak daralan motif dizilerinden ortadaki ikisi, ters palmetlerden müteşekkildir. Bunların üzerinde, uçları beş köşeli yıldızla sonlanan sarkıtlar, altında da böbreği andıran kavisli şekiller sıralanmaktadır. Külahın başlangıç kısmını çevreleyen bir sıra motif dizisi ise ters palmetlerden oluşturulmakla birlikte burada daha büyük tutulan motiflerin uç kısımları, dilimli tepeliklerle sonlanır. Harimde mahfil korkulukları, dikey çıtalarla uzunlamasına dikdörtgen parçalara ayrılmış ve her bir parçanın üst tarafına altı köşeli yıldız, altı kapaklı vazo biçiminde, zemin oyma şekillerle bezenmiştir. Kadınlar mahfili korkuluklarının altında ayrıca bir sıra, ortası yuvarlak delikli baklava dilimi biçiminde şekiller yer almaktadır. Korkuluklar gibi boya ile renklendirilmiş olan tavan göbeği; dıştan ongen çerçeve içerisinde alınmış, sapları merkezden çıkarak kendi içerisinde kapalı form oluşturan palmet ve rumilerden oluşan bitkisel süslemeye yer verilmiştir. Yapı içerisinde ahşap üzerine işlenmiş bitkisel süslemenin en dikkat çekici örnekleri, minberin köşk ve geçit kısmının köşelikleri ile geçit üzerindeki levhada görülmektedir. Delik işi tekniğinde, oldukça grift bir anlayışla düzenlenen komposizyonların esasını kıvrım dallı rumiler oluşturmakla birlikte yalnız

aynalığın üzerinde, oldukça iri bir çarkıfelek motifine yer verildiği görülmektedir. Ayrıca minberin kapı aynalığında, yeşil zemin üzerine altın yaldızla işlenmiş "*Kelime-i Tevhîd*" ile taç kısmına yazılı "1953" ve "1979" tarihleri bulunmaktadır. Harimde sıva üzerine boya ile yapılmış süslemeler içerisinde, hat örnekleri büyük bir yer tutar. Bitkisel süsleme, yalnızca kuzey duvarı çevresinde tercih edilmiştir. Giriş kapısının iki yanında, simetrik olarak vazo içerisinde çiçek tasvirleri yer alır. Kulpsuz ayaklı vazodan çıkarak - en uçtaki ikisi hariç- dikey uzanan saplar, uç kısımlarındaki üç yapraklı çiçekleriyle birlikte şematik bir görüm sunmaktadır. Süslemeyi oluşturan unsurlar, koyu kırmızı, mavi ve yeşil renklerle işlenmiştir. Bu süslemelerin dış taraflarına denk gelecek şekilde, yan cephelerin kuzey ucunda da yine şematik görünümde büyük birer servi resmedilmiştir. Harimde, boya ile nakşedilmiş başlıca geometrik süsleme, kuşaklar halinde, Prizmatik üçgenlerin zikzak oluşturacak şekilde, yan yana sıralanmasıyla meydana getirilmiştir. Siyah zemin üzerine kiremit rengi tonlarıyla gölge-ışık kuralı gözetilerek işlenen kuşaklar, Osmanlı mimarisinde yaygın olan kirpi saçak görünümü sunmaktadır. Kuzey hariç üç duvarı, üst sıra pencerelerin alt hizasından dolanan bu kuşak bezemesi, alt-üst pencerelerin çerçevelerinde de tekrar edilmiştir. Diğer geometrik bezeme, saçak seviyesindeki yazı kuşağının hemen altında yer alır. İncecik şerit halinde zincir örgüsü oluşturan bu bezeme, ancak dikkatli bakıldığında seçilebilmektedir.

Caminin ana bezeme unsuru olan yazılı süslemeler, kısmen simetri esası gözetilerek bazen doğrudan baskı ile renklendirilmiş duvar yüzeyine, bazen de madalyon veya dikdörtgen çerçeveler içerisine işlenmiştir. Oldukça büyük boyutta ele alınan yazıların tamamı, Arapça olarak siyah renkli celî sülüs hatla yazılmıştır. Hat sanatı açısından levhaların çoğu belirli bir estetik düzeyi yansıtır. Tepe seviyesinde batı duvarının kuzey ucundan başlayarak kuzey hariç üç cepheyi, sarı zemin üzerine işlenmiş "*Ayet-el Kürsi*" kuşağı dolanır. Bu kuşağın altında, üst pencerelerin arasına denk gelecek şekilde; mihrap cephesinde "*Allah Celle Celâluhu*" "*Muhammed Aleyisselam*", doğu ve batı cephede ise "*Dört Halife*" ile "*Hasan*" ve "*Hüseyin*" adlarının yazılı olduğu madalyonlar sıralanır. Batı duvarında, en altta pencerenin iki yanına, doğrudan zemine işlenmiş yazılardan kuzeydeki, önüne konan kitaplık nedeniyle anlaşılamamakta, yalnız şerefeli minare şeklinde detaylandırılmış "*Elif*" harfleri görülebilmektedir. Diğer yanda, üç sıra halinde "*Fatiha Suresi*"'nin ilk ayeti yazılmıştır. Bu hatların üzerinde bulunan üç levhadan kuzeydekinde, dıştan ince birer şeritle çerçevelenmiş madalyon içerisinde, sarı zemin üzerine siyah renkle "*şerri'n-nas min ... en nas*" yazılıdır. Ortada bulunan koyu

yeşil zeminli dikdörtgen levhanın yazısı okunamamıştır. Zemin rengi dışında, ilki ile aynı tarzda düzenlenmiş üçüncü levhada ise "*Rahman Suresi*"'nin ilk iki ayeti "*Er rahmân. Allemel Kur'ân*" yazılıdır. Duvarın minberin üzerinde kalan kısmında, üstte çerçevesiz olarak "*Şefâat yâ Resûlallah*" ibaresine yer verilmiştir. Bunun altında, minber merdivenine paralel olarak yerleştirilmiş olan lacivert zeminli dikdörtgen levhada, "*Bakara Suresi 288. Ayeti*"'nden "*hafizu ales salevati ves salatil vüsta*" (namazları ve orta namazı aksatmadan kılın) yazmaktadır. Doğu cephede, alt üst pencerelerin arasına iki sıra halinde yerleştirilen hat levhalarından dördü, üzerlerini büyük ölçüde kapatan tamir sıvası nedeniyle zarar görmüştür. Kıble duvarındaki hat levhaları, üzerine Besmele yazıldığı mihrabın iki yanında, yukarıdan aşağıya doğru üç sıra halinde sıralanır. Mihrabın sağ (batı) yanında; üstte, etrafı kırmızı renkli cetvellerle sınırlandırılmış sarı renkli dikdörtgen levha içinde, Kur'an-ı Kerim'de, 28/88'den alınma "*Külli şey-in hâlikun illâ vechehu*", (O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır), onun altında "*Dahîlek Yâ Rasûlallah*", Hz. Peygamber'den şefaat isteği yazılıdır. Mihrabın sol yanında en üstte bulunan, koyu yeşil zemin üzerine yazılmış uzun dikdörtgen çerçeveli levhada "*men istevâ yevmâhu fe-huve mağbûn/ iki günü bir olan zarardadır",* yazılıdır. Yine bu levhanın altında, iki sıra düz istifle doğrudan zemine yazılmış hattın, baş tarafı tamir sıvası altında kaldığından içeriği anlaşılamamaktadır. Bir alt sıraya işlenen yan yana iki levhadan ilkinde; batıda yöndeki karşılığı gibi kırmızı renkli madalyon içerisinde "*Kalem Suresi 4. Âyeti: Ve-inneke le'alâ ḫulukin 'azîm/ Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin",* solunda ise, su damlasına benzeyen *Hicr Sûresi 49. Âyeti (Nebbi 'ibâdî ennî enâ-lġafûru-rrahîm/ (Ey Rasûlüm), Haber ver kullarıma; şüphesiz Ben, Ben bağışlayanım, esirgeyenim,* yazılıdır. Çerçevesiz olarak doğrudan yüzeye işlenen bu hat, istifi nedeniyle, su damlasına benzer zarif bir görüm sunmaktadır. Camideki yazılı süslemelerin dışında, mihrabın gök kuşağı renkleri ile boyanan kemer karnının yanında iki yandaki kaval silmelerin üzerinde sıralanan, yapraklı karanfil motifleri, yapıdaki bitkisel bezemeli kalem işi örneği olarak dikkat çekmektedir.

3.1.4. Çilimli

3.1.4.1. Çilimli İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.4.1.1. Fidani Divanı Cuma Camii

Katalog No: 28

Bulunduğu Yer: Düzce ilinin Çilimli ilçesine bağlı bulunan Kuşoğlu Köyü ile İshaklar Köyü arasında yer alan mezarlık içerisinde bulunmaktadır.

Fotoğraf No: 207-210

Çizim No: 28

İnceleme Tarihi: 21.07.2019

Tarihçesi: Caminin evveliyatı, yöre sakinleri ve çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler doğrultusunda aydınlatılmaya çalışılmıştır. Yapı bir zamanlar, Fidani Divanı içindeki Kuşoğlu, İshaklar, Alacamescit, Dikmeli, Yenivakıf, Sarımeşe, Esenli, Çalılık ve Kiraztarla Köylerinin cuma ve bayram namazları için toplandıkları bir merkez idi. Fakat zamanla her köyde cami inşa edilmesiyle, bu yapıya olan talep süreç içerisinde azalma göstermiştir. Ancak, İshaklar, Kuşoğlu ve Alacamescit gibi Manav köyleri, günümüzde de burayı bayram ve cenaze namazlarında kullanmaktadırlar. Ölülerini de bu hazireye defnetmektedirler[125]. Bu mezarlıkta eski yazısız taşların yanı sıra üç tane de, Osmanlıca yazılı mezar taşı bulunmaktadır. Bu şahideler üzerinde, H.1200[126] (M.1785-86), H.1248[127] (M.1832-33), H.1250[128] (M.1835) tarihleri, caminin evveliyatına işaret olabilir. Ayrıca caminin hemen kuzeyinde yer alan, mermer şahideli mezarda, 60 yıl bu yapıda imamlık yapan Ali Sezer'in, kabri de bulunmaktadır. Ecel tarihi 1959 olan rahmetlinin, çalışma yılı ve ölüm tarihine bakıldığında, cami yapılma sürecini doğrudan 1900 öncesine götürür. 1977-78 yıllarında detaylı bir onarım geçiren yapının çatı kısmındaki çalışmalarda, iskeletini oluşturan direklerden biri üzerinde, 1880 tarihine rastlanılmıştır. Bu tarihinde bir onarım mı yoksa inşa tarihi mi olacağı tam olarak bilinmemektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Hurufat Defterlerinde geçen bilgilerde, Fidani Divan'ında iki camiden bahseder. Bunlar, Fidani Büyük Cami ve Fidani Köyü Camii'dir. Fakat bilgisini aldığımız kaynak, bu iki yapının aynı cami olduğu düşüncesindedir[129]. Bu defterde ayrıca, camiye yapılan cuma müezzini görevlendirmelerine de yer verilmiştir. 1750-1766-67 ve 1778 yıllarında yapılan atama

[125] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s. 26.
[126] El-bâki, Fenâdan bekâya eyledi rıhlet, Ede kabrini Hak ravzâ-i cennet, Merhûm ve mağfur, Hacı Alemdar Ağanın ruhuna Fâtiha, Sene 1200 (M. 1785/86).
[127] Hüve'l-bâki, Ziyaretden murad bir duadır, Bugün bana ise yarın sanadır, Mudullulu Türkmen Oğlu, Merhûm ve mağfûrleh, Nalba(n)d Molla Muhammed (kırık) Ruhuna el-(kırık), Fî 25 (kırık) Sene 1248 (M. 1832/33).
[128] Hüve'l-bâkî, Bugün vaʿdem tamam oldu erişdi emr-i Rabbânî, Ki teslim eyledim Hakk'a emânet verilen cânı, Ecel damına düşmüşüm halâsına yoktur çâre, Sebeb-i mağfiret bu imiş takdîr-i Subhânî, Abdullah ibni Hacı Veli Efendi, Ruhiyçün el-Fâtiha, Fî 18 Lam (Şevval) Sene 1250 (M. 17 Şubat 1835).
[129] Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias ad Hypium, Üsküb ü (Konuralp),* Doruk Yayımcılık, İstanbul, 2008, s. 104.

tarihleri bulunmaktadır[130]. Bu verilen tarihlerde, şayet bahsettiğimiz camiye yönelik yapılan hizmetlerse, yapının evveliyatını biraz daha eski bir tarihe götürmüş oluyor. Genel itibariyle ilk yapılış tarihi net olarak bilinmeyen yapının, eldeki bilgi ve söylemlerden yola çıkarak 18. yüzyılın ortalarına tarihlendirilebileceği düşünülür. Cami çeşitli onarımlarla günümüze ulaşmış olup bunlardan, 1977-78 yıllarındaki tadilatta, batı duvarı tamamen yenilenerek betonarme yapılmıştır. Çatı iskeletinde onarımlar yapılmış ve birkaç direk yenilenmiştir. Ayrıca eski kiremitler de tamamen değiştirilmiştir. Batı duvarındaki pencereler bu onarımda, diğerleri ise 2000'li yıllarda elden geçirilmiştir. Yapının kuzeyinde, uzun yıllar camiye hizmet etmiş bir zatın türbesi yer almaktadır. 1980'li yıllarda, köyde yaşayan biri tarafından inşa edilen yapı, "Hızır Dede Türbesi" olarak anılmaktadır. Caminin batı cephesi boyunca ve 12.00 m. genişliğinde üstü kapalı, büyük bir mekân oluşturulmuştur. Bu kısım, köylülerin toplandığı, cenaze namazının kılındığı ve Hıdırellez'de mevlit okutulup yemek ikram edilen bir alan olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Cami, 10.40 x 19.50 m. ebatlarında olup dikey dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 28.) Yatay ve dikey olarak dizilmiş ağaç temeller üzerinde yükselen yapının beden duvarları 20 cm. kalınlığındadır. Cephelerde ahşap arası tuğla kullanılmış olup üzeri kireç ve çimento karışımı sıvayla kapatılmıştır (Foto. 207-208). Doğu cephede çift sıra halinde, 80 cm. açıklığa sahip 8 pencere görülür, kıble yönünde ise aynı ölçülerde 4 pencere daha açılmıştır. Fakat bunlardan, mihrabın hemen yanındaki kapıya çevrilerek ön taraftaki sundurmaya geçiş için kullanılmıştır. Yenilenen batı duvarında ise pencere sayısı, 6'ya düşürülmüştür. Buradaki pencereler ahşap çerçeveli ve 1.20 m.'lik açıklığıyla daha büyük ölçektedir. 2000'li yıllarda eklenen son cemaat yerinde ise 5 adet pencere görülür. Batı cephesi dışındaki pencereler orijinal olmayıp pvc malzemeyle yenilenmiştir. Harim içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken, dıştan dört yöne eğimli, kiremit kaplı, kırma çatıyla örtülüdür. Caminin minaresi bulunmamaktadır. Camiye giriş, son cemaat yerinin doğu ve batı cephesinde yer alan 1.40 m. açıklığındaki iki kapıdan sağlanır. Giriş mekânı, 10.40 x 4.50 m. ölçülerindedir. Bu kısımda, karşılıklı olarak mahfile çıkışı sağlayan merdivenler yer alır. Ayrıca dıştan, doğu cephede mahfile çıkış sağlayan ayrı bir merdivene daha bulunur. Giriş mekânından, 2.30

[130] Özlü, s.105. Fidânî Câmisi'nde Cuma Müezzini olmadığı için Nâib Ahmed Efendi arzı ile Ahmed adlı kişiye görev tevcîhi yapılmıştır. (Zilkâde 1163/ 1750). Câmide borca hesabı üzere Cuma müezzinliği yapan Ahmed vefat edince yerine oğlu Ali'ye tevcîh yapılmıştır.(1180/1766-67). 337 Câmiye Cuma günleri müezzinlik yapan Ali vefat edince yerine oğlu Ömer, Nâib Hasan arzı ile müezzin ta'yîn edilmiştir.(R. Ahir 1192/ 1778). 338 Görüldüğü gibi şayet isim benzerliği yok ise 1750-1778 yılları arasında caminin müezzinlik görevi aynı ailenin uhdesinde kalmış gözükmektedir.

m. açıklığındaki kapı ile harime geçilmektedir. Girişin her iki yanında ve üst katta, duvara açılmış ve yan sahınlara geçiti sağlayan açıklıklar görülür. 10.40 x 15.00 m. ölçülerindeki harim, üç yönden 2.20 m. genişliğindeki mahfille kuşatılmıştır. "U" şeklindeki mahfil, 12 ahşap direkle desteklenmiştir. Kuzeyinde yarım daire şeklinde 70 cm. dışa taşıntı yapan balkon yer alır (Foto. 209). "U" şeklinde mihraba kadar uzanan mahfilin, altına denk gelecek yerler de ahşap şebekelerle, orta mekândan ayrılmıştır. Tavan ve taban tamamen ahşaptan yapılmıştır. Mahfil direklerinde, çapraz atılmış hatıllar görülmektedir. Bu da deprem esnasında, direkler arasındaki esnemeyi engellemek ve yapının tutunması amaçlıdır. Bu yöntem çatı kısmında da uygulanmıştır. Mihrabı muhtemelen orijinal olmayıp alçıdan ve öne taşırılmış vaziyettedir (Foto. 210). Her iki yandan sütüncelerle sınırlandırılan niş, içe doğru oyuntulu ve üstten dilimli bir kemere sahiptir. Üstten devam eden mihrap çıkıntısı üçgen bir alınlık ve iki yandan kademeli olarak daralan kuleciklerle son bulur. Minberi oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup üzeri sonrada lambri malzemeyle kaplanmıştır. Vaaz kürsüsü de yine aynı şekilde sade ve ahşaptandır.

Süsleme Özellikleri: Yapı genel itibariyle sade bir karakter sergilemektedir. İç ve dış cephede herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamaktadır. Mahfilin alt kısmında yer alan ahşap şebekeler, mimari estetik açısından dikkat çekici olmakla birlikte, dekoratif değil, daha çok mekânsal ayrım işlevi üstlenmektedir.

3.1.4.1.2. Tepeköy Camii

Katalog No: 29

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Çilimli İlçesi'ne bağlı Tepeköy Köyü'nde, yer almaktadır.

Fotoğraf No: 211-214

Çizim No: 29

İnceleme Tarihi: 21.07.2019

Tarihçesi: Köy halkından[131] ve caminin yapımında emeği olan Recep Pehlivan'dan alınan bilgiler doğrultusunda, günümüze ulaşan yapının yerinde daha eskiden iki caminin daha olduğu, günümüzdeki mevcut yapının ise üçüncü cami olarak ulaştığı öğrenilmiştir. Yapı içerisinde, Çilimli Müftülüğü tarafından konulan berat belgesinde de caminin inşa

[131] Cami hakkındaki detaylı bilgiler, Tepeköy Muhtarı Halil Can ve caminin yapımında emeği olan Recep Pehlivan'dan alınmıştır.

tarihi olarak, 1910 yazılıdır. Bu da muhtemelen ikinci camiye verilen bir belge olmalıdır. Önceki yapıların, ahşap direkler arası çiteleme denilen duvar örgüsüyle oluşturulduğu ve üzerinin toprak saman karışımı çamurla sıvandığı bilinmektedir. Fakat bu camiler ebat olarak daha küçük oldukları için köy cemaatinin ihtiyaçlarına cevap verememiştir. Bu sebeple 1954'te köylüler imece usulü, mevcut temeller üzerine yeni bir cami inşa etmiştir. Bu kez yapı malzemesi olarak, ahşap arası tuğla kullanılmıştır. Yapıdaki ahşap işçilik ve iç mekândaki süslemeler, Hafız Mehmet Eroğlu ve Süleyman Tükel adındaki iki marangoz tarafından yapılmıştır. Cami, 06.11.1999 senesinde, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile tescil edilmiştir[132]. Sonraki süreçte mevcut yapı da köy için yeterli gelmeyince faklı bir yerde daha büyük bir cami inşa edilmiştir. 1990'lı yıllarda betonarme yapılan son yapı, köyün en büyük camisi olduğu için imam ataması da buraya yapılmıştır. Eski yapıda ise görevli olmadığından dolayı kullanılmamıştır. Köyde bir süre cami derneğine hizmet veren yapının[133], zaman zaman da, Ramazan ibadetlerinde kullanıldığı öğrenilmiştir. Yaklaşık 25 senedir kullanılmayan camide, herhangi bir hasar bulunmamaktadır. Kuzeydeki son cemaat yeri olarak düşünülen birim önüne, sonraki süreçte namaz kılma ve ayakkabılık gibi işlevleri olan kapalı bir mekân eklenmiştir.

Yapının İncelenmesi: Cami, taş temeller üzerinde yatay ve dikey dizilmiş ahşap direkler üzerinde yükselmektedir. Beden duvarlarında da yine belli aralıklara yatay yerleştirilmiş ahşap direkler ve arasında dikey ve çaprazlama koyulmuş daha küçük ebatlardaki hatılların oluşturduğu bir iskeletten ibarettir. Bu direkler arasında da yöreye has, ateş tuğlası denilen malzemeyle doldurulmuştur (Foto. 211). Harim kısmını aydınlatan pencereler, son cemaat yerindekilerine göre daha büyük ölçekte olup 1.40 m. açıklığa sahiptir. Diğer açıklıklar ise 1.20 m. ölçülerindedir. Harimin doğu ve batı duvarında, karşılıklı 3'er, son cemaat yerinde ise altlı üstlü açılmış 1'er pencere bulunur. Kuzeyde 4, kıble yönünde ise mihrabın üstünde ve iki yanında, olmak üzere toplamda, 17 adet dikdörtgen formlu ahşap sövelerle çevrili pencerelerle aydınlanır. Mihrabın hemen üzerindeki ise sekizgen çerçeveli küçük bir açıklıktır. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatıyla kapatılmıştır. Minare direği, içten harim mekânındaki müezzin mahfili önüne

[132] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 218.
[133] Caminin yerinde tespiti için gidildiğinde, fotoğraflarda da görüleceği üzere harim kısmında koltukların olduğu görülmektedir. Bu da yapının, yeni yapılan camiden sonra asıl faaliyetinde değil de bir dermek olarak kullanıldığını gösterir.

konulmuştur. Çatıdan itibaren fark edilen silindirik gövde, tek şerefeli ve sacla kaplı olup yaklaşık 18 m. yüksekliğindedir. Cami dıştan dışa, 13.58 x 6.76 m. ölçülerinde olup dikey dikdörtgen bir plan şeması sergiler (Çizim 29.). Günümüzde yapıya giriş, sonradan eklenmiş olan 2.12 x 9.34 m. ölçülerindeki kapalı bir mekânla sağlanır. Kuzey cephedeki asıl giriş ise, 1.60 m. eninde çift kanatlı ahşap bir kapı olup etrafı üç yönden ahşap söve ile çevrilidir. Hemen sağında daha küçük ölçekte, imam odasına girilen bir kapı daha bulunur. Bu oda, yapıyla simetrik durumda değildir. Batı yönden, 1.12 m. güneyden ise 2.10 m. daha ileri vaziyettedir. 3.32 x 13.58 m. ölçülerindeki son cemaat yerinin doğu tarafında ise hem namaz kılma alanı hem de cemaatin özellikle yatsı namazından sonra sohbet yeri olarak kullandığı bir oda işlevi görmekteydi. Ayrıca bu kısımda mahfile çıkılan ahşap merdiven yer alır. Dış kapıyla aynı ölçülerde olan bir girişle, harime geçilmektedir. Bu kısım, 6.76 x 10.26 m. ölçülerindedir. Harim, kuzeyden kadınlar mahfili ve hemen altındaki ahşap parmaklıklarla sınırlandırılmış birimlerle bölünür (Foto. 212). Üst kat mahfili ortadan öne taşırılmış vaziyette olup her iki ucundaki ahşap direkler, beden duvarı boyunca uzatılarak tavana da destek sağlamıştır. Kıble duvarında oldukça sade tutulmuş mihrabı yer alır (Foto. 213). Alçıdan yapılmış mihrap, her iki yandan payelerle sınırlandırılmış olup niş kısmı içe oyuntulu ve yuvarlak kemerle son bulmaktadır. En üst kısmında ise testere dişi biçimindeki şekiller ve ortada yıldız motifi görülmektedir. Caminin duvarları içten kireç kum karışımı bir harçla sıvanmış olup zeminden pencerelere kadar lambri malzemeyle kaplanmıştır. Taban ve tavanı ahşap olan yapının, ortada yer alan el işçiliği oymalı göbek, orijinal bir şekilde muhafaza edilmiş olup sonradan göbek ve tavan kısmı boyanmıştır (Foto. 214). Arazideki kot farkından dolayı güney yönde yükselti oluşmuş ve bu boşluk depo olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu yönde, imamın eskiden kaldığı lojmanda yer almaktaydı.

Süsleme Özellikleri: Tepeköy Camii'nin süsleme programı, genel olarak sade bir anlayışa dayanmakla birlikte, özellikle iç mekânda yer alan bazı unsurlar dikkat çekici nitelikler taşımaktadır. Harim bölümünde, tavanın merkezinde yer alan el işçiliği ile yapılmış oyma göbek, yapının en özgün süsleme öğesidir. Ahşap malzeme üzerine uygulanan bu oyma göbek, geleneksel ahşap işçiliğinin nitelikli bir örneğini sunmakta olup, muhtemelen yapının inşa sürecinde görev alan marangoz ustaları Hafız Mehmet Eroğlu ve Süleyman Tükel'in elinden çıkmıştır. Bu merkezî göbek sonradan boyanmış olmakla birlikte, orijinal dokusunu büyük ölçüde muhafaza etmektedir. Mihrabın süsleme anlayışı ise oldukça yalındır. Alçı malzemeden yapılmış olan mihrap, iki yandan

payelerle sınırlandırılmış olup niş kısmı içe doğru oyularak yuvarlak kemerle sonlandırılmıştır. Ayrıca, mahfil katında yer alan ahşap korkuluklar ve taşıyıcı direkler, işlevsel olduğu kadar süsleme açısından da yapı bütününe katkı sunmaktadır.

3.1.4.1.3. Yeni Vakıf Köyü Camii

Katalog No: 30

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Çilimli İlçesi'ne bağlı Yeni Vakıf Köyü, Merkez Mahallesi'nde, Yeni Vakıf Deresi'nin hemen kuzeyinde yer almaktadır (Ada: 113, Parsel: 18).

Fotoğraf No: 215-220

Çizim No: 30

İnceleme Tarihi: 17.07.2019

Tarihçesi: Yeni Vakıf Köyü Camii, 1957 yılında yöre halkının katkılarıyla imece usulüyle inşa edilmiş olup mülkiyeti köy tüzel kişiliğine aittir. Yapının inşa sürecinde baş usta olarak Kaymakçı Köyü'nden Emrullah Bolluk görev almış, ahşap oyma işçiliği ise Bostanlık (Fevziye) Köyü'nden Hüsmen Usta tarafından gerçekleştirilmiştir. 2006 yılına kadar ibadete açık olan yapı, hemen doğusunda inşa edilen yeni caminin hizmete girmesiyle birlikte kullanılmamaya başlanmıştır. Yapının mevcut fiziksel durumunda herhangi bir yapısal bozulma veya hasar tespit edilmemekle birlikte, kapasitesinin yetersizliği sebebiyle yeni bir cami inşa edilmiştir[134].

Yapının İncelenmesi: Cami, taş temel üzerine oturtulmuş, yatay ve dikey doğrultuda yerleştirilmiş ahşap dikmelerle inşa edilmiştir. Ahşap taban ile taş temel arasında kalan dikmelerin rutubetten etkilenmesini önlemek amacıyla temel seviyesinde hava boşlukları bırakılmıştır. Söz konusu boşluklar, arazi kotundaki farklılık nedeniyle kıble cephesinde yaklaşık 1,60 metreye kadar ulaşmaktadır. Yapının beden duvarları, yatay ve dikey hatıllar arasına yerleştirilen tuğla dolgularla oluşturulmuştur (Foto. 215-216). Yüksekliği 5,00 metre olan cephelerde, altlı üstlü konumlandırılmış toplam 21 pencere bulunmaktadır. Alt sıradaki pencereler 1,98 m açıklığında, yatay dikdörtgen formundayken; üst sıradakiler 1,18 m genişliğinde daha küçük boyutlarda ve düşey

[134] Yani Vakıf Köyü Camii'ne dair tarihî ve mimarî bilgiler, köy halkından 1925 doğumlu Hüseyin Kesim'in sözlü beyanları doğrultusunda derlenmiştir.

doğrultudadır. Harim mekânı içten, ahşap malzeme ile kaplanmış düz bir tavanla (Foto. 217). örtülmüş; dıştan ise dört yöne eğimli, kiremit kaplı kırma çatı ile sonlandırılmıştır. Caminin minaresi, kuzeybatı cephesine bitişik nizamda konumlanmakta olup tek şerefeli ve silindirik gövdelidir. Zamanla yapılan müdahalelerle, minare gövdesi oluklu sac malzeme ile kaplanarak koruma altına alınmıştır. Ayrıca yapının kuzey cephesine, muhtemelen son cemaat yeri uygulaması olmadığı için yağmurluk ve ayakkabılık işlevi gören, ahşap malzemeden yapılmış, düz damlı ve kiremit örtülü bir sundurma ilave edilmiştir (Foto. 218).

Cami, 9,72 x 14,58 m ölçülerinde, dikey dikdörtgen planlı bir şema sergilemektedir (Çizim 30). Giriş kapısı kuzey cephenin ortasına konumlandırılmış olup 1,78 m genişliğe sahiptir. Çift kanatlı ahşap kapı sade bir görünüme sahip olmakla birlikte, her iki kanadında yer alan kare ve dikdörtgen formlu panolarla yüzeyde hareketlilik sağlanmıştır. Bu giriş vasıtasıyla doğrudan harim kısmına ulaşılmaktadır. Harim, kuzeyden kadınlar mahfili ile bölünmüştür. Üst kata, girişin sağındaki ayrılmış alanda yer alan ahşap merdivenlerle erişilmektedir. Mahfil bölümü, tavana kadar yükselen dört bağımsız ahşap ayak ile taşınmakta; doğu ve batı köşelerde ise altlı üstlü çapraz yerleştirilmiş destek direkleri bulunmaktadır. 4,00 metre derinliğindeki bu kısım, güneyde ahşap korkulukla sınırlandırılmış olup merkezinde yaklaşık 80 cm dışa taşkın bir cumba uygulaması dikkati çekmektedir (Foto. 219). Mahfilin alt kısmında da sağlı sollu, ahşap korkuluklarla sınırlandırılmış alanlara yer verilmiştir. Harim cepheleri, yapı boyunca enine uzatılmış ahşap hatılla, yatay olarak ikiye bölünmüştür. Beden duvarlarının pencere altlarına kadar olan bölümü mavi renkte, üst kısımlar ise beyaz renkte boyanmıştır. Güney cephede yer alan minber sade bir görünüme sahip olup batı cepheye bitişik olarak konumlandırılmıştır. Doğu kanadında ise, üzeri kadife kumaşla kaplandığı için özgün biçimi görülemeyen bir vaaz kürsüsü bulunmaktadır. Kıble cephesinin merkezinde yer alan mihrap, yaklaşık 60 cm kadar iç mekâna taşkın şekilde yerleştirilmiş olup alçı malzemeden imal edilmiştir. Sivri kemerli mihrap nişi, alt kısmı öne taşırılmış kaidelerden başlayan silmelerle çerçevelenmiştir. Üst bölümde ise, silmelerle hareketlendirilmiş bir korniş yer almaktadır (Foto. 220).

Süsleme Özellikleri: Yeni Vakıf Köyü Camii, genel süsleme anlayışı bakımından sade bir üsluba sahip olmakla birlikte, yapıdaki bazı ayrıntılar geleneksel el işçiliği ve ahşap sanatının izlerini taşımaktadır. Cami iç mekânında, özellikle mahfil bölümü işlevsellik kadar estetik kaygılarla da ele alınmıştır. Kuzey cephede yer alan çift kanatlı giriş kapısı,

sade kompozisyonuna rağmen her iki kanadında yer alan kare ve dikdörtgen formlu panolar sayesinde yüzeyde hareketlilik kazanmıştır. Harimde kuzey duvarına yerleştirilen kadınlar mahfili, taşıyıcı dört ahşap ayak ile desteklenmiş olup, doğu ve batı köşelerde yer alan çapraz destekler yapıya hem statik hem de görsel bir dinamizm kazandırmaktadır. Mahfilin güney yönünde yer alan ahşap korkuluk, merkezinde yaklaşık 80 cm dışa taşkın cumba formuyla zenginleştirilmiştir. Kıble duvarında yer alan alçı mihrap ise yaklaşık 60 cm kadar iç mekâna taşkın şekilde konumlandırılmış olup etrafını çevreleyen silmeler ve üstteki korniş detayı ile yapıdaki hareketliliği sağlayan nadir unsurlardandır.

3.1.5. Gölyaka

3.1.5.1. Gölyaka İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.5.1.1. Bakacak Köyü Camii

Katalog No: 31

Bulunduğu Yer: Gölyaka ilçe merkezine 10 km. uzaklıktaki Bakacak Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 221-224

Çizim No: 31

İnceleme Tarihi: 22.07.2019

Tarihçesi: Bakacak Köyü, 1866[135] yılında Ordu'dan göç edenlerce kurulmuş bir yerleşim yeridir[136]. Günümüzdeki köy sakinlerinden[137] alınan bilgiler doğrultusunda, yapının yöreye ilk gelenler tarafından yapılmış olabileceği düşünülür. Kesin bir inşa tarihi bilinmemektedir. Kullanılan malzeme ve inşa tekniğine bakıldığında özellikle beden duvarlarındaki çiteme denilen örgü ve çamur sıva, yöreye gelenlerce kullanılan öncelikli yöntemlerden biridir. Genellikle bu teknikle yapılan camilerin, yörede en az 100 yıllık oldukları tecrübe edilmiştir. Bu yapının da köyün kuruluşundan kısa bir süre sonra yapılmış olabileceğini düşündürür. Dolayısıyla cami, 19. yüzyılın son çeyreğine

[135]YerelNet,"BakacakKöyü",https://web.archive.org/web/20160305124934/http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=239745 [Erişim tarihi: 15.10.2020].
[136] Burhan Türkseven, "Efteni-imamlar Köyünden Gölyaka İlçesine: Geçmişten Bugüne Gölyaka'nın Sosyal ve İktisadi Gelişimi", *Düzce'de Tarih ve Kültür,* Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, Kayhan Matbacılık, İstanbul 2014, s.169.
[137] Köy ve camiler hakkındaki bilgiler, Bakacak Köyü'nde yaşayan; Dursun Usta, İdris Aygün ve Vahdettin Parlak'tan alınmıştır.

tarihlendirilebilir. Ayrıca bilgisini aldığımız kişilerinde, yaş aralığının 85-90 olması ve küçüklüklerinden beri yapının varlığından haberdar olmaları bu düşünceyi destekler niteliktedir. 1978-79'lu yıllarda köy halkından, Mehmet Parlak'ın önderliğinde, cephelerdeki direkler arası malzeme değiştirilmiştir. Yapının ahşap işçiliğiyle yine köy sakinlerinden, Ramazan ve Salih Uzunçakmak adında, iki marangoz ustasının çalıştığı öğrenilmiştir. 1992 senesinde, köye yeni bir caminin yapılmasıyla işlevini kaybetmiştir. Bu tarihten itibaren kullanılmayan cami, bakımsız ve bazı yerleri sarmaşıklarla kaplı vaziyettedir.

Yapının İncelenmesi: Cami, 7.36 x 10.70 m. ölçülerinde olup dikey dikdörtgen bir plan şeması yansıtmaktadır (Çizim 31). Yapı temelde taş bloklara, yatay ve dikey olarak dizilmiş ahşap direkler üzerinde yükselmektedir. Beden duvarları, çatıya kadar yaklaşık 2.00 m. aralıklarla, kuzey-güney istikametinde yerleştirilmiş direklerin, dikey ve çapraz konulmuş daha küçük ölçekteki hatıllarla desteklendiği bir iskeletten oluşur (Foto. 221-222). Direkler arası, ilk olarak çiteme denilen bir örgü ile kaplı iken zamanla çürüdüğü için, kıble yönü hariç ateş tuğlasıyla yenilenmiştir. Yalnızca kıble yönünde, tuğla yerine yörede çokça bulunan söngüt taşı tercih edilmiştir. Cephelerde altlı üslü bir şekilde yerleştirilmiş, dikdörtgen formlu, ahşap söveli pencereler açılmıştır. Kuzey ve güney yönden 4, batıdan 6, doğu yönde ise 4 olmak üzere toplamda 18 adet pencere bulunmaktadır. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli, kırma çatıyla kapatılmıştır. Günümüzde sacla örtülü olan çatının, öncesinde hartama denilen ahşap örtüyle kaplı olduğu söylenir. Minaresi dıştan kuzey cephesinde, sade bir ahşap direk şeklinde olduğu, yapının kullanılmamasıyla birlikte kaldırıldığı öğrenilmiştir. Camiye giriş kuzeyden, 1.40 m. açıklığındaki çift kanatlı ahşap kapıyla sağlanır. Kapının etrafı üç yönden ahşap söve ile çevrilidir. Önüne sonradan, sundurma şeklinde bir eklentinin yapıldığı ve doğuya doğru üstü kapalı bir hol şeklinde uzatıldığı, kalan yıkık tahtalardan anlaşılmaktadır. Girişin hemen sağında sonraki süreçte yapılmış, 2.26 x 2.70 m. ölçülerinde, bir imam odası bulunmaktadır. Girişin diğer bölümü ise son cemaat yeri olarak kullanılmakta olup mahfile çıkış merdiveni bu bölümde yer alır. Ayrıca bu kısımda, kadınlar girişi olarak kullanılan, doğu cephede açılmış bir kapı daha bulunmaktadır. Tek kanatlı ve daha küçük ölçülerdeki kapı, ahşap malzemeli olup ortadaki yüzeyi çeşitli motiflerle süslenmiş bir görünüme sahiptir. Bu bölümden, ortadaki girişle harime ulaşılır. Girişin her iki yanında birer pencere bulunur. Doğu yöndeki ahşap şebekeli olup orijinal haldedir. İmam odasına açılan

pencere ise yenilenmiştir. Kadınlar mahfili, harimi üç yönden kuşatır vaziyettedir. Doğudaki balkon uzantısı diğerine göre, 2.00 m. daha ileridedir. Alt kısımda da yine ahşap korkuluklarla harim sınırlandırılarak müezzin mahfili oluşturulmuştur. Bu birimler tabana göre yüksektir. Mahfili destekleyen ahşap direkler, beden duvarı boyunca uzatılarak, tavana da destek olmuştur (Foto. 223). Kıble duvarında ortadaki mihrap, hafif öne taşırılmış sade bir niş halindedir(Foto. 224). Her iki yanında, zeminden 30 cm. yüksekliğinde ahşap sekiler bulunur. Minberi ve vaaz kürsüsü mevcuttur. İç mekân duvarları ilk etapta toprak sıva iken sonradan kireçle yenilenmiştir.

Süsleme Özellikleri: Caminin süsleme unsurları oldukça sade olmakla birlikte, ahşap yüzeylerdeki ustaca işçilik dikkat çekicidir. Özellikle kadınların giriş yaptığı kapıdaki, ahşap üzerine yapılmış motifler dikkat çeken ayrıntılardır. Tavan, mahfil korkulukları ve bazı pencere sövelerinde ahşap üzeri bezemelere rastlanmaktadır. Bu bezemeler geometrik örgüler ve stilize bitkisel motifler ile sınırlıdır. Harim içinde herhangi bir kalemişi ya da boya süslemesi bulunmamaktadır. Yapının genel karakteri, işlevselliğin ön planda tutulduğuna işarettir.

3.1.5.1.2. Esen Mahallesi Camii

Katalog No: 32

Bulunduğu Yer: Gölyaka ilçe merkezinde, Esen Mahallesi sınırları içerisindeki, Çınarlı Caddesi üzerinde yer almaktadır (Ada: 485, Parsel: 185).

Fotoğraf No: 225-234

Çizim No: 32

İnceleme Tarihi: 22.07.2019

Tarihçesi: Esen Mahallesi Camii, 1957 yılında yöre halkının imece usulüyle gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda inşa edilmiştir. 1999 depreminin ardından, iç mekân sıvalarının zarar görmesi üzerine duvarlar lambriyle kaplanmış, pencere doğramaları ise yenilenmiştir. Önceleri iç mekânda yer alan ahşap minare, rüzgâr etkisiyle yıkılmasının ardından, dışarıya alınarak yeniden inşa edilmiştir. Batı cephesine bitişik konumda yer alan ek bina ise 2005–2006 yılları arasında yapılmış olup özellikle kış aylarında ibadet mekânı olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Cami, dıştan dışa 8,16 x 11,52 m ölçülerinde, derinlemesine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir (Çizim 32). Yapı; dört yönden ağaç direkler üzerine oturtulmuş mahfil ile çevrelenen asıl ibadet mekânının önünde yer alan, mahfile geçiş imkânı sağlayan kapalı bir son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Beden duvarları, ahşap çatkı aralarının söngüt taşı ile doldurulması suretiyle oluşturulan hımış tekniğinde inşa edilmiştir (Foto. 225). Ahşap tavan üzerine kırma çatı ile örtülü yapıda ayrıca, tavanda harimin merkezine gelen orta kesiminde, yine ahşaptan 4,00 m çapında bir kubbeye yer verilmiştir. Kuzeybatı cephesine bitişik konumlandırılmış olan minare, özgün olmayıp sonradan eklenmiştir. Kaide ve pabuçluk kısmı cephe boyunca uzatılan, gövdesi çinko ile kaplanan bu minare; yekpare ahşap direk üzerine oturtulmuş ve sarmal merdiven sistemi yine ahşap malzeme ile oluşturulmuştur (Foto. 226). Yapının zemin seviyesinden itibaren 5,00 m yüksekliğe ve 20 cm kalınlığa sahip beden duvarlarında toplam 19 pencere yer almaktadır. İki sıra halinde düzenlenen bu açıklıklardan alt sıradakiler yatay dikdörtgen formda olup 1,40 m genişliğindedir. Üst sıradaki pencereler ise 90 cm açıklığında, düşey dikdörtgen formda ve ahşap söveli olarak düzenlenmiş olup iç mekânda aydınlık ve ferah bir atmosfer oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Ancak batıdaki minare ve doğu cephede sonradan eklenen mekân nedeniyle bu cephelere denk gelen bazı pencerelerin kısmen kapandığı gözlemlenmektedir (Foto. 227-228).

Camiye giriş, kuzey cephenin merkezine konumlandırılmış olup, üç yönlü merdivenlerle ulaşılan 1,70 m açıklığındaki çift kanatlı ahşap kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Kapının her bir kanadı; ikişerli ve dört sıra halinde dikey tablalara bölünerek hareketlilik oluşturulmuştur. Bu giriş bölümünün üzerine, sonradan ilave edilmiş ve önden iki bağımsız ayakla taşınan bir sundurma yerleştirilmiştir. Son cemaat mahalli 2,26 x 8,16 m ölçülerindedir. Bu bölümün batısında yer alan kapalı mekândan, ahşap merdiven aracılığıyla mahfile ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca batı cephede açılmış ikinci bir kapı ile de bu mekâna geçiş mümkündür. Giriş bölümünün doğusunda ise ayakkabılık ve namaz kılmaya ayrılmış bir alan yer almaktadır (Foto. 229). Doğu duvarına açılmış bir kapı ile, 2,88 x 7,68 m ölçülerindeki sonradan eklenen mekâna geçiş sağlanmaktadır. Harim mekânına, dış kapıyla benzer özelliklere sahip çift kanatlı bir ahşap kapı aracılığıyla girilmektedir. İç mekânda 7,76 x 8,86 m ölçülerine sahip harim, üç yönden ahşap mahfil ile kuşatılmıştır (Foto. 230). Mahfil bölümü, kuzeyde dört, batıda iki ve doğuda bir adet olmak üzere toplam yedi bağımsız ahşap direkle taşınmakta; bu direkler, aralarına ve duvarlara atılan kalaslar aracılığıyla bir bütün olarak yapı sistemine

entegre edilmiştir (Foto. 231-232). Kare kesitli taşıyıcı elemanlardan, kuzeyde iç kısımda konumlanan iki ayağın çapı 14 cm, diğerlerinin ise 24 cm'dir. Söz konusu taşıyıcılar, üst katta da devam ederek tavan sistemine destek sağlamaktadır. Ancak alttaki taşıyıcılarla olan simetri, kuzey kanadında görülmemektedir. Harim içten, bütünüyle lambri malzeme ile örtülüdür. Bu kaplama uygulaması, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü gibi özgün mimari unsurların üzerini de örttüğü için söz konusu elemanların orijinal nitelikleri hakkında sağlıklı bilgi edinilememektedir (Foto. 233).

Süsleme Özellikleri: Cami iç mekânda gerçekleşen onarımlar sonrası büyük ölçüde özgünlüğünü kaybetmiştir. Ancak, harimin merkezinde yer alan kubbe yapısı özgün formunu koruyarak dikkat çekmektedir (Foto. 234). Kubbenin iç yüzeyinde dilimli düzende uygulanan ahşap kaplama, iç mekânda ritmik bir hareketlilik oluşturmakta ve görsel dinamizmi artırmaktadır. Ayrıca bu yüzey, turkuaz-maviye yakın bir renge boyanarak estetik etki güçlendirilmiştir. Kubbe eteği ise testere dişi formunda düzenlenmiş bir kuşakla sınırlandırılmıştır. Yapının dış cephesinde, beden duvarlarında yatay, düşey ve çapraz yerleştirilmiş ahşap hatılların oluşturduğu geometrik desenler (dörtgen ve üçgen formlar) ile pencere üstlerindeki kemer formlu açıklıklar, cepheye dekoratif bir nitelik kazandırmaktadır. Söz konusu hatılların kırmızı renkte boyanarak vurgulanması ise cephe estetiğini daha belirgin hale getirmiştir.

3.1.6. Gümüşova

3.1.6.1. Gümüşova İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.6.1.1. Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii

Katalog No: 33

Bulunduğu Yer: Düzce, Gümüşova'ya bağlı Yeşilyayla Köyü'nün, Altındağ Mahallesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 235-240

Çizim No: 33

İnceleme Tarihi: 10.10.2021

Tarihçesi: Yöre halkından[138] alınan bilgiler doğrultusunda caminin, 1955 yılında köylüler tarafından imece usulü yapıldığı bilinmektedir. Yeşilyayla Köyü tüzel kişiliğine bağlı olan yapı, 09.01.2013 senesinde, Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararıyla, tescillenmiştir[139]. İlk yapıldığından beri sadece vakit namazlarının kılındığı yapıda, cuma namazları kılınmamaktadır. Günümüzde orijinal halini büyük oranda korumuş olan cami, faal bir şekilde hizmet verir.

Yapının İncelenmesi: Cami, 6.72 x 16.91 m. ölçülerinde, dikey dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 33). İmam odası, girişin olduğu ara mekân ve harim bölümlerinden oluşmaktadır. Yapı taş bloklar üzerine, yatay ve dikey olarak dizilmiş ahşap direkler üzerinde yükselmektedir (Foto. 235-236). Zemindeki toprak aşınmasından dolayı zamanla kıble yönünde yükselti farkı oluşmuştur. Bu sebeple, temeldeki taş bloklar üzerine daha küçük ebattaki taşlar koyularak direklerin esnemesi engellenmiştir. Özellikle kuzeybatı cephesinden fark edilen duvar örgüsü, tavana kadar takriben, 1.00 m. aralıklarla yerleştirilmiş yatay ve dikey hatılların arasında daha ince çıtaların birbirine geçirilmesiyle oluşturulan bir örgüyle doldurulmuştur. Üzeri de toprak, saman karışımı harçla kapatılmıştır (Foto. 237). Caminin beden duvarları sonraki süreçte, kıble yönünde tamamen, batıdan ise harime denk gelen yerler, sacla kaplanmıştır. Kuzey ve doğu cephenin de kireç kum karışımı bir harçla yenilendiği görülür. Cephelerde tek sıra halinde yerleştirilmiş dikdörtgen formlu ahşap çerçeveli pencereler açılmıştır. Doğuda 5 adet, batıda 4, güneyde ise 2 olmak üzere toplamda 11 pencere ile aydınlanmaktadır. Harim ve diğer bölümler, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli kırma çatıyla kapılıdır. Minaresi, müezzin mahfilinin batı duvarına bitişik nizamda yükselir. Çatıdan itibaren fark edilen minare, silindirik gövdeli, tek şerefeli ve sacla kaplı olup yaklaşık 10 m. yüksekliğindedir. Camiye giriş 1.60 m. açıklığındaki kapıyla, harim ve imam odası arasında yer alan, hol vasıtasıyla sağlanır. 2.27 x 6.72 m. ölçülerindeki giriş holü, batı yönden 2.02 m. kadar daraltılmış ve kapı eklenmiştir. Giriş holünün hemen kuzeyinde ise, 5.06 x 6.72 m. boyutlarında imam odası yer alır. Bu bölümde, giriş holü gibi batıdan 3.20 m. doğuya çekilmiştir. Batı cephedeki bu yeni mekânlar günümüzde odunluk olarak kullanılır. Kuzey cephede ayrıca odunluk kısmına açılan yeni kapı eklenmiştir. Giriş holünden, tek kanatlı ahşap bir kapı ile harime ulaşılır. Bu bölüm, 9.58 x 6.72 m. ebatlarında olup kuzeyde iki ahşap direğin hem tavana destek hem de müezzin

[138] Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii hakkındaki bilgiler, köy sakinlerinden, Nizam Yaş ve Yüksel Sezer'den alınmıştır.
[139] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 226.

ve kadınlar mahfilini oluşturan bir iskeletle bölündüğü görülür. Üst kat mahfili olmayan caminin kadınlara ayırılan bölümü perdeyle kapatılmıştır. Hemen karşısında ise müezzin mahfili yer alır (Foto. 238). Kıble duvarında minberi ve vaaz kürsüsü bulunmayan caminin, oldukça sade duvara oyulmuş ve yarım daire şeklinde dışa taşıntılı bir mihrap nişi vardır (Foto. 239). Ahşap tavanda kuzey-güney istikametinde dizilen tahtalar, dört adet yatay yerleştirilmiş hatıllarla güçlendirilmiştir (Foto. 240).

Süsleme Özellikleri: Cami, sade bir şekilde ele alınmış olup sadece tavanın ortasında el yordamıyla yapılmış, çok kollu basit bir yıldız motifi ile göbek oluşturulmuştur.

3.1.7. Kaynaşlı

3.1.7.1. Kaynaşlı İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.7.1.1. Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii

Katalog No: 34

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı İlçesi'ne bağlı Karaçalı Mahallesi sınırlarında, D-100 Karayolu'nun kuzey tarafında, Kaynaşlı Şehir Stadı'nın hemen yanında yer almaktadır (Ada 191, Parsel 54).

Fotoğraf No: 241-247

Çizim No: 34

İnceleme Tarihi: 28.07.2019

Tarihçesi: Kaynaşlı Orhan Gazi Cuma Camii, hem anayol güzergâhında yer alması hem de mimari bütünlüğünü büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmasına rağmen yapı hakkında çok fazla bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. 1323 yılında Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına katılan Düzce ve çevresinin, Kaynaşlı'nın Sarıçökek Köyü'nden bu bölgeye yerleşen Manav Türkleri tarafından, sık ağaçlarla kaplı alanda, çivi kullanılmadan yaptıkları ve "çantı tipi" denilen 700 yıllık Orhan Gazi Cuma Camii'ni, inşa ettikleri bilinir[140]. Bolu Müze Müdürlüğü'nün 1997 yılındaki çalışmaları neticesinde Orhan Gazi dönemine ait olduğu tespit edilen camii[141], Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2012'nin aralık ayında başlatılan restorasyon çalışmalarıyla elden geçirilip

[140] Kaynaşlı Belediyesi, "Orhan Gazi Cuma Camii", http://www.kaynasli.bel.tr/kaynasli/turizm/cuma-camii/ [Erişim tarihi: 08.12.2022].
[141] *Kaynaşlı 2000,* Kaynaşlı Belediyesi Yayını, 2000, s. 11.

29.06.2013 tarihinde yeniden ibadete açılmıştır[142]. Cami, birinci grup anıt eser olarak ta tescil edilmiştir[143].

Yapının İncelenmesi: Taş temel üzerine çivi kullanılmadan ağaç kütüklerinin birbirine geçirilmesiyle (Foto. 241-242-243) oluşturulmuş ibadet mekânı, 9.00 m. x 14.50 m. ölçülerinde olup dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 34). Yapı günümüzde restorasyon çalışması geçirdiği için, ön taraftaki son cemaat yerinde değişiklik yapılmıştır. Caminin eski fotoğrafların bakıldığında kuzeyindeki bu bölümün ahşap malzemeli ve kapalı bir birim olduğu göze çarpar. En ön kısımda ise 5 ahşap direğin taşıdığı bir sundurma yer alır. Fakat günümüzde kapalı olan son cemaat yeri ile sundurmanın iptal edilerek, 4 direğin desteklediği 3 yönden açık bir bölüm haline geldiği görülmektedir. Bu kısım, 3.00 m. x 9.00 m. ölçülerinde olup yağmurlu ve soğuk havalarda, üç yönden monte edilen şeffaf brandalarla muhafaza edilmektedir (Foto. 244). Son cemaat yerinden, 1.48 m. genişliğindeki kapı ile harime ulaşılır. Pencere sayısı çok az tutulan mekânda oldukça karanlık bir ortam söz konusudur (Foto. 245-246). Sadece, güney cephede mihrabın her iki yanında ve üst kısmında açılmıştır. Bu pencereler 76 cm. genişliğindedir. Üstte yer alan pencerenin sonradan açılmış olabileceği düşünülür. Pencereler dıştan ahşap söveli olup çift kanatlı kapaklarla muhafaza edilmiştir. Harimin ortasında, 20 cm. ölçülerindeki iki ahşap direk çatıyı desteklemektedir. Eski fotoğraflarında, bu desteklerin doğu ve batı cepheye de koyulduğu ve her iki yandan çapraz atılmış birer tahtayla güçlendirildiği görülür. 2012 yılındaki restorasyon çalışmasında doğu-batı cephesindeki direkler, yenilenen iç mekân döşemesinin içinde kalmış olup günümüzde sadece ortadaki direkler görülebilmektedir. İçten duvarları, taban, tavan, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü tamamen yenilenmiştir. Dış duvarların bütününde ikişer ahşap direkle yapı güçlendirilmiş olup kütüklerin bazı kısımlarındaki çürümelerden dolayı kısmi eklemelere gidilmiştir. Yapıda mahfil ve minareye yer verilmemiş olup kuzeyinde altıgen planlı şadırvan bulunmaktadır. Çatısı restorasyonda yenilenmiştir. İçten düz bir tavanla örtülü yapı, dıştan dört yöne eğimli kiremit kaplı, kırma çatıyla kapatılmıştır. Malzeme olarak meşe ağacı kullanılmıştır. Yapım tekniği ve kullanılan malzeme açısından, Aşağı Aftun Deresi Orhan Gazi Camii ile paralellik sergiler[144]. Yapı günümüzde faal bir şekilde kullanılmaktadır.

[142] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s. 225.
[143] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Karaçalı Orhangazi Cuma Camii", https://duzce.ktb.gov.tr/TR-208233/karacali-orhangazi-cuma-camii.html [Erişim tarihi: 08.12.2022].
[144] Ali Ertuğrul, İrfan Dursun, *a.g.m.*, s. 226.

Süsleme Özellikleri: Yapı sade bir şekilde ele alınmış olup herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Yalnızca köşelerde kütüklerin birbirine geçirilme tekniğinden dolayı dış cephedeki sadelik az da olsa kırılmıştır (Foto. 247).

3.1.7.1.2. Saz Köyü Camii

Katalog No: 35

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı ilçe merkezine yaklaşık 5 km. uzaklıktaki, Saz Köyü'nün Köyiçi Mevkii, Merkez Mahallesi'nde yer almaktadır (Ada: 101, Parsel: 20).

Fotoğraf No: 248-253

Çizim No: 35

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Tarihçesi: Saz Köyü, 1893-1894 yılları arasında Kafkasya'dan göç eden aileler tarafından kurulmuş bir yerleşimdir[145]. Kaynaklarda, köyde inşa edilen yapının hayırsever bir kişi tarafından mescit olarak yaptırıldığı belirtilmektedir[146]. Ancak zamanla köy halkının ihtiyaçlarına yetersiz kalması nedeniyle, mescidin camiye dönüştürülmesi yönünde resmî bir talepte bulunulmuştur. 25 Şevval 1314 (29 Mart 1897) tarihli vesikada, yeni bir cami inşası ile birlikte Şerin Efendi b. Çâkû'nun hatip olarak görevlendirilmesi talep edilmiştir[147]. Hatip atama tarihi, mescidin köyün kuruluşunu takip eden kısa bir süre içinde inşa edildiğine işaret etmektedir. Köy halkından[148] edinilen sözlü bilgiler de bu tarihsel verileri destekler niteliktedir. Söz konusu yapı, sadece ibadet mekânı değil, aynı zamanda köy odası ve medrese olarak da işlev görmüştür. Ayrıca dışardan gelen misafirler için de iki odalı bir bölümde bulunmaktaydı. Yaklaşık 15 ila 20 yıl kadar kullanılan ilk yapının hemen batısına, günümüzde hâlen ibadete açık olan cami inşa edilmiştir. İlk yapı ise 1976 yılına kadar medrese olarak hizmet vermeye devam etmiş, bu

[145] T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, "Sazköy", http://www.kaynasli.gov.tr/sazkoy [Erişim tarihi: 10.04.2025].
[146] Zeynel Özlü, *İlk Çağdan Cumhuriyete Düzce*, s. 307.
[147] Köy ahalisi ilgili mercilere başvurarak mescidin câmiye dönüştürülmesini ve câmiye de "borca hesabı üzere" Şerin Efendi b. Çâkû'nun hatip olarak tayin edilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Şerin Efendi hakkında erbâb-ı vukûf ve itimad tarafından bir araştırma yapılmış ve Şerin Efendi'nin Abaza Mehdi köyü 54/1 nolu hânede ikâmet ettiği, H.1280 (M.1863/1864) doğumlu olduğu ve kur'ây-ı bakâya ve firârîsi olmadığı tespit edilmiştir. Şerin Efendi bir heyet ve Asâkîr-i şâhâney-i redif mülâzımlarından Kadri Efendi'nin hazır bulunduğu bir mecliste, kaza idare meclisi meclis-i şer'îsinde de, meslekî bir sınava tabi tutulmuş ve "borca hesabı" üzere hatip olarak tayini yapılmıştır.
[148] Saz Köyü'nün dört dönemdir muhtarlığını yapmış ve hâlen bu görevini sürdüren Haluk Cengiz'den, köy ve camiyle ilgili detaylı bilgiler edinilmiştir.

tarihten sonra da yerine imam evi yapılmıştır. Günümüzdeki mevcut cami, zaman içerisinde çeşitli onarımlar geçirmiştir. Orijinalinde hartama adı verilen ahşap örtüyle kaplı olan çatısı, 1980 yılında kiremit malzeme ile değiştirilmiştir. 1985 yılında yapının kuzeyine yeni bir bölüm eklenmiş; bu bölümün sağ tarafına imam odası, sol tarafına ise ayakkabılık ve ibadet alanı yerleştirilmiştir. 1990'lı yıllarda ise işlemeli giriş kapısı ve saçakları yenilenmiştir. Takip eden yıllarda, köy halkının katkılarıyla pencere doğramaları ahşaptan pvc malzemeye dönüştürülmüş; harimde yer alan mihrap, minber ve vaaz kürsüsü yenilenmiş, ayrıca pencere altlarına kadar lambri kaplama yapılmıştır. Ahşap olarak inşa edilen minare, daha sonraki bir tarihte sacla kaplanmıştır.

Yapının İncelenmesi: Cami, kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen bir alan üzerine bina edilmiş, 9.32 x 13.91 m ölçülerinde, ahşap konstrüksiyonlu bir yapıdır (Çizim 35). Beden duvarları, taş temel üzerinde ahşap iskeleti oluşturan dikme ve kirişler arasındaki boşlukların, fındık sopalarıyla örülüp toprak sıva ile kaplanarak oluşturulmuştur. Duvarların kalınlığı 30 cm, yüksekliği, 6.42 metredir. Üzeri içten düz ahşap tavan, dıştan bindirme saçaklı kırma çatı ile örtülüdür. Caminin minaresi, kuzeybatı köşede yapının içinden yükselmektedir. Giriş kısmı ise kadınlar mahfilinden sağlanmakta olup minarenin yüksekliği yaklaşık 40 m'dir. 30 cm kalınlığındaki minare direği, basamakları, iskeleti ve alt desteği tamamen ahşap olup dıştan oluklu çinko levhalarla kaplıdır. Caminin önünde, sonradan eklenmiş bir giriş mekânı bulunmaktadır (Foto. 248). Dıştan caminin temel seviyesi, tahta kaplama ile gizlenmiştir. Açık mavi renkle sıvalı cepheler, iki farklı formda düzenlenmiş pencerelerle hareketlendirilmiştir. Doğu ve batı cephede 3'er, kıble cephesinde 2 adet olmak üzere, harimden dışarıya açılan pencereler oldukça dar-uzun bir yapıya sahiptir (Foto. 249). 1.16 x 3.46 m ölçülerinde olup üst kısımları yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. Daha küçük tutulan diğer pencereler, kuzeydeki kapalı mahfil üzerindedir. 0,76 x 1,52 m ölçülerindeki düz atkılı bu pencerelerden altlı üstlü yerleştirilen 4'ü yan cephelerin kuzey ucunda, 3 tanesi ise kuzey cephenin üst kesiminde yer alır. Yapıda pencere çerçevelerinin tamamı pvc kaplamalı olarak yenilenmiştir.

Camiye girişin sağlandığı kuzey cephenin önünde yer alan giriş mekânı, birinci kat seviyesine kadar yükseltilmiş, kırma çatılı betonarme bir yapıdır (3.80 x 4.78 m). Kapısı yenilenmiş olan cami girişi, cephenin ortasındadır. Girişin önünde, iki katlı ahşap mahfil yer alır. Mahfili destekleyen altlı üstlü sekiz ağaç direkten, yanlardaki dördü duvara bitişik, diğerleri bağımsızdır (Foto. 250). Seki biçiminde yükseltilmiş olan girişin iki yanı, müezzin mahfili olarak düzenlenmiştir. Bunlardan batıdakinin köşesinde

bulunan döner merdiven ile üst kat mahfiline çıkılmaktadır. Bu kısmın ortası, dikdörtgen formlu bir balkon şeklinde, 1 m kadar dışa taşırılmıştır. Harimin ahşap kaplamalı tavanında, tahtaların birleşim yerleri, kendi içinde dikdörtgen oluşturan çıtalarla kapatılmıştır. Tavanın köşeleri ile orta kesiminde, şekilli küçük ahşap parçalar ve çıtalarla oluşturulmuş geometrik şekiller, yapıdaki yegâne bezeme unsurlarını oluşturur. Duvarlar, zeminden belirli bir seviyeye kadar lambri ile kaplı olup geri kalan kısmı, dış cephe ile yakın tonda boyanmış olan harimin ahşap olan kapısı, mihrabı, minber ve vaiz kürsüsünün, son zamanlarda yapıya eklendiği anlaşılmaktadır (Foto. 251).

Süsleme Özellikleri: Yapıda süslemenin görüldüğü, ahşap tavan yüzeyi, basit süsleme unsurlarıyla detaylandırılmıştır. Tavanın kenarlarında ve merkezdeki tavan göbeğinin çerçevesinde, Düzce'de çoğu yapı örneği görülen, küçük ahşap parçaların zikzak oluşturacak şekilde çakılmasıyla oluşturulmuş şeritler dolanmaktadır. Merkezdeki göbeğin kuzey ve güneyinde, çıtalardan üçgen ve baklava dilimi, şeklinde alanlar oluşturularak mihrap aksının vurgulandığı görülür (Foto. 252). Dairesel formlu tavan göbeği ise ok ucu şeklindeki motiflerle düzenlenmiştir (Foto. 253).

3.1.7.1.3. Murat Bey Köyü Camii

Katalog No: 36

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı ilçe merkezine yaklaşık 7 km uzaklıktaki Murat Bey Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Ada: 112, Parsel: 19).

Fotoğraf No: 254-262

Çizim No: 36

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Tarihçesi: Murat Bey Köyü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında Kafkasya'dan Anadolu'ya göç eden Argın ailesinin reisi Murat Bey tarafından kurulmuştur. Köy, ilk kurulduğunda, Kafkasya'daki yerleşim yerlerine atıfla Abhazlar tarafından "Anuha" ismiyle anılmıştır. Zamanla "Abaza Murad Bey", "Darıyeri Murad Bey" gibi adlarla da bilinen yerleşim, Karadeniz bölgesinden gerçekleşen göçlerin etkisiyle günümüzde "Murat Bey" ismini alarak bu adla anılmaya devam etmektedir[149]. Günümüzde köyde yaşayan Abaza nüfusu, zamanla gerçekleşen göçler sebebiyle belirgin

[149] T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, "Muratbey", http://www.kaynasli.gov.tr/muratbey [Erişim tarihi: 08.04.2025].

ölçüde azalmıştır. Ancak hâlen köyde ikamet eden ve köyün kurucusu Murat Bey'in kardeşinin torunu olan Kenan Argun'dan elde edilen sözlü anlatımlar, caminin geçmişine dair önemli veriler sunmaktadır. Aktarılan bilgilere göre, cami 1903 yılında babası Selamet, amcaları Ahmet Ağa, Süleyman Çavuş, Nazif ve dedesinin öncülüğünde, köy halkının da katkılarıyla inşa edildiğini iler sürmektedir. 1909 yılında ise köy sakinlerinden Gökoğlu Hacı Med bin Mah adlı şahıs, dönemin yerel yönetim merkezi olan kazadaki hükümet konağında bulunan bidayet mahkemesi odasına başvurarak, cami için 2000 kuruşluk bir meblayı vakfettiğini beyan etmiş ve bu vakfa dair belirli şartlar[150] ileri sürmüştür[151]. Yapı, 02.05.2003 senesinde, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun kararı ile tescillenmiştir[152]. Ancak 2005 senesinde iki cephesinin yıkılması sonrasında kullanılmayan cami, günümüzde âtıl vaziyettedir.

Yapının İncelenmesi: Cami, 7,38 x 11,10 m. ölçülerinde, dikey dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Çizim 36). Yapı, ahşap kütükler üzerine oturtulmuştur. 4,50 m yüksekiliğindeki beden duvarlarında yöreye özgü çiteme adı verilen inşa tekniği ile bina edilmiştir (Foto. 254-255). Hımış ile benzer olan bu teknikte, duvarlar, ahşap iskelet arasında yabani fındık sopalarının birbirine geçirilmesiyle oluşturularak üzeri toprak ve saman karışımı harçla sıvanmaktadır (Foto. 256). Geçirdiği onarımlardan dolayı bazı kısımlarda ahşap arası tuğla örgüyü de görebilmek mümkündür. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan yapı, harim ile kuzeyindeki giriş mekanından meydan gelmektedir. Günümüze ulaşan cephelerinden, kuzeyde 4, doğu da ise 2 pencere bulunmaktadır. Bu açıklıklar 94 cm genişliğinde olup ahşap çerçeveli ve düşey dikdörtgen formundadır (Foto. 257-258). Harim ve son cemaat yeri içten ahşap malzemeli düz tavan, dıştan dört yöne eğimli yüksek bir çatı ile örtülür. 1999 depreminde hasar gören minare yıkılmış, harimin kuzey duvarındaki ahşap minare direği ise yerinde kalmıştır.

Cami giriş, kuzey cephenin ortasına konumlandırılmış çift kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. 1,70 m genişliğindeki kapı, ahşap söveli olup kapı kanatlarında kare ve

---

[150] Vakıf Şartları şu şekildedir: *"1. Tevliyet (Vakıf yöneticiliği), Vakfın idaresi (tevliyet görevi), vakfı kuran kişi (Hacı Med bin Mah) hayatta olduğu sürece kendisine, vefatından sonra ise salih (dürüst ve dindar) çocuklarına, onların nesli tükenirse yakın akrabalarından salih olanlara geçecektir. Ayrıca, köyden Ahmed bin Mehmed adlı bir kişi de mütevelli (vakıf yöneticisi) olarak görevlendirilecektir. 2. Vakıf parası, Eytam Sandığı (yetimlere destek amacıyla kurulmuş mali bir kurum) aracılığıyla işletilecek (istirbah edilecek) yani kâr getirecek şekilde değerlendirilecektir. 3. Elde edilecek yıllık 180 kuruşluk kârın, yarısı camideki hatiplik görevine, diğer yarısı ise caminin imamlık görevine tahsis edilecektir. 4. Vakfın şartlarını değiştirme, genişletme veya azaltma yetkisi yalnızca vakfı kuran kişiye aittir. 5. Eğer vakıf sona ererse (inkıraza uğrarsa), elde kalan para ve birikmiş gelirler, fakir Müslümanlara dağıtılacaktır. Vakfa, İcra Mübaşiri Tevfik Efendi ve Muhzır (mahkeme celp memuru) Mehmed Ağa, şahadet (tanıklık) etmişlerdir (13 Şaban 1327/30 Ağustos 1909)".*

[151] Zeynel Özlü, *İlkçağdan Cumhuriyete Düzce*, s. 298.

[152] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 232.

yatay dikdörtgen formunda birbirini takip eden tablalar sıralanmıştır. Bu kapı aracılığıyla giriş mekanına ulaşılmaktadır. Bu bölüm 2,94 x 7,38 m ölçülerinde olup batısındaki ahşap merdivenlerle kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Doğu yönde ise ahşap şebekeyle sınırlandırılmış bir mekan oluşturulmuştur. Buradaki sobanın varlığı, köylülerin burada toplandığı ve bir köy odası işlevinin olduğunu düşündürmektedir. Ana girişle aynı aksda bulunan harim kapısı, aynı boyularda çift kanatlı ve ahşap malzemeli olarak tasarlanmıştır. Ancak bu kapı görsellik açısıdan daha ön palndadır. Her iki kapı kanadında da yatay çıtalarla üçer tane kare panolar açılmıştır. Bu alanlarda, çapraz atılmış silmelerle üçgenler oluşturulmuştur. Harim bölümü, 7,38 x 8,16 m ölçülerinde olup kuzeyden kadınlar mahfili ile bölünmüştür. 5,34 m derinliğindeki mahfil, zeminden tavana yükselen iki bağımsız direkle taşınır; ahşap korkuluklu bölümün ortasında hafif öne çıkan bir cumba bulunur (Foto. 259). Alt kısımda da yine ahşap korkuluklarla harim sınırlandırılarak müezzin mahfili oluşturulmuştur. Bu birimler tabana göre yüksek tutulmuş vaziyettedir. Harim mekanında sadece doğu duvarı ve kıble cephesindeki mihrabı ve vaaz kürsüsünü tutan kısmi duvarlar günümüze ulaşabilmiştir. Kıble duvarının ortasında cepheden öne çıkan, alçıdan sade bir mihrap vardır. Sivri kemerli mihrap nişi, düşey dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Minberi mevcut olmayıp vaaz kürsüsü de doğu duvarına bitişik nizamda konumlandırılmıştır. Kare biçimindeki kürsü basit bir formdadır (Foto. 260-261).

Süsleme Özellikleri: Yapı genel olarak yalın bir mimari anlayışla inşa edilmiştir. İç ve dış cephelerde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmazken, yalnızca kapı kanatlarında ve mahfilin korkuluklarında görsel bir hareketlilik söz konusudur. Ahşap tavanda ise yöredeki camilerde sıklıkla rastlanan tavan göbeği, mimariyi görsel açıdan zenginleştiren detay olarak öne çıkmaktadır (Foto. 262).

3.1.7.1.4. Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii

Katalog No: 37

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı ilçe merkezine yaklaşık 15 km. uzaklıktaki Bıçkıyanı Köyü, Bıçkı Suyu Mevkii'ndeki köy mezarlığı içerisinde (Ada 108, Parsel 3) yer almaktadır.

Fotoğraf No: 263-271

Çizim No: 37

İnceleme Tarihi: 28.07.2019

Tarihçesi: Cami'nin inşa tarihi olarak mihrabın üzerinde 1335 yılı görülmekte olup bunun Rumi takvime göre 1919 yılına tekabül ettiği, cami adının yazılı olduğu giriş kapısı üzerindeki levhada, her iki tarihin birlikte gösterilmiş oluşundan anlaşılmaktadır. İki kat ölçeğinde inşa edilmiş ahşap tavanlı caminin daha sonra bir müddet, çevredeki Murat Bey, Bakacak, Dipsizgöl, Yeşiltepe, Bıçkı ve Çamlıca Köyleri'nin Cuma camisi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Yapı, tescil edildiği 29.08.2018'den beri 2. grup anıt eseri statüsündedir[153].

Yapının İncelenmesi: 8.60 x 13.20 m ölçülerindeki yapı, kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Çizim 37). Harim ile önündeki kapalı mahfilden oluşan yapının üzeri, içten düz ahşap tavan, dıştan kırma çatı ile örtülü olup minaresi bulunmamaktadır. 5 m yükseklik ve 0.70 m kalınlığındaki beden duvarları, içte ve dışta sıvalıdır . Bunun yanında içeriden, duvarlarda belirli aralıklarla yatay olarak atılmış hatıllar ile minberin köşk kısmının arkasında kalmış sıvasız duvar yüzeyinde, ahşap çatkıların arası taş dolgulanarak üzerinin kerpiç sıva ile kapatıldığı görülebilmektedir. (Foto. 263-264). Taş malzeme ayrıca mihrapta kullanılmış, mahfiller, minber ve vaiz kürsüsü, ahşaptan imal edilmiştir. Günümüzdeki kırma çatının üzeri ise oluklu çinko levhalarla kaplıdır. Cami dıştan, oldukça basit görünüşlüdür. Cephelere açılmış alt-üstlü 17 pencere ile yapının aydınlatılması sağlanmıştır. Pencere düzeni, mahfilden dışa açılanlar dışında simetriktir. Bundan önceki camilere göre daha küçük tutulduğu gözlenen pencereler düz atkılı olup çerçeveleri pvc malzeme ile yenilenmiştir.

Kuzey cephenin ortasında bulunan 1,70 m açıklığındaki demir kapı vasıtasıyla caminin son cemaat mahalline geçilmektedir. İçten 2. 46 x 8. 60 m ölçülerindeki mekânın, iç duvarları birinci kat seviyesinde sınırlandırılarak üst katı, harime açılan ahşap mahfile katılmıştır. Tavan kaplaması kartonpiyerle değiştirilmiş son cemaatin, batı duvarına yerleştirilmiş ahşap merdivenlerle, üst kat mahfiline ulaşılmaktadır (Foto. 265). Son cemaatin yerinin, güney duvarı ortasındaki çift kanatlı ahşap kapı ile girilen asıl ibadet alanı, 8,60 x 10,74 m ölçülerindedir (Foto. 266-267-268). Girişin iki yanında, birer basamak yükseltilmiş ahşap müezzin mahfilleri yer alır. Bunların üzerinde uzanan, girişin önündeki iki ağaç direkle destekli üst kat mahfili ise sonradan harimin üçte biri açıkta

[153] T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Tescil Kararları, 2018 Yılı", https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/60519,duzce-ili-kaynasli-ilcesi-bickiyani-koyu-86-parselde-ye-.pdf?0[Erişim tarihi: 07.04.2025].

kalacak şekilde güneye doğru uzatılmıştır. Uzatma işlemi yapılırken, orijinal mahfilin balkon şeklindeki çıkıntısına dokunulmadığından, burası, üst kat zemininin ortasında, etrafı korkuluklu işlevsiz bir alan haline gelmiştir (Foto. 269). Mahfilin uzatılan bölümü, beşi mihrabın gerisinde yan yana sıralanan toplam altı ağaç direkle desteklenmiştir. Harim içerisinde görülen direkler ile bunların üzerinden birbirine atılan kirişlerin tamamı, kare kesitlidir. Harimin düz tahtalarla kaplı tavanı ile mahfiller beyaz, duvar yüzeyleri ise krem renginde boyanmıştır. Mihrap, dikdörtgen bir kütle halinde güney duvarından 50 cm taşırılmış olup 2.24 m genişlik ve 2.70 m yüksekliğindedir. Ortadaki dört kenarlı mihrap nişinin üzeri yarım daire kemerli olmakla birlikte alt kenarları s kıvrımlıdır. Mihrabın üst kısmı, iki uçtan taşkın konsollarla sınırlandırılmış düz ve içbükey silme sonlanmaktadır. Bu kısmın alt tarafında, yerel bir usta tarafından kabartma olarak işlenmiş ayet vb. yazılı levhalar ile bitkisel motifler yer almaktadır. En üstte, ince birer silme ile dikdörtgen çerçeveler içerisine alınmış dört levhada, sağdan sola doğru sırasıyla "Kelime-i Tevhîd", Rahmân Suresi'nin 26. Ayeti[154] ile Kassas Suresi 88.[155] ve Al-i İmran Suresi'nin 37. ayetinden[156] alınmış ibareler yazılıdır. Bunların sol alt yanında, daha başka yazılar da olmakla birlikte tahribat nedeniyle içeriği anlaşılamamıştır. Yazıların dışında alınlığın orta kesiminde büyük boyutlu olarak gülbezek şeklinde işlenmiş basit motifler ile sağ alt köşede 1335 tarihli yer almaktadır (Foto. 270). Genel itibariyle sade bir görünüme sahip olan minber, batı cepheye bitişik şekilde konumlandırılmıştır. Giriş açıklığı düz atkılı olarak tasarlanmış, köşk kısmı ise piramidal bir külah ile sonlandırılmıştır. Minberin korkuluk bölümü iki kademeli bir yapıda olup, dikey hatlarla dört bölüme ayrılmıştır. Aynalık kısmında ise geometrik şekillerden oluşan bir kompozisyon dikkat çekmektedir. Köşk bölümünün açıklığı, içten dilimli çıtalarla bezeli olup, alt kısmı kapalı tutulmuştur (Foto. 271). Vaaz kürsüsü kare planlıdır. Kürsü yüzeyleri, köşelerden uygulanan silmelerle çerçevelenmiş; üst bölüm ise kademeli silmelerle hareketlendirilmiş bir korniş ve korkuluk kuşağı ile sonlandırılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Yapı, yalın bir anlayışla inşa edilmiş olup, estetik unsurlardan ziyade işlevselliğin ön planda tutulduğu görülmektedir.

3.1.7.1.5. Yeniyurt Köyü Camii

[154] "Kullu men 'aleyhâ fân(in)" / Yeryüzünde bulunanların hepsi fânidir.
[155] "Kullu şey-in hâlikun illâ vecheh" / "O'nun yüzünden (Zatından) başka her şey helak olucudur".
[156] "Küllemâ dehale aleyhâ Zekeriyya'l mihrâb" / "Zekeriyya, onun (Meryem'in) yanına mâbede her girdiğinde".

Katalog No: 38

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı ilçe merkezine yaklaşık 22 km. uzaklıktaki Yeniyurt Köyü, Merkez Mahallesi, Camiyanı Mevkii'nde yer almaktadır (Ada: 117, Parsel: 3).

Fotoğraf No: 272-281

Çizim No: 38

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Tarihçesi: 93' Harbi sırasında Trabzon ve dolaylarından gelen aileler[157] tarafından kurulan köyden[158] günümüze ulaşan caminin, yapılış tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yörede "çiteme" olarak adlandırılan duvar örgüsü ile inşa edilen ahşap tavanlı caminin, benzer örnekleri ve içerisinde yer alan boyalı süslemelerden hareketle, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yapıldığı düşünülmektedir. Yapı, 1970 yılında kapsamlı bir tadilattan geçirilmiştir. Bu süreçte, duvarların iç ve dış yüzeylerindeki geleneksel toprak sıva kaldırılarak yerine beton sıva uygulanmıştır. Köydeki araştırmalarımız sırasında, camideki nakışların "Türkücü Ali Usta" tarafından yapıldığı ve 1970 onarımı sırasında kendisinin köye gelerek nakışları aslına göre yenilediği sıklıkla dile getirilmiştir. Bu sırada cami kapılarının da "Zeki Zengin" isimli bir usta tarafından değiştirildiği öğrenilmiştir. Daha sonraları ahşap minarenin yıkılması üzerine, beton kaide üzerine günümüzdeki minare inşa edilmiştir. Bu minarenin yapımı Mehmet Baykal tarafından gerçekleştirilmiştir[159]. Köy içerisinde yeni bir cami inşa edilmesi üzerine, 2019 yılında kullanımına son verilen yapı, yüzeysel sıva tahribatları dışında, büyük ölçüde sağlam durumdadır.

Yapının İncelenmesi: Cami eğimli bir arazi üzerine 8 x 13,10 m ölçülerinde, kuzey-güney doğrultulu olarak dikdörtgen planda inşa edilmiştir (Çizim 38). Harimin önünde, dışa kapalı bir son cemaat yeri yer almaktadır. Düz ahşap tavan üzeri kırma çatılı yapının duvarları, taş temel üzerinde yükseltilmiş ahşap karkas boşluklarının yabani fındık sopaları ve çamur sıvayla kapatılarak meydana getirilmiştir. Günümüzde duvarların içi ve dışı beyaz renkle sıvalıdır. Gövdesi sac levhalarla kapatılmış muhdes minaresi kuzeybatıda, camiden bağımsız olarak inşa edilmiştir. Yapı dıştan oldukça sade bir

[157] Cami, köyü kuran aileler; "Mahmutoğulları", "Kulaçoğulları", "İbiloğulları", "Mollaalioğulları", "Ayvazoğulları", "Mühretoğulları", "Koçelioğulları", "Hamzaoğulları", "Velioğulları", "İlhanlılar", "Kuruoğulları", "Mehtioğulları", "Çolakoğulları", "Ustaoğulları" ve "Balcıoğulları" tarafından imece usulü olarak inşa edilmiştir.
[158] T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, "Yeniyurt", http://www.kaynasli.gov.tr/yeniyurt [Erişim tarihi: 09.04.2025].
[159] Yeniyurt Köyü'nün kurucu ailelerinden biri olan Mahmutoğulları sülalesine mensup, dördüncü kuşak torun ve emekli öğretmen Ali Zengin'den, köyün ve caminin geçmişine dair ayrıntılı bilgiler temin edilmiştir.

görünüme sahiptir (Foto. 272-273-274). Sıvalı cephe yüzeylerinde, kuzey hariç iki sıra halinde, dikdörtgen formlu 19 pencere açılmıştır. Kuzeydeki giriş kapısının önüne iki yandan basamaklı alt yapı üzerinde yükseltilmiş, hımış duvarlı ve üzeri kırma çatılı ile örtülü bir giriş bölümü eklenmiştir. Son cemaat mahallinin üzeri, birinci kat seviyesinde kuzey-güney duvarı üzerine atılmış kalasla desteklenmiş düz ahşap tavanla örtülüdür. Giriş aksının iki yanı birer basamakla yükseltilen mahallin doğu yanı, duvarla kapatılmıştır. İmam odası olarak düzenlenen bu kısımda, dışarıdan ışık alan doğu penceresinin dışında, harimi gören bir pencereye daha bulunmaktadır. Dıştaki sadeliğe karşın yapının harimi, bezemelerle zenginleştirilmiş ahenkli bir görünüm sunmaktadır (Foto. 275-276-277). 7,55 x 10,40 m ölçülerindeki harimin üzeri, güney doğru mekânın üçte ikisine kadar "U" şeklinde uzanan üst kat mahfili ile çevrilir. Ortada bağımsız dört, doğu ve batıda duvara bitişik ikişer ahşap sütun ile desteklenen mahfile, kuzeybatı köşedeki merdivenlerle ulaşılmaktadır. Yan kanatlar 2,35 m genişliğindedir. Ortasında küçük dairesel bir balkonu olan kuzey kanadı ise 2,80 eninde olup ayrıca, kuzey duvarı ortasına bir kapı açılarak son cemaatin üst katından da istifade edilmiştir. Harim girişinin önünde, üst kat mahfilini destekleyen ve diğerlerinden 6 cm daha kalın tutulmuş iki ahşap direk daha bulunmaktadır (17x17 cm). Bu direkler aynı zamanda, girişin iki yanında birer basamakla yükseltilmiş, ahşap korkuluk müezzin mahfillerinin sınırını belirlemektedir. Düz ahşap kaplamalı tavanı, işlemeli çıtalar ve tavan göbekleri ile süslüdür (Foto. 278). Sade bir anlayışla ela alınan tavan süslemelerinin benzerleri; aynı malzemeden imal edilmiş mahfillerin korkuluk altı ve balkon kısmının tavanında, minberde ve vaiz kürsüsünde de görülmektedir (Foto. 281). Duvar yüzeyleri ise boya ile yapılmış çeşitli bezeme unsurlarıyla yoğun bir süslemeye tabi tutulmuştur. Mihrap, dikdörtgen bir kütle halinde kıble duvarından 30 cm kadar dışarı taşırılmış, mihrabın iki yanındaki duvar önlerinde de mihrapla aynı seviyede sekiler oluşturulmuştur. Mihrap ve 45 cm yüksekliğindeki sekilerin ön yüzleri, firuze renkli düz çinilerle kaplı olup mihrap nişi ayrıca kalem işi ile bezenmiştir.

Süsleme Özellikleri: Camideki ahşap süslemelerin belirli prensipler doğrultusunda, birbiriyle tamamen uyumlu şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Son cemaat yeri ile harim tavanında, ahşap mahfilin korkuluk altlarında, minberin kapı çerçevesinde ve ters konik külah biçimindeki vaaz kürsüsünde, kendi içinde dikdörtgenler oluşturan çıtalar ayrıca süslenmiştir (Foto. 280). Cami bu yönüyle, Düzce'de çıtalı süslemeye sahip diğer camilerden ayrılmaktadır. Bu süslemeler, çıtaların iki yanında, ince birer çerçeve

oluşturacak şekilde ince şeritler çakılarak çukurda kalan geniş orta kesimine geometrik şekilli parçalar raptedilmesiyle oluşturulmuştur. Çıtaların tamamında, ters düz olarak sıralanan C şekilli veya baklava dilimi ve çemberin tekrarında oluşan, iki tip geometrik düzen görülmektedir. Dairesel formlu göbekler, ahşap süslemeler içerisinde ikinci bir grubu oluşturmaktadır. Altısı harim ve biri son cemaat yeri üst katı tavanında, biri mahfil çıkmasının yüzeyinde, bir tanesi de minberin yan aynalığında olmak üzere toplam 9 adettir. Bunların hepsi birbirinden farklı olup bir çemberin etrafını saran üçgenler ile çemberin, birbiri içinden geçen geometrik parçalar veya kuşaklar halinde, S ya da helezoni kıvrımlı bir iki saptan müteşekkil unsurlarla dolgulandığı, oldukça zarif görünümler sunmaktadır. Bu iki süsleme grubunun dışında, minber korkuluğunda, birbiri içerisinden geçen üç saptan oluşan bir düzen ile tavan kirişleri, minber külahı ve vaaz kürsüsü gibi bazı yüzeylerde, sırala üçgen parçalarla meydana getirilmiş basit uygulamalar göze çarpmaktadır (Foto. 279). Camide sıva üzerine uygulanan nakışlar, şablon üzerine boya ile yapılmış, çoğu basit uygulamalardır. Süslemelerde yazılı ve bitkisel unsurlar ağırlıklı olmakla birlikte, dikkat çekici mimari tasvirli örneklere de yer verilmiştir. Geometrik süslemenin ise tek örneği, duvarların tepe seviyesinde ve alt sıra pencerelerin üst hizasında, duvarları dört yönde çevreleyen kuşakta görülmektedir. Koyu renk zemin üzerine, üçlü boyutlu izlenimi verecek şekilde iki farklı tonda renklendirilmiş zikzak motifleri, yerine uygun şekilde, kirpi saçak görünümü sunmaktadır. Bu süslemeye alttan bitişik olarak, iki yandan içe kıvrımlı birer sapla çevrili lale motifleri sıralanır. Pencerelerin üzerinde, ortadaki tepelikten çıkarak iki yana ayrılan, helezoni kıvrımlı saplardan müteşekkil, bitkisel süslemeler işli olup bunların, alt sıra pencere yanlarında, dörtte bir simetri esasına göre düzenlenmiş şekilde tekrar ele alınmıştır. Üst sıra pencerelerin aralarında, üzerinde; "Allah, Muhammed, Dört Halife ile Hasan ve Hüseyin" yazılı, sarı zemin üzerinde siyah çerçeveli madalyonlar yer alır. Bu madalyonların iki yanında, pencere üstlerindeki benzer, helezoni kıvrımlı saplar vardır. Bunların yüzey boşlukları, bağımsız duran hatayi üslubunda çiçek ve yapraklarla değerlendirilmiştir. Madalyon yazıları gibi camideki tüm hat örnekleri, siyah renkli celi sülüs hatla yazılmıştır. Yalnızca mihrabın üzerinde, süslü çerçeveler içerine alınmış, 'Sen (Hz. Muhammed) olmasaydın alemleri yaratmazdım' mealindeki "*levlake levlak lema halaktu'l-eflak*" yazılı levha, mavi renkle işlenmiştir. Dikdörtgen formlu levhanın üzerinde yer alan, aynı forma sahip ikinci levhada, Ali İmran Suresi 39. Ayetten alınma "*fenâdethül melâiketü ve hüve kaimün yüsallî fil mihrâbi*" (Mabedde durmuş namaz kılarken, melekler ona (Zekeriyaya) seslendiler) ibaresi görülmektedir. Kıble duvarını

yatay olarak iki bölerek yan duvarlarda mahfil başlangıcına kadar uzanan enli kuşak yüzeyine ise, batı duvarından başlamak üzere, Ayet'el Kürsî işlenmiştir. Söz konusu hat örneklerinden başka, yan duvarların alt sıra pencere aralarında, Kelime-i Şahadet, Besmele ve Allah'ın isimleri, istifli ve belirli harflerin kuyrukları uzatılarak yazılmıştır. Doğrudan sıva üzerine işlenen söz konusu örnekler, dıştan köşeleri lale motifli ince şeritlerle çerçeve içerisinde verilmiştir. Mimari süslemeler yan duvarlarda, karşılıklı olarak, mahfillerin altında kalan iki pencere arasındaki geniş yüzeylere resmedilmiştir. Doğu duvarda Kâbe tasviri bulunmaktadır. Altın yaldızlı siyah örtüsü ile işlenen Kâbe, mimari kurgunun en önünde, köşesinden görünür şekilde tasvir edilmiş, iki yanındaki Mescid-i Haram revakları da bakış açısına uygun olarak yerleştirilmiştir. Kubbeli revakların gerisinde, solda üç boyutlu izlenimi verilmiş binalar, sağda sık revaklı bir yapı yer almakta, ortada ise ikişer şerefeli iki minare yükselmektedir. Batı duvarda ise dıştan ağaçlarla çevrili revaklı avlusu ve on altı şerefeli altı minaresiyle Sultan Ahmed Camii olduğu anlaşılan bir cami resmi yer almaktadır. Bu iki tasvirden başka, nesnel unsurların ağırlıkta olduğu mihrap; otağı andıran kavsarası, ortasından iki mumlu bir şamdan sarkıtılmış, perde motifli mihrap nişi ile diğerlerine oranla daha zarif bir görünüme sahiptir.

3.1.8. Yığılca

3.1.8.1. Yığılca İlçesi'ne Bağlı Köyler

3.1.8.1.1. Hebeler Köyü Camii

Katalog No: 39

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Yığılca İlçesine bağlı, Hebeler Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 282-287

Çizim No: 39

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Tarihçesi: Hebeler Köyü, 19. yüzyılın son çeyreğinde Yörükler tarafından, kurulmuştur. Günümüzdeki köy sakinlerinden[160] alınan bilgiler ışığında, incelemiş olduğumuz mevcut yapının köyün ilk camisi olmadığı, aynı yerde tek katlı daha küçük ölçülerde, beden

[160] Köy ve cami hakkındaki bilgiler, Hebeler Köyü'nü kuranların 3. kuşaktan torunu olan, Nizamettin Kalaycı adlı kişiden alınmıştır.

duvarları ve çatısı ahşap konstrüksiyonlu bir ibadet mekânının yapıldığı bilinir. Sadece vakit namazlarının kılındığı cami, ayrıca köylülerin toplandığı bir oda işlevi de görmekteydi. Cuma ve Bayram namazları için ise köye 1 km. uzaklıktaki Yığılca, Merkez'de yer alan, Çayırlı Ahmetçiler ve Orhan Gazi Cuma Camii'ne gidilirdi. 1940'lı yıllara kadar kullanılan bu yapı, zamanla köye yetmediği için yıkılarak günümüzdeki mevcut caminin inşasına başlanmıştır. Yöredekilerin imece usulü yapmış oldukları bu cami, 1992 senesine kadar kullanılmıştır. Bu tarihte, köyün başka bir yerinde betonarme yeni bir cami yapılınca, eski yapı artık kullanılmamaya başlanmıştır. 1950'li yıllarda, caminin kuzeydoğusuna bir eklenti bina yapılmıştır. İki katlı olarak tasarlanan yapının alt katında, tuvalet ve abdest alma yeri, üst katında ise cami görevlisinin kalabileceği bir oda, mutfak ve tuvalet yapılmıştır. Ayrıca, zemindeki kot farkından dolayı güney yönde, kapalı birimler oluşturulmuştur. Bu kısım, köyleri gezerek çeşitli ihtiyaç malzemeleri satan pazarlamacı ve kalaycılar gibi dışardan gelen misafirlerin, konakladığı bir mekân ve depo olarak kullanılmıştır. 1975 senesinde caminin beden duvarlarında, zamanla çürüyen yerler yenilenmiştir. Minaresi, rüzgârlı havalarda çokça sallandığı için 1980 yılında, camiye zarar verir düşüncesiyle iptal edilmiştir. Cami, günümüzde oldukça bakımsız bir vaziyette durmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Eğimli bir arazine üzerine inşa edilen cami, zemindeki kot farkından dolayı, fevkani bir şekilde yapılmıştır. 6.42 m. x 11.56 m. ölçülerinde olup dikey dikdörtgen bir plan şeması yansıtır (Çizim 39). Caminin temelini, taş bloklar oluşturmaktadır. 30 cm. kalınlığındaki beden duvarları, belirli aralıklarla yatay konulan ahşap direklerin, dikey ve çapraz bir şekildeki hatıllarla, desteklendiği bir iskeletten oluşur. Ahşap hatılların arasında ise daha ince çıtaların birbirine geçirilerek oluşturulduğu bir örgü yer alır (Foto. 282). Hatılların arası da toprak, saman karışımı sıvayla kapatılmıştır. Son olarak yağmur suları, harca zarar vermesin diye cepheler dıştan tahta ile kaplanmıştır (Foto. 283). Fakat sonraki süreçte zamanla yıpranan duvarlarda, batı cephesinin tamamen, kıble yönünde ise zemin katının tuğla ile yenilediği görülür (Foto. 284). Batı cephedeki ahşap kaplamalar, tuğla üzerine tekrar çakılmış olup kıble ve doğu yöndeki tahtalar, çürüdükleri için dökülmüştür. Giriş cephesinde ise çiteme örgü yeni bir sıvayla kapatılmıştır. Cephelerde, dikdörtgen formda ahşap çerçeveli pencereler açılmıştır. Batı duvarında zemin kat dahil 8, doğu da ise 3 adet pencere vardır. Kuzeyinde tek açıklık olan yapının, kıble yönünde 6 olmak üzere, toplamda 18 adet pencere bulunmaktadır. Cephelerdeki onarımlardan dolayı, bazı pencerelerin daha geniş olduğu

görülür. Son cemaat yeri ve harim, içten ahşap malzemeli düz bir tavanla örtülü iken dıştan dört yöne eğimli, kırma çatıyla kapatılmıştır. Günümüzde mevcut olmayan minarenin sadece, harimin kuzey duvarındaki direği görülmektedir. Tek şerefeli ve ahşap silindirik bir gövde ile kaplı olduğu öğrenilmiştir.

Camiye giriş, kuzeydoğuda yer alan 80 cm. genişliğindeki, üç yönden ahşap söveli kapı açıklığı ile sağlanır. 4.30 x 6.42 m. ölçülerindeki giriş bölümü, hem son cemaat yeri olarak hem de halkın toplanıp köy meselelerini konuştukları bir birim olarak kullanılmıştır. Köşelerdeki sekiler ve giriş kapısı önündeki soba bacası, bu amaç doğrultusunda eklenmiştir. Son cemaat yerinden, ortadaki kapı ile harime geçilmektedir. Girişin hemen sağında bir pencere daha açılmış fakat sonraki süreçte bu açıklık büyük oranda kapatılarak küçük bir göz halinde bırakılmıştır. Harim mekânı, 6.42 x 7.26 m. ölçülerindedir. Kuzeyinde, 2.35 m. genişliğinde, ahşaptan, direkler üzerine yapılmış kadınlar mahfili yer alır. Güneyden ahşap korkuluklarla sınırlanmıştır (Foto. 285). Bu kısma, kuzey cephedeki ek yapıdan ulaşılır. Genellikle mahfilin hemen altına yapılan bölünmüş alanlar, bu yapıda tercih edilmemiştir. Harimdeki yatay yerleştirilmiş direkler, içten fark edilir vaziyettedir. İç mekândaki toprak sıva, sonraki süreçte kireç, kum karışımı bir harçla yenilenmiştir. Kıble duvarında yer alan sade mihrap nişi, dışa taşıntı yapmıştır. İçten, yarım daire formlu bir kemer, etrafı ahşap çıtalarla çevrili bir görünüme sahiptir (Foto. 286). Minber ve vaaz kürsüsü orijinal haldedir. Ahşaptan yapılmış minberi batı duvarına bitişik nizamda olup sade bir şekilde ele alınmıştır. Aynalık ve korkuluk bölümlerinde, yatay dikey ve çapraz dizilmiş çıtalar görülür. Köşk kısmında da, ay yıldız motifine yer verilmiştir. Vaaz kürsüsü de aynı şekilde ahşaptan, kare formlu, sade bir görünüme sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Yapı oldukça sade bir şekilde ele alınmış olup sadece ahşap tavandaki göbek detayından bahsedilebilir (Foto. 287).

3.1.8.1.2. Yığılca Orhan Gazi Camii

Katalog No: 40

Bulunduğu Yer: Yığılca ilçe merkezinde, Mareşal Fevzi Çakmak Mahallesi, Düzce Caddesi üzerinde (Ada: 35, Parsel: 5) yer almaktadır.

Fotoğraf No: 288-294

Çizim No: 40

İnceleme Tarihi: 23.07.2019

Tarihçesi: Günümüzdeki mevcut cami, eskinin yerine yeni baştan inşa edilmiştir. Yapımına 1959 yılında başlanmış, ertesi yıl tamamlanarak 1 Ekim 1960'ta ibadete açılmıştır. 1903 yılında tamir edilmesi gerekliliği hakkında düzenlenmiş arşiv kaydı bulunan önceki caminin, aslının çantılı olduğu fakat bunun da zamanla ahşap iskelet arasına, fındık dallarından elde edilen çıtalar ve tuğla ile örülmek suretiyle yenilendiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla 1959-60 arasındaki inşa faaliyeti, üçüncü yapı evresine tekabül etmektedir. Bu yapı da ahşap iskeletli olup, araları tamamen tuğla dolguludur. Ancak aynı teknikle yapılan önceki örneklerden farklı olarak, daha sağlam ve yalıtımlı olması amacıyla beden duvarlarının dış yüzeyi bir kez daha tuğla ile örülmüş; böylece daha kalın ve dayanıklı bir cephe elde edilmiştir. Caminin inşası, Üsküb'den getirilen "Çakaloğlu" adlı bir usta tarafından gerçekleştirilmiştir. Tavan süslemeleri ise 1960 yılında, yerel zanaatkâr "Recep Usta" tarafından yapılmıştır. Sonraki tamirler sırasında caminin camları yenilenmiş, çatısı da bugünkü geniş saçaklı görünümüne kavuşacak şekilde onarılmıştır. Ayrıca cepheler sıva ile kaplanırken kapı-pencere kenarları ile duvar köşeleri ve kat aralarına, süslemeli taşkın silmeler eklenmiştir.

Yapının İncelenmesi: Harim ile önündeki kapalı son cemaat yerinden oluşan yapı, iki kat ölçeğinde inşa edilmiş, derinlemesine dikdörtgen plan şemasına sahiptir (Çizim 40). 14.40 x 25.00 m ölçülerinde olup yüksekliği, zeminden saçağa kadar 5.80 m'dir. Caminin üzeri içten ahşap destekli düz tavan, dıştan alaturka kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Minaresi kuzeybatıda, kadınlar mahfilinin içinden yükselmektedir. Silindirik gövdeli ve tek şerefeli minare, yaklaşık 25 metre yüksekliğindedir. Hımış duvarlı yapının bugün sıva altında kalan tuğla dolgusu dışında, tamamen ahşap malzemenin hakimiyeti görülür. Yalnızca minare dıştan, oluklu çinko levha ile kaplanmıştır. Caminin; biri kuzey cephenin ortasında son cemaat yerine, diğeri batı cephede harime açılan iki giriş kapısı bulunmaktadır. Yan kapının önünde, üzeri kırma çatılı giriş mekânı yer alır. Cephelerde olabildiğince pencereye yer verilmiştir. Simetri esasına göre, altlı üstlü yerleştirilen toplam 35 pencerenin tamamı dikdörtgen formlu olup alt sıra pencereleri biraz daha büyük tutulmuştur (Foto. 288-289-290). Son cemaat mahalli içten 7.22 x 13.64 m ölçülerindedir. Mekânın üzeri, birinci kat seviyesinde sınırlandırılarak üst katı, kadınlar mahfilinin alanına dahil edilmiştir. Ahşap kaplamalı tavanı ortadan iki direkle desteklenen mahallin, doğu yanı camekanla kapatılarak odaya dönüştürülmüştür. 2 m

genişliğindeki odanın son cemaat yeriyle irtibatı olmayıp kapısı harime açılır. Mekânın batı duvarında üst kata çıkışı sağlayan "U" biçimli merdivenler, güney duvarının ortasındaki kapının iki yanında da birer pencere yer alır. Ahşap olan kadınlar mahfili, son cemaat mahallinden iki kat daha geniştir. Mahfilin harime taşan kısmı dört ağaç direkle desteklidir. Ayrıca, dördü bu direklerin üzerinde, ikisi daha geride olmak üzere mahfil üzerinde, tavanı destekleyen altı direk daha bulunmaktadır. Direklerin alt ve üst tarafı kare, kısa tutulan gövde kısmı ise sekizgen formludur. Mahfilin direkler arasında yer alan balkon kısmı, 6.41 m uzunluğunda ve 1.56 m genişliğinde olup daha önceki örneklere göre oldukça büyüktür. 13.50 x 17.00 m ölçülerindeki harimde, girişin iki yanı birer basamak yükseltilerek ortadan ayrılmıştır. Muhtemelen müezzin mahfili olarak tasarlanan bu kısımların korkulukları bulunmamaktadır. Harim üzeri, yanlarda ikişer bağımsız direk ve bunların üzerinden dört yöne atılan kalaslarla destekli ahşap tavanla örtülüdür. Bağımsız olan direkler kare kesitlidir. Yüzeyleri ayrıca tahtayla kaplınmış olan bu direkler, mahfildekilere göre oldukça kalın olup bir kenarının genişliği 36 cm'dir. Kaplamaları düz çıtalarla bölünerek detaylandırılan tavan olup merkezi, üçgen ve baklava dilimi şeklindeki bağımsız ahşap parçalar ile süslenmiş ve raptedilen unsurlar koyu renkle boyanarak tavanda iki renklilik elde edilmiştir (Foto. 291-292-293-294). Tavan dışındaki kısımlarda açık mavi renk hakimdir. Güney cephenin ortasındaki mihrabı, kademe kademe yükselen bir görümüme sahiptir. Dıştan alçı sıvalı olup mihrap nişi yarım daire kemerlidir. Ahşap minber ve vaiz kürsüsü sonradan eklenmiştir. Minberin köşk kısmı çevresinde, klasik dönem taklidi Rumili süslemeler bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yığılca Orhan Gazi Camii'nde özgün süsleme unsurları yalnızca ahşap tavanla sınırlıdır. Bunun dışında günümüze ulaşabilmiş herhangi bir özgün süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Tavan süslemeleri de oldukça sade tutulmuş, geometrik formlar ve renk kontrastıyla sınırlı bir estetik anlayış benimsenmiştir.

3.2. Çeşmeler

3.2.1. Merkez

3.2.1.1. Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi

Katalog No: 41

Bulunduğu Yer: Düzce ili Merkez ilçesine bağlı Terzialiler Mahallesi Çarşı İçi Caddesi'nde (Parsel: 2183, Pafta: 13) arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan eski yapı kalıntılarının bulunduğu alanda, atıl vaziyette durmaktadır.

Fotoğraf No: 295-299

Çizim No: 41-44

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Tarihçesi: Çeşme, üzerinde yer alan, 33 x 27 cm. ölçülerindeki üç satırlık sülüs hatlı kitabeye göre, Üsküdü Kazası Ayanı Topçuzâde Mehmed Ağa tarafından H.1218 (M.1803) yılında inşa edilmiştir (Foto. 295). Konuralp Meydanı'nda yaptırılan çeşme, yol yapım çalışmaları nedeniyle bulunduğu yerden kaldırılarak Konuralp Çay Bahçesi'nin meydana bakan cephesine taşınmıştır. Daha sonra, 2000'li yıllarda çay bahçesinin yıkımı sırasında çeşme bugünkü yerine nakledilmiştir.

طوبجی زاده غاوصنه دللدر بو خیرات *Topcuzâde gavsına dellildir bu hayrât*

محمّد اغا همّتیله چشمه بولدی حیات *Muhammed Ağa himmetiyle çeşme buldu hayât*

بیك ایکیوز ان سکزده جاری اولدی ماِ الحیات *Bin ikiyüz on sekizde câri oldu maü'l-hayât*

Yapının İncelenmesi: Çeşmenin günümüze ulaşan parçaları ve eski görsellerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, yapının bağımsız dört cepheli bir meydan çeşmesi olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır (Foto. 296), (Çizim 41). Günümüzdeki kitabeli cephenin ölçüleri yükseklik: 1.62 m., genişlik: 2.35 m. şeklindedir (Foto. 297). Bu cephede, 30 cm. genişliğinde ve ortadaki daha yüksek tutulmuş kaş kemer formunda yüzeysel üç niş yer almaktadır (Çizim 42). Her nişin içinde birer adet lüle bulunmaktadır. Ortadaki nişte, diğerlerinden farklı olarak iki sıra halinde kaş kemer uygulaması görülmektedir. Sağ ve sol taraftaki nişlerin alınlık kısımlarında ise kemer formuna atfen oluşturulmuş kabartmalar yer almaktadır. En sağdaki nişin üst kısmına denk gelen noktada, fazla suyun tahliyesini sağlamak amacıyla açılmış bir gider yolu bulunmaktadır. Ayrıca, ön yüze niş

görünümü kazandıran sivri kemerli form yıkılmıştır. Fakat kemer izleri görülebilmektedir. Çeşmenin doğu cephesi, 1.26 m. yükseklik ve 1.15 m. genişliğe sahiptir. Bu cephede de sivri kemer uygulamasının izleri gözlemlenmektedir (Foto. 298). Alt bölümde, kitabeli cephede olduğu gibi 30 cm. genişliğinde bir niş yer almakta olup, ortasında bir lüle bulunmaktadır (Çizim 43). Batı kanadı ise 1.26 x 1.04 m. ölçülerinde olup, benzer mimari uygulamalara sahiptir (Çizim 44), (Foto. 299). Eski görsellerden, çeşmenin üst örtüsünün düz dam şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Yapının inşasında dikdörtgen kesitli iri taş bloklar kullanılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Çeşme, süsleme açısından sade bir görünüme sahiptir. Cephelerde ele alınan kaş kemer formundaki yüzeysel nişler ve bu nişlerin üzerindeki bazı detaylar, yapıdaki nadir hareketliliği sağlayan unsurlardır.

3.2.1.2. Dağdibi Köyü Çeşmesi

Katalog No: 42

Bulunduğu Yer: Çeşme, Düzce Merkez'e bağlı Dağdibi Köyü'nde (Ada: 113, Parsel 1) yer almaktadır.

Fotoğraf No: 300-303

Çizim No: 45-46

İnceleme Tarihi: 20.09.2022

Tarihçesi: Çeşmenin ön cephesinin sağ üst köşesinde, daire içine alınmış kartuşta, H.1327, (M. 1909-10) senesi yazılıdır.

Yapının İncelenmesi: Çeşme, kuzey-güney ekseninde bağımsız bir yapı olarak inşa edilmiştir (Foto. 300). Yüksekliği 1.59 m., genişliği 2.37 m. ve derinliği 1.80 m. olan çeşme, dikdörtgen prizma formunda olup tek yüzlü bir cephe düzenine sahiptir (Çizim 45). Ön cephe, tek bir taş bloktan oluşmaktadır. Enine ikiye ayrılmış bu cephede, alt bölüm dar tutulmuş olup iki musluk yer almaktadır (Çizim 46). Zamanla, üstten borular eklenerek üçüncü bir su çıkışı ilave edilmiştir. Geniş tutulan üst bölümde, taş üzerine kabartma tekniğiyle işlenmiş dilimli kemerler içerisine alınmış sağlı sollu bitkisel motifler bulunmaktadır (Foto. 301). Tarih kitabesi, sağdaki kemerin hemen yanında, 18 cm. çapında bir daire/madalyon içerisindedir (Foto. 302). Çeşmenin su teknesi, 2.37 x 0.60 m ölçülerindedir. Cephenin en üst kısmında, çeşmeyi sınırlandıran 30 cm

genişliğinde taştan bir korniş yer almaktadır. Ancak, yaklaşık 20 yıl önce gerçekleştirilen onarımlar sırasında korniş, su teknesi ve yan cephelerin mermerle kaplandığı, ayrıca düz dam şeklindeki üst örtünün sacdan yapılmış bir gölgelikle kapatıldığı tespit edilmiştir (Foto. 303). Bunun yanı sıra, yapının arka cephesine bir musluk eklenmiş ve önüne bir su teknesi yapılmıştır. Çeşme günümüzde akar vaziyettedir. Malzeme olarak taş kullanılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Süsleme açısından oldukça sade bir görünüme sahiptir. Ön cephede, dilimli kemerler içerisinde, sağlı sollu vazo içerisinden çıkan üzüm salkımları kabartma tekniğiyle işlenmiştir.

3.2.1.3. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi

Katalog No: 43

Bulunduğu Yer: Düzce Merkeze bağlı Orhangazi Mahallesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 304-307

Çizim No: 47-48

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Tarihçesi: Çeşmenin güney cephesinde dört satır halinde, son üç satırı iki bölümlü olarak yazılmış talik hatlı mermer kitabeye göre, Receb oğlu Abdullah tarafından, Bolulu Durmuş Usta'ya 1927 senesinde yaptırılmıştır (Foto. 304).

بولی دورمش عوسطه

حقك ازنیله ایلرك بو چشمه‌یی بنا کلن كچن صو ایچه‌رك ایده‌لر دعا

و سقاهم ربهم شراً طهوراً رحمت ایتسون ارواح بانیلره خدا

صاحب مشترکلریله رجب اغلی عبد الله صاحب مشترکلریله رجب اغلی عبد الله

Bolu(lu) Durmuş Usta

Gelen geçen su içerek ideler dua Hakkın izniyle eylerik bu çeşmeyi bina

Rahmet etsun ervah-ı bânilere Hüdâ Ve sekahüm rabbühüm şarâben tahûra

Sâhib-i müşterekleriyle Receb oğlu Abdullah *Sâhib-i müşterekleriyle Receb oğlu Abdullah*

Yapının İncelenmesi: Çeşme, kuzey-güney ekseninde, hafif meyilli bir zemin üzerinde yer almaktadır (Foto. 305). İlk inşa edildiğinde bağımsız bir çeşme olarak tasarlanmış olan yapı, günümüzde bir evin bahçe duvarına bitişik halde bulunmaktadır. Çeşmenin yüksekliği, 1,70 m. genişliği 1,90 m. derinliği de 1.78 m.'dir. Kare formuna yakın bir plan şeması yansıtan bu yapı, tek yüzlü ve bağımsız çeşmeler grubunda yer almaktadır (Çizim 47). Güney cephesi, her iki yandan 17 cm. genişliğindeki köşe sütunceleri ile sınırlandırılmıştır. Oldukça büyük tutulan aynalık kısmı 1.50 x 1.57 m. ölçülerinde olup tek bir musluğa yer verilmiştir. İlk yapımında lüle formunda olan bu kısım, günümüzde şebeke suyu bağlantısı nedeniyle musluk takılarak değiştirilmiştir. Aynalık bölümünün üst kısmı, 15 cm. genişliğindeki bir bordür ile sonlanmakta olup, bu detay depo kısmında da devam etmektedir. Bordürlerde ve köşe sütuncelerinin kaide ve başlıklarında, yatay silmelerle kademelenme oluşturulmuştur (Çizim 48). Su teknesi, 1.90 x 0.55 m ölçülerinde olup, günümüzde neredeyse yol seviyesiyle aynı hizaya gelmiştir. Her iki yanında, 32 cm. genişliğinde oturma sekileri yer almaktadır. Bu kısımlar demir kelepçelerle yanındaki taşlara kenetlenmiştir. Su teknesinin hemen sağında, sonradan yapılmış ve teknenin devamı niteliğinde bir bölüm bulunmaktadır. Ön cephe, üst kısmında blok taşlarla çevrelenmiş, ortasında mermer bir yazıtın yer aldığı kitabelik bölümüyle sonlanmaktadır. Kitabeyi çevreleyen dalgalı hatlara sahip blok taşlar ve kitabeyi örten yarım daire formundaki taş, cepheye hareketlilik katmıştır. Kitabenin her iki yanındaki alanlarda ise volüt tarzında kıvrımlar yer almaktadır. Ayrıca, bu bölümün hemen sağında dikdörtgen bir kütle ve üzerinde dairesel bir form yer almakta olup, parçanın diğer eşinin kayıp olduğu gözlemlenmiştir. Su deposu, 1.78 x 1.90 m. ölçülerindedir ve kırma çatı ile örtülüdür (Foto. 306-307). Kitabelik bölümünde mermer, diğer alanlarda ise taş malzeme kullanılmıştır. Çeşme günümüzde faaldir.

Süsleme Özellikleri: Süsleme açısından, yapı sade bir görünüme sahiptir. Ön cepheyi sınırlandıran köşe sütunları, çeşmeyi üç yönden çevreleyen bordürler ve bu kısımdaki kademelenme sadeliğin önüne geçen nadir unsurlardır. Ayrıca en üst kısımda kıvrımlı blok taşların oluşturduğu kitabelik bölümünü de bu unsurlar içinde değerlendirebiliriz.

3.1.1. Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi

Katalog No: 44

Bulunduğu Yer: Düzce'nin Merkez ilçesine bağlı Aynalı Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 308-311

Çizim No: 49-50

İnceleme Tarihi: 21.09.2022

Tarihçesi: Çeşme, günümüzde Aynalı Köyü'nde yaşayan Osman Ruhi Yılmaz'ın aktardığı bilgilere göre, annesinin dedesi Mehmet Can tarafından inşa ettirilmiştir. Hayırsever bir kişi olduğu öğrenilen Mehmet Can'ın, farklı bölgelerde de çeşitli hayır işlerine öncülük ettiği bilinmektedir. Çeşme üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından, kesin inşa tarihi tespit edilememektedir. Ancak yörede yaşayanların görüşleri doğrultusunda, yapının en az 100 yıllık olduğu tahmin edilmektedir[161].

Yapının İncelenmesi: Çeşme, kuzey-güney ekseninde, bağımsız bir yapı olarak inşa edilmiştir (Foto. 308). Çeşmenin yüksekliği 1.65, genişliği 2.50, derinliği ise 1.46 metredir. Dikdörtgen prizma formunda tasarlanan çeşme, tek yüzlü bir cephe düzenine sahiptir (Çizim 49). Çeşmenin ön cephesi, tek bir taş bloktan oluşmaktadır. Dikdörtgen biçimli bu cephede, lüle tam merkezde konumlandırılmıştır. Lüle, kazıma tekniğiyle oluşturulmuş üç dilimli bir kemer içerisine alınmıştır (Çizim 50). Ayrıca, lülenin sağında ve üst kısmında tahliye boruları yer almaktadır. Su teknesi, 2.10 x 0.62 m. ölçülerinde olup, her iki yanında oturma sekileri bulunmaktadır. Çeşmenin cephesinin en üst bölümünde, yapıyı sınırlayan 25 cm. genişliğinde taş bir korniş yer almaktadır. Bu kornişin, birkaç blok taşın demir kelepçelerle birbirine sabitlenmesiyle oluşturulduğu görülmektedir. Ön cephede yer alan ve üç ayrı parçadan oluşan kornişin yalnızca orta bölümünde, yani dilimli kemerin hemen üzerinde, taşa oyulmuş çiçek motifleri bulunmaktadır. Diğer bölümler sade bırakılmıştır. Kornişin en üst kısmı ise yatay bir silme ile sonlanmaktadır. Çeşmenin arka tarafında, üst üste yerleştirilmiş iki blok taş ile bir basamak oluşturulmuş ve bu basamak aracılığıyla düz dam şeklindeki çatıya çıkış sağlanmıştır (Foto. 309-310). Konuralp'e 2 km. uzaklıkta bulunan Aynalı Köyü, yol güzergâhında yer aldığından, geçmişte buradan geçen yolcular ve yöre halkı, çeşmenin

[161] İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen çeşmenin, Osman Ruhi Yılmaz ve köy sakinlerinden alınan bilgiler doğrultusunda en az 100 yıllık olabileceği tahmin edilir. Aynalı Köyü'nde yaşayan 80, 85 yaş aralığındaki birkaç kişiden alınan görüşlerde, çocuklarından beri bu yapının olduğu ve ne zaman yapıldığını bilmedikleri öğrenilmiştir. Bu da yapının en az 85 yıllık olduğunu göstermekle birlikte daha eskiye de dayanabileceğine işaret etmektedir.

bu bölümünde dinlenir, sohbet eder ve namaz kılardı. Aynı zamanda, deponun kapağını oluşturan bu bölüm belirli aralıklarla açılarak su deposunun temizliği gerçekleştirilirdi. Günümüzde, su borularındaki sorunlar nedeniyle çeşmeye su ulaşmamakta ve bu nedenle yapı işlevini yerine getirememektedir. Çeşmenin inşasında temel malzeme olarak taş kullanılmıştır. Konuralp gibi bir antik yerleşim alanına yakın konumda bulunması sebebiyle yapıda kullanılan taşların devşirme malzeme olabileceği değerlendirilmektedir.

Süsleme Özellikleri: Çeşme, süsleme açısından oldukça sade bir yapıya sahiptir. Ön cephede, kazıma tekniğiyle oluşturulmuş üç dilimli bir kemer yer almakta olup, ayrıca üst kısımda, kornişin yalnızca orta bölümünde taşa oyulmuş basit çiçek motifleri bulunmaktadır (Foto. 311). Ayrıca kornişin varlığı, yapının görsel hareketliliğini artıran unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

3.2.2. Akçakoca

3.2.2.1. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi

Katalog No: 45

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mahallesi, Başar Sokak'ta, (Ada: 59, Parsel: 23) Hacılı Camii'nin tam karşısında yer almaktadır.

Fotoğraf No: 312-314

Çizim No: 51-52

İnceleme Tarihi: 24.07.2019

Tarihçesi: Çeşmenin kuzey cephesindeki üç satırlık celi sülüs hatlı mermer kitabeye göre, Islahlı Hacı Ahmedzâde merhûm Hacı Ahmed Efendi tarafından, fî 1 Ramazan Sene H.1327 (M.1909-10) yıllarında yaptırılmıştır. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 12.06.1995 yılında tescil edilmiştir[162].

Ve sekâhum rabbuhum şarâben tahûrâ و سقیهم ربّهم شراباً طهوراً

Sahibü'l-hayrât ve'l-hasenât Âb-ı Islahlı Hacı صاحب الخ یرات ولحسنات اب اصلاحلی حاجی

[162] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 89.

احمد زاده مرحوم حاجی احمد افندی روحنه فی ۱ رمضان سنه ۱۳۲۷ *Ahmedzâde merhûm Hacı Ahmed Efendi rûhuna fî 1 Ramazan Sene 1327*

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney ekseninde, meyilli bir zemin üzerine bağımsız bir çeşme olarak inşa edilmiştir (Foto. 312). Çeşmenin yüksekliği, 2.04 m. genişliği 2.06 m. derinliği de 2.04 m.'dir. Kare formundaki yapı, tek yüzlü bir cephe özelliğine sahiptir (Çizim 51). Ön cephe, her iki yandan köşe sütunceleri ile sınırlandırılmış olup, ortada yer alan aynalık ve alınlık bölümleri yatay bir şekilde birbirinden ayrılmaktadır. Aynalık bölümü 0.54 x 1.42 m. ölçülerinde olup tek bir musluk barındırmaktadır. Aynalığın üst kısmında yer alan 0.90 x 1.42 m. boyutlarındaki alınlık ise daha büyük ölçektedir (Çizim 52). Mermer kaplı olan bu bölümde, 3 satır halinde cetvellerle birbirinden ayrılmış, celi sülüs hat ile yazılmış 36 x 84 cm. boyutlarında bir kitabelik bulunmaktadır. Kitabenin çerçevesi ve yazıları, siyah renkle belirginleştirilerek vurgulanmıştır (Foto. 313). Kitabenin hemen altında, su tasının asıldığı bölümün boşluğu dikkat çekmektedir. Köşe sütunlarının kaide ve başlıkları, yatay silmeler ile vurgulanmış, başlık kısmında ise mermer üzerine oyulmuş iki sıra halinde lale motifleri işlenmiştir. Bu süsleme detayları, çeşmenin görsel estetiğini zenginleştiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Aynalık genişliğinde tutulmuş olan su teknesi, günümüzde yol seviyesinin altında kalmıştır. Geleneksel olarak çeşmelerde görülen oturma sekileri, bu yapıda tercih edilmemiştir. Çeşmenin en üst bölümünde, yapıyı sınırlandıran 30 cm. genişliğinde bir mermer korniş bulunmaktadır. Kornişin her iki yanında başlıklara yer verilerek alt kısımla uyumlu bir kompozisyon oluşturulmuştur. Kornişin en üst kısmı yatay bir silme ile sonlandırılmış olup, mevcut izlerden yan cephelerde de devam ettiği anlaşılmaktadır. Çeşmenin arkasında 2.04 x 2.08 m. ölçülerinde bir su deposu yer almaktadır. Tuğla malzeme ile inşa edilen bu bölüm, zamanla sıvanmış olmakla birlikte, günümüzde sıvaların tahrip olduğu ve yapının bakımsız bir halde bulunduğu görülmektedir. Yapının üst örtüsü düz dam şeklindedir. Malzeme açısından değerlendirildiğinde, ön cephede mermer kaplama kullanılmış, yan cepheler ve aynalık kısmı ise içten tuğla, dıştan sıva ile kaplanmıştır. İlk inşa edildiği dönemde taş malzeme kullanıldığı, ancak sonraki onarımlar sırasında bazı bölümlerin tuğla ile yenilendiği tahmin edilmektedir. Çeşme günümüzde faal durumdadır.

Süsleme Özellikleri: Süsleme unsurları açısından değerlendirildiğinde, ön cephede simetrik bir düzen içinde yerleştirilmiş sütunların başlıklarında, mermere oyulmuş lale

motifleri bulunmaktadır (Foto. 314). Bu bitkisel süslemeler, iki sıra halinde işlenmiş olup yapraklardaki damar ayrıntıları titizlikle betimlenmiştir. Bunun yanı sıra, ön cephenin her iki yanında konumlanan sütunlar ile yapıyı üstten sınırlayan korniş, cepheye hareketlilik kazandıran belirgin unsurlar arasında yer almaktadır.

3.2.3. Gümüşova

3.2.3.1. Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi

Katalog No: 46

Bulunduğu Yer: Düzce İli, Gümüşova İlçesi, Selamlar Köyü'nde (Pafta: 2, Parsel: 351) yer alan çeşme, günümüzde merkez caminin kuzey avlu duvarına bitişik olarak konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 315-318

Çizim No: 53-54

İnceleme Tarihi: 10.10.2021

Tarihçesi: Çeşme üzerinde iki kitabe bulunmaktadır. Ön cephenin batı ve doğusunda, 46 cm. çapındaki madalyonlar içerisinde geçen bilgilere göre çeşme, H.1326 (M.1908) yılında Hacı Bekir Ağa ve İbrahim Ağa tarafından yaptırılmıştır. Her iki kitabenin, üstten iki tarafında 10 cm. çapındaki dairesel kartuşlar içerisinde, batıda (sağda) "Ameli", (solda) "Düzceli" yazmakta, doğuda ise (sağda) "Ömer Usta", (solda) "Maşallah" ifadeleri geçmektedir (Foto. 315-316). Her iki kitabede, taş üzerine celi sülüs hatlı olarak yazılmıştır. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 10.08.1988 yılında tescil edilmiştir[163]. Günümüzde çeşme faal değildir ve su haznesi, caminin ihtiyaçları doğrultusunda depo olarak kullanılmaktadır.

Batı yöndeki (sağdaki) kitabe:

Sahibü'l-hayrât	صاحب ال خيرات
Ve'lhasenât el-Hac Bekir Ağa	وال حسنات الحاج بكر اغا
Fî 15 Cemaziyel Ahir Sene 1326 *(15 Temmuz 1908)*	فی ١٥ جمادی الاخر سنه ١٣٢٦

[163] Özcan Budak, Mahmut Kurt, Yunus Reyhan Taşçıoğlu, *a.g.e.*, s. 227.

Doğu yöndeki (soldaki) kitabe:

صاحب ال خیرات	*Sahibü'l-hayrât*
وال حسنات ابراهیم اغا	*Ve'l hasenât İbrahim Ağa*
فی ۱ تموز سنه ۱۳۲٤	*Fî 1 Temmuz Sene 1324 (15 Temmuz 1908)*

Yapının İncelenmesi: Çeşme, kuzey-güney ekseninde, eğimli bir zemin üzerine bağımsız bir yapı olarak inşa edilmiş olup daha sonraki süreçte güney yönünde bir cami inşa edilmiştir (Foto. 317). Günümüzde, çeşmenin üzerinde caminin avlusu, batı yönünde ise dükkânlar yer almaktadır (Foto. 318). Çeşmenin yüksekliği, 2.60 m. genişliği 3.40 m. derinliği de 2.80 m.'dir. Yatay dikdörtgen prizma formuna sahip olan yapı, tek yüzlü bir cephe düzenine sahiptir (Çizim 53). Ön cephede 1.04 m. açıklığında yuvarlak kemerli nişin bulunduğu çerçevenin, üzengi taşları ve kilit taşı, cepheden öne doğru taşırılmıştır. Ayna taşında haznedeki fazla suyun tahliyesi için yapılmış bir gider yolu görülmektedir. Çeşme, 16 cm. genişliğinde iki kademeli bir silme ile yatay olarak ikiye ayrılmıştır. En alt kısımda, 50 cm. açıklığında dilimli kemerlerle çevrelenmiş üç adet lüle boşluğu bulunmaktadır (Çizim 54). Cephe boyunca uzanan su teknesinin, boyu 3.40 m. eni, 60 cm. derinliği de, 36 cm.'dir. Cephe üstten 20 cm. genişliğindeki bir silmeyle son bulmaktadır. Üst örtü düz dam şeklindedir. Malzeme olarak düzgün blok taşların kullanıldığı görülür. Daha sonraki süreçte, çeşmenin cephesi iki farklı renge boyanmış, kitabeler ise siyah renkte belirginleştirilerek kontrast oluşturulmuştur.

Süsleme Özellikleri: Süsleme unsuru olarak, batı ve doğudaki her iki kitabe de madalyon içerisine alınmış olup bu dairesel hat çelenk motifi ile kuşatılmıştır. Bu madalyonların altında yuvarlak kartuşlar içerisinde basit görünümlü çiçek motiflerine yer verilmiştir. Yuvarlak kemerin kilit taşı üzerinde içi boş dairesel bir form bulunmaktadır. Ayrıca ön cephenin, alt ve üst kısımlarındaki silmelerle, cepheye hareketlilik kazandırılmıştır.

3.3. Değirmenler

3.3.1. Merkez

3.3.1.1. Sertari Değirmeni

Katalog No: 47

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez'e bağlı, Boğaziçi Beldesi'nin Ballar Mahallesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 319-322

Çizim No: 55

İnceleme Tarihi: 20.09.2022

Tarihçesi: Değirmenin günümüzdeki sahibi Selahattin Çabuk'tan alınan bilgilere göre, yapı, dedesinin dedesi Osman Çabuk tarafından inşa ettirilmiştir. 93 Harbi sırasında Artvin'in Hopa ilçesine bağlı Subaşı Köyü'nden Düzce Merkez'e bağlı Suncuk Köyü'ne göç eden Osman Çabuk'un, göç öncesinde de değirmencilikle uğraştığı bilinmektedir. Osman Çabuk, Subaşı Köyü'nden ayrılırken yanında bir değirmen taşı getirmiş, bir diğerini ise ileride geri dönerim düşüncesiyle köyünde bırakmıştır. 1880'li yıllarda inşa edildiği anlaşılan değirmenin, günümüzde yaklaşık 140 yıllık bir geçmişe sahip olduğu tespit edilmiştir. 1984 yılında, beşinci kuşaktan torunu olan Selahattin Çabuk tarafından birtakım onarım ve değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, çatı kısmı özgün hâlinde hartama adı verilen ince ahşap plakalarla kaplanmış ve üzerine oluk formunda eski kiremitler yerleştirilmişken, çatının çökmesi üzerine yapılan müdahaleyle saca çevrilmiştir. Aynı yıl, zamanla çürüyen ahşap oluk ve çark sistemi de onarılmış; oluklar beton, çark ise demir malzeme ile değiştirilmiştir. Değirmenin geri kalan bölümleri ise orijinalliğini korumaktadır. Nitekim, Osman Çabuk'un köyünden getirdiği orijinal değirmen taşı günümüzde hâlen kullanılmaktadır. Uzun yıllardır Suncuk Deresi'nden sağlanan suyla çalışan bu değirmen, büyük ölçüde özgün yapısını koruması ve günümüzde de işlevini sürdürmesi bakımından önemli bir kültürel miras niteliği taşımaktadır.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış olan yapı, 3.00 x 2.25 metre ölçülerindedir (Çizim 55). Doğu cephesinde, 75 cm. genişliğinde bir giriş kapısı yer almaktadır (Foto. 319). Kapının hemen solunda, ahşaptan bir seki bulunmaktadır. Yapıda yer alan tek pencere açıklığı ise güney cephesinde olup, 35 cm. açıklığındadır (Foto. 320). Değirmen mekanizması, kuzey duvarına bitişik nizamda düzenlenmiştir (Foto. 321). Büyük oranda orijinal özelliklerini korumayan bu mekanizmanın, üst tekne kısmı 77 x 71 cm ölçülerinde, değirmen taşı da 60 cm çapındadır. Öğütülen unun aktığı alt tekne bölümü ise 1,35 x 0,41 m boyutlarındadır. Mekanizmanın hemen sol tarafında, taşlar arasındaki mesafeyi ayarlamaya yarayan bir kol sistemi bulunmaktadır. Ayrıca, sol

tarafta eskiden çark savağını kontrol eden bir kol yer almakta iken, bu unsurun zamanla çürüyerek işlevini yitirmesi nedeniyle, günümüzde aynı işlev alttaki savağa bağlı bir zincir mekanizması aracılığıyla sağlanmaktadır. Malzeme bakımından değerlendirildiğinde, yapı büyük oranda özgünlüğünü korumaktadır. Sonradan yenilenen çatı, oluk ve çark kısımları dışında, ahşap malzeme küçük çaplı müdahalelere rağmen özgün yapısını muhafaza etmiştir. Üzeri sac kaplı kırma çatı ile örtülü olan değirmen, kapsamlı bir değişime uğramadan günümüze ulaşmış ve halen faal olarak kullanılmaktadır (Foto. 322).

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.1.2. Kenan Macit Değirmeni

Katalog No: 48

Bulunduğu Yer: Yapı, Düzce ili Merkez ilçesine bağlı Aydınpınar Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 323-325

Çizim No: 56

İnceleme Tarihi: 20.10.2022

Tarihçesi: Yapının inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, günümüzdeki sahibi Kenan Macit'ten alınan sözlü bilgiler doğrultusunda, yapının ilk sahibinin anne tarafından dedesi İlyas Yılmaz olduğu ve yaklaşık 135 yıl önce inşa edildiği anlaşılmaktadır. Değirmen, kuruluşundan itibaren kesintisiz bir şekilde Yılmaz ve Macit aileleri tarafından kullanılagelmiştir. 1973 yılında gerçekleştirilen çeşitli onarım çalışmaları sayesinde yapı günümüze ulaşabilmiştir. Bu kapsamda, orijinalde ahşap dalların birbirine geçirilmesiyle oluşturulan ve üzeri çamur sıva ile kaplanan beden duvarlarının, söz konusu onarımlar sırasında briket malzeme ile yenilendiği tespit edilmiştir. Ayrıca, bu tarihlerde eski ahşap olukların yerine günümüzde de kullanımda olan beton kanallar inşa edilmiştir. 1966'da temin edilen değirmen taşının[164] halen kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır. Uzun yıllardır su ihtiyacını Aydınpınar

[164] İzmir, Foça'dan getirtilen bu malzeme andezit denilen volkanik bir kayaç türüdür. Dayanıklı ve kolay kolay ısınmayan bu taş, öğütülen buğdayı yakmadan ve acı bir tat oluşmasını engelleyen özelliklerinden dolayı tercih edilmiştir. Değirmen, kaliteli işçilik sebebiyle çevre illerden bile çokça rağbet görmektedir.

Deresi'nden karşılayan değirmen, günümüzde de Kenan Macit tarafından faal olarak işletilmektedir.

Yapının İncelenmesi: Değirmen, iki bölümden oluşmaktadır. Asıl işlevsel mekân olarak değerlendirilen birim 5.00 x 4.37 metre ölçülerinde olup, öğütme işlemleri bu alanda gerçekleştirilmektedir. Dikdörtgene yakın plan şemasına sahip olan yapının sol tarafında yer alan ikinci bölüm ise yaklaşık 30 yıl önce eklenmiş olup, depo, mutfak ve dükkân gibi çeşitli amaçlarla kullanılmıştır (Çizim 56). Değirmene giriş, doğu cephesinde yer alan 1.16 m. genişliğindeki kapıdan sağlanmaktadır (Foto. 323). Girişin solunda, terazi, ağırlık birimleri ve çeşitli saklama kaplarının muhafaza edildiği bir alan bulunmaktadır. Girişin tam karşısında, kuzey cephesine bitişik şekilde, 4.14 x 0.47 m. ölçülerinde ahşaptan bir tezgâh yer almaktadır. Bu bölümde öğütülen unlar çuvallanarak sahiplerine teslim edilmek üzere bekletilirdi. Kuzey cephesinde ayrıca 63 cm. genişliğinde bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Diğer pencere açıklıkları ise güney ve doğu cephelerinde yer almakta olup, güney cephesindeki pencere 40 cm., doğu cephesindeki ise 64 cm. açıklığındadır. Güney cephede ayrıca 57 cm. genişliğinde bir su kanalı bulunmaktadır ve bu kanal değirmen mekanizmasıyla birleşmektedir. Genel itibariyle orijinalliği koruyan bu mekanizma da bazı yerler zamanla tahrip olduğu için malzeme de kısmi değişimler olmuştur. Fakat daha öncede belirttiğimiz gibi taşı, 1966'dan beri kullanılmaktadır. Değirmen taşının çapı 1.00 m., buğdayın koyulduğu tekne 0.70 x 1.30 metre; unun aktığı tekne ise 0.93 x 1.30 m.'dir. Hemen sağında 1.15 m. genişliğinde, üç basamaklı bir merdiven yer almakta olup bu merdiven vasıtasıyla buğday teknesine ulaşılmaktadır (Foto. 324-325). Üçüncü basamakta, iki kollu vana şeklinde bir mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizma, değirmen taşının harekete geçmesini ve durmasını sağlamaktadır. Ayrıca, öğütülen buğdayın incelik ve kalınlık oranı da bu düzenekle ayarlanabilmektedir. Taşın solunda ise "çark savağı" olarak adlandırılan, demirden yapılmış kollu bir sistem bulunmaktadır. Bu mekanizma, değirmen çalışmadığı zamanlarda basınçlı gelen suyun çarka zarar vermesini engellemek amacıyla suyun yönünü değiştirmeye yarayan işlevsel bir düzeneğe sahiptir. Malzeme olarak önceleri ahşap olan beden duvarları sonraki süreçte briket malzeme ile yenilenmiştir. Bu değişim, yapının günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşmasını mümkün kılmıştır. Yapının üzeri kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.1.3. Hacı Yakup Değirmeni

Katalog No: 49

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez ilçesine bağlı Beyköy Beldesi'nin Beytepe Mahallesi sınırları içerisinde konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 326-328

Çizim No: 57

İnceleme Tarihi: 22.09.2022

Tarihçesi: Değirmenle ilgili herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, yapının inşa tarihi ve banisi kesin olarak belirlenememektedir. Ancak, günümüzdeki varisleri olan Adem ve Ahmet Yazıcıoğlu'ndan alınan bilgilere göre, değirmen 1952 yılında, Karaçalı Çalıcuma Köyü'nden "Hacı Yakup" olarak bilinen bir kişiden, Muhsin Yazıcıoğlu satın almıştır. Değirmenin, Hacı Yakup'un mülkiyetinde kaç yıl kaldığı, kimin tarafından inşa ettirildiği ve tam olarak ne zaman yapıldığına dair kesin bilgilere ulaşılamamıştır. Hacı Yakup öncesine ait dönem hakkında net bir veri bulunmamakla birlikte, yapının ilk olarak gayrimüslimler tarafından inşa edildiğine yönelik varsayımlar da mevcuttur. Yapının mimari özellikleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Özellikle, duvarlarda taş ve tuğla malzemenin birlikte kullanımı, her ne kadar bire bir olmasa da, Bizans mimarisinde sıklıkla görülen almaşık örgü sistemini anımsatmaktadır. Bunun yanı sıra, 65 cm. kalınlığındaki duvarlar ve mazgal pencereler gibi unsurlar, yörede sıkça rastlanmayan mimari özellikler arasında yer almaktadır. Savunma yapısına özgü izler taşıyan yapının, ilk inşa edildiğinde değirmen işlevine mi yoksa farklı bir kullanım amacına mı hizmet ettiği ise kesin olarak tespit edilememiştir. Adem Yazıcıoğlu'nun babası Lütfü Yazıcıoğlu tarafından, 1967-1968 yılları arasında değirmende çeşitli onarım ve yenileme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, orijinalde ahşap malzemeden yapılmış oluklar ve yapı tabanı beton malzeme ile değiştirilmiştir. Ayrıca, alt bölümde yer alan ve başlangıçta ahşap malzemeden imal edilen çark mekanizması da metal çarklarla yenilenmiştir. Gerçekleştirilen bu müdahaleler sonucunda, özellikle güney cephede, değirmen taşlarının arka kısmında yapılan onarımların eski duvar dokusunu yansıtmadığı gözlemlenmektedir. 1980 yılında ise, yine Lütfü Yazıcıoğlu tarafından değirmene üçüncü bir taş ilave edilmiştir. Bu yeni taş, doğu yönünde konumlandırılmış olup, merkezde yer alan ve zamanla incelerek verimliliğini kaybeden taşın işlevini tamamlaması nedeniyle eklenmiştir. Söz konusu merkez taş, bu tarihten itibaren yalnızca hayvan yemi öğütme

amacıyla kullanılmış; diğer taşlar ise un üretiminde değerlendirilmiştir. Odayeri ve Samandere güzergâhlarından gelen iki ana su hattının birleşimiyle oluşan Uğur Köyü Deresi, değirmenin su ihtiyacını karşılayan ana kaynağı teşkil etmektedir. Değirmen, 2010 yılına kadar aktif olarak hizmet vermeye devam etmiş; ancak Düzce'de tarımsal faaliyetlerin azalması ve bölgenin sanayi kimliğinin giderek belirginleşmesiyle birlikte, yapıya olan talep kayda değer ölçüde düşmüştür. Bu sürecin doğal bir sonucu olarak, değirmende gerçekleştirilen üretim faaliyetleri zamanla azalmış ve nihayetinde 2010 yılında tamamen durmuştur.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış, yatay dikdörtgen formundaki yapı, 11.60 x 6.23 m. ölçülerine sahiptir (Çizim 57). Doğu cephesinde, kuzeye yakın bir konumda yer alan 1.70 m. genişliğindeki giriş açıklığı bulunmaktadır (Foto. 326). Dikey yerleştirilen ahşap tahtaların, yatay demir kelepçelerle sağlamlaştırıldığı bu kapı, sahip olduğu kilit sistemi, malzeme karakteri ve yapının genel büyüklüğüyle uyumlu boyutları bakımından, oldukça eski ve orijinal halini muhafaza ettiği izlenimini vermektedir. 65 cm. kalınlığındaki duvarlara sahip olan yapıda, toplam beş pencere açıklığına yer verilmiştir. Ancak, güney cephedeki pencere açıklıklarının daha sonraki müdahalelerle açıldığı, buna karşın kuzey cephede, 1.00 metre aralıklarla yan yana yerleştirilmiş, dıştan 18 cm, içten ise 50 cm açıklığındaki üç mazgal pencerenin orijinal olduğu anlaşılmaktadır (Foto. 327). Yapının güneybatı köşesinde konumlanan mekanizmalar, doğudan batıya doğru simetrik bir düzen içerisinde yerleştirilmiştir (Foto. 328). En doğudaki taşın, sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Taşlar arasında, üst teknelere ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla üç basamaklı ahşap merdivenler konumlandırılmıştır. En doğudaki mekanizmada, üst tekne 1.26 x 0.60 metre, taşın çapı 1.16 metre, alt tekne ise 1.26 x 1.00 metre ölçülerindedir. Orta bölümde yer alan taşın üst teknesi günümüze ulaşmamış olup, taşın çapı 1.02 metre, alt teknesi ise 1.20 x 1.03 metre olarak ölçülmüştür. Batıdaki son mekanizmada ise üst tekne 1.71 x 0.70 metre, taş çapı 1.10 metre ve öğütülen unun aktığı alt tekne 1.40 x 0.70 metre ölçülerine sahiptir. Orijinalde ahşap malzeme ile inşa edilen alt teknelerin zamanla beton malzeme ile yenilendiği gözlemlenmiştir. Mekanizmaların hemen solunda, değirmenin işleyişi sırasında su akışını yönlendirmeye yarayan çark savakları yer almaktadır. Bu çark savaklarından, en soldaki taş ile ilişkili olanın kırık olduğu görülür.

Yapının inşasında ağırlıklı olarak moloz taş malzeme kullanılmıştır. Tuğla ise, özellikle şerit formundaki dizilimlerde ve mazgal pencereler arasında dekoratif ve işlevsel

bir unsur olarak tercih edilmiştir. Cephelerin birleşim noktalarında ve kapı sövesinde, daha nitelikli bir işçilik gösteren düzgün kesme taş kullanımı dikkat çekmektedir. Zemin döşemesi başlangıçta ahşap malzeme ile oluşturulmuşken, oluk sisteminde gerçekleştirilen yenileme çalışmaları sırasında beton malzeme ile güçlendirilmiştir. Yapının üstü, ahşap direklerle desteklenen kırma çatı ile örtülmüş olup, çatı kaplaması başlangıçta oluk formundaki eski kiremitlerle sağlanmışken, ilerleyen yıllarda günümüz modern kiremitleri ile yenilenmiştir. Günümüzde faal olmayan bu değirmen, sahip olduğu büyük boyutları, birden fazla taş mekanizması ve mimari özelliklerindeki farklılıkları ile bölgedeki diğer örneklerden ayrışmakta ve özgün bir konum elde etmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.1.4. Hasan Türkoğlu Değirmeni

Katalog No: 50

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez'e bağlı Samandere Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 329-330

Çizim No: 58

İnceleme Tarihi: 20.09.2022

Tarihçesi: Değirmenin günümüzdeki sahibi Resul Türkoğlu'ndan alınan bilgilere göre yapı, dedesi Hasan Türkoğlu tarafından 1940'lı yıllarda inşa ettirilmiştir. 1957 yılında meydana gelen yangın sonucunda, yapının ahşap duvarları büyük oranda zarar görmüş ve aynı yıl kapsamlı bir onarım süreciyle büyük oranda yenilenmiştir. Günümüzde dahi bazı ahşap elemanlarda yangına bağlı yanık izlerinin varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir. 1973 yılında gerçekleştirilen müdahaleler kapsamında, başlangıçta ahşap olan taban döşemesi ve oluklar beton malzemeyle yenilenmiş, su çarkı ise demir malzeme ile değiştirilmiştir. Aynı yıl, ilk inşa aşamasında hartama olarak adlandırılan ince ahşap plakalarla kaplanmış olan çatı örtüsü de sac malzeme ile yenilenmiştir. Önceki yıllarda ve son olarak 2022 yılında yaşanan sel afetleri sonucunda, değirmeni besleyen dere yatağında ciddi aşınmalar meydana gelmiş, su seviyesi düşmüş ve kanal ile dere arasındaki mesafe artmıştır. Ayrıca çarkın bulunduğu alan çamurla dolmuş, bu durum da değirmenin işleyişini olumsuz yönde etkilemiştir. Yapılan çeşitli müdahalelere rağmen, deredeki suyun kanala sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesi tam anlamıyla

sağlanamamıştır. Bu nedenle 2022 sonrası süreçte değirmen yalnızca birkaç kez çalıştırılabilmiş, ancak bu faaliyetler süreklilik kazanamamıştır. Günümüzde faal olmayan değirmen, gerekli restorasyon ve altyapı çalışmaları ile tekrar işlevselliğine kavuşturulabilecek durumdadır. Değirmenin su kaynağını, Koca Yayla ve Sinekli Yayla gibi yüksek alanlardan gelen suların birleşimiyle oluşan Samandere Deresi teşkil etmektedir. 2022 yılına kadar kesintisiz şekilde faal olan yapıda, öğütme hizmeti karşılığında ücret alınmamakta, bunun yerine öğütülen üründen bir miktar "ölçek hakkı" talep edilmekteydi.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlanan yatay dikdörtgen formundaki yapı, 6.56 x 3.70 m. ölçülerindedir (Çizim 58). Yapıda, güney ve kuzey cephelerde olmak üzere iki giriş açıklığı bulunmaktadır; ana giriş, güney cephesi üzerindeki 1.08 m. genişliğindeki kapı ile sağlanmaktadır (Foto. 329). Kuzey cephede yer alan kapı ise 85 cm. açıklığındadır. Yapıya iki pencere açıklığı eklenmiş olup, doğu cephesindeki pencere 66 cm, batı cephesindeki pencere ise 30 cm genişliğindedir. Sınırlı sayıdaki bu açıklıklar, iç mekanda loş bir atmosferin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Batı cephesine bitişik nizamda yer alan değirmen mekanizması, kuzey duvarına daha yakın bir konumda düzenlenmiştir (Foto. 330). Hemen solunda, üst tekneye ulaşımı sağlamak amacıyla yapılmış, 61 cm. genişliğinde iki basamaklı bir merdiven ile ona bitişik bir yürüme alanı yer almaktadır. Bu alanın ortası delinerek, çark savağı kolunun yerleştirildiği bir boşluk oluşturulmuştur. Mekanizmanın üst tekne bölümü 1.26 x 0.80 metre, taşın çapı ise 1.10 metre ölçülerindedir; öğütülen unun aktığı alt tekne bölümü ise 1.26 x 0.81 m. boyutlarındadır. Mekanizmanın hemen sağında, taşlar arasındaki mesafeyi ayarlamak amacıyla demirden imal edilmiş dairesel formlu bir vana bulunmaktadır. Doğu, batı ve güney duvarlarına bitişik olarak ahşap sekiler yerleştirilmiştir. Malzeme olarak, yapının duvarları, mekanizması ve çatı iskeleti ahşap olup taban ve oluk kısımlarının, sonraki müdahaleler sonucunda beton malzeme ile yenilendiği tespit edilmiştir. Yapının üzeri ise sac kaplı kırma çatı sistemiyle örtülüdür.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.2. Akçakoca

3.3.2.1. Zafer Küçük Değirmeni

Katalog No: 51

Bulunduğu Yer: Yapı, Akçakoca ilçe merkezinde, Yukarı Mahalle sınırları içerisinde yer alan Dizdar Sokak'taki Değirmenağzı olarak bilinen bölgede konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 331-334

Çizim No: 59

İnceleme Tarihi: 19.09.2022

Tarihçesi: Değirmen hakkında herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, yapının inşa tarihine dair kesin bir bilgi mevcut değildir. Günümüzdeki sahibi Zafer Küçük'ten alınan bilgilere göre, değirmenin ilk olarak gayrimüslimlerin mülkiyetinde olduğu, daha sonra ise "Değirmenci Abdullah" isimli bir kişiye geçtiği öğrenilmiştir. Değirmenci Abdullah'ın, "Değirmenağzı" olarak bilinen bölgede birden fazla değirmen işlettiği ve bu yöreye hâkim olduğu aktarılmaktadır. Zafer Küçük'ün dedesi Hüseyin Küçük'ten aldığı bilgilere göre, yapı yaklaşık 80 yıl boyunca Değirmenci Abdullah ailesinin mülkiyetinde kalmış, ardından Hüseyin Küçük tarafından satın alınmıştır. Değirmen, Küçük ailesinin mülkiyetinde de benzer bir süre kalmıştır. Gayrimüslimlerin elindeki dönem hariç tutulsa bile, değirmenin en az 160 yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Çeşitli onarımlarla günümüze ulaşan yapı, 1970'li yıllarda birtakım değişimlere uğramıştır. Bu dönemde oluk kısmı, orijinalinde ahşap iken beton malzemeyle yenilenmiş, aynı şekilde taban kısmına da beton dökülmüştür. Yapının temelini oluşturan ayaklar taş dolgu şeklinde yapılmış olup bu bölümler orijinal olarak kalmıştır. Dış cephede yer alan ahşap örgü de kısmen özgünlüğünü korumaktadır. Sarma Dere'sinden su alan değirmen, geçmişte iki taşla çalışırken günümüzde yalnızca bir taşı aktif durumdadır (Foto. 331). Hâlen kullanılmakta olan bu taş yaklaşık elli yıl önce Foça'dan getirilmiştir. Kullanım dışı olan ikinci taşın oluk kısmı ise hâlâ yapıda mevcuttur. Mekanizma büyük ölçüde orijinalini korumakla birlikte zamanla yıpranan bölümleri yenilenmiştir. 2014 yılında çatı kısmı onarılmış, üzeri sac malzeme ile kaplanarak yenilenmiştir.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney istikametinde yatay dikdörtgen formunda tasarlanmış olan değirmen, arazi koşullarının etkisiyle asimetrik bir plana sahiptir (Çizim 59). 6,75 x 4,85 m. ölçülerindeki yapı, güneydoğu yönünde 1,62 m. oranında ileriye taşkınlık göstermektedir. Günümüzde de faal durumda olan değirmen taşı, bu çıkıntılı bölümde konumlandırılmıştır. Yapıya, doğu cephesinde yer alan 90 cm genişliğindeki kapı açıklığından giriş sağlanmaktadır (Foto. 332). Girişin hemen solunda 50 cm genişliğinde küçük bir pencere açıklığı bulunmakta, bunun solunda ise tavana daha yakın

bir konumda açılmış, 1,00 m genişliğinde ikinci bir pencere yer almaktadır. Doğu cephesine bitişik nizamda, 1,16 m. genişliğinde üç basamaklı bir merdiven ile üst tekneye ulaşımı sağlayan bir yükselti yer almaktadır. Mekanizmanın üst tekne bölümü 0,90 x 1,40 m ölçülerinde olup, değirmen taşının çapı 1,11 m; öğütülen unun aktığı alt tekne ise 0,85 x 1,40 m boyutlarındadır (Foto. 333). Taşıntılı doğu cephesinde 58 cm. açıklığında bir pencere bulunmakta; ayrıca kuzeye daha yakın bir konumda, 80 cm genişliğinde ikinci bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Batı cephesi, moloz taş dolgu tekniği ile inşa edilmiş olup bu yüzeyde 52 cm açıklığında bir pencere mevcuttur. Batı cephesinde yapılan düzenlemelerle iç mekân ikiye ayrılarak yeni işlevsel birimler oluşturulmuştur (Foto. 334). Kuzey tarafı, sedir ve soba yerleştirilerek dinlenme odası işlevi kazanmıştır. Güney bölümde ise zemin yükseltilerek üzerine ahşap döşeme yapılmış ve bu alanda dolap ile terazi gibi eşyalar muhafaza edilmiştir. Güney cephede, 45 cm genişliğinde bir pencere daha bulunmakta olup bu cephe boyunca, ahşaptan yapılmış bir oturma sekisi ile çuvalların konulmasına uygun alanlar düzenlenmiştir. Malzeme açısından değerlendirildiğinde, yapı genel itibarıyla ahşap malzemeden inşa edilmiştir; yalnızca batı duvarı moloz taş dolgulu olarak oluşturulmuştur. Taş dolgu ayak bölümleri, yapının özgün karakterini korumaktadır. Tavan kısmı, ahşap iskeletin oluşturduğu kırma çatı ile örtülmüş olup, çatı kaplaması daha sonraki bir müdahale ile sac malzeme ile yenilenmiştir. Değirmen, günümüzde hâlen faal olarak kullanılmakta ve işlevini sürdürmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.2.2. Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni

Katalog No: 52

Bulunduğu Yer: Akçakoca ilçesine bağlı Arabacı Köyü sınırları içerisinde, Aktaş Köyü'ne giden anayol üzerinde konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 335-336

Çizim No: 60

İnceleme Tarihi: 28.08.2022

Tarihçesi: Değirmen hakkında herhangi bir yazılı belge bulunamadığından, inşa tarihi kesin olarak belirlenememektedir. Günümüzde değirmenin varislerinden biri olan İsmail

Sarı'dan edinilen bilgilere göre, yapının 1930'lu yıllarda inşa edildiği anlaşılmaktadır. Değirmenin, İsmail Sarı'nın baba ve anne tarafından dedeleri olan, aynı zamanda kardeş olan Muharrem Sarı ve Mehmet Sarı tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Yapının mülkiyeti o tarihten bu yana aynı ailede kalmış olup, günümüzde İsmail, Hasan ve Ali Sarı tarafından işletilmektedir. İlk yapıldığı dönemden itibaren hayır amacıyla kurulan değirmen, günümüzde de bu anlayışla faaliyet göstermeye devam etmektedir. Orijinalliğini kısmen koruyan yapıda, zaman içerisinde çeşitli onarımlar gerçekleştirilmiştir. Bu müdahalelerden biri de 1985 yılında yapılmıştır. Bu tarihte, yapının güney cephesinden gelen oluk kısmı daha önceki alçak seviyesinden yükseltilmiş; ayrıca ahşap olan taban ve tavan betonla kaplanmıştır. Değirmen taşı da bu onarım sırasında büyütülmüştür. Oluk kısmının ilk inşa edildiğinde büyük olasılıkla ahşap olduğu düşünülmekle birlikte, yapı hakkında bilgi alınan İsmail Sarı, oluğu çocukluğundan bu yana beton olarak hatırladığını ifade etmiştir. İç mekân, ilerleyen yıllarda bir hayırsever tarafından güney cephe hariç olmak üzere yenilenmiştir. Dış cephede ise yalnızca doğu duvarı yenilenmiş; diğer cepheler ise özgün karakterini korumaktadır. Suyunu Ak Dere'den alan değirmen, günümüzde hâlen faal olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Değirmen yapısı, kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış olup yatay dikdörtgen formunda, 3.10 x 4.26 m. ölçülerindedir (Çizim 60). Kuzey ve güney cephelerinin daha geniş tutulduğu yapının giriş kısmı doğu cephesinde yer almaktadır. 90 cm. açıklığındaki kapının hemen solunda, 0.60 x 1.65 m. ölçülerinde bir yürüme alanı bulunmaktadır (Foto. 335). Bu alan, aynı zamanda öğütülecek ürünlerin sıraya konulduğu bölüm işlevi görmektedir. Alanın devamında, 70 cm. genişliğinde üç basamaklı bir merdiven ile öğütme mekanizmasının üst kısmına, yani ürünün konulduğu tekneye ulaşılmaktadır. 0.35 x 1.20 m. ölçülerindeki üst tekneden, 86 cm. çapındaki değirmen taşına dökülen ürünler öğütülmekte ve elde edilen un, en altta yer alan 0.70 x 1.20 m. ölçülerindeki alt tekneye aktarılmaktadır (Foto. 336). Mekanizmanın hemen solunda görülen ince halat, taşın çalışmasını kontrol eden önemli bir unsurdur. Sistemde, üst teknede yer alan ahşap bir mandal, en alt kısma yerleştirilmekte ve üzerine öğütülecek ürün dökülmektedir. Bu işlem sonrasında halat yukarı doğru gerdirilerek sistem aktif hâle getirilir. Öğütülen ürün miktarının azalmasıyla birlikte mandal yukarı doğru hareket ederken, halat da aşağıya yönelir. Halatın diğer ucunda yer alan sac parça, bu hareketle birlikte kendisini aşağıya bırakır ve böylece suyun akış yönü değişerek taşın dönmesi yavaşlar ve nihayetinde durur. Üst tekneye yeni ürün eklendiğinde ise halat tekrar yukarı

çekilmekte, sac parça havaya kalkmakta ve çarka yönlenen suyun etkisiyle değirmen taşı yeniden dönmeye başlamaktadır. Bu oldukça pratik sistem sayesinde taşın sürekli çalışması engellenmiş ve böylece mekanizmanın ömrü önemli ölçüde uzatılmıştır. Mekanizmanın hemen sağında yer alan, demirden imal edilmiş ve alttaki çarkla bağlantılı olan sistem, iki taş arasındaki mesafenin ayarlanmasına olanak sağlamaktadır. Böylece öğütülen ürünün kalınlık veya incelik derecesi kontrol edilebilmektedir. Yapının batı duvarı boyunca, 79 cm. genişliğinde bir yükselti oluşturulmuş olup, öğütülen ürünlerin burada biriktirilmesi amaçlanmıştır. Kuzey cephesinde ise iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Soldaki pencere 44 cm, sağdaki ise 54 cm genişliğinde olup, daha yüksek konumda ele alınmıştır. Malzeme açısından değerlendirildiğinde, yapının özgününde tamamen ahşap olduğu, ancak zaman içerisinde meydana gelen yıpranmalar sonucunda moloz taş dolgu duvar ve beton gibi malzemelerle çeşitli müdahalelerin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Yapının üzeri de düz dam formunda olup, ahşap iskelet üzerine beton dökülerek oluşturulmuştur. Değirmen, söz konusu takviyelerle günümüze kadar ulaşabilmiş ve hâlen faal olarak kullanılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.3. Cumayeri

3.3.3.1. Hacı Nuri Metin Değirmeni

Katalog No: 53

Bulunduğu Yer: Cumayeri ilçesine bağlı Dokuzdeğirmen Köyü'nde, merkez caminin hemen kuzeyinde konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 337-339

Çizim No: 61

İnceleme Tarihi: 06.10.2022

Tarihçesi: Değirmen hakkında herhangi bir yazılı belgeye ulaşılamadığından, yapının inşa tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde değirmenle ilgilenen ve hissedarlarından biri olan İbrahim Canpolat'tan edinilen bilgilere göre, yapı ilk olarak gayrimüslimlerin mülkiyetindeyken, sonrasında Rize'den Ordu'ya, oradan da 1890'lı yıllarda Düzce'ye göç eden ve Iğdır Köyü'nü kuran "Hacı Nuri" isimli şahıs tarafından devralınmıştır. Yapı, Hacı Nuri'nin oğulları ve torunları tarafından işletilmeye devam

etmiş ve 2022 yılına kadar aktif olarak hizmet vermiştir. Ancak aynı yıl yaşanan sel felaketinde olukların zarar görmesi ve gerekli müdahalelerin yapılmaması sonucu, değirmen günümüzde işlevsiz durumdadır. 2000 yılına kadar, iki değirmen taşıyla çalışan yapı suyun azalması nedeniyle doğu yöndeki taşın devre dışı bırakılmasıyla tek taşla hizmet vermeye devam etmiştir. Orijinalde ahşap olan su olukları ise 1990 yılındaki bir onarımda sac malzemeye dönüştürülmüştür. Hacı Nuri adlı kişiye kadar geçmişini öğrenebildiğimiz yapının, daha önceki kullanım sürecine dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Değirmen, kaynağını Subaşı Köyü'nden alan dere üzerinde yer almakta olup, geçmişte bu bölgede sekiz değirmenin daha bulunduğu bilinmektedir. Bu durum, köyün adlandırılmasında da etkili olmuştur.

Yapının İncelenmesi: Yapı, doğu-batı doğrultusunda konumlanmış yatay dikdörtgen formunda olup 8.90 x 6.04 m ölçülerindedir (Çizim 61). Değirmene giriş, güney cephede yer almakta olup kapı açıklığı 1.50 m. genişliğindedir (Foto. 337). Aynı cephe duvarında 1.22 m. açıklığında bir pencere bulunmaktadır. Sadece güney cephesinde açıklık bulunması, iç mekânda loş bir atmosfer oluşmasına neden olmuştur. Önceki dönemlerde doğu cephesinde de bir pencere yer almakta iken, bu açıklık sonradan kapatılmıştır. Değirmen taşları, kuzey cephede yer almaktadır (Foto. 338). Yapıda iki taşın çalıştığı bilinmekteyse de günümüze yalnızca batı yönünde yer alan taşın mekanizması ulaşabilmiştir; diğer taşın ise yalnızca öğütme taşları korunabilmiştir. Mekanizmada yer alan bazı ahşap kısımlarda zamanla meydana gelen çürümeler nedeniyle çeşitli yenilemeler gerçekleştirilmiştir. Değirmen taşının çapı 1.02 m., buğdayın konulduğu üst tekne 0.85 x 0.63 m. ölçülerinde, öğütülen unun aktığı alt tekne bölümü ise 0.90 x 1.25 m. boyutlarındadır. Doğu taraftaki iptal edilen değirmen taşı ise 1.05 m. çapındadır. İki taşın arasında, buğday teknelerine ulaşımı sağlamak amacıyla 52 cm. genişliğinde bir merdiven ve 1.20 x 1.30 m. ölçülerinde kare planlı bir platform oluşturulmuştur. Bu yükseltiye çıkarak öğütülecek ürünler üst teknelere yerleştirilmekteydi. Alt teknelerin hemen sağında, taşların hareketini sağlayan ahşap bir kol yer almaktadır. Güney cephede ise öğütülen ürünlerin yerleştirildiği sekilere yer verilmiştir. Batı yönünde, giriş kapısının hemen karşısında bulunan alan ise bekleme yeri olarak kullanılmıştır. Yapının beden duvarları ahşap malzemeden inşa edilmiş olup özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır. İlerleyen dönemlerde iç yüzeyler köpüklü malzeme ile kaplanmıştır. Metal olukları taşıyan iskelet sistemi de ahşap malzemeden yapılmıştır (Foto. 339). Üst örtü, kiremit

kaplı kırma çatı ile sağlanmıştır. Günümüzde faal olmayan yapı, kısmen de olsa özgün mimari karakterini koruyarak varlığını sürdürmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.3.2. Turan Yıldırım Değirmeni

Katalog No: 54

Bulunduğu Yer: Cumayeri ilçe merkezine 14 km. uzaklıktaki, Ordulukaradere Köyü'nün girişindeki, mesire ve mezarlık alanı içerisinde yer alan tarihi camiinin güneydoğusunda konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 340-342

Çizim No: 62

İnceleme Tarihi: 06.10.2022

Tarihçesi: Değirmen hakkında herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, inşa tarihine ilişkin kesin bir bilgi mevcut değildir. Günümüzde değirmenin sahibi olan Turan Yıldırım ve amcası Muhsin Yıldırım'dan edinilen bilgilere göre, yapı ilk olarak Ordu'dan gelen ve "Kalaycı Hasan" olarak bilinen bir kişi tarafından inşa edilmiştir. Daha sonra, Üvezbeli Köyü Kıran Mahallesi'nden Haşim Keleş tarafından satın alınmış; son olarak ise Turan Yıldırım'ın dedesi Osman Yıldırım tarafından devralınmıştır. Değirmen, 2019 yılına kadar büyük ölçüde özgünlüğünü koruyarak varlığını sürdürmüştür. Yıldırım ailesinin mülkiyetinde yaklaşık 80 yıllık bir geçmişe sahip olduğu belirtilen yapının, aslında daha erken bir döneme ait olduğu ve muhtemelen Kalaycı Hasan tarafından, köyün kuruluş döneminde inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bu durum, yapının hemen kuzeyinde yer alan ve 1882 yılında inşa edilen cami ile benzer tarihlerde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Değirmen, 2019 yılında çökme riski nedeniyle kapsamlı bir onarımdan geçirilmiş; bu kapsamda, yapıdaki ağaç duvarlar, tavan ve taban tamamen sökülerek yenilenmiştir. Arşiv niteliğindeki bazı fotoğraflarda, yapının geçmişte oldukça harap bir durumda olduğu görülmektedir (Foto. 340-341). Oluk kısmı ise 1982 yılında, orijinalde ahşapken beton malzeme ile değiştirilmiştir. Değirmen mekanizmasında yer alan taş ve buğday teknesi uzun süredir kullanılmakta olup, bazı bölümleri zamanla yenilenmiştir. Günümüzde hâlen faal olarak kullanılan değirmen, su kaynağını köye ismini veren Karadere'den temin etmektedir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılan yapı, 6.30 x 4.12 m. ölçülerinde olup, öğütme işlemleri bu alanda gerçekleştirilmektedir. Dikdörtgene yakın bir plan şemasına sahip olan değirmen, batı cephesinde 1.00 m. açıklığında bir giriş kapısına sahiptir. Kuzey ve güney cephelerde ise her biri 1.60 m. genişliğinde pencere açıklıklarına yer verilmiştir (Çizim 62). Değirmen taşına su getiren kanal ise yapının doğu duvarıyla bağlantılıdır. Değirmen taşının çapı 1.03 m. olup, buğdayın konulduğu tekne 0.86 x 1.57 m., öğütülen unun aktığı alt tekne ise 0.95 x 1.16 m. ölçülerindedir. Değirmen taşının hemen sağında, buğday teknesine ulaşımı sağlamak amacıyla bir merdivene yer verilmiştir. Bu yönde, güney cepheye bitişik şekilde 0.47 x 3.10 m. ölçülerinde bir seki bulunmaktadır. Ayrıca, aynı bölümde 0.75 x 1.00 m. ebatlarında, kapaklı bir ambar da yer almaktadır. Mekanizmanın sol tarafında, değirmen taşının çalışmasını kontrol eden ve suyun yönünü belirleyen bir kol bulunmaktadır. Hmen yanında ise iki taş arasındaki mesafeyi ayarlamak için kullanılan ikinci bir kol daha yer almaktadır (Foto. 342). Kuzey cephede, batı duvarına bitişik olarak 0.50 x 3.05 m. ölçülerinde ikinci bir seki düzenlenmiştir. Yapının girişinin sağında ise küçük bir bekleme ve dinlenme alanı oluşturulmuştur. Yapı, 2019 yılına kadar özgün biçimde ahşap malzeme ile inşa edilmişken, belirtilen tarihte oluk hariç tüm bölümleri yenilenmiştir. Yenileme sürecinde tavan kısmı ahşap olarak korunmuş, diğer kısımlar ise tuğla ve beton malzeme kullanılarak yeniden inşa edilmiştir. Yapının üzeri, ahşap iskelet sistemiyle oluşturulmuş ve kiremit kaplı kırma çatı ile örtülmüştür.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.4. Gölyaka

3.3.4.1. Hüseyin Karduz Değirmeni

Katalog No: 55

Bulunduğu Yer: Düzce ili Gölyaka ilçesine bağlı Değirmentepe Köyü'nün Deli Hüseyin Mahallesi'nde, Sarp Deresi'nin bitişiğinde konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 343-345

Çizim No: 63

İnceleme Tarihi: 11.10.2022

Tarihçesi: Değirmen hakkında herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Değirmentepe Köyü'nde yaşayan ve Hüseyin Karduz'un dördüncü kuşaktan torunu olan Arif Karduz ile aynı sülaleden Cemil Karduz'dan edinilen bilgilere göre, değirmen günümüzde yapının bulunduğu mahalleye de adını veren ve "Deli Hüseyin" olarak anılan kişi tarafından inşa edilmiştir. Hüseyin Karduz'un, ilk olarak Giresun'a bağlı Sarıyar Köyü'nden Ordu iline, ardından Düzce'nin Cumayeri ilçesine bağlı Karadere Köyü'ne, son olarak da Gölyaka ilçesine bağlı günümüzdeki Değirmentepe Köyü'nün bulunduğu bölgeye göç ettiği bilinmektedir. Yaklaşık 200 yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülen yapının, 1850'li yıllarda inşa edildiği tahmin edilmektedir. Günümüzde de faal olarak kullanılan değirmen, çeşitli onarım ve müdahaleler sayesinde ayakta kalabilmiştir. Bunlardan en kapsamlı olanı, 1970 yılında gerçekleştirilmiştir. Karduz sülalesinden, aynı ismi taşıyan ve köyde muhtarlık görevinde bulunmuş Hüseyin Karduz tarafından yürütülen bu çalışmada, orijinal hali ahşap olan yapı tamamen sökülerek yeniden inşa edilmiştir. Taban kısmı betonla güçlendirilmiş, beden duvarları ise yine ahşap malzeme kullanılarak yenilenmiştir. Mekanizma kısmı da bu süreçte değiştirilmiş olup, yapı günümüzde orijinal halini yansıtmamaktadır. Mevcut durumuyla yaklaşık 55 yıl öncesine tarihlendirilmektedir. 2000'li yılların başında ise ahşap oluk kısmı metal malzemeyle değiştirilmiştir. Çatısı başlangıçta "bedevra" olarak adlandırılan ince ahşap plakalarla kaplıyken, daha sonra kiremit ile örtülmüştür. Suyunu Sarp Dere'sinden alan değirmen, günümüzde hâlâ mahalle sakinlerine hizmet vermeye devam etmektedir.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilen yapı, 3.19 x 4.65 m. ölçülerindedir (Çizim 63). Doğu cephesinde yer alan 1.05 m. açıklığındaki kapıdan giriş sağlanmakta olup, yapıda pencere açıklığı bulunmamaktadır (Foto. 343). Ancak beden duvarlarını oluşturan tahtaların aralıklı dizilmesi nedeniyle iç mekân tamamen karanlık değildir. Değirmen mekanizması güney duvarında konumlanmakta, mekanizmanın solunda ise üst tekneye ulaşımı sağlamak amacıyla yerleştirilmiş dört basamaklı seyyar bir merdiven bulunmaktadır. Üst tekne, 0.61 x 1.62 m. ölçülerinde olup taş çapı 75 cm., öğütülen unun aktığı alt tekne ise 71 x 80 cm. boyutlarındadır. Mekanizmanın solundaki ahşap kol, suyun yönünü değiştirmeye yarayan çark savağını kontrol etmekte, sağında yer alan diğer kol ise iki taş arasındaki mesafenin ayarlanarak öğütülen ürünün incelik ya da kalınlık derecesinin belirlenmesini sağlamaktadır (Foto. 344-345). Batı cephesinde, 2.20 x 0.50 m. ölçülerinde, değirmenle ilgili çeşitli eşyaların yerleştirildiği bir raf

bulunmaktadır. Ayrıca kuzey cephesinde de, 50 cm. genişliğinde ve boydan boya uzanan ahşap bir tezgâh yer almaktadır. Malzeme olarak, yapının özgün durumda tamamen ahşap olduğu, ancak sonraki müdahalelerle tabanına beton döküldüğü ve oluk kısmının ahşaptan metale dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Yapının üstü ise, kiremit kaplı kırma çatı ile örtülmüştür.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.3.4.2. Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni

Katalog No: 56

Bulunduğu Yer: Gölyaka'ya bağlı, Saçmalıpınar Köyü'nde, Değirmen Dere'nin bitişiğinde konumlanmaktadır.

Fotoğraf No: 346-348

Çizim No: 64

İnceleme Tarihi: 11.10.2022

Tarihçesi: Değirmenin günümüzdeki sahipleri Süleyman Sarıkoyun ve kardeşi Kazım Sarıkoyun'dan alınan bilgilere göre, yapı 1950'li yılların başında babaları Ali Osman Sarıkoyun tarafından inşa ettirilmiştir. İlk haliyle tamamen ahşap olan yapı, zamanla ortaya çıkan çürümeler nedeniyle 1970 yılında Süleyman Sarıkoyun tarafından onarılmış ve beden duvarları tuğla ile yenilenmiştir. Ancak batı duvarı moloz taş örgü olup, özgün yapısını korumaktadır. Yapı başlangıçta tek birimden oluşmaktayken, ilerleyen süreçte kuzey yönüne bir giriş holü eklenmiştir. Çatıda da değişiklik yapılmış; ahşap örtü yerini sac malzemeye bırakmıştır. Suyunu Değirmen Dere'den alan yapı, günümüzde ilgilenen bir kişi bulunmadığı için faal değildir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda yerleştirilen yapı, 3.24 x 5.36 m. ölçülerindedir (Çizim 64). Kuzey cephesindeki 80 cm. genişliğindeki kapıdan, sonradan eklenen giriş holüne ulaşılmaktadır (Foto. 346-347). Bu bölüm, 2.20 x 3.24 m. boyutlarındadır. Kuzey cephede, batı duvarına yakın konumda 51 cm. açıklığında bir pencere bulunmaktadır. Giriş holünden, değirmen mekanizmasının bulunduğu asıl mekâna, 1.02 m. genişliğindeki kapı ile geçilmektedir. İki mekânı ayıran duvar, ahşap malzemedendir. 3.16 x 3.24 m. ölçülerindeki asıl bölüm, doğu ve kuzey cephelerinde yer alan iki pencere ile doğal ışık almaktadır. Doğu cephesi üzerindeki pencere 1.00 m., kuzey

cephesindeki ise 1.20 m. açıklığındadır. Değirmen mekanizması batı duvarına yerleştirilmiş olup, hemen solunda, üst tekneye ulaşımı sağlamak amacıyla yapılmış, 1.05 m. genişliğinde üç basamaklı bir merdiven bulunmaktadır. Mekanizmanın üst tekne kısmı 0.70 x 1.27 m., taşın çapı 75 cm., öğütülen unun aktığı alt tekne ise 76 x 98 cm. ölçülerindedir (Foto. 348). Mekanizmanın hemen sağında, değirmen taşları arasındaki mesafeyi ayarlamaya yarayan bir kol bulunmaktadır. Güney cephede, doğu duvarına bitişik olarak yerleştirilmiş ahşap bir tezgâh mevcuttur. Yapı, özgün halinde batı duvarı hariç tamamen ahşap malzemeden inşa edilmiş olup, ilerleyen süreçte batı duvarı tuğla ile örülmüş, taban kısmı ise betonla kaplanmıştır. Üst örtü, sac kaplı kırma çatı ile sağlanmıştır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.4. Hamamlar

3.4.1. Merkez

3.4.1.1. Konuralp Hamamı

Katalog No: 57

Bulunduğu Yer: Yapı, Düzce şehir merkezinde, Konuralp Mahallesi Terzialiler Mevkii'nde, Konuralp Merkez Camii'nin güneybatısında konumlanmaktadır (Pafta: 17, Parsel: 1981).

Fotoğraf No: 349-366

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Tarihçesi: Hamam üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından yapının kesin inşa tarihi belirlenememektedir. Ancak çeşitli kaynaklarda yer alan bilgiler ve mahalle sakinlerinden alınan sözlü anlatımlara göre, yapının bölgeyi Osmanlı topraklarına katan Orhan Gazi'nin komutanlarından Konuralp tarafından yaptırıldığı rivayet edilmektedir[165]. Sonraki süreçte hamamın üzerine ek bir yapı inşa edilmiş olup, bu

[165]Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusıas Ad Hypıum, Üskübü (Konuralp)*, s. 132, Üskübü'de Hacı Şa'bân Hamamı adıyla anılan bir hamam tespit edilmiştir. Dereler Köyü Mescidi ile merkezdeki hamamın aynı isimle anılması, her iki yapının da Hacı Şa'bân tarafından vakfedilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Hamamın mütevellisi bulunmadığından, Hacı Nu'man adlı kişi 1110/1699 yılında günlük yarım akçe maaşla hamamın idaresiyle görevlendirilmiştir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre, 1640 ile 1874 tarihleri arasında Düzce Kazası'nda

müdahale sonrasında yapı bir süre düğün salonu olarak kullanılmıştır. (Foto. 349-350). Ancak 2016 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları kapsamında bu ek yapı yıkılmış[166] ve hamamın mimarisi yeniden görünür hâle getirilmiştir (Foto. 351-352-353-354).

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı ekseninde uzanan hamam yapısı dikey dikdörtgen formunda olup asimetrik bir plan sergilemektedir. Yapının doğusunda yer alan soyunmalık (camekân), günümüze yalnızca özgün olmayan beden duvarlarıyla ulaşabilmiştir (Foto. 355). Ana girişin tam karşı aksında yer alan ikinci bir kapıdan ise hamamın kapalı bölümlerine geçiş sağlanmaktadır. Dikey dikdörtgen biçimindeki taş söveli giriş kapısı, üstte düz atkı taşıyla sonlanmaktadır. Bu girişten sonra dar bir koridor aracılığıyla sağda ve solda konumlanan kubbeli mekânlara ulaşılmaktadır (Foto. 356). Bu iki mekân, ılıklık işlevine sahiptir (Foto. 357,358). Sağ taraftaki birim, soldakine göre daha geniş ölçekte tasarlanmış olup doğusunda, üzeri beşik tonozla örtülü bir mekâna geçilmektedir. Bu enine doğrultuda uzanan bölüm, traşlık olarak işlev görmektedir (Foto. 359). Koridorun solunda yer alan daha küçük ölçekli mekân ise yine kubbeyle örtülüdür (Foto. 12); doğusundaki dar bir kapıdan geçilerek, doğu-batı yönünde uzanan ve üzerleri beşik tonozla örtülü iki mekâna ulaşılmaktadır. Bu kısım, hela bölümü olarak kullanılmıştır (Foto. 360). Kubbeli ılıklık birimlerinin kuzey ve güney duvarlarında kurnalar yer almaktadır. Bu iki ılıklık mekânından batıya doğru ilerlediğinde, ortadan kemerle ayrılmış iki odaya geçilmektedir. Sıcaklık işlevine sahip bu bölümler kubbeyle örtülmüş olup her birinde üçer adet kurna bulunmaktadır. Sağdaki kubbeli mekândan su haznesine açılan bir kapak yer almaktadır (Foto. 361-362). Soldaki kubbede ise aydınlık feneri bulunmakta olup merkezde dairesel bir açıklıkla birlikte etrafında sekiz kollu bir form oluşturan çiçek motifi dikkat çekmektedir (Foto. 363-364-365). Bu kubbenin kasnağında yer alan pencere açıklığı sonradan kapatılmıştır. Yapının tüm kubbelerinde, kubbeye geçiş elemanı olarak sivri kemerli tromplar kullanılmıştır. Dış cepheden yalnızca sıcaklık bölümündeki kubbeler fark edilebilmektedir; diğer kubbeler ise düz dam şeklindeki çatının altında kalmıştır. Hamamın en batısında, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dar bir koridor biçiminde su deposu ve bunun ortasında külhan kısmı yer almaktadır. Ayrıca, sıcaklık bölümünün sol tarafında yer alan birimden cehennemlik

tek bir hamam yapısından bahsedilmektedir. Ancak bu hamamın, ele aldığımız Konuralp Hamamı ile aynı yapı olup olmadığı konusunda kesin bir bilgi mevcut değildir.

[166] Çiğdem Belgin Dikmen, Ferruh Toruk, Prusias ad Hypium Antik Kenti Üzerinde Bir Yerleşim: Konuralp, Researcher: Social Science Studies, 2017) Cilt 5, Sayı IV, s.193, Yasemin Akcakaya, Düzce İli Konuralp Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve-Restorasyon Programı, İstanbul, 2019, s.22.

kısmına ait ısıtma kanallarının izleri görülmektedir (Foto. 366). İç mekânda, odalar arasındaki geçişleri sağlayan kapıların kaş kemerli formda olduğu görülmektedir. Yapının inşasında moloz taş ve tuğla kullanılmış, özellikle güney duvarında devşirme malzemeye başvurulmuştur. Ayrıca kaynaklarda, yapının dış duvarında büyük mermer blokların kullanıldığı yazılıdır[167]. Günümüzde hamamın özgün plan şemasının, sonradan yapılan eklentiler ve onarımlar nedeniyle büyük ölçüde bozulduğu; ayrıca giriş seviyesinin mevcut zemin kotunun yaklaşık iki metre altında kaldığı tespit edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Büyük ölçüde özgünlüğünü yitirmiş olan hamamda, mevcut kalıntılarda yapıya estetik bir hareket kazandıran bazı mimari detayların kısmen de olsa korunabildiği görülmektedir. İç mekânda, odalar arasındaki geçişleri sağlayan kapılarda yer alan kaş kemer uygulamaları, kubbeye geçişte kullanılan sivri kemerli tromplar ve sıcaklık bölümündeki kubbenin aydınlık fenerlerinde görülen çiçek motifli formu, yapının mimari kompozisyonuna hareket kazandıran dikkate değer öğelerdir.

3.4.2. Akçakoca

3.4.2.1. Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı

Katalog No: 58

Bulunduğu Yer: Göktepe köyünün 3 km kuzeybatısındaki Cumayanı mevkiinde, Göktepe Köyü Evliya Camii'nin yaklaşık 50 m kadar kuzeydoğusunda yer almaktadır (Ada: 2, Parsel: 481).

Fotoğraf No: 367-382

Çizim No:

İnceleme Tarihi:

Tarihçesi: Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından, inşa tarihi bilinmemektedir. Hamam ve çevresindeki yapılar hakkında yüzeysel de olsa bazı bilgiler mevcuttur. Kaynaklarda hamamın bulunduğu alanda ilk olarak, Horasanlı Seyyid Kara Ahmet Dede tarafından bir tekke kurulduğu belirtilmektedir. Osmanlı döneminde bölgenin Akçaşar kazası olarak teşkilatlanmasının ardından bu tekke yıkılmış, yerine 15. yüzyıl başlarına tarihlendirilen, çantı tekniğiyle yapılmış bir cami inşa edilmiştir. Dönem

[167] 1967 il yıllığı, s.302.

ayanlarının bu caminin çevresinde toplanarak dinlendikleri, pazara ve Cuma namazına gelen halka çeşitli ödüller dağıtarak üretimi teşvik ettikleri de kaynaklarda geçen bilgilerdendir. Halk ise Cuma günleri öncesinde hamamda temizlenip, ardından alışverişini yaptıktan sonra camide namaz kılar ve günün sonunda köylerine dönerdi. Caminin bitişiğinde yer alan Kara Ahmet Dede Türbesi, halkın adak adadığı, mum yakarak dilekte bulunduğu önemli bir ziyaretgâh hâline gelmişti. Özellikle Hıdırellez günlerinde burada toplu yemekler yenilir, dualar edilir ve adaklar kesilirdi. Köy sakinlerinden elde edilen sözlü bilgiler, bu anlatımlarla örtüşmekte ve kaynaklarda yer alan bilgileri desteklemektedir[168]. Hamam da bu kutsal merkezin önemli yapı taşlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Kaynaklarda, hamamın 1500'lü yıllarda Osmanlı döneminde inşa edildiği ve kubbeli çok güzel bir hamam olduğu belirtilmektedir[169]. 16. yüzyıla tarihlendirilen yapı, günümüzde atıl durumdadır; yalnızca kubbe ile örtülü mekânlar ve batı cepheden uzayan duvar kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Hamam, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 31.10.2003 tarih ve 8806 sayılı kararı ile tescillenmiş olup korunması gerekli kültür varlıkları arasında yer almaktadır[170].

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı ekseninde uzanan hamam yapısı, dikey dikdörtgen formda planlanmış olup batıda yer alan giriş bölümünün yalnızca kuzeybatı ve güneybatı köşede bulunan beden duvarları günümüze ulaşmıştır (Foto. 367-368-369-370). Söz konusu duvarlar, kuzeyden 2,30 m, güneyde ise 2,00 m kadar ileriye uzantılı olup camekan olabileceği düşünülen birimin duvarlarıdır. Kalan izlerden buranın beşik tonozla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Köy sakinlerinden alınan sözlü anlatımlara göre, yapının iki katlı bir düzenlemeye sahip olduğu ve yıkanma sonrasında insanların burada dinlenip vakit geçirdikleri bir mekân işlevi gördüğü belirtilmiştir. Ayrıca hamamın su deposu ile külhan bölümünün yapının doğu ucunda konumlandığı ifade edilmiştir. Günümüzde hamamın güneydoğusunda, yapıdan birkaç metre uzaklıkta bulunan duvar kalıntısının hamam ile bağlantılı olmadığı; bunun, sonradan cami, türbe ve hamamı kapsayan alana giriş oluşturmak amacıyla eklendiği elde edilen bilgilerdendir. Yapının beden duvarlarında moloz taş kullanılmış olup duvarların ahşap hatıllarla desteklendiği güney cephede mevcut kiriş yuvalarından anlaşılmaktadır (Foto. 371). İç mekân duvarlarının tamamen sıvalı olduğu mevcut kalıntılardan anlaşılmakla birlikte niş kemerlerinde de

[168] Göktepe Köyü sakinlerinden Mehmet Kral ile 30.09.2025 tarihinde gerçekleştirilen sözlü görüşmede, hamam hakkında ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Mehmet Kral, günümüzde hâlen hayatta olan 1935 doğumlu babasından edindiği bilgileri aktararak yapının geçmişine ilişkin önemli sözlü tanıklıklar sunmuştur.
[169] Akçakoca Yöresi, *a.g.t.,* s.104-143.
[170] Kültür Envanteri, *a.g.e.,* s. 90.

tuğla malzeme tercih edilmiştir. Örtü sistemi bakımından, yapının batı cephesinde yer alan giriş bölümü ile sıcaklık mekânındaki kubbeyi iki yandan sınırlayan yan birimlerin beşik tonozla, doğudaki mekânlar ise kubbeyle örtülmüştür. Kubbelere geçişin sivri kemerlere oturtulan pandantiflerle sağlandığı anlaşılmaktadır. Batı yönünde yan yana sıralanmış kubbelerin çapı 2,80 m olarak ölçülürken, doğu tarafında sıcaklık mekânını örten kubbenin çapı ise 3,81 m olarak tespit edilmiştir. Ancak kubbe ve tonoz örtüleri günümüze ulaşamamıştır. Beden duvarları ortalama 50 cm kalınlığa sahip olup, bazı kısımlarda bu kalınlık 70 cm'ye ulaşmaktadır. Giriş olarak kullanıldığı düşünülen ve kuzeybatı cephede yer alan kapının özgün olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık, yapının kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerindeki açıklıkların sonraki dönem müdahaleleri sonucunda oluşturulduğu ve yapının orijinal planını yansıtmadığı tespit edilmiştir (Foto. 372-373).

Osmanlı dönemi hamam mimarisinde, sıcaklık mekânlarının altı farklı plan tipinde uygulandığı bilinmektedir. İncelenen bu hamamın, söz konusu plan tiplerinden "E tipi" ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna göre, sıcaklık birimi beşik tonozlarla sınırlandırılmış merkezi bir kubbe ile örtülmüş bunun batısında yer alan kısımda ise eşit çaplı kubbelerle örtülü iki halvet birimine yer verilmiştir. Bu da yapının E tipi sıcaklık planında olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yapıya ilişkin ayrıntılı verilerin eksikliği nedeniyle, giriş bölümündeki kubbeli birimlerin ılıklık işleviyle tasarlanmış olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla bu alanların niteliği hakkında kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Günümüzde beden duvarlarının yüksekliği yaklaşık 3,50 metre olarak ölçülmüştür. Ancak köy sakinlerinden alınan sözlü bilgilere göre, yapının toprak altında kalan bölümlerinde bu yüksekliğin bir o kadar daha devam ettiği yönünde görüşler mevcuttur. Bu bağlamda, ileride gerçekleştirilecek bilimsel kazılar sonucunda, plan şeması ve işlevi henüz belirsiz olan birimlerin netlik kazanacağı ve yapının özgün mimari düzeninin daha sağlıklı bir biçimde ortaya çıkarılacağı açıktır.

Hamamın günümüze ulaşan bölümleri ayrıntılı olarak incelendiğinde, yapıya giriş batı cephesinde kuzeye yakın bir konumda yer almakta olup 91 cm genişliğinde bir açıklığa sahiptir. Bu kapı vasıtasıyla ilk kubbeli mekâna ulaşılmaktadır. Söz konusu birimin kuzey duvarında, 1,70 m genişliğinde düz atkı kemerli bir niş ile hemen yanında, daha yüksek tutulmuş sivri kemerli ikinci bir niş yer almaktadır (Foto. 374). Ayrıca doğu duvarında da sivri kemerli üçüncü bir niş bulunmaktadır (Foto. 375). Derinlikleri yaklaşık 20 cm olan bu nişlerin içerisine kurnaların yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra,

giriş kapısının bulunduğu cepheden yandaki odaya kadar uzanan, içinde tuğladan örülmüş sivri kemerli geniş bir niş bulunmaktadır (Foto. 376). Giriş mekânının doğu ve güney duvarlarında, 85 cm genişliğinde iki kapı açıklığı mevcuttur. Doğudaki kapıdan sıcaklık bölümüne, güneydeki açıklıktan ise diğer kubbeli birime geçiş sağlanmaktadır. Giriş mekânının hemen sağında yer alan birim incelendiğinde, kapının sağ duvarının büyük ölçüde yıkılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca bu bölümde, defineciler tarafından toprak zemin kazılarak derin çukurlar açıldığı gözlemlenmiştir. Batı cephesinde, her iki yanda düz atkı kemerli nişler arasında daha dar bir boşluk bulunmaktadır. Bu alanın, muhtemelen yapının tüteklik (duman tahliye bacası) kısmına ait olduğu düşünülmektedir (Foto. 376). Güney duvarında ise tam ortada 75 cm genişliğinde sivri kemerli bir niş, hemen sağında ise düz atkı kemerli ikinci bir niş yer almaktadır. Bu birimin güneydoğusunda, ön kısımda yer alan sıcaklık mekânına geçiş sağlayan bir kapı açıklığının bulunduğu, mevcut duvar izlerinden anlaşılmaktadır. Günümüzde bu cephenin yaklaşık 2,97 m genişliğinde bir açıklığa sahip olduğu tespit edilmiştir; ancak mevcut izlerden, bu bölümün hemen batısında yer alan kubbeli birimin tekrarı niteliğinde bir mekân anlayışı sergilediği anlaşılmaktadır (Foto. 377-378). Doğudaki sıcaklık birimi, yatay dikdörtgen formda olup, iki yandan 1,30 m genişliğinde ve 3,90 m uzunluğunda beşik tonozlu bölümlerle sınırlandırılmıştır. Güney yönde yer alan tonozlu bölümün doğu ucunda 90 cm genişliğinde bir açıklık bulunmakta olup, bu açıklığın orijinalde bir niş işlevi görmekteyken daha sonra açılmış olabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde, kuzeydeki tonozlu bölümde de benzer ölçülerde, kuzeydoğu ucuna yakın bir noktada sonradan açıldığı anlaşılan bir açıklık yer almaktadır. Merkez bölüm, büyük sivri kemerlerle taşınan ve 3,81 m çapında bir kubbe ile örtülü ana mekândan oluşmaktadır (Foto. 379,380,381). Bu bölümün doğu duvarının ortasında, 2,25 m genişliğinde, oldukça yüksek tutulmuş derin bir niş yer almakta olup, yapının mimari düzeninde önemli bir vurgu unsuru oluşturmaktadır (Foto. 382).

Süsleme Özellikleri: Yapı, günümüze büyük oranda harap bir durumda ulaşmıştır. Ancak mevcut kalıntılardan anlaşıldığı üzere, hamamın sade bir mimari anlayışla inşa edildiği söylenebilir. İç mekânda dikkat çeken unsurlar arasında, beden duvarlarında yer alan sivri kemerli nişler öne çıkmaktadır. Bu nişler, yapının özgün dönemine ait mimari karakteri yansıtan ve yapıya hareket katan nadir unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

3.4.2.2. Kapkirli Hamamı

Katalog No: 59

Bulunduğu Yer: Yapı, Akçakoca şehir merkezinde, Kapkirli Mahallesi sınırları içerisinde Hamam Sokak'ta konumlanmaktadır (Ada: 204, Parsel: 18).

Fotoğraf No: 383-396

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 25.07.2019

Tarihçesi: Kapkirli Hamamı, 1922 yılında inşa edilmiştir. 1980'li yıllarda geçirdiği onarım sırasında yapının zemin kat dış duvarları korunmuş; iç mekân bölümleri ile birinci kat duvarlarının ise betonarme malzeme ile desteklendiği bilinmektedir. Hamam, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.06.1995 tarih ve 4023 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Daha sonra Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19.12.2012 tarih ve 760 sayılı kararı ile tescil durumu güncellenmiştir[171].

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda uzanan hamam yapısı, yatay dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Çizim). Yapı, soyunmalık-soğukluk, ılıklık, sıcaklık, su deposu ve külhan olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır (Foto. 383-384-385-386). Ana giriş kapısı, yapının kuzeybatı köşesinde yer almakta olup 85x215 cm ölçülerinde, tek kanatlı demir bir kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu kapıdan giriş mekânına ulaşılmaktadır. Bu bölümünün kuzey cephesinde pvc doğramalı bir pencere açıklığı, güney cephesinde ise soğukluk kısmına geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Soğukluk mekânı, zemin kat ve galeri boşluğu içeren asma kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır (Foto. 387). Geçirdiği kapsamlı onarım süreci sonucunda bu bölümün iç duvarları ve üst katı betonarme sistemle yeniden inşa edilmiş, duvar yüzeyleri ise sıva üzeri boya ile kaplanmıştır. Soğukluk mekânında zemin ve birinci katta üçer adet soyunmalık birimi yer almaktadır. Üst kata çıkış, batı cepheye bitişik konumda yer alan 14 basamaklı merdiven aracılığıyla sağlanmaktadır. Merdivenle ulaşılan asma kat, ortasında galeri açıklığı, kuzey yönünde ise soyunma ve dinlenme odaları olarak tasarlanmış üç oda ve bir holden oluşmaktadır. Bu bölümdeki kapılar, onarım dönemine ait muhdes ahşap malzeme ile yapılmış olup, pencereler pvc doğramadır. İç mekân aydınlatması, üç yönde açılmış pencereler aracılığıyla sağlanmaktadır. Batı cephede iki

[171] Kültür Envanteri, *a.g.e.,* s. 91.

adet (75x155 cm), kuzey ve doğu cephelerde ise üçer adet (90x155 cm) pencere açıklığı bulunmaktadır. Üst katta, zeminden farklı olarak batı cephede, ana giriş kapısının üzerinde yer alan soyunmalık birimine bir pencere eklenmiş; ayrıca güney duvarında iki adet (70x128 cm) pencere açıklığı oluşturulmuştur. Diğer açıklıklar ise 90x180 cm ölçülerindedir. Soğukluk bölümü dıştan dört yöne eğimli kırma çatıyla örtülmüş olup kiremitle kaplanmıştır. Soğukluk bölümündeki avludan, tek kanatlı 70x185 cm ölçülerindeki PVC kapı aracılığıyla ılıklık mekânına geçilmektedir. Ilıklığın sağ tarafında, dinlenme amacıyla düzenlenmiş bir birim yer almakta olup, bu bölüm batı cepheden açılmış 75x155 cm ölçülerindeki bir pencere ile doğal ışık almaktadır. Ilıklığın sol tarafında ise iki ayrı bölümden oluşan traşlık ve tuvalet (hela) birimleri konumlanmıştır (Foto. 388). Bu bölümlerin tamamında betonarme malzeme kullanılmış, döşemeler dökme mozaik kaplamalıdır. Traşlık ve hela mekânlarında ise mermer ve seramik malzeme tercih edilmiştir. Ilıklık bölümünün geri kalan tüm duvar yüzeyleri, sıva üzeri boya kaplamalıdır. Ilıklığın güney duvarında, 70x185 cm ölçülerinde, tek kanatlı pvc bir kapı yer almakta olup bu açıklık aracılığıyla sıcaklık bölümüne geçilmektedir (Foto. 389-390). Kare planlı sıcaklık mekânının doğu yönünde iki adet halvet hücresi konumlanmıştır (Foto. 391-392). Ayrıca sıcaklığın güney tarafındaki kemerli bir açıklık, ikinci bir sıcaklık birimine geçiş sağlamaktadır (Foto. 393). Bu ikinci bölümden yine doğu yönünde oluşturulmuş tek bir halvet hücresine ulaşılmaktadır (Foto. 394). Sıcaklık mekânlarında, “U” biçiminde üç yöne yerleştirilmiş mermer sekiler üzerinde üç kurna bulunmaktadır. Doğudaki üç halvet hücresinde ise doğu ve güney duvarlarına yerleştirilmiş ikişer kurna mevcuttur. Kuzey yönündeki sıcaklık bölümünün ortasında, 1.95x1.75 m ölçülerinde, dikdörtgen formda muhdes mermer bir göbek taşı yer almaktadır. Bu mekân, üstten 3.80 m çapındaki kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş, kemer ve pandantiflerle sağlanmış olup kubbede altıgen formlu beş adet fil gözü yer almaktadır. Sıcaklık bölümünün döşemeleri ve duvarları, yaklaşık 1.40 m yüksekliğe kadar mermer kaplama, üst kısımları ise sıva üzeri boyalıdır. Güney yönündeki ikinci sıcaklık mekânı da kare planlı olup, pandantif ve kemerlerle desteklenen 3.00 m çapında bir kubbe ile örtülmüştür. Bu kubbede dört adet fil gözü bulunmaktadır ve malzeme özellikleri bakımından kuzeydeki sıcaklık mekânının tekrarı niteliğindedir. Doğudaki halvet hücrelerinden en kuzeyde yer alan birim, diğerlerinden farklı olarak tonoz örtülüdür ve üzerinde üç adet fil gözü bulunmaktadır. Döşeme ve duvarların bir bölümü mermer kaplı, tavan ve kalan yüzeyler sıvalıdır. Hemen güneyinde yer alan diğer halvet hücresi, aynı malzeme özelliklerini taşımakta olup, bu hücrenin üzeri kubbe ile örtülmüş

ve dört adet fil gözüyle ışık almaktadır. Güneybatıda konumlanan daha küçük ölçekteki sıcaklık bölümünden, 68x176 cm ölçülerindeki pvc doğramalı bir kapı aracılığıyla en güneydeki halvet hücresine geçilmektedir. Bu hücrenin duvarları, yerden yaklaşık 1.40 m yüksekliğe kadar seramik kaplıdır. Üst örtüsü 2.27 m çapındaki kubbe olup dört fil gözüyle aydınlatılmaktadır. Ayrıca bu halvetin güney duvarında, yerden 170 cm yükseklikte, su deposuna bakan küçük bir açıklık bulunmaktadır. Kubbeli mekânlardan, ortadaki halvet hücresi hariç diğer kubbelerin üst örtüleri dıştan beton malzeme ile altıgen formda yenilenmiş olup, bu müdahalenin özgün formu yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Hamamın su deposu, dikey dikdörtgen formda olup doğu-batı ekseninde uzanmaktadır. Bu birim de tuğla malzeme kullanılmıştır (Foto. 395). Su deposunun hemen güneyinde, hamamın ısıtma sisteminin yer aldığı külhan bölümü bulunmaktadır (Foto. 396). Külhan yapısının tüm dış duvarlarının yenilendiği görülmektedir. Batı cephede, 85x170 cm ölçülerinde tek kanatlı demir bir kapı aracılığıyla külhana giriş sağlanmaktadır. Bu kapının hemen yanında yer alan ikinci bir demir kapı, yakacak malzeme atmak amacıyla kullanılmaktadır. İlk kapıdan içeri girildiğinde, beton merdivenlerle külhanın alt seviyesine inilmekte olup merdiven 11 basamaktan oluşmaktadır. Merdivenin bitiminde baca, bacanın hemen önünde ise yakıt deposu yer almaktadır. Bu kısımdan çıkan ısıtma boruları, baca içinden geçerek su deposuna doğru uzanmaktadır. Külhan zemini, sıkıştırılmış toprak malzemeyle oluşturulmuş, çatı sistemi ise ahşap taşıyıcı kirişler üzerine oturtulmuş ve Marsilya tipi kiremitlerle kaplanmıştır. Ancak yapının uzun süredir kullanılmaması nedeniyle çatının güney kısmında ciddi tahribat meydana gelmiş, bu bölüm kısmen çökmüştür[172].

Süsleme Özellikleri: Yapı genel itibariyle sade bir mimari anlayışla ele alınmıştır. Dış cephede, özellikle batı yönünde yer alan beden duvarlarında kullanılan dekoratif sıva uygulamaları, yapıya belirli bir hareket ve estetik dinamizm kazandırmaktadır. İç mekânda ise mekânlar arası geçişi sağlayan kapı kemerlerinde tuğla malzeme kullanımı, kubbeye geçişte sivri kemerlerin tercih edilmesi ve kubbelere yerleştirilen altıgen formdaki fil gözü açıklıkları, yapının iç düzeninde sınırlı da olsa mimari bir zenginlik oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır.

[172] Bu çalışmada, Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü'nden temin edilen, T.C. Akçakoca Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Düzce ili, Akçakoca ilçesi 204 ada, 18 parseldeki Kapkirli Hamamı'na ait Rölöve Raporu incelenmiştir. Yapıya ilişkin teknik bilgiler, fotoğraflar ve Güner Mimarlık tarafından hazırlanan hamam plan çizimlerinden yararlanılmıştır. Hamamın kapalı durumda olması nedeniyle yapı içerisine girilememiş; bu nedenle özellikle iç mekâna ait fotoğraflar, Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü personeli Onur Kamiloğlu tarafından sağlanmıştır.

3.5. Konutlar

3.5.1. Merkez

3.5.1.1. Ali Kemal Demirtaş Konutu

Katalog No: 60

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine bağlı Konuralp Mahallesi'nde, Topçu Sokağı üzerinde konumlanan yapı, 3842 numaralı parsel üzerinde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 397-414

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 08.09.2025

Tarihçesi: Konutun kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte, yapının günümüzdeki sakinlerinden ve aynı zamanda Ali Kemal Demirtaş'ın torunu olan Cengiz Uzun'dan alınan sözlü bilgilere göre[173], yapının en az 90 yıllık olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, yapının 20. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmesi daha olası görünmektedir[174]. Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2221 sayılı kararı uyarınca, 30.09.2015 tarihinde kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Yapının İncelenmesi: Doğu–batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir tabana oturan bina, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır (Foto. 397-398-399-400). Katlar, Sedad Hakkı Eldem'in ortaya koyduğu Türk Evi plan şeması kapsamında "dış sofalı" plan tipini yansıtmaktadır. Yapının doğu cephesi hariç üç yönü avlu ile çevrilidir. Kuzeyde yer alan metal tek kanatlı kapıdan avluya giriş sağlanmaktadır. Ana girişin bulunduğu kuzey cephe iki katlı, güney cephe ise eğim farkından dolayı üç katlı bir görünüme sahiptir. Beden duvarları, taş temelden itibaren zemin kata kadar moloz taş örgüyle, üst kotlarda ise belirli aralıklarla yatay yerleştirilen ahşap direklerin, dikey ve çapraz hatıllarla desteklendiği bir iskelet sistemiyle oluşturulmuştur. Ahşap iskelet araları tuğla dolgu ile tamamlanmış olup, yüzeyler sonradan kırmızı renge boyanmıştır. Yapının üzeri geniş saçaklı kırma çatı ile örtülüdür. Çatı, marsilya tipi kiremitlerle kaplanmış olup, ortasında yapının merkezini vurgulayan üçgen formda bir alınlık tasarlanmıştır. Cephe düzeninde dikey dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli giyotin tipinde pencereler yer

[173] Ali Kemal Demirtaş'ın torunu Cengiz Uzun'un aktardığı bilgilere göre, annesinin 1935 yılında bu evde doğduğu ve halen burada yaşamını sürdürdüğü öğrenilmiştir. Bu durum da, konutun en az 90 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.
[174] Elif Besli, *a.g.t.*, s. 154.

almakta iken sonradan bu pencereler yenilenmiştir. Yapı, bodrum katta iki, zemin ve birinci katta 13'er pencere olmak üzere toplamda 28 pencereyle doğal aydınlatma sağlamaktadır. Cephe yüzeylerinde, pencere açıklıkları dışında herhangi bir unsur göze çarpmamaktadır. Yalnız orijinalinde içeriye doğru çekilmiş olan giriş kapısının, sonradan camekanla kapatıldığı görülür

Bodrum kata, batı ve güneydeki iki kapı ile giriş sağlanmaktadır (401-402). Batı cephede yer alan 160x170 cm ölçülerindeki çift kanatlı metal kapıdan depoya, buradan da hemen güneyinde konumlanan odunluk bölümüne geçilmektedir (Foto. 403). Depo mekânından ayrıca doğu yönünde yer alan daha geniş bir alana ulaşılmaktadır. Bu alanın kuzeyinde üst kata çıkışı sağlayan merdiven, güneyinde ise 80x200 cm ölçülerinde tek kanatlı ahşaptan bir bahçe kapısı bulunmaktadır (Foto. 402). Doğu cephede, tuğla malzemeden inşa edilmiş 110x130 cm boyutlarında bir ocak yer almaktadır (Foto. 404). Bu alanın tavanı, taşlar üzerine oturtulmuş 20x20 cm ölçülerinde beş adet ahşap dikme ile desteklenmiştir (Foto. 405). Bodrum kat tavanı ters kirişleme tekniğiyle oluşturulmuş olup, tamamen ahşap malzemeden yapılmıştır (Foto. 406).

Zemin kat planında, kuzey cephenin ortasında 160x220 cm ölçülerindeki çift kanatlı metal kapıyla giriş holüne, tam karşısında aynı ölçülerdeki ahşap kapıyla da zemin kat sofasına ulaşılmaktadır. Ahşap malzemeli kapının gövdeleri tablalı düzende olup bu bölümler kademelenme yapan çıtalarla çevrelenmiştir (Foto. 407-408). Giriş holünün batı duvarında, sofadan holü görmek için yapılmış demir parmaklıklı, 50x75 cm ölçülerinde, giyotin tipinde bir pencere bulunmaktadır (Foto. 409). Giriş holünün doğusunda, birinci kata çıkışı sağlayan merdivene açılan 110x210 cm ölçülerinde tek kanatlı bir kapı yer alır. Aynı merdiven bölümüne, sofa kısmından da geçiş sağlanmaktadır. Doğu cephede, merdivenin yanında yer alan banyo, hol ve tuvalet birimleri, camekânlı ahşap bölme duvarlarla ayrılarak mahremiyet sağlanmıştır (Foto. 410). Sofanın güneyinde birbirine bitişik iki oda yer almakta olup, bu odalar hem doğrudan sofaya hem de birbirlerine açılan kapılarla bağlantılıdır (Foto. 411). Doğuda yer alan odada geleneksel bir ocak bulunmakla birlikte, üst kattaki eşine nazaran yapılan onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir (Foto. 412-413). Ocağın yanında yüklük ve banyo dolabı yer almaktadır.

Birinci kat planı ise, genel hatlarıyla zemin katla paralellik göstermektedir. Ancak bu katta, zemin kattaki giriş holü mekânı kaldırılarak doğrudan sofaya dâhil edilmiştir. Ayrıca doğu bölümündeki mekânların ahşap bölme duvarla ayrılması uygulaması bu katta tercih edilmemiştir. Zemin ve birinci kat tavanları ahşap malzemeden düz tavan

biçimindedir. Tavanlar sade bir düzenleme göstermekte olup herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Birinci katta, banyo ve tuvalet arasında yer alan holün tavanında çatıya çıkış amacıyla kullanılan 60x70 cm boyutlarında ahşap bir kapak yer almaktadır (Foto. 414).

Süsleme Özellikleri: Yapıda, özellikle zemin katta yer alan ahşap kapıların gövdelerindeki tablaları çevreleyen çıtalarla oluşturulmuş bordürler dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, dış cephede uygulanan ahşap arası tuğla örgü sisteminde hatılların ritmik yerleşimi ile tuğla malzemenin düzeni, yapıya hem yerel bir mimari karakter hem de cephe düzleminde görsel bir hareketlilik kazandırmaktadır.

3.5.1.2. İbrahim Özcanım Konutu

Katalog No: 61

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine bağlı Konuralp Mahallesi'nin Çiftepınarlar Mevkii'nde bulunan yapı, antik tiyatronun güneyinde ve Konuralp Merkez Camii'nin doğusunda konumlanmaktadır. (Pafta: 17, Parsel: 1799).

Fotoğraf No: 415-428

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 08.09.2025

Tarihçesi: Konut, İbrahim Özcanım tarafından inşa edilmiştir. Yapının kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte, günümüzdeki varislerinden Ekrem Özcanım'ın, merhum babası Ali Özcanım'dan aktardığı bilgilere göre, yapının 1935–1940 yılları arasında inşa edildiği düşünülmektedir[175]. 1989 yılına kadar aktif biçimde kullanılan yapı, sonraki yıllarda belirli dönemlerde kullanılmış; 1999 depreminden sonra ise tamamen boş bırakılmıştır. Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2221 sayılı kararı doğrultusunda, 30.09.2015 tarihinde 2. grup kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Günümüzde yapının ahşap döşemelerinde çürümeler, duvar yüzeylerinde sıva ve boya kayıpları ile konstrüksiyonda deformasyonlar gözlenmektedir. Yapısal bütünlüğü desteklemek amacıyla katlar arası bağlantı noktalarına lama demirleri eklenmiştir. Ayrıca, pencere

[175] Büşra Sabuncu, Geleneksel Konutların Yeniden Kullanılması ve Onarımı Aşamasında Malzeme Analizinin Önemi: Düzce-Konuralp Örneği, s. 23.

doğramalarında kısmi kayıplar, beden duvarlarındaki tuğla malzeme ve dolgu harçlarında yüzeysel çatlaklar ile malzeme bozulmaları dikkat çekmektedir.

Yapının İncelenmesi: Yapı, ana cadde üzerinde, hafif eğimli bir zemin üzerinde üç katlı olarak inşa edilmiştir (Foto. 415-416-417). Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alanda uzanan yapı, dış sofalı plan tipini yansıtmaktadır (Çizim 2). Taş temel üzerinde yükselen yapı, zemin, birinci ve ikinci katlardan oluşmaktadır. Beden duvarları, belirli aralıklarla yatay yerleştirilen ahşap direklerin, dikey ve çapraz hatıllarla desteklendiği bir iskelet sistemine sahiptir. Alaturka kiremitle kaplı kırma çatıda terkedilmenin de etkisiyle ciddi tahribatlar gözlenmektedir. Günümüze sıvasız olarak ulaşan yapı, özgün karakterini büyük ölçüde korumaktadır. Batı cephenin güney yarısı, üç kat boyunca çıkma halinde dışarıya taşırılmıştır. Üst katlarda banyo ve mutfak birimleri olarak değerlendirilen çıkmanın birinci kata kadar olan kısmı, moloz taşla örülerek yükün sağlıklı bir şekilde aktarımı sağlanmıştır (Foto. 415, 418). Cephe düzeninde dikey dikdörtgen formda, ahşap çerçeveli giyotin tip pencereler kullanılmıştır. Yapı, zemin katta üç, birinci katta 14 ve ikinci katta 16 olmak üzere toplam 33 pencere ile doğal aydınlatma sağlamaktadır.

Genel hatlarıyla evin plan düzeni, batıda, kuzey-güney doğrultulu dış sofa ile buraya doğudan birleşen birer odadan meydana gelmektedir. Yalnız zemin katta kuzeydoğu köşe odanın bölme duvarları ortadan kalktığından sofa ile iç içe geçme söz konusudur. Konutun ana girişi, kuzeydoğu köşede metalden ve tek kanatlı olup 100x200 cm ölçülerindedir (Foto. 419). Buna ek olarak karşı cephede, özgün niteliğini yitirmiş, 200x180 cm ölçülerinde yine aynı malzemeden çift kanatlı bir kapı daha bulunmaktadır (Foto. 420). Her iki girişte zemin kattaki sofa alanına açılmaktadır. Kot farkından dolayı doğu girişinden basamaklarla konuta girilmektedir. Sofanın güneyinde, moloz taş ve kerpiç malzemeli ocak, daha güneyde bir oda hemen batısında ise ahşaptan dört basamakla, üst katlara çıkışı sağlayan ahşap merdivene ulaşılır. Zemin katta döşemeler şap betonla kaplanmış, beden duvarları ise belirli bir yüksekliğe kadar taş örgü, üst kısımlarda ise ahşap arası tuğla dolgu tekniğindedir. Zemin kat tavanı ters kirişleme tekniğinde düzenlenmiş olup ahşap tavanla örtülmüştür (Foto. 421).

Zemin katın güneybatı köşesinde yer alan ahşap merdiven, birinci katta doğrudan sofa alanına açılmaktadır (Foto. 422). Bu sofadan, batı yönünde yer alan çıkma içerisinde konumlanan banyo ve mutfak birimlerine (Foto. 423), ayrıca kuzey ve doğu yönlerinde düzenlenmiş odalara geçiş sağlanmaktadır (Foto. 424). Odalara, 90x200 cm ölçülerinde ahşaptan tek kanatlı, gövdeleri tablalı ahşap kapılarla giriş sağlanır (Foto. 425) Doğu

cephesine paralel yerleştirilmiş odalar karşılıklı konumlanmış olup, aralarındaki duvarda sırt sırta vermiş ocak nişleri bulunmaktadır. Ocakların her iki yanında ahşap kapaklı gömme dolaplar yer almaktadır (Foto. 426). İkinci katta, genel olarak birinci kat plan şeması korunmuş olmakla birlikte, bazı yapısal ve işlevsel farklılıklar dikkati çekmektedir. Bu bağlamda, ikinci kata çıkışı sağlayan merdiven bölümünün doğu kısmı, bir duvarla sofa alanından ayrılarak oda işlevi kazanmıştır. Merdivenden sofaya geçiş ise 90x200 cm ölçülerinde, ahşap malzemeden tek kanatlı bir kapı aracılığıyla sağlanmaktadır (Foto. 427). Katın diğer birimlerinde aynı plan kurgusu sürdürülmekte olup, tüm katlarda beden duvarlarının iç yüzeyleri sıva üzeri boya ile kaplanmıştır. Sofa alanının tavanı kontrplak malzeme ile kapatılmış, diğer mekânlarda ise ahşaptan çıtalı düz tavan düzeni uygulanmıştır (Foto. 428).

Süsleme Özellikleri: Yapıda herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Bununla birlikte, dış cephede görülen ahşap arası tuğla örgüdeki hatılların ritmik yerleşimi ile tuğla malzemenin düzeni, yapıya hem yerel bir karakter hem de görsel bir hareketlilik kazandırmaktadır.

3.5.1.3. Rıza Tok Konutu

Katalog No: 62

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine bağlı Konuralp Mahallesi'nin Terzialiler Mevkii'nde, Hamam Sokak'ta konumlanmaktadır (Pafta: 13, Parsel: 2123).

Fotoğraf No: 429-439

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 08.09.2025

Tarihçesi: Rıza Tok'un yeğeni Selma Bilgin'den alınan sözlü bilgiler doğrultusunda, konutun 1944 yılında Rıza Tok tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, yapının batı cephesinde yer alan büyük bir taş üzerine "Rıza Tok" isminin ve "1944" tarihinin kazınarak yazıldığı ifade edilmiştir. 1970 yılına kadar aktif biçimde kullanılan yapının, sonraki yıllarda belirli dönemlerde kullanıldığı, günümüzde ise âtıl durumda bulunduğu

tespit edilmiştir[176]. Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2221 sayılı kararı doğrultusunda 30.09.2015 tarihinde 2. grup kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Yapının İncelenmesi: Zemin kat üzeri birinci kattan oluşan yapının üst katı, "iç sofalı" plan özelliği gösterir. Zemin katın zaman içinde herhangi bir müdahaleye maruz kalıp kalmadığı anlaşılmamakla birlikte geniş bir giriş mekânının bir tarafına yerleştirilmiş iki odadan oluşan düzeni, "dış sofalı" tipe uygun düşmektedir (Çizim 3). Taş temel üzerine inşa edilen yapının zemin katı, ahşap dikmeler arasına yerleştirilmiş moloz taş ile yükselirken, birinci katta ahşap dolgu kullanılmıştır. Dış yüzey ise kerpiç sıva şeklindedir. Yapının üzeri, geniş saçaklı kırma çatı ile örtülmüş olup, dört yöne eğimli çatı alaturka kiremitlerle kaplanmıştır. Konutun doğu cephesi, diğerlerinden farklı olarak düz yüzeyli olmayıp, üst katta cepheye bakan ıslak hacimler, çıkma şeklinde dışa taşırılmıştır. Kuzey (arka) cephe sağırdır. Diğer cephelerde; zemin katta dört, birinci katta sekiz olmak üzere toplam 12 pencere bulunmaktadır. Zemin kattaki açıklıklar çift kanatlı olup dıştan ahşap ve metal plakalar ile kapatılmıştır. Birinci kattakiler ise iki bölmeli giyotin tipindedir (Foto. 429-430-431).

Yapının ana girişi güney cephede bulunmaktadır. 160x220 cm ölçülerindeki kapı çift kanatlı olup ahşap kapı gövdeleri tablalı düzendedir (Foto. 432). Giriş kapısından ulaşılan sofa, kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Bu kısım, batı yanında yer alan odalara göre daha geniş olup ortasında, ortasında tavanı desteklemek için taş kaide üzerine oturtulmuş 20x20 cm kesitli ahşap direk bulunmaktadır (Foto. 433). Ters kirişleme tekniğinde oluşturulan tavanı, 50 cm aralıklarla yerleştirilmiş 5x10 cm kesitli ahşap kirişlerden oluşmaktadır. Sofaya açılan odalardan, daha büyük tutulan güneydeki odanın tavanı da sofadaki ile aynı teknikle oluşturulmuştur. Kuzeyde yer alan odada ise düz ahşap tavan uygulanmıştır. Sofanın kuzeyinde, birinci kata çıkışı sağlayan 110 cm genişliğinde ve 16 basamaklı ahşap merdiven yer almaktadır (Foto. 433). Birinci katta sofa L biçiminde olup güneydoğu köşede, alt kata ilave olarak üçüncü bir oda bulunmaktadır (Foto. 434-435). Ayrıca sofanın doğu duvarında dışa yaklaşık 80 cm taşıntı yapan çıkma bölümde, banyo ve tuvalet birimleri düzenlenmiştir (Foto. 436). Bu iki birim arasında 50x100 cm ölçülerinde ahşap bir tezgâh yer alır. Söz konusu çıkma biriminin duvar örgüsünde günümüz tuğlasıyla yapılmış bir onarım görülmektedir. Banyoya hem sofadan hem de güneydoğu köşe odadan geçiş mevcuttur. Batı cepheye dönük olan odalardan kuzeydekinde, 130 x 100 cm ölçülerinde ocak nişi ile her iki

[176] Elif Besli, Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği, s. 119.

yanında, döşemeden 60 cm yüksekte 100 x 100 cm ölçülerinde gömme dolap ve yüklükler bulunmaktadır. Dolapların alt ve üst bölümlerinde çekmeceli düzenlemeler yer alır (Foto. 437). Birinci kattaki tüm mekânların tavanları düz ahşap kaplama ile oluşturulmuş olup, birleşim noktalarına ince ahşap çıtalar çakılmıştır (Foto. 438). Her iki katta da odalara açılan kapılar tek kanatlı, tablalı çakma tekniğinde olup bazıları sade düz bir şekilde ele alınmıştır (Foto. 439).

Süsleme Özellikleri: Yapıda herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.5.1.4. Ahmet Topçu Konutu

Katalog No: 63

Bulunduğu Yer: Düzce şehir merkezine bağlı Konuralp Mahallesi'nin Çiftepınarlar Mevkii'nde, Yıldız Sokak'ta konumlanmaktadır (Pafta: 18, Parsel: 1720).

Fotoğraf No: 440-450

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 08.09.2025

Tarihçesi: Konutun kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte, mahalle sakinlerinden Zeki Yıldız'ın aktardığı bilgilere göre yapının 1950'li yıllarda inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yaklaşık 30 yıldır kullanılmayan yapı, günümüzde âtıl durumdadır[177]. Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2221 sayılı kararı doğrultusunda 30.09.2015 tarihinde kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı ekseninde uzanan yatay dikdörtgen bir taban alanı üzerinde yükselen iki katlı yapı, "dış sofalı" plan tipini yansıtmaktadır (Çizim 4). Taş temel üzerine inşa edilen beden duvarları, belirli aralıklarla yatay yerleştirilen ahşap dikmelerin, dikey ve çapraz hatıllarla desteklendiği bir ahşap karkas sistemine sahiptir (Foto. 440-441-442-443). Bu karkasın içerisi, camilerde çokça örneği olduğu üzere, ahşap çubuklarla örülerek aralarının toprak-saman karışımı sıva ile dolgulanmıştır (Foto. 444). Bu sıva dıştan büyük ölçüde dökülmüş olduğundan yapının inşa tekniği rahatlıkla görülebilmektedir. Üzeri geniş saçaklı kırma çatı ile örtülü olup, dört yöne eğimli çatı yüzeyi oluklu (alaturka) kiremitlerle kaplanmıştır. Yapının önündeki yola açılan güney

[177] Elif Besli, Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği, s.50.

cephesi dışında üç tarafı, bahçe ile çevrilidir. Doğu-batı doğrultusundaki doğal eğim nedeniyle yapıda belirgin bir kot farkı görülmektedir. Cephelerde, yatay dikdörtgen formda, 140x130 cm ölçülerinde, ahşap çerçeveli pencerelere yer verilmiştir. Zemin kattaki pencereler iki kanatlı, birinci kattakiler ise iki bölmeli giyotin tipinde düzenlenmiştir. Yapı, zemin ve birinci katta altışar adet olmak üzere toplam 12 pencere ile aydınlatılmaktadır.

Yapının ana girişi, kuzey cephesinde yer almakta olup 80x190 cm ölçülerindedir. Tek kanatlı ahşap kapı, iç yüzeyinde yatay olarak konumlandırılmış üç kuşak ile sağlamlaştırılmıştır (Foto. 445). Girişten itibaren kuzey cephe boyunca uzanan sofa mekânına geçilmektedir (Foto. 446). Sofanın kuzeydoğu köşesinde, cepheden dışa taşkın iki birim bulunmaktadır. Bu birimler, üst katta da tekrarlanmakta olup zemin katta hela, birinci katta ise banyo olarak kullanılmaktadır. Her iki birimin önünde yaklaşık 3 m² büyüklüğünde bir giriş holü yer almaktadır. Sofa bölümü, doğu ve batı yönlerinde açılmış iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofanın güneyinde ise birbirine paralel konumlanmış iki oda bulunmaktadır. Bu odalara 80x80 cm ölçülerindeki tek kanatlı ahşap kapılar aracılığıyla giriş sağlanmaktadır. Her iki odanın dış cephelerinde, kısa akslarda yer alan 130x130 cm ölçülerinde sivri kemerli ocak nişleri ile her iki yanında konumlanmış ahşap kapaklı gömme dolaplar bulunmaktadır (Foto. 447-448). Bu dolapların banyo ve kiler işlevinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Birinci katta da ocak nişlerinin aynı plan doğrultusunda yerleştirildiği görülmektedir (Foto. 449). Her iki oda, güney cephede açılan birer pencere ile doğal aydınlatma sağlarken, sofaya bakan cephelerinde 40x105 cm ölçülerinde ahşap iç pencereler bulunmaktadır (Foto. 450). Sofanın doğu yönünde yer alan 1 m genişliğinde ve 12 basamaktan oluşan ahşap merdiven aracılığıyla birinci kata çıkılmaktadır. Birinci kat, plan düzeni bakımından zemin katla benzerlik göstermekte olup tek farklılık, ana girişin üzerinde yer alan balkon uygulamasıdır. Tüm katlarda beden duvarları sıva üzeri boya ile kaplanmıştır. Oda tavanlarında ahşap kirişleme tekniği kullanılmış olup bu uygulama, ters tavan tipinin bir örneğini teşkil etmektedir (Foto. 450).

Süsleme Özellikleri: Yapıda herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Ancak dış cephede gözlenen ahşap karkas sisteminin örgü düzeni ile dolgu kısımlarında daha küçük ebatlı tahtaların yatay, dikey ve çapraz biçimde yerleştirilmesi, cephe yüzeylerinde dinamik bir hareketlilik ve ritmik bir düzen oluşturmuştur. Bu özellik, yapının süslemesiz olmasına rağmen yerel mimari karakterini ve el işçiliğinin estetik katkısını yansıtan önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir.

3.5.2. Akçakoca

3.5.2.1. İrfan Kurbanoğlu Konutu

Katalog No: 64

Bulunduğu Yer: Yapı, Akçakoca ilçe merkezine yaklaşık 8 km uzaklıkta bulunan Dadalı Köyü'nde yeni inşa edilmiş caminin hemen kuzeybatısında konumlanmaktadır (Ada: 116, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 451-464

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 11.10.2025

Tarihçesi: Konutun kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte, ev sakinlerinden edinilen sözlü bilgiler doğrultusunda yapının 20. yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edildiği belirtilmektedir[178]. Günümüzde de yapı işlevini sürdürmekte olup aktif olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Taş temel üzerine, "orta sofalı" plan tipinde inşa edilmiş iki katlı bir yapıdır (Çizim 5), (Foto. 451-452-453). Doğu–batı ekseninde belirgin bir kot farkı gözlenmektedir. Doğu cephede yaklaşık 80 cm yüksekliğinde olan taş temel, batı cephede 1,35 m'ye kadar ulaşmaktadır. Beden duvarları, taş temelden itibaren ahşap karkas sistemle yükseltilmiştir. Zemin katta ahşap arası tuğla örgü tekniği kullanılmış, birinci katta ise bu örgünün ahşap kaplama ile gizlendiği görülmektedir. Üst örtü, Marsilya tipi kiremitlerle kaplanmış kırma çatıyla sağlanmıştır. Orta sofalı plan düzeni, kuzey ve doğuda cepheden çıkma olarak dışarı yansımaktadır. Çıkmaların etkisiyle üzerlerindeki saçaklarda da kademelenme meydana gelmiştir. Cephe düzeninde, zemin kattaki 150x140 m ölçülerindeki pencerelerin sonradan açıldığı ve ahşaptan yatay dikdörtgen bir forma sahip olduğu görülür. 75 x 1.55 m ölçülerindeki üst kat pencereleri özgün formunu korumuş olmakla birlikte çerçeveleri pvc doğramalı olarak yenilenmiştir (Foto. 454). Yapı, zemin katta altı, birinci katta 23 olmak üzere toplamda 29 pencereyle aydınlanmaktadır.

[178] Sevda Kaya, Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların Farklı Etnik Gruplar Bağlamında İncelenmesi: Düzce Örneği, s.41.

Zemin katta kuzey ve doğu cephelerde olmak üzere iki kapı açıklığı yer almaktadır. Kuzey cephede bulunan 270x175 m ölçülerindeki çift kanatlı ahşap kapıdan ahır bölümüne, doğu cephedeki 193x85 m ölçülerindeki tek kanatlı kapıdan ise giriş holüne ulaşılmaktadır (Foto. 455-456). Ayrıca doğudaki ana girişin tam karşısında ve hemen solunda yer alan tek kanatlı kapılar da ahır bölümüne açılmaktadır. Giriş holünün güney yönünde üst kata çıkışı sağlayan, 14 basamaklı ve 107 cm genişliğinde ahşap merdiven, kuzeyinde ise depo birimi konumlanmıştır (Foto. 457).

Birinci kat planında, merkezde yer alan sofa etrafında onu çevreleyen odalar konumlanmıştır (Foto. 458-459-460). Zemin kattaki giriş holü, birinci katta doğu yönünde uzatılarak çıkma biçiminde tasarlanmış ve bu bölüm ardiye olarak işlevlendirilmiştir (Foto. 458). Bu mekânın güneyinde bir oda (Foto. 461), kuzeyinde ise çift kanatlı ahşap kapıyla girilen mutfak ve hemen doğusunda mutfakla birleştirilmiş oda yer almaktadır (Foto. 459-462). Mutfak, zemin katta kuzeydeki girişin üzerine denk gelecek biçimde ileriye taşırılarak ikinci bir çıkma oluşturmuştur. Söz konusu çıkmalar, 60 cm dışa taşıntı yapmaktadır. Sofanın batısında, yan yana sıralanmış üç oda bulunmaktadır. Bu odalardan en güneydekinin doğu duvarında, ortada geleneksel ocak, solunda banyo, sağında ise dolap nişi yer almaktadır (Foto. 463). En batıdaki odada ise yalnızca banyo bölümü görülmektedir. Söz konusu banyolar, özgün hâllerinde ahşap gömme dolap biçimindeyken, daha sonraki dönemlerde duşakabin olarak yenilenmiştir. Diğer odalarda da ocak nişleri mevcutken, günümüzde yalnızca güneybatı cephedeki odada özgün ocak örneği korunmuştur. İki ayrı birim şeklinde düzenlenen tuvaletler, sofanın güney kısmına yerleştirilmiştir (Foto. 460). Birinci kattaki odalar, ahşap malzemeden düz tavanlarla örtülmüş olup bazı odaların tavan kaplaması, lambri ve kontrplak malzeme ile değiştirilmiştir. Zemin katta ise ahşap ters kirişleme tekniği kullanılmıştır (Foto. 464) Tavanlarda herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

Süsleme Özellikleri: Yapı, genel olarak sade bir üslupla ele alınmış olup herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir. Bununla birlikte, özellikle kuzey ve doğu cephelerinde yer alan çıkmaların varlığı, cephe düzeninde ve çatı saçaklarında kademelenme etkisi oluşturmuştur. Bu durum, yapının genel sadeliği içerisinde ritmik bir hareketlilik ve plastik zenginlik kazandırarak mimari bütünlüğe dinamizm katmıştır.

3.5.2.2. Derya Atasayar Konutu

Katalog No: 65

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Hacı Yusuflar Mahallesi'nde, Sadıkoğlu Sokak Numara 4'te bulunmaktadır (30-30-TC Pafta, 325 Ada, 4 Parsel).

Fotoğraf No: 465-484

Çizim No:

İnceleme Tarihi:

Tarihçesi: Yapının inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber 125 yıldan fazla bir geçmişe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Taşınmaz eski sahibi merhum Osman Yıldırır'ın 2008 yılında Belediye'ye yazdığı bir dilekçeden anlaşıldığına göre, İstiklal harbi telgrafçısı olan babası İrfan Yıldırır 1898 yılında, kendisi de 1925'te bu binada dünyaya gelmiştir[179]. Ankara KTVKK'nın 2/6/1996 tarih ve 4637 sayılı kararı ile tescil edilen yapı, 2019-2020 yılları arasında restore edilmiştir. Çalışmalar sırasında duvarlarda oluşan nem veya sıva çatlağı gibi kısmi yapısal bozulmalar giderilmiştir. Yapının ana inşa malzemesi olan ahşap taşıyıcı ve çatı sistemi, cephe kaplaması, tavanlar, tabanlar, merdiven, kapı ve pencerelerdeki çürüme, bakterilenme vb. nedenlerle bozulan kısımlar yenilenmiştir. Güney cephede yer alan beton zeminli ahşap teras sökülerek tamamen ahşaptan yeniden yapılmış, kuzeydoğu köşedeki çıkmayı destekleyen ahşap elibelindeler yenilenmiştir (Foto. 465-470). Ayrıca güney cephede terasa çıkış için sonradan kapıya dönüştürülen pencere, zemin kat güneybatı köşe oda içinde, arkasındaki helaya geçiş için açılan kapı ve mesken girişi üzerindeki cam pencere gibi yapıya sonradan yapılan eklentiler de ortadan kaldırılmıştır[180].

Yapının İncelenmesi: Yaklaşık olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir alan üzerinde yükselen yapı, iki katlı (zemin üzeri bir kat) olarak, "dış sofalı" plan tipinde inşa edilmiştir. Duvarlar, temelde kesme taş bloklar üzerine oturtulmuş, üzeri ahşap çatkı arası tuğla ile örülmüştür. Güney (giriş) cephesi önünde avlusu bulunan yapının üzeri, alaturka kiremitle kaplı, dört yöne eğimli kırma çatı ile örtülüdür. Duvarlar dıştan güney ve doğu cephede tamamen, batı ve kuzeyde ise üst katlarda ahşap kaplı olup bunların alt kısımları beyaz renk ile sıvalıdır. Ahşap malzeme, birinci kat mekanlarının iç

[179] Kocaeli Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 3502 sayı ve 25.04.2018 tarihi ile onaylı, Elit Mimarlık rölöve raporu, s. 6.
[180] Kocaeli Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 4249 sayı ve 31.07.2019 tarihi ile onaylı, Elit Mimarlık restorasyon raporu, s. 4-9.

duvarlarında da kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Yapıda ayrıca çatı iskeleti, tavan ve zemin döşemeleri, pencere, merdiven, dolap vb. unsurlar da ahşaptan imal edilmiştir. Binanın zemin katı 2,90 m, birinci katı 2,72 m yüksekliğindedir. Güney (giriş) cephesinde görülen, dört ahşap direk üzerinde kurulu, 1. katta teras olarak kullanılan eklenti, 1930 yılı sonrasında yapılmıştır[181]. Bu kısma dıştan, terasın batı kenarındaki asma merdivenden çıkılarak ulaşılır. Alt katın doğu ucunda, mesken girişinin tek kanatlı ahşap kapısı bulunmaktadır. Cephe yüzeyine açılmış beş pencereden ikisi sonradan genişletilerek formu değiştirilmiştir. Bunlardan biri zemin kattaki tek pencere olup diğeri birinci katta, giriş kapısı üzerindedir. Bu pencerenin batısında sıralanan üç pencere, dar dikdörtgen formlu, özgün giyotin pencerelerdir (Çizim 2; Foto. 465-466,469).

Doğu ve kuzey cephede, cephelerin birleştiği üst kat köşe odası, çıkma şeklinde yapıldığından söz konusu cepheler düz yüzeyli değildir. Biri köşede olmak üzere, alttan yedi adet düz ahşap payanda ile desteklenen odanın cephe veren üç yüzünde, dikdörtgen formlu büyük birer pencere yer alır. Doğu cephede, çıkmanın devamında iki pencere daha olup zemin kat seviyesinde cephe sağırdır (Foto. 469). Kuzey cephenin batı ucunda, önündeki depoya girişi sağlayan, tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Cephede, üçü çıkma hizasında, biri ise çıkmanın hemen altında yer alan dört pencere, güney cephedeki karşılıkları gibi, özgün biçimleri ile günümüze gelebilmiştir (Foto. 470). Batı cephe, her bir katta görülen üçerli pencereler ise birbirinden farklı ölçüleri sebebiyle kendi içinde düzensiz bir görünüme sebep olmaktadır (Çizim 3).

Yapının plan düzeni esas itibariyle kuzey-güney doğrultusunda uzanan sofa ve bu kısmın gerisinde, uçlarda büyük birer oda ile bunların arasında yer alan temizlik mekanlarından müteşekkildir. Fakat sofa bir bütün halinde olmayıp bölünerek her iki katta birbirinden farklı yönlerde birer mekân daha oluşturulmuştur (Çizim 1). 2.03 x 5.47 m ölçülerindeki zemin kat sofasının batı duvarında, yan yana bulunan iki kapıdan ilki girişin yanındaki odaya (3.45 x 4. 45 m) (Foto. 471-472), diğeri odanın kuzeyinde, banyo ve hela ile sofa bağlantısını koridora (1.88 x 2.83 m.) açılmaktadır. Sofanın karşı ucunda, doğu duvara yaslı şekilde üst kata çıkışı sağlayan döner tipte merdiven yer alır (Foto. 471-475). Sofanın kuzeyindeki bölünmüş mekân (2.03 x 3.52 m), kiler işlevi görmektedir. Buranın zemini, sofa zeminden 0.90 m. daha yüksek olup kapısı da buna göre (merdivenin dönüş yaptığı kısımda) konumlandırılmıştır (Foto. 475-476). Mekânın batı duvarının ucuna açılan ikinci kapı, depo olarak düzenlenen kuzeydeki büyük odaya içeriden geçişi

[181] Elit Mimarlık 31.07.2019 tarihli restitüsyon raporu, s.4.

sağlamaktadır. 3.55 x 4.40 m ölçülerindeki deponun, diğer birimlerden farklı olarak duvarları sıvasız olup zemini şap kaplıdır (Foto. 477).

Evin esas yaşam alanını oluşturan üst katta, köşeleme kapılar ile girilen büyük odalardan kuzeydeki mutfak (3.90 x 4.80 m), güneydeki baş oda (3.77 x 4.77 m) mahiyetindedir. Bu mekanların duvarlarında boydan boya uzanan raflı/rafsız dolaplar ilk yapıdan olup doğu duvarındaki dolapların ortasında, dikdörtgen kesitli birer ocak yer alır (Çizim 1; Foto. 478-481). Bu odaların arasında, ucunda lavabo ve hela bulunan bölümde de ahşap yüklük mevcut olduğundan burası oldukça dar bir koridor haline dönüşmüştür (Foto. 482). Koridorun bağlandığı sofa, 7.65 m uzunluğunda olup genişliği koridor önünde 2.85, kuzeyde 1. 96 m'dir (Foto. 483). Sofa ile irtibatlı olan birinci kattaki diğer iki odadan, çıkma yapan kuzeydoğu köşedeki 1.90 x 4.20 m, güneydeki ise 2.10 x 3.10 ölçülerindedir (Foto. 484). Yapı içindeki birimlerin duvarları alt katta beyaz renk ile sıvalı olup üst katta ahşap kaplamadır. Zemin kat sofanın tavan kaplaması kontrplak ile değiştirilmiştir. Diğer tavanlar (kiler ve depo hariç) düz çıtalarla bölünerek detaylandırılmıştır. Ahşap oda kapıları, kiler mahallinin kapısı dışında, üçer tablalı sade bir görünüm sunmakla beraber ilk yapıdan kalmadır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda oldukça sınırlı sayıda süsleme unsuru göze çarpar. Ahşap malzemeye bağlı olarak birinci katta yer alan baş oda ve mutfaktaki ahşap dolaplar üzerindeki rafların bir kısmı, dilimli kaş kemer formunda köşeliklere sahiptir. Aynı yerde bulunan ocakların yaşmak köşeliklerinde de üst tarafı bursa kemerini andıran dilimli unsurlara yer verilmiştir.

3.1.1.8. Sait Vural Konutu

Katalog No: 66

Bulunduğu Yer: Akçakoca ilçesi Yukarı Mahalle'de, Cumhuriyet Caddesi ile Bayraktar sokağın kesiştiği köşede, 6 Numara olarak kayıtlıdır (249 Ada 1 Parsel).

Fotoğraf No: 485-498

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Tescilli[182] olan taşınmazın, inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, günümüzde yapının sahibi olan Mehmet Emre Vural'dan[183] alınan bilgilere göre konutun büyükbabası Sait Vural tarafından 1903–1910 yılları arasında inşa edildiğini aktarmaktadır. Konutun Cumhuriyet Caddesi'ne bakan ön (batı) cephesinde, orijinalinde dükkân olarak yapılmış girişin iki yanındaki yerler, sonradan kapı ve pencereleri örülerek kapatılmışken 2019 yılında tekrar eski haline getirilmiştir (Foto. 485-486). 1910 yılı sonrasında, yapının doğu cephesine bitişik olarak teraslı bir depo eklenmiştir (Çizim 4). Zaman içinde yapılan müdahaleler sonucunda, özellikle dıştan yapının geleneksel görünümünü büyük ölçüde yok olmuştur. Konutun cepheleri, 1985-90 yılları arasında güney hariç çimento sıva ile kapatılmış, pencerelerin çoğu büyütülerek pvc malzemeli olarak yenilenmiş, birinci ve ikinci katta kuzey-güney köşe odaların doğu cepheye açılan pencereleri örülerek kapatılmış, batı cephedeki balkon betonarme zeminli ve demir korkuluklar yapılarak yenilenmiş, iç kısımda da giriş ve oda kapıları başta olmak üzere yapının dekoratif aksamı tamamen değiştirilmiştir.

Yapının İncelenmesi: Bina ahşap karkas sistemde, 3 katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin üzerindeki katlar "iç sofalı" plan tipindedir (Çizim 1-2). Yapıda ana iskeleti oluşturan ahşap çatkıların arası tuğla dolguludur (hımış yapı). Dört yöne eğimli kırma çatının iskeleti, kat tavanlarının döşeme ve kaplamaları ile zemin katın doğusundaki geniş alandaki tavanı destekleyen dikmeler de ahşaptır. Çatıda kaplama malzemesi olarak marsilya tipi kiremit kullanılmıştır. Yapının arka (doğu) cephesinde, Bayraktar Sokak (kuzey cephe) üzerinden girilen bir bahçesi bulunmaktadır. Konutun cephe yüksekliği; zemin katta 2.65, 1. katta 2.55, en üstte ise 2,86 metredir. Ana cephe batıda, Cumhuriyet Caddesi'ne dönüktür. Kuzey cephe üzerinde, konuta girişi sağlayan ikinci bir kapı daha bulunmaktadır. Üzeri iki yanda ahşap konsollarla desteklenen eğimli bir saçakla örtülü olan bu kapı, diğerine göre daha küçük tutulmuştur. Tek kanatlı ahşap kapısı yenidir. Güney cephe, hemen önünde bulunan diğer geleneksel konutun varlığından dolayı, dar bir geçide bakmaktadır. Bundan dolayı cephe yüzeyi, diğerlerinden farklı olarak, sıva ile kapatılmamıştır. Cephe üzerinde, birinci ve ikinci katta sofadan dışa açılan birer pencere dışında, başka bir unsura rastlanmamaktadır (Çizim 3; Foto. 488). Ana cephede girişin bulunduğu orta aks, yanlara göre 60 cm kadar girinti oluşturur. Bu kısmın üzeri, çatıdaki

[182]Ankara KTVKK'nın 2/6/1996 tarih ve 4637 sayılı kararı ile 60 envanter numarası ile tescil edilmiştir.

[183] Mehmet Emre Vural konutun günümüzdeki sahibi olup konutun banisi olan Said Vural'ın oğlu Mustafa Vural'ın torunudur.

üçgen alınlıkla vurgulanmıştır. Alınlığın hemen altında, üçüncü katın sofasından geçilen muhdes balkon yer alır (Foto. 486, 489). Ahşap giriş kapısı iki kanatlı olmakla birlikte kanadın biri, diğerinin iki katı genişliğindedir. Kanat yüzeyleri, ortada yatay, alt ve üstte düşey dörtgen tablalarla bölünmüş, sade bir görünüme sahiptir.

Zemin kat; girişin iki yanındaki dükkanlar, giriş holü ve holün doğusunda depo olarak kullanılan büyük bir hacimden oluşmaktadır. Batıdaki kapı, 1.40x3.02 m ölçülerindeki giriş holüne açılır. Girişin sağ (güney tarafında), önündeki dükkâna içerden girişi sağlayan bir kapı, kapının devamında da güney duvara bitişik olarak üst kata çıkışı sağlayan 12 basamaklı merdiven yer alır (Çizim 1). Sonradan buranın tavan kaplaması kontrplak malzeme ile, sıkıştırılmış toprak olan döşeme kaplaması ise mermer malzeme ile değiştirilmiştir. Duvarları sıvalıdır (Foto. 490). Holün ahşap bir perde ile kapatılmış doğu kenarındaki açıklıktan depo mahalline ulaşılır. 5.30 x 9.10 m ölçülerindeki bu hacim, düzensiz yerleştirilmiş yedi direkle desteklenen kirişlemeli ahşap tavan ile örtülüdür. Doğu tarafta kuzeybatıdaki dükkânın güneydoğu köşesine denk gelecek şekilde dükkâna içerden girişi sağlanan bir kapı bulunmaktadır (Foto. 491). Mekânın kuzeyinde ise bu yöndeki bina girişinin merdiven sahanlığı yer alır. Buradaki merdiven de diğeri gibi katlar arası geçişe olanak tanımaktadır. Güneydoğu köşesi içeriye doğru çekilerek küçültülen sahanlığın, zemini mermer, taban ve tavanı lambri ile kaplıdır.

Doğu-batı doğrultusunda uzanan 1. kat sofası 1.89 x 9.10 m ölçülerindedir. (Foto. 492). Sofanın iki ucundan dışa açılan birer pencereden doğudaki, sonradan kapıya dönüştürülerek muhdes deponun üzerindeki terasa geçiş için kapıya dönüştürülmüştür (Foto. 493). Batı köşedeki iki oda, altlarındaki dükkanlarla aynı ölçülerdedir (3.45 x 4.30 m). Burada olduğu gibi diğer katlarda da kuzeybatıdaki odalara, köşeleme açılan kapılar ile girilmektedir (Foto. 494-495). Kuzeydoğu köşede bulunan üçüncü oda, daha küçük tutulmuştur (2.77 x 3.14). Bu odanın karşısında, batıdan doğuya doğru mutfak, banyo ve lavabo-hela birimleri sıralanmaktadır. Tamamen yenilenmiş malzemeler ile dekore edilmiş bu birimlerin duvarları da zeminden tavana kadar fayans kaplıdır. Sofa ve odaların duvarları boya ile sıvalı olup zemin ve tavanları ahşaptır. Bazı oda tavanlarında, kaplama tahtalarının birleşim yerlerinin kalın çıtalarla kapatılarak detaylandırıldığı göze çarpmaktadır.

Üçüncü kata yalnızca kuzeydeki merdivenlerden ulaşılabilmektedir. Bazı oda girişlerinin yerleri dışında, ikinci kat düzeninin tekrarlandığı görülür. Yalnız ikinci kattaki

mutfağın üzerine denk gelen hacim, bu katta oda olarak düzenlenmiş, mutfak dolapları sofanın batı ucuna yerleştirilmiştir (Foto. 496-498).

Süsleme Özellikleri: Yapıda günümüze gelebilmiş herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır.

3.1.1.9. Cemal Akçakoca Konutu

Katalog No: 67

Bulunduğu Yer: Akçakoca ilçesi Yukarı mahallede, Cumhuriyet Caddesi ile Osman Nabi Sokak'ın kesiştiği köşede, 24 Numarada yer almaktadır (30.30.T.c Pafta, 252 Ada, 3 Parsel).

Fotoğraf No: 499-508

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Ankara KTVKK'nın 2/6/1996 tarih ve 4637 sayılı kararı ile tescil edilen yapı, Cemal Akçakoca tarafından inşa edilmiştir. Günümüzdeki varislerinden torunu Sahir Akçakoca tarafından aktarılan bilgilere göre yapının 100 yıllık bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Sonraki tamirler sırasında cephe yüzeylerindeki özgün ikili pencerelerin, bazı yerlerde büyük tekli pencerelere dönüştürülmesi dışında yapı özgün halini büyük ölçüde muhafaza etmiştir.

Yapının İncelenmesi: Zemin kat üzeri birinci kattan oluşan bina, hımış yapı tekniğinde, taş temel üzerine ahşap çatkı arası tuğla örgülü olarak inşa edilmiştir. Katlarda "iç sofalı plan tipi" uygulanmıştır (Çizim 1). Kuzey-güney doğrultusunda, 10.90 x 8.55 m. uzunluğunda dikdörtgen bir alana oturtulan yapı, zeminde saçağa kadar 5.60 m yüksekliğe sahiptir (zemin kat 2.60, 1. kat 3.00 m.). Beden duvarlarının üzeri, dört yöne eğimli kırma çatı ile örtülüdür. Düz tahtalarla kaplanmış iki kademeli saçağı bulunan çatı, dıştan alaturka kiremitle kaplıdır. Binanın arka (batı) tarafında, kuzey cephenin devamında demir kapı ile girilen küçük bir bahçesi bulunmaktadır (Foto. 500).

Cephe yüzeylerine açılan toplam 24 pencere ile evin aydınlatılması sağlanmıştır. Sonraki tamirlerle giyotin tipi özgün ikili pencereler, bazı yerlerde büyük tekli pencerelere dönüştürülmüştür. Bunların kendi içinde birbiriyle uyumsuz ölçü ve

doğrultuda oluşu, cephe görünüşlerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Pencerelerin ahşap çerçeveleri sonradan yenilenmiştir. (Foto. 499-501). Konutun batıda, bahçeden girilen küçük bir kapısı olup ana giriş kapısı doğuda, caddeye açılmaktadır. Çift kanatlı ahşap kapısının üzeri camlı olup yakın tarihte yenilendiği anlaşılmaktadır. Girişin bulunduğu yüzey zemin kat seviyesinde hafifçe çökertilmiş, üst katta ise alttan S kıvrımlı elibelindeler ile desteklenmiş cumbaya yer verilerek sofa ve giriş aksı vurgulanmıştır (Çizim 2; Foto. 499). Diğer cepheler düz yüzeylidir (Çizim 3).

Doğudaki giriş kapısı, 1.88 x 3.09 m ölçülerinde küçük bir sahanlığa açılmakta, buradan iki basamaklı merdivenle sofaya (3.09 x 6.02 m) ulaşılmaktadır. Üst kata çıkışı sağlayan 14 basamaklı L biçimli merdiven, sofanın kuzeybatı köşesinde, bahçe girişinin yanında yer alır (Çizim 4-5; Foto. 502). Ana girişin iki yanında oda olarak düzenlenen hacimlerden güneydoğu köşedeki (3.65 x 4.37 m.), uzunlamasına dikdörtgen plan özelliği gösterir (Foto. 503-504). Daha küçük tutulan kuzeydoğu köşedeki oda 3.58 x 4.05 m ölçülerindedir. Bu odanın batısında, aynı ölçülere sahip üçüncü oda mutfaktır (Foto. 505). Mutfağın doğu duvarında özgün ahşap dolap ile ortasındaki ocak kısmı günümüze ulaşmıştır. 1.25 x 2.60 m ölçülerindeki dikdörtgen formlu ocak, üzeri dilimli Bursa kemerli bir alınlıkla nihayetlenir. Düz tahtalarla oluşturulmuş dolap üzerinde, ocağın iki yanına denk gelecek şekilde, üzeri dilimli kemer formunda üçerli eşya gözleri bulunmaktadır (Çizim 6, Foto. 506). Banyo ve hela, mutfağın karşı yönünde, güneybatı köşededir. Yalnız banyo ile sofa arasında, kapısı sofaya açılan bir geçiş mekânı bulunmaktadır (Çizim 1).

Birinci katın sofası, ortadan duvarla kapatılarak doğu yönde bir oda oluşturulmuştur (Foto. 507-508). Alt katta güneybatı köşedeki helaların gerisinde bulunan banyo ve holün yerine, üst katta, 2. 35 x 2.60 m ölçülerinde bir odaya yer verilmiştir. Diğer odaların düzeni aynıdır (Çizim 1). Mutfağın üzerine denk gelen kuzeybatı köşe odada, alt kattaki ile aynı forma sahip olduğu anlaşılan bir ocak daha bulunmakla birlikte yapısı oldukça bozulmuştur. Sonradan içleri değiştirilen banyo-hela dışında, evin içindeki hacimlerin duvarları kireç/boya ile sıvalı olup zemin ve tavanları ahşap kaplamadır.

Süsleme Özellikleri: Mutfak içindeki kemerli ocak, ahşap dolap gözleri dışında, 1. kat sofası ve odaya dönüştürülen devamındaki mekânın tavanında, merkezi yıldız motifli tavan göbekleri ile merkez ve köşelerde çıtalarlar oluşturulmuş üçgenler göze çarpmaktadır. Ayrıca söz konusu tavan, merkeze doğru küçülen üç kademe halinde,

bindirme tekniğinde düzenlenmiş olup bu haliyle diğer bölümlerin tavanından ayrılır (Foto. 508).

3.1.1.10. Hidayet Peker Konutu

Katalog No: 68

Bulunduğu Yer: Akçakoca ilçesi Yukarı Mahalle'de Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan yapı, Sait Vural Konutu'nun (Kat. No. 66) güney yanında olup 26 Numarada kayıtlıdır (30.30.T.c Pafta, 252 Ada, 4 Parsel).

Fotoğraf No: 509-524

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Hidayet Peker'in oğlu Şadan Peker'den alınan sözlü bilgiler doğrultusunda, yapının 1925 yılında Akçakoca Yukarı Mahalle'de meydana gelen yangından yaklaşık iki sene sonra 1927'lerde inşasına başlandığı en üst katın ise 1945 yılında bitirildiğini aktarmıştır. Konutun mülkiyeti Hidayet Peker'e ait olup inşasına annesi Emine Peker zamanında başlandığı bilinmektedir. Ankara KTVKK' nın 12/6/1995 tarih ve 4023 sayılı kararı ile tescil[184] edilen yapı günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Zemin kat üzerine 1. ve 2. katlardan oluşan yapı, "iç sofalı" plan tipinin örnekleri içerisinde yer alır (Çizim 1). Taş temel üzerine, ahşap çatkı arası tuğla örgülü olarak inşa edilen yapının üzeri, dıştan alaturka kiremitle kaplı, dört yöne eğimli kırma çatı ile örtülüdür. Binanın arka (batı) cephesini içine alan küçük bahçesi olup muhdes demir kapısı, güney duvarındadır (Çizim 2). Sonradan yapıya kuzeybatı köşesinden bitişik olarak 1. kat seviyesine kadar yükselen bir depo mahalli eklenmiştir. Buranın güney cephesinde girişi ve yanında, balkon şeklinde düzenlenen üst kısmına çıkışı sağlayan beton bir merdiveni bulunmaktadır (Çizim 3).

Kareye yakın ölçülerde bir alan üzerine oturan binanın cephe uzunlukları; doğu (ana) cephede 9.43, güneyde 8.98, batıda 9.35, kuzeyde ise 8.56 m'dir. Batı cephe, diğerlerinden farklı olarak düz olmayıp kuzeyden güneye doğru genişleyen bir açıda devam eder. Cephe yüksekliği, zeminden saçağa kadar 7.83 m'dir. Güney cephe 1. kat

[184] Kültür Envanteri s.126.

seviyesine kadar, kuzey ve batı cepheler ise tamamen oluklu sacla kaplanmıştır. Cephelerden dışarıya açılan toplam 28 pencereden beşi küçük mazgal pencere şeklinde, doğu cephedeki cumbanın kısa kenarlarındaki ikisi ise dar dikdörtgen formda olup geri kalan pencereler sonradan genişletilerek ölçüleri değiştirilmiş, çerçeveleri de pvc malzemeli olarak yenilenmiştir. Daha özenli olarak ele alınan doğu cephede, bina girişinin olduğu zemin katın orta bölümü 0.90 m kadar içeriye çekilmiş, en üstte ise S kıvrımlı eli belindeler ile destekli bir cumbaya yer verilmiştir (Çizim 2-3; Foto. 509-510).

Çift kanatlı muhdes ahşap kapı ile girilen zemin katında; iç sofanın iki yanında denk gelecek şekilde doğuda iki oda ile bunların gerisinde odunluk ve kömürlük olarak kullanılan birer hacim bulunmaktadır. Batıdakiler daha küçük olmasının yanında karşılıklı mekanlarda birbirinden farklı ölçülere sahiptir[185]. Bu nedenle sofanın muntazam bir formu yoktur. Bu kısmın batı ucunda, üst kata çıkışı sağlayan 13 basamaklı ahşap merdiven ile bahçedeki muhdes depoya içerden geçişi sağlayan bir kapı yer alır. Sofa ve doğu uçtaki iki odanın duvarları sıvalı olup zemini ahşap, tavanları lambri ile kaplıdır (Foto. 512). Kirişlemeli ahşap tavanı bulunan odunluk ve kömürlüğün zeminine beton şap dökülmüştür.

1. kat planı, güneydoğu köşedeki odanın, sonradan sofayı içine alacak şekilde kuzeye doğru genişletilmesi sebebiyle değişikliğe uğramıştır. Duvar içlerinde orijinal destek ve kirişleri görülebilen bu kısma (yaklaşık 4.25 x 5.65 m), sofaya açılan camekanlı bir kapıdan geçilmektedir (Foto. 513-517). Buranın karşısına denk gelen kuzeydoğuda, sofadan köşeleme açılan kapı ile girilen, evin ana mutfağı yer alır (Foto. 518). Kapatılarak merdiven holüne dönüştürülen sofanın batı ucuna, muhdes deponun üzerindeki balkona geçiş için bir kapı açılmıştır (Foto. 514). Buranın güneyinde bir başka oda, kuzeyinde ise yan yana konumlandırılmış hela (Foto. 519) ve banyo bulunmaktadır.

Evin üst katında, birinci katın plan düzeni olduğu gibi tekrar eder. Burada da güneydoğu köşe oda sofa ile birleştirilmiştir (Foto 522-524). Farklı olarak alt kattaki banyo yerinde küçük bir mutfak göze çarpmaktadır (Foto. 520). Her iki katta da sofa ve odaların tavan ve zemini ahşap kaplamalı olup duvarları ile üst kat tavanları boyalıdır. Diğer kısımlar sonradan elden geçirilmiştir. Yapı içinde oda kapılarının çoğu ilk yapıdan kalmadır (Foto. 521). Bunun dışında özgün ocak, dolap/yüklük vb. unsura rastlanmamaktadır

[185] Kuzeydoğu köşe oda 3.53x4.43 m, güneydoğu köşe oda 3.43x3.84 m, kuzeybatı oda (kömürlük) 2.45x3.62 m, kuzeybatı oda (kömürlük), güneybatı oda (odunluk) 3.27x4.23 m ölçülerindedir.

Süsleme Özellikleri: Yapı içerisinde günümüze gelebilmiş herhangi bir süslemeli unsur bulunmamaktadır.

3.1.1.11. Cemal Kocaer Konutu

Katalog No: 69

Bulunduğu Yer: Söz konusu konut, Akçakoca İlçesi Yukarı Mahalle'de, Hacı Şakir Sokak Numara 14'te kayıtlıdır (30- 27-AB Pafta, 267 Ada, 30 Parsel).

Fotoğraf No: 525-536

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Yapının banisi Cemal Kocaer'in varislerinden olan torunu Leyla Laleli'den alınan bilgilere göre, yapının en az 100 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiştir[186]. Tescili bulunan[187] binanın restorasyonu için 2011 yılında projeleri hazırlanmış, fakat uygulamaya geçirilmemiştir. Yaklaşık olarak 40 senedir kullanılmayan yapı, günümüzde harap bir hâlde olup kuzey cephesi kısmen yıkılmış durumdadır.

Yapının İncelenmesi: Batıya doğru alçalan meyilli bir arazi üzerine kurulmuş olan yapı, iki katlı (zemin üzeri 1 kat) olarak "iç sofalı" plan tipinde inşa edilmiştir (Çizim 1). Temelde moloz taş duvarlar üzerine oturtulan binanın içte ve dışta sıvalı duvarları, ahşap çatkı arası tuğla dolguludur. Duvarların üzeri, ahşap payandalarla destekli geniş bir saçağı bulunan, kırma çatı ile örtülüdür. Dört yöne eğimli çatı, dıştan Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Yapının güneybatı köşesinde, briketle yapılmış muhdes bir kömürlük bulunmaktadır. Evin sınırlarını belirleyen bahçe duvarları ise büyük ölçüde ortadan kalmıştır. Cephe uzunlukları kuzey ve güneyde 9.05, karşılıklı diğer iki cephede yaklaşık 10 m'dir. Doğuda zeminden itibaren 7.70 m olan cephe yüksekliği, batıda 9.10 m'ye kadar ulaşır. Sarı renkli sıva ile kaplı cephelerde, saçak altlarında süslemeli ahşap payandalar ile payandaların iki ucunda, cepheleri dolanan, yine ahşaptan süslemeli silme kuşakları bulunmaktadır. Cephelere açılan pencereler özgün olup giyotin tipi ahşap çerçevelere sahiptir. Daha özenli olarak ele alınan doğudaki giriş cephesinin önünde,

[186] Cemal Kocaer'in varislerinden torunu Leyla Laleli; 1945 doğumlu olduğunu ve konutun, annesinin 15–20'li yaşlarında iken inşa edildiğini aktarmıştır. Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, yapının en az 100 yıllık olduğu anlaşılmaktadır.

[187] Yapı Ankara KTVKK' nın 2/6/1996 tarih ve 4637 sayılı kararı ile 35 envanter numarası ile tescil edilmiştir. Tescili Kocaeli KTVKBK'nın 15/12/2010 ve 1738 numaralı kararı ile güncellenmiştir.

ortadan üç basamakla çıkılan, 1.20 m genişlikteki beton zeminli sundurma uzanmaktadır. Ortadaki giriş kapısı üstünde, iki ahşap direk ile destekli cumba yer alır. Kare kesitli direklerin üst tarafındaki payandalar ile cumbanın etek seviyesine çevreleyen süslemeli kuşak, Cephelerin üst kesimindekilerin tekrarından ibarettir. Üst sırada 8 adet olmak üzere cephede toplam 14 pencereye yer verilmiştir. Giriş kapısının iki yanındaki pencereler diğerlerinden daha dar olup pencerelerin dışında, kapı üzerinde camekanlı bir ışıklık daha görülmektedir (Çizim 2: Foto. 525-526). 2011 yılından sonra kuzey cephenin doğu ucundaki odanın duvarı neredeyse tamamen yıkılmış, yan kısımlarında da ciddi tahribatlar oluşmuştur. Öncesinde iki sıra halinde dörder pencerenin bulunduğu anlaşılan cephede, banyo/hela birimlerine denk gelen batı uçtaki ikisi, diğerlerinden daha küçük tutulmuştur (Foto. 525, 527). Güney cephenin alt kısmında, cephenin orta kısmındaki depo ile batısındaki mutfağa geçit veren iki ayrı kapı bulunmaktadır. Diğerinden daha yüksekte tutulan ikinci kapıya üç basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Kapılardan boşta kalan cephe yüzeyinde iki, üst katta dört adet olmak üzere cephede altı pencere bulunur (Çizim 4). Arka cephe, eğimden dolayı üç katlı bir görünüme sahiptir. Ortada, yapı içindeki ocak ve baca tertibatının dışarıya taşırılmış dikdörtgen kütlesi, bir bütün halinde uzanarak dikey olarak cepheyi ikiye ayırır[188]. Cephenin zemin kat seviyesi, güney uçtaki kömürlük dışında sağırdır. Üst tarafta, iki sıra halinde toplam on bir pencere yer alır (Çizim 3; Foto. 528).

Evin iç kısmına geçit veren çift kanatlı ahşap kapı, 1. 56 x 2.27 m. ölçülerindedir. Oda kapılarıyla da eş olan her bir kanadı, ortadaki küçük olmak üzere üç tablaya ayrılmış olup yüzeyleri yalındır. Kapının açıldığı sofa, arka taraftan kuzeye yönelerek L biçimini alır (Çizim 1; Foto. 529). Geniş tutulan giriş tarafının iki yanında, yaklaşık 3.25 x 4.55 m ölçülerinde birer oda (Foto. 530), bunların gerisinde de hizmet mekanları sıralanır. Güneydoğu köşedeki odanın arkasında kalan deponun (1.25 x 3.34 m), iç mekanlarla bağlantısı yoktur. Güneybatı köşedeki mutfak, 2.64 x 6.36 m. ölçülerinde olup depo gibi kuzey-güney doğrultusunda, odalara paralel olarak uzanır. Bina girişi ile yaklaşık aynı doğrultuda bulunan esas kapısının karşı tarafında, yarım daire kemerli ocak bulunmaktadır. Mutfak tezgâhı sonradan beton malzeme ile yenilenmiş, bahçe kapısı önüne ve tezgâh aralarına da seramik karolar döşenmiştir (Foto. 531-532). Banyo (1.37 x 2.64 m) ve arkalı önlü lavabo birimleri (her biri 1.30 x 1.75 m), mutfağın kuzey yanında, sofanın diğer ucuna konumlandırılmıştır. Üst katta mutfağın yerinde, alttaki depo alanı

[188] Bacanın genişliği 1.53 m, cepheden çıkıntı yapan yüzeyi 0.96 m'dir.

da dahil edilerek oluşturulmuş iki oda bulunmaktadır. Bunlardan sofanın karşına denk gelen güneydeki 2.64 x 2.91 m ölçülerindedir (Foto. 533-534). L biçimli diğer odaya (2.35-3.27 x 4.02 m), güneydoğu köşedeki odanın içinden geçilerek girilebilmektedir. Geri kalan hacimlerin düzeni, alt kat ile aynıdır (Çizim 1). Yapı içinde sofa ve odaların badanalı duvarlarını, iki sıra halinde yatay olarak dolanan ahşap hatıllar bulunmaktadır. Zemin ve tavanlar, şap dökülmüş ıslak hacimler dışında, düz ahşap kaplamadır.

Süsleme Özellikleri: Yapının dış kısmında, ahşap malzemeye bağlı olarak iki tür süsleme göze çarpmaktadır. Giriş cephesinde cumbayı destekleyen ahşap direklerin iki tarafında ve saçak altlarında tüm cepheleri dolanan L formlu elibelindeler, birer palmetin iki yanından çıkarak yine aynı üslupta birer motifle sonlanan kıvrımlı saplardan oluşan bitkisel bir düzene sahiptir. Yalnızca uçlardaki motifler, kullanıldığı yere bağlı olarak farklılık gösterir. Saçak seviyesindeki elibelindelerin sınırını belirleyen ahşap hatılların üzerinde ise iki noktada boğum yapan silindirik unsurların tekrarından oluşan basit bir süslemeye yer verilmiştir. Torna işi olan söz konusu unsurlar, çivi ile çakılarak yüzeye raptedilmiştir (Foto. 525-526).

3.1.1.7. Nizamettin Aksu Konutu

Katalog No: 70

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Hacı Yusuflar Mahallesi, İlla Caddesi No 1'de kayıtlı bulunan yapı (30- 30-TC Pafta. 327 Ada. 6 Parsel), adı geçen cadde ile Eminoğlu Sokak'ın kesiştiği köşede ve Pınarbaşı (Faryan) Camii (Kat. No: 19) ile kuzeyden karşılıklı bulunmaktadır.

Fotoğraf No: 537-555

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2025

Tarihçesi: 1952 doğumlu Nizamettin Aksu'dan alınan bilgilere göre, yapı onun çocukluk döneminde babası tarafından satın alınmış; yakın dönemde ise kendisi tarafından başka bir kişiye devredilmiştir[189]. Yapının ilk inşa yılına ilişkin kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, Yukarı Mahalle sakinlerinden ve Hidayet Peker Konutu'nda (Kat. No. 68) ikamet eden 1926 doğumlu Nahide Peker'in, konutun kendi çocukluk döneminde de mevcut

[189] Kültür Envanteri, s.181

olduğunu ifade etmesi, yapının en az 100 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. 1996 yılında taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenen[190] konut günümüzde sağlam fakat bakımsız durumdadır. Duvarlarında yer yer çatlaklar ve kuzey cephesinde kısmi malzeme kaybı göze çarpar. Yapının ön cephesinde, sonradan ek olarak yapılmış betonarme balkon mevcuttur. Balkonun ağırlığını kaldırabilmek için alttan altı adet beton kolonla desteklenmiştir. Binanın geleneksel giyotin pencereleri zamanla kaldırılarak tek ve çift kanatlı pencerelere çevrilmiştir. Binanın çatısında orijinalinde bulunan alaturka kiremitlerin yerine Marsilya tipi kiremitlerle döşenmiştir. Yapının temel duvarlarını sağlamlaştırmak amacıyla betonla sağlamlaştırılmıştır. Yaşam alanları genellikle özgün olup ıslak hacimlerde değişiklikler söz konusudur. Konut günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.

Yapının İncelenmesi: Eğimli bir arazi üzerinde, yaklaşık kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir alana (6.71 x 9.50) kurulmuş olan yapı; bodrum, zemin ve üzeri bir katlı olarak "iç sofalı" plan tipinde inşa edilmiştir. Temelde moloz taş duvarlar üzerine oturtulan yapı, zemin kattan itibaren ahşap dikme arası tuğla ile örülerek bina edilmiştir. Dört yöne eğimli kırma çatısı, Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Yapının dıştan güney ve batı cephesi iki kat, diğer iki cephesi üç katlı bir görünüme sahiptir. Cephe yüksekliği, zeminden saçağa kadar katta 4.52 m'dir. Cepheler sıvalı olmakla birlikte katları belirleyen kiriş ve dikmeler dışarıdan izlenebilmektedir. Cephelerin üst katı, arka (batı) cephe haricinde, S kıvrımlı elibelindeler ile destekli çıkma şeklindedir. Mesken girişinin bulunduğu doğu cephe, yapının özellik arz eden cephesidir. Hafifçe içeriye alınmış ortadaki giriş, tepede üçgen alınlıkla vurgulanmıştır. Tek kanatlı ahşap giriş kapısı özgündür. Yüzeyi dikdörtgen formlu, alt ve üstte ikişer adet dikey, ortada yatay düz tablalarla bölünmüştür. Bu kapı dışında, iki yanda zemin kattaki geçit veren küçük birer kapı ile üst katın ortasında, muhdes balkona açılan bir kapı daha bulunmaktadır. Cephenin üçte ikisini kaplayan balkon, betondan altı kolonla desteklenmiş olup kolonların çevrelediği sundurma da yine aynı malzeme ile elden geçirilmiştir. Cephe üzerinde yer alan pvc çerçeveli beş pencereden alttaki üçü tek, ikinci kattakiler ise çift kanatlıdır (Foto. 537-539-540). Diğer cephelerde, formları değiştirilmiş, birbiri ile uyumsuz pencereler, cephe görünüşlerini oldukça olumsuz etkilemektedir (Foto. 538-541-542).

Bodrum katta depo olarak kullanılan üç ayrı hacim bulunmaktadır. Arazi yapısına bağlı olarak bu mekanların sıkıştırılmış toprak zeminleri arasında belirgin kot farkı

[190] Ankara KTVKK'nın 2/6/1996 tarih ve 4637 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

mevcuttur. Girişin iki yanındakine göre daha büyük olan batıdaki bölüm, diğerlerine göre daha eğimli ve basık bir hacimdir. Bu kısma giriş, zemin kat sofasındaki ahşap merdivenin yanında bulunan kapı ile sağlanmaktadır (Foto. 543-544). Zemin katta, sofanın mesken girişine uzanan ön tarafı, giriş holü şeklinde olup arka (batı) yönü daha geniş ve yüksektedir. Ortadan altı basamaklı merdivenle çıkılan bu kısmın etrafında dört oda ve ıslak hacimler sıralanmaktadır. Giriş kapıları sofaya açılan mekanların hepsi birbirinden farklı boyuttadır (Çizim 1). Sofanın güney yanında bulunan odalardan doğudaki 3.11 x 4.56 m (Foto. 110-111), batıdaki 2.05 x 3.11 m ölçülerindedir. Sofanın diğer yanında, kuzeydoğu köşedeki odanın (3.54 x 3.84 m) batı duvarında; iki yanı ahşap dolapla kapatılmış, dikdörtgen niş biçiminde ocak bulunmaktadır (Foto. 559-550). Bu odanın arkasındaki hacim mutfak (2.31 x 2.52 m) olup üzeri ahşap raflı, sonradan yapılma seramik kaplamalı beton tezgahı mevcuttur. Aynı seramikler, batı uçta, bir kapı ile birbirinden ayrılmış hela ve banyonun zemininde de görülür. Zemin kattaki diğer hacimlerin zemin ve tavanı ahşap kaplamadır. Bu kaplama mutfağın bölme duvarlarında da görülür. Bunun dışındaki tüm duvarlar, sıva üzerine beyaz renkle boyanmıştır.

Zemin kattan 11 basamaklı merdivenle çıkılan birinci katın L tipli sofası, alt katın aynısıdır (Foto. 551-552). Bu katta sofanın güney tarafında yer alan iki odadan batı uçtaki, önden bir koridorla bölünerek odaların sofa ile irtibatı sağlanmıştır (Foto. 552-553). Kuzeydoğu köşedeki oda gerek tavan süslemesi gerek dolap ve niş detayları ile binanın en nitelikli odasıdır (baş oda). Yalnız ocağı, sonradan duvar örülerek kapatılmıştır (Foto. 554). Batı uçtaki banyo ve hela, alt kattan farklı olarak, iki ayrı hacim olup kuzey yandaki ilkine sofadan, diğerine söz konusu koridordan geçilerek ulaşılır. Bunun dışında plan ve mekân düzeninde, belirgin bir fark bulunmamaktadır (Çizim 1)[191].

Süsleme Özellikleri: Yapı içinde zemin ve birinci kat kuzeydoğu köşe odalarında, ahşap dolaplar üzerinde dilimli kaş kemer formlu eşya bölmeleri göze çarpmaktadır (Foto. 550, 554). Baş oda olarak düzenlenmiş birinci kattaki odanın sonradan kapatılmış ocağının üzerinde de benzer kemer formunun izine rastlanmaktadır. Güney duvarında üçgen alınlıklı bir nişi bulunan bu oda, ayrıca birbirine eş dikdörtgenler oluşturacak şekilde çakılmış çıtalı tavanı ile de diğer mekanlardan ayrılmaktadır (Foto. 554).

[191] Birinci katta yer alan hacimlerin ölçüleri şu şekildedir: (sofa) 2.10-3.13 x 6. 21 m, (güneydoğu köşe oda) 3.06 x 3.51 m, (güneybatı köşe oda) 2.51 x 3.74 m, (koridor) 0,76 x 3.84 m, (kuzeydoğu köşe oda) 4 x 4.55 m, (kuzeybatı köşe oda) 2.34 x 2.92 m, (banyo) 1.03 x 3.03, (hela) 1.03 x 3.76 m.

3.1.1.12. Gülfiye Ertürk Konutu[192]

Katalog No: 71

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Yukarı Mahalle'de, Gönen Caddesi ile Talat Uğur Caddesi'nin kesiştiği köşe başında yer almaktadır (243 Ada, 14 Parsel).

Fotoğraf No: 556-578

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Yapının kesin inşa tarihi bilinmemekle birlikte, plan düzeni ile malzeme ve inşa tekniği bakımından 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Ev sakinlerinden Gülfiye Ertürk'ün oğlu Gafur Ertürk, konutun 1927 senesinde yapıldığını belirtmektedir. Üç katlı olarak inşa edilen bina, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.06.1995 tarih ve 4023 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Yapı, genel anlamda plan özellikleri bakımından özgünlüğünü korumakla birlikte, dıştan sonradan yapılmış niteliksiz müdahaleler rahatça okunabilmektedir. 1964 tarihli eski bir fotoğraf, çatının üzerinde günümüzde mevcut olmayan bir cihannümayı göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Foto. 561). İncelenen Düzce evlerinde de benzerine rastlanmayan bu cihannümaya, bir vakitler çıkışı sağlayan merdivene ait izler, ikinci kat sofa duvarında belli olmakta, zemini ve iç merdiveni ise olduğu gibi durmaktadır (Foto. 562-563). Günümüzde konut aktif olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

Yapının İncelenmesi: Taş temel üzerine ahşap çatkı arası tuğla örgülü inşa edilen yapı, zemin üzeri iki katlıdır. Yaklaşık 11.10 x 11.20 m ölçülerinde kare bir alan üzerinde yükselen yapı, "orta sofalı" plan düzeninde bina edilmiştir. Üzeri alaturka kiremitle kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Evin güney ve doğu tarafında küçük birer avlusu yer alır. Yapının cepheleri sıvasızdır. Güney hariç diğer cephelerin üçüncü kat seviyesinde, orta aksta ahşap elibelindeli cumbalar bulunmaktadır. Bunların üzeri üçgen alınlıklarla belirtilmiş olup kuzey cephedeki cumbanın alınlığında, büyük bir güneş sembolüne yer verilmiştir (Foto. 558). Güney cephede ise her katta dışa taşkın olarak yapılmış banyo/helalar nedeniyle cephenin orta kesimi, bir bütün halinde çıkma oluşturur. Çift kanatlı, süslü ahşap kapıları olan kuzey ve batı girişleri, cephe yüzeyinden içeriye alınmıştır. Giyotin

[192] Gülfiye Ertürk Konutu, mahalle sakinleri tarafından "Gümüş Konağı" olarak da bilinmektedir.

tipi özgün pencereler, yalnızca doğu cephe ile kuzey cephedeki cumbanın dar olan yan kenarlarında görülebilmektedir. Diğer pencereler büyütülerek yenilenmiştir. Ayrıca zemin kat pencereleri örülerek kapatılmış, batı cephenin kuzey uçtaki penceresi büyük bir camekanla değiştirilmiştir (Foto. 556-560). Zaman içindeki müdahalelerden en çok güney cephe etkilenmiştir. Zemin katta batı uca beton ve briket tuğla ile örülmüş muhdes kömürlük, 1. katta kömürlüğün üzerine balkon eklenmiştir. Balkonun üzerine de ahşap kiriş üstü sac ile örtülü çatı yapılmıştır. Orta kısımda çıkma yapan hela-banyo pencerelerine gelişigüzel müdahaleler edilmiş, bu kısmın doğu tarafındaki oda pencerelerinin tamamı örülerek kapatılmış, bunun yerine mimari bütünlüğü bozan bir baca eklenmiştir (Foto. 559-560). Benzer nitelikte, çimento sıvalı muhdes bir baca batı cephede de görülmektedir. Kuzey cephede ise bir ve ikinci kat pencere aralarında, çimentolu harçla yapılmış müdahale izleri görülebilmektedir.

Yapının plan düzeni, orta sofanın dört köşesine yerleştirilmiş dört odadan meydana gelmektedir (Çizim 1-2; Foto. 564-578). Kuzey uçtaki odaların boyutları 3.80 x 3.80 m olup güneydoğu köşe odalar yaklaşık 2.80 x 4 m, güneybatıdakiler 3.45 x 4.10 m ölçülerindedir. Üst kat merdivenleri batı girişin önünde yer alır (Foto. 564-565). Katlarda sofanın güney kanadı birer kapı ile kapatılarak banyo ve helaların önünde bir geçiş mekânı/hol oluşturulmuştur (Foto. 566). Birinci ve ikinci katlarda ise sofanın helalara doğru ortadan ikiye bölündüğü görülür (Foto. 570-571). Zemin kat hariç girişleri köşeleme verilen güneybatı köşedeki odalar ocaklıdır (Foto. 568-569, 572-573). Birinci kat güneydoğu köşede bulunan mutfak ile yapıdaki ıslak hacimlerin döşeme ve aksamları yenilenmiştir. Geri kalan bölümlerde duvarlar sıva üzeri badanalı, zemin ve tavanlar ahşap kaplamalıdır (Foto. 567-577).

Süsleme Özellikleri: Yapının dışında, kuzey cephenin alınlığına kakma olarak güneş sembolünün yanında, batı cephedeki çift kanatlı ahşap giriş kapısının etek kısmında, yine aynı teknikle yapılmış büyük birer çiçek görülmektedir. Kuzeydeki kapının aynı yerinde, iri birer baklava dilimi içerine raptedilmiş motif izleri var ise de tanımlanamayacak derecede yok olmuştur. İçte güneybatı köşe odalarındaki ocaklar, dilimli kaş kemer formunda köşeliklere sahiptir. Ayrıca bu odalardan en üsttekinin orijinal tavanı günümüze gelebilmiştir. Geometrik unsurlarla bezenmiş çıtalı tavanın dört köşesinde L biçimli, orta kısmın iki ucunda dikdörtgen şekiller bulunmakta, merkezde ise baklava dilimi içerisine alınmış zarif bir çarkıfelek motifi göze çarpmaktadır (Foto. 578).

3.1.1.13. İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu

Katalog No: 72

Bulunduğu Yer: Söz konusu yapı, Akçakoca İlçesi Yukarı Mahalle'de, Gönen Caddesi ile Talat Uğur Caddesi'nin kesiştiği köşe başında, 19 Numara'da kayıtlı olup (3027Ab Pafta, 243 Ada, 14 Parsel) Gülfiye Ertürk Konutu (Kat. No 71) ile karşılıklı köşelerde yer alırlar.

Fotoğraf No: 579-599

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: Konutun ikiye bölünmesi nedeniyle günümüzde iki farklı mülkiyet sahibi bulunmaktadır. Gönen Caddesi'ne bakan bölümü kullanan İsmail Şenol'dan alınan sözlü bilgilere göre, yapı 1925 yılında Akçakoca Yukarı Mahalle'de meydana gelen yangından sonra Ömer Karagöz tarafından inşa edilmiştir; ancak inşanın tam olarak hangi tarihte başladığı bilinmemektedir. Yakınındaki Gülfiye Ertürk Konutu (Kat. No. 71) ile gösterdiği benzerlikler göz önünde bulundurulduğunda, yapının 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. İsmail Şenol'un yapıyı 1970 dolaylarında Ömer Karagöz'ün varislerinden satın aldığı, daha sonra Sadık Efes'in de binanın diğer bölümünü edindiği anlaşılmaktadır. 1996 yılında taşınmaz kültür varlığı olarak tescillen[193] günümüzde aktif biçimde kullanılmaya devam etmektedir.

Akçakoca'nın yerel konut mimarisi içinde sıkça görülen orta sofalı plan düzenine sahip üç katlı yapı, sonradan ikiye bölünerek bağımsız konutlara dönüştürüldüğünden, özgün plan şemasında olduğu gibi cephe düzeninde de çeşitli bozulmalar meydana gelmiştir. Batı cephede zemin üstü katlarda çıkma şeklinde düzenlenmiş hela/banyo birimlerinin çökmesi üzerine (Foto. 583) yapı 2010 yılında kısmi bir onarımdan geçirilmiştir. Daha önceki müdahaleler sırasında cephedeki birçok pencerenin boyut ve şekilleri değiştirilmiştir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, yapının genel olarak sağlam durumda olduğu ve özgün plan ile cephe özelliklerine yeniden kavuşturulabilecek nitelikte olduğu gözlemlenmektedir.

Yapının İncelenmesi: Taş temel üzerine, ahşap çatkı arası harman tuğla örülerek bina edilen yapı; inşa tekniği (hımış), orta sofalı planı ve üç katlı cephe düzeni bakımından,

[193] Yapı, Ankara KTVKK' nın 12/06/1996 tarih ve 4023 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

karşı köşesinde yer alan Gülfiye Ertürk Evi ile oldukça yakın benzerlik sunmaktadır. Üzeri Marsilya tipi kiremitle kaplı kırma çatısında, geniş saçakların cumba üstlerinde kalan orta kesimi, çıkıntılı üçgen alınlıklara sahiptir. Evin kuzeyinde, batıdaki cadde üzerinden demir kapı ile girilen bahçesi yer alır (Çizim 1).

Evin esas girişi batıda, Talat Uğur Caddesi üzerindedir. Cephenin ortasında, zeminden dört basamaklı beton merdivenle çıkılan ve etrafı cephe yüzeyinden 0.75 m kadar çökertilmiş olan bu giriş, konut ikiye bölündükten sonra vasfını yitirmiştir. Günümüzde mesken girişleri olarak kullanılan diğer iki kapıdan güneydeki, cephe ile uyumsuz ve orta aksa göre biraz sağdadır. Muhtemelen ilk inşasında bahçe çıkışı olan kuzey cephedeki kapının üzerinde hafif eğimli bir saçak mevcuttur. Muhdes ahşap kapısı çift kanatlıdır. Doğu ve güney cephenin üçüncü kat seviyesinde, sofa uçlarından taşan cumbalar bulunmaktadır. Alttan S kıvrımlı birer elibelinde ile desteklenen bu cumbalardan vaktiyle bir tane de kuzey cephede olma ihtimali diğerleri gibi saçaktaki üçgen alınlığın varlığı nedeniyle yüksektir. Bölünmeden sonra cepheleri örülerek kapatılmış doğudaki cumbanın ön yüzünde, özgün iki pencerenin çerçevesi ile üzerlerinde, cumbadakiler ile eş olan ahşaptan üçgen alınlıklar mevcuttur. Aynı alınlıklar, formları değişmeden kalabilmiş olan kuzey ve kuzeybatı köşe üst sıra pencerelerinde de görülebilmektedir. Batı cephenin güney yarısı zemin ve birinci kat seviyesinde, bitişik nizamda yapılmış başka konut tarafından kapatılmış durumda olup cephenin açıkta kalan yüzeyi sağırdır[194] (Foto. 579-583).

Esasında evin orta sofanın kolları arasında konumlandırılan birer odadan müteşekkil plan düzeni, sofanın ortadan dikey olarak bölünmesine bağlı olarak birtakım değişikliklere uğramıştır. Sofanın daha geniş olan kuzey-güney kanadı, üst kat çıkış merdivenlerinin bulunduğu geçiş hollerine evrilmiştir (Foto. 584-586, 591-593, 598-599). Doğu yönde sofa bir kapı ile bitişiğindeki oda ile irtibatlandırılarak yüklük haline getirilmiştir (Foto. 589-590, 594-596). Bu durumda yaklaşık 3.70 x 3.75 m ölçülerindeki odalara 1-1.10 m arasında ilave bir genişlik sağlanmıştır. Diğer uçta ise sofanın güney yanı hela olarak (banyosu yalnızca 1. katta yan oda içindedir) düzenlenmiş (Foto. 597), diğer yanı ise arkasına çıkma olarak eklenmiş temizlik hacimlerine geçiş mekânı yapılmıştır (Çizim). Sofa ve odalarda duvarlar sıva üzeri badanalı, zemin ve tavanlar düz

[194] Yapının cephe uzunlukları doğu ve batıda 10.22, güneyde 11.10 kuzeyde ise (dışa taşırılmış ıslak hacimler nedeniyle 13.30 m'dir. Yapının zemin katı 2.65, 1. katı 2. 85 ve 3. katı 3 m yüksekliğindedir.

ahşap kaplamalı olup yapı içinde özgün ocak, dolap vb. bir unsura rastlanmamaktadır (Foto. 584-599).

Süsleme Özellikleri: Yapının dışında özgün pencere ve cumba alınlıklarında, çıtalarala yapılmış baklava dilimi şeklindeki basit ahşap süslemelerin haricinde, günümüze gelebilmiş herhangi bir süs unsuruna rastlanmamaktadır.

3.1.1.14. Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu

Katalog No: 73

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Kapkirli Mahallesi'nde, Hacı Hafız Sokak ile Mektep Sokağın kesiştiği köşede ve mahalleye adını veren Cami'nin doğu yanında (No. 1) yer almaktadır (30-27-BB Pafta, 221 Ada, 1-2 Parsel).

Fotoğraf No: 600-611

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2024

Tarihçesi: Konutun günümüzdeki varislerinden, aynı zamanda yapının banileri olan Mustafa ve Ahmet Gökcan kardeşlerden Ahmet adlı kişiyle aynı ismi taşıyan torunundan yapıya ilişkin bilgiler edinilmiştir. İnşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, yapının en az 100 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. Varislerden Ahmet Gökcan'ın aktardığına göre, babası Hayrettin Gökcan 1927 yılında bu evde doğmuş; 1888 doğumlu dedesi (banilerden Ahmet Gökcan) ise 1934 yılında vefat etmiştir. Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, konutun 1900'lü yılların başlarında inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Uzun yıllar Ahmet ve Mustafa Gökcan kardeşler ve varisleri tarafından kullanılan yapı günümüzde faal değildir. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12/06/1995 tarih ve 4023 sayılı kararı ile tescil edilmiş, tescili ayrıca Kocaeli Koruma Bölge Kurulu'nun 27/05/2008 ve 419 numaralı kararı ile güncellenmiştir. İki aile için tasarlanan yapı, kuzey ve batı girişleriyle ayrışan iki meskenden oluşmaktadır. Yapının ek bir duvarla bölünmemiş olması, en başından beri iki farklı kullanım için kurgulandığını düşündürmektedir. Bina genel anlamda sağlam fakat onarıma muhtaç durumdadır. Zaman içinde doğal şartlara bağlı olarak eskiyen çatının su alması nedeniyle üst katlar kullanılamamaktadır. Dış cephe kaplamaları bozulmuş ve yer yer dökülmüş, dahası beden duvarlarında da ciddi malzeme kayıpları oluşmuştur. Ayrıca, yapının iç ve

dış mekânlarında niteliksiz malzemelerle yapılmış gelişigüzel müdahaleler de göze çarpmaktadır. Özgün yapıyı olumsuz yönde etkileyen bu uygulamalar, birçok noktada yeterli koruma sağlayamadığı gibi yapının mimari bütünlüğünün bozulmasına da neden olmuştur.

Yapının İncelenmesi: Düzce evlerinin genelinde olduğu gibi ahşap karkas sistemde, tuğla dolgulu olarak inşa edilen bina, zemin üzeri iki kattan oluşmaktadır. Kare taban üzerinde yükselen binada, ayrı ayrı kullanılan iki mesken, ters-düz L biçiminde birbiri içerisine geçen, orta sofalı tipten devşirilmiş kendine has bir plan özelliği göstermektedir. Beden duvarları dıştan ahşap malzeme ile kaplıdır. Alaturka kiremitli kırma çatının kuzeydoğusunda ondüle ile müdahale edilmiş bir kısım bulunmaktadır. Yapının üç tarafı bahçe ile çevrili olup güneydeki bahçeye, cadde ile sınır olan batı cephenin devamından, doğu ve kuzey cephe boyunca devam eden diğer kısma kuzeydeki demir kapılarla geçiş sağlanmaktadır.

Zeminden saçağa kadar 6.80 m yüksekliğe sahip cephelerin uzunluğu; kuzeyde 11. 64 m, güneyde 11.89 m, doğuda 11.46 m ve batıda 11. 67 m'dir. En üst kat seviyesinde doğu ve güney cepheler tamamen, girişlerin olduğu kuzey ve batı cephelerde ise köşe odaları, alttan S kıvrımlı ahşap elibelindeler ile destekli çıkmalar halinde dışarı taşırılmıştır. Cephe yüzeyinden hafifçe içeriye çekilen kuzey ve batı cephedeki girişlerin ahşap kapıları, sonradan yenilenmiştir. Bu ana giriş kapılarının haricinde yapının güney cephesinde yer alan bahçeye açılan, bir giriş daha mevcut olup bunun da kapısı yenidir. Doğu cephe hariç cephelerde bulunan 39 pencerenin beşi dışında tamamı, özgün olarak günümüze ulaşmıştır. 0,76x1.72 m ölçülerindeki bu pencerelerin çerçeveleri ahşap ve giyotin tiptedir. Dıştan deformasyonun en yoğun olduğu, büyük bir kısmı modern fabrika tuğlası ile örülü doğu cephede, pencerelerin çoğu örülerek kapatılmış veya formu değiştirilmiştir (Çizim 3). Buranın dışında güney (arka) cephede, ahşap kaplama malzemesinin döküldüğü yüzeyler fazlaca olup (Çizim 4) kuzey cephenin bir kısmının da lambri ile kaplanmış olduğu görülmektedir (Foto. 600-603).

Binanın kuzey cepheden girilen yerleşimi; kapı önündeki giriş sahanlığı ile doğudan bu kısma bitişik olarak kuzey-güney doğrultusunda sıralanan, karşılıklı birer oda ve bu odaların arasındaki geçiş hölünden oluşmaktadır (Çizim 1-2). Dışarıdan tek kanatlı kapı ile geçilen giriş bölümünde, güney uçta bulunan üst kata çıkış merdiveninin önü bir duvarla kapatılarak 2.45 x 3.68 m ölçülerinde bir oturma odası oluşturulmuştur. Odanın zemini ahşap, tavan ve duvarları lambri malzeme ile kaplıdır (Foto. 604). Odanın

güneybatı köşesine, döner tipteki on dört basamaklı merdivene ulaşım için bir kapı açılmıştır (Foto. 605). Bu kapının karşı (güneydoğu) köşesindeki, üç basamakla çıkılan aralıktan da doğu cephenin ortasında kalan hole geçilmektedir. Doğu ucunda, ahşap paravanla ayrılmış hela/banyo bulunan holün (2.10 x 4.10 m) ve kuzeyinde mutfak olarak düzenlenmiş odanın duvar ve tavanları, tıpkı giriş kısmı gibi lambri ile kaplıdır. Hacmin güney duvarına yaslanan ocağı fayansla kaplanarak özgün görünümünü kaybetmiş vaziyettedir. Ocak dolaplarının yerine de tezgâh yapılmıştır. Buranın karşılığı olan güneydoğu köşe oda, zemin katta istisna olarak diğer meskene bağlıdır. Zemin katın mekan düzeni, üst katlarda da tekrar edilmiştir. Birinci kat hacimlerinde tavan ve bölme duvarları tamamen, sunta/yonga levha gibi niteliksiz ahşap malzemelerde değiştirilmiştir. Oturuma imkân olmayan ikinci katta ise yalnızca kuzeydoğu köşe odanın ocağı ile duvarların ahşap iskeletine ait ahşap unsurlar ayakta olup zemin ve tavan kaplamaları dahi yok olmuştur (Foto. 610-611).

Binanın batı ve güney kenarını dolanan diğer meskenin içine girme imkânı bulunamadığından rölöveleri üzerinden okuma yapılabilmiştir. Zemin katta batı cephenin ortasındaki kapı ile girilen giriş sahanlığının (2.52 x 3.08 m) karşısında yer alan kat merdiveni, diğer mesken merdiveniyle sırt sırta konumlandırılmıştır. Anlaşılabildiği kadarıyla girişin kuzey yanındaki odanın (3.75 x 4.32 m) ocak ve dolapları özgün olup gerek odada gerekse giriş kısmında zemin, tavan ve duvarlar ahşap kaplamadır. Zemin katta, depo olarak kullanılan diğer iki hacim, yan yana güney kanadın tamamını kaplamaktadır. Öndeki büyük olan kısımda (4.30-5.47 x 7.55 m), briketle yapılmış kapısız bir yarım duvar mevcuttur. Güneydoğu köşede kalan diğer mekana (3.95 x 4.50 m) giriş de bu kısımdan sağlanmaktadır. Birinci ve ikinci katların düzeni, girişin iki yanında birer oda ile karşılıklı uçlarında hela ve kat merdiveni bulunan holden (sofanın güney kolu) müteşekkil olup giriş aksı kapatılarak ayrıca odaya çevrilmiştir. Kuzeybatı köşe odaları, alttaki gibi ocaklı olup bunun karşısındaki odalara köşeleme açılmış kapılarla girilmektedir (Çizim 1-2). Bu iki katta yer alan birimlerin de büyük ölçüde ahşap kaplama malzemeleriyle elden geçirildiği anlaşılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yapıda süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.1.1.15. Serdar Tekin Konutu

Katalog No: 74

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Yukarı Mahalle'de, Gönen Caddesi No. 16'da, Gülfiye Ertük Evinin (Kat. No. 12) doğu yanında bulunmaktadır (243 Ada, 15 Parsel).

Fotoğraf No: 612-629

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 14.07.2019

Tarihçesi: 20. yüzyıl başlarında meydana gelen yangın sonrasında, kadastral plana göre ızgara formunda ve ayrık nizamda bahçeli yapılardan oluşan bölge içerisinde yer alan konutun, inşa tarihi hakkında kesin bir bilgi veya belge bulunmamaktadır. Günümüzde yapının sahibi olan Serdar Tekin'in babası Vedat Tekin'den alınan bilgilere göre, konutun önceki sahibinden 1979 yılında satın alındığı ve halen faal olarak kullanıldığı bilinmektedir. Yapı, zaman içinde çok fazla değişikliğe uğramadan günümüze gelebilmiştir. Genel anlamda sağlam durumda olup duvarlarının bazı noktalarında çatlaklar ile iç kısım ahşap döşeme ve bölme duvarlarında niteliksiz malzeme ile yapılmış müdahaleler gözlenmektedir. Konut, 02.06.1996'da, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tarih ve 4637 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescillidir.

Yapının İncelenmesi: Moloz taşlı temel duvarları üzerine ahşap çatkı arası tuğla örgülü inşa edilmiş, "iç sofalı" Akçakoca evi örneklerinden olan yapı, bodrum üzeri zemin ve birinci kattan meydana gelmektedir. Evin kuzeyi hariç üç yönden çevreleyen bahçesinde oldukça harap durumda olan bir serender ile, ikisi yan yana batı cepheye bitişik olarak sonradan yapılmış üç hacim (depo) mekanları bulunmaktadır. Alaturka kiremitli kırma çatının genişçe saçakları, bindirme olarak üç kademe halinde yükselen bir düzen göstermektedir (Çizim 1-5).

Cepheler dıştan sıva üzeri sarı renkle boyalıdır. Yalnız köşelerdeki ahşap dikmeler ile saçak seviyesindeki kirişler açıkta bırakılmıştır. Bir kenarı yaklaşık 9.50 m uzunluğa sahip cepheler, zeminden saçağa kadar 7.30 m yüksekliktedir. Ön cephe (kuzey) orta aksta niş içerisine alınmış giriş kapısı dışında, cepheler düz yüzeylidir. Batı cephe ortasına baca eklentisi yapılmıştır (Çizim 5; Foto. 612). Arka cephede ise en üst kat sofa duvarı kaldırılarak hafif çıkıntılı bir balkona dönüştürülmüş olup bunun batı yanı fabrika tuğlası ile örülü haldedir. Cephede yer alan banyo/helaların mazgal pencereleri, düzensiz bir görünüm oluşturur. Bunların dışında var olan birinci kattaki sofa penceresi de sonradan büyütülerek yenilenmiştir (Çizim 6). Diğer cephedeki pencereler özgün formunu

muhafaza edebilmiştir. İki sıra halinde olmak üzere giriş cephesinde 10, batı cephede 8, doğu cephede 7 -birinci kat kuzey uçtaki örülerek kapatılmış- yer almaktadır. Dikdörtgen formlu giyotin tipteki pencerelerin çerçeveleri ile evin giriş kapısının, yine ahşap malzemeli olarak yenilendiği görülmektedir (Çizim 5-6; Foto. 612-614).

Yapının bodrumuna, zemin kattan, sofanın ortasındaki altı basamaklı merdivenin yanındaki kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır (Çizim 4; Foto. 618). Çok sayıda ahşap direkle destekli bu kısım (odunluk) tek bir hacim olup giriş tarafına yakın 1.10 x 1.150 m ebadında, tuğladan destek duvarları göze çarpar. Odunluk olarak kullanılan hacmin zemini beton harçlı, duvarları sıvasız, tavanı ise kirişlemeli ahşap tavandır (Foto. 615-616).

Zemin katta, girişin önündeki sahanlık ile merdivenle çıkılan sofanın devamı arasında, 1.15 m kadar kot farkı bulunmaktadır (Çizim 4) Mesken kapısı önünde seramikle kaplı zeminin devamı ve tavan düz ahşap kaplamalı olup duvarları sıvalıdır (Foto. 617-618). Sofanın doğu ve batısında bulunan ikişer odadan kuzeybatı köşedekine (3.42 x 4.10 m), sofadaki kot farkından dolayı, arkasındaki mutfak olarak düzenlenmiş odadan (3.42 x3.45 m) kapı açılabilmiştir. Söz konusu iki mekân ile kuzeydoğudaki köşe odanın (3.46 x 4.11 m) tavanı ve duvarları, ahşap yonga levhalarla değiştirilerek kötü bir görünüşe kavuşmuştur. Bu üçüncü odaya, diğerlerinden farklı olarak sofadan köşeleme açılmış kapı ile girilmektedir (Foto. 619-623). Güneydoğu köşedeki diğer oda, diğerlerinden biraz daha küçüktür (2.75 x 3.42 m). Duvarları kireç sıvalı, zemini ve tavanı düz ahşap kaplamalı odanın arkasında, güney duvarının köşesine açılmış bir kapı ile girilen yüklüğü bulunmaktadır (Foto. 624-625). Zemin kattaki ıslak hacimler, söz konusu yüklüğün yanında güney cephe boyunca sıralanır (Çizim 1). Zemin kattan, sofanın güney batı ucundaki L biçimli ahşap merdivenle çıkılan birinci katın kuruluşu, zemin katla büyük ölçüde aynıdır. Farklı olarak burada sofanın kuzeyi kapatılarak oda haline getirilmiştir. Oda içlerinde ahşap yonga levhalarla kaplı tavanı ve iç duvarlar, bu kattaki tüm odalarda kendisini göstermektedir. Islak hacimler de alt katta olduğu gibi günümüz malzemeleri ile yenilenmiş durumdadır (Foto. 626-629).

Süsleme Özellikleri: Konut içerisinde günümüze gelebilmiş ocak, dolap vb. özgün aksamda herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır.

3.6. Okullar

3.6.1. Merkez

3.6.1.1. Kirazlı Köyü İlkokulu

Katalog No: 75

Bulunduğu Yer: Düzce İli, Merkez İlçesi'ne bağlı Kirazlı Köyü'nde, 8095. Sokak üzerinde konumlanan okul binası, Kirazlı Köyü Camii'nin hemen doğusunda yer almaktadır (Ada: 116, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 630-641

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 11.09.2025

Tarihçesi: Kirazlı Köyü İlkokulu, Ahmet Tevfik Ragıp Siyok tarafından 1890 yılında inşa edilmiştir. Yapının banisi, okulun ve öğretmenlerin giderlerinin karşılanabilmesi amacıyla köy içerisinde satın aldığı arazileri vakfetmiş; ilerleyen yıllarda ise öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması için başka arsaları da bağışlamıştır[195]. Yaklaşık bir asır boyunca Kirazlı Köyü'nün yanı sıra Altınpınar, Gümüşpınar, Pınarlar, Paşaormanı, Büyükaçma ve Gökçe köylerinden gelen öğrenciler de bu okuldan yararlanmıştır. 1991 yılında köyün girişinde yeni bir ilkokul binasının yapılmasıyla eğitim faaliyetleri buraya taşınmış, eski yapı bir süre Halk Eğitim Merkezi kursları için kullanılmıştır. 1999 depreminde yapının bacaları yıkılmış; çatı ve ahşap tavan bölümleri zarar görmüştür. 2023 depreminde de hasar alan yapı günümüzde atıl durumdadır[196]. Kirazlı Köyü İlkokulu, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 04.02.2005 tarih ve 291 sayılı kararıyla tescillenmiştir[197].

Yapının İncelenmesi: Kirazlı Köyü İlkokulu, taş temel üzerine yığma tuğla tekniğiyle inşa edilmiş olup bodrum ve zemin kattan oluşan iki katlı bir yapıdır (Foto. 630-631-362-633). Yapının ana girişi kuzey cephesinde yer almakta ve bu girişe üç yönden çıkış sağlayan dokuz basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır[198](Foto. 634). Ayrıca bodrum

[195] Youtube, "Kirazlı Okulu", https://www.youtube.com/watch?v=AQ_gze0yxuQ [Erişim tarihi: 09.11.2025].
[196] Okulun tarihçesine ilişkin bilgiler, Kirazlı Köyü Muhtarı Osman Kaba ile yapılan sözlü görüşmeden ve muhtarlık arşivinde yer alan okul binasına ait belgelerden elde edilmiştir.
[197] Düzce Envanteri, *a.g.e.,* s. 47.
[198]Youtube, "Kirazlı Okulu", https://www.youtube.com/watch?v=AQ_gze0yxuQ [Erişim tarihi: 09.11.2025]. "Köy sakinlerinden elde edilen sözlü bilgilere göre, yapının günümüzdeki giriş bölümünün sonradan eklendiği, özgün giriş kapılarının ise doğu ve batı cephelerinde yer aldığı ve bu kapılara yaklaşık üç metre genişliğinde taş basamaklarla ulaşıldığı ifade edilmektedir. Günümüzde de söz konusu cephelerde, kapıların yerini işaret eden izler cephe dokusu

kata açılan kapılar da mevcuttur. Kuzeyde bir, güneyde ise iki adet tek kanatlı kapı bodrum kata giriş sağlamaktadır. Yapının pencereleri dikey dikdörtgen formda düzenlenmiştir. Kuzey cephede dört, diğer cephelerde ise ikişer adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Ana girişin iki yanında yer alan pencereler 100x160 cm, uçlardaki idari birimlere ait ikişer pencere ise 140x160 cm ölçülerindedir. Sınıf mekânlarını aydınlatan pencerelerin boyutları 140x240 cm'dir. Zemin katta toplam 10 pencere açıklığı bulunmakta olup, bu pencereler zaman içerisinde üst kısımlarından günümüz tuğlalarıyla daraltılarak özgün formlarını kaybetmiştir. Bodrum katta ise yalnızca kuzey cephede, 100x60 cm ölçülerinde üç pencere açıklığı yer almaktadır. Üst örtü sistemi dört yöne eğimli kırma çatı şeklinde düzenlenmiş ve kiremitle kaplanmıştır. Kuzey cephede, köşelerde yer alan çıkmalar çatı kurgusunda kademelenme oluşturarak yapıya hareketli bir görünüm kazandırmıştır.

Plan şeması itibarıyla yapı, doğu-batı doğrultusunda enine uzanan dikdörtgen bir form göstermekte olup 10,10x14,30 metre ölçülerindedir (Çizim 1). Kuzeyde 170 cm genişliğinde çift kanatlı metal bir kapı ile giriş mekânına ulaşılır. 7,35x2,40 m ölçülerindeki giriş holünün iki ucunda idari birimlere ait odalar bulunmaktadır (Foto. 635-636-637). Bu odaların ön bölümleri cepheden taşarak kuzey yönünde kademelenme oluşturmuştur. Güneyde iki sınıf yer almakta olup doğudaki sınıf 5,10 x 5,60 m, batıdaki sınıf ise 5,10 x 6,65 m ölçülerindedir (Foto. 638-639). İç mekânda sınıf ve idari birimlere açılan kapılar tek kanatlı olup ahşap malzemeden yapılmıştır. Doğuda yer alan sınıfın güney duvarında, sağda basık kemerli bir ocak nişi, solda ise dar ve uzun bir niş bulunmaktadır. Batıdaki sınıf aynı plan düzenine sahip olmakla birlikte, burada yer alan ocak nişi sonradan kapatılmıştır. Günümüzde yer yer çökmelerin gözlemlendiği taban döşemesi ahşap malzemedendir. Tavan kaplamaları düz ahşap tavan biçimindedir. Zaman içerisinde dersliklerdeki tavanların bir kademe altına, ince çıtalarla ikinci bir iskelet oluşturularak yeni tavanlar yapılmış, ancak bu örtü günümüzde büyük ölçüde tahrip olmuştur (Foto. 640). Bodrum kat, geçmişte ardiye olarak kullanılmıştır (Foto. 641). Bu kata güney yönünden iki, kuzey yönünden ise bir adet kapı ile ulaşılmaktadır. Söz konusu kapıların her biri 110x150 cm ölçülerinde olup tek kanatlıdır. Güneydeki girişlerden ulaşılan iki ayrı mekân, kuzey cephede açılmış ikişer pencereden ışık almaktadır.

üzerinde gözlemlenebilmektedir. Ayrıca, bu girişlerin hemen ardında öğretmenler odası ve toplantı odası işlevinde kullanılan birer mekânın yer aldığı da anlatılmaktadır".

Kuzeyde enine uzanan mekânla bağlantı yalnızca bu pencereler aracılığıyla sağlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Yapı genel olarak sade bir üslupta ele alınmıştır. Cephe düzenindeki çıkmalar, kütlede hareketliliği sağlayan nadir mimari unsurlar arasındadır. Özellikle kuzey cephede, köşe bölümlerinin cepheden taşan kısımları saçaklarda oluşturdukları kademelenme etkisiyle yapıya dinamik bir görünüm kazandırmıştır. Güney cephede ise her iki köşe bölümünün çıkıntı yaparak cephe boyunca oluşturduğu düşey etki, bodrum ve zemin katı birbirinden ayıran yatay silmelerle desteklenmiştir. Ayrıca saçak altını üç yönden kuşatan ince silmelerden oluşan bordür uygulaması, yapının dikkat çeken mimari detaylarından biri olarak öne çıkmaktadır.

3.6.2. Akçakoca

3.6.2.1. Orhangazi İlkokulu

Katalog No: 76

Bulunduğu Yer: Akçakoca İlçesi Kapkirli Mahallesi'nde yer alan Orhan Gazi İlkokulu, kuzeyde Santral Caddesi ve Orhan Gazi Caddesi, güneyde ise Rıfat Ilgaz Caddesi'nin kesişim noktasında konumlanmaktadır. Yapı, 9986 m² büyüklüğünde, eğimli bir arsa üzerine yerleştirilmiştir (Ada: 207, Parsel: 1).

Fotoğraf No: 642-659

Çizim No:

İnceleme Tarihi:

Tarihçesi: Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan prototip bir proje esas alınarak inşa edilen Orhan Gazi İlkokulu'nun yapımına 1926 yılında başlanmış, 1929 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Yapıda 1929 yılından 2015 yılına kadar kesintisiz olarak eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmüş; ancak öğrenci sayısındaki azalma nedeniyle 2015 yılından itibaren bu faaliyetler sonlandırılmıştır. Açıldığı dönemde okulun öğretim kadrosunda Rıfat Ilgaz'ın da görev yaptığı bilinmektedir. Yapı, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 12.06.1995 tarih ve 4023 sayılı

kararı ile tescil edilmiştir[199]. Yapı günümüzde Halk Eğitim Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Yapının incelenmesi: Orhan Gazi İlkokulu bodrum, zemin ve birinci kattan oluşan üç katlı bir yapıdır (Çizim 642-643-644-645). Yapının doğu cephesi hariç diğer üç cephesi bahçe ile çevrilidir. Kuzey cephesinde, Orhan Gazi ve Santral Caddelerinin kesişim noktasında yer alan bir yol aracılığıyla okul bahçesine giriş sağlanmaktadır. Güney yönünde ise öğrencilerin kullanımına yönelik toplanma alanı ve spor sahası bulunmaktadır. Okul arsasının kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir topografyaya sahip olması, yapının mimari kurgusunu doğrudan etkilemiştir. Güney cephedeki ana giriş kapısı zemin kotunda, kuzey cephedeki giriş ise daha yüksekte konumlanmış olup çift yönlü, on iki basamaklı merdivenlerle erişim sağlanmaktadır. Bu merdivenlerin alt kısmında, bodrum kata geçiş sağlayan çift kanatlı ahşap bir kapı yer alırken, batı cephenin kuzey kesiminde de bodrum kata açılan ikinci bir giriş bulunmaktadır. Cephe düzeninde pencere açıklıkları oldukça fazladır. Zemin kattaki pencereler basık kemerli, birinci kattakiler ise kaş kemerli formdadır. Güney cephe hariç bodrum katındaki pencereler, diğer katlara göre daha küçük ölçekte olup sivri kemerli bir görünüme sahiptir. Malzeme olarak yapının taşıyıcı sistemi yığma taş malzeme ile inşa edilmiştir. Ancak, sonraki dönemlerde gerçekleştirilen onarım ve güçlendirme çalışmaları sırasında, özellikle bodrum katında belirli noktalara betonarme kolon ve kirişler eklenerek duvar ve döşemelerde çeşitli takviye uygulamaları yapılmıştır. Bodrum kat döşemeleri doğal taş, zemin ve birinci kat ise ahşap kaplamadır. Tavanlar, ahşap kirişli ve ahşap kaplamalı özgün düzenini korumaktadır. Kapı ve pencerelerin tamamı ahşap, pencere denizlikleri ise mermer malzemelidir. Üst örtü, geniş saçaklı kırma çatı şeklinde düzenlenmiş olup kiremit kaplıdır. Saçaklar bir buçuk metreyi aşan çıkmalar yaparak ahşap payandalarla desteklenmiştir (Foto. 646). Çatı kurgusunda özellikle köşe bölümleri ve güney cephedeki giriş aksı kademelenme yapacak şekilde yükseltilmiş, bu durum yapıya anıtsal bir görünüm kazandırmıştır.

Plan şeması itibarıyla yapı, doğu-batı doğrultusunda enine uzanan dikdörtgen formdadır. Ana girişler güney ve kuzey cephelerindedir. Güney giriş kapısı, basık kemerli formda çift kanatlı, kuzey kapısı ise daha dar tutulmuş ve tek kanatlıdır (Foto. 647-648). Güney kapısından girildiğinde, orta aks üzerinde bir giriş holü yer almakta; holün sağında ve solunda iki derslik ile alt ve üst katlara ulaşımı sağlayan merdivenler bulunmaktadır

[199] Düzce Kültür Envanteri, s.86.

(Foto. 649). Holün devamında, doğu-batı doğrultusunda uzanan koridor, her iki uçta yer alan mekânlara bağlantı sağlar (Foto. 650-651). Koridorun doğu ve batı uçlarında dikey dikdörtgen formda birer sınıf, bunların kuzeyinde ise idari birimlere ait odalar yer almaktadır (Foto. 652-653). Bu uç mekânlar, kuzey ve güney doğrultusunda cepheden taşarak cephelerde kademelenme etkisi oluşturmuştur. Bodrum ve birinci kat, plan düzeni bakımından zemin katla benzer bir kurguya sahiptir (Foto. 654-655-656). Ancak bodrum katın batı ucunda birim sayısının fazlalığı nedeniyle mekânsal bölünmelerin daha yoğun olduğu görülmektedir. Katlardaki odalar farklı işlevlerle düzenlenmiştir. Bodrum katta, kantin, spor salonu, aktivite salonu, ıslak hacimler ve teknik birimler yer almaktadır (Foto. 657-658). Orijinalde dış mekânda konumlanan ıslak hacimler, sonraki onarım çalışmalarında iç mekâna dâhil edilmiştir[200].

Süsleme Özellikleri: Cephelerdeki simetrik düzen, özellikle pencereler ve kademelenme unsurları ile belirginleşmektedir. Güney cephede, köşe bölümleri ile giriş aksında cepheden taşan kütleler, saçaklarda oluşturdukları kademelenme etkisi sayesinde yapıya hareketli bir görünüm kazandırmıştır. Bu kademelenme aynı zamanda çatı formuna da yansımış, söz konusu bölümler daha yüksek tutulmuş ve böylece yapının anıtsal niteliği pekiştirilmiştir. Pencereler ile güney cephesindeki ana giriş kapısının söveleri, beton malzeme ile çerçevelenmiş; bu uygulama, yapı elemanlarının form vurgusunu güçlendirmiştir. Cephelerde katlar arasında yatay, köşe kısımlarında ise düşey biçimde devam eden silmeler kullanılarak cepheye ritmik bir hareket kazandırılmıştır. Birinci kattaki pencerelerin alt bölümlerinde yer alan yatay dikdörtgen formdaki beton unsurlar, cephe düzenine görsel bir denge sağlamaktadır. Ayrıca, kuzeydeki giriş bölümünün her iki yanında çatıya kadar yükselen konsolların, belirli noktalarda başlıklarla sonlandırılması, cephede dikey bir kademelenme etkisi yaratmış ve yapının genel görünümüne estetik bir çeşitlilik kazandırmıştır (Foto. 659).

[200] Elif Sahtiyancı, Nuray Benli Yıldız, "Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu". Sanat Tarihi Dergisi 29 (2), (2020), s. 594-598.

3.7. Serenderler

3.7.1. Merkez

3.7.1.1. Mehmet Aydın Serenderi

Katalog No: 77

Bulunduğu Yer: Düzce Merkez İlçe'de Boğaziçi Beldesi, Yazlık Mahallesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 660-665

Çizim No: 65-66

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahibi Serhat Aydın'dan alınan bilgilere göre, serenderin büyükbabası Mehmet Aydın tarafından 1905 yılında inşa ettirildiği tahmin edilmektedir. Aynı arazi üzerinde, ilk konumundan sökülerek yaklaşık 50 metre daha güneye taşınmış ve günümüzdeki yerine, orijinal hali korunarak yeniden kurulmuştur.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlanan serender, kare planlı bir düzenlemeye sahip olup, yalnızca ana mekânın boyutları 3.00 x 3.00 m.'dir (Foto. 660), (Çizim 65-66). Yapının batı ve güney cephelerini çevreleyen, L biçiminde düzenlenmiş 1.06 m. genişliğinde bir balkon bulunmaktadır. Serender, 21 x 21 cm. ölçülerindeki dört ahşap ayak üzerine oturtulmuştur (Foto. 661-662). Taşıyıcı sistemde, doğu-batı doğrultusunda dikey olarak iki ahşap direk; kuzey-güney doğrultusunda ise yatay olarak yerleştirilmiş dört ahşap direk üzerinde yükselmektedir. Bu örnekte, diğer serenderlerde yaygın olarak görülen ahşap teker uygulamasına yer verilmemiştir. Bunun yerine, direklerin uç kısımları sac malzeme ile kaplanarak farklı bir çözüm geliştirilmiştir. Sacın kaygan bir yüzey oluşturması sayesinde, yabani hayvanların yapının üst kısmına tırmanması engellenmiştir. Ana mekâna, batı cephede yer alan 1.24 m. açıklığındaki kapıdan ulaşılmaktadır. Bu giriş, Edilli ve Yenice Köyü örneklerinde olduğu gibi balkon tabanından daha yüksekte konumlandırılmıştır. Ana mekân, kare formda olup bütüncül bir iç düzenlemeye sahiptir. Beden duvarlarından yalnızca güney cephede, 80 cm. açıklığında bir pencere yer almakta; kuzey ve doğu cepheleri ise tamamen kapalı tutulmuştur (Foto. 663). Ana mekânın taban tahtaları aralıklı olarak dizilmiş, böylece bu bölümün doğal hava sirkülasyonu sağlaması ve içerisinde muhafaza edilen mısır ya da diğer ürünlerin kurutulması amaçlanmıştır. Güney ve batı cephelerini çevreleyen balkon

bölümünde ise direkler arasına yatay yerleştirilen sırıklar vasıtasıyla toplanan mısır ve kışlık meyvelerin kurutulması sağlanmıştır. Zeminden 3.00 m. yüksekte yer alan yapıya, sekiz basamaklı portatif bir merdivenle ulaşılmaktadır. Serenderin alt bölümü, odunluk ve atıl eşyaların muhafaza edildiği bir alan olarak kullanılmıştır. Üst mekân ise yapının asıl işlevini yerine getirdiği bölüm olup ürünlerin depolanması ve kurutulması amacıyla düzenlenmiştir. Yapının üst örtüsü, kırma çatı formunda tasarlanmış ve üzeri oluklu kiremit ile kaplanmıştır. Saçaklar, 0.50 m. kadar dışa taşıntı yaparak hem estetik bir görünüm sağlamış hem de cepheleri yağmur ve güneş etkisinden koruyacak şekilde tasarlanmıştır. Malzeme olarak ise dayanıklılığı ve bölgesel mimarideki yaygın kullanımı nedeniyle kestane ağacı tercih edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Süsleme unsurları olarak dikkat çeken öğeler, yalnızca balkon bölümünde yer alan direklerin kaide ve başlık kısımlarındaki el işçiliği ile yapılan oyma detaylardır. Direklerin kare formundaki kaide kısımlarının bitiş noktasında, sıra halinde düzenlenmiş yivlerle çokgen bir geçiş sağlanmış, ardından bu geçiş dairesel bir forma dönüşmüştür (Foto. 664). Üst bölümde ise başlık kısmı tekrar kare forma kavuşmuş, her yüzeyinde ise yarım daire biçiminde bir formun altan iki yana doğru kıvrım hatlarlarla uzadığı görülmektedir (Foto. 665) Bu süsleme düzeni tüm direklerde standart bir biçimde tekrarlanmış olup yapının nadir dekoratif unsurları arasında yer almaktadır.

3.7.1.2. Mehmet Temiz Serenderi

Katalog No: 78

Bulunduğu Yer: Samandere Köyü

Fotoğraf No: 666-674

Çizim No: 67-68

İnceleme Tarihi: 20.09.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahipleri Burhan ve Erhan Temiz kardeşlerden alınan bilgilere göre, serenderin büyükbabaları Mehmet Temiz tarafından inşa ettirildiği, ancak kesin yapım tarihine ilişkin net bir bilgi bulunmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca köy sakinlerinden, yaşları 60 civarında olan bazı kişilerle yapılan görüşmelerde, çocukluk dönemlerinden beri bu yapının var olduğu, dolayısıyla serenderin inşa tarihinin yerel hafızada da

bilinmediği tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda, serenderin en az 60 yıllık olduğu, hatta daha eski bir geçmişe sahip olabileceği değerlendirilmektedir.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilen serender, dikdörtgen planlı bir düzen sergilemekte olup 7.20 m. uzunluğa ve 3.75 m. genişliğe sahiptir (Çizim 67-38). Yapı, 13 x 13 cm. ölçülerinde 6 ahşap ayağın üzerine oturtulmuştur (Foto. 666-667-668). Bu ayakların üzerine 50 cm. çapında ahşap tekerlekler yerleştirilmiştir. Serenderin taşıyıcı sisteminde, doğu-batı doğrultusunda yatay yerleştirilmiş 3, kuzey-güney doğrultusunda ise dikey yerleştirilmiş 6 ahşap direk bulunmaktadır (Foto. 669). İki bölümden oluşan yapının kuzeybatı köşesinde, 80 cm. genişliğinde bir kapı yer almakta olup bu açıklıktan giriş mekânına ulaşılmaktadır (Foto. 670). Giriş bölümü 3.30 x 3.75 m. ölçülerindedir (Foto. 671). Bu bölümün kuzey ve güney uçlarında, karşılıklı olarak farklı boyutlarda iki kapaklı ambar düzenlenmiştir. Ayrıca kuzey ve doğu duvarlarında birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Giriş mekânından 78 cm. açıklığındaki bir kapı vasıtasıyla güneyde yer alan kurutmalık bölümüne geçilmektedir (Foto. 672). Bu kısım, 3.90 x 3.75 m. ölçülerindedir ve giriş mekânına göre daha uzun tutulmuştur. Zamanla, kurutmalık kısmının ağaçları, daha fazla güneş alabilmesi amacıyla el testeresiyle kesilerek aralıklı boşluklar oluşturulmuştur (Foto. 673). Ayrıca, taban tahtaları da aralıklı şekilde dizilerek hem kurutulan mısırın hava alması ve rutubetin önlenmesi hem de mısırların tezgâhlara vurularak tanelerinin aşağı düşmesi sağlanmıştır. Doğu ve batı cephelerinde pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Yapının üst örtüsü kırma çatı formunda olup, orijinalde "hartama" olarak adlandırılan ince ahşap plakalarla kaplanmışken, ilerleyen dönemlerde sac malzeme ile yenilenmiştir. Çatının saçak kısmı ise 50 cm. oranında dışa taşıntı yapmaktadır. Malzeme kullanımı açısından, serenderin ayaklarında ardıç ağacı tercih edilmiş; üst kısımlarda ise meşe ve kayın ağacı karışık olarak kullanılmıştır (Foto. 674).

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.7.2. Akçakoca

3.7.2.1. İsmail Keleş Serenderi

Katalog No: 79

Bulunduğu Yer: Yenice Köyü

Fotoğraf No: 675-679

Çizim No: 69-70

İnceleme Tarihi: 30.08.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahibi Özkan Keleş ile Yenice Köyü'nde yaşayan ve yapının geçmişi hakkında bilgi sahibi olan 1930 doğumlu Fahri Kibar'dan alınan bilgilere göre, söz konusu serenderin Rize'den sökülerek Yenice Köyü'ne getirildiği öğrenilmiştir. Ayrıca yapının, zaman içerisinde kardeşler arasındaki devrinden dolayı yerinin birçok kez değiştirildiği anlaşılmıştır. İlk olarak Osmanlı-Rus Harbi sırasında Rize'den Yenice Köyü'ne göç edilirken, serenderin İsmail Keleş tarafından getirildiği tespit edilmiştir. Yapı, zaman içerisinde Yunus, Hayrettin, Ali ve son olarak günümüzdeki sahibi Özkan Keleş'e kadar el değiştirerek günümüze ulaşmıştır. Yenice Köyü'nün 1900'lü yılların başında kurulduğu dikkate alındığında, serenderin de bu tarihlerde köye getirilmiş olduğu ve dolayısıyla yapının en az 120 yıllık bir geçmişe sahip bulunduğu değerlendirilmektedir. Ancak, serenderin Rize'de ilk inşa edildiği tarih hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılan serender, kareye yakın bir plan şemasına sahiptir (Çizim 69-70). Sadece ana mekâna ait ölçüler 4.08 x 3.67 m. şeklindedir. Yapının doğu ve kuzey cephelerinde ise L formunda, 1.19 m. genişliğinde bir balkon uygulamasına gidilmiştir. 15 x 15 cm. ölçülerindeki dört adet ahşap ayak ve 70 cm. çapındaki ahşap tekerler üzerine oturan yapı, doğu-batı doğrultusunda dikey yerleştirilmiş yedi ahşap direk, kuzey-güney doğrultusunda ise yatay yerleştirilmiş iki ahşap direk üzerinde yükselmektedir (Foto. 675-676-677). Ana mekâna, doğu cephede yer alan 90 cm. açıklığındaki kapı ile ulaşılmaktadır. Giriş, Edilli Köyü ve Boğaziçi Yazlık Mahallesi örneklerinde olduğu gibi balkon tabanından daha yüksek konumlandırılmıştır. Ana mekân, kareye yakın formda ve bir bütün hâlinde tasarlanmıştır; diğer örneklerde rastlanan ayrı bir giriş holü burada bulunmamaktadır. Beden duvarlarında klasik pencere açıklıklarına yer verilmemiştir. Ancak, giriş cephesi hariç olmak üzere kuzey ve güney cephelerinde 2.00 m., batı cephesinde ise 1.50 m. genişliğinde, aralıklı olarak yerleştirilen tahtalar pencere işlevi görmekte ve iç mekânın doğal ışık almasını sağlamaktadır. Ana mekânın duvarları, yatay olarak dizilmiş tahtalardan oluşturulmuş ve bu tahtalar birbirine geçme tekniğiyle birleştirilmiştir. Köşe birleşimlerinde ise "kurt boğazı" örgü tekniği kullanılarak çantı sistemiyle bütünlük

sağlanmıştır. L şeklindeki balkonun kuzey cephesi kapatılmış, ön (doğu) cephesi ise açık bırakılmıştır (Foto. 678-679). Yapıya, zeminden 2.04 m. yükseklikte konumlanan giriş, sekiz basamaklı bir merdiven vasıtasıyla sağlanmaktadır. Serenderin alt kısmı sonradan tahtalarla çevrilerek kapatılmış ve günümüzde odunluk olarak kullanılmaktadır. Ayrıca kuzey cephesine bir sundurma ilave edilmiştir. Üst örtü, kırma çatı formunda düzenlenmiş olup kiremit kaplıdır; saçak kısmı ise 0.60 m. oranında dışa taşıntı yapmaktadır. Yapım malzemesi olarak tüm taşıyıcı ve duvar elemanlarında kestane ağacı tercih edilmiştir. Günümüzde, serenderin ana mekânı mevsimlik işçilerin barınma alanı olarak işlev görmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır. Ancak beden duvarlarında ahşap elemanların dikey ve yatay olarak düzenlenmesi ile köşe birleşimlerinde uygulanan kurt boğazı tekniğine dayalı çantı örgü sistemi, yapıya yalın bir hareketlilik ve zengin bir doku kazandırmıştır.

3.7.2.2. Hüseyin Koçak Serenderi

Katalog No: 80

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Akçakoca ilçesinde, Arabacı Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 680-685

Çizim No: 71-72

İnceleme Tarihi: 27.08.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahibi Hasan Koçak'tan alınan bilgiler doğrultusunda, serenderin dedesi Hüseyin Koçak tarafından inşa ettirildiği, ancak kesin yapım tarihi hakkında net bir bilgi bulunmadığı öğrenilmiştir. Hasan Koçak'ın babası Mehmet Koçak ve halalarının anlatımlarına göre, çocukluk dönemlerinden itibaren bu yapının var olduğu ifade edilmiştir. Bu kişilerin doğum ve ölüm tarihleri ile süreçleri dikkate alındığında, serenderin en az 116 yıllık bir geçmişe sahip olduğu, hatta daha eski bir tarihte inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Yapı, aynı bahçe içerisinde ilk olarak doğu yönde, dış kapıya yakın bir konumda bulunmaktayken, zamanla harman yapımı ve araç geçişi gibi pratik ihtiyaçlar nedeniyle sökülerek yaklaşık 20 metre batıya taşınmış ve burada yeniden kurulmuştur. Orijinal planında balkon uygulamasına yer verilmeyen serenderde, diğer örneklerde de görülen kapalı bir giriş mekânı bulunmaktaydı. Bu bölümde mısır

dövme alanı ve buğday ambarları yer almakta iken, sonraki dönemde bu birimler iptal edilerek balkon açılmıştır.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş olan serender, dikdörtgen bir plan sergilemekte olup, boyutları 6.00 x 4.78 m. ölçülerindedir (Çizim 71-72). 20 x 20 cm. kesitinde altı ahşap ayağa ve 70 cm. çapındaki ahşap tekerleklere oturan yapı, doğu-batı yönünde dikey olarak yerleştirilmiş beş ahşap direk ile kuzey-güney doğrultusunda yatay konumlandırılmış üç ahşap direk üzerinde yükselmektedir. İki bölümden oluşan yapının doğu tarafında balkon, batı tarafında ise asıl mekân yer almaktadır. Balkona, güney ucundaki açıklığa dayandırılan ve 2.40 m. yüksekliğinde olan portatif bir merdivenle ulaşılmaktadır (Foto. 680-681). 1.18 x 4.78 m. ölçülerindeki balkon, üç ahşap direk ile desteklenmiştir. Balkon kısmından, 74 cm açıklığındaki kapı aracılığıyla ana mekâna geçiş sağlanmaktadır. Giriş cephesinde, kapının hemen solunda 90 cm açıklığında bir pencere bulunmaktadır. Diğer cephelerde ise dikey yönde aralıklı olarak yerleştirilmiş ahşap çıtalara yer verilmiştir (Foto. 682-683-684). Bu çıta uygulamaları yaklaşık 3.00 m. genişliğinde olup iç mekânın hava ve ışık almasını sağlamaktadır. Ancak batı cephesindeki çıtaların üst bölümü daha sonraki bir müdahale ile açılarak pencere eklenmiştir. Güney duvarına bitişik nizamda, kurutmalık olarak adlandırılan ve 1.13 m. genişliğindeki ahşap bir tezgâh yer almaktadır. Günümüzde iç mekân, daha çok depo işlevi görmektedir (Foto. 685). Yapının alt kısmı ise sonradan tuğla malzeme ile örülerek kapatılmış ve odunluk olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca doğu ve güney yönlerinde sundurmalar eklenerek üzeri kapalı yeni birimler oluşturulmuştur. Yapının üst örtüsü, ahşap direklerin oluşturduğu iskelet sistemine oturmakta olup kırma çatı formunda düzenlenmiştir. Çatı örtüsünde, ahşap zeminin üzerinde oluklu eski tarz kiremitler kullanılmıştır. Saçaklar ise 0.70 m. dışa taşıntı yapacak şekilde tasarlanmıştır. Yapının ana malzemesi olarak kestane ağacı tercih edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sadece, dış duvarlardaki tahtaların aksine, dikey olarak birbirinden aralıklı yerleştirilmiş çıtaların varlığı, yapıya hareketlilik kazandırmıştır.

3.7.2.3. Hasan Çelik Serenderi

Katalog No: 81

Bulunduğu Yer: Düzce'nin, Akçakoca ilçesinde, Arabacı Köyü'nde yer almaktadır.

Fotoğraf No: 686-694

Çizim No: 73-74

İnceleme Tarihi: 27.08.2022

Tarihçesi: Yapının tarihçesine ilişkin bilgiler, günümüzdeki varislerinden Emine Çelik ve oğlu Bayram Ali Çelik'ten edinilmiştir. Sözlü anlatımlara göre, serender beşinci kuşaktan torun olan Bayram Ali Çelik'in dedesinin babası Hasan Çelik tarafından, oğlu Habib Çelik'in evliliği vesilesiyle inşa ettirilmiştir[201]. Ailenin aktardığına göre yapı, yaklaşık 1910–1915 yılları arasında, Rize'den getirilen ustalara yaptırılmıştır. Günümüze büyük ölçüde özgün hâliyle ulaşan yapıda yalnızca küçük çaplı müdahaleler yapıldığı, ancak bu değişikliklerin yapının özgün karakterini bozmadığı gözlemlenmektedir.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusunda konumlanan yapı, dikdörtgen planlı olup 5,50 x 4,36 m ölçülerindedir (Çizim 73-74). 20 x 20 cm boyutlarında altı ahşap ayak üzerinde yükselen yapı, 60 cm çapında ahşap tekerlekler üzerine oturtulmuştur. Taşıyıcı sistem, doğu-batı yönünde yatay yerleştirilen üç ahşap direk ve kuzey-güney yönünde dikey konumlandırılmış yedi direkle desteklenmektedir (Foto. 686-688). Serender iki ana birimden oluşur: Kuzeydeki giriş bölümü ve buradan ulaşılan ana mekân (Foto. 689-690). Girişin sol tarafı hol biçimindedir; sağında ise 1,10 x 1,76 m ölçülerinde bir "güvercinlik odası" yer alır (Foto. 691). Bu bölümde ve karşı cephede 20 cm çapında birer açıklık bulunmaktadır. Giriş holünden, 88 cm genişliğindeki bir kapı ile ana mekâna geçilir (Foto. 692-693). Ana mekânın doğu ve batı yönlerinde, karşılıklı olarak 1,04 x 1,23 m boyutlarında ambarlar yer almaktadır. Bu alanlarda kurutulan mısırın koçanlarından ayrılmış taneleri depolanırdı. Ambarlara bitişik olarak, 3,36 x 1,23 m ölçülerinde karşılıklı yerleştirilmiş tezgâhlar bulunmaktadır. Bu tezgâhlarda aralıklı yerleştirilen tahtalar, mısırların vurularak tanelerinin aşağı düşmesini sağlamaya yönelik tasarlanmıştır. Yapının inşasında çivi kullanılmamış, tüm birleşimler ahşapların birbirine geçirilmesiyle oluşturulan "çantı tekniği"yle gerçekleştirilmiştir (Foto. 694). Serenderin üç cephesinde pencere açıklıkları yer almakta; pencere altlarına ise dikey, aralıklı çıtalar yerleştirilmiştir. Bu uygulamayla güneş ışığından daha fazla yararlanılması amaçlanmıştır. Giriş holü ile ana mekânın cepheleri, "kurt boğazı" adı verilen, ağaçların

[201] Sözlü anlatımlara göre, Hasan Çelik'in oğlu Habib Çelik'in evlendiği dönemde, eşine ailesinden kalan mirasla bu serenderin yaptırıldığı bilinmektedir.

birbirine geçirilmesiyle oluşturulan örgü sistemiyle inşa edilmiştir. Giriş kapısı orijinal hâlini korumakta olup çift kanatlıdır. Ön kısmına sonradan 1,70 x 0,90 m ölçülerinde, merdiven dayatmak amacıyla küçük bir balkon ilave edilmiştir. Üst örtü kiremit kaplıdır; saçaklar yapının dört yönünde 0,90 m taşkınlık göstermektedir. İç mekân günümüzde hâlâ mısır kurutma ve depolama işlevini sürdürmekte; zemin kat ise odunluk olarak kullanılmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Serender genel olarak sade bir görünüme sahip olmakla birlikte, bazı mimari detaylar süsleme unsuru olarak öne çıkmaktadır. Özellikle giriş kapısında, kapı kanatlarına yerleştirilen çıtaların çaprazlama düzeniyle oluşturulan baklava dilimi motifleri dikkat çekicidir. Ayrıca beden duvarlarında ahşap elemanların hem yatay hem de dikey dizilimi, yapıya hareketlilik ve ritim kazandırmaktadır. Saçak altlarında, dört cephede devam eden dilimli korniş uygulaması da yapının estetik değerini artıran önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

3.7.2.4. İlyas Küçükmustafa Serenderi

Katalog No: 82

Bulunduğu Yer: Kalkın Köyü

Fotoğraf No: 695-700

Çizim No: 75-76

İnceleme Tarihi: 29.08.2022

Tarihçesi: Serenderin günümüzdeki sahibi İlyas Küçükmustafa tarafından, 2014 yılında Rize’den satın alınarak Kalkın Köyü'ndeki mevcut yerine taşınmış ve burada yeniden kurulmuştur. Yapının kesin inşa tarihi hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte, önceki sahibinden edinilen bilgiler doğrultusunda serenderin en az 100 yıllık bir geçmişe sahip olabileceği ileri sürülmektedir.

Yapının İncelenmesi: Altı ayak üzerinde yükselen serender, dikdörtgen bir plana sahip olup boyu 5.05 m., eni ise 2.74 m.’dir. 2.30 x 0.15 m ölçülerindeki ayaklar ve 60 cm çapındaki tekerlekler üzerine oturan yapı, kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır (Çizim 75-76). Çivi kullanılmadan, ahşapların birbirine geçmesiyle oluşturulan yapının köşe birleşimlerinde ise kurt boğazı örgü sistemi uygulanmıştır. Tekerleklerin üzerinde üç yatay ve yedi dikey hatıl yer almakta, bu taşıyıcı sistemin

üzerine balkon, giriş holü ve ana mekân bölümleri yerleştirilmiştir. Balkon, 1.17 x 2.74 m. ölçülerinde olup üç yönden ahşap korkuluklarla çevrilmiştir (Foto. 695). Doğu kısmında merdiven yer aldığı için bu bölüm açık bırakılmıştır. Balkon, üzeri sac malzeme ile kapatılmış bir sundurma ile örtülmüştür. Taban seviyesinin üstünde tutulan 90 cm. açıklığındaki kapıdan 1.14 x 2.74 m. boyutlarındaki giriş holüne[202] girilmektedir. Bu bölümden ise 2.74 x 2.74 m. ölçülerindeki ana mekâna geçilmektedir. Ana mekânda ayrıca bir asma tavan düzenlemesi yapılarak, mekâna ilave işlevsellik kazandırılmak istenmiştir. Serenderin dört cephesinde de pencere açıklığı bulunmamaktadır. Ancak, giriş cephesi hariç diğer üç cephede, yatay ahşapların aksine, dikey olarak aralıklı şekilde yerleştirilmiş tahtalar yer almakta ve pencere izlenimi oluşturmaktadır (Foto. 696-697-698-699). Bu uygulama, iç mekânın daha ferah olmasını ve gün ışığından yararlanılmasını sağlamaktadır. Yapıya, doğu cephesindeki boşluktan, 2.37 m. yüksekliğinde portatif bir merdiven aracılığıyla ulaşılmaktadır. Ağaç direkler üzerindeki tekerlekler sac ile kaplanmış olup, bu uygulama yabani hayvanların ana mekâna erişimini engellemek amacıyla yapılmıştır. Üst örtü, ağaç direklerin oluşturduğu kırma çatı ile sağlanmış; yapının ilk halinde oluklu kiremitler kullanılmışken, günümüzdeki yerinde tekrar kurulurken çatı sac ile kaplanmıştır. Çatının saçak kısımları ise 50 cm. dışa taşacak şekilde düzenlenmiştir. İç mekân günümüzde, eşyaların muhafaza edildiği bir depo işlevi görmektedir. Serender tamamen el işçiliğiyle inşa edilmiş olup, tahtalar birbirine geçmeli olarak kullanılmış, bazı bölümlerde ise ahşap çivilerden faydalanılmıştır (Foto. 700). Yapının ana malzemesi kestane ağacıdır.

Süsleme Özellikleri: Yapının ayaklar üzerindeki taban kısmında, dört yönden kuşak şeklinde devam eden oymalar, serenderde görülen tek süsleme unsuru olarak dikkat çekmektedir.

3.7.2.5. Osman Turhan Serenderi

Katalog No: 83

Bulunduğu Yer: Edilli Köyü

Fotoğraf No: 701-705

[202] Serender yerinde incelenirken sahibine ulaşılamadığı için iç mekâna girilememiş fakat buradaki bölümlerle ilgili bilgiler daha sonra İlyas Küçükmustafa'dan alınarak metine aktarılmıştır.

Çizim No: 77-78

İnceleme Tarihi: 28.08.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahipleri Ergün ve Osman Zeki Turhan ile aile bireylerinden Hamdi Turhan'dan alınan bilgiler doğrultusunda, serenderin Ergün Turhan'ın babası ve Osman Zeki Turhan'ın dedesi olan Osman Turhan tarafından inşa edildiği, ancak kesin yapım tarihi hakkında net bir bilginin olmadığı görülmüştür. Yapı hakkında bilgisi alınan, 1946 doğumlu Ergün Turhan'ın çocukluğundan itibaren bu yapının varlığından haberdar olması, serenderin en az 76 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu, hatta daha eski bir tarihe de dayanabileceğini düşündürmektedir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılan serender, kareye yakın bir plan şeması sergilemekte olup yalnızca ana mekânın boyu 4.05 m, eni ise 3.80 m'dir (Çizim 77-78). Güney ve doğu yönlerinde, 1.00 m genişliğinde L şeklinde bir balkon uygulamasına gidilmiştir (Foto. 701-702-703). 15 x 15 cm. ölçülerindeki altı ayak ve 60 cm. çapındaki ahşap tekerlekler üzerine oturan yapı, doğu-batı doğrultusunda dikey olarak yerleştirilmiş beş ahşap direk ve kuzey-güney doğrultusunda yatay olarak yerleştirilmiş üç direk üzerinde yükselmektedir. Ana mekâna, doğu cephede yer alan 90 cm. genişliğindeki kapı açıklığı ile ulaşılmaktadır. Giriş bölümü, balkon tabanından 45 cm. yüksekte konumlandırılmıştır. Ana mekan, kareye yakın bir formda düzenlenmiş olup, diğer örneklerde görülen giriş bölümü gibi ayrı birimlere burada yer verilmemiştir; yapı bütüncül bir mekân anlayışıyla ele alınmıştır. Yapının beden duvarlarında pencere açıklıklarına yer verilmemiştir. Ancak, giriş cephesi hariç diğer üç yönde, 2.50 m genişliğinde aralıklı olarak çakılmış tahtalar sayesinde iç mekânın güneş ışığı alması sağlanmıştır (Foto. 704-705). Ayrıca, taban kısmı da balta ile tıraşlanmış kerestelerin aralıklı dizilimiyle oluşturulmuş olup bu uygulama, iç mekânın rutubetten korunarak hava almasına imkân tanımıştır. Batı cephesinde, daha sonraki bir müdahaleyle tahtalardan biri sökülerek dar bir açıklık meydana getirilmiştir. Güney ve doğu yönlerinden yapıyı çevreleyen balkon uygulamasında yer alan korkuluklar ve üzerlerindeki yatay ahşap sırıklar, toplanan taze meyvelerin kurutulup kış mevsiminde tüketilmek üzere iç mekânda muhafaza edilmesini sağlamıştır. Güney cephede, zamanla bir sundurma eklenmiştir. Yapının alt kısmı ise atıl eşyaların saklandığı bir alan olarak kullanılmaktadır (Foto. 703). Üst örtü, zamanla yıprandığı için başlangıçta kullanılan oluklu kiremitler sökülerek yerlerine günümüz kiremitleriyle yenileme yapılmıştır. Çatının saçak kısımları 50 cm.

dışa taşıntı yapacak şekilde düzenlenmiştir. Yapıda malzeme olarak kestane ağacı tercih edilmiştir.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır. Ancak, beden duvarlarında kullanılan ahşabın, dikey ve yatay olarak yerleştirilmesi, cepheye hareketli bir görünüm kazandırmıştır.

3.7.3. Gölyaka

3.7.3.1. Hüseyin İmamoğlu Serenderi

Katalog No: 84

Bulunduğu Yer: Yunus Efendi Köyü

Fotoğraf No: 706-712

Çizim No: 79-80

İnceleme Tarihi: 10.10.2022

Tarihçesi: Günümüzdeki sahibi Yakup İmamoğlu'ndan alınan bilgilere göre, serenderin 1958 yılında amcası Hüseyin İmamoğlu tarafından yaptırıldığı bilinmektedir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış olan serender, dikdörtgen bir plana sahip olup 6.00 m. uzunluğunda ve 4.65 m. genişliğindedir. 12 x 12 cm. ölçülerindeki sekiz ayak ve 52 cm. çapındaki ahşap tekerlekler üzerine oturtulan yapı, doğu-batı doğrultusunda dikey olarak yerleştirilmiş altı ahşap direk, kuzey-güney doğrultusunda ise yatay yerleştirilmiş dört direk üzerinde yükselmektedir (Çizim 79-80). İki bölümden oluşan yapının doğu cephesinde 71 cm açıklığında bir kapı bulunmaktadır (Foto. 706-707-708). Bu kapıdan 2.10 x 4.65 m. ölçülerindeki giriş mekânına ulaşılmaktadır. Girişin hemen sağında 54 cm. açıklığında bir pencere yer almakta, sol tarafında ise öğütülen mısır veya buğdayın muhafaza edilmesi amacıyla kapaklı bir ambar bulunmaktadır. Giriş bölümünden ana mekâna geçiş, 73 cm. açıklığındaki bir kapı ile sağlanmakta olup bu kapının kuzey tarafı tamamen tahtalarla kapatılmış, güney tarafı ise açık bırakılmıştır. Ana mekân 3.90 x 4.65 m. ölçülerinde olup sadece kuzey cephesinde yer alan 58 cm. açıklığındaki pencereyle aydınlatılmaktadır (Foto. 709-710-711). Ayrıca, batı cephesinde tahtaların aralıklı yerleştirilmesi sayesinde sınırlı da olsa güneş ışığından faydalanılmaktadır. Yapının çatısı, orijinalde "hartama" olarak adlandırılan ince ahşap

plakalarla örtülüyken, daha sonraki süreçte sac ile kaplanarak yenilenmiştir. Çatı saçakları 50 cm. oranında dışa taşmaktadır. Kullanılan malzemeler arasında taban ve ayaklarda ardıç, tekerleklerde kestane, üst yapıda ise sarıçam bulunmaktadır. Taban, ayaklar ve tekerlekler çivisiz, birbirine geçmeli bir teknikle inşa edilirken, üst kısımda çivi kullanılmıştır (Foto. 712). Yerden yüksekliği 2.00 m. olan serenderde, giriş mekânında mısır dövme işlemi, ana mekânda ise kurutma işlemi gerçekleştirilmekteydi. Günümüzde yapı, eşyaların muhafaza edildiği bir depo işlevi görmektedir.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.7.3.2. Cemal Yılmaz Serenderi

Katalog No: 85

Bulunduğu Yer: Açma Köyü

Fotoğraf No: 713-720

Çizim No: 81-82

İnceleme Tarihi: 10.10.2022

Tarihçesi: Yapının günümüzdeki sahibi, Naci Yılmaz[203] ve damadı Şevket İlhan'dan alınan bilgiler doğrultusunda serenderin, 1960-65 yılları arasında Cemal Yılmaz tarafından yapıldığı bilinmektedir.

Yapının İncelenmesi: Kuzey-güney doğrultusundaki serender, dikdörtgen bir plan sergilemekte (Çizim 81-82) olup boyu 5.92 m. eni 4.92 m.'dir. 0.14 x 0.14 m. ölçülerindeki 6 ayak ve 50 cm çapındaki tekerlere oturan yapı, doğu-batı doğrultusunda yatay olarak 3 ahşap direk, kuzey-güney doğrultusunda ise dikey yerleştirilmiş 8 direk üzerinde yükselmektedir (Foto. 713-714-715-716). Burada tekerler diğer örneklerde olduğu gibi ahşaptan değil sacdan yapılmıştır. Yapıya giriş güney cepheden orijinali yansıtmayan sonradan değiştirilmiş 8 basamaklı merdiven vasıtasıyla çıkılmaktadır. Bu merdivenler yabani hayvanların iç mekâna ulaşamaması için genellikler portatif olarak kullanılırken burada sabit olarak yapılmıştır. Fakat ilk merdiven basamağının altına yerleştirilen tekerlek ile bu sorunun önüne geçilmiştir (Foto. 717). 80 cm açıklığındaki kapı ile ana mekâna ulaşılmaktadır (Foto. 718-719). Bu kısım iki bölüm halinde ele

[203] Serender hakkında bilgi alınan kişilerden Naci Yılmaz, Cemal Yılmaz'ın oğlu, Şevket İlhan ise damadıdır.

alınmış olup batısında mısır kurutma yeri doğusundaki daha büyükçe yer ise ambar işlevi görmektedir. Batıdaki mısır kurutma alanı yöresel adıyla "çöten" 92 cm genişliğindedir. Boydan boya, içten ve dıştan aralıklı çıtalarla sınırlandırılmış bir hol biçimindeki alanın kuzey tarafında kapı açıklığı bulunmaktadır (Foto. 720). Bu kısım ayrıca dış cepheden tel örgüyle çevrilerek kuşların içeriye girmesi engellenmiştir. Doğuda, 4.00 m. genişliğindeki mekânda ise çeşitli eşyaların ve yiyeceklerin muhafaza edildiği yerdir. Doğu ve kuzey cepheye bitişik sekilere yer verilmiş olup üst kısımda da raflar bulunmaktadır. Bu kısımda sadece doğu cephede pencere açıklığı bulunmaktadır. 0.60 m. açıklığındaki pencere iç kısımdan aralıklı çakılan çıtalarla kapatılmıştır. Kırma çatı şeklindeki üst örtünün kiremitleri zamanla deforme olduğu için yenilenmiştir. Saçak kısmı 0.40 m. dışa taşıntı yapmış vaziyettedir. Serenderin zemin kısmı, yarı yükseklikte tahtalarla çevrilmiş olup günümüzde odunluk olarak kullanılmaktadır. Kuzey cephedeki malzeme ve ahşapların diziliş şekli birbirinden faklıdır. Malzeme olarak kestane, ardıç ve meşe ağacı karışık kullanılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3.7.4. Kaynaşlı

3.7.4.1. Hasan Yıldırım Serenderi

Katalog No: 86

Bulunduğu Yer: Murat Bey Köyü

Fotoğraf No: 721-731

Çizim No: 83-84

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Tarihçesi: Hasan Yıldırım'ın torunu, Erkan Yıldırım'dan edinilen bilgiler doğrultusunda serenderin yapılış tarihi tam olarak bilinmemektedir. Fakat köyde yaşayan 1940-45 doğumlu kişilerden alınan görüşlerde, çocukluk dönemlerinden itibaren söz konusu serenderin var olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, serenderin en az 80 yıllık bir geçmişe sahip olduğu, hatta daha erken bir dönemde inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Yapının İncelenmesi: Doğu-batı doğrultusundaki serender, dikdörtgen bir plan sergilemekte olup boyu 8.50 m. eni 4.23 m.'dir (Çizim 83-84). 20 x 20 m ölçülerindeki 8 ayak ve 56 cm çapındaki ahşap tekerlere oturan yapı, doğu-batı doğrultusunda yatay olarak yerleştirilmiş 7 ahşap direk, kuzey-güney doğrultusunda ise dikey olarak 4 direk üzerinde yükselmektedir. 2 bölümden oluşan yapının kuzeydoğusunda 96 cm açıklığında giriş bulunur (Foto. 721-722). Bu giriş mekânında[204] kapının hemen solunda ve tam karşısındaki güney cephede kapaklı ambarlar yer almaktadır. Giriş mekânının dıştan görünen tahtaları dikey olarak yerleştirilmiş ve bu kısımda çivi kullanılmıştır. Bu mekândan bir kapıyla, boyut olarak daha uzunlamasına ele alınmış bölüme geçilir. Bu kısmın tahtaları yatay olarak dizilmiş ve birbirine geçme usulü kurt boğazı tekniğinde olup çivisiz şekilde çantı olarak ele alınmıştır (Foto. 723-724-725). Bu ikinci kısımda da karşılıklı, kuzey- güney yönden kapaklı saklama gözlerine yer verilmiştir. Taban kısmı ızgara şeklinde aralıklı olarak ele alınmış olup burada ürünlerin hava alması ve kurutulması amaçlanmıştır (Foto. 726-727). Ayrıca kurutulan mısırlar tezgâhlara vurularak tanelerin aşağıya düşmesi de sağlanmaktadır. Yapıda sadece doğu cephede pencere açıklığına yer verilmiş olup burasıda sonraki süreçte kapatılmıştır (Foto. 728-729). Giriş mekânında asma tavana yer verilmişken, batıdaki uzunlamasına bölümde direk çatıyı görmektedir. Yapının çatısı orijinalde hartama denilen ince ahşap plakalarla örtülüyken daha sonraki süreçte sacla kaplanarak yenilenmiştir (Foto. 730-731). Saçak kısmı 60 cm. dışa taşıntı yapmış vaziyettedir. Serenderin ana malzemesinde meşe ağacı kullanılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Yapı üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamaktadır. Ancak batıdaki uzunlamasına mekânın sınırlarını belirleyen ve ahşap elemanların birbirine geçme yöntemiyle oluşturulan kurt boğazı örgü sistemi, cephe yüzeyine yalın bir hareketlilik kazandırmaktadır.

[204] Serender yerinde incelenirken sahibine ulaşılamadığı için iç mekâna girilememiş fakat buradaki bölümlerle ilgili bilgiler daha sonra Hasan Yıldırım'dan alınarak metine aktarılmıştır.

3.8. Mezar Taşları

3.8.1. Merkez Mezar Taşları

3.8.1.1. Merkez Azmimilli Mezarlığı

Katalog No: 87

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Zafranborlu Kazâsı Koğarı Köyünden Girdâboğlu Alemdar Seyyid Mustafa

Tarihi: H. Şevval 1227 / M. Ekim-Kasım 1812

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 732

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki şahidenin üzerinde, dardağan destarlı yeniçeri kavuğu[205] yer alır. Boyun kısmının başlangıcında, kolye şeklinde ince bir bağ motifi işlenmiştir. Düz satırlar halinde yazılı nesir kitabesinde, merhumun memleketi ve mesleği belirtilmektedir. Celî sülüs hatlı kitabe, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş olup satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Gövde yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir

KİTABE	
زعفران بورلی قضاسنك	Zafran-borlu kazâsının
قوغاری قریه‌سندن	Koğarı karyesinden
كیرداب اوغلی مرحوم	Girdâb oğlu merhûm
و مغفور سیّد مصطفی	Ve mağfur Seyyid Mustafa
علمدار روحنه فاتحه	Alemdâr rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٢٧ ل	Sene 1227 Lam

[205] Necdet İşli, Serpuşlar, s. 120.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
102 cm	**Alt**	**Üst**	12 cm	-	**Alt**	**Üst**	-
	29 cm	32 cm			-	-	

Katalog No: 88

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Manifatura ve Yumurta Tüccârı Bolulu Ahmed Ağazâde Hacı Mustafa Efendi

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: **(Baş ş.)** Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 733-734

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin üzerinde, sarıklı fes başlık bulunur. Sarığı yatay doğrultulu iki sıra kalın dilimlidir. Düz cetvelli satırlar halinde işlenmiş dokuz satırlık Ta'lik hatlı kitabenin işçiliği ve hat kalitesi ileri düzeydedir. Şahide sonradan taş bir kaideye oturtulduğundan tarih satırı görülememektedir. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yaklaşık yarısı toprak altındadır. Gövde yüzeyi, S kıvrımı yaparak boyuna gelişen, basit görünümlü çiçekli dal ile bezelidir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an

كلوب قبرم زيارت ايدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ايدەلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
ماليفاطوره وييمورطه تجارندن	Malifatura ve yımurta tüccârından
بولیلی احمد اغا زاده حاجی	Bolulu Ahmed Ağazâde Hacı
مصطفى افندينك	Mustafa Efendinin
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
91 cm	29 cm	34 cm	7 cm	52 cm	28 cm	31 cm	7 cm

Katalog No: 89

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Edib Mehmed Efendi

Tarihi: H. 25 Recep 1282 / M. 14 Aralık 1865

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 735-736

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Mezarı pehleli (kapaklı) tipte olmakla birlikte üst kısmı açıktır. Şahideler, geniş bir kaidenin üzerinde kademeli yükselen yekpare çerçevenin içerisinde yer alırlar. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu baş ve ayak şahidesinin başlık/tepelik kısımları kayıptır. Baş şahidesinin ön yüzü, on iki satırlık kitabe ile tamamen kuşatılmıştır. Sağdan sola yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş olup ta’lik hatlıdır. Harf

yapıları ve ölçüleri düzensizdir. Ayak taşının yüzeyi ayrıca işlenmeden yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
چون اجل ایریشدی بد فانیده ارواحمه	Çün ecel erişdi bed-i fânide ervâhıma
لطفله اولدم مهاجرقظا دوزجهده وطانمه	Lütfla oldum muhacir kazâ-i Düzcede vatanıma
ثانیا کورمك ایدی جامه سیاه بیت الخرام	Sâniyen görmek idi câme siyah beytü'l-harâm
خدا اخسان ایلدی بقمیوب پیرعصیانمه	Hüda ihsân eyledi bakmayub pîr-i isyânıma
بنم مرادم روخه پاکن زیارتدر بنم	Benim murâdım rûh-ı pâkin ziyâretdir benim
کون بکون صبر و تحمّل ایلیوب قلدم شکم	Gün bugün sabr ve tahammül eyleyüb kaldım şekim
هرنه وارایه لطف حقدن امراضمه	Her ne var ise lütf-u Hakdan tendeki emrâzıma
مهاجرالحاج ادیب محمد افندی اخوانمه	Muhacir el-Hâc Edib Mehmed Efendi ihvânıma
جمله مومین قرنداشمدن فاتحه اخسان اولن جانمه	Cümle mümîn karındaşımdan Fâtiha ihsân olan canıma
فی ۲۵ رجب سنه ۱۲۸۲	Fî 25 Receb Sene 1282

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
92 cm	25 cm	25 cm	12 cm	50 cm	24 cm	21 cm	15 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
50 cm	140 cm	230 cm

Katalog No: 90

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Düzce Rüsûmât Başkâtibi Zîver Efendi'nin Eşi Ayşe Hanım

Tarihi: H. 8 Şevval 1294 / M. 16 Ekim 1877

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 737

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahidenin üzeri, sivri kemer biçiminde sonlanmaktadır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen dokuz satırlık kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. Harf yapıları ve satır düzeninde orantısızlıklar göze çarpar. Ta’lik hatla yazılı kitabede, ölenin kendi ağzından zamansız gelen ölümü, manzum olarak ifade edilmektedir. Şahide yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve’l-bâki
امر ایتدی خدا ایلدی فرمان	Emir etti Hüdâ eyledi fermân
ارشدی اجل ویرمدی امان	Erişdi ecel vermedi amân
کنجلکمه طویمدم دنیاده همان	Gençliğime doymadım dünyâda hemân
ویره جنتده مرادم خالق رحمان	Vere cennetde murâdım Hâlık-ı Rahmân
دوزجه رسومات باش کاتبی	Düzce rüsûmât başkâtibi
زیور افندی زوجهسی مرحومه	Zîver Efendi zevcesi merhûme
عایشه حانم روحنه فاتحه	Ayşe Hanım rûhuna Fâtiha
فی ۸ ل سنه ۱۲۹٤	Fî 8 Lam Sene 1294

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
92 cm	23 cm	29 cm	19 cm				

Katalog No: 91

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Müftü Efendizâde Hafız Ahmed Efendi

Tarihi: H. 1299 / M. 1881-82

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 738

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Şahide yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu ve üzeri sarık başlıklıdır. Başlığa tepeden bakıldığında, örfî destarlı dilimlerin fes tipi iç başlığa sarıldığı anlaşılamaktadır. Bozuk bir ta'lik ile sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde yazılı sekiz satırlık kitabe metni, dıştan iki ucu yarım daire formlu bir çerçeve içerisine alınmış, satır araları düz cetvellerle ayrılmıştır. Kitabesinde katalog no. 70'deki ifadelerin tekrar edildiği görülmektedir. Gövde yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
امر ایتدی خدا ایلدی فرمان	Emir etti Hüdâ eyledi fermân
ارشدی اجل ویرمدی امان	Erişdi ecel vermedi amân
کنجلکمه طویمدم دنیاده همان	Gençliğime doymadım dünyâda hemân
ویره جنتده مرادم خالق رحمان	Vere cennetde murâdım Hâlık-ı Rahmân
حاجی مفتی افندی زاده حافظ احمد	Hacı Müftü Efendizâde Hafız Ahmed
افندینك روحنه فاتحه	Efendinin rûhuna Fâtiha
سنه ۱۲۹۹	Sene 1299

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
100 cm	Alt	Üst	10 cm		Alt	Üst	
	28 cm	30 cm					

Katalog No: 92

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Kürt Hacı Ahmed Bey'in Oğlu Mustafa Efendi

Tarihi: H. 15 Recep 1305 / M. 28 Mart 1888

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 739-740

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Yüksek çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahidelerin formu, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindedir. Baş şahidesinin başlığı, püsküllü fesin üzerine sarılmış örfî sarıklıdır. Gövdenin ön yüzüne işlenen on bir satırlık kitabesi dıştan, yanları düz, iki ucu yarım daire biçiminde sonlanan çerçeve ile kuşatılmıştır. Çerçevenin üst kenarı dışında kalan üç tarafı, S kıvrımlı birer sapın üzerinde tekrar eden yapraklarla bezenmiştir. Karşılıklı saplar en altta, birbiri içerisinden geçerek içlerine vefat tarihihin işlendiği büyük bir fiyonk meydana getirmektedir. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde ta'lik hatla yazılı kitabesi, satırlara göre değişen harf ölçüleri ve yapıları itibariyle kaba bir görünüm sunmaktadır. Sivri kemerli alınlığa sahip ayak taşının yüzeyinde, vazo içerisinden çıkan salkımlı asma dalı tasviri yer alır. Şahide yüzeyi büyük ölçüde kararmış olmakla birlikte kitabenin yerel nitelikli işçiliği, ayak taşı bezemesinde de kuvvetli bir şekilde hissedilmektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki

بنی قیل مغفت	Beni kıl mağfiret
ای ربّ یزدان	Ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم	Bi hakk-ı arş-ı âzâm
نورقران کلوب	Nûr-u Kur’an gelüb
قبرم زیارت ایدن اخوان	Kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
کورت حاجی احمد بك	Kürt Hacı Ahmed Beğ
اوغلی مصطفی افندینك	Oğlu Mustafa Efendinin
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ۱۵ رجب سنه ۱۳۰۵	Fî 15 Receb Sene 1305

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
141 cm	30 cm	40 cm	9 cm	101 cm	28 cm	34 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik			**En**		**Boy**	
35 cm			70 cm		230 cm	

Katalog No: 93

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Kadızâde Mütevelli Mehmed Efendi

Tarihi: H. 2 Şevval 1319 / R. 30 Kânun-ı evvel 1317 / M. 12 Ocak 1902

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Kazıma

Fotoğraf No: 741-742

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarı olup etrafı tek sıra doğal taşlarla çevrilmiştir. Baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindedir. Üzerinde, enine dört dilimli dolama sarık yer alır. Gövdenin ön yüzünü boydan boya kaplayan on satırlık kitabe, sağdan sola yükselen satırlar halinde, ta'lik hatla yazılıdır. Hicri ve Rumi takvime göre tam olarak verilen vefat tarihi, alt tarafı kaş kemer biçiminde biçiminde çerçeve içerisinde verilmiştir. Ayak şahidesinin yaklaşık olarak belden aşağısı toprak altındadır. Baş taşı ile aynı gövde formuna sahip şahidenin üzeri, sivri kemer biçiminde nihayetlenir. Dıştan ince bir silme ile çerçevelenen yüzeyinde, salkımlı asma dalı tasviri işlidir. İki farklı formda verilmiş asma yapraklarının yüzeyi, ince yivlerle detaylandırılmıştır. Görülebilen tek üzüm salkımı, uç kısmından çıkan kurdeleler ile birlikte stilize haldedir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارین سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
قاضی زاده متولکی محمد افندینك	Kadızâde Mütevelli Mehmed Efendinin
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ۲ شوال سنه ۱۳۱۹ فی ۳۰ کانون اول سنه ۱۳۱۷	Fî 2 Şevval Sene 1319 Fî 30 Kânun-ı evvel Sene 1317

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
47 cm	28 cm	28 cm	9 cm	105 cm	27 cm	29 cm	8 cm

Katalog No: 94

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Kadızâde Halid Efendi'nin Oğlu Halil Bey

Tarihi: R. 31 Kânûn-ı sâni 1318 / M. 13 Şubat 1903

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 743

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin üzerinde, Hamidî kalıplı fes başlık yer alır. Sağdan sola yükselen satırlar halinde ta'lik hatla yazılı kitabenin istifinde düzensizlikler göze çarpar. Gövde yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
كنج ايكن كوچدى جحاندن بويله بر خلق حليم	Genç iken göçtü cihândan böyle bir hulk-i hâlim
ديلرم قبرينى پور نور ايله يه ربّ الكرم	Dilerim kabrini pür-nûr eyleye Rabbü'l-Kerîm
اون التى ياشنه ايرمشكن بو نوجوان	On altı yaşına ermişken bu nevcivân
دعوت ايتدي كندونى اول خالق فرد الحاكم	Da'vet etti kendüni ol Hâlik-i ferdü'l-hakîm
قاضى زاده حاليد افندى مخدومى	Kadızâde Hâlid Efendi mahdumu
حليل بكك روحنه فاتحه	Halil Beğin ruhuna el-Fâtiha
فى ٣١ كانون ثانى سنه ١٣١٨ يوم جمعه	Fî 31 Kânûn-ı sâni Sene 1318 yevm-i Cum'a

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
73 cm	Alt	Üst	9 cm		Alt	Üst	
	21 cm	27 cm					

Katalog No: 95

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Şehit Kolağası İsmâil Efendi'nin Annesi Fatma Hanım

Tarihi: H. 23 Muharrem 1324 / M. 19 Mart 1906

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 744-745

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş şahideli kadın mezarı olup görevi sırasında şehit düşen Kolağası (kıdemli yüzbaşı) İsmail Efendi'nin annesi Saraylı Fatma Hanım'a aittir. Mezarın çerçevesi, her bir kenara yerleştirilen düzgün kesitli taş bloklarla oluşturulmuştur. Başkent üslubunu yansıtan zarif şahidenin, yaklaşık yarıdan kırık halde iken sonradan birleştirildiği anlaşılmaktadır. Esas itibariyle dikdörtgen forma sahip gövdesi, alttan üçte birlik kesmininde kenarlardan kavislenerek etek seviyesinde dairesel forma dönüşür. Tepelik kısmı ve gövde yüzeyi, bitkisel karaterli zengin bezeme programına sahiptir. Çiçek buketi şeklindeki tepeliğin merkezinde, üstten resmedilmiş simetrik birer gül ile hatayî üslubunda bir çiçek yer alır. Çiçeklerin etrafı, helezoni kıvrımlı yapraklarla çevrili olup saplarının ikiye ayrıldığı noktada altı köşeli bir yıldız göze çarpar. Gövdenin tepeliğe bağlandığı üst tarafı, iki ucu helezoni kıvrımlar oluşturan kavisli bir silme ile ayrılmıştır. Bu helezonların arasından, iri plastik etkili girland motifi sarkmaktadır. Girlandın altında, gövdenin yan kenarlarında yarım olarak işlenmiş, dört yönlü akant yapraklarından oluşan taşkın birer motif yer alır. Akant yaprakları ayrıca tekrarlı olarak gövdenin formu değişen alt kesiminde de uygunlamış ve yapraklar ile kitabe arası, kıvrımlı şeritlerle ayrılmıştır. On satırlık kitabesi, sağdan sola

yükselen satırlar halinde işlenmiştir. Kitabe ve bezemeler yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş olup motif tüzeylerinde ayrıca eğri kesim uygulanmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
امرای چراکسەدن مرحوم	Ümerâ-yı Çerâkiseden merhûm
حاجی .سن بك زاده اشقیا	Hacı (H)asan Beyzâde eşkıya
تعقیبنده سلانیك ولایتنك	Tâkibinde Selânik vilâyetinin
جمعه بالاده شهیدن وفات	Cumâ-yı Bâlâ'da şehîden vefât
ایدن قول اغاسی	Eden Kolağası
اسماعیل افندینك والدەسی	İsmâil Efendinin vâlidesi
سرایلی فاطمه خانمك روحنه	Saraylı Fatma Hanımın rûhuna
رضاءً لله تعالی الفاتحه	Rızâen-lillâhi Teâla el-Fâtiha
فی ٢٣ محرم سنه ١٣٢٤	Fî 23 Muharrem Sene 1324

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
143 cm	40 cm	33 cm	8 cm				
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik			**En**		**Boy**		
35 cm			90 cm		230 cm		

Katalog No: 96

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: -

Tarihi: H. 1324 / M. 1906-1907

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfi Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 746

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha görünümlü mezar taşının üzeri, örfî destarlı kavuk başlıkla sonlanır. Celî sülüs benzeri bir yazı ile yazılmış kitabenin sanatsal değeri yoktur. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenen sekiz satırlık kitabede, dört ve beşinci satırların içi boştur. Şahidede herhangi bir bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
هو الباقى	Hüve'l-bâki
المرحوم المغفور	El-merhûm el-mağfûr
ال متتفل؟ الى رحمته ربّه	el-(okunamadı) ilâ rahmeti Rabbihi
-	(Boş satır)
-	(Boş satır)
رومیلى لله فاتحه	(Tahrip) lillâhi'l-Fâtiha
سنه ١٣٢٤	Sene 1324

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
113 cm	27 cm	31 cm	11 cm				

Katalog No: 97

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa

Tarihi: H. 18 Safer 1328 / R. 16 Şubat 1325 / M. 1 Mart 1910

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 747-749

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Açık sanduka tipinde baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa'ya ait kabir, tamamen mermerden imal edilmiş olup Başkent üslubunu yansıtan nitelikli işçiliği ile de dikkat çekmektedir. Sandukanın her bir yüzeyi, ince bir çerçeve ile çökertilerek içlerine beşer adet şualı güneş motifi işlenmiştir. Şuaları okucu şeklinde belirtilmiş, merkezlerinde de hatayi üslubunda birer çiçek bulunan motiflerden, köşedekiler dörtte bir oranında gösterilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha görünümlü baş ve ayak şahidesinin etek kısımları, kavislenerek dairesel forma dönüşmektedir. Baş şahidesinin üzerindeki başlığı, fes üzerine üç sıra sarık dolamalıdır. Gövde yüzeyinde, kitabenin alt ve üst kesimi bezemeye ayrılmıştır. Üst köşelere yerleştirilen stilize birer gül, aralarından sarkan taşkın bir girlanda bağlı şekilde tasvir edilmiştir. Gövdenin etek kısmında, ortadan başlayarak bel hizasına kadar gövdenin kenarlarını saran, simetrik akant dizisi yer alır. Dokuz satırlık kitabe metni, harekeli olarak muazzam bir celî sülüs hatla yazılmıştır. Kitabenin serlevhası, diğer satırlardan ayrılarak girland boşluğuna yerleştirilmiştir. Vefat tarihinin iki farklı takvime göre tam olarak verildiği tarih satırı, serlevhanınki gibi alt tarafı ters kaş kemer biçiminde çerçeve içerisindedir. Diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Ayak şahidesi gül ve akant yapraklarından oluşan kompozisyonlarla bezelidir. Gövde üzerinde yer alan gül buketi şeklindeki tepeliği; merkezde oldukça iri tutulan çiçeği ve etrafındaki seyrek yaprakları ile aynı tarzdaki diğer başlıklara göre daha sade bir görünüme sahiptir. Gövdenin kenarları üstten, düz ve içbükey yüzeyli iki silme ile orta kesimine kadar çevrili olup geri kalanında yerini baş şahidesinde de görülen akant yapraklı düzenlemeye bırakır. Gövde yüzeyini tamamen kaplayan ana kompozisyon, vazo içerisinde gül dalı tasviri yer alır. S kıvrımlı dal üzerinde yönü aşağıya dönük iki gül ve seyrek yapraklar, en altta kulpsuz bir vazodan çıkar vaziyettedir. Daha çok kâseyi andıran ayaklı vazonun yüzeyi, basit yaprak dizisi ile hareketlendirilmiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
الچکوب بالجملدن ایتدم بقایه رحلتی	El çeküb bil-cümleden etdim bekâya rıhleti
ترك ایدوب کرویه مالی ملکو دولتی	Terk edüb geriye malı mülkü devleti
کیم کلوب قبرم زیارت ایدن اخوانمز	Kim gelüb kabrim ziyâret iden ihvânımız
اوقوسنلر روحم ایچون قلهوالله ایتی	Okusunlar rûhum içün kul hüvellâh âyeti
حاجی بایرم زاده حاجی مصطفی اغا	Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa
روحنه رضاءً لله فاتحه	Rûhuna rızâen lillâhi el-Fâtiha
فی ۱۸ صفر سنه ۱۳۲۸	Fî 18 Safer Sene 1328
فی ١٦ شباط سنه ١٣٢٥	Fî 16 Şubat Sene 1325

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
153 cm	42 cm	37 cm	9 cm	132 cm	37 cm	31 cm	8 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
46 cm		75 cm		170 cm			

Katalog No: 98

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: R. 25 Haziran 1329 / 8 Temmuz 1913

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 750

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, anonim baş şahidesidir. Yerel nitelikli şahide dikdörtgen formlu olup üzeri, yarım daire kemer biçiminde sonlanır. Düz satırlar halinde yazılı ta'lik hatlı kitabede, ölenin kimliği yerine kimin tarafından yaptırıldığı yazılmıştır. Serlevha ile tam olarak verilen tarih satırı, bir tarafı kavisli, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Şahide yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Yâ Hû
مرحومك مخدومی انضباط	Merhûmun mahdumu inzibat
عسکری ماءموری	Askeri memuru
محمد توفیق طرفندن	Mehmed Tevfîk tarafından
فی ۲۵ حزیران سنه ۱۳۲۹ یوم صالی	Fî 25 Haziran yevm-i Salı Sene 1329

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
46 cm	18 cm	20 cm	8 cm				

Katalog No: 99

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Düzce Kazası Cedîdiye Mahallesinden Berber Abaza Abdullah Efendi

Tarihi: H. 4 Şaban 1331 / M. 9 Temmuz 1913

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizî Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 751

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahide, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçiminde olup üzeri fes başlıklıdır. Azizî kalıplı fesin tek sıra halinde geniş bir sarıkla çevrildiği görülür. Düz satırlar halinde işlenen talik hatlı kitabenin serlevhası oval formlu, dua ve tarih satırı ise alt kısmı kavisli tek bir çerçeve içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Kitabede merhumun kökeni, mesleği ve nerede iskân ettiğine dair bilgilere yer verilmiştir. Bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
آه من المو	Âh mine'l-mevt
...شون امتثالدن بشقه امر حا...	(Okunamadı) imtisâlden başka emr-i ha(tahrip)
چارەسز فرمان حقدر کلی نفسن دایمه	Çâresiz fermân-ı Hakdır külli nefsin dâima
دوزجه قضاسنده جدیدیه محلله	Düzce kazâsında Cedîdiye mahalle-
سنده پروکار اصنافندن مرحوم	sinde perukâr esnafından merhûm
و مغفورله عابازا عبد الله	Ve mağfûrleh Abaza Abdullah
افندینك روحنه فاتحه	Efendinin rûhuna Fâtiha
فی ٤ شعبان سنه ١٣٣١	Fî 4 Şaban Sene 1331

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
66 cm	25 cm	28 cm	8 cm				

Katalog No: 100

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Toyifınduk Hacı İsak Bey

Tarihi: H. 1335 / M. 1916-17

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yok **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 752

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Silindirik sütun görünümlü şahide, formu itibariyle Düzce çevresine hakim olan dikdörtgen mezar taşlarından ayrılır. Başsız ve ayaksız "bî-serüpâ" olarak adlandırılan Melâmi taşlarından olması muhtemeldir. Bir bütün halinde yukarıdan aşağıya doğru daralan mezar taşının tepe kısmı, basık kubbe görünümündedir. Oldukça iri harflerle yazılmış beş satırlık kitabesi, dıştan iki tarafı yarım daire formlu tek bir çerçeve içerisine alınmıştır. İlk üç satırı, siyah renkli boya tabakası ile kaplıdır. Bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هو الباقى	Hüve'l-bâkî
طوءيفندوق	Toyifınduk?
حاجى اسحق بكك	Hacı İshak Beğin
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
سنه ١٣٣٥	Sene 1335

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
137 cm	18 cm	22 cm					

Katalog No: 101

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Doktor Sâmi Bey'in Oğlu Ferhad

Tarihi: H. 1336 / M. 1917-18

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Münferit **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 753-755

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yerel nitelikli şahideler, üzerine işlenen semboller ve özellikle baş şahidesinin kendine özgü formu itibariyle Düzce çevresindeki en ilgi çekici mezar taşlarının başında gelir. Baş şahidesi büst şeklinde ele alınmıştır. Balbal geleneğini anımsatan hantal görünüşlü şahidenin baş tarafında, iki yanına işlenmiş kulak çıkıntıları ve gövde ile bağlantısını oluşturan kavisli omuz kısmı seçilebilmektedir. Başın ön yüzünde oldukça büyük boyutlu olarak; üstte ay-yıldız, altta dört yöne işaret eden semboller, bunun da iki tarafında da sepet kulbu benzeri birer motif yer almaktadır. Şahidenin gövde kısmı, iki yandan bel hizasında içeriye doğru birer kavisle daraldıktan sonra etek kısmında tekrar genişler. Omuz boşlukları solda basit bir çiçek, sağda lotus motifi ile dolgulanmıştır. Bozuk bir sülüs ile işlenen kitabesi dıştan tek bir çerçeve içerisindedir. Yüzeyi bir hayli aşınmış durumdadır. Ayak taşı dikdörtgen formludur. Üst tarafı iki yandan içe doğru kırıldıktan sonra sivri kemerli bir alınlık oluşturacak şekilde tepede birleşir. Alınlık yüzeyinde, baş taşında olduğu gibi, ay-yıldız motifi işlidir. Bu motifin altında, simetrik olarak dikine uzanan birer şerit, menderes şeklinde girinti-çıkıntı oluşturarak gövde boyunca devam eder. Bunların iç ve dış kısmında da baklava dilimi ve hilal şeklinde, yine karşılıklı yerleştirilmiş geometrik motifler görülür.

KİTABE	
دقتو سامی	Doktor Sâmi
بكك مخدومی	Beğin mahdumu
..طغلی فرحادك	..dağlı Ferhadın
مزریدر ٢٣٦	Mezarıdır (1)236 (1820/21)

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
62 cm	Alt	Üst	13 cm	55 cm	Alt	Üst	14 cm
	24 cm	35 cm			29 cm	27 cm	

Katalog No: 102

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Yanoğullarından Ahmed Oğlu Mehmed

Tarihi: R. 21 Mart 1339 / M. 21 Mart 1923

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Yarım Daire Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 756-757

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu baş şahidesinin başlık/tepelik kısmı kayıptır. Kalın çerçeveler içerisinde, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde işlenen yedi satırlık kitabesi talik hatlıdır. Harf yapıları ve işçiliği yerel niteliklidir. Manzum olarak kaleme alınan metninde, genç yaşta gelen ölüm sebebi; "Yirmi sekiz yaşımda düşdüm kara toprağa / Azrail zehriyle döndüm solgun yaprağa" dizeleriyle dile getirilmiştir. Ayak taşı dikdörtgen formlu olup üzeri yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde, alçak kabartma olarak işlenmiş servi ağacı tasviri yer alır. Uç kısmı sağa doğru kıvrık servinin düz yüzeyli gövde kenarları, sivri dişli yapraklarla hareketlendirilmiştir.

KİTABE	
اه اولوم اه	Âh ölüm âh
یکرمی سکز یاشمده دوشدم قاره طوبراغه	Yirmi sekiz yaşımda düşdüm kara toprağa
عزرایل زهریله دوندم صولغون یاپراغه	Azrail zehriyle döndüm solgun yaprağa
فانی دنیادن أمیدی ایتدم فراغه	Fâni dünyadan ümidi itdim ferağa

ديلريم ... ادن كرم عالى أجماغه	Dilerim (tahrip)dan kerem-i? âlî uçmağa
يان اوغللرندن احمد اوغلى محمدك	Yan oğullarından Ahmed oğlu Mehmedin
٣٣٩ روحنه فاتحه ٢١ مارت	Rûhuna Fâtiha 21 Mart (1)339

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
40 cm	34 cm	35 cm	9 cm	67 cm	30 cm	29 cm	9 cm

Katalog No: 103

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Tütün Tüccârı Kavalalı Mehmed Bey'in Annesi Zeliha Hanım

Tarihi: H. 24 Şaban 1341 / R. 11 Nisan 1339 / M. 11 Nisan 1923

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 758-759

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş şahidesidir. Tütün tüccârı Kavalalı Mehmed Bey'in annesi Zeliha Hanım'a ait şahide, ayak kısmından kısmen kırık olup toprak üzerine dikili vaziyette durmaktadır. Fakat üzerinde bezeme de bulunan ayak yapısı nedeniyle şahidenin aslında, sanduka veya kapak gibi taş alt yapı üzerine dikili olması kuvvetle muhtemeldir. Kenarları S kıvrımı yaparak etek kısmında birleşen lale formlu şahide, formunun yanısıra bezeme unsurları ve hat kalitesi ile oldukça estetik bir görünüme sahiptir. Gövdenin üzerinde bulunan çiçek buketi şeklindeki tepeliği, daha önceki benzerlerinden farklı olarak yanları içbükey kavisli bir taban üzerinde yükselmektedir. Sapları yapraklı bir bağ ile tutturulmuş, sık yapraklı buket üzerindeki beş

çiçekten gül olduğu anlaşılan üçü, daha büyük boyutta resmedilmiştir. Gövdenin üst tarafı enine bir girland ile bölünmüş, yan kenarları da sıralı yaprak motifleri ile bezenerek şahidenin lale görünümü vurgulanmıştır. Yan kenarları çevreleyen üçlü yaprak dizisinin birleştiği etek kısmının ortası, ayak kısmına da taşacak şekilde yapraklı bir bağ ile kapatılmıştır. Ayak kısmının yanlarında ayrıca yine yapraklı motiflerin işli olduğu, sağlam kalan izlerden anlaşılmaktadır. Ta'lik hatlı kitabe metni, düz satırlar halinde olup ilk iki satırı söz konusu girland ile diğer satırlar düz cetvellerle bölünmüştür.

KİTABE	
هوالحلاق الباقى	Hüve'l-hallâkü'l-bâki
توتون تجارى	Tütün tüccârı
قوالالى محمد بكك	Kavalalı Mehmed Beğin
واليدەسى ذليجا	Vâlidesi Zeliha
خانمك روحنه فاتحه	Hanımın rûhuna Fâtiha
فى ٢٤ شعبان سنه ١٣٤١ و فى ١١ نيسان سنه ١٣٣٩	Fî 24 Şaban Sene 1341 ve fî 11 Nisan Sene 1339

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
105 cm	30 cm	36 cm	9 cm				

Katalog No: 104

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Usta Kızı Azize Hanım

Tarihi: H. 10 Cemaziye'l-evvel 1349 / M. 3 Ekim 1930

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Yarım Daire Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 760-761

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Yüksek çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yüksek kabartma tekniğinde şekillendirilen dikdörtgen formlu şahidelerden; ayak ucundaki yarım daire kemer, baş şahidesi dilimli palmet formunda bitkisel bir tepelikle sonlanır. Baş şahidesinin tepeliği ile dıştan tek bir çerçeve içerisine alınan celî sülüs hatlı kitabe üzerinde, yer yer yosunlaşma gözlenmektedir. Bu şahide gibi düz silmeli bir çerçevesi bulunan ayak taşının yüzeyinde, saksı içerisinde basit yapraklı dal tasvirine yer verildiği görülmektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
قبرمه کلوب زیارت ایدن اخوان	Kabrime gelüb ziyâret eden ihvân
روحمه فاتحه ایلسون احسان	Rûhuma Fâtiha eylesün ihsân
مرحوم حاجی مصطفی اور؟ کریمەسی	Merhûm Hacı Mustafa Usta kerimesi
عزیزه خانمك روحنه فاتحه	Azize Hanımın rûhuna Fâtiha
۱۰ جماذی الاول سنه ۱۳٤۹	10 Cemaziye'l-evvel Sene 1349

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
94 cm	33 cm	33 cm	6 cm	83 cm	32 cm	33 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
32 cm		75 cm		180 cm			

Katalog No: 105

Bulunduğu Yer: Merkez Azmimilli Mezarlığı

Kimliği: Cevdet Çağlayan

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Dilimli Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: **(Baş ş.)** Kazıma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 762-763

İnceleme Tarihi: 24.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen tipteki şahideler, yerel bir usta tarafından ve muhtemelen Cumhuriyet döneminin başlarında biçimlendirilmiştir. Osmanlı Türkçesi ve Latin harfli olmak üzere şahidelerin ikisi de kitabelidir. Şahidelerin iki tarafına kalıpla yapılmış suluklar eklendiğinden alt satırları okunamamaktadır. Baş taşının üzerinde, iki yanda yarım, ortada tam ve büyük boyutlu olmak üzere üçgenlerden müteşşekkil, Osmanlı mezar taşı geleneğinde yeri olmayan tepeliği vardır. Kitabesi çerçevesiz olarak kazıma tekniğinde işlenmiş olup hat sanatı açısından değeri yoktur. Ayak taşının üçgen alığı, uç kısmından kırık olup üzerine merhumun adı-soyadı ve vefat tarihi kazınmıştır.

KİTABE	
يا محمد	Yâ Muhammed
شفاعت	Şefâat
يا رسول الله	Yâ Resûl Allah
…	(Okunamadı)
…	(Okunamadı)
…	(Okunamadı)

KİTABE
Cevdet
Çağla-
yan

Ölüm
Tarihi

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
107 cm	26 cm	27 cm	7 cm	100 cm	28 cm	34 cm	7 cm

3.5.1.2. Topçular Mezarlığı

Katalog No: 106

Bulunduğu Yer: Topçular Mezarlığı

Kimliği: Dergâh-ı Âlî Ser-bevvabı Topcuzâde Muhammed Ağa

Tarihi: H. 1 Rabiu'l-ahir 1236 / M. 6 Ocak 1821

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Katibi Kavuk **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 764-767

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Açık sanduka tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Topçuzâde Muhammed Ağa'nın kabri, Düzce çevresinden günümüze gelebilen sanduka tipi birkaç kabirden biri olması açısından oldukça değerlidir. İnce işçiliği ile de Düzcede çevresindeki en nitelikli örneklerdendir. Kitabesinde Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşısı olarak tanıtılan Muhammed Ağa'nın aynı zamanda Konuralp'in Âyânı olduğunu, on metre kadar batısında bulunan eşi Ayşe Hanım'ın mezar taşı (Kat. No. 87) kitabesinden öğrenilmektedir. Köşeleri ile uzun kenarları, kare kesitli taşkın sütuncelerle bölünmüş sanduka yüzeyleri, ampir etkili bitkisel ve nesnel bezeme unsurları ile tezyin edilmiştir. Kaide ve başlıkları birbirinden farklı yaprak dizileri ile detaylandırılan

sütuncelerin orta kısımlarında, üçlü yapraklarla oluşturulmuş iri rozetler görülür. Sütuncelerin arasındaki her bir bölümde, atlamalı düzende birbirini tekrar eden motif ve kompozisyonlara yer verilmiştir. Alt kısımlarda oldukça büyük boyutta işlenmiş, kâse içinde meyve tasvirleri yer alır. Sırası ile nar ve üzüm salkımlarının bulunduğu kâselerin gövde yüzeyleri, istiridye kabuğu biçiminde dilimlere ayrılmış olup iki yanında bitkisel karakterli kupları vardır. Kâselerin üzerindeki girlandlar, dalgalı bir hat oluşturacak şekilde birbirine bağlanarak tüm yüzeyleri kesintisiz olarak dolanmaktadır. Bu yolla sütuncelerin iki yanında oluşan köşeler ise karşılıklı birer gül ve lalelerle dolgulanmıştır. Lale motifi ayrıca, kıvrımlı sap üzerinde ters-düz tekrar ederek sandukanın üst sınırını belirleyen enli kuşağın bezemesini oluşturur.

Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve katibî kavukludur. Gövdenin etek kısmı, iki yanda akant yapraklı unsurlarla sandukaya bağlanır. Ön yüzeyini tamamen kaplayan kitabesi, düz satırlar halinde, oldukça estetik bir celî sülüs yazılmıştır. Dikdörtgen formlu ayak taşı etek kısmından kırık iken sonradan birleştirilmiştir. Tepelik kısmı günümüze gelememiştir. Kademeli silmeler ile çevrili gövde yüzeyinde, hayat ağacı olması muhtemel, vazo içinden çıkar vaziyette stilize edilmiş bitkisel bezemeye yer verilmiştir. Bezeme, üstteki küçük olmak üzere enginarı andıran iki motifin tekrarından oluşmaktadır. En altta, sanduka yüzeyindekiler ile aynı görünüme sahip vazonun ayak kısmı, stilize yapraklarla detaylandırılmıştır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâki
یا الهی اول مبارَك اسمی پاکین عزتی	Ya ilâhi ol mübârek ism-i pâkin izzeti
هم رسولك فخر عالم شاه کونین حرمتی	Hem resûlün fahr-i âlem şâh-ı kevneyn hürmeti
ایله قبریم روضه جنّت یا اله العالمین	Eyle kabrim ravza-ı cennet yâ ilâhe'l-âlemîn
کیجه کوندز ایلسونلر حوری غامان حزمتی	Gece gündüz eylesinler hûr-u gılmân hizmeti
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدهلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
سر بوّابین درکاه عالی	Ser-bevvâbîn-i dergâh-ı âlî
طوبجی زاده مرحوم و مغفور	Topcuzâde merhûm ve mağfur
محمّد اغانك روحنه الفاتحه	Muhammed Ağanın rûhuna el-Fâtiha
افی غرّه ربیع الاخر سنه ١٢٣٦	Fî Gurre-i Rabiu'l-ahir Sene 1236

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
133 cm	31 cm	32 cm	10 cm	86 cm	29 cm	29 cm	14 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	En	Boy
60 cm	52 cm	171 cm

Katalog No: 107

Bulunduğu Yer: Topçular Mezarlığı

Kimliği: Üskübî Kazası Muhtarı ve Ayanı, Dergâh-ı Âlîden Topcuzâde Muhammed Ağa'nın Eşi Ayşe Hanım

Tarihi: H. 1252 / M. 1836-37

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 768

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzeri, üçgen alınlıkla sonlanır. Alınlığın tepe kısmı yelpaze biçiminde, kenarları ise uçları dümeli C kıvrımlı akant yaprakları ile kuşatılmıştır. Dokuz satırlık manzum kitabesi celî sülüs hatlıdır. Oldukça sıkışık düzende yazılmış kitabesi, şahidenin estetik algısını olumsuz yönde etkilemektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
امر حقله دورلو امراض کلدی بنم تنمه	Emr-i Hakla ile türlü emrâz geldi benim tenime

بولمدی وجودم صحّت سبب اولدی موتمه	Bulmadı sıhhât vücudum sebeb oldu mevtime
عاقبت ایردی اجل رحلت کورندی جانمه	Âkıbet erdi ecel rıhlet göründü cânıma
اوقویوب بر فاتحه احسان ایدەلر روحمه	Okuyup bir Fâtiha ihsân edeler rûhuma
درکاه عالیدن اوسکوبی قضاسی مختاری	Dergâh-i âlîden Üskübî kazâsı muhtarı
یانی عیانی طوبجی زاده محمّد	Yani ayânı Topcuzâde Muhammed
اغانك اهلی مرحومه عایشه	Ağanın ehli merhûme Ayşe
حانمك روحیچون فاتحه	Hanımın rûhiyçün Fâtiha
سنه ١٢٥٢	Sene 1252

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
105 cm	24 cm	30 cm	6 cm				

3.5.1.3. Arapçiftliği Mezarlığı

Katalog No: 108

Bulunduğu Yer: Arapçiftliği Mezarlığı

Kimliği: Hacı İslâm Efendi'nin Eşi Fatma Hanım

Tarihi: R. 1363 / M. 1947

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 769

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Dikdörtgen formlu mezar taşının üzeri, yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. Düz satırlar halinde yazılı ta'lik hatlı kitabede, harfler oldukça

büyük tutularak satır sayısı çoğaltılmış, böylelikle uzun gövde yüzeyi doldurulmaya çalışılmıştır. Genel uygulamalardan farklı olarak kitabenin sonunda, doğum ve ölüm tarihi birlikte verilmiştir. Yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
حاجی اسلام	Hacı İslâm
افندی زوجه سی	Efendi zevcesi
عایشه حانمك	Ayşe Hanımın
روحنه و بتون	Rûhuna ve bütün
اهل قبورك	Ehl-i kubûrun
ا رواحنه فاتحه	Ervâhına Fâtiha
تاریخ تولدی ۱۲۸٦ رومی تاریخ وفاتی ۱۳٦۳ ـ	Tarîh-i tevlidi Sene 1286 Rumî Tarîh-i vefâtı 1363

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
93 cm	25 cm	25 cm	6 cm				

3.5.1.4. Düzce Merkez Sarayyeri Mahallesi

Katalog No: 109

Bulunduğu Yer: Sarayyeri Mahallesi

Kimliği: Öncü Kabilesi Kuki Sülalesine Mensup Çerkez Beylerinden Kuki Hacı Hasan Bey

Tarihi: H. 1294 / M. 1877-78

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 770

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahide ve üzerine dikildiği kaidesi, yan yana çerçeveli bir mezarın önünde durmaktadır. Sarıklı fes tipi başlığı bulunan mezar taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzda, dikdörtgen formludur. Onbir satırlık ta'lik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabenin işçiliği ve hat kalitesi orta seviyededir. Hacı Hasan Bey'in köyün kurucusu olduğunu bildirmesi açısından kitabenin tarihi belge değeri de yüksektir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
اولیجق فرمان حق استر اجابت دعوته	Olıcak fermân Hak ister icâbet davete
امرینه مطیع اولنلر جمله ایررلر عزته	Emrine muti olanlar cümle ererler izzete
حیاتنده روز و شب اکرم ایدردی عالمه	Hayatında rûz-ı şeb ikrâm ederdi âleme
حانەسنده نیجه کیمسه ال صوناردي نعمته	Hânesinde nice kimse el sunardı nimete
اونجی قبیلەسندن قوکی	Öncü/Uncu kabilesinden Kuki
سلالسندن و امرای چراکسه	Sülâlesinden ve ümerâ-yı çerâkise-i
خاندانندن و بو قرتەنك	Hândânından ve bu karyenin
بناسنه سبب اولان قوکی حاجی	Binâsına sebeb olan Kuki Hacı
حسن بك روحیچون	Hasan Beğ rûhiyçün
الفاتحه سنه ١٢٩٤	El-Fâtiha Sene 1294

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
130 cm	26 cm	29 cm	9 cm				

3.5.1.5. Düzce Merkez Yukarı Yahyalar Mahallesi Şehitlik Mezarlığı

Katalog No: 110

Bulunduğu Yer: Yukarı Yahyalar Mahallesi Şehitlik Mezarlığı

Kimliği: Kızazâde Cemâl ve Safvet Beyler

Tarihi: R. 1342 / H. 1340 / M. 1923-24

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizi Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 771-772

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Cephe kaplamaları sonradan yapıldığı anlaşılan kargir kabirin içinde; biri ayak taşının karşısında, diğeri kabirin üzerinde yatık halde iki baş şahidesi ve bir ayak taşı bulunmaktadır. Üzeri sarık başlıklı olan ilk mezar taşının kitabesi Latin harfleri ile yazılı olup içeriği dua isteğinden ibarettir. Beton harcından dikdörtgen formda yapılmıştır. Osmanlıca kitabeli ikinci taşın ta'lik hatlı kitabesinden, Cumhuriyet devrinin başında Cemâl ve Safvet Beyler adına ağabeyleri tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen gövdesinin üzerinde, Azizî kalıplı fes başlık bulunmaktadır. Sivri kemerli alınlıkla sonlanan ayak taşının, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen gövde yüzeyinde, yazı veya bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
كلشن فانيده پك چوق طورمدم	Gülşen-i fânide pek çok durmadım
طوردغيم دمده وفاسين كومدم	Durduğum demde vefâsın görmedim
رحمته العالمين سين يا رسول	Rahmete'l âleminsin Yâ Resûl
شافعم اول بندەكى ايله قبول	Şâfi'm ol bendeği eyle kabûl
قزازاده جمال و صفوت بكلرك	Kızazâde Cemâl ve Safvet Beğlerin
قبريدر اغابكلرى مهر بك طرفندن	Kabridir Ağabeğleri Mahir Beğ tarafından
سنه ١٣٤٢ انشا ايدلمشدر سنه ١٣٤٠	İnşâ edilmişdir sene 1342 Sene 1340

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				Ayak Taşı		
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
107 cm	26 cm	29 cm	8 cm	50 cm	25 cm	25 cm	6 cm

3.5.1.6. Düzce Merkez Darıcı Mahallesi Mezarlığı

Katalog No: 111

Bulunduğu Yer: Darıcı Mahallesi Mezarlığı

Kimliği: Alemdâr Hacı Ali Ağa

Tarihi: H. 1 Cemaziye'l-ahir 1216 / 9 Ekim 1801

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 773-774

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler gibi kabir de mermerden imal edilmiştir. Ayak şahidesi mezarın üzerine devrilmiştir. Baş şahidesinin köşelerinde de malzeme kaybı söz konusudur. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, dardağan destarlı yeniçeri başlığı bulunur. Celî sülüs hatla yazılı on satırlık uzun kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Satırların çoğu sıkışık düzende olmakla birlikte hat ve işçilik seviyesi üst düzeydedir. Üçgen tepelikle sonlanan ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu olup yüzeyleri yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
هوالحلاق الباقی	Hüve'l-hallâkü'l-bâki

يا الهى اول مبارَك اسمى پاكين عز..	Yâ ilâhi ol mübârek ism-i pâkin iz(tahrip)
هم رسولك فحر عالم شاه كونين حرمت	Hem resûlün fahr-i âlem şâh-ı kevneyn hürmeti
ايله قبرين روضه جنّت اله العالمين	Eyle kabrin ravza-ı cennet ilâhe'l-âlemîn
كيجه كوندز ايلسونلر حورى غامان حزمتى	Gece gündüz eylesinler hûr-u gılmân hizmeti
مرحوم و مغفورله المحتاج	Merhûm ve mağfûrleh el-muhtâc
الى رحمته ربّه الغفور	İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr
علمدار الحاج على اغانك	Alemdâr el-Hac Ali Ağanın
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
غره ج سنه ١٢١٦	Gurre-i Cim (Cemaziye'l-ahir) Sene 1216

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
120 cm	24 cm	29 cm	11 cm	146 cm	20 cm	30 cm	9 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik			**En**		**Boy**	
25 cm			120 cm		225 cm	

3.5.1.7. Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı

Katalog No: 112

Bulunduğu Yer: Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı

Kimliği: Rize Fındıklı Köyü Eşrafından ve Bolu Ceza Reislerinden Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey'in Kardeşi Hasan Tahsin Bey'in Kızı Nuriye Hanım

Tarihi: H/R.1333 / M. 1915-1917

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 775-776

İnceleme Tarihi: 12.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler, yanında tek sıra halinde uzanan diğer üç mezara ait şahidelerle birlikte etrafı alçak bir duvarla çevrili kabir içinde, ince mermer plakalar üzerine dikilmiştir. Yakın tarihte yapıldığı anlaşılan bu uygulama sırasında kabrin duvar yüzeyleri de mermerle kaplanmıştır. Yukarıdan şağıya doğru daralan dikdörtgen formlu baş şahidesi, gül buketi şeklinde çiçekli bir tepelikle sonlanır. Gövdenin üst tarafı, köşeler ve orta kısımdan tepeliğin formuna uydurularak dalgalı bir görünüme kavuşturulmuştur. Düz satırlar halinde işlenen manzum kitabede, çocuk yaşta evladını kaybeden anne-babanın acısı dile getirilmiş olup kimlik bilgileri, yörenin ileri gelen ailelelerinden biri olduğunu göstermektedir. Buna karşın taʿlik hatlı yazılı kitabenin, satır düzeni ve ölçüsüz harfleri, şahidenin yerel karakterini ön plana çıkarmaktadır. Baş şahidesi ile aynı gövde formuna sahip ayak taşının üçgen tepeliği üstten kırıktır. Yüzeyinde yazı veya bezeme yoktur.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اون درت ياشنده آه بنم سوكيلى اولادم	On dört yaşında âh benim sevgili evladım
نازك وجودن دوشدى طوپراغا	Nâzik vücudun düşdü toprağa
روز شب والدك جكر طاغلر	Rûz u şeb validen ciğer dağlar
دورماز قان دوكرم دوشدم مراقه	Durmaz kan dökerim düşdüm merâka
لازستان سنجاغى داخلنده ويجه ناحيەسنك	Lazistan Sancağı dâhilinde Vice[206] nâhiyesinin
آب صوفرا قريەسى اشرافندن بولى جزا رياستنده	Âb-ı Sofrakaryesi eşrâfından Bolu ceza riyâsetinde
بولنمش اولان كموش زاده مصطفى وصفى	Bulunmuş olan Gümüşzâde Mustafa Vasfi
بكك برادرى حسن تحسين بك كريمەسى نوريه جانمك	Beğin birâderi Hasan Tahsin Beğ kerimesi Nuriye Hanımın
روحنه فاتحه تاريخ وفاتى (...) سنه ١٣٣٣	rûhuna Fâtiha Tarîh-i vefâtı (tahrip) Sene 1333

[206] Günümüzde Rize Fındıklı ilçesi. Bkz. Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü No: 26, 2017, s.270.

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	25 cm	30 cm	8 cm	46 cm	13 cm	14 cm	6 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
52 cm	437 cm	866 cm

Katalog No: 113

Bulunduğu Yer: Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı

Kimliği: Rize Fındıklı Köyü Eşrafından ve Bolu Ceza Reislerinden Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey'in Kardeşi Hasan Tahsin Bey'in Kızı Asiye Hanım

Tarihi: R. 16 Eylül Sene 1333 / M. 16 Eylül 1917

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 775-777

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yanında yatan kardeşi gibi genç yaşında vefat eden, Tahsin Beğ'in ikinci kızı Asiye Hanım'a aittir. İki kardeşin şahideleri, form ve işçilik bakımından birbiri ile tamamen aynı özelliktedir. Asiye Hanım'ın baş şahidesinin tepeliğinde kısmi kopmalar gözlenmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt

یکرمی یاشنده نشانلی ایکن بر درده اولدم مبتلا	Yirmi yaşında nişanlı iken bir derde oldum mübtela
والدینم ایتدی بیك دورلو دوا	Valideynim etdi bin dürlü deva
وقت ایریشدی چاره اولنمز کم اکا	Vakt erişdi çâre olunmaz kim ona
قبریمی باغ جنان ایت یا ربنا	Kabrimi bağ-ı cinân et Yâ Rabbenâ
لازستان سنجاغی داخلنده ویچه ناحیەسنك	Lazistan Sancağı dâhilinde Viçe nâhiyesinin
آب علیا قریەسی اشرافندن بولی جزا ریاستنده	Âb-ı Ûlyâ karyesi eşrafından Bolu cezâ riyâsetinde
بولنمش اولان کموش زاده مصطفی وصفی بکك	Bulunmuş olan Gümüş zâde Mustafa Vasfi Beğin
برادری حسن تحسین بکك کریمەسی آسیه جانمك روحنه فاتحه	Birâderi Hasan Tahsin Beğin kerimesi Asiye Hanımın rûhuna Fâtiha
تاریخ وفاتی ١٦ ایلول سنه ١٣٣٣	Tarîh-i vefâtı 16 Eylül Sene 1333

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
91 cm	27 cm	31 cm	7 cm	48 cm	11 cm	12 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
52 cm		437 cm		866 cm		

3.5.1.8. Düzce Merkez Ağaköy Mezar Taşları

Katalog No: 114

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahim'in Oğlu Seyyid Mustafa Ağa

Tarihi: H. 1163 / M. 1750

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Serdengeçti Kavuğu **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 778-779

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesi olup Ağa Köy Mezarlığı içerisinde yer alan Osmanlı dönemine ait altı mezar taşından ilkidir. Taşların tamamı aynı ailenin (İbrahimoğlu) üyelerine aittir. Muhtemelen vaktiyle etrafı bir setle ayrılmış aile mezarlığı içerisinde bulunan bu taşlar, günümüzde, mermer bir kaide üzerine yan yana dikilmiş, taşların ön tarafına da sahibinin adı ve ölüm tarihinin Latince harflerle yazıldığı bir levha eklenmiştir (Foto. 511). Osmanlıca kitabelerinde "seyyid/seyyide" şeklinde, Peygamber soyundan olunduğuna dair atıf bulunan şahideler, ince işçilikleri ile dikkat çekmektedir. Başlık veya tepelikleri ile birbirinden ayrılan mezar taşları, dikdörtgen formlu gövdeleri ve muhtemelen aynı sanatkârın elinden çıkmış celî sülüs hatlı kitabeleri ile benzer üslubu yansıtırlar.

İbrahim'in Oğlu Seyyid Mustafa Ağa'nın mezar taşında, serdengeçti destarlı yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Yaklaşık yarısı, sağ tarafı daha yüksekte kalacak biçimde sarılan sarığın, dışında kalan iç başlığı yıldız dikişlidir. Düz satırlar halinde yazılan dört satırlık kitabesinin dua ve tarih satırı, alt kenarı dilimli tek bir çerçeve içerisinde verilmiştir. Diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir. Başlık dışında bezeme unsuru bulunmamaktadır.

KİTABE	
الحاج ابراهيمك اوغلى	El-Hac İbrahimin Oğlu
مرحوم و مغفور السّيد	Merhûm ve mağfûr es-Seyyid
مصطفى اغا روحنه	Mustafa Ağa rûhuna
فاتحه سنه ١١٦٣	El-Fâtiha sene 1163

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

110 cm	**Alt**	**Üst**	16 cm		**Alt**	**Üst**	
	30 cm	30 cm					

Katalog No: 115

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahim'in Oğlu Seyyid Halil Ağa

Tarihi: H. 1186 / M. 1772-73

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 778-780

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: İbrahimoğlu Seyyid Halil Ağa'ya ait dikdörtgen formlu şahidenin boyun kısmı yarıdan kırılmış, başlığı yok olmuştur. Fakat merhumun kardeşi Mustafa Ağa (Kat. No. 114) gibi serdengeçti olduğu, kitabesinde belirtilmiştir. Sülüs hatlı kitabesi üslup bakımından da söz konusu iki mezar taşının aynı usta tarafından biçimlendirildiğine işaret etmektedir. Bu şahidede de bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور المحتاج	Merhûm ve mağfûr el muhtâç
الی رحمته ربّه الغفور	İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr
الحاج ابراهیم اوغلی سردن	El-Hac İbrahim oğlu serden-
کچدی اغالرندن السّید	geçti ağalarından es-Seyyid
الحاج حلیل اغا روحنه	El-Hac Halil Ağa rûhuna
فاتحه سنه ١١٨٦	Fâtiha sene 1186

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
65 cm	Alt	Üst	11 cm		Alt	Üst	
	31 cm	31 cm					

Katalog No: 116

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Seyyid Muhammed Ağa

Tarihi: H. 1186 / M. 1772-73

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Katibî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 778-781

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Aile mezarlığındaki üçüncü mezar taşı, babası Halil Ağa (Kat. No. 115) ile aynı yıl vefat eden Muhammed Ağa'ya aittir. Üzerinde katibî destarlı kavuk bulunan şahidenin dikdörtgen gövdesi, yukarıdan aşağıya doğru daralmaktadır. Bu mezar taşı da bezemesizdir.

KİTABE	
مرحوم الحاج ابراهيم	Merhûm El-hac İbrahim
االوغلى السّيد الحاج	Oğlu es-Seyyid el-Hac
حليل اغا زاده	Halil Ağazade
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
السّيد محّمد اغا	Es-Seyyid Muhammed Ağa
روحچون فاتحه سنه ١١٨٦	Rûhçün Fâtiha sene 1186

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
107 cm	Alt	Üst	10 cm		Alt	Üst	
	24 cm	28 cm					

Katalog No: 117

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Seyyid Mustafa Ağa

Tarihi: H. 1191 / M. 1777-78

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Katibî Kavuk **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 778-782

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesi olup Halil Ağa'nın (Kat. No. 115) diğer oğlu Mustafa Ağa'ya aittir. Kardeşi Muhammed Ağa'nın şahidesinin gövde formu ve başlığı burada da tekrar edilmiştir. Yalnız Mustafa Ağa'nın şahidesi, boyutu itibariyle aile üyeleri arasında en uzun olanıdır.

KİTABE	
مرحوم الحاج	Merhûm El-hac
ابراهيم االوغلى	İbrahim Oğlu
السّيد الحاج	Es-Seyyid el-Hac
حليل اغا زاده	Halil Ağazade
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
السّيد مصطفى اغا	Es-Seyyid Mustafa
روحنه فاتحه	Ağa Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٩١	Sene 1191

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
130 cm	Alt	Üst	11 cm		Alt	Üst	
	25 cm	27 cm					

Katalog No: 118

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Mustafa Ağa'nın Kızı Şerîfe Emetullah Hatun

Tarihi: H. 1203 / M. 1788-89

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 778-783

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş şahidesi olup Mustafa Ağa'nın (Kat. No. 117) kızına aittir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin alınlık yüzeyi ve kitabenin üst kesiminde bezemeye yer verilmiştir. Alınlığın merkezinde, kâse içinde meyve tasvirine yer alır. Ön yüzü yapraklarla detaylandırılmış olan kulplu kase içindeki meyveler sitilize edilmiş armut olmalıdır; görünen yüzleri ince yivlerle bölünmüş olup yapraklı sapları bulunmaktadır. Kase içinde meyve tasvirini iki yandan kuşatan S kıvrımlı yapraklı saplar, alınlığın formunu belirlemektedir. Bu saplar en üstte yapraklı bir tepelikle taçlandırılmıştır. Alınlıktan ince bir çerçeve ile ayrılan gövdenin köşeliklerinde, simetrik birer gül dalı bulunmaktadır. Gül dallarının ortasında kalan kitabenin serlevhası, üstten dilimli yarım daire kemer formunda bir şeritle kuşatılmıştır. Yedi satırlık kitabesi, diğer aile mezar taşlarında olduğu gibi celî sülüs hatla tatbik edilmiştir.

KİTABE

هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم الحاج ابراهيم	Merhûm el-Hac İbrahim
االوغلی السّيد الحاج	Oğlu es-Seyyid el-Hac
حليل اغا زاده السّيد	Halil Ağazade es-Seyyid
مصطفی اغانك حليلەسی	Mustafa Ağanın halilesi
مرحوم و شريفه امتاالله	Merhûme Şerîfe Emetullah
حاتن روحنه فاتحه	Hatun Rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٠٣	Sene 1203

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	29 cm	38 cm	19 cm				

Katalog No: 119

Bulunduğu Yer: Ağa Köy Mezarlığı

Kimliği: Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Seyyid Ali Ağa

Tarihi: H. 1206 / M. 1791-92

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Serdengeçti Kavuğu **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 778-784

İnceleme Tarihi: 13.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Halil Ağa'nın üçüncü oğlu Ali Ağa'ya ait baş şahidesidir. Babası gibi serdengeçti olan Halil Ağa'nın başlığı mevcut olup mesleği kitabesinde de belirtilmiştir. Aile mezarlığındaki en geç tarihli mezar taşıdır. Dikdörtgen formlu gövdesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır.

KİTABE	
مرحوم الحاج ابراهيم	Merhûm El-hac İbrahim
االوغلی السّيد الحاج	Oğlu es-Seyyid el-Hac
حليل اغا زاده سردن	Halil Ağazade serden-
كچدی اغالرندن	geçti ağalarından
مرحوم السّيد الحاج	Merhûm es-Seyyid el-Hac
علی اغا روحنه فاتحه	Ali Ağa rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٠٦	Sene 1206

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
107 cm	22 cm	26 cm	11 cm				

3.5.1.9. Düzce Ozanlar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 120

Bulunduğu Yer: Ozanlar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Sarı Bayramzâde Şeyh Muhammed Efendi

Tarihi: H. 1190 / M. 1776-77

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk/ Tarikat **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 785-787

İnceleme Tarihi: 14.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen gövdesinin üzerinde yükselen boyun kısmı, nezkebi andıran kavuk başlığı taşır. Kitabesinden hareketle tarikat tacı da olması

muhtemel başlığın, üstten görünen üçte ikilik kısmı yıldız dikişlidir. Celî sülüsle yüksek kabartma tekniğinde işlenen kısa kitabesi nitelikli işçiliğe sahiptir. Sade ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu olup üzeri üçgen tepelikle sonlanır.

KİTABE	
هوالحلاق الباقى	Hüve'l-hallâkü'l-bâki
صارى بيرام زاده مرحوم	Sarı Bayramzâde merhûm
شيج محمّد افنديڭ	Şeyh Muhammed Efendinin
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
سنه ١١٩٠	Sene 1190

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
78 cm	28 cm	28 cm	13 cm	37 cm	21 cm	20 cm	7 cm

3.5.1.10. Düzce Merkez Duraklar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 121

Bulunduğu Yer: Duraklar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı İsmâil Ağa'nın Oğlu Seyyid Kürt Hacı Ali

Tarihi: H. 15 Muharrem 1255 / 31 Mart 1839

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 788-789

İnceleme Tarihi: 14.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya doğru daralan

şahidelidir. Baş şahidesinin üzerinde, örfî destarlı kavuk bulunmaktadır. Başlığın yatay doğrultulu sarık dilimleri, ortadan enli bir çapraz dilimle kesilmiştir. Dokuz satırlık celî sülüs hatlı kitabesi, düz satırlar halinde yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. İlk ve son satır, kenarları S kıvrımlı çerçeveler içerisine alınarak düz çerçeveli diğer satırlardan ayrılmıştır. Ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu olup üzeri sivri kemer biçiminde sonlanır. Gövde yüzeyinde, vazodan çıkar vaziyette işlenmiş asma dalı tasviri yer alır. Küreyi andıran ayaklı vazonun formu ve S kıvrımlı dal üzerindeki oldukça iri işlenmiş üzüm salkımları, kaba bir görünüme sebep olmaktadır. Her iki şahidenin de yerel nitelikleri ağır basmaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
حاجی اسماعیل اغانك اوغلی	Hacı İsmâil Ağanın Oğlu
السّید کورت حاجی علی نك	Es-Seyyid Kürt Hacı Alinin
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ۱۵ م سنه ۱۲۵۵	Fî 15 Mim Sene 1255

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	27 cm	27 cm	9 cm				

3.5.1.11. Düzce Merkez Güven Köyü Mezarlığı

Katalog No: 122

Bulunduğu Yer: Güven Köyü Mezarlığı

Kimliği: Marşanlardan Çapayakzâde İsmail Bey

Tarihi: H. 15 Zilkade 1307 / M. 3 Temmuz 1890

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizî Fes **(Ayak ş.)** Güneş Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 790-791

İnceleme Tarihi: 14.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Toprak (yığma) mezarın etrafı bir veya iki sıra doğal taşla çevrilmiştir. Form ve işçiliği ile dikkat çeken şahideler, aynı gövde yapısına sahiptir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen gövdelerinin etek kısmı, daha önceki örneklerden farklı şekilde, genişleyerek dairesel forma dönüşür. Baş şahidesi fes başlıklıdır. Başlığın alt tarafı, C kıvrımlı yapraklara tutturulmuş büyük bir girland ve hilal motifinden oluşan, iri plastik etkili bir bezeme ile tezyin edilmiştir. Kitabeyi çevreleyen kademeli silme, üst kısımda girlandın formuna göre kıvrılarak dilimli bir hal alır. Sekiz satırlık kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılıdır. Ayak taşının üzeri, güneş tepelik olarak adlandırılan şualı bir motifle taçlandırılmıştır. Motifin merkezinde, dört dilimli basit bir çiçek, alt köşelerinde ise kendisine altlık oluşturan uçları helezoni kıvrımlı birer yaprak bulunmaktadır. Tepelikten ince bir silme ile yarılan gövde yüzeyinde, stilize edilmiş hurma ağacı tasvirine işlenmiştir. Ağacın dik uzanan gövdesi, ok ucu şeklinde bir motfile nihayetlenmektedir. Gövdenin iki yanından çıkan S kıvrımlı küçük dallar, simetri esasına göre yerleştirilmiş olup dalların birinde tek, diğerinde üç adet meyve yer alır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اه کنجلکمده ویرمدی طوتدی نضام	Âh gençliğimde vermedi tutdu nizâm
بر درهم قورشونه صاتدی بقام	Bir dirhem kurşuna satdı bekâm
عاقبت اسماعیل براقدك دنیاده بر نام	Âkıbet İsmail bırakdın dünyâda bir nâm
اه من الموت و اه من الموت	Âh mine'l-mevt ve âh mine'l-mevt
مآرشانلردن چاپ آیاق زاده اسماعیل	Marşanlardan Çapayakzade İsmail
بکك روحیچون لله فاتحه	Beğin rûhiyçün lillâhi Fâtiha
١٥ ذی القعده سنه ١٣٠٧ یوم جهارشانبه	15 Zilkade Sene 1307 Yevmî Çarşanba

<table>
<tr><th colspan="7">TAŞ ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="4">Baş Taşı</th><th colspan="3">Ayak Taşı</th></tr>
<tr><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th></tr>
<tr><td rowspan="2">103 cm</td><th>Alt</th><th>Üst</th><td rowspan="2">8 cm</td><td rowspan="2">88 cm</td><th>Alt</th><th>Üst</th><td rowspan="2">6 cm</td></tr>
<tr><td>34 cm</td><td>29 cm</td><td>27 cm</td><td>25 cm</td></tr>
<tr><th colspan="8">MEZAR ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="2">Yükseklik</th><th colspan="3">En</th><th colspan="3">Boy</th></tr>
<tr><td colspan="2">30-35 cm</td><td colspan="3">160 cm</td><td colspan="3">300 cm</td></tr>
</table>

3.5.1.12. Düzce Merkez Yaka Köyü Mezarlığı

Katalog No: 123

Bulunduğu Yer: Yaka Köyü Mezarlığı

Kimliği: Ahmed Ağa'nın Annesi Hanife Hatun

Tarihi: H. 1231 / M. 1815-16

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 792

İnceleme Tarihi: 14.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Sonradan mezarın üzerine beton kapaklar yerleştirilmiş olup şahidelerin ön yüzleri de boyanmıştır. Aynı forma sahip şahideler, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçiminde ve üçgen alınlıklıdır. Ayak taşı sadedir. Baş taşının yüksek kabartma tekniğinde işlenen beş satırlık kitabesi, düz satırlar halinde, celî sülüs hatla yazılıdır. Satır araları düz cetvellerle ayrılmış, yalnız tarih satırı iki yanı S kıvrımlı çerçeve içerisinde verilmiştir.

KİTABE	
احمد اغانك والدەسى	Ahmed Ağanın vâlidesi
جنّتمكان مرحومه و	Cennetmekân merhûme ve
مغفوره حنيفه	Mağfûre Hanife
حاتوك روحنه فاتحه	Hatun rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٣١	Sene 1231

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
69 cm	29 cm	34 cm	8 cm	50 cm	26 cm	30 cm	8 cm

3.5.1.13. Düzce Merkez Kabalak Köyü Mezarlığı

Katalog No: 124

Bulunduğu Yer: Kabalak Köyü Mezarlığı

Kimliği: İçkaleli Yazgeldizâde İbrahim Efendi Oğlu Osman Ağa

Tarihi: R. 21 Mart 1322 / M. 3 Nisan 1906

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 793-795

İnceleme Tarihi: 14.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahidelerin formu, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindedir. Baş şahidesinin üzerinde, fes üzerine sarılmış dolama sarık yer alır. Gövdenin ön yüzünü tamamen kitabe kaplayan, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde yazılı taʿlik kitabenin estetik değeri oldukça yüksektir. Manzum kitabede merhumun kökeni,

vefat ettiği yaş gibi bilgilerin yanı sıra cömertliği ve tassavufî yönüne vurgu vardır. Başlangıç ve bitiş satırları, kenarları kıvrımlı ayrı çerçeveler içerisine alınarak vurgulanmıştır. Mezarın yanında köy derneği tarafından yaptırılmış, kitabenin Latin harfli transkripsiyonunu içeren bir levha dikilidir. Üst tarafı sivri kemer biçiminde sonlanan ayak taşı, S kıvrımı yaparak boyuna gelişen, seyrek yaprak ve çiçekli bir gül dalı ile bezenmiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
باطوم جوارندن دوزجه‌یه ایلدی هجرت	Batum civârından Düzceye eyledi hicret
آلتمش بش یاشینده ایلدی رحلت	Altmış beş yaşında eyledi rıhlet
مهمان نوازلقده آرتاردی شوقی	Mihmân-nüvâzlıkda artardı şevki
ذکر و تسبح ایدی دأما ذوقی	Zikr u tesbih idi dâimâ zevki
اولیکز دوستلرم هپ فاتحه جوان	Olunuz dostlarım hep Fâtiha civân
بر کون وداع ایدر سزی ده جهان	Bir gün veda eder sizi de cihân
ایچقلعه‌لی یازکلدی ذاده	İçkaleli Yazgeldizâde
عثمان اغا بن ابراهیم افندی	Osman Ağa bin İbrahim Efendi
روحنه لله فاتحه	Rûhuna Lillâhi Fâtiha
فی ۲۱ مرت ۱۳۲۲	Fî 21 Mart 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
103 cm	34 cm	29 cm	8 cm	88 cm	27 cm	25 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
52 cm		130 cm		240 cm			

3.5.2. Akçakoca

3.5.2.1. Aşağı Ayazlı Mezarlığı

Katalog No: 125

Bulunduğu Yer: Aşağı Ayazlı Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1199 / M. 1784-85

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 796

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Estetik kaygının gözetilmediği, yerel nitelikli mezar taşının, üst tarafı sivri kemer formuna yakın bir tepelikle sonlanır. Dikdörtgen formlu gövdenin ön yüzündeki kitabesi, çerçevesiz olarak oldukça bozuk bir yazıyla kazınmıştır. Yer yer gözlenen yüzey tahribatı da kitabenin okunmasını güçleştirmektedir. Aynı forma sahip ayak taşı sade olup yarım daire kemerli tepelikliğe sahiptir.

KİTABE	
ابراهيمك...	(Tahrip) İbrahim
اوغلينك	Oğlunun
كريمەسى	Kerimesi
…	(Okunamadı)
سنه ١٣٣٢	Sene 1333 (M. 1914/15)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

57 cm	28 cm	28 cm	9 cm	30 cm	19 cm	19 cm	12 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
64 cm	110 cm	200 cm

Katalog No: 126

Bulunduğu Yer: Aşağı Ayazlı Mezarlığı

Kimliği: Deli Mustafa Oğlu İlyas Ağa

Tarihi: H. 20 Ramazan 1329 / M. 14 Eylül 1911

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Yarım daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 797-798

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir lahit görünümünde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler, yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde dikdörtgen formludur. Fes başlıklı baş şahidesi, nitelikli işçiliği ile dikkat çekmektedir. Taʿlik hatlı kitabesi, cetvellerle birbirinden ayrılan düz satırlar halinde, kabartma olarak işlidir. Kitabede, genç yaşında ölen mevtanın feryâdı, kendi ağzından dile getirilmiştir. Yarım daire kemerli alınlıkla sonlanan Ayak taşının yüzeyinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
حسره تمله والدینم طورمسون قان اغلسون	Hasretimle valideynim durmasun kan ağlasun
کنجلکمه طویمدم آه بکا هر جان اغلسون	Gençliğime doymadım âh bana her can ağlasun
اجیسون بکا امثال اقرانك جمله سی	Acısun bana emsâl-i akrânın cümlesi
رحم ایدر کوکده ملکلر یرده انسان اغلسون	Rahm eder gökte melekler yerde insan ağlasun

دلی مصطفی اوغلی الیاس اغانك	Deli Mustafa oğlu İlyas Ağanın
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ۲۰ رمضان سنه ۱۳۲۹	Fî 20 Ramazan Sene 1329

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
109 cm	28 cm	34 cm	7 cm	86 cm	26 cm	28 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
81 cm	120 cm	250 cm

3.5.2.2. Çuhallı Cami Haziresi

Katalog No: 127

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Hacı Hasan

Tarihi: H. 1170 / M. 1756-57

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 799-800

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin üzerinde örfi sarıklı kavuk bulunmaktadır. Dört satır halinde kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, sülüs hatlıdır. Satırlar, uzunluğuna göre değişen dikdörtgen çerçeveler içerisinde olup yalnızca tarih

satırı, ters kaş kemer formundadır. Üzeri sivri kemer biçiminde tepelikle sonlanan ayak taşı bezemesizdir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfur
الحاجی حسن رو	El-Hacı Hasan ru-
حنه فاتحه	huna Fâtiha
سنه ١١٧٠	Sene 1170

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	26 cm	26 cm	14 cm	58 cm	21 cm	21 cm	4 cm

Katalog No: 128

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Üsküplü Debbağ Hacı İsmailzâde Şakir Ağa

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 801

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Şahide daha evvel kitabesinin tarih satırından kırıldıktan sonra doğal kaya üzerine dikilmiştir. Dikdörtgen formlu ve sarık başlıklıdır. Sülüs hatlı kitasinde satırlar, düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Harfler ölçülü olmakla birlikte yazı düzeni yerel niteliktedir. Yüzeyinde bezeme öğesi bulunmamaktadır.

KİTABE	
كنجلكينه دويميان	Gençliğine doymayan
مرادينه ايرمين	Murâdına ermeyen
مرحوم اسكوبى زاده دباغ	Merhûm Üskübî debbâğ
الحاج اسماعيل زاده شاكر	El-Hac İsmailzâde Şakir
اغانك روحيچون فاتحه	Ağanın rûhuna
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	23 cm	23 cm	11 cm				

Katalog No: 129

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 802

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu olan şahidenin üzeri, gül buketi şeklinde çiçekli tepelikle sonlanır. Şahidenin alt tarafı kitabenin beşinci satırından sonrası toprak altındadır. Ayrıca üst tarafında yoğun olarak gözlenen yosunlanma yanında, tepeliğin kırılan alt tarafı, betonarme harçla gelişigüzel

tutturulmuştur. Sülüs hatlı kitabenin etrafı, üst tarafı dalgalı formda dar bir kuşakla çevrili olup yüzeyi, tek iplik düzeninde yapraklı dalla tezyin edilmiştir. Yazı ve işçilik kalitesi, tamamiyle başkent üslubunu yansıtır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
صامسونلی محمّد روحی افندی	Samsunlu Muhammed Rûhi Efendi
…	(Toprak altında)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
85 cm	**Alt**	**Üst**	9 cm		**Alt**	**Üst**	
	34 cm	36 cm					

Katalog No: 130

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 803

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Mermer malzemeden imal edilmiş ayak şahidesidir. Hazirede müstakil bulunan şahidenin, yaklaşık belden aşağısı toprağa gömülü vaziyettedir. Gül buketi şeklindeki tepeliğin üslubu ve üst kısmı dalgalı olan şahide

forundan hareketle, Kat. No. 109'un ayak taşı olması kuvvetle muhtemeldir. Taşın toprak üzerindeki kısmında, ucunda üzüm salkımı bulunan, yapraklı asma dalı tasviri görülebilmektedir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
				65 cm	30 cm	32 cm	6 cm

Katalog No: 131

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Hacı Kurban Efendi

Tarihi: H. 21 Cemaziye'l-evvel 1322 / M. 3 Ağustos 1904

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 804

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Doğal taştan kabaca şekillendirilmiş yerel nitelikli taşlardandır. Düz satırlar halinde kazıma olarak işlenen kitabenin alt tarafında, ters üçgen şeklinde bir işaret görülür.

KİTABE	
٢١ جماذى الاول سنه ١٣٢٢	21 Cemaziye'l-ahir Sene 1322
مرحوم و بخا؟رالى حاجى قربان	Merhûm Buharalı? Hacı Kurban
افندينك روحنه فاتحه	Efendinin rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm		**Alt**	**Üst**	
	52 cm	42 cm					

Katalog No: 132

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Hacı Ahmed Ağa

Tarihi: H. 1322 / M. 1904-05

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 805

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesi, yarım daire kemerli tepelikle sonlanır. Zamanın etkisiyle şahide yüzeyi neredeyse tamamen yosunlanmış, kitabesi de okunamayacak derecede aşınmıştır. Yerel bir usta tarafından alçak kabartma tekniğinde işlenen sülüs hatlı kitabesinde, satırlar yanları oval kartuşlar içerisindedir. Ayak şahidesi, doğal taştan kabaca şekillendirilmiştir.

KİTABE	
هو الباقى	Hüve’l-bâki
...	(Tahrip)
...	(Tahrip)
...	(Tahrip)
نك حسن اوغلى حاجى	nın Hasan oğlu Hacı
حاجى احمد اغانك	Ahmed Ağanın

روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ۱۳۲۲	Sene 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
65 cm	21 cm	23 cm	6 cm	50 cm	44 cm	34 cm	3 cm

Katalog No: 133

Bulunduğu Yer: Çuhallı Cami Haziresi

Kimliği: Hacı Yusufoğlu Kızı Zehra

Tarihi: H. 1322 / M. 1904-05

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 806

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Her iki şahide de doğal taştan kabaca şekillendirilmiş olmakla birlikte baş taşının daha özenli ele alındığı görülür. Kazıma olarak işlenen kitabesi, üstü yarım daire, altı üçgen şeklinde sonlanan çerçeve içerisine yazılmıştır. Satır araları düz cetvellidir. Hat sanatı açısından estetik değeri yoktur.

KİTABE	
سنه ۱۳۲۲	Sene 1322
مرحوم	Merhûm
حاجی یوسف اوغلی	Hacı Yusuf Oğlu

كريمەسى زهرانك	Kerimesi Zehranın
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
64 cm	44 cm	37 cm	6 cm	36 cm	46 cm	33 cm	7 cm

3.5.2.3. Hastane Bahçesi/Önü Mezar taşları

Katalog No: 134

Bulunduğu Yer: Akçakoca Devlet Hastahanesi Önü

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizi Kalıplı Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 807

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezar taşı parçası olup sonradan yerine hastahanenin yapıldığı eski mezarlık alanından kalmadır. Dikdörtgen formlu ve fes başlıklı şahidenin, kitabesinin üçüncü satırından sonrası kayıptır. Sülüs hatlı kitabe, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Harf karakterleri düzgün olmakla birlikte ölçülü değildir. Satırlar da kendi içinde düzensizlik gösterir. Gövdenin görünen kısmında bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقي	Hüve'l-bâki
عزرايل كلوب چوكدى بونيمه ويرمدى امان	Azrail gelüb çökdü bünyeme vermedi aman

... باصمشدم اون طقوز ياشنه همان	(Tahrip) basmışdım on dokuz yaşına heman
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
39 cm	27 cm	27 cm	13 cm				

Katalog No: 135

Bulunduğu Yer: Akçakoca Devlet Hastahanesi Önü

Kimliği: Koca Reis Oğlu Hacı Ahmed Ağa

Tarihi: H. 1268 / M. 1851-52

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 808

İnceleme Tarihi: 15.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Devlet Hastahanesi önündeki eski mezarlık alanından kalma, erkek baş şahidesidir. Şahidenin dikdörtgen formlu gövdesi, alt köşelerden birer s kıvrımı ile daralarak prizmatik ayak kısmına dönüşür. Kısa tutulan silindirik boyun kısmının üzerinde, dolama sarıklı başlık bulunur. Dört sıra halindeki sarıklar, yatay doğrultuda ve sağdan sola yükselecek şekilde sarılıdır. Her bir satırı dikdörtgen çerçeveler içerisine alınmış sülüs hatlı kitabenin karakteri ve işçiliği üst düzeydedir. Ayrıca bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقي	Hüve'l-bâki

مسکنم طاغلر باشی سهرایه	Meskenim dağlar başı sahrâya
حاجت قالمادی ایچدم اجل	Hâcet kalmadı içdim ecel
شربتی لقمانه حاجت قالمدی	Şerbetini lokmana hâcet kalmadı
قوجه ریس اوغلی مرحوم	Koca Reis oğlu merhûm
الحاج احمد اغانك	El-Hac Ahmed Ağanın
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
سنه ١٢٦٨	Sene 1268

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
115 cm	29 cm	29 cm	11 cm				

3.5.2.4. Kapkirli Mezarlığı

Katalog No: 136

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Genç Reis Oğlu Muhammed'in Oğlu Ömer Ağa

Tarihi: H. 27 Ramazan 1307 / M. 17 Mayıs 1890

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 809-810

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Sonradan mezarın etrafı demir korkulukla çevrilmiştir. Büyük ölçüde toprak altında kalan ayak şahidesi, taş malzemeden kabaca şekillendirilmiştir. Baş şahidesi mermerdendir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahidenin

başlığı, Hamidî kalıplı festir. Sağdan sola yükselen satırlar halinde işlenen taʿlik hatlı kitabenin işçilik ve yazı kalitesi üst seviyededir. Yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmaz.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بقوب كجمه رجام بودر ای محمّد امتی	Bakub geçme ricâm budur Ey Muhammed ümmeti
موتانك ديريدن بر فاتحەدر منتی	Mevtânın diriden bir Fâtihadır minneti
قبريمی زيارت ايدن ای رسولك امتی	Kabrimi ziyâret eden Ey Resûlün ümmeti
بزه بر فاتحه احسان ايدن بولور جنتی	Bize bir Fâtiha ihsân eden bulur cenneti
كنج ريس اوغلی محمّدك مخدومی	Genç Reis oğlu Muhammedin mahdumu
عمر اغانك روحی اچون الفاتحه	Ömer Ağanın rûhi içün el-Fâtiha
فی ۲۸ رمضان سنه ۱۳۰۷	Fî 27 Ramazan Sene 1307

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
83 cm	21 cm	25 cm	8 cm	25 cm	42 cm	37 cm	4 cm

Katalog No: 137

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Genc Reis Oğlu Mustafa Ağa

Tarihi: H. 28 Ramazan 1311 / M. 4 Nisan 1894

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 811

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzerinde, dolama sarıklı başlık bulunmaktadır. Kitabe metni sağdan sola yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma olarak işlenmiştir. İlk ve son satır oval, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Yazı kalitesi ve işçiliği orta düzeydedir. Şahidede herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحیمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fatiha ihsân
کنج ریس اوغلی مصطفی	Genc Reis oğlu Mustafa
اغانك روحیچون فاتحه	Ağanın rûhiyçün Fâtiha
فی ۲۸ رمضان سنه ۱۳۱۱	Fî 28 Ramazan Sene 1311

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
106 cm	22 cm	25 cm	8 cm				

Katalog No: 138

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Şeyh Muhammed Efendi'nin Torunu Muhammed Rûhi Efendi

Tarihi: H. 29 Zilkade 1313 / 12 Mayıs 1896

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 812

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Şahidenin belden yukarısı kayıptır. Dikdörtgen formlu gövde, alt köşelerden birer s kıvrımı ile daralarak ayağa bağlanır. Düz cetvellerle ayrılmış satırlar içerisine işlenen sülüs hatlı kitabesi, yazı ve işçilik kalitesi ile dikkat çekmektedir.

KİTABE	
...	(Kayıp)
و شیح حا.. محمّد افندی	Ve Şeyh Ha(cı) Muhammed Efendi
حفیدی محمّد روحی	Hafidi Muhammed Rûhi
افندینك روحیچون	Efendinin Rûhiyçün
الفاتحه ٢٩ ذی القعده سنه ١٣١٣ ٢٩ نیسان	El-Fâtiha 29 Zilkade Sene 1313 29 Nisan

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
63 cm	25 cm	28 cm	9 cm				

Katalog No: 139

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali Kızı Fatma Hanım

Tarihi: H. 1316 / M. 1898-99

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 813

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Doğal taştan kabaca işlenmiş olup muntazam bir formu yoktur. Sülüs hatlı kitabesi, çerçevesiz olarak kazıma tekniğinde işlenmiştir. Yerel bir ustanın işlediği şahidede bezeme yoktur.

KİTABE	
سنه ١٣١٦	Sene 1316
حاجی علی کریمەسی	Hacı Ali kerimesi
فاطمه خانمن	Fatma Hanımın
روحیچون	Rûhiyçün
فاتحه	Fatiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm		**Alt**	**Üst**	
	27 cm	30 cm					

Katalog No: 140

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Bekir Ağa'nın Eşi Safiye Hatun

Tarihi: H. 1320 / M. 1902-03

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 814

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler sonradan, betondan yapılmış lahit görünümlü mezarın iki ucuna dikilmiştir. Dere taşından işlenen şahideler, dikdörtgen formlu ve yarım daire kemer alınlıklıdır. Baş taşının ön yüzünde çatlaklar ile yer yer malzeme kaybı görülür. Kabartma tekniğinde işlenen sülüs hatlı kitabesinin alınlığa işlenen tarih satırı dışındakiler, altı kenarlı çerçeveler içerisindedir. Harfleri ölçülü olmakla birlikte karakteri yerel niteliktedir. Ayak taşının yüzeyi yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
سنه ۱۳۲۰	Sene 1320
... ... بكر اغا	(Okunamadı) Bekir Ağa
زوجه‌سی مرحومه صفیه	Zevcesi merhûme Safiye
حاتون روحنه فاتحه	Hatun rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
75 cm	36 cm	37 cm	7 cm	53 cm	36 cm	37 cm	6 cm

Katalog No: 141

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Bekir Oğlu Osman'ın Kızı Hayriye Hanım

Tarihi: H. 1322 / M. 1904-05

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 815

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepeliklidir. Baş taşının ön yüzündeki sekiz satırlık kitabe, sağdan sola yükselen satırlar halinde taʿlik hatla yazılmıştır. Serlevha ve tarih satırı kaş kemer formlu, diğer satırlar iki ucu oval kavisli dikdörtgen çerçeveler içerisinde verilmiştir. Yazı kalitesi ve işçiliği üst düzeydedir. Ayak şahidesi bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحیمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fatiha ihsân
حاجی بکر اوغلی عثمانك کریمەسی	Hacı Bekir oğlu Osmanın kerimesi
خیریه خانمك روحیچون فاتحه	Hayriye Hanımın Rûhiyçün Fâtiha
سنه ۱۳۲۲	Sene 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
108 cm	26 cm	31 cm	7 cm	88 cm	21 cm	23 cm	8 cm

Katalog No: 142

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Çelebi'nin Oğlu Muhammed'in Kızı Hatice Hanım

Tarihi: H. 15 Şaban 1323 / M. 15 Ekim 1905

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 816

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Mermer malzemeli baş şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Sivri kemerli alınlığı, simetrik olarak işlenmiş, sapları ortadan birleşen birer yapraklı dalla bezenmiştir. Kendi içinde çatallanarak ikiye ayrılan dal üzerindeki sivri uçlu iri yapraklar, alınlığın kenarlarını tamamen kaplamaktadır. Yaprakların formundan başka, üst kesimde yaprakların arasından çıkan üçlü top şeklindeki meyveler, bunların defne dalı olduğuna işaret etmektedir. Üst sınırı, dalların formuna uydurulmuş "S" kıvrımlı bir şeritle belirlenmiş olan gövde yüzeyinde, sekiz satırlık taʿlik hatlı kitabe işlidir. Sağdan sola yükselen satırlar halinde yazılı kitabede, merhumenin geç yaşında bir hastalık sonucu vefat ettiği bildirilmektedir. Serlevhası oval, tarih satırı ise kaş kemer formlu çerçeve içerisine alınarak vurgulanmış, diğer satırlar, satır yönüne paralel uzanan şeritlerle ayrılmıştır. Satırların düzeni ve oldukça büyük tutulan harf ölçüleri yerindedir. Kitabede yüksek kabartma, alınlık bezemesinde ilave olarak eğri kesim tekniği uygulanmıştır. Üzeri yarım daire kemerli alınlıkla sonlanan dikdörtgen ayak taşı bezemesizdir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اه نه یازق اولدی بکا کنجلکمه طویمدم	Ah ne yazık oldu bana gençliğime doymadım
چارسز بر درده دوشدم بر علاجین بولمادم	Çaresiz bir derde düştüm bir ilacın bulmadım
مرحوم و مغفور المحتاج الی رحمته	Merhûm ve mağfûr el-muhtâç ilâ rahmete
رب الغفور حاجی چلبی اوغلی	Rabbi'l-Gafûr Hacı Çelebi oğlu
محمّدك كريمەسی خديجه خانمك	Muhammedin kerimesi Hatice Hanımın
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ١٥ شعبان سنه ١٣٢٣	Fî 15 Şaban Sene 1323

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

90 cm	22 cm	28 cm	7 cm	30 cm	20 cm	20 cm	9 cm

Katalog No: 143

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Genç Reisoğlu Muhammed Ağa'nın Eşi İlina Hanım

Tarihi: H. 18 Rabiu'l-evvel 1325 / M. 1 Mayıs 1907

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 817-818

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Mezarın etrafı, demirden basit bir parmaklıkla çevrilidir. Şahideler sağlam durumda olmakla birlikte baş şahidesi hafif yana yatmış vaziyettedir. Her ikisi de yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin üzerinde, gül buketi şeklinde çiçekli tepeliği yer alır. Sekiz satırlık taʿlik hatlı kitabesi, yüksek kabartma tekniğinde, sağdan sola yükselen satırlar halinde işlenmiştir. Satır araları cetvellerle bölünmüştür. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı yüzeyinde, dıştan ince bir çerçeve içerisinde, stilize edilmiş basit görünümlü gül dalı işlidir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بقوب کجمه رجام بودر ای محمّد امتی	Bakub geçme ricâm budur Ey Muhammed ümmeti
موتانك دیریدن همان بر فاتحه‌در منتی	Mevtânın diriden hemân bir Fâtihadır minneti
قبریمی زیارت ایدن ای رسولك امتی	Kabrimi ziyâret eden Ey Resûlün ümmeti
بزه بر فاتحه احسان ایدن بوله جنتی	Bize bir Fâtiha ihsân eden bula cenneti
کنج ریس اوغلی محمّد اغانك	Genç Reis oğlu Muhammed Ağanın

زوجه‌سی ایلنه خانم روحنه فاتحه	Zevcesi İlina? Hanım rûhuna Fâtiha
فی ۱۸ ربیع الاول سنه ۱۳۲۵	Fî 18 Rabiu'l-evvel Sene 1325

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	24 cm	29 cm	7 cm	54 cm	22 cm	24 cm	6 cm

Katalog No: 144

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacıoğlu Berber Muhammed Ali

Tarihi: H. 14 Şaban 1327 / R. 16 Ağustos 1325 / M. 31 Ağustos 1909

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 819-820

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki baş şahidesi, fes başlıkla sonlanır. Hamidi tipteki fesin alt tarafı, ince bir silme ile çevrilmiştir. Talik hatlı kitabesinde, serlevha ve tarih satırı kaş kemerli çerçeveler içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellidir. Ayak şahidesi dikdörtgen formludur. Sivri kemerli tepelikle sonlanan şahide yüzeyinde, bahar dalı tasvirine yer verilmiştir. Stilize edilmiş laleden çıkarak yüzeye yayılan dal üzerinde, sivri dişli yapraklar ve uçlarından kurdeleler sarkan iki çiçek motifi görülür. Şahidelerde nitelikli işçilik ön plandadır.

KİTABE

آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحیمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fatiha ihsân
حاجی اوغلی بربر محمّد علینك	Hacı oğlu berber Muhammed Alinin
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ١٤ شعبان سنه ١٣٢٧ یوم صالی فی ١٦ اغستوس سنه ١٣٢٥	Fî 14 Şaban Sene 1327 yevm Salı Fî 16 Ağustos Sene 1325

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
115 cm	30 cm	34 cm	9 cm	78 cm	28 cm	29 cm	10 cm

Katalog No: 145

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Musa Kethüda Oğlu Bekir

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 821

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Mermer malzemeli şahideler dikdörtgen formludur. Baş taşının üzerinde Hamidî kalıplı fes başlık yer alır. Sülüs hatlı kısa kitabe metni, oldukça iri (celî)

harflerle dikdörtgen çerçeveler içerisine işlenmiştir. Kitabede ölüm tarihi belirtilmemiştir. Üzeri yarım daire kemer biçiminde sonlanan ayak taşı sadedir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
مرحوم مغفور	Merhûm mağfûr
موسی کتحده	Musa Kethüda
اوغلی بکرك	Oğlu Bekirin
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	22 cm	29 cm	6 cm	65 cm	21 cm	21 cm	5 cm

Katalog No: 146

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Bayezid Câmiʿ-i Şerîfi Müderrislerinden Hacı Muhammed Efendizâde Seyyîd Ali Hıdır Efendi

Tarihi: H. 11 Cemaziye'l-evvel 1328 / M. 21 Mayıs 1910

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfi Destarlı Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 822

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Şahidesi yere doğru kısmen yatık haldedir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki gövdenin üzerinde, örfî kavuklu başlık yer alır. Muazzam bir

sülüsle işlenen dokuz satırlık kitabesinin iki satırında, 16. yüzyılın ünlü divan şairi Bâkî'ye atfedilen, "*Dünya fânidir, onda vefâ yoktur. Baki O'dur, her şey fânidir*" anlamındaki Farsça beyite[207] yer verilmiştir. Kitabesinden ayrıca merhumun, İstanbul Bayezid Camii'nin meşhur dersiâmlarından[208] Hacı Muhammed Efendi'nin oğullarından olduğu belirtilmiştir. Kitabenin satırları, köşeleri dendanlı çerçeveler içerisinde verilmiş, ilk ve son satır daha önceki pek çok örnekte görüldüğü üzere farklı formda çerçevelerle vurgulanmıştır. Bezeme unsurunun bulunmadığı mezar taşı, işçilik ve hat kalitesi ile tamamıyla başkent üslubunun örneklerindendir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
فانیست جهان در و وفا نیست	Fânîst cihân der û vefâ nîst
باقي همه اوست جمله فانیست	Bâkî heme ûst cümle fânîst
بایزید جامع شریفی مجیز	Bayezid Câmiʿ-i Şerîfi müciz-i
درسعام بنامندن عارف با لّله	Dersiâm-ı benâmından ârîf-i billâh
حاجی محمّد افندی زاده	Hacı Muhammed Efendizâde
السّید علی حیدر افندی	Es-Seyyîd Ali Hıdır Efendi
مرحومن روحیچون فاتحه	Merhûmun rûhiyçün Fâtiha
فی ١١ جا سنه ١٣٢٨ ٦٧ سنی	Fî 11 Ca Sene 1328 67 Sin Nun Ye[209]

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
148 cm	31 cm	36 cm	11 cm				

Katalog No: 147

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Genç Reis oğlu Muhammed Efendi'nin Eşi Hatice Hanım

[207] Elektronik kaynak: https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0767
[208] Ders-i âm, Osmanlı döneminde özel bir sınavı kazanarak medreselerde öğrencilere, camilerde halka açık ders verme yetkisini elde eden müderrislere verilen bir ünvandır. Bkz. Mehmet İpşirli, "Dersiâm", *TDVİA*, C. 9 (1994), s. 185-186
[209] Cemaat, bölük gibi bişey mi bu, üç beş yerde karşına çıkacak

Tarihi: R. 17 Şubat Sene 1326 / M. 2 Mart 1911

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 823-824

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Baş şahidesinin gövde ve gül buketi şeklindeki tepelik formu, yazı türü ile işçilik kalitesi, muhtemelen Genç Reisoğlu Muhammed'in diğer eşi olan İlina Hanım'ın (Kat. No. 123) mezar taşları ile aynı özellikleri yansıtır. Yalnız ayak şahidesinin yüzeyine işlenen yapraklı dal tasviri, bu örnekte daha taşra karakterlidir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
يا الهى روز محشرده بكا لطفكله اجر ايله	Yâ ilâhi rûz-ı mahşerde bana lütfunla ecir eyle
نه درتلرله هلاك اولدم شهيدلرله حشر ايله	Ne dertlerle helâk oldum şehîdlerle haşr eyle
سكا قربان ايدوب جانم اتلدم تراب مسكن	Sana kurban edüb cânım eyledim turâb-ı mesken
رحمانسن اب رحمتله كلّى عصيانم افو ايله	Rahmânsın âb-ı rahmetle küllî isyânım afv eyle
كنج ريس اوغلى محمد افنديڭ زوجەسى	Genc Reis oğlu Muhammed Efendinin zevcesi
خديجه خانمڭ روحنه فاتحه	Hatice Hanımın Rûhuna Fâtiha
فى ١٧ شباط سنه ١٣٢٦	Fî 17 Şubat Sene 1326

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

102 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm	58 cm	**Alt**	**Üst**	6 cm
	30 cm	33 cm			23 cm	26 cm	

Katalog No: 148

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Osman Kalfa Oğlu Mehmed Usta'nın Kızı Gaziyye Hanım

Tarihi: H. 1 Muharrem 1330 / M. 22 Aralık 1911

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)**

Fotoğraf No: 825-826

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Dikdörtgen formlu, yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklindeki şahidenin üst tarafı, dalgalı bir hatta sahiptir. Tepeliği, çiçek buketi şeklindedir. Merkezde iri bir gülbezek ile bunun etrafını şua gibi saran yapraklardan oluşan buket, ortasından yapraklı bir bağ ile sarılı vaziyette işlenmiştir. Buketin sapları aşağıya doğru uzayarak, kitabe başlangıcının üzerini örtmektedir. Talik hatlı kitabesi, çerçeveli düz satırlar halinde işlenmiş olup serlevha ve tarih satırının çerçevesi, diğerler satırlardan farklı tasarlanarak vurgulanmıştır. Kitabesinden merhumenin genç yaşında ve hastalık sonucu öldüğü anlaşılmaktadır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بو جهان باغنه كلدم بر مروت كورمدم	Bu cihân bağına geldim bir mürüvvet görmedim
دردیمه درمان ارادم بر علاجك بولمادم	Derdime derman aradım bir ilâcın bulmadım
آه ایله زار قیله رق تازه‌لیكمه طویمدم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چون اجل پیمانه‌سی طولمش مراد المدم	Çün ecel peymânesi dolmuş murad almadım
عثمان قلفه اوغلی محمد اوستنك	Osman Kalfa oğlu Mehmed Ustanın

كريمەسى غازيّه خانمك روحنه فاتحه	Kerimesi Gaziyye Hanımın rûhuna Fâtiha
فى ١ محرم سنه ١٣٣٠	Fî 1 Muharrem 1330

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
84 cm	25 cm	28 cm	7 cm				
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
63 cm		120 cm		200 cm		

Katalog No: 149

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmed Ağa'nın Eşi ve Keleş Mehmed'in Kızı Cemile Hatun

Tarihi: H. 25 Ramazan 1332 / R. 3 Ağustos 1330 / M. 17 Ağustos 1914

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 827-828

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Dere taşından imal edilmiş şahideler, dikdörtgen formlu olmakla birlikte kenar yüzeyleri pürüzsüz değildir. Bu bakımdan ayak taşının daha özenli bir şekilde ele alındığı gözlenir. Baş taşının ön yüzündeki kitabe, sülüs hatla kazıma tekniğinde işlenmiştir. Buna rağmen harf anatomileri genelde düzgün ve ölçüleri yerindedir. Yalnız dördüncü satırda iki kelimenin sırası karıştırılmıştır. Serlevhanın üstüne ve iki yanına, basit çiçek ve yapraklı dallar resmedilmiştir. Alt kısmı toprak altında

olan ayak taşının yüzeyide yine kazıma olarak işlenmiş, basit görümlü çiçekli dal tasviri yer alır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
سنه ۱۳۳۲ فی ۲۵ رمضان فی ۳ اغستوس سنه ۱۳۳۰	Sene 1332 Fî 25 Ramazan Fî 3 Ağustos Sene 1330
قل شفاعت یا محمّد مصطفی	Kıl şefâat yâ Muhammed Mustafa
مرحوم اغانك حاجی احمدك	Merhûm Ağanın Hacı Ahmedin
زوجه‌سی و کلش محمدك	Zevcesi ve Keleş Mehmedin
کریمه‌سی جمیله خاتونك روحیچون	Kerimesi Cemile Hatunun Rûhiyçün
فاتحه	Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**
85 cm	55 cm	57 cm	5 cm	70 cm	43 cm	41 cm	7 cm

Katalog No: 150

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Ahmed Oğlu Osman'ın Kızı ve Hacı Esad Oğlu Muhammed Ağa'nın Eşi Zekiye Hanım

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Düz

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 829

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler dikdörtgen formlu olup dere taşından imal edilmiştir. Yarım daire kemerli tepelikle sonlanan baş taşının ön yüzünün üst kısmı bir hayli aşınmıştır. Ayrıca tarih satırı da kayıptır. En üstünde basit bir çiçek tasvirinin olduğu anlaşılmaktadır. Sülüs hatlı kitabede satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisinde verilmiştir. İşçiliği yerel karakterlidir. Tepesi düz olarak sonlanan ayak taşının büyük bir kısmı toprak altında kalmış durumdadır. Yüzeyi yalındır.

KİTABE	
...	(Tahrip)
..يكر احمد اوغلى عثمان	(Tahrip)ker Ahmed oğlu Osman
كريمەسى حاجى استد	Kerimesi Hacı Üstad
اوغلع محمّد اغانك	Oğlu Muhammed Ağanın
زوجەسى زكيّه خانمك	Zevcesi Zekiye Hanımın
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
56 cm	28 cm	28 cm	6 cm	16 cm	28 cm	28 cm	6 cm

Katalog No: 151

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: -

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 830

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Şahide yüzeyinde tahribata dair herhangi bir iz görülmese de bir kısmı toprak altındadır. Ayrıca yanına yapılan yeni mezarın dibine dökülen beton, kitabenin bir kısmını kapatmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve çiçek tepeliklidir. Başkent üslubunu yansıtan nitelikli işçiliği ile ön plan şahide, aynı mezarlıktaki Gaziye Hanım'ın (Kat. No. 148) şahidesi ile benzerlik gösterir. Burada estetik değeri daha yüksek olan gül buketi şeklindeki tepeliği Kat. No. 143 ile birebir aynıdır. Talik hatlı kitabesi, düz satırlar halinde ve dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Farklı olarak serlevhanın çerçevesi oval formludur. Tepeliğin dışında, serlevhanın üstünü gerdanlık gibi saran, iki ucunda küçük birer madalyon bulunan bir bezeme unsuruna daha yer verildiği görülmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
امر ایتدی حدا ایلدی فرمان	Emir etti Hüdâ eyledi fermân
ایرشدی اجل ویرمدی امآن	Erişdi ecel vermedi amân
مراده ایرمدم دنیاده همان	Murâda ermedim dünyada hemân
جنتده ویره مرادم خالق رحمان	Cennetde vere murâdım Hâlık-ı Rahmân
چونکی عمرم تمام اولدی	Çünki ömrüm tamam oldu
بندن سیزه سلام اولسون	Benden size selâm olsun
... سیلدیکم دوستلره	(Tahrip) söylediğim dostlara
... حلال اولسون	(Tahrip) helâl olsun
…	(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
94 cm	30 cm	32 cm	8 cm				

Katalog No: 152

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Gençzâde Muhammed Efendi'nin Kızı Emine Hanım

Tarihi: M. 10 Aralık 1917

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) BitkiselTepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 831-832

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Gençzâde Muhammed Efendi'nin kızına ait baş ve ayak şahidesi, öz ve üvey annesinin (Kat. No. 143-147) mezar taşları ile aynı form ve üsluptadır. Mezarın etrafı da aynı demir parmaklıkla çevrilidir. Baş şahidesinin çiçek tepeliğinde; ortada iri bir gülün etrafına yayılmış çiçek motifleri görülür. Düz satırlar halinde yazılı kitabe metni cetvellerle ayrılmıştır. Ayak taşının belden aşağısı toprak altındadır. Üst tarafı dilimli kemer biçiminde sonlanan çerçeve ile sınırlandırılan ön yüzeyinin, simetrik olarak tasvir edilen "S" kıvrımlı yapraklı dallarla tezyin edildiği anlaşılmaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بر قوش ايدم اوچدم يوادن	Bir kuş idim uçtum yuvadan
اجل ايردى بنى انادن بابادن	Ecel ayırdı beni anadan babadan
اونتماين بنى خير دعادن	Unutmayın beni hayır duadan
شفاعت ديلرم سزلره خدادان	Şefâat dilerim sizlere Hüdâdan
كنج زاده محمّد افندينك	Genczâde Muhammed Efendinin
كريمەسى ١مينه خانمك	Kerimesi Emine Hanımın
روحنه فاتحه فى ١٠ كانون اول ١٩١٧	Rûhuna Fâtiha 10 Kânûn-ı Evvel 1917

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
75 cm	**Alt**	**Üst**	9 cm	52 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm
	32 cm	33 cm			32 cm	34 cm	

Katalog No: 153

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmedzâde Mehmed Ağa'nın Kızı Huriye Hanım

Tarihi: H. 5 Recep 1337 / M. 6 Nisan 1919

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 833

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Şahide hafifçe yana yatmış halde olmakla birlikte sağlam durumdadır. Dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepelikli şahidenin kitabesi, yüksek kabartma olarak taʿlik hatla işlenmiştir. Oval formlu çerçeve içerisine alınarak düz çerçeveli satırladan ayrılan serlevhada, Osmanlı mezar taşlarında pek örneği görülmeyen, ziyaretçi/izleyici anlamına gelen "zair" ibaresine yer verilmiştir. Yazı kalitesi ve işçiliği orta düzeydedir.

KİTABE	
زایر	Zair
قابکرلی محالەسنده حاجی	Kabkirli mahallesinde Hacı
احمد زاده محمد اغا کریمەسی	Ahmedzâde Mehmed Ağa kerimesi
حوریه خانمك روحنه فاتحه	Huriye Hanımın rûhuna Fâtiha
٥ رجب سنه ١٣٣٧	5 Receb Sene 1337

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
52 cm	30 cm	30 cm	8 cm				

Katalog No: 154

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Çerkez Hüseyin Reis

Tarihi: M. 15 Haziran 1927

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Basık Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 834-835

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahideler, yerel malzemeden alçak kabartma tekniğinde işlenmiş, taşra karakterli örneklerdir. Ayrıca sahidelerde yosunlanma sonucu oluşan yüzey tahribatı ile ayak taşının üst tarafının sol yanında, malzeme kaybı görülür. Baş taşının sülüs hatlı üç satırlık kısa kitabesi, zemini hafifçe boşaltılmış dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Ayak taşının yüzeyinde, iki tepe arasından çıkar vaziyet işlenmiş, basit görünümlü bir dal/ağaç tasvirine yer verilmiştir.

KİTABE	
١٥ حزران ١٩٢٧	15 Haziran 1927
جركس حسين ريسك	Çerkes Hüseyin Reisin
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fatiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
60cm	39 cm	41 cm	5 cm	66 cm	36 cm	40 cm	7 cm

Katalog No: 155

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Genç Reisoğlu Muhammed Efendi'nin Oğlu Rûhi Efendi'nin Eşi Hatice Hanım

Tarihi: H. 1354 / M. 1927

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 836-837

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Gençzâde ailesinin diğer bir kadın ferdine aittir. Şahidelerin formu ve tepelikleri, daha öncekilerle aynı nitelikleri sergilemekle beraber aile mezarlığı içerisinde, en ince taş işçiliği bu mezarda görülür. Baş şahidesinin gül buketi şeklindeki tepeliğinde, irice işlenmiş üç gülü saran yapraklar, derin yivlerle detaylandırılmıştır. Ayak şahidesinin üst tarafı, Kat. No. 152'deki gibi dilimli kemer biçiminde sonlanan çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Çerçeve içerisinde, vazodan çıkar vaziyette işlenmiş oldukça zarif bir bahar dalı tasviri yer alır. Daha çok kaseyi andıran vazonun kulpsuz gövdesi, istiridye kabuğu biçiminde dilimli bir bezemeye sahiptir. Üzerlerinde, stilize birer çiçek ve sık yapraklar taşıyan dallar, asimetrik olarak boyuna gelişerek yüzeyi kaplamaktadır.

KİTABE

آه من الموت	Ah mine'l-mevt
كل افندم نظر ايله شو مزارم طاشنه	Gel efendim nazar eyle şu mezarım taşına
عقل ايسك غافل اولمه عقلنى ال با شنه	Akîl isen gafil olma aklını al başına
صالنوب كزركن هم باق نلركلد ى باشمه	Salınub gezerken hem bak neler geldi başıma
كنج زاده محمّد افندينك مخدومى	Genczâde Muhammed Efendinin mahdumu
روحى افندينك زوجەسى خديجه	Rûhi Efendinin zevcesi Hatice
خانمك روحنه فاتحه	Hanımın rûhuna Fâtiha
... سنه ١٣٥٤ ... سنه ١٩٢٧	(Tahrip) Sene 1354 (tahrip) Sene 1927

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
88 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm	77 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm
	30 cm	35 cm			27 cm	34 cm	

Katalog No: 156

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Murad Oğlu Molla Mustafa'nın Kızı Rabia

Tarihi: H. 1349 / M. 1930-31

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 838

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler dere taşını andıran koyu gri renkli kayaçtan kabaca şekillendirilmiştir. Baş taşında çatlaklar ve kitabeli yüzeyde malzeme kaybı gözlenmektedir. Sülüs hatlı kitabesi düz satırlar halinde, dikdörtgen çerçeveler içerisine

işlenmiştir. İşçiliği yerel niteliklidir. Daha biçimsiz olan ayak taşının yüzeyi, ayrıca işlenmeden yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
سنه ١٣٤٩	Sene 1349
مرحوم مراد اوغلی	Merhûm Murad oğlu
منلا مصطفی کریمەسی	Molla Mustafa kerimesi
و موسی اوغلی ...	Ve Musa oğlu (tahrip)
زوجەسی رابعه	Zevcesi Rabia
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
57 cm	29 cm	34 cm	4 cm	48 cm	38 cm	21 cm	3 cm

Katalog No: 157

Bulunduğu Yer: Kapkirli Mezarlığı

Kimliği: Gençzade Muhammed Oğlu M. Rûhi Genç

Tarihi: 27 Aralık 1948

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dilimli Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 839

İnceleme Tarihi: 16.10.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mazarıdır. Gençresioğlu ailesinden (Kat. No. 136, 137, 143, 147, 152, 155) Hatice Hanım'ın (Kat. No. 155) eşi Rûhi Bey'in mezarıdır. Ruhi Bey harf devriminden

çok sonraları vefat etmişse de Osmanlı Türkçesi ile yazılmış baş taşı, geleneğin devam ettirilmesi bakımından dikkat çekicidir. Dikdörtgen formlu şahidenin ön yüzüne işlenen kitabede, serlevha madalyon şeklinde, diğer satırlar dikdörtgen tek bir çerçeve içerisinde verilmiştir. Bezeme unsuru yoktur. Şahidenin ayak ucunda, kitabenin Latin harli yazıldığı ikinci bir mezar taşı bulunmaktadır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
كيمسەسز هتچ كيمسه يوقدر	Kimsesiz hiç kimse yoktur
هركسك وار كيمسەسی	Herkesin var kimsesi
كيمسەسز قالدم مدد	Kimsesiz kaldım medet
يا كيمسەسزلر كيمسەسی	Yâ kimsesizler kimsesi
كنچ محمّد اوغلی	Genç Muhammed Oğlu
م. روحی كنچك	M. Rûhi Gençin
روحنه فاتحه	Rûhuna Fatiha
٢٧ آراليق سنه ١٩٤٨	27 Aralık Sene 1948

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
81 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm	86 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm
	38 cm	38 cm			38 cm	38 cm	

3.5.2.5. Orhangazi Okulu Mezarlığı

Katalog No: 158

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Molla Mustafa Ağa'nın Oğlu Osman

Tarihi: H. 1120 / M. 1708-09

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 840

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Mezar taşı büyük ölçüde sağlam olmakla birlikte ayak kısmının ucundan kırılmış halde yerde uzanmaktadır. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, örfî destarlı kavuk bulunmaktadır. Örfi tipin en bilinen örneklerinden olan başlığın; yatay doğrultulu sarık dilimlerini ortadan çapraz olarak kesen, enli bir dilimi vardır. Ön yüzündeki altı satırlık kitabesi, sülüs hatlı olarak yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha köşeleri pahlı kare biçiminde, tarih satırı alt tarafı kaş kemer formlu, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir.

KİTABE	
الباقی	El-bâki
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçdu cennet bağına
فراقی قلدی پدرینك جاننه	Firâkı kaldı pederinin canına
الحاج منلا مصطفی اغا اوغلی	El-Hac Molla Mustafa Ağa oğlu
مرحوم عثمانك روحنه فاتحه	Merhûm Osmanın rûhuna Fâtiha
سنه ١١٢٠	Sene 1120

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
93 cm	23 cm	23 cm	9 cm				

Katalog No: 159

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Şerife Kadın

Tarihi: H. 1137 / M. 1724-25

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 841

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki mezar taşı, sivri kemerli tepelikle sonlanmaktadır. Dört satırlık kitabesi, çerçevesiz olarak sülüs hatla yazılıdır. Yerel nitelikli işçiliğe sahip şahidede bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
مرحومه و ...	Merhûme ve (tahrip)
شريفه قادين	Şerife Kadın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٣٧	Sene 1137

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
79 cm	21 cm	25 cm	7 cm				

Katalog No: 160

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Gülsüm Kadın

Tarihi: H. 1143 / M. 1730-31

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 842

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki taşın üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanmaktadır. Dört satırlık kitabesi, bozuk bir sülüsle, çerçevesiz olarak işlenmiştir. Herhangi bir bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm(e)ve mağfur(e)
كلسوم قادين	Gülsüm Kadın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٤٣	Sene 1143

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	24 cm	28 cm	7 cm				

Katalog No: 161

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Çelebizâde Oğlu Hüseyin Ağa

Tarihi: H. 1145 / M. 1732-33

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 843

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Formu itibariyle yaygın olan dikdörtgen formlu örneklerden ayrılır. Kare taban üzerinde yükselen sütun görünümlü gövdesi, yukarıdan aşağıya doğru daralır. Gövdeden küçük birer mukarnaslı dişiyle geçilen boyun kısmı, yukarıya doğru daralan silindirik formlu olup üzerinde olması gereken başlığı kayıptır. Gövdenin ön yüzündeki sülüs hatlı kitabesi, çerçevesiz olarak kabartma tekniğinde işlenmiştir. İşçiliği yerel niteliklidir.

KİTABE	
باقی حلتل	Bâki Çelebi
زاده اوغلی	Zâde oğlu
حسین	Hüseyin
اغا روحنه	Ağa rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١١٤٥	Sene 1145

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
68 cm	8 cm	11 cm	8 cm				

Katalog No: 162

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmed Oğlu Hacı Hüseyin

Tarihi: H. 1161 / M. 1748

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 844

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu şahidenin başlığı kayıptır. Yukarıya doğru daralan silindirik boyun kısmından, başlığın gövdeden ayrı olarak işlenip yuvasına oturtulduğu anlaşılmaktadır. Sekiz satırlık kitabesi, düz satırlar halinde sülüs hatla yazılıdır. Son üç satır, alt tarafı dilimli tek bir çerçeve içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş olup gözde yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
زیارتدن مراد همان	Ziyâretden murâd hemân
دعادر بوکون	Duadır bugün
بکا ایسه یارن سکا	Bana ise yarın sana-
درمرحوم حاجی	dır merhûm Hacı
احمد اوغلی الحاجی	Ahmed oğlu el-Hacı
حسین روحنه	Hüseyin rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١١٦١	Sene 1161

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
120 cm	21 cm	21 cm	14 cm				

Katalog No: 163

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı ibni Ahmer Efendi

Tarihi: H. 1161 / M. 1748

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Tarikat başlığı **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 845

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezardan tipinde, erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Ayak kısmının başlangıcından kırık olup toprak üzerine yatık halde tespit edilmiştir. Ayrıca dikdörtgen formlu gövdenin sol üst köşesinde de malzeme kaybı bulunmaktadır. Gövdenin üzerindeki ince uzun boyun kısmı, Halvetî tacı olması muhtemel bir tarikat başlığını taşımaktadır. Başlık yüzeyi hayli aşınmış olmakla birlikte çapraz dilimli sarığın dışına taşan takke biçimindeki iç başlığın dilimleri seçilebilmektedir. Oldukça sıkışık bir istifle yazılan celî sülüs kitabesi, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Dua ve tarih satırı, alt tarafı kaş kemer biçiminde tek bir çerçeve içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Gövde yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
منصب فاسددن ال چکدی ایدو...	Mansıb-ı fesaddan? el çekdi idü(tahrip)
رحمتینه نایل ایده آنی ربّ العالمین	Rahmetine nâil ede ânı Rabb'el-âlemîn
فوت تارخین دیدی اوغلی عرزی آهله	Fevt târîhin dedi oğlu arz-ı âhla
حاجی ابن اهمر افندی قلدی فردوس مقام	Hacı ibni Ahmer Efendi kıldı firdevs-i makâm
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
سنه ١١٦١	Sene 1161

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
106 cm	24 cm	25 cm	8 cm				

Katalog No: 164

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmed Oğlu Hacı Muhammed

Tarihi: H. 1174 / M. 1760-61

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 846

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Sağlam bir şekilde günümüze ulaşan şahidenin hemen arkasında, yere yatık vaziyette kırık bir ayak taşı parçası bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu gövdenin üzerindeki boyun kısmı, oldukça uzun tutulmuş olup dardağan destarlı yeniçeri başlığı taşımaktadır. Ön yüzüne yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, sülüs hatla yazılıdır. Tarih satırı, ayaklı kâse görünümü verilmiş bir çerçeve içerisindedir. Diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
الحاج محمّد بن	El-Hac Muhammed bin
لحاج احمد رو	El-Hac Ahmed rû-
حنه فاتحه	huna Fâtiha
سنه ١١٧٤	Sene 1174

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	23 cm	23 cm	11 cm				

Katalog No: 165

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Molla Mustafa

Tarihi: H. 1182 / M. 1768-69

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 847

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen gövdeli ve dardağan tipi kavuk başlıklı mezar taşı, sülüs hatlı kitabesinin üslubu bakımından da bir önceki mezar taşı ile benzer özellikler sergilemektedir. Bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçtu cennet bağına
فراقی قلدی والدینن جاننه	Firâkı kaldı valideynin canına
مرحوم و مغفور منلا	Merhûm ve mağfûr Molla
مصطفی روحنه	Mustafa rûhuna
فاتحه سنه ١١٨٢	Fâtiha Sene 1182

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
98 cm	23 cm	23 cm	10 cm				

Katalog No: 166

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Mehmed Oğlu Mustafa

Tarihi: H. 1183 / M. 1769-70

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 848

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde, dardağan destarlı kavuk bulunmaktadır. Şahide sağlam şekilde günümüze gelebilmiş olmakla birlikte yerinden çıkmış, başka bir taşa yaslı halde durmaktadır. İri harflerle yazılmış kısa kitabe metninde, yine genç yaşta gelen ölüm bildirilmektedir. Yüzeyinde bezeme görülmemektedir.

KİTABE	
كنجلكينه دويميان	Gençliğine doymayan
مرحوم مصطفى ابن	Merhûm Mustafa ibn
محمد روحنه فاتحه	Mehmed rûhuna Fâtiha
سنه ١١٨٣	Sene 1183

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
125 cm	23 cm	23 cm	10 cm	85 cm	24 cm	31 cm	9 cm

Katalog No: 167

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Alemdâr Oğlu Molla Ali

Tarihi: H. 1200 / M. 1785-86

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 849

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu mezar taşı gövdesinin üzerinde, dardağan tipi yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Kitabe metni bozuk bir sülüsle, kabartma olarak işlenmiştir. Bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçtu cennet bağına
فراقی قلدی والدسی جاننه	Firâkı kaldı validesi canına
حاجی علمدارك اوغلی	Hacı Alemdârın Oğlu
مرحوم و منلا علی روحی	Merhûm Molla Ali rûhi
ایچون فاتحه	İçün Fâtiha
سنه ١٢٠٠	Sene 1200

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	22 cm	23 cm	12 cm				

Katalog No: 168

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: İsmail Oğlu Hacı Mustafa

Tarihi: H. 1203 Cemaziye'l-ahir / M. Şubat-Mart 1789

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 850

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş taşı dikdörtgen gövdeli ve örfî kavuk başlıklıdır. Oldukça iri olan başlığın tepe kısmı düzdür. İç başlığı tamamen kaplayan sarık dilimleri, en tepede birkaç sıra yatay doğrultulu olup geri kalanı, soldan sağa doğru yükselen dikey doğrultulu şeritler halindedir. Sülüs hatlı kitabe, yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Satır araları düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Yalnız dua ve tarih ibaresinin yazılı olduğu son satır, alt tarafı dilimli çerçeve içerisindedir. Dikdörtgen formlu ayak taşının yaklaşık olarak belden yukarısı kırılarak yok olmuştur. Yüzeyinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایده روحمه بر فاتحه احسان	Ede rûhuma bir Fâtiha ihsân
حاجی اسماعیل اوغلی	Hacı İsmail oğlu
مرحوم حاجی مصطفی روحنه	Merhûm Hacı Mustafa rûhuna
فاتحه سنه ۱۲۰۳ ج	Fâtiha Sene 1203 Cim (Cemaziye'l-ahir)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	30 cm	30 cm	12 cm				

Katalog No: 169

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Raşid Molla Eşi Fatma Hanım

Tarihi: H. 1204 / M. 1789-90

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 851

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzeri, yarım daire kemerli tepelikle sonlanır. Şahidenin tüm yüzeyi kitabeye ayrılmış olup serlevhanın iki yanına işlenmiş, yapraklı dal motifi göze çarpmaktadır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. Kelimelerin yerleştirilmesindeki düzensizlikler ve harf yapıları, şahidenin yerel işçilik ürünü olduğuna işaret etmektedir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بوکون وعدم تمام اولدی ایرشدی امر بقا	Bugün vadem tamam oldu erişdi emr-i bekâ
که تسلم ایلدم حقه امانت ویریلن جانی	Ki teslim eyledim Hakk'a emânet verilen cânı
اجل دامنه دشمشم حلاصنه یوقدر چاره	Ecel damına düşmüşüm halâsına yoktur çâre
سبب مغفرت بو ایمش تقدیر سبحانی	Sebeb-i mağfiret bu imiş takdîr-i Subhânî
حاجی راشید منلا زوجهسی	Hacı Raşid Molla zevcesi
فاطمه خانمك روحنه فاتحه	Fatma Hanımın rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٠٤	Sene 1204

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
73 cm	Alt	Üst	10 cm		Alt	Üst	
	26 cm	31 cm					

Katalog No: 170

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali Ağa

Tarihi: H. 18 Ramazan 1204 / M. 1 Haziran 1790

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 852

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahidenin dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, örfî destarlı kavuk bulunmaktadır. Yedi satır halindeki sülüs hatlı kitabesi, yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الی رحمته	El-muhtâc ilâ rahmete
ربّ الغفور	Rabbi'l-Gafûr
الحاج علی اغا	El-Hac Ali Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
فی ۱۸ ن سنه ۱۲۰٤	Fî 18 Nun Sene 1204

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
123 cm	**Alt**	**Üst**	15 cm		**Alt**	**Üst**	
	31 cm	31 cm					

Katalog No: 171

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 853

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdenin alt tarafı kitabesinin üçüncü satırından aşağısı kayıptır. Gövdenin üzeri, kavuk başlıklıdır. Düz satırlar halinde, işlenen sülüs hatlı kitabenin estetik düzeyi düşüktür. Bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
یا الهی اول مبارَك اسمی پاکین عزتی	Ya ilâhi ol mübârek ism-i pâkin izzeti
هم رسولك فحر عالم شاه کونین حرمتی	Hem resûlün fahr-i âlem şâh-ı kevneynhürmeti
ایله قبرین روضه جنّت اله العالمین	Eyle kabrin ravza-ı cennet ilâhe'l-âlemîn
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

68 cm	**Alt**	**Üst**	15 cm		**Alt**	**Üst**	
	29 cm	29 cm					

Katalog No: 172

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 854

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdenin alt tarafı kitabesinin üçüncü satırından aşağısı kırılarak yok olmuştur. Örfî destarlı kavuk başlığı bulunan mezar taşının ön yüzüne işlenen kısa kitabe metni, sülüs hatlı olup gövdenin görülebilen yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الی رح...	El-muhtâç ilâ rah(tahrip)
ربّ الغفور بایرم اوغ...	Rabbi'l-Gafûr Bayram oğ(tahrip)
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

70 cm	26 cm	26 cm	13 cm				

Katalog No: 173

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 855-856

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin başlığı ve etek kısmı kitabenin kimlik kısmını içine alacak şekilde kırılarak yok olmuştur. Yedi satırlık kitabesi, düz satırlar halinde celî sülüs hatlı yazılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde ayak taşının üzeri, sivri kemer tepelikidir. Şahidenin alttan yarım daire formlu bir şeritle sınırlandırılan üçte ikilik yüzeyi bezemeye ayrılmıştır. İnce işçiliği ile dikkat çeken Gül dalı kompozisyonunun en altında, gövdesi yapraklarla detaylandırılmış zarif bir vazo yer alır. Kupa formlu ayaklı vazonun kulpları, uçları düğmeli birer rumiden meydana getirilmiştir. S kıvrımı yaparak yüzey boyunca gelişen dal üzerinde, yönleri aşağıya dönük şekilde betimlenmiş iki gül motifi ve sivri uçlu birer yaprakla nihayetlenen, ince çatallı saplar görülmektedir. Kabartma olarak işlenen kompozisyonda, çiçek ve yaprak yüzeylerinde ayrıca eğri kesim tekniği uygulanmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve’l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân

ایده روحمه بر فاتحه احسان	Ede rûhuma bir Fatiha ihsân
...ا زاخرده قلان قره صو...	(Tahrip) zâhirde kalan Karasu(tahrip)
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**
107 cm	39 cm	39 cm	15 cm	129 cm	21 cm	30 cm	7 cm

Katalog No: 174

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Hacı Ahmed Oğlu Mustafa

Tarihi: H. 1207 / M. 1792-93

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 857

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Şahidesi yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu ve kavuk başlıklıdır. Sıkışık istifli düz satırlar halinde yazılı kitabesi, sülüs hatlı olup harf yapılarında da orantısızlıklar göze çarpar. Bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
نوجوانم کتدی جنت ...	Nevcivânım gitdi cennet (bağına)
فراقی قلدی والدینی جاننه	Firâkı kaldı valideyni câ(nına)
حاق امریله تمام اولدی وعدسی	Hâk emriyle tamam oldu vâdesi

قلدی حسرت پدری هم والدهسی	Kaldı hasret pederi hem validesi
ترزی حاجی احمدك اوغلی	Terzi Hacı Ahmedin oğlu
مرحوم مصطفی روحنه	Merhûm Mustafa rûhuna
فاتحه سنه ۱۲۰۷	Fâtiha Sene 1207

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
90 cm	16 cm	24 cm	12 cm				

Katalog No: 175

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Oğlu Molla Ahmed

Tarihi: H. 1207 / M. 1792-93

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 858

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Tek parça olarak yere yatık vaziyette durmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen gövdeli taşın üzerinde dardağan tipi yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Kabartma tekniğinde işlenen kitabesi sülüs hatlı ve düz çerçeveli satırlar halindedir. Şahide yüzeyinde bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki

بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایده روحمه بر فاتحه احسان	Ede rûhuma bir Fâtiha ihsân
مرحوم منلا احمد ابن حاجی	Merhûm Molla Ahmed ibni Hacı
مصطفی روحنه فاتحه	Mustafa rûhuna Fâtiha
سنه ۱۲۰۷	Sene 1207

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
160 cm	28 cm	30 cm	15 cm				

Katalog No: 176

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: :

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 859

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörgen formlu gövdeye bağlanan ince boyun kısmının üzerinde, dardağan destarlı yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Düz satırlar halinde, kabartma olarak işlenen altı satırlık kitabesi, büyük ölçüde aşınmış durumdadır. Yerel nitelikli işçiliğin ağır bastığı şahidede bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الی رحمته	El muhtâç ilâ rahmete
ربّ الغفور ...	Rabbi'l-Gafûr (tahrip)
...	(tahrip)
…	(tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
116 cm	29 cm	30 cm	13 cm				

Katalog No: 177

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Muhammed Ağa'nın Kızı Emine Hatun

Tarihi: H. 1208 / M. 1793-94

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hotoz Başlık **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 860-861

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesinin sağ yanı, bel altından bir miktar kırık durumdadır. Yüzeyi çiçeklerle bezenmiş hotoz tipi başlığın da sol yanında malzeme kaybı oluşmuştur. Başlığın disk biçimindeki en üst kısmının ortasında, yüzeyden taşırılmış iri bir gülbezek yer alır. Bu motifin benzeri, boyun

kısmında bu kez gerdanlık şeklinde tasvir edilmiş, iki motifi arasına ise plastik etkisi yüksek iri bir gül motifi işlenmiştir. Gövdenin kitabeye kadar olan üst tarafı da bezemelidir. Alt sınırını, serlevhayı çevreleyen yarım daire formlu bir şeridin belirlediği yüzey; küçük kareler oluşturacak şekilde kasetlenmiş, karelerin köşelerine yerleştirilen çeyrek daireler vasıtasıyla da kesişme noktalarında dört yapraklı basit çiçek motifleri meydana getirilmiştir. Ayrıca boyun kısmının hemen altında, nar veya haşhaş bitkisini andıran bir motif daha göze çarpmaktadır. Satır araları düz cetvellerle belirlenmiş kitabenin yazı kalitesi, bezemelere göre daha geri plandadır. İnce yapılı harflerin istifinde de aksaklıklar göze çarpmaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اه ایله زار قیلەرق تازەلیکمه طویمدیم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چون اجل پیمانەسی طوالمش مردم المدم	Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım
حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم	Hasrete fânî cihânda tûl-i ömr sürmedim
... دیر بو ایمش تا ازلدن بیالمدم	(Tahrip)dir bu imiş tâ ezelden bilmedim
... محمّد اغانك كریمەسی	(Tahrip) Muhammed Ağanın kerimesi
..حومه امینه خاتون روحنه	(Tahrip)hûme Emine Hatun rûhuna
فاتحه سنه ۱۲۰۸	Fâtiha sene 1208

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	24 cm	24 cm	15 cm	110 cm	26 cm	33 cm	10 cm

Katalog No: 178

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Medâniyeli Hacı Ahmed Efendi

Tarihi: H. 1209 / M. 1794-95

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Tarikat başlığı **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: **(Baş ş.)** Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 862-863

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezardan tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Baş şahidesinin iri başlığı, aynı mezarlıktaki Kat. No. 163'deki tarikat tacının aynısıdır. Düz dikdörtgen satırlar halinde yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabenin harf yapıları düzgün fakat birbirinden farklı satır genişlikleri nedeniyle harf boyutları da her satırda değişkenlik göstermektedir. Kitabenin başlangıç ve bitiş satırı, bir ucu dilimli kaş kemer formunda çerçeveler içerisine alınarak diğer satırlardan ayrılmıştır.. Kitabesinde merhumun kazanın eski kadı veya naiplerinden "eşrâf-ı kuzât" olduğu anlaşılmaktadır. Üçgen alınlıklı olan ayak taşının yüzeyinde, herhangi bir yazı veya bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
سابقا نایب حکومت ضرع	Sâbıka-yı nâib-i hükümet-i -şer'i
ایکن ارتحال دار بقا ایدن	İken irtihâl-i dâr-ı bekâ eden
اشراف قضاتدن مدایەنی؟	Eşrâf-ı kuzâtdan Medâniyeli
زاده مرحوم و مغفور المحتاج	Zâde merhûm ve mağfûr el muhtâç
الی رحمته رب الغفور الحاج	İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr el-Hac
احمد افندی روحیچون	Ahmed Efendi rûhiyçün
الفاتحه سنه ۱۲۰۹	El-Fâtiha Sene 1209

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

140 cm	35 cm	35 cm	14 cm	105 cm	27 cm	28 cm	10 cm

Katalog No: 179

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Fatma Hatun

Tarihi: H. 1212 / M. 1797-98

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hotoz **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 864

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli kadın mezarıdır. Şahidesi dikdörtgen gövdeli ve üzeri hotoz başlıklıdır. Tepesi disk biçiminde olan hotozun ön yüzünde, kabartma olarak işlenmiş üçlü gül motifi seçilebilmekte ise de zamanla oluşan kararma ve yüzey tahribatı nedeniyle bezemesi tam olarak anlaşılamamaktadır. Gövdenin kitabeden arta kalan üst kesiminde yer alan diğer bezeme; serlevhayı kuşatacak şekilde, aralarında sıralı akant yaprakları bulunan düğmeli C kıvrımlarından oluşur. Alt köşelere yerleştirilmiş lale başlıklı birer sütun da söz konusu desene altlık oluşturur. Sülüs hatlı kitabe metninde merhumenin genç yaşta ve arkasında bir yetim bırakarak bu dünyadan göçtüğü dile getirilmiştir. Sıkışık istifte yazılan kitabenin hat sanatı açısından pek değeri yoktur.

KİTABE	
طویمیوب کنجلکنه چونکی	Doymayıp gençliğine çünki
اولدی نا مراد رحمته مستغرق	Oldu nâ murâd rahmete müstağrek
ایلیه انی ربّ العباد اوغلی	Eyleye ânı Rabb'il ibâd oğlu
مصطفی یی حسرت قویان	Mustafayı hasret koyan
مرحومه و مغفورلهه	Merhûme ve mağfûrleha
فاطمه خاتون روحنه	Fatma Hatun rûhuna

فاتحه سنه ۱۲۱۲	Fatiha sene 1212

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	26 cm	26 cm	11 cm				

Katalog No: 180

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Tavşanoğlu Molla Mustafa Efendi

Tarihi: H. 3 Şevval 1214 / M. 28 Şubat 1800

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Katibî Kavuk **(Ayak ş.)** Armudî

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 865-867

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Sanduka tipindeki mezar, yakın tarihte niteliksiz harçla yapılmıştır. Şahideler ak mermerden imal edilen mezar taşları, Dikdörtgen formlu baş şahidesinin üzerinde, katibî tipte, oldukça iri kavuk başlık yer alır. Tepesi kısmı hafifçe kavisli olan enli iç başlığın yüzeyi yıldız dikişli olup sarığın ancak üçte birlik kısmına kadar yükselmektedir. Düz satırlar halinde ve oldukça zarif bir sülüsle yazılmış dokuz satırlık kitabesi, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Yüzeyi bezemesizdir. Sade ayak taşı yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu olup üst tarafı, ortası yay biçiminde bir kavisle sonlanmaktadır. Üzerinde, yukarı doğru sivrilen topuz şeklinde bir tepelik yer alır. Şahideler malzeme, form ve işçiliği bakımından başkent üslubunu yansıtan, nitelikli örneklerdendir.

KİTABE

هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
رحلت ایتتی شو جهاندن والدەنك	Rıhlet etti şu cihândan validenin
بر کلی دیلرم باری خدادن اوله	Bir gülü dilerim bari Hüdâdan ola
جنّت بلبلی بولمیوب دردینه چاره	Cennet bülbülü bulmayub derdine çare
عاقبت اولدی شهید حسرتیله	Âkıbet oldu şehid hasretiyle
فرقاتیله یقدی بو جان و دیلی	Firkâtiyle yıkdı bu can ve dili
طاوشان اوغلی مرحوم	Tavşanoğlu merhûm
و مغفور منلا مصطفی افندی	Ve mağfûr Molla Mustafa Efendi
روحنه بحرمته الفاتحه	Rûhuna bi-hürmeten el-Fâtiha
فی ۳ ل سنه ۱۲۱٤	Fî 3 Lam Sene 1214

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
148 cm	**Alt**	**Üst**	17 cm	115 cm	**Alt**	**Üst**	17 cm
	38 cm	38 cm			22 cm	25 cm	
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
57 cm		142 cm		263 cm			

Katalog No: 181

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı İsmail Oğlu Hacı Mustafa Oğlu Muhammed Ağa

Tarihi: H. 8 Zilhicce 1214 / M. 3 Mayıs 1800

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 868-869

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu olup üzerinde dardağan tipi kavuk başlık bulunmaktadır. Düz satırlar halinde, sıkışık düzende işlenen sülüs hatlı kitabesinde yer yer aşınmalar gözlenmektedir. Serlevha oval formlu, tarih ve dua satırı ise alt tarafı dilimli tek bir çerçeve içerisindedir. Diğer satırlar cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Ölüm yılının, ayrıca yazı ile kitabe içerisinde de belirtildiği görülür. Bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اه ایله زار قیلەرق تازەلیکمه طویمدیم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چون اجل پیمانەسی طوالمش مردم المدم	Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım
حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم	Hasrete fânî cihânda tûl-i ömr sürmedim
فیرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن بیالمدم	Firkatâ takdîr bu imiş tâ ezelden bilmedim
بو فنا مکاندن اخری ایلدیم عزم بقا	Bu fenâ mekândan ahiri eyledim azm-i bekâ
تاریخی موتم سنه بیك ایکیوز اون دورت ماه	Târîh-i mevtim sene bin ikiyüz on dört mâh
حاجی اسماعیل اوغلی حاجی مصطفی	Hacı İsmail oğlu Hacı Mustafa
بك اوغلی محمّد اغانك روحنه	Beğ oğlu Muhammed Ağanın rûhuna
الفاتحه فی ٨ ذ سنه ١٢١٤	El-Fâtiha Fi 8 Z Sene 1214

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
115 cm	28 cm	28 cm	14 cm	140 cm	30 cm	42 cm	10 cm

Katalog No: 182

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ömer Yazıcı'nın Oğlu Ali Ağa

Tarihi: H. 1216 / M. 1801-02

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 870

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu mezar taşı gövdesinin üzerinde, dardağan destarlı kavuk (yeniçeri başlığı) bulunmaktadır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş kitabesi, sülüs hatlıdır. Dua ve tarih satırı tek bir çerçeve içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Harflerin form ve oranlarında görülen aksaklıklar, hattın estetik değerini olumsuz yönde etkilemektedir. Şahide yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
الهی روز محشرده بکا کونا	İlâhi rûz-ı mahşerde bana günâ
کون لطفکله اجر ایله نه درتلرله	Gün lütfunla ecir eyle ne dertlerle
شهید اولدم ولیلرله	Şehîd oldum velilerle
حشر ایله عمر یازیجینك	Haşreyle Ömer Yazıcının
اوغلی مرحوم و مغفور	Oğlu merhûm ve mağfur
علی اغانك روحیچون	Ali Ağanın rûhiyçün
الفاتحه سنه ١٢١٦	El-Fâtiha Sene 1216

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	27 cm	27 cm	13 cm				

Katalog No: 183

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Mutvazâde Hacı Muhammed Ağa

Tarihi: H. 15 Ramazan 1222 / M. 16 Kasım 1807

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 871

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve dardağan destarlı kavuk başlıklıdır. Yüksek kabartma olarak işlenen yedi satırlık mensur kitabe, düz satırlar halinde, celî sülüs hatla yazılıdır. Harflerin ölçü ve istifinde aksaklıklar göze çarpar. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki ayak taşı, üçgen alınlıkla sonlanır. Şahide yüzeylerinde herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الى رحمته	El-muhtâç ilâ rahmete
ربّ الغفور متوا	Rabbi'l-Gafûr Mutva
زاده الحاج	Zâde El-Hac
محمّد اغانك	Muhammed Ağanın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
فى ١٥ ن سنه ١٢٢٢	Fî 15 Nun Sene 1222

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
112 cm	24 cm	24 cm	16 cm	80 cm	26 cm	36 cm	8 cm

Katalog No: 184

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Çeteoğlu Hacı Hüseyin Ağa

Tarihi: H. 1222 / M. 1807-08

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 872

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki gövdenin üzerinde, örfî destarlı kavuk yer alır sonlanır. Kavuğun ön yüzünde, soldan sağa yükselen ince dilimleri en üstte, başlığı enine kat eden kalınca bir dilimle kuşatılmıştır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, düz satırlar halinde celî sülüs hatla yazılmıştır. Düz cetvellerle birbirinden ayrılan satırların boyutları, birbiri ile ölçülü olmadığından, metin boyutları da buna bağlı olarak değişiklik gösterir. Şahide yüzeyinde herhangi bir bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
الباقى	El-bâki
مرحوم و مغفور المحتاج	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc
الى رحمته ربّ الغفور	ilâ rahmete Rabbi'l-Gafûr
چته اوغلى الحاج	Çeteoğlu el-Hac
حسين اغانك روحى	Hüseyin Ağanın rûhu
ايچون الفاتحه	İçün el-Fâtiha
سنه ١٢٢٢	Sene 1222

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
72 cm	Alt	Üst	16 cm		Alt	Üst	
	23 cm	28 cm					

Katalog No: 185

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Şişmanoğlu Ali Reis'in Eşi Ümmügülsüm Hatun

Tarihi: H. 25 Rabiu'l-ahir 1223 / M. 20 Haziran 1808

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 873-875

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Oldukça büyük boyutlu olarak tasarlanan şahideleri, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde ve üçgen tepeliklidir. Baş şahidesinin alınlık yüzeyi, kitabenin üst kesimi ile yan kenarlarına; nesnel ve bitkisel motiflerle oluşturulmuş yoğun bir bezeme programı tatbik edilmiştir. Alınlık yüzeyinin merkezinde, oldukça büyük boyutlarda işlenmiş, kâse içinde meyve tasvirine yer verilmiştir. Daha çok kupayı anımsatan ayaklı kâsenin, gövde alt yarısı üçlü yaprak motifleriyle hareketlendirilmiş olup ağız kısmı içe doğru kavislidir. Kâse içinde üst üste dizilmiş, birbirinin aynı olan on bir adet meyve bulunmaktadır. Narı andıran meyvelerin cinsini kesin olarak tespit etmek güçtür; ortasından s kıvrımı ile ikiye ayrılmış biçimiyle mezar taşlarında sıkça karşılaşılan kapalı halde verilmiş gül motiflerine daha çok benzemektedirler. Kâsenin ağız kısmının iki ucundan çıkarak çatallanıp ikiye ayrılan çiçekli birer dal, kâsenin etrafındaki boşlukları doldurmaktadır. Söz konusu kompozisyonu kuşatacak şekilde alınlık kenarlarını çevreleyen diğer bezeme; tepe noktasında yelpaze biçiminde açılmış akant yaprakları ve buna alt kısmından ters-düz sırası ile bağlı c kıvrımlarından oluşmaktadır. Kıvrımların kavisli yan yüzleri ve uç

kısımları, sıralı yapraklarla dolgulanmıştır. Aynı tasarım şeması gövde yüzeyinde, kitabenin üzerini kuşatacak şekilde tekrar ele alınmış, köşeliklerine de zarif birer gül dalı işlenmiştir. Bunun dışında, kitabe çerçevesinin altı ve yan kenarları, sıralı küçük yapraklarla çevrilerek şahidenin bezemesi nihayetlendirilmiştir. Kitabe metni, düz satırlar halinde, sülüs hatla hakkedilmiştir.

Ayak taşının yüzeyi de servi ve salkımlı asma dalı kompozisyonundan oluşan bitkisel bezeme ile tezyin edilmiştir. Ortada, küçük bir tepe üzerinden yükselen, stilize edilmiş servinin gövdesi, sıralı lale motifleriyle hareketlendirilmiş olup uç kısmı, sola doğru kıvrılarak sonlanır. Servinin kök kısmından çıkan simetrik iki asma dalı, büyük birer S kıvrımı yaparak serviyi dolanmaktadır. Dalların üzerinde iri asma yapraklarının yanı sıra altlı üstlü yerleştirilmiş, dört üzüm salkımı bulunur. Kompozisyon, alt tarafı yarım daire biçiminde kavisli bir çerçeve içerisine işlenmiştir. Şahidelerin yoğun bezeme programına rağmen, benzer üslupta düzenlenmiş başkent örneklerine göre, işçiliği geri planda kalmaktadır.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
اه ایله زار قیلەرق تازلکمه طویمدیم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چون اجل پیمانەسی طوالمش مرد المدم	Çûn ecel peymânesi dolmuş murad almadım
حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدیم	Hasrete fânî cihânda tûl-i ömr sürmedim
فیرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن بالمدیم	Firkatâ takdîr bu imiş tâ ezelden bilmedim
شیشمان اوغلی علی ریسك	Şişman oğlu Ali Reisin
زوجەسی مرحومه امّ کلسوم	Zevcesi merhûme Ümmügülsüm
خاتون روحیچون فاتحه	Hatun rûhiyçün Fâtiha
فی ۲۵ ر سنه ۱۲۲۳	Fi 25 R Sene 1223

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
115 cm	35 cm	41 cm	12 cm	180 cm	33 cm	43 cm	11 cm

Katalog No: 186

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ömer Ağa'nın Oğlu Serdâr Muhammed Ağa

Tarihi: H. 1223 / M. 1808-09

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 876

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Ayak kısmının başından kırılmış olup yere yatık vaziyette durmaktadır. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, dardağan tipi yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Nitekim merhumun asker olduğu, kitabesinde de dile getirilmiştir. Sülüs hatlı kitabesi düz satırlar halinde, yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Serlevha ve tarih satırı, yanları kavisli, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisinde yer alır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
طویمیوب کنجلکنه چونکی اولدی	Doymayıp gençliğine çünki oldu
نا مراد رحمته مستغرق ایدوب	Nâ murâd rahmete müstağrek edüb
انی ربّ العباد مرحوم	Ânı Rabb'il ibâd merhûm
و مغفورله عمر اغانك	Ve mağfûrleh Ömer Ağanın
اوغلو سردار محمّد اغا	Oğlu Serdâr Muhammed Ağa
روحنه فاتحه سنه ۱۲۲۳	Rûhuna Fâtiha sene 1223

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

105 cm	28 cm	29 cm	12 cm				

Katalog No: 187

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 877

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahidenin, yaklaşık belden aşağısı kayıp olduğundan mevtanın kimliği ve ölüm tarihi belirlenememektedir. Başlığından, önceki örnekte olduğu gibi, yeniçeri zümresinden olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu iki şahide, düz satırlar halinde işlenen celî sülüs hattın karakteri ve işçiliği bakımından da benzer niteliktedir.

KİTABE	
اولیجق فرمان حق استر اجابت دعوته	Olıcak fermân Hâk ister icâbet daʿvete
امرینه مطیع اولان جمله ایررلر عزته	Emrine muʿti olan cümle irerler izzete
عزم ایدوب بقا ملکنه بر مرد سنیحی	Azm edüb bekâ mülküne bir merd-i senîhi
الچکوب فانی جهاندن ایردی قرب رحمته	Elçeküb fâni cihândan irdi kurb-ı rahmete
حیاتنده روز و شب اکرم ایدردی عالمه	Hayatında rûz-ı şeb ikrâm ederdi âleme
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

82 cm	**Alt**	**Üst**	18 cm		**Alt**	**Üst**	
	32 cm	32 cm					

Katalog No: 188

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ömer Eşi Fatma

Tarihi: H. 20 Zilhicce 1226 / M. 5 Ocak 1812

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) (Kayıp) **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 878

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Doğal taştan şekilllendirilmiş dikdörtgen fomlu şahide, üst taraftan kırık olup kitabe yüzeyi de yer yer tahrip olmuştur. Satır araları düz cetvellerle ayrılmış celî sülüs hatlı kitabede, gün-ay-yıl şeklinde belirtilen vefat tarihi genel uygulamadan farklı olarak, ilk ve son satıra bölüştürülmüştür. Şahide yüzeyinde bezeme unsuruna yer verilmediği görülür.

KİTABE	
سنه ١٢٢٦	Sene 1226
مرحوم ... عمر	Merhûm (tahrip) Ömer
زوجەسی فاطمه	Zevcesi Fatma
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
فی ٢٠ ذی الحجه	Fî 20 Zilhicce

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
57 cm	Alt	Üst	6 cm		Alt	Üst	
	41 cm	37 cm					

Katalog No: 189

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mollazâde Muhammed Ağa'nın Kızı Zeynep Hanım

Tarihi: H. 1228 / M. 1813

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 879

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yere yatık halde tespit edilen şahide dikdörtgen formludur. Gövdenin üzerindeki boyun kısmının yarıdan sonrası kayıptır. Yerel bir sanatkâr tarafından şekillendirildiği anlaşılan şahidenin ön yüzünde, celî sülüs hatla yazılı altı satırlık kitabesi yer almaktadır. Son iki satır, alt tarafı dilimli tek bir çerçeve içerisine alınmıştır. Diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir. Bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
بر اه ایله کتدی دار فنادن	Bir âh ile gitdi dâr-ı fenâdan
نوجوانم وفات ایتدی وبادن	Nevcivânım vefât etdi vebâdan
حاجی منلا زاده محمّد	Hacı Mollazâde Muhammed
اغانك کریمه‌سی مرحومه	Ağanın kerimesi merhûme
زینب خانم روحنه فاتحه	Zeynep Hanım rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٢٨	Sene 1228

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
74 cm	19 cm	19 cm	10 cm				

Katalog No: 190

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Çardaklıoğlu Hacı Ali Ağa

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 880

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Atıl halde tespit edilmiş, erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Gövde üzerinde olması gereken başlığı ve kitabenin son satırı kayıptır. Kitabenin tamamı sekiz satır olup düz satırlar halinde, celî sülüs hatla yazılıdır. Harfleri ölçülü, işçiliği yerindedir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen şahide yüzeyinde bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الی رحمته	El muhtâç ilâ rahmete
ربّ الغفور له	Rabbi'l-Gafûrunleh
چردقلی اوغلی	Çardaklıoğlu
حاجی علی اغا	Hacı Ali Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha

…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt**	**Üst**	16 cm		**Alt**	**Üst**	
	24 cm	25 cm					

Katalog No: 191

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Alemdâr Oğlu Muhammed Ağa'nın Kızı Emine

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 881

İnceleme Tarihi: 03.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Kitabenin beşinci satırından sonrası kırıldığı için mevcut değildir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin üzeri üçgen tepelikle sonlanır. Yüksek kabartma olarak işlenen kitabesi, düz satırlar halinde celî sülüs hatla yazılıdır. İstifindeki aksaklıklara rağmen yazı kalitesi üst düzeydedir. Serlevha iki yanı S kıvrımlı, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisine alınmıştır. Şahide yüzeyinde, başka bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
فنادن بقایه ایلدی رحلت	Fenâdan bekâya eyledi rıhlet

ایده قبرینی حاق روضهٔ جنّت	Ede kabrini Hâk ravzâ-i cennet
علمدار اوغلی محمّد	Alemdâr oğlu Muhammed
اغانك كريمهسی مرحومه امينه	Ağanın kerimesi merhûme Emine
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
61 cm	28 cm	31 cm	9 cm				

Katalog No: 192

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Hacı Mustafa Ağa'nın Kızı Fatma

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 882

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahidesinin üzeri, yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. Gövdenin sağ üst kenarı ve kitabesinin dua satırının yarısından sonrası, kırılarak yok olmuştur. Dikdörtgen çerçeveli düz satırlar halinde işlenen kitabesi, sülüs hatlıdır. Yüzeyinde bezeme görülmemektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki

... قبرم زيارت ايدن اخوان	(Tahrip) kabrim ziyâret eden ihvân
ايدەلر روحمه بر فاتحه احسان	İdeler rûhuma bir Fâtiha ihsân
ترزى الحاج مصطفى	Terzi el-Hac Mustafa
اغانك كريمەسى	Ağanın kerimesi
مرحومه و مغفورلهه	Merhûme ve mağfûrleha
فاطمه روحنه فاتحه	Fatma rûhuna Fâtiha
	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
65 cm	30 cm	34 cm	9 cm				

Katalog No: 193

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 883

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Atıl halde tespit edilmiş baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu gövdenin etek kısmı kırılarak yok olmuştur. Kitabe ile alınlığı birbirinden ayıran dalgalı silmeye iliştirilmiş inci dizisi biçimindeki bezemesi ve alınlık yüzeyini kaplayan simetrik akant kompozisyonu, kadın mezarından kaldığını göstermektedir. Yüksek kabartma olarak işlenen kitabesi, sağdan

sola doğru yükselen satırlar halindedir. Manzum kısmından, mevtanın genç yaşta hastalık sonucu vefat ettiği anlaşılmaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
اه پك يازق اولدى بكا كنجلكمه طويمدم	Âh pek yazık oldu bana gençliğime doymadım
چاره سز بر درده دوشدم دفعه امكان بولمدم	Çaresiz bir derde düştüm def'e imkân bulmadım
ياقدى ياندردى وجودم شهرينى قهر ا لم	Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem
كل كبى صولدم جهانده نه اولديغم بيلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
56 cm	22 cm	24 cm	8 cm				

Katalog No: 194

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Tataroğlu Hacı Mehmed Ağa'nın Eşi Fatma Hatun

Tarihi: H. Muharrem 1238 / M. Eylül-Ekim 1822

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 884

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki mezar taşlarından, üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyi yalın bırakılmıştır. Yazı ve bezeme programı ile zengin bir görünüm sunan baş taşının tepeliği, alınlığın kenarlarını çevreleyecek şekilde işlenmiş, akant yaprakları ile oluşturulmuştur. Ortadaki yapraklar, yelpaze biçiminde açılmış üçlü yaprak dizisi şeklindedir. Bunların alt köşelerinden çıkan diğer yapraklar, alınlık yüzeyini kuşatarak kenarları sarmaktadır. Anlık yüzeyinde, kâse içinde meyve tasvirine yer verilmiştir. Ağız kısmı ve kenarları S kıvrımlı olan kâsenin, aşağıya doğru daralan gövde yüzeyi; kenarlara denk gelen birer tanesi yaprak şeklinde, diğerleri istiridye kabuğu biçiminde dilimlidir. Kâsenin üzerinde üç adet nar motifi yer almaktadır. Karşılıklı olan motifler, kâsenin kenarlarında gelişerek içe doğru kıvrılan bir dalın ucunda tasvir edilmiş, böylelikle kâsenin yanlarında kalan yüzey boşlukları değerlendirilmiştir. Alınlıktan bir silme ile ayrılan gövdenin üst tarafı; ortada yarım daire, yanlarda C formlu şeritlerle bölünmüş olup şeritlerin iki ucu lale formlu başlıklara oturmaktadır. Gövde köşelikleri ise çiçekli birer dal ile bezenmiştir. Sıkışık istifle yazılmış celî sülüs hatlı kitabenin, yazı kalitesine nazaran işçiliği daha başarılıdır. Sekiz satırlık manzum metninde, merhumenin kendi ağzından ölüm sebebi ve dua isteği dile getirilmektedir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
امر حقله دورلو امراض کلدی بنم تنمه	Emr-i Hakla ile türlü emrâz geldi benim tenime
بولمدی صحّت وجودم اه سبب اولدی موتمه	Bulmadı sıhhât vücudum âh sebeb oldu mevtime
عاقبت ایردی اجل رحلت کورندی جانمه	Akıbet erdi ecel rıhlet göründü canıma
اوقویوب بر فاتحه احسان ایدەلر روحمه	Okuyup bir Fâtiha ihsân edeler rûhuma
تاتار اوغلی حاجی محمد اغانك	Tataroğlu Hacı Mehmed Ağanın
زوجەسی مرحومه فاطمه خاتون روحنه	Zevcesi merhûme Fatma Hatun rûhuna
الفاتحه م سنه ١٢٣٨	El-Fatiha Mim Sene 1238

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

104 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm	108 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm
	31 cm	37 cm			22 cm	28 cm	

Katalog No: 195

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakocalı Yahya Beşe

Tarihi: H. 1241 / M. 1825-26

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 885

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Boyun kısmının başlangıcından yakın zamanda koptuğu anlaşılan dardağan destarlı kavuğu, şahidenin yakınında tespit edilmiştir. Düz satırlar halinde işlenen kitabede, harflerin yapısı ve işçiliği oldukça başarılıdır. Kitabede mevtanın kimliği açıkça belirtilmemiş, muhtemelen baba oğul olan iki şahsa dua istenmiştir. Yine de mezarın, yeniçeri "beşe" olduğu vurgulanan Yahya'ya ait olduğu, başlık tipinden de hareketle ileri sürülebilir. Şahide yüzeyinde ayrıca bir bezeme öğesi bulunmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
الچکوب بالجملدن ایتدم بقایه	El çeküb bil-cümleden etdim bekâya
رحلتی ترك ایدوب کرویه مالی	Rıhleti terk edüb geriye malı
ملکودولتی کیم کلوب قبرم	Mülkü devleti kim gelüb kabrim
زیارت ایدن اخوانمز اوقوسنلر	Ziyâret eyleyen ihvânımız okusunlar
روحیم اچون قلهوالله ایتی	Rûhum içün kul hüvellâh âyeti
اقچه شهرلی تحیی بشنك	Akçaşehirli Yahya Beşenin

حاجى علينك روحنه فاتحه	Hacı Alinin rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٤١	Sene 1241

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
104 cm	32 cm	32 cm	16 cm				

Katalog No: 196

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Ağa'nın Eşi Fatma Hatun

Tarihi: H. 1246 / M. 1830-31

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 886

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Başkent üslubunu yansıtan örneklerden biri olan şahidesi, yüzeyi tamamen kararmış olmakla birlikte sağlam şekilde günümüze gelebilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki şahide, bitkisel bezemeli alınlığa sahiptir. En üstte yelpaze biçiminde açılmış akant yaprakları ile bunun alt tarafından iki yana ayrılan S ve C kıvrımlı yapraklı saplar, alınlığın formunu belirler. Alınlığın geri kalan yüzeyi, vazo içinde çiçek tasviri ile değerlendirilmiştir. Şişkin karın kısmının yine yapraklarla detaylandırıldığı dar boyunlu vazodan çıkan çiçekler, simetri esasına göre yerleştirilmiştir. Karşılıklı olarak sapları aşağı yöne kıvrılan iki karanfil dışındaki çiçeklerin tamamı gül olup en üstteki ikisi gonca halinde verilmiştir. Çiçekli vazoyu

kuşatan akant yapraklı kurgu, benzer şekilde gövdenin üst tarafında da ele alınmıştır. Burada farklı olarak kenarlara yayılan sapların altında, lale biçimli başlıklar göze çarpar. Gövdenin köşelikleri de birer sümbül dalı ile dolgulanarak şahidenin bezemesi nihayetlendirilmiştir. Çerçeveli düz satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, celî sülüs hatlıdır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
امر حقله دورلو امراض کلدی بنم تنمه	Emr-i Hakla türlü emrâz geldi benim tenime
بولمدی وجودم صحّت سبب اولدی موتمه	Bulmadı sıhhât vücudum sebeb oldu mevtime
عاقبت ایردی اجل رحلت کورندی جانمه	Âkıbet erdi ecel rıhlet göründü cânıma
اوقویوب بر فاتحه احسان ایدهلر روحمه	Okuyup bir Fâtiha ihsân edeler rûhuma
الخاج مصطفی اغانك اهلی	El-Hac Mustafa Ağanın ehli
مرحومه فاطمه خاتون روحنه فاتحه	Merhûme Fatma Hatun rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٤٦	Sene 1246

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**
140 cm	33 cm	42 cm	7 cm			

Katalog No: 197

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ahmed Bey Oğlu Ömer

Tarihi: H. 1253 / M. 1837-38

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 887-888

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş taşının yan kenarları, fazlaca tahrip olmuştur. Sülüs hatlı kitabesinin sağlam kalan yüzeylerinde de yer yer aşınmalar görülür. Sarık başlıklıdır. Ayak taşının belden yukarısı kayıptır. Dikdörtgen formlu taşın sağlam kalan yüzeyinde, bitkisel bezemesini oluşturan çiçekli bahar dalı alt tarafı görülebilmektedir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâki
..نادن بقایه ایلدی رح..	(Fe)nâdan bekâya eyledi rıh(let)
..یده قبرنی حق روضهٔ جن...	(İ)de kabrini Hak ravzâ-i cen(net)
عمر اوغلی احمد ب..	Ömer oğlu Ahmed B…
اوغلی مرحوم و مغف..	Oğlu merhûm ve mağf(ûr)
عمر روحیچون الفاتحه	Ömer rûhiyçün el-Fâtiha
سنه ۱۲۵۳	Sene 1253

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	29 cm	18 cm	11 cm	60 cm	27 cm	28 cm	9 cm

Katalog No: 198

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Yazıcı Hacı Mustafa Ağa'nın Kızı Emine Hanım

Tarihi: H. 1 Receb 1256 / M. 29 Ağustos 1840

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Hotoz **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 889-890

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Aynı forma sahip şahideler, yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindedir. Baş şahidesinin üzerinde hotoz başlık bulunur. Başlığın üst kısmı, yukarı doğru küçülen, yatay doğrultulu üç dilim halindedir. Ön yüzünün ortasında da küçük bir kabara görülür. Düz satırlar halinde işlenen kitabenin yazı kalitesi ve işçiliği gayet başarılıdır. Fakat satırları çevreleyen dikdörtgen çerçevelerin boyutları her satırda değişkenlik gösterdiği gibi bazıları oldukça dardır. Buna bağlı olarak içine işlenmiş yazılar da sıkışık bir hal almıştır. Mezar taşlarının büyük bir kısmında görüldüğü gibi servlevha ve tarih satırı, diğerlerinden farklı olarak kenarları kavisli çerçeveler içerisindedir. Üçgen alınlıkla sonlanan ayak taşı yüzeyinde yazı veya bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
كلشن ايجره ايكن بر غنجه فدان	Gülşen içre iken bir gonca-i fidan
اجل كلدى ايلدى حزان	Ecel geldi eyledi hazân
حال ايله يكسانم حاقن امريله	Hâl ile yeksânım Hakkın emriyle
پدرم ايتمسون اه ايله فغان	Pederim etmesün âh ile figân
مرحومه و مغفورلهه الى رحمته	Merhûme ve mağfûrleha ilâ rahmete
ربّ قدير يازجى الحاج مصطفى	Rabbi'l-Kadir Yazıcı el-Hac Mustafa
اغانك كريمه سى امينه خانمك روحنه فاتحه	Ağanın Kerimesi Emine Hanımın rûhuna Fâtiha
فى ١ ب سنه ١٢٥٦	Fî 1 B Sene 1256

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

102 cm	26 cm	27 cm	12 cm	93 cm	20 cm	29 cm	12 cm

Katalog No: 199

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Yazıcızâde Mustafa Ağa

Tarihi: H. 21 Cemaziye'l-ahir 1257 / M. 10 Ağustos 1841

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 891

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin, boyun kısmının üzerinde olması gereken başlığı kayıptır. Üst ve alt kısımlarında yoğun olmak üzere yosunlaşma neticesinde oluşmuş belirgin bir yüzey tahribatı söz konusudur. Bezeme unsuruna yer verilmediği gövde yüzeyi, tamamen kitabe ile doldurulmuştur. Düz satırlar halinde kabartma tekniğinde işlenen kitabenin yazı türü sülüstür. Serlevha ve tarih satırı, yanları kıvrımlı ayrı çerçeveler içerisine alınmış, diğer satırlar düz cetvellerle bölünmüştür. Harf yapıları düzgün olup işçiliği de yerindedir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki ayak taşı, üçgen alınlıkla sonlanmaktadır. Yüzeyinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
عزم ایدوب جهاندن والدەنك بر كولی	Azmedüb cihândan validenin bir gülü
بر نحالی تازه ایدی اوله جنّت بلبلی	Bir nihâl-i tâze idi ola cennet bülbülü
حق تعالی رحمتیله روحنی شاد ایلیه	Hak Teâla rahmetiyle rûhunu şâd eyleye
حسرتیله فرقتیله یاقدی جانله دیلی	Hasretiyle firkâtiyle yaktı canla dili
الحاج یازجی زاده مرحوم	El-Hac Yazıcızâde merhûm

مصطفى اغانك روحيچون الفاتحه	Mustafa Ağanın rûhiyçün el-Fâtiha
فى ٢١ ج سنه ١٢٥٧	Fi 21 Cim Sene 1257

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
90 cm	27 cm	27 cm	10 cm	77 cm	23 cm	28 cm	8 cm

Katalog No: 200

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hoca Hacı Mehmed Ağazâde Hacı Molla Ağa

Tarihi: H. 11 Muharrem 1262 / M. 9 Ocak 1846

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 892

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Yaklaşık bel hizasından kırılmış iki parça halinde tespit edilmiştir. Ayrıca alt parçanın sağ kenarı kopmuş olup boyun kısmının üzerinde olması gereken başlığı da kayıptır. Sanatlı bir taʿlikle yazılı on satırlık kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir.

KİTABE	
هوالباقى	Hüve'l-bâki
الچكوب فنەدن بر كون ايتدم بقايه رحلتى	El çeküb fenâdan bir gün ettim bekâya rıhleti

روز شب احسان ایدی فقرایه دایم عادتی	Rûz-ı şeb ihsân idi fukaraya dâim-i âdeti
حانه‌سنده شام یحرنور ایدی دورلو نغمتی	Hânesinde şâm (okunamadı) nur idi türlü nimeti
بر کون اجل یقدی تحتم بوردی بونجه زینتی	Bir gün ecel yıktı tahtım burdu bunca ziyneti
...م و مغفور المحتاج الی رحمته ربّ	(Tahrip) ve mağfûr el muhtâç ilâ rahmete Rab-
... حوجه حاجی محمد اغا زاده	(Tahrip) Hoca Hacı Mehmed Ağazâde
الحاج ملا اغانك روحیچون	El-Hac Molla Ağanın rûhiyçün
رضاءً لله تعالی الفاتحه	Rızâen-lillâhi Teâla el-Fâtiha
فی ۱۱ م سنه ۱۲٦۲	Fî 11 Mim Sene 1262

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
120 cm	32 cm	32 cm	12 cm				

Katalog No: 201

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Yazıcıoğlu Molla Ali'nin Kız Kardeşi Mahir Hanım

Tarihi: H. 1264 / M. 1848

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 893-894

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha görünümlü baş şahidesinin üzerinde, şua gibi yayılan iri yapraklarla şekillendirilmiş bitkisel bir

tepelik yer alır. Gövde yüzeyi tamamen kitabeye ayrılmış olup, manzum kısmında çokça rastlanılan zamansız ölüm dile getirilmiştir. Gövde yüzeyinde zamanla oluşan yosunlaşma ve kararmanın yanı sıra kitabenin bazı kısımları da aşınmış durumda olduğundan tam olarak okunamamaktadır. Talik hatla yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabenin işçiliğinde, yerel nitelikler ağır basmaktadır. Dikdörtgen formlu ayak taşı, yarım daire kemer tepelikli olup yüzeyine, boydan boya gelişen servi ağacı tasvir edilmiştir. Çerçevesiz olarak alçak kabartma olarak işlenen motifin gövdesi, lale biçiminde dilimlere ayrılmış olup uç kısmı sola doğru eğiktir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
جهان باغنده تازه بر نهال کول ایدی	Cihân bağında taze bir nihâl-i gül idi
صولدی اجلدن صانکی جهانه کلمدی	Soldu ecelden sanki cihâna gelmedi
زیارت ایله باق بو بر نوجوان	Ziyâret eyle bak bu bir nevcivân
کل رعنا ایکن تنی اولدی یکسان	Gül-i ra'na iken teni oldu yeksân
حاجی یازجی اوغلی علی ملا	Hacı Yazıcıoğlu Ali Molla-
نیك همشیرهسی مرحومه ماخر	nın hemşiresi merhûme Mahir
خانم روحچون الفاتحه	Hanım rûhiyçün Fatiha
سنه ١٢٦٤	Sene 1264

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
157 cm	24 cm	35 cm	11 cm	105 cm	26 cm	29 cm	11 cm

Katalog No: 202

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakocalı Hacı Yazıcızade Muhammed

Tarihi: H. 1265 / M. 1848-49

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 895-896

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Mezarda medfun olan Yazıcızade Muhammed Efendi'nin, Akçakoca'nın ileri gelenlerinden bir olduğu, tamamen başkent üslubunu yansıtan baş taşının niteliğinden ve uzunca yazılmış kitabesinin içeriğinden, kolaylıkla anlaşılmaktadır. Şahide, yan kenarları dalga şekilde kıvrımlı, dikdörtgen bir forma sahiptir. Gövdenin üzerinde, aşağıdan yukarı doğru genişleyen, enli Mahmudî tipte fesin üzerine sarılmış, sarık başlık yer alır. Şahidenin üst kısmı ile kitabeyi çevreleyen kuşak yüzeyi, dönemin modasına uygun bitkisel bezemeler ile tezyin edilmiştir. Gövdenin formuna göre gelişen kuşağın bezemesi, birer yaprak ve çiçeğin tek yönlü tekrarından ibarettir. Gövdenin en üstünde, kuşaktan açıkta kalan köşelere, sapları ortada fiyonk oluşturacak şekilde zarif birer lale dalı işlenmiştir. Sağdan sola yükselen satırlar halinde muazzam bir hatla yazılı kitabesi, kabartma olarak işlidir. On altı satırlık uzun kitabe metninde, mevtanın hastalığına çare bulmak için başkentte pek çok tabibe başvurduğu dile getirildikten sonra yardımseverliği, dine bağlılığı ve çevresince çok takdir edilen saygıdeğer biri oluşu vurgulanmıştır. Vefat tarihi ebcedle de düşürülmüştür. Sade ayak taşı, toprak üzerine yatık vaziyette olmakla birlikte büyük ölçüde sağlamdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde ve üçgen alınlıklıdır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اقچه شهرلی حاجی یازیجی زاده	Akçaşehirli Hacı Yazıcızâde hayf kim
چارەسز بر دردله ایتدی جهاندن عزم راه	Çaresiz bir derdle etdi cihândan azm-i râh
دردینه درمان ایچون استانبول ایچره خیالی دم	Derdine dermân içün İstanbul içre hayâli dem
چوق تبیب حاذق ایتدی یورکدن آه آه	Çok tabib-i hâzık etdi yürekden âh âh
وعده کلمش دردینه هیچ کمسه درمان بولمدی	Vâde gelmiş derdine hiç kimse dermân bulmadı
عاقبت ایردی اجل وار عمرینی قلدی تباه	Âkıbet erdi ecel vâr ömrünü kıldı tebâh

حال موتنده قرنداشن آکوب چوق ایستردی	Hâl-i mevtinde karındaşın anub çok isterdi
دار غربتده بولندی کتدی حسرت واه واه	Dâr-ı gurbetde bulundu gitdi hasret vâh vâh
خاندان بلدەن بر ذات عالیقادر ایدی	Hândân-ı beldeden bir zât-ı âlîkâdir idi
دایما بتکسلره ایلردی لطفیله نکاه	Dâimâ bîkeslere eylerdi lütfuyla nigâh
کعبیه الّی زیارت ایلتوب ارکان ایله	Kâbeye elli ziyâret eyleyüb erkân ile
اوح پاکن ایلدی شایشته لطف ایله	Rûh-ı pâkin eyledi şayeşte-i lütf ile
یازدت تارخین کریمی کوهر یکتا..	Yazdı târîhin Kırımî küher-i yektâ..
قالدی الحاج محمّد باغ فردوسی پناه	Kaldı el-Hac Muhammed bağ-ı firdevs-i penâh
سنه ١٢٦٥	Sene 1265

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
165 cm	34 cm	39 cm	17 cm	160 cm	26 cm	37 cm	9 cm

Katalog No: 203

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Raşid Oğlu Hacı Mehmed'in Kızı Hatice

Tarihi: H. 127? / M. 1853-1863 arası

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 897

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdenin üzerindeki başlık/tepelik kısmı günümüze

gelememiştir. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılı kitabesi yüksek kabartma tekniğindedir. İki ucu yarım daire formlu birer şeritle sınırlandırılan dizelerin satır araları, cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Tarih ibaresinin sadece ilk üç rakamı okunabilmektedir. Hat kalitesi ve işçiliği üst seviyede olup yüzeyinde, herhangi bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçdu cennet bağına
فراقی قلدی والدینین جاننه	Firâkı kaldı valideynin canına
حاجی راشید اغلی الحاج	Hacı Raşid oğlu el-Hac
محمدك كريمەسی مرحومه	Mehmedin kerimesi merhûme
حديجه روحيچون فاتحه	Hatice rûhiyçün Fâtiha
فی ٥ ب سنه . ١٢٧	Fî 5 B (Receb) Sene 127(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
62 cm	22 cm	22 cm	9 cm				

Katalog No: 204

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Hafızzade Hafız Halid

Tarihi: H. 1 Muharrem 1277 / M. 20 Temmuz 1860

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 898

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdenin alt tarafı kitabesinin ikinci satırından aşağısı kırılarak yok olmuştur. Tamamen yerel nitelikteki taşın, yuvarlak kemer formunda olan kitabe üst çerçevesi ve aynı forma sahip alınlığı, kademeli şekilde birbirinden ayrılmıştır. Alınlığın alt tarafına işlenen tarih ibaresi, şualı güneş motifine benzer bir madalyonla çevrili olup üst tarafında, kazıma olarak işlenmiş basit yaprak ve çiçek motifleri yer alır.

KİTABE	
١ محرم سنه ١٢٧٧	1 Muharrem Sene 1277
حاجی حافظ	Hacı Hafız
زاده حافظ حالد	Zâde Hafız Halid
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
57 cm	30 cm	30 cm	10 cm				

Katalog No: 205

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Karantina Müdürü Hasan Hami Efendi'nin Oğlu Mehmed Şevki Efendi

Tarihi: H. 12 Ramazan 1277 / 24 Mart 1861

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 899-900

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler zamanla toprak zeminden ayrılmış olup birbirine yaslı şekilde durmaktadır. Her ikisi de yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin üzerinde Hamidî kalıplı fes başlık yer alır. yüksek kabartma tekniğinde işlenen yedi satırlık ta'lik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. Bezemeli ayak taşının üzerinde sivri kemerli alınlığı vardır. Çiçekli bahar dalından oluşan bezemesi, S kıvrımı yaparak yüzey boyunca uzanmaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçtu cennet bağına
فراقی قلدی والدینی جاننه	Firâkı kaldı valideynin canına
قرنتنه مدیری اندرون حمایوندن محرج	Karantina Müdürü Enderûn-ı Hümâyûndan mahrec
حسن حامی افندینك مخدومی مرحوم	Hasan Hami Efendinin mahdumu merhûm
محمد شوقی افندی روحنه فاتحه	Mehmed Şevki Efendi rûhuna Fâtiha
فی ۱۲ ن سنه ۱۲۷۷	Fî 12 Nun Sene 1277

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
82 cm	22 cm	23 cm	8 cm	77 cm	19 cm	20 cm	7 cm

Katalog No: 206

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Meşetlioğlu Tahir Ağa'nın Eşi Hatice Hanım

Tarihi: H. 1 Muharrem 1279 / M. 29 Haziran 1862

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 901

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formu gövdenin üzerinde olması gereken başlık/tepeliği kayıptır. Gövdenin dalgalı bir hatla sonlanan üst kısmından hareketle, orijinalinde çiçek buketi şeklinde bir tepeliği olma ihtimali yüksektir. Kabartma tekniğinde işlenen dokuz satırlık kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde ve dikdörtgen çerçeveler içerisinde verilmiştir. Şahide yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
امر ایتدی خدا ایلدی فرمان	Emir etti Hüdâ eyledi fermân
ارشدی اجل ویرمدی امان	Erişdi ecel vermedi amân
مراده ایرمدم دنیاده همان	Murâda ermedim dünyada hemân
جنتده ویرر مرادم خالق رحمان	Cennetde verir murâdım Hâlık-ı Rahmân
مشتلی؟ اوغلی الحاج طاهر اغانك	Meşetli? Oğlu el-Hac Tahir Ağanın
زوجەسی مرحومه خدیجه خانمك	Zevcesi merhûme Hatice Hanımın
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی غره مخرم سنه ۱۲۷۹	Fî Gurre-i Muharrem Sene 1279

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
96 cm	27 cm	34 cm	8 cm				

Katalog No: 207

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Mollazâde Hacı Muhammed'in Oğlu merhûm Bekir Efendi

Tarihi: H. 18 Şaban 1279 / M. 8 Şubat 1863

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 902

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövde üzerindeki başlığı kayıptır. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılı kitabesi yüksek kabartma tekniğindedir. İki ucu yarım daire formlu birer şeritle sınırlandırılan dizelerin satır araları, cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Gövde yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçdu cennet bağına
فراقی قلدی والدینی یاننه	Firâkı kaldı valideynin yanına
منلا زاده حاجی محمّدك	Mollazâde Hacı Muhammedin
اوغلی مرحوم بکر افندی	Oğlu merhûm Bekir Efendi
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
فی ۲۸ شعبان سنه ۱۳۱۲	Fi 18 Şaban Sene 1279

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	21 cm	22 cm	10 cm				

Katalog No: 208

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ahmed Çelebizâde Hacı Osman Ağa

Tarihi: H. 15 Ramazan 1279 / M. 6 Mart 1863

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 903-904

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler tek parça halinde günümüze ulaşmış olmakla birlikte yosunlaşma sonucu oluşan yüzey kirliği fazlaca görülmektedir. Dikdörtgen gövdeli baş taşının üzerinde, örfî destarlı kavuk yer alır. Nitelik işçiliğe sahip şahidenin kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halinde, ta'lik hatla yazılmıştır. İlk ve son satır, bir tarafı kavisli çerçeveler içerisindedir. Diğer satırlar cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindedir. Üzeri sivri kemer biçiminde sonlanan taşın gövde yüzeyine; S kıvrımı yaparak tüm yüzeyi kaplayan, çiçekli bahar dalı tasvir edilmiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fâtiha ihsân
احمد چلبی زاده مرحوم الحاج	Ahmed Çelebizâde merhûm el-Hac
عثمان اغانك روحیچون فاتحه	Osman Ağanın rûhiyçün Fâtiha
فی ١٥ رمضان سنه ١٢٧٩	Fî 15 Ramazan Sene 1279 (6 Mart 1863)

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

130 cm	**Alt**	**Üst**	15 cm	80 cm	**Alt**	**Üst**	6 cm
	30 cm	30 cm			24 cm	28 cm	

Katalog No: 209

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Halil Oğlu Hacı Mustafa

Tarihi: H. 10 Şevval 1280 / M. 19 Mart 1864

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 905

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu taşın gövdesi, bel hizasından yukarıya doğru çapraz şekilde kırılmış olup atıl haldedir. Ta'lik hatlı kitabesi, yüksek kabartma tekniğinde, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde işlenmiştir. Görülebilen yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
	(Kayıp)
آخرت حقی حلال اولسو.	Ahiret hakkı helal olsu(n)
بز کیدرز یریمزه حالی یو...	Biz gideriz yerimize âlî yu(tahrip)
غازا ایچون اوستمزه کلنلردن دحا اول	Gazâ içün üstümüze gelenlerden daha ol (Tahrip)
الحاج حلتلك مخدومی الحاج	El-Hac Halilin mahdumu el-Hac
مصطفی ... روحنه فاتحه	Mustafa (tahrip) rûhuna Fâtiha
فی ۱۰ ل سنه ۱۲۸۰	Fî 10 Lam Sene 1280

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
95 cm	Alt	Üst	12 cm		Alt	Üst	
	30 cm	30 cm					

Katalog No: 210

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.)- **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 906

İnceleme Tarihi: 04.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) tipteki mezardan kalma bezemeli ayak taşıdır. Üzeri sivri kemer biçiminde tepelikle sonlanan dikdörtgen taşın yüzeyinde, vazodan çıkan çiçekli dal tasviri işlidir. Stilize edilmiş lale formlu vazodan çıkan dal, dik olarak tepe noktasına kadar uzanmakta, uçlarında birer çiçek ve yaprak bulunan çok sayıda sap da (kısmen simetrik olarak) dalın iki yanından çıkarak yüzey boşluklarını doldurmaktadır. Alçak kabartma olarak işlenmiştir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst		92 cm	Alt	Üst	7 cm
					28 cm	32 cm	

Katalog No: 211

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 907

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Bezemeli ayak taşıdır. Orta kısmına yakın yerden ikiye ayrılmış olarak tespit edilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu gövdenin üzeri sivri kemer biçiminde sonlanmaktadır. Kenarlardan düz silmeler ile çerçevelenen gövde yüzeyine, basit bir çiçekli dal kompozisyonu işlenmiştir. Kompozisyonun tekniği alçak kabartmadır. Fakat konturların çevresi meyilli şekilde oyularak görünürlük etkisi arttırılmıştır.

<table>
<tr><th colspan="8">TAŞ ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="4">Baş Taşı</th><th colspan="4">Ayak Taşı</th></tr>
<tr><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2">109 cm</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2">8 cm</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>19 cm</td><td>23 cm</td></tr>
</table>

Katalog No: 212

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 908

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) tipte mezara ait, bezemeli ayak taşıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin üzeri, sivri kemer biçiminde sonlanmaktadır. Sade bir anlayışla, yerel bir usta tarafından şekillendirilen bezemesi, daha önceleri pek çok örneği görülen, S kıvrımlı çiçekli dal tasvirinden müteşekkildir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				62 cm	25 cm	27 cm	7 cm

Katalog No: 213

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Hacı Mustafazâde Akçakocalı Hacı Hafız Ahmed Efendi

Tarihi: H. 1 Cemaziye'l-ahir 1286 / M. 8 Eylül 1869

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 909-910

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezardan tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Her iki şahide de dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Baş taşı dolama sarıklıdır. Gövdenin ön yüzüne işlenen altı satırlık kitabesi, harekeli ve oldukça zarif bir sülüsle yazılmıştır. Kitabenin ilk ve son satırı, birbirinden farklı oval çerçeveler içerisine alınarak vurgulanmıştır. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyinde servi ağacı tasviri yer alır. İki yanı yapraklı bir

kökten gelişen ağacın gövdesi, daha önceki örneklerinde olduğu gibi, sıralı lalelerle dilimlenmiştir. Gövdenin ucu ise benzerlerinden farklı olarak sola değil sağa doğru eğik şekilde gösterilmiştir. Şahideler kabartma tekniğinde şekillendirilmiş olmakla birlikte ayak taşı oldukça yüzeysel işlenmiştir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور المحتاج الى رحمته ربّ	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc ilâ rahmete Rabb-
الغفور ترزى حاجى مصطفى زاده	El-Gafûr Terzi Hacı Mustafazâde
اقجه شهيرى الحاج حافظ احمد	Akcaşehirî el-Hac Hafız Ahmed
افندينك روحيچون فاتحه	Efendinin rûhiyçün Fâtiha
فى ١ جماذى الاخر سنه ١٢٨٦	Fî 1 Cemaziye'l-ahir Sene 1286

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
85 cm	31 cm	35 cm	10 cm	71 cm	27 cm	30 cm	7 cm

Katalog No: 214

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Kavrıkzâde Ahmed Ağa'nın Oğlu Muhammed Ali Ağa

Tarihi: H. 25 Safer 1291 / M. 13 Nisan 1874

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 911-912

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahidelerin ikisi de sağlam olmakla birlikte zamanla zeminden

ayrılarak yere devrilmişlerdir. Baş şahidesi dikdörtgen gövdeli ve fes başlıklıdır. Ön yüzüne işlenen on satırlık kitabesi, oldukça sanatkârane bir taʿlik ile sağdan sola yükselen satırlar halinde yazılmıştır. Kitabesinden, merhumun genç yaşta cinayete kurban gittiği anlaşılmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha görünümlü ayak taşı, sivri kemerli tepelikle sonlanır. Gövde yüzeyi, vazodan çıkan gül dalı kompozisyonu ile tezyin edilmiştir. Gövde yüzeyi kademeli olarak yükselen ayaklı bir vazodan çıkan S kıvrımlı saplar, birbiri içerisinden geçerek tepelik seviyesine kadar uzanır. Dalların karşılıklı uzanan yapısına karşın, üzerinden çıkan tek yapraklı saplar ve irice işlenmiş beş gül motifi, simetri esası gözetilmeden yerleştirilmiştir. Dıştan, alt tarafı içbükey kavisle sonlanan çerçeve ile çevrili bezeme, baş taşı gibi ince işçiliğin ürünüdür. Şahideler yüksek kabartma tekniğinde biçimlendirilmiştir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
حاجی قوریق زاده احمد اغانك مخدومی	Hacı Kavrıkzâde Ahmed Ağanın mahdumu
محمّد علی اغا کوچوب اولدی کوزدن نا بدید	Muhammed Ali Ağa göçüb oldu gözden nâ bedîd
یکرمی ایکی یاشنه ایرمش اتکن نازك تنی	Yirmi iki yaşına ermiş iken nâzik teni
اوردیلر باشی و صیرتندن آنی بر قج یزید	Avurdular başı ve sırtından ânı birkaç yezîd
تا مهاجرلرمز ارشاننه اریشدی صاغ	Tâ muhacirlerimiz erşânına erişdi sağ
امر حاق ایردی اوراجقده همان دوشدی شهید	Emr-i Hâk erdi oracıkda heman düştü şehid
اقربا ایله احبّاسی فراوآن آغلسون	Akraba ile ehibbâsı firavân ağlasun
قبرینی پر نور روحین شاد ایده ربّ مجید	Kabrini pür nûr rûhın şâd ede Rabb-ı mecîd
فی ۲۵ سفر سنه ۱۲۹۱	Fî 25 Safer Sene 1291

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
142 cm	28 cm	30 cm	11 cm	130 cm	23 cm	29 cm	9 cm

Katalog No: 215

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Tahir Oğlu Hacı Ali Ağa

Tarihi: 15 Cemaziye'l-ahir 1293 / M. 8 Temmuz 1876

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 913-914

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu şahidelerden baş taşının başlığı tamamen, yere yatık vaziyette duran ayak taşının başlığı ise kısmen yok olmuştur. Baş taşının ön yüzüne işlenen kitabesi, yüzeyi tamamen kaplamaktadır. Kabartma olarak sağdan sola yükselen satırlar halinde işlenen kitabenin işçiliği ve hat kalitesi üst seviyededir. İlk ve son satır oval çerçeveli olup diğer satırlar cetvellerle ayrılmıştır. Ayak taşı, barok tarzda bitkisel bezeme ile değerlendirilmiştir. Muhtemelen çiçek buketi şeklinde olan tepeliğin sağlam kalan alt kısmının köşelerinde, birer sapın ucundaki çiçek motifleri seçilebilmektedir. Şahideyi dıştan, alt tarafı oval, üstü dalgalı biçimde dar bir kuşak çevreler. Kuşak yüzeyinde, tek iplik düzeninde gelişen yapraklı sap tasviri yer alır. Ana yüzeyde, çiçekli bahar dalı kompozisyonu görülmektedir. Helezoni kıvrımlar yaparak şahide yüzeyini kaplayan dal, ayaklı bir vazodan çıkmaktadır. Kulpsuz vazonun gövdesi; iki yanda yarım, ortada tam olan akant benzeri yapraklardan teşkil edilmiştir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâki
یا الهی اول مبارَك اسمی پاکین عزتی	Ya ilâhi ol mübârek ism-i pâkin izzeti
هم رسولك فخر عالم شاه کونین حرمتی	Hem resûlün fahr-i âlem şâh-ı kevneyn hürmeti
ایله قبریم روضه جنّت یا اله العالمین	Eyle kabrim ravza-ı cennet yâ ilâhe'l-âlemîn
کیجه کوندز ایلسونلر حوری غامان حزمتی	Gece gündüz eylesinler hûr-u gılmân hizmeti
مرحوم و مغفورله المحتاج	Merhûm ve mağfûrleh el-muhtâc

الی رحمته ربّ الغفور	İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr
طاهیر بن حاجی علی اغانك	Tahir bin Hacı Ali Ağanın
روحیچون رضاءً لله فاتحه	Rûhiyçün rızâen-lillâhi Fâtiha
فی ١٥ جماذی الاخر سنه ١٢٩٣	Fî 15 Cemaziye'l-ahir Sene 1293

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
120 cm	30 cm	22 cm	8 cm	103 cm	26 cm	27 cm	10 cm

Katalog No: 216

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Demirci Hacı Ahmet Ağa

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 915-916

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindedir. Etek kısmından kırılmış olan baş şahidesi yere yatık vaziyette durmaktadır. Üzeri fes başlıklıdır. Başlık tipi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde yazılı ta'lik kitabesinin karakteri ve işçiliği bakımından (Kat. No. 205) ile yakın benzerlik gösterir. Kitabesinden, mevtanın hastalık sonucu genç yaşta vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ayak taşında zamanın getirdiği kararma ve yosunlaşma çok belirgindir. Gövdesinin üst tarafı, yanlardan içbükey kavis alarak köşeli bir forma dönüşen taşın, orta kısmının üzerinde,

yelpaze biçiminde açılmış iri yapraklardan oluşan bitkisel bir tepelik yer alır. İnce şeritli bir çerçeve ile sınırlandırılan şahide yüzeyine ise stilize edilmiş hurma ağacı tasviri işlenmiştir. Ortada dik uzanan gövdenin iki yanından çıkan simetrik ince dallardan en alttaki ikisi, üzerinde dokuzar meyvesi olan birer hurma hevengi taşır. Orta kısımdaki sapların ucunda da birer hurma vardır. Gövde yüzeyi de sıralı lale motifleriyle detaylandırılmıştır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اه نه یازق اولدی بکا کنجلکمه طویمدم	Ah ne yazık oldu bana gençliğime doymadım
چارەسز درده دوشدم درمانی بولمدم	Çaresiz derde düştüm dermanı bulmadım
یاقدی یاندردی وجودم علّت درد بنم	Yakdı yandırdı vücudum illet-i derd benim
کل کبی صولدم جهاندە نه اولدیغم بیلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
تیمورجی حاجی احمد اغانك	Temurci Hacı Ahmed Ağanın
... روحنه فاتحه	(Tahrip) rûhuna Fâtiha
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
82 cm	26 cm	30 cm	8 cm	115 cm	26 cm	30 cm	9 cm

Katalog No: 217

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Mustafazâde Hafız Muhammed'in Oğlu Mustafa Nabi

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Hamidî Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 917

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde fes başlık bulunmaktadır. Gövdenin alt tarafı, kitabenin tarih satırı başlangıcından kırıktır. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabeyi dıştan çevreleyen, iki ucu yarım daire kavisli kuşak yüzeyi; tek iplik düzeninde yapraklı bir sapla tezyin edilmiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اغليوب زار ايلمه موتمله ات مادر پدر	Ağlayıp zâr eyleme mevtimle ey mader peder
بو فنايه امر حاقدر پس كلنلر هپ كيدر	Bu fenâya emr-i Hâkdır pes gelenler hep gider
جنت الماوى دكلمى روح سبيانك يرى	Cennetül-Me'vâ değilmi rûh-ı sübyânın yeri
راه جنتدر مزارم طوغرى ماويه كيدر	Râh-ı cennettir mezarım doğru Me'vâ'ya gider
ترزى مصطفى زاده حافظ محمّدك	Terzi Mustafazâde Hafız Muhammedin
مخدومى مصطفى نابى روحنه فاتحه	Mahdumu Mustafa Nabi rûhuna Fâtiha
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
66 cm	23 cm	24 cm	7 cm				

Katalog No: 218

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 918

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Kısmen günümüze ulaşabilmiştir. Özellikle sol tarafı yarıya kadar kırık olduğundan kitabesi tam olarak okunamamaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin üzerinde, Hamidi kalıplı fes başlık bulunmaktadır. Yüksek kabartma olarak işlenen kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılıdır. Kitabenin estetik değeri oldukça yüksektir. Bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
اه ایله زار قیلەرق تازلکمه طویمدیم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
اجل پیمانەسی طوالمش مرد المدم چون	Çûn ecel peymânesi dolmuş murad almadım
فیرقتا تقدیر بو ایمش تا...	Firkatâ takdîr bu imiş tâ (tahrip)
حسرتا فانی جهان...	Hasrete fânî cihân (tahrip)
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm		**Alt**	**Üst**	
	15 cm	31 cm					

Katalog No: 219

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mollazâde Hacı Osman Efendi'nin Oğlu Bekir Efendi

Tarihi: H. 15 Rabiu'l-ahir 1294 / M. 29 Nisan 1877

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidi Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 919

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Ayak kısmının başlangıcından kırılmış, yere uzanmış halde tespit edilmiştir. Dikdörtgen formlu gövde ve üzerinde fes başlıkta malzeme kaybı bulunmamaktadır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılıdır. Serlevha ve tarih satırı oval, diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir. Şahide yüzeyine bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بر قوش ایدم اوچدم یوادن	Bir kuş idim uçtum yuvadan
اجل ایردی انا ایله بابادن	Ecel ayırdı ana ile babadan
الحاج منلا زاده حاجی عثمان	El-Hac Mollazâde Hacı Osman
افندینك مخدومی بکر	Efendinin mahdumu Bekir
افندی روحیچون فاتحه	Efendi rûhiyçün Fâtiha
فی ١٥ ر سنه ١٢٩٤	Fî 15 R Sene 1294

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
138 cm	20 cm	22 cm	10 cm				

Katalog No: 220

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Molla Ağazâde Hacı Osman Efendi'nin Kızı Fatma Hanım

Tarihi: H. 3 Cemaziye'l-evvel 1297 / M. 13 Nisan 1880

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 920

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Şahidenin dikdörtgen gövdesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Gövdenin üzeri, gül buketi şeklinde bitkisel tepeliklidir. Kitabe dıştan oldukça taşkın, bitkisel bezemeli bir kuşak ile çevrilidir. Alt tarafı yarım daire, üst kısmı üç dilimli kavisle sonlanan kuşağın bezemesi; iki yanda simetrik uzanan S kıvrımlı birer sap üzerinde, ters-düz sırasında tekrarlanan basit gonca motiflerinden oluşur. Oldukça iri harflerle yazılan taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen, çerçeveli satırlar halindedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
واه یازقیم حاکیه دوشدی بر جوان	Vâh yazık kim hâkiye düştü bir civân
یانسون یتیمی آنەسی چون تا الی یوم القیام	Yansın yetimi annesi çûn tâ ilâ yevmi'l-kıyâm
ویر صبرلر والدینه یا اله العالمین	Ver sabırlar vâlideyne yâ ilâhel âlemin
نر لباسی صولمامشدر خانەسنده بیل همان	Bir libası solmamışdır hânesinde bil heman
حاجی منلا اغا زاده حاجی عثمان	Hacı Molla Ağazâde Hacı Osman
افندینك کریمەسی مرحومه	Efendinin kerimesi merhûme
و مغفورلهه فاطمه خانمك	Ve mağfûrleha Fatma Hanımın
روحنه الفاتحه	Rûhuna el-Fâtiha
فی ۳ جا سنه ۱۲۹۷	Fî 3 Ca Sene 1297

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
120 cm	**Alt**	**Üst**	9 cm		**Alt**	**Üst**	
	27 cm	31 cm					

Katalog No: 221

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Osman Ağa'nın Oğlu Hüseyin Ağa

Tarihi: H. 8 Cemaziye'l-ahir 1301 / M. 5 Nisan 1884

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 921

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu gövdesi, fes başlıkla sonlanır. Sol kenarında kısmî malzeme kaybı olan başlıkla birlikte şahide yüzeyinin büyük bir kısmında da yosunlaşma sonucu oluşan yüzeysel tahribatın etkisi görülür. Yüksek kabartma olarak işlenen sekiz satırlık kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Serlevha ve tarih satırı, birbirinden farklı oval çerçeveli olup diğer satırlar cetvellerle ayrılmıştır. Satırlar, harfler arasında hiçbir sıkışıklığa mahal verilmeden, ustalıkla tanzim edilmiştir. Ayrıca bir bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
اه من الموت	Ah mine'l-mevt
اه ایله زاری قیلەرق تازەلیکمه طویمدیم	Âh ile zârı kılarak gençliğime doymadım
چون اجل پیمانەسی طوالمش مردم المدم	Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım
حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم	Hasrete fânî cihânda tûl-i ömr sürmedim

فیرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن بیالمدم	Firkatâ takdîr bu imiş tâ ezelden bilmedim
.حا.جی حاجی عثمان اغانك مخدومی	(Okunamadı) Hacı Osman Ağanın mahdumu
مرحوم حسین اغانك روحنه فاتحه	Merhum Hüseyin Ağanın rûhuna Fatiha
فی ۸ جمادی الاخر سنه ۱۳۰۱	Fi 8 Cemaziye'l-ahir Sene 1301

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
82 cm	27 cm	29 cm	13 cm				

Katalog No: 222

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Kırımîzâde Osman Ağa'nın Oğlu Abdülkadir Efendi

Tarihi: R. 12 Şubat 1301 / M. 24 Şubat 1886

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 922

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin başlığı, örfî destarlı kavuktur. Sağdan sola yükselen satırlar halinde işlenen kitabenin ta'lik hattı, -mezarlığın genelinde olduğu gibi- belirli bir estetik düzeyi yansıtır. Kitabe metni de çevrede yaygın olarak görüldüğü üzere, hastalık sonucu gelen zamansız ölümü bildirmektedir. Ayak taşı yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklinde olup sivri kemerli tepelikle sonlanır. Bezemesizdir.

KİTABE	
اه من الموت	Ah mine'l-mevt
حی مدد بولنمادی امراضنك بر چارەسی	Hey meded bulunmadı emrâzının bir çaresi
یکرمی بر یاشنده حیتام بولمش وعدەسی	Yirmi bir yaşında yaşında hitâm buldu vâdesi
نیجه روحانی و جسمانیله تدبیر ایتدیلر	Nice rûhânî ve cismânîyle tedbîr ettiler
کلسه لقمان نیلسون طولمش اجل پیمانسی	Gelse Lokmân neylesin dolmuş ecel peymânesi
قریمی زاده عثمان اغانك مخدومی طلبه	Kırımîzâde Osman Ağanın mahdumu talebe-i
علومدن ابد القادر افندینك	Ulûmdan Abdülkadir Efendinin
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
فی ۱۲ شباط سنه ۱۳۰۱	Fî 12 Şubat Sene 1301

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
104 cm	35 cm	36 cm	12 cm	80 cm	24 cm	29 cm	7 cm

Katalog No: 223

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Mümin Oğlu Osman Ağa'nın Kızı Sıdıka Hanım

Tarihi: H. 1305 / M. 1887-88

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 923-924

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Kitabesinin alt tarafından kırık olan baş şahidesi, ayak taşına

yaslı olarak tespit edilmiştir. Ayrıca sol kenarının bir kısmında malzeme kaybı oluşmuştur. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, çiçek buketi şeklinde düzenlenmiş bitkisel tepelik yer alır. Ta'lik hatlı kitabe metni, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabe dizelerinden, merhumenin arkasında bir yetim bırakarak hastalığa kurban gittiği dile getirilmiştir. Ayak taşı, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepelikli olup yüzeyi bitkisel bezeme ile tezyin edilmiştir. Bölgede özellikle genç yaşta hayatını kaybetmiş kimselerin ayak taşlarında sık rastlanan; dalları boynunu bükmüş şekilde tasvir edilmiş güllerle yüklü stilize ağaç tasviri, söz konusu ayak taşında da görülmektedir. En altta lale şeklinde yapraklı bir vazodan çıkan gövde, dik olarak yüzey boyunca devam etmektedir. Her iki şahide de nitelikli işçiliği ile dikkat çeken mezar taşlarındandır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
ای فلك باغ جهانی بکا زندان ایلدن	Ey felek bağ-ı cihânı bana zindân eyledin
بغریمی خون ایدوب حالم پریشان ایلدن	Bağrımı hun edib hâlim perişân eyledin
ایرمشدی یکرمی یاشنه بویله بر نو...	Ermişdi yirmi yaşına böyle bir nev(tahrip)
برقدی اول بزلره بر یتمنی یادکار	Bırakdı ol bizlere bir yetimini yadigâr
مومین اوغلی عثمان اغا کریمه‌سی	Mümin Oğlu Osman Ağa kerimesi
صدیقه خانم روحنه فاتحه	Sıdıka Hanım rûhuna Fâtiha
فی ... سنه ۱۳۰۵	Fî 7 (Tahrip) Sene 1305

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	29 cm	30 cm	9 cm	76 cm	26 cm	27 cm	7 cm

Katalog No: 224

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 925

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Atıl haldeki taşın kitabesinin dördüncü satırını kadar olan üst tarafı sağlam kalabilmiştir. Dikdörtgen formlu gövdenin üzerinde görülebilen tepelik bağlantısından, çiçek buketi şeklinde düzenlenmiş başlığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ta’lik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde yazılı olup yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Harflerin yapısı düzgün, işçilik kalitesi üst düzeydedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
كنج ياشمده ويردیلر اه جام موتی دستمه	Genc yaşımda verdiler âh câm-ı mevti destime
وضع حملم بعث االولدی شویله بلین موتمه	Vaz'-ı hamlem ba's oldu şöyle bilin mevtime
چار و ناچار چقدی روحم کتدی جنت سمتنه	Çar u naçar çıkdı rûhum gitdi cennet semtine
کیم کلو..	Kim gelü (tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	31 cm	32 cm	10 cm				

Katalog No: 225

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Mustafazâde Hafız Muhammed’in Kızı (…)

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 926

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Şahide; dikdörtgen formlu gövdesinin sol yanı, etek kısmı ve üzerindeki tepeliği kırılmış halde, zemine yatık vaziyette tespit edilmiştir. Kat. No.131'deki Mustafa Nabi'nin kız kardeşine aittir. Kırık kısma denk geldiğinden ismi tespit edilememektedir. En altta kıvrımlı dallı yaprakların ucu görülebilen başlık/tepelik kısmının, çiçek buketi şeklinde olma ihtimali oldukça yüksektir. Gövdenin üst tarafında nesneli bezemeye yer verilmiştir. Kompozisyonda; şahidenin dış çerçevesini oluşturan şeritler, üst köşelerde helezoni kıvrımlar yaparak kitabenin üstüne işlenen perde motifine bağ oluşturmakta, perdeden aşağıya da kolye şeklinde üç madalyon sarkmaktadır. Sülüs hatlı kitabenin harfleri, uzun ve ince yapılıdır. Hat kalitesi satırlara göre farklılık göstermekle birlikte son iki satır, oldukça sıkışık bir istifle yazılmıştır.

KİTABE	
اولمدی م.کل مرضی عافیته	Olmadı (okunamadı) merazı afiyete
قالدی ایین زفاف اخرته	Kaldı ayin-i zifaf ahîrete
ترزی مصطفی زاده حافظ محمّدك	Terzi Mustafazâde Hafız Muhammedin
کریمەسی وحاجی مصطفی ...	Kerimesi ve Hacı Mustafa (tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
51 cm	32 cm	27 cm	10 cm				

Katalog No: 226

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakocalı Hacı Hafızzâde Nuri Efendi'nin Kızı Binnas Hanım

Tarihi: H. 1 Ramazan 1306 / M. 1 Mayıs 1889

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 927-928

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin üzeri üçgen biçiminde yükselmekle birlikte tepe noktası yay şeklinde kavis alır. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde işlenen kitabede, genç yaşta hastalık sonucu gelen ölüm bildirilmektedir. Başlangıç ve bitiş satırı oval çerçeveli olup diğer satırlar cetvellerle belirlenmiştir. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyinde, çiçekli bahar dalı işlidir. Bezemesi üslup bakımından, aynı gövde yapısına sahip forma sahip Kat. No. 119'un ayak taşı kompozisyonu ile yakın benzerlik sunar.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
سرای کلشن فانیده نازك کل ایدم اخر	Sera-yı gülşen-i fânide nâzik gül idim âhir
بکا یاد اجل ایردی وجودم کل کبی صولدی	Bana yâd ecel erdi vücûdum gül gibi soldu
هما کبی اوچاردم بن سمای دهر اقبالده	Hüma gibi uçardım ben semâ-yı dehr-i ikbâlde
دوشوب یر آلته چشمم بو عالمده نهان اولدی	Düşüb yer altına çeşmim bu âlemde nihân oldu
بو کنجلیکده بنم دردیمه درمان بولمدی کمسه	Bu genclikde benim derdime dermân bulmadı kimse
تبیبلر عاجز اولدیلر نه چاره کم اجل کلدی	Tabibler aciz oldular ne çâre kim ecel geldi
اقچه شهرلی حاجی حافظ زاده نوری	Akçaşehirli Hacı Hafızzâde Nuri

افندینك كریمه‌سی بنّاس خانمك روحنه فاتحه	Efendinin Kerimesi Binnas Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ۱ رمضان سنه ۱۳۰٦	Fî 1 Ramazan Sene 1306

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
106 cm	31 cm	35 cm	8 cm	83 cm	26 cm	31 cm	9 cm

Katalog No: 227

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçaşehirli Hacı Hafızzâde Nuri Efendi'nin Oğlu Muhiddîn Efendi

Tarihi: H. 23 Zilkade 1306 / M. 21 Temmuz 1889

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 929

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin, belden aşağısı ve ayak kısmı sağlam kalabilmiştir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. Gövdenin görülebilen kısmında bezeme öğesi bulunmamaktadır.

KİTABE	
…	(Tahrip)
جنّت الماوی دکلمی ...	Cennetül-Me'vâ değilmi (tahrip)

راه جنتدر مزارم طوغری ماویه کیدر	Râh-ı cennettir mezarım doğru Me'vâ'ya gider
اقچه شهرلی حاجی حافظ زاده	Akçaşehirli Hacı Hafızzâde
نوری افندی مخدومی مهّدین	Nuri Efendi Mahdumu Muhiddîn
افندینك روحنه فاتحه	Efendinin rûhuna Fâtiha
٢٣ ذی القعده سنه ١٣٠٦	23 Zilkade Sene 1306

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
58 cm	21 cm	24 cm	10 cm				

Katalog No: 228

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Hacı Mustafazâde Hacı Hafız Oğlu Şeyh Ahmed Efendi

Tarihi: H. 9 Şaban 1307 / M. 31 Mart 1890

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 930

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Doğal taştan biçimlendirilmiş mezar taşı, dikdörtgene yakın formdadır. Sivri kemer formlu olduğu anlaşılan tepelik kısmının sağ yanı kırıktır. Kazıma tekniğinde çerçevesiz olarak işlenen kitabenin harfleri düzgün fakat ölçüsüzdür. Kitabenin işlendikten sonra üzerinin siyah renkle boyandığı, kalan izlerden anlaşılmaktadır.

KİTABE

ترزی حاجی مصطفی زاده	Terzi Hacı Mustafazâde
حاجی حافظك مخدومی	Hacı Hafızın Mahdumu
شیج احمد افندینك روحنه	Şeyh Ahmed Efendinin rûhuna
فاتحه فی ۹ شعبان سنه ۱۳۰۷	Fâtiha Fî 9 Şaban Sene 1307

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
73 cm	49 cm	40 cm	7 cm				

Katalog No: 229

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Horozoğlu Hüseyin Yazıcı

Tarihi: H. 129? / M. 1873-1882 arası

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 931

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Doğal taştan yerel bir usta tarafından şekilllendirilen şahide, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepeliklidir. Tepelin sağ tarafında malzeme kaybı bulunduğundan, en üste yazılan vefat tarihi tam okunamamaktadır. Kısa kitabe metni kazıma tekniğinde işlenmiştir. Gövde yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
۱۲۹؟	129?

حوروز اوغلى	Horozoğlu
حسين يازيجينك	Hüseyin Yazıcının
روحنه	Rûhuna
فاتحه	Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**
50 cm	38 cm	22 cm	8 cm			

Katalog No: 230

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ali Bey Oğlu İsmail Kaptan'ın Eşi Ayşe

Tarihi: H. Şevval 1310 / M. 21 Nisan 1893

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dairesel **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 932

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Şahide yerel bir usta tarafından, doğal taşın plaka şeklinde ve üstten üçte ikilik kısmı dairesel fomda şekillendirilmek suretiyle meydana getirilmiştir. Kazıma tekniği ile işlenen ön yüzü de daire formlu bir çerçeve ile vurgulanmıştır. Çerçeve içerisine düz satırlar halinde işlenen kısa kitabesi, zarif bir görünüm sunmaktadır. Kitabenin üzerinde simetrik ay-yıldız, alt kısmında ise defne dalını andıran basit bir motif görülmektedir.

KİTABE	
٤ شوال سنه ١٣١٠	4 Şevval Sene 1310
علی بك اوغلی اسماعیل قپودان	Ali Beğ oğlu İsmail Kapudân
زوجەسی مرحومه عایشه	Zevcesi merhûme Ayşe
خانم روحنه فاتحه	Hanım rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
52 cm	52 cm	52 cm	7 cm				

Katalog No: 231

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mollazâde Hacı Osman

Tarihi: H. Zilkade 1310 / M. Mayıs-Haziran 1893

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 933

İnceleme Tarihi: 05.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdenin üst kesimi ile sağ alt köşesi yok olmuştur. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen ta'lik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. Dua ve tarih satırı, alt tarafı kaş kemer biçiminde sonlanan tek bir çerçeve içerisindedir. Diğer satırlar düz cetvellerle bölünmüştür. Hat ve işçilik kalitesi bakımından başkent üslubunu hatırlatan örneklerdendir.

KİTABE	
…	(Kayıp)
موتانك ...	Mevtânın (tahrip)
قبريمى زيارت ايدن اى رسولك امتى	Kabrimi ziyâret eden Ey Resûlün ümmeti
بزه بر فاتحه احسان ايدن بولور جنتى	Bize bir Fâtiha ihsân eden bulur cenneti
حاجى منلا زاده مرحوم حاجى عثمان	Hacı Mollazâde merhûm Hacı Osman
.. ينك روحيچون رضاءً لله	(Tahrip)inin rûhiyçün rızâen-lillâhi
..الى الفاتحه	(Tahrip) el-Fâtiha
فى ٥ ذى القعده سنه ١٣١٠	5 Zilkade Sene 1310 (21 Mayıs 1893)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
76 cm	24 cm	32 cm	15 cm				

Katalog No: 232

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Yârânzâde Hacı Mustafa Bey'in Torunu Faika Hanım

Tarihi: H. 28 Şaban 1312 / M. 24 Şubat 1895

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 934

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş şahidesidir. Mezar taşı, yekpare taştan oyulmuş kaide üzerine oturtuluştur. Yukarıdan aşağıya doğru doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki taşın başlık/tepelik kısmı, yarısından kırıklarak

yok olmuştur. Gövdeye birleşen kısmında görülen sıralı yaprak motiflerinden hareketle, orjinalinde çiçek buketi şeklinde başlığı olduğu anlaşılmaktadır. Başlık dışında, kitabeyi çevreleyen kuşakta ve gövdenin üst köşelerinde de bitkisel bezemelere yer verilmiştir. İki ucu yarım daire biçiminde sonlanan kuşak yüzeyi; simetrik olarak yerleştirilmiş tek iplik düzeninde yapraklı birer sapla dolgulanmıştır. Köşelikler de yapraklı birer dalla tezyin edilmiştir. Kitabesi taʿlik hatlı olup sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Yazı ve bezemeler yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş, motif yüzeylerinde ayrıca eğri kesim uygulanmıştır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
حاصلی عُمرم جکرم پارشی	Hâsılı ömrüm cigerim pâresi
کتدی الدن دلده قالدی یارسی	Gitti elden dilde kaldı yâresi
قیل شفاعت نوجوانم بزلره	Kıl şefa'at nevcivânım bizlere
والدینك غیری یوقدر چارەسی	Valideynin gayrı yoktur çaresi
یاران زاده حاجی معطفی بکك	Yârânzâde Hacı Mustafa Beğin
حفیدەسی فأقا خانمك روحنه فاتحه	Hafidesi Faika Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ۲۸ شعبان سنه ۱۳۱۲	Fi 28 Şaban Sene 1312

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
61 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm		**Alt**	**Üst**	
	25 cm	26 cm					

Katalog No: 233

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Yârânzâde Muhammed Efendi'nin Eşi Emine Hanım

Tarihi: H. 20 Rabiu'l-ahir 1314 / R. 16 Eylül 1312 / M. 28 Eylül 1896

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 935-936

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu baş şahidesinin çiçek buketi şeklindeki tepeliği, alttan az bir kısmı dışında, kırılarak yok olmuştur. Gövdenin üst tarafı, tepeliğe göre biçimlendirildiğinden dalgalı bir forma sahiptir. Ta'lik hatlı yazılı zarif kitabede, arkasında iki çocuğunu bırakan Emine Hanım'ın hastalık karşısındaki çaresizliği ve yaşadığı hüzün, kendi ağzından dile getirilmektedir. Dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepelikli ayak taşının yüzeyinde, vazodan çıkar vaziyette, sitilize asma dalı betimlemesine yer verilmiştir. Formu laleyi andıran ayaklı bir vazodan çıkan s kıvrımlı dalın üzerinde; iri asma yaprakları ile iki üzüm salkımı bulunmaktadır. Salkımların altından sarkan kıvrımlı kurdeleler, dönemin sanatsal zevkini yansıtan ayrıntılar olarak dikkat çekmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
ای فلك باغ جهانی بکا زندان ایلدن	Ey felek bağ-ı cihânı bana zindân eyledin
بغریمی خون ایلدن حالم پریشان ایلدن	Bağrımı hun eyledin halim perişân eyledin
ایرمشکن چون یکرمی طوقز یاشمه بن ناکهان	Ermişken çün yirmi dokuz yaşıma ben nâgihân
عاقبت قیلدن بکا چشمم القان ایلدن	Âkıbet kıldın bana çeşm'ül-kan eyledin
سینەمه بصوب یاتورکن ایکی غنجەم ترك ایدوب	Sineme basıp yatıverirken iki goncam terk edib
مرحمت قیلمدك اصلا خاکی یکسان ایلدن	Merhamet kılmadın asla hâk-i yeksân eyledin
یاران زاده محمّد افندینك	Yârânzâde Muhammed Efendinin
زوجەسی امینه خانمك روحنه فاتحه	Zevcesi Emine Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ٢٠ ربیع الاخر سنه ١٣١٤ فی ١٦ ایلول سنه ١٣١٢	Fî 20 Rabiu'l-ahir Sene 1314 Fî 16 Eylül 1312

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
100 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm	95 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm
	28 cm	33 cm			26 cm	27 cm	

Katalog No: 234

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Liman Reisi Kolağası Tevfîk Bey'in Eşi ve Pîrî Paşa'nın Torunu Emine Hanım

Tarihi: H. 19 Şaban Sene 1315 / M. 13 Ocak 1898

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 937

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki gövdenin alttan kitabeden sonrası ve üstten çapraz şekilde kırılmıştır. Yüksek kabartma olarak işlenen kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılıdır. Manzum olarak kaleme alınmış uzun kitabesinde, merhumenin otuz üç yaşında ve arkasında üç yetim bırakarak muhtemelen hastalık sonucu bu dünyadan göçtüğü belirtilmektedir. Şahide yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
…	(Tahrip)
ارجعی امر...	Ircîi emr(tahrip)
اتچدیکم دم اوتوز اوچ...	İçtiğim dem otuz üç (tahrip)
چکدی آه حشره قدر پرده‌سنی خاك..	Çekti âh haşre kadar perdesını hâk (tahrip)
اوچ جکر پاره‌می حسرتده قویوب کتمش ایدم	Üç ciğer pâremi hasretde koyup gitmiş idim

اوقو بر فاتحه زأر سکاده خاك فنا	Oku bir Fâtiha zâir sana da hâk fenâ
اچەجق بویلجه بر روزنا دار بقا	Açacak böylece bir rûznâ-yı dâr-ı bekâ
اقچه شهیر لمان ریسی قول اغاسی	Akçaşehir Liman Reisi Kolağası
توفیق بك حرمی و پیری پاشا	Tevfîk Beğ haremi ve Pîrî Paşa
حفیدەسی امینه ... خانمك روحنه	Hafidesi Emine (okunamadı) Hanımın rûhuna
الفاتحه فی ۱۹ شعبان سنه ۱۳۱۵	El-Fâtiha fî 19 Şaban Sene 1315

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
87 cm	26 cm	30 cm	8 cm				

Katalog No: 235

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali'nin Kızı Fatmatüzzehra Hanım

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemerli Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 938-939

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Üst tarafı dalgalı bir hatla sonlanan baş şahidesinin başlık / tepelik kısmından geriye, gövde ile birleştiği kısımdaki kıvrık yapraklar kalabilmiştir. Gövdenin alt tarafı da kitabe son satırı başlangıcından kırık olduğundan tarihi tespit edilememektedir. Kitabesi, ta'lik hatlı örneklerin geneli gibi sağdan sola doğru yükselen

satırlar halinde yazılıdır. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen metnin yazı kalitesi ve işçiliği, başkent üslubunu yansıtır. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının da etek kısmı kırılarak yok olmuştur. Taşın ön yüzünde, S kıvrımı yaparak tüm yüzeyi dolgulayan, çiçekli bir dal işlidir. Yüksek kabartma olarak işlenen bezemenin yaprak ve çiçek yüzeyleri, yivlenerek hareketlendirilmiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
جملني وضع ايلمشكن ايلدى ترك فنا	Cümleni vaz’ eylemişken eyledi terk-i fena
اول حبيبن حرمتنه مغفرت قيل يا ربنا	Ol habibin hürmetine mağfiret kıl Yâ Rabbena
كنج ايكن براقدى كتدى اولادينى يادكار	Genc iken bırakdı gitdi evladını yadigâr
رحمت بحرينه مستغرق ايده اول بارى خدا	Rahmet-i bahrine müstağrek ede ol bâri Hüdâ
طاهرك حاجى علينك كريمەسى	Tahirin? Hacı Alinin kerimesi
مرحومه فاطمه ال زهرا حانمك	Merhûme Fatma’tüz-Zehra Hanımın
روحنه رضاءً لله تعالى فاتحه	Rûhuna Rızâen-lillâhi Teâla Fâtiha
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
90 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm	83 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm
	31 cm	34 cm			22 cm	26 cm	

Katalog No: 236

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 940

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahide, başlığın yaklaşık yarıdan sonrası ve gövdesinin alt kısmı kırık olarak zemine yatık vaziyette durmaktadır. Tepeliğin görülebilen yüzeyinde, buket şeklindeki örnekler gibi simetrik olarak yerleştirilmiş kıvrımlı akantlar, dört yapraklı çiçekler ve ortada stilize edilmiş bir lale motifi bulunmaktadır. Gövde dıştan, üst tarafı kıvrımlı dar bir kuşak ile çevrili olup yüzeyi; iki yanda S kıvrımlı birer sap üzerinde ters-düz olarak sıralanan ikili yapraklardan müteşekkil, bitkisel bezeme ile tezyin edilmiştir. Ayrıca nesnel bezeme unsuru olarak kitabe serlevhasının hemen altında, gerdanlık tasvirine yer verildiği görülmektedir. Ta'lik hatlı kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Harf yapıları düzgün olmakla birlikte satır sonları sığdırılamamış, üst üsten bindirilen harfler görünümü olumsuz yönde etkilemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
دار دنیاده جوان ایکن کزردم بر زمان	Dâr-ı dünyada civân iken gezerdim bir zamân
قالمدی عالمده دردیمه بر چاره امان	Kalmadı âlemde derdime bir çâre amân
ناکهان ایردی اجل ایتدی یرم باغ جنان	Nagehân erdi ecel etti yerim bağ-ı cinân
والدینم ایلسونلر بر زمان اه و فغان	Vâlideynim eylesünler bir zamân âh-u figân
... زاده حاجی مصطفی بکك	(Tahrip)zâde Hacı Mustafa Beğin
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
78 cm	32 cm	33 cm	10 cm				

Katalog No: 237

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Osman Ağazâde Ali Bey'in Kızı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 941

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdesi etek kısmından çaprazlama kırılmış olup yere yatık vaziyette tespit edilmiştir. Alt kısmında kıvrım dallı bitkisel motiflerin görüldüğü tepeliğin büyük bir bölümü yok olmuştur. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde olup kabartma tekniğinde işlenmiştir. Alt kısmı kırık olduğundan, hastalık sonucu vefat ettiği anlaşılan merhumenin kimliği tespit edilememektedir. Kitabe dıştan, üst tarafı kıvrımlı dar bir kuşakla çevrilidir. Kuşak yüzeyi, aynısı bir önceki örnek (Kat. No. 236)'de de görülen, tek iplik düzeninde kıvrımlı sap üzerinde tekrarlanan ikili yapraklarla bezelidir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
ایتدی تعطیل حرکاتن صاغمك پیك اجل	Etdi ta'tîl harekâtın sağımın peyk-i ecel
صحّت و عافیت قالمادی جسممده محال	Sıhhat ve âfiyete kalmadı cismimde mahâl
ایچدم آخرمی موتی براقوب حیلی امل	İçdim ahîrimi mevti bırakub hayli emel
نیلیم بویله ایمش جلوه تقدیر ازل	Neyleyim böyle imiş celvet-i takdîr-i ezel
عثمان اغا زاده علی بك کریمه..	Osman Ağazâde Ali Beğ keri(mesi)
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

85 cm	31 cm	33 cm	10 cm				

Katalog No: 238

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: İbrahim oğlu Muhammed Ağa'nın Oğlu (…)

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 942

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma, atıl halde tespit edilmiş baş şahidesidir. Başkent üslubunu anımsatan, nitelikli mezar taşı örneklerindendir. Tepelik kısmı ile gövdenin sağ alt köşesi kırılarak yok olmuştur. Dikdörtgen formlu şahidenin kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, sanatlı bir taʿlik yazılmıştır. Genç yaşta hastalık sonucu vefat ettiği anlaşılan merhumunun kimliği, kırık kısma denk geldiğinden tespit edilememektedir. Kitabeyi, üst tarafı yarım daire, yanları düz olan ince bir kuşak çevrelemektedir. Kuşak yüzeyi, tek iplik düzeninde, yapraklı bir sapla tezyin edilmiştir. İkinci bir bezeme, gövdenin üst ucu ile kuşak arasında kalan yüzeyde yer alır. Ortada basit bir çiçek ile iki yanından çıkarak köşelere uzanan akant yapraklarından oluşmaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
اه نه یازق اولدی بکا کنجلکمه طویمدم	Âh ne yazık oldu bana gençliğime doymadım
ناکهان بر درده دوشدم بر دواسن بولمدم	Nagehân bir derde düştüm bir devâsın bulmadım
یاقدی یاندردی وجودم شهرینی قهر ا لم	Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem

كل كبى صولدم جهانده نه اولديغم بيلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
ابراهيم اوغلى محّمد اغانك مخدومى	İbrahim oğlu Muhammed Ağanın mahdumu
...سنه دويميان دونياده	(Tahrip)sına doymayan dünyada
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
87 cm	**Alt**	**Üst**	6 cm		**Alt**	**Üst**	
	33 cm	34 cm					

Katalog No: 239

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Nuri Efendi'nin Eşi (…)

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 943

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçimindeki gövde, etek kısmından kırık durumdadır. Ayrıca tepeliği de kayıptır. Fakat gövdenin üst köşelerine bitişik yapraklı iri çiçeklerin benzerleri, çiçek buketi şeklinde düzenlenmiş önceki benzer başlıklarda da görülebilmektedir. Uzunca yazılmış manzum kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halinde, sanatlı bir taʿlikle hakkedilmiştir. Kitabe dıştan, üst tarafı

dalgalı kıvrıma sahip dar bir kuşakla çevrilidir. Kuşak yüzeyi, mezarlıkta çokça örneği görülen tek iplik düzeninde bitkisel bezeme ile değerlendirilmiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
كورونوب روى اجل حالمه دوران اغلر	Görünüp rûy-ı ecel hâlime devrân ağlar
بن نصل اغلميم دردیمه درمان اغلر	Ben nasıl ağlamayım derdime dermân ağlar
بن كبى خسته هجرانى كورنجه البت	Ben gibi hasta-yı hicrânı görünce elbet
دردیمه جمله تبیبان ایله لقمان اغلر	Derdime cümle tabîbân ile lokman ağlar
رنك روخساریمى صولدیردى بنم جام اجل	Renk-i rûhsârımı soldurdu benim câm-ı ecel
بكا بو حال ثریشان ایله هجران اغلر	Bana bu hâl-i perişân ile hicrân ağlar
مسكنم حاك سیه ایچره نهان ایتدى فلك	Meskenim hâk-i siyâh içre nihân etti felek
... بو مسكن خاكیده كورن قان اغلر	(Tahrip) bu mesken-i hâkîde gören kan ağlar
... زاده نورى افندى زوجەسى	(Tahrip) zâde Nuri Efendi zevcesi
... فاتحه	(Tahrip) Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
73 cm	32 cm	34 cm	9 cm				

Katalog No: 240

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Duhancızâde Hacı Hüseyin Efendi'nin Kızı Zekiye Hanım

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 944

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Atıl halde tespit edilen taşın alt tarafı, kitabenin tarih satırı başlangıcından kırılarak yok olmuştur. Çiçek buketi şeklinde düzenlenmiş olduğu anlaşılan tepeliğin de ancak kök kısmı geriye kalabilmiştir. Dikdörtgen formlu gövdenin üst tarafı, -çiçek tepelikli örneklerde sık görüldüğü üzere- dışa doğru kavisli üç dilim halindedir. Düz satırlar halinde işlenmiş olan kitabenin hat kalitesi ve işçiliği, tamamen başkent üslubunu yansıtmaktadır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
آه ایله زار قیله رق تازەلیکمه طویمدم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چارسز بر درده دوشدم بر علاجین بولمادم	Çaresiz bir derde düştüm bir ilacın bulmadım
یاقدی یاندردی وجودم شهرینی قهر ا لم	Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem
کل کبی صولدم جهانده نه اولدیغم بیلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
دوخانجی زاده حاجی حسین	Duhancızâde Hacı Hüseyin
افبدینك کریمەسی	Efendinin kerimesi
زکیّه خانمك روحنه فاتحه	Zekiyye Hanımın rûhuna Fâtiha
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	37 cm	39 cm	8 cm				

Katalog No: 241

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Karyağdılı Perişân Ahmed Baba

Tarihi: H. 2 Cemaziye'l-ahir 1322 / M. 14 Ağustos 1904

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 945

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Yere yatık vaziyette tespit edilen mezar taşının başlığı yok olmuştur. Dikdörtgen formlu gövdenin ön yüzüne, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, ta’lik hatlı kitabe metni işlenmiştir. Yazı ve işçilik kalitesi üst düzeyde olup gövde yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بند آل الاباد	Bend-i ale’l-‘ibâd
غاریاغدیلی پریشان	Garyağdılı Perişân
احمد بابانك روحنه	Ahmed Babanın rûhuna
رضاءً لله تعالى	Rızâen-lillâhi Teâla
الفاتحه	El-Fâtiha
فی ۲ جماذی الاخر سنه ۱۳۲۲	Fî 2 Cemaziye'l-ahir Sene 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
83 cm	26 cm	26 cm	9 cm				

Katalog No: 242

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Tosunoğlu Ali Efendi'nin Kızı Münire Hanım

Tarihi: H. 15 Zilkade 1322 / M. 21 Ocak 1905

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 946-947

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin çiçek buketi şeklinde olduğu anlaşılan tepeliğinden, sadece kök kısmı günümüze gelebilmiştir. Ayrıca şahidenin tüm yüzeyi yosunlaşma neticesinde yeşil renge bürünmüştür. Sağdan sola yükselen satırlar halinde, sıkışık istifle işlenen kitabeyi, dıştan bitkisel bezemeli dar bir kuşak çevrelemektedir. Üst tarafı tepeliğe göre biçimlenen s kıvrımlı, altı yarım daire kemer formuna sahip olan kuşak yüzeyinde; tek iplik düzeninde, s kıvrımlı bir sapın üzerinde ters-düz olarak tekrar eden ikili yaprak dizisi görülür. Etek kısmından kırılmış ayak şahidesi, toprak üzerinde yatık vaziyette durmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki gövdesinin üzeri, sivri kemerli tepelikle sonlanır. Bu şahidede de zamanın getirdiği yüzeysel tahribat çok belirgindir. Ön yüzünde, boyuna gelişen çiçekli dal tasviri yer alır. Sık yapraklı dal üzerinde seçilebilen dört yapraklı basit çiçek motiflerinin haricinde, yüzeyi tamamen aşınmış halde, gül olması muhtemel dairesel formlu iri çiçekler de görülebilmektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اوکسوز ایتدی ایکی قرداشن و جکر پارەلرین	Öksüz etdi iki kardaşın ve ciğer pârelerin
...اولورم نرینك نالەلری عرشه رسا	(Tahrip)olur her birinin nâleleri arşa resâ
ایلسون ... تحمك اعطا	Eylesün (tahrip) tahmil-i i'tâ
طوسون اوغلی علی افندینك	Tosunoğlu Ali Efendinin
کریمەسی منیره خانمك روحنه فاتحه	Kerîmesi Münire Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ١٥ ذی القعده سنه ١٣٢٢	Fî 15 Zilkade Sene 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
105 cm	27 cm	31 cm	8 cm	66 cm	21 cm	24 cm	6 cm

Katalog No: 243

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Telgraf Çavuşlarından Hafız Ali Oğlu Ali Ağa

Tarihi: H. Zilhicce 1322 / M. 24 Şubat 1905

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 948

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler betonarme harç ve pirketlerle yapılmış, muhdes mezarın iki tarafına dikilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu levha şeklindeki baş şahidesinin üzerinde, Hamidî kalıplı fes başlık bulunmaktadır. Bozuk bir sülüsle yazılmış kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek abartma tekniğinde işlenmiştir. Dikdörtgen formlu ayak taşı sade olup üzeri yarım daire kemerli tepelikle sonlanmaktadır.

KİTABE	
فی ۱۹ ذی الحجه سنه ۱۳۲۲	19 Zilhicce Sene 1322
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایلین اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eyleyen ihvân
ایدەلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fâtiha ihsân
اقجه شهر تلغراف چاوشلرندن	Akçaşehir telgraf çavuşlarından

حافظ علی اوغلی علی اغانك روحنه	Hafız Ali oğlu Ali Ağanın rûhuna
الفاتحه	El-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
85 cm	30 cm	34 cm	9 cm	82 cm	27 cm	29 cm	5 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
52 cm	140 cm	200 cm

Katalog No: 244

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali Oğlu Hayri Efendi'nin Kızı ve Hacı İzzet Oğlu Osman'ın Eşi Fatma Seher Hanım

Tarihi: H. 17 Cemaziye'l-evvel 1325 / R. 15 Haziran 1323 / M. 28 Haziran 1907

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 949

İnceleme Tarihi: 06.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu şahidenin başlığı kayıptır. Fakat şahidenin omuzlarını örten akant yaprakları, daha önceki örneklerinden hareketle çiçek buketi şeklinde başlığa sahip olduğunu göstermektedir. Kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halindedir. İlk ve son satır oval çerçeveler içerisinde olup

diğer satırlar cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Kitabede merhumenin genç yaşta hastalık sonucu vefat ettiği dile getirilmektedir. Başlığı dışında bezeme unsuru bulunmamaktadır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
آه ایله زار قیله رق تازەلیکمه طویمدم	Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım
چارسز بر درده دوشدم برعلاجین بولمادم	Çaresiz bir derde düştüm bir ilacın bulmadım
یاقدی یاندردی وجودم شهرینی قهر ا لم	Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem
کل کبی صولدم جهاندە نه اولدیغم بیلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
مرحوم حاجی علی اوغلی حیری افندی	Merhûm Hacı Ali Oğlu Hayri Efendi
کریمەسی و حاجی عزت اوغلی عثمان	Kerimesi ve Hacı İzzet oğlu Osman
زوجەسی فاطمه سهر خانمك روحنه فا...	Zevcesi Fatma Seher Hanımın rûhuna Fâ(tiha)
فی ۱۷ ... سنه ۱۳۲۵ ی ۱۵ ... سنه ۱۳۲۳	Fî 17 (Tahrip) Sene 1325 Fî 15 (Tahrip) Sene 1323

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
82 cm	25 cm	31 cm	9 cm				

Katalog No: 245

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Lütfullah Oğlu Kadri Usta'nın Kızı Nâile Hanım

Tarihi: H. 28 Safer 1328 / M. 11 Mart 1910

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 950

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde kadın mezarından kalma baş şahidesidir. Şahide atıl durumda yere uzanmış şekilde tespit edilmiştir. Mezar taşının gövde formu, geç dönemde ortaya çıkan iki yanı S kıvrımlı, armudî tiptedir. Tepelik kısmı tanımlanamayacak derecede kırılmış ve tahrip olmuştur. Gövdenin de etek kısmının alt tarafı kayıptır. Etek kısmında, ortadaki (kırılmış) motifin iki yanından çıkan simetrik üçlü yaprak dizileri, gövdenin kenarlarını sararak bel hizasına kadar uzanmaktadır. Kitabe dizeleri, düz satırlar halinde taʿlik hatla yazılmıştır. Kitabenin başlangıç ifadesi, yan yana sıralanan üç gülbezeğin iki tarafına işlidir. Bir kısmı tahrip durumdaki gövdenin tepe noktasında, çelenk motifinin hatları seçilebilmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
نوجوانم اوجدی جنت باغنه	Nevcivânım uçdu cennet bağına
فراقی قلدی والدینك جاننه	Firâkı kaldı valideynin canına
لطف الله اوغلی قدری اوسته کریمه‌سی	Lütfullah oğlu Kadri Usta kerimesi
مرحومه نایله خانمك روحنه فاتحه	Merhûme Nâile Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ۲۸ سفر الحیر سنه ۱۳۲۸ ۱۲ سنی	Fî 28 Saferü'l-hayr Sene 1328 12 Se Nun Ye

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
54 cm	32 cm	24 cm	8 cm				

Katalog No: 246

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Şişmanoğlu Mehmed Çavuş'un ve Kara Hasan'ın Kızı Esma Hanım

Tarihi: H. Eylül 1327 / M. Eylül-Ekim 1911

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 951-952

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Baş taşının dikdörtgen formlu gövdesinin üst tarafı, dışa kavisli üç dilim halindedir. Gövde ile birleştiği kısmında görülebilen yapraklardan, kayıp başlığının çiçek buketi şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Taʿlik hatlı kitabesi, bölgedeki genel uygulamanın aksine düz satırlar halinde işlenmiştir. Ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde olup üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanmaktadır. Taşın ön yüzünde, kulpsuz bir vazodan çıkan çiçekli dal tasviri yer alır. S kıvrımı yaparak boyuna gelişen dal üzerinde, sık yapraklar ile stilize gülü andıran dört çiçek motifi görülmektedir. Her iki şahide de yüksek kabartma tekniğindedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fâtiha ihsân
شیشمان اوغلی محمد چاویشك	Şişmanoğlu Mehmed Çavuşun
زوجەسی و قره حسن کریمەسی	Zevcesi ve Kara Hasan kerimesi
اسما خانمك روحنه فاتحه	Esma Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ... ایلول سنه ۱۳۲۷	Fî (tahrip) Eylül Sene 1327

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

80 cm	28 cm	32 cm	10 cm	88 cm	25 cm	34 cm	8 cm

Katalog No: 247

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 953

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş taşı parçasıdır. Dikdörtgen formlu gövdenin alt tarafı ve tepeliği büyük ölçüde kayıp halde günümüze gelebilmiştir. Yalnız görülebilen kök kısmından çiçek buketi şeklinde başlığı olduğu anlaşılmaktadır. Gövdenin etrafı taşkın bir silme ile çerçeveli olup üstten kitabeyi kuşatan kısmı üç dilimlidir. İnce işçiliği ile dikkat çeken şahidenin manzum kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اه نه یازق اولدی بکا کنجلکمه طویمدم	Ah ne yazık oldu bana gençliğime doymadım
چارهسز درده دوشدم دفه امکان بولمدم	Çaresiz derde düştüm def'e imkân bulmadım
...دردی وجودم شهرینی قهر ا لم	(Tahrip)dırdı vücudum şehrini kahr-ı elem
... بیلمدم	(Tahrip)bilmedim
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

49 cm	**Alt**	**Üst**	8 cm		**Alt**	**Üst**	
	31 cm	33 cm					

Katalog No: 248

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Mustafazâde Hafız Efendi'nin Eşi ve Abdülrahim Efendi'nin Kızı Zühriye Hanım

Tarihi: H. 1332 / R. 29 Mart 1330 / M. 11 Nisan 1914

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 954

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Şahide, ayak kısmından kırık olup yerde uzanmaktadır. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzeri, yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. Yerel bir ustanın ürünüdür. Bozuk bir sülüsle yazılı kitabe metni, sağdan sola yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Tarih ibaresi, kitabenin ilk ve son satırında, iki farklı takvime göre verilmiştir. Şahide bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
سنه ۱۳۳۲	Sene 1332
هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم ترزی مصطفی	Merhûm Terzi Mustafa
زاده حافظ افندی	Zâde Hafız Efendi
زوجه‌سی و ابد الرحیم	Zevcesi ve Abdülrahim
افندی کریمه‌سی زهریه	Efendi Kerimesi Zühriye
خانمك روحیچون	Hanımın rûhiyçün
فاتحه سنه ۱۳۳۰	Fâtiha Sene 1330

٢٩ مرت	29 Mart

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
82 cm	**Alt**	**Üst**	5 cm		**Alt**	**Üst**	
	25 cm	26 cm					

Katalog No: 249

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hoca İbrahim Oğlu Osman'ın Oğlu Mustafa Efendi

Tarihi: H. 1333 / R. 1331 / M. 1915

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** Kayıp

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 955-956

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesi, ayak kısmından kırılmış olup zemine yatık vaziyette tespit edilmiştir. Boyun kısmının üzerinde olması gereken başlığı da kayıptır. Sülüs hatlı kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabenin başında ve sonunda iki farklı takvime göre verilmiş tarih ibarelerinin yanında, zeytin dalını andıran basit motifler vardır. Kitabede vefat sebebi çiçek hastalığı belirtilmiştir. Baş taşının hemen yanında duran ayak taşının, alttan yaklaşık üçte ikilik kısmı sağlam kalabilmiştir. Yüzeyinde görülebilen gül dalı tasvirinin işçiliği, baş taşına göre çok daha üst düzeydedir. Bu nedenle iki mezar taşının aynı mezara ait olduğuna kuşku ile yaklaşmak gerekir.

KİTABE

هوالباقی	Hüve’l-bâki
سنه ۱۳۳۳	Sene 1333
قل شفاعت یا محمّد مصطفی	Kıl şefâat yâ Muhammed Mustafa
جیجتکدان وفات ایدن مرحوم	Çiçekden vefât eden merhum
حواجه ابراهیم االوغلی عثمانك	Hevace İbrahim oğlu Osmanın
مخدومی مصطفی افندینك	Mahdumu Mustafa Efendinin
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
سنه ۱۳۳۱	Sene 1331

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
93 cm	33 cm	34 cm	10 cm	48 cm	26 cm	29 cm	8 cm

Katalog No: 250

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Ahmetoğlu Rasim’in Oğlu Ahmet Ağa

Tarihi: H. 7 Recep 1333 / M. 21 Mayıs 1915

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 957

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma, kırık baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu taşın, belden aşağısı kayıptır. Yerel nitelikli örneklerdendir. Bozuk bir sülüsle yazılmış kitabenin tarih satırı, yarım daire kemer biçiminde nihayetlenen alınlık

yüzeyine işlenmiştir. Görülebilen diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
۷ رجب سنه ۳۳۳	7 Receb Sene (1)333
احمد اخلی راسم	Ahmed Oğlu Rasim
مخدومی احمد اغانك	Mahdumu Ahmed Ağanın
روحنه ...	Rûhuna (Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
42 cm	27 cm	27 cm	7 cm				

Katalog No: 251

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Davud Oğlu Hacı Cemal'in Kızı (…)

Tarihi: R. 18 Şubat 1332 / M. 18 Şubat 1917

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 958

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Alt kısmından kırılan şahide yere yatık vaziyettedir. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzeri yarım daire kemer biçiminde sonlanır. Yerel bir usta tarafından şekillendirilen şahidenin alınlık yüzeyinde, kazıma tekniği ile simetrik olarak işlenmiş, basit birer çiçek dalı görülmektedir. Kitabenin hat sanatı açısından değeri yoktur. İlk

satırda verilen tarih ibaresinin üzeri, yanlardan içbükey kavis yaparak orta kısımda birleşir. Diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir.

KİTABE	
سنه ۱۳۳۲ فی ۱۸ شباط	Sene 1332 fî 18 Şubat
باقمه صوچمك چوقلغنه	Bakma suçumun çokluğuna
روز جزاده باغشله	Rûz-ı cezâda bağışla
بنی ...	Beni Ahmed? (tahrip)
داود اوغلی حاجی	Davud oğlu Hacı
جمال کریمەسی ...	Cemal kerimesi (tahrip)
…	(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
65 cm	**Alt**	**Üst**	4 cm		**Alt**	**Üst**	
	21 cm	23 cm					

Katalog No: 252

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Orman Memuru Hacı Muhammed Efendi'nin Eşi Emine Hanım

Tarihi: H. 16 Safer 1336 / R. 3 Kânun-ı evvel 1333 / M. 1 Aralık 1917

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 959

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen

levha biçiminde olup sivri kemerli tepelikle sonlanır. Ayak taşı sadedir. Baş taşının tüm yüzeyini kaplayan kitabesi, gövdenin hantal yapısı ile tezat oluşturacak nitelikte işçilik ve yazı kalitesine sahiptir. Düz satırlar halinde yazılan metninde, satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Yalnız iki farklı takvime göre tam tarihin belirtildiği son satırın alt tarafı, ortada birleşecek şekilde içe doğru kavislidir. Şahide yüzeyinde bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
فنادن بقايه ايلدى رحلت	Fenâdan bekâya eyledi Rıhlet
ايده حاق قبرينى روضهٔ جنّت	Ede Hak kabrini ravzâ-i cennet
اقچه شهر اورمان	Akçaşehir Orman
مأمورلرندن حاجى	Memurlarından Hacı
منلادك سيّد محمّد افندى	Molladan Seyyid Muhammed Efendi
زوجهسى امينه خانمك	Zevcesi Emine Hanımın
روحيچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fatiha
فى ١٦ صفر سنه ١٣٣٦ و فى ٣ كانون اول سنه ١٣٣٣	Fî 16 Safer Sene 1336 ve Fî 3 Kânun-ı evvel Sene 1333

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
81 cm	21 cm	27 cm	9 cm	70 cm	23 cm	28 cm	9 cm

Katalog No: 253

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Terzi Tevfîk Usta'nın Eşi Fatma

Tarihi: H. 1340 / M. 1921-22

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 960

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Ayak kısmının başlangıcından kırık ve bel hizasından ikiye ayrılmış halde tespit edilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu şahidenin üzeri yarım daire biçiminde nihayetlenir. Yerel nitelikli şahidenin dört satırlık kitabesi, alınlık başlangıcından gövde yarısına kadar olan yüzeye, alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. İlk satırdan verilen tarih ibaresi, bir hayli aşınmış durumdadır. Kitabenin hemen altında, kazıma olarak işli üç yaprak motifi bulunmaktadır.

KİTABE	
... سنه ١٢٤٠	(Tahrip) Sene 1340
مرحوم ترزى توفيك	Merhûm Terzi Tevfîk
اوسته زوجه‌سى	Usta zevcesi
فاطمه روحنه فاتحه	Fatma rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
83 cm	28 cm	31 cm	7 cm				

Katalog No: 254

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mollazâde Fahri Efendi'nin Kızı ve Ömer Lutfi Efendi'nin Eşi Zehra Hanım

Tarihi: R. 15 Mart 1339 / M. 15 Mart 1923

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 961

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzeri, sivri kemerli tepelikle sonlanır. Düz satırlar halinde işlenen kitabenin yan çerçeveleri, üstte dilimli kemer formuna dönüşerek serlevhayı kuşatır. Kitabede ölümün zamansızlığına atıfla dünya hayatının bu bilinçle geçirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ta’lik hatlı yazının harfleri kaba yapılı olup işçiliğin orta seviyede olduğu söylenebilir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
نظر ايله دقت قيل شو مزارم طاشنه	Nazar eyle dikkat kıl şu mezarım taşına
عقل ايسك غافل اولمه عقلنى ال با شنه	Akîl isen gafil olma aklını al başına
صالنوب كزرايدم باق نلر كلد ى باشمه	Salınub gezer idim bak neler geldi başıma
كنج ياشمده كور نلر كلد ى باشمه	Genc yaşımda gör neler geldi başıma
حاجى منلا زاده فخرى افندى	Hacı Mollazâde Fahri Efendi
كريمەسى و عمر لطفى افنديڭ	Kerimesi ve Ömer Lutfi Efendinin
زوجەسى زهرا خانمڭ روحنه فاتحه	Zevcesi Zehra Hanımın rûhuna Fâtiha
فى ١٥ مارت سنه ١٣٣٩	Fî 15 Mart Sene 1339

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
93 cm	24 cm	33 cm	9 cm				

Katalog No: 255

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Davud oğlu Derviş Mehmed'in Oğlu Hacı Cemâl Usta

Tarihi: R. 1 Ağustos Sene 1339 / M. 1 Ağustos 1923

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 962

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindedir. Sarıklı fes olarak tanımlanabilecek başlığında, Azizî kalıplı fesin üzerininin yaklaşık üçte ikisini örtecek şekilde bir sıra sarıkla sarıldığı görülmektedir. Düz satırlar halinde yazılan kitabenin hat estetiği ve işçilik kalitesi, bundan öncekiler gibi belirli bir seviyeye işaret etmektedir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بیلنمز بر درده دوشدم کیمسه بیلمز دردیمی	Bilinmez bir derde düştüm kimse bilmez derdimi
مکر یزدان عالم بویله قیلمش مقدراتمی	Meğer Yezdân-ı Âlem böyle kılmış mukadderâtımı
روز محشرده عفو بویورسون بنم تقسراتمی	Rûz-ı mahşerde afv buyursun benim taksirâtımı
داوود اوغلی درویش محمد مخدومی	Davud oğlu Derviş Mehmed mahdumu
حاجی جمال اوستەنك روحنه	Hacı Cemâl Ustanın rûhuna
الفاتحه ١ اغستوس سنه ١٣٣٩	El-Fatiha 1 Ağustos Sene 1339

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
85 cm	Alt	Üst	8 cm		Alt	Üst	
	24 cm	30 cm					

Katalog No: 256

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Mustafazâde Sâfî Bey'in Kızı ve Hopalızâde Ömer Efendi'nin Eşi Raziye Hanım

Tarihi: 1 Haziran 1940

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 963

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarına ait baş şahidesidir. Gövdesinin üst kısmından çaprazlama ve ayak kısmının başlangıcından kırılmış şekilde atıl durumdadır. Geç Osmanlı döneminde ortaya çıkan armudî formlu mezar taşlarından olup oldukça zarif bir görünüme sahiptir. Taʿlik hatlı olarak Osmanlı Türkçesi ile yazılan kitabesii çerçeveli düz satır haline, yüksek kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabeyi dıştan, oldukça plastik etkili bitkisel bir kuşak çevreler. Gövde formuna göre gelişen akant yapraklarından oluşan kompozisyon, birer sıra içe ve dışa kıvrılan helezoni kıvrım ve çiçeklerle zenginleştirilmiştir.

KİTABE	
...	(Tahrip)
... مصطفى زاده	(Tahrip)Mustafazâde
صافى بك كريمەسى	Sâfî Beğ kerimesi
حوبەلى زاده عمر افندى زوجەسى	Hopalızâde Ömer Efendi Zevcesi
رازيه خانمك روحنه فاتحه	Râziye Hanımın rûhuna Fâtiha

١ حزران ١٩٤٠	1 Haziran 1940

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
46 cm	**Alt**	**Üst**	9 cm		**Alt**	**Üst**	
	35 cm	29 cm					

Katalog No: 257

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 964

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezara ait bezemeli ayak taşıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu gövdenin üzeri, üçgen biçiminde sonlanmaktadır. Gövde yüzeyinde, kazıma tekniğinde işlenmiş servi motifi yer alır. Ortası dağı andıran üç dilimli bir altlık üzerinde yükselen servinin yüzeyi, gövde formuna bağlı olarak yukarıya doğru daralan sıralı lale motifleriyle detaylandırılmıştır. Gövdenin ucu, sola doğru kıvrılarak sonlanmaktadır.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

				125 cm	24 cm	36 cm	7 cm

Katalog No: 258

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) : - **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 965

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Bezemeli ayak taşı parçasıdır. Etek kısmından kırık olup zemine yatmış halde tespit edilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha biçiminde ve üçgen tepelikli mezar taşının yüzeyi, boydan boya uzanan servi motifi ile bezelidir. Yukarıya doğru daralan gövde yüzeyi, sıralı lale motifleri ile oluşturulmuş olup uç kısmı sola doğru kıvrıktır. Kat. No. 185 ve 257'deki örneklerle tamamen aynı üslupta tasvir edilmiştir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				73 cm	29 cm	32 cm	9 cm

Katalog No: 259

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 966

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Atıl halde tespit edilmiş bezemeli ayak taşıdır. Dikdörtgen formlu taşın tepesi ve yan kenarları, büyük ölçüde harap durumdadır. Yüzeyinde boydan boya gelişen hurma ağacı tasviri yer alır. Tahribattan dolayı bezemenin tamamı izlenememektedir. Sağ yanında sağlam kalmış bir hurma üzerindeki meyveler, üçerli dört sıra halindedir. Bunun alt tarafında da simetrik kıvrımlı dalların izleri belli olmaktadır.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				125 cm	21 cm	24 cm	12 cm

Katalog No: 260

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 967

Çizim No:

İnceleme Tarihi:

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Mermer malzemeden imal edilmiş bezemeli ayak taşıdır. Zamanla alt kısmından kırılmış olan mezar taşının, o haliyle sonradan toprak üzerine dikildiği anlaşılmaktadır. Gövde formu dikdörtgen olmakla birlikte yan kenarları dalgalı bir hatta sahiptir. Gövdenin üzerinde, yelpaze biçiminde açılmış sıralı akant yapraklarından oluşan bitkisel bir tepelik bulunmaktadır. Gövde yüzeyi, kıvrımlı dal kompozisyonu ile hiç boşluk kalmayacak şekilde bezelidir. Kompozisyon üstten, kenarlar gibi dalgalı bir şeritle sınırlandırılmış, böylelikle oluşan köşelere de helezoni kıvrımlı küçük birer dal işlenmiştir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				80 cm	32 cm	32 cm	12 cm

Katalog No: 261

Bulunduğu Yer: Orhangazi Okulu Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 968-969

İnceleme Tarihi: 07.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Bezemeli ayak taşıdır. Toprak (yığma) mezara ait olup yere uzanmış halde tespit edilmiştir. Baş taşı kayıptır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki taşın üzeri, sivri kemer formunda nihayetlenmektedir. Gövde yüzeyi, boyuna gelişen salkımlı asma dalı ile bezenmiştir. S

kıvrımı yaparak gövde yüzeyini büyük ölçüde kaplayan dal üzerinde görülen, dilimli zarif asma yapraklı ve iki üzüm salkımının dışında, bazı motiflerin ucundan sarkan kıvrık kurdelalar göze çarpmaktadır. Kompozisyon dıştan, alt tarafı yarım daire biçimli düz bir silme içerisine alınmıştır.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				155 cm	26 cm	31 cm	10 cm

3.5.2.6. Osmaniye Mezarlığı

Katalog No: 262

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nin Annesi Fatma Hanım

Tarihi: H. 1308 Recep Ayı / M. Şubat-Mart 1891

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Güneş Tepelik **(Ayak ş.)** Güneş Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 970-972

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler yığma tekniğinde taşlarla örülü geniş mezarın ikin ucunda, dikdörtgene yakın blok taşların üzerine dikilidir. Yalnız ayak taşı, kaidesiyle birlikte mezarın içine devrilmiştir. Şahidelerin gövde ve tepelik formları, birbirinin aynıdır. Dikdörtgen formlu gövdelerin üst kısımları, dalgalı bir hatla nihayetlenir. Tepelikleri ise "güneş tepelik" olarak adlandırılan tiptedir[210]. Merkezdeki küçük gülbezekten çıkan ışın kolları biçimindeki

[210] Halit Çal. "Türkiye Mezar Taşı Tipleri 1: Güneş Tepelikliler", *Belleten*, 85/303, (2021), s. 645-689.

tepeliğin iki yanında, şahidenin kenarlarına doğru uzanan C kıvrımlı birer yapraklı dal yer alır. Baş şahidesinin kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılmıştır. Bezemeli ayak taşının yüzeyinde, vazodan çıkan sitilize bahar dalı tasviri yer alır. Yüksek kabarma tekniğinde işlenen şahidelerin tepelik ve motif yüzeylerinde, ayrıca eğri kesim uygulandığı görülmektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
دریغا کچدی عمرم حسریا آه و فغان اولسون	Dirîga geçdi ömrüm hasretâ âh u figân olsun
خدابك فیض لطفیله مزارم کلستان اولسون	Hüdânın feyz-i lütfuyla mezârım gülistân olsun
الچکوب بو فنەدن عزم عقبا ایلەدم شمدی	El çeküb bu fenâdan azm-i ukbâ eyledim şimdi
چاره نه عمرم توکنمش عزیزم روحم روان اولسون	Çâre ne ömrüm tükenmiş azîzim rûhum revân olsun
حاجی احمد زاده حاجی احمد افندینك	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendinin
والیدەسی فطمه حانمك روحنه فاتحه	Vâlidesi Fatma Hanımın rûhuna Fâtiha
فی سنه ۱۳۰۸ رجب شریف	Fî sene 1308 Receb-i Şerîf

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	30 cm	32 cm	11 cm	104 cm	26 cm	28 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
44 cm	126 cm	235 cm

Katalog No: 263

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Hopalı Kürtzâde Arslan Ağa'nın Oğlu Mehmed Kamil

Tarihi: H. 30 Ramazan 1315 / M. 22 Şubat 1898

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 973-974

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Hafifçe yana eğilmiş halde duran baş şahidesinin sol üst köşesinde de kısmi malzeme kaybı söz konusudur. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzerinde, Hamidi kalıplı fes başlık yer alır. Kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halinde yazılmış, satırlar cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Ayak taşı dikdörtgen formlu ve sivri kemer alınlıklıdır. Yüzeyinde, alçak kabartma olarak işlenmiş, S kıvrımı yaparak boyuna gelişen basit görünüşlü çiçekli dal tasviri yer alır.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
بن بر قوش ایدم اوچدم یوادن	Ben bir kuş idim uçtum yuvadan
اجل بنی آیردی آنادن بابادن	Ecel beni ayırdı anadan babadan
اونتماین بنی خیر دعادن	Unutmayın beni hayır duadan
شفاعت دیلرم سزلره خدادان	Şefâat dilerim sizlere Hüdâdan
اقچه شهرك ژاندارمه ضابطه	Akçaşehrin Jandarma Zabıta
یاوری حوبه‌لی کورت زاده ارسلان	Yâveri Hopalı Kürtzâde Arslan
اغانك محدومی محمد کا..ك روحنه	Ağanın mahdumu Mehmed Kâmilin? rûhuna
الفاتحه فی ۳۰ رم... سنه ۱۳۱۵	El-Fâtiha fî 30 Ramazan Sene 1315

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

77 cm	22 cm	24 cm	7 cm	42 cm	20 cm	20 cm	6 cm

Katalog No: 264

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Kırımlı Osman Nurettin Efendi

Tarihi: H. 1 Zilkade 1318 / M. 20 Şubat 1901

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)**

Fotoğraf No: 975

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesidir. Kızı Fatma Hanım'ın mezarının (Kat. No. 272) yanında, tek parça ve yere yatık halde tespit edilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde, üzeri sarık başlıklıdır. Sekiz satırlık kitabesi, düz satırlar halinde taʿlik hatla yazılmıştır. Yüzeyinde bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالحلاق الباقى	Hüve'l-hallâkü'l-bâki
سبب ايجاد كاءنات عليه اكمال التيات	Sebeb-i icâd-ı kâinât aleyhi ekmelü't-tahiyyât
افندمز حضرتلرينك منت خليله	Efendimiz Hazretlerinin minnet-i celile-i
رسالت پناهيلرينه تبعاً ايكى دفعه	Risâlet-penâhilerine teb'an iki def'a
ترك دار و ديار ايدن مهاجرتندن	Terk-i dâr u diyâr eden muhâcirînden
مرحوم قريملى عثمان نور الدّين افندينك	Merhûm Kırımlı Osman Nureddin Efendinin
مرقديدر روحنه رضاءً لله الفاتحه	Merkadıdır rûhuna rızâen-lillâh el-Fâtiha
تاريخ ارتحالى فى غره ذى القعده سنه ١٣١٨	Târîh-i irtihâli fî gurre-i Zilkade Sene 1318

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
126 cm	Alt	Üst	8 cm		Alt	Üst	
	30 cm	34 cm					
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
61 cm		150 cm		270 cm			

Katalog No: 265

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Batumlu Hacızâde Ömer Efendi'nin Oğlu Halim Efendi

Tarihi: R. 1 Nisan 1317 / M. 14 Nisan 1901

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 976-977

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Mezarın çerçevesi iki sıra halinde blok taşlarla oluşturulmuş olup yan yana iki mezar boyutundadır. Üzerinde dikili vaziyette tek bir baş taşı günümüze gelebilmiştir. Şahide, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçiminde ve üzeri fes başlıklıdır. Yüksek kabartma olarak işlenen taʿlik hatlı kitabesi, cetvellerle bölünmüş düz satırlar halindedir. Farklı olarak serlevha, oval formlu çerçeve içerisine alınarak vurgulanmıştır. İnce işçiliğe sahip şahide yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
اه نه یازق اولدی بکا کنجلکمه طویمدم	Âh ne yazık oldu bana gençliğime doymadım
چارهسز درده دوشدم دفه امکان بولمدم	Çaresiz derde düştüm def'e imkân bulmadım
یاقدی یاندردی وجودم شهرینی قهر ا لم	Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem

كل كبى صولدم جهانده نه اولديغم بيلمدم	Gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim
باطملى حاجى زاده عمر افنديك	Batumlu Hacızâde Ömer Efendinin
مخدومى حاليم افنديك روحنه فاتحه	Mahdumu Halim Efendinin rûhuna Fâtiha
فى ١ نسن سنه ١٣١٧	Fi 1 Nisan Sene 1317 (14 Nisan 1901)

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	23 cm	29 cm	7 cm				
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
42 cm		250 cm		295 cm		

Katalog No: 266

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Şirinzâde Ömer Efendi

Tarihi: H. 1319 / M. 1901-1902

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 978-980

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler, açık sanduka tipinde yapılmış betonarme mezarın iki tarafına dikilmiştir. İkisi de yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin üzerinde Hamidî kalıplı fes başlık bulunmaktadır. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan

sola doğru yükselen satırlar halindedir. Serlevha ve tarih satırı oval çerçevel içerisinde olup diğer satırlar cetvellerle bölünmüştür. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı, ters yerleştirilmiştir. Gövde yüzeyi, bitkisel bezeme ile tezyin edilmiştir. En altta stilize edilmiş laleden çıkan iki gül dalı, S kıvrımı yaparak birbiri içerisinden geçmekte ve bu yolla gövde yüzeyini dolgulamaktadır. Şahideler yüksek kabartma tekniğinde işlenmişlerdir. Ayak taşının işçilik düzeyi, baş taşına göre oldukça geri planda kalmaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحیمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fatiha ihsân
مرحوم و مغفور شیرین زاده	Merhûm ve mağfur Şirinzâde
عمر افندینك روحی ایچون	Ömer Efendinin rûhi içün
رضاءً لله تعالی الفاتحه	Rızâen-lillâhi Teâla el-Fâtiha
سنه ۱۳۱۹	Sene 1319

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	28 cm	35 cm	9 cm	80 cm	23 cm	29 cm	8 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik			**En**		**Boy**		
65 cm			140 cm		200 cm		

Katalog No: 267

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Emir Hacı Oğlu Osman Ağa

Tarihi: R. 2 Temmuz Sene 1322 / M. 15 Temmuz 1906

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 981-982

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler merhumun ahfadı tarafından 2013 yılında yaptırılan açık sanduka görünümlü betonarme mezarın iki tarafına dikilmiş, ayak taşının önüne de bunu bildiren Latin harfli kitabe yerleştirilmiştir. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha görünümlüdür. Baş taşı sarık başlıklıdır. Örfî tipteki gibi yanlardan hafifçe şişkin olan başlığın tepesi düz olup üzerindeki sarığı, dışa kavisli üç dilimlidir. Kitabesi, cetvellerle bölünmüş düz satırlar halinde, Taʿlik hatla yazılmıştır. Ayak taşı, yeni mezar yapımı sırasında baş taşına ters olarak yerleştirilmiş, önüne konan koskoca kitabe nedeniyle de gül dalı tasvirli bezemesinin büyük bir kısmı görülememektedir. Şahideler yüksek kabartma tekniğindedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحیمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fatiha ihsân
باطوم مهاجرلرندن اقچه	Batum muhacirlerinden Akça
شهرده مقیم امیر حاجی	Şehirde mukîm Emir Hacı
اوغلی عثمان اغانك	Oğlu Osman Ağanın
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
فی ۲ تموز سنه ۱۳۲۲ ٦٠ سی	Fî 2 Temmuz Sene 1322 60 Sin Ye

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
145 cm	Alt	Üst	8 cm	114 cm	Alt	Üst	8 cm
	27 cm	32 cm			20 cm	25 cm	

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
72 cm	130 cm	205 cm

Katalog No: 268

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Akçaşehir Gümrük Memuru İbrahim Efendi'nin Eşi Mihriye Hanım

Tarihi: H. 7 Safer 1325 / R. 9 Mart 1323 / M. 22 Mart 1907

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 983-984

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Moloz taşlarla örülü mezar çerçevesi, üç-dört mezar alacak genişliktedir. İçerisinde bir kaçının oldukça yaşlı olduğu anlaşılan ağaçlar bulunmaktadır. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen levha şeklindedir. Baş taşının üzerinde yer alan çiçek buketi şeklindeki tepeliği; merkeze konumlandırılmış büyük bir gül ile etrafını çevreleyen yapraklardan müteşekkildir. Çatallanarak ikiye ayrıldığı noktalardan bağlı olan sap kısmının uçları, yapraklara dönüşerek sonlanır. Gövdenin üst kısmında, serlevhanın hemen altına denk gelecek şekilde de beşi bir yerde gerdanlık tasvirinin işlendiği, nesnel bezeme unsuru görülür. Düz satırlar halinde işlenen taʿlik kitabe metninde; sekiz günlük evladını arkasında bırakan Mihriye Hanım'ın kederi, kendi ağzından yazılmış dizelerle dile getirilmektedir. Ayakucundaki mezar taşı, diğeri ile aynı forma sahiptir. Sivri kemer tepelikli taşın gövde yüzeyinde, stilize gül ağacı tasvirinden oluşan bitkisel bezeme yer alır. Lale formlu bir kaseden çıkan ağacın gövdesi dik olarak

tepeye kadar uzanmakta ve en üstte yine lale benzeri bir motifle sonlanmaktadır. Gövdeden iki yana simetrik olarak kıvrılan tek yapraklı saplar ve birer goncanın dışında, en üstte, ana motif konumundaki olan birer gül, boynu bükük şekilde aşağıya dönük tasvir edilmiştir.

KİTABE	
اه ای زایر	Âh Ey Zâir
زوق و صفاسی حیال اولان شو دنیاده	Zevk ü sefâsı hayâl olan şu dünyada
لاتق اولان ایلیك ایتمکدر ابسانه	Lâyık olan iyilik etmekdir insana
بنده سز کبی کزوب یورکن ناکاه	Ben de siz gibi gezüb yürürken nagâh
ساکی ازل صوندی شهادت شربتی بکا	Sâkî-i ezel sundu şehâdet şerbeti bana
یکرمی اوچ یاشنده هم غربتده عزم ایدن خسته	Yirmi üç yaşında hem gurbetde azm eden hasta
بنم ایشته بو قبرده یاتان سکز کونلك لغوسه	Benim işte bu kabirde yatan sekiz günlük loğusa
اقچه شهر کمرك ماءموری ابراهیم	Akçaşehir Gümrük Memuru İbrahim
افندینك سوکیلی زوجه‌سی مهریه	Efendinin sevgili zevcesi Mihriye
خانمك روحنه الفاتحه	Hanımın rûhuna el-Fâtiha
فی ۷ صفر سنه ۱۳۲۵ و فی ۹ مارت سنه ۱۳۲۳ وفاتی اقچه شهرده یوم جمعه	Vefâtı Akçaşehirde yevmi Cuma Fî 7 Safer Sene 1325 ve fî 9 Mart Sene 1323

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
130 cm	24 cm	30 cm	8 cm	117 cm	22 cm	28 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
68 cm	110 cm	330 cm

Katalog No: 269

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nın Kızı Ayşe Hanım

Tarihi: H. 22 Şaban 1325 / M. 30 Eylül 1907

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 985-987

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Mezarın çerçevesi, mezarlıktaki önceki örnekler gibi, plaka biçiminde yassı taşlarla örülerek oluşturulmuştur. Çerçevenin kısa kenarlarına dikilen şahideler; yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçiminde ve çiçek tepelikli olmak üzere birbirinin eşidir. Buket şeklindeki zarif tepeliklerin merkezinde, iri bir gül motifi yer alır. Gülün etrafını çevreleyen çiçeklerin boyutları yukarı doğru küçülmekte, buketi tamamlayan sıralı yapraklar da bu çiçeklerin üzerinde yükselmektedir. Buketin, en altta iki yana çatallanarak gövdenin kenarlarına uzanan sap kısmı, yapraklı bir bağ ile toplanmıştır. Sekiz satırlık taʿlik hatırlı kitabede, sağdan sola doğru yükselen satırların iki ucu yarım daire formlu şeritlerle sınırlandırılmış, satır araları ise düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Baş taşı ile aynı forma sahip ayak taşı, sivri kemer tepelikle sonlanmaktadır. Bitkisel bezeme ile tezyin edilmiş gövde yüzeyinin orta kesiminde, merhumenin eşinin adının zikredildiği, tek satırlık kitabe bulunmaktadır. Bezemeyi oluşturan çiçekli dal tasviri, simetri esasına göre düzenlenmiş olup ayaklı bir vazodan çıkan vaziyette resmedilmiştir. Vazonun yüzeyi, istiridye kabuğu biçiminde dilimlenmiş olup S kıvrımı kulplara sahiptir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen kompozisyonda; şahideye dik olarak uzayan dalın gövdesi ile sap uçlarındaki çiçek ve yaprak yüzeyleri, ayrıca yivlenerek hareketlendirilmiştir.

KİTABE (Baş taşı)	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
حسره تمله والدينم طورمسون قان اغلسون	Hasretimle valideynim durmasun kan ağlasun

كنج ياشمه طويمدم اه بكا هر جان اغلسون	Genc yaşıma doymadım âh bana her can ağlasun
اجيسونلر بكا اقران امثالك جمله سى	Acısunlar bana akrân-ı emsâlin cümlesi
رحم ايدوب كوكده ملكلر يرده انسان اغلسون	Rahm edüb gökte melekler yerde insan ağlasun
حاجى احمد زاده حاجى احمد افنديڭ	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendinin
كريمەسى عايشه خانمڭ روحنه فاتحه	Kerimesi Ayşe Hanımın rûhuna Fâtiha
فى ٢٢ شعبان شريف چهارشنبه سنه ١٣٢٥	Fî 22 Şaban-ı Şerîf Çarşanba Sene 1325

KİTABE (Ayak taşı)	
و حاجى زاده راشد افنديڭ حليلەسى	Ve Hacızâde Râşid Efendinin halilesi

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
120 cm	30 cm	32 cm	11 cm	120 cm	28 cm	31 cm	5 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
48 cm		150 cm		240 cm			

Katalog No: 270

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Karantina Memuru Talat Efendi'nin Kayınvalidesi Rizeli Runat Hanım

Tarihi: H. 1327 / M. 1909

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 988-989

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, kadın mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Mezarın etrafı şu kadar yüksekliğe kadar moloz taşlarla örülerek çerçeve oluşturulmuştur. Buna mukabil taşların bazı yerlerde çevreye ve mezarın içine dağıldığı görülmektedir. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepeliklidir. Yalın olan ayak taşı mezarın üzerine devrilmiş haldedir. Baş taşının yüzeyi alınlıktan itibaren kitabeye ayrılmıştır. Düz satırlar halinde kabartma olarak işlenen kitabede satırlar, cetvellerle bölünmüştür. Farklı olarak alt kısmı kaş kemer biçiminde olan tarih satırı, dua satırıyla birleşiktir. Şahidenin yerel fakat nispeten özenli bir işçiliğe sahip olduğu ifade edilebilir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
اقچه شهر قرانتینه مأموری	Akçaşehir karantina memuru
طلعت افندینك قاتن	Talat Efendinin Kayın
والدەسی ریزەلی رونات	Validesi Rizeli Runat
خابنك روحیچون	Hanımın rûhiyçün
الفاتحه	El-Fâtiha
سنه ۱۳۲۷	Sene 1327

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
74 cm	24 cm	26 cm	5 cm	50 cm	24 cm	25 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
37 cm		170 cm		260 cm			

Katalog No: 271

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi

Tarihi: H. 7 Rabiu'l-ahir 1327 / R. 14 Mayıs Sene 1325 / M. 28 Nisan 1909

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 990-991

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarı olup Kat. No. 269'daki Ayşe Hanım'ın babasına aittir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimindeki baş taşının üzerinde, örfî sarıklı başlık yer alır. Başlığın sarığı, diyagonal sarılmış dört dilim halindedir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi talik hatlıdır. Dünya hayatının faniliği ve Hacı Ahmet Efendi'nin cömertliğinin dile getirildiği uzun kitabenin düzeni ile sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının çiçekli dal tasvirinden oluşan bezemesi, kızınınki ile aynı özellikleri sergilemektedir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-Hayyü'l-bâki
اولیجق فرمان حق استر اجابت دعوته	Olıcak fermân Hâk ister icâbet dâvete
امرینه مطیع اولنلر جمله ایررلر عزته	Emrine muʿti olanlar cümle irerler izzete
عزم ایدوب کتدی بقا ملکنه بر مرد سنیح	Azm edüb gitdi bekâ mülküne bir merd-i senîh
الچکوب فانی جهاندن ایردی قرب رحمته	Elçeküb fâni cihândan erdi kurb-ı rahmete
حانەسنده نیجه کیمسه ال صوناردی نعمته	Hânesinde nice kimse el sunardı nimete
لازستانسن هجرت ایدوب بوراده	Lazistandan hicret edüb burada
مدفون بولنان حاجی احمد زاده حاجی	Medfûn bulunan Hacı Ahmedzâde Hacı
احمد افندی روحنه الفاتحه	Ahmed Efendi rûhuna el-Fâtiha
فی ۷ ربیع الاخر سنه ۱۳۲۷ فی ١٤ مایس سنه ١٣٢٥	Fî 7 Rabiu'l-ahir Sene 1327 Fî 14 Mayıs Sene 1325

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
133 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm	140 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm
	30 cm	34 cm			27 cm	34 cm	
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
44 cm		130 cm		270 cm			

Katalog No: 272

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Kırımlı Osman Nurettin Efendi Kızı ve Fatih Merkez Rüştiyesi Muallimi Abdullah Efendi'nin Annesi Fatma Hanım

Tarihi: H. 6 Şaban 1327 / M. 23 Ağustos 1909

Malzeme: (Baş ş.) Mermer **(Ayak ş.)** Taş

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 992-993

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Üstü açık mezarın etrafı iki-üç sıra iri moloz taşlarla çerçevelenmiş olup çoğu taşı çevreye dağılmış durumdadır. Şahideler dikdörtgen formludur. Üzerinde çiçek buketi şeklinde tepeliği bulunan baş şahidesinin taʿlik hatlı kitabesi, düz satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabeden, merhumenin bölgenin ileri gelen ailelerinden birine mensup olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum şahidenin işçiliği ve yazı kalitesinde de kendini göstermekle birlikte tamamen başkent üslubunu yansıttığı söylenemez. Üst kısmı yarım daire kemer biçiminde sonlanan ayak şahidesi, doğa taştan biçimlendirilmiş olup yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE

هوالحلاق الباقی	Hüve'l-hallâku'l-bâki
مرحوم قریملی عثمان نورالدّین	Merhûm Kırımlı Osman Nureddin
افندینك حلیلەسی و فاتح مرکز رشدیەسی	Efendinin halilesi ve Fatih Merkez Rüşdiyesi
معلم اولی ابد لله افندینك	Muallim-i evveli Abdullah Efendinin
والدەسی صالحات امتدن	Validesi salihât-ı ümmetden
فاطمه خانمن مرقدیدر روحنه	Fatma Hanımın merkâdıdır rûhuna
رضاءً لله الفاتحه	Rızâen-lillâh el-Fâtiha
تاریخ ارتحالی فی ٦ شعبان المعظم سنه ١٣٢٧	Târîh-i irtihâli fî 6 Şabanü'l-Muazzâm Sene 1327

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
95 cm	27 cm	29 cm	7 cm	90 cm	28 cm	30 cm	5 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
30 cm		150 cm		210 cm		

Katalog No: 273

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Rizeli Mustafa Reis

Tarihi: H. 1333 / M. 1914-15

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 994-995

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Taş malzemeden imal edilmiş şahideler ağaca yaslanmış halde, yan yana tespit edilmiştir. Dikdörtgen formlu ve üzeri yarım daire kemer tepelikli şahidelerden, baş taşının yüzeyinde çatlaklar ve yosunlaşmanın getirdiği tahribat izleri görülebilmektedir. Taşların estetik değeri azdır. Baş şahidesinin kitabesi, alçak kabartma olarak ve bozuk bir yazıyla işlenmiştir. Kitabesinden merhumun denizci olduğu anlaşılmaktadır. Tarih ibaresi ilk satırda verilmiştir. Satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Yalnız ilk ve son satırın çerçeveleri, yan kenarlarına üçgenler eklemek suretiyle çokgene dönüştürülmüştür. Ayak taşına işlenen yapraklı dal benzeri tasvir de oldukça kaba görünüşlüdür. Simetriğe yakın bir anlayışla işlenmiştir.

KİTABE	
سنه ۱۳۳۳	Sene 1333 (1914/15)
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکا	Bugün bana ise yarın sana-
در ریزەلی قالقاوان زاده	dır Rizeli Kalkavan?zâde
مرحوم مصطفی ریسك	Merhûm Mustafa Reisin
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
86 cm	35 cm	37 cm	7 cm	77 cm	29 cm	34 cm	7 cm

Katalog No: 274

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Sürmene'nin Gölansa Köyünden Sarı Ahmed Oğlu Gazi Ali Paşa

Tarihi: R. 10 Ağustos Sene 1333 / 10 Ağustos 1917

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 996

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahidesi mevcut, erkek mezarıdır. Mezar dıştan, kardeşine ait yanındaki mezarı (Kat. No. 275) da içine alacak şekilde, beş-altı sıra yığma moloz taşlarla çerçevelenmiştir. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklindedir. Fes başlıklı baş şahidesinin kitabesi, gövde yüzeyini tamamen kaplamaktadır. Düz satırlar halinde taʿlik hatla yazılan kitabeden, merhumun genç yaşında hastalık sonucu öldüğü anlaşılmaktadır. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyinde, küçük bir saksıdan çıkan, S kıvrımlı gül dalı tasviri yer alır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
کبج ایکن بر درده اولدم مبتلا	Genç iken bir derde oldum mübtela
پدر والدم ایتدی بیك دورلو دوا	Peder validem etdi bin dürlü deva
وقت ایریشدی چاره اولنمز کم اکا	Vakt erişdi çâre olunmaz kim ona
قبریمی باغ جنان ایت یا ربّنا	Kabrimi bağ-ı cinân et Yâ Rabbenâ
سورمنه قضاسبك کولنسه	Sürmene kazasının Gölansa
قریه‌سنده صاری احمد اوغلی غازی	Karyesinde Sarı Ahmed oğlu Gazi
علی پاشانك روحنه فاتحه	Ali Paşanın rûhuna Fâtiha
۱۰ اغستوس سنه ۱۳۳۳	10 Ağustos Sene 1333

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
93 cm	26 cm	31 cm	7 cm	80 cm	22 cm	28 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			

65 cm	290 cm	350 cm

Katalog No: 275

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Sürmeneli Sarı Ahmed Oğlu Hasan

Tarihi: R. 1334 Şubat / M. Şubat 1918

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 996-998

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli, kargir çerçeveli erkek mezarıdır. Mezar taşları kardeşi Ali'nin (Kat. No. 274) yanında ve aynı çerçeve içerisindedir. Şahidelerin form, yazı ve süsleme özellikleri de bire bir tekrar edilmiş olup yalnız boyutları daha küçüktür. Bu durum muhtemelen, Hasan'ın küçük kardeş olması ile ilişkilidir. Nitekim kitabesinde genç yaşta ve kardeşinden kısa süre sonra gelen ölümü bildirilmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
پدریمله والدم طورمسون قان اغلسون	Pederimle validem durmasun kan ağlasun
كنج ياشمه طويمدم اه بكا هر جان اغلسون	Genc yaşıma doymadım âh bana her can ağlasun
آجيسونلر بكا امثال اقرانك جمله سی	Acısunlar bana emsâl-i akrânın cümlesi
رحم ايدر كوكده ملكلر يرده انسان اغلسون	Rahm eder gökte melekler yerde insan ağlasun
نرادرندن بر سنه صكره وفات ايدن	Biraderinden bir sene sonra vefât eden
سورمنەلی صاری احمد اوغلی حسنك	Sürmeneli Sarı Ahmed oğlu Hasanın
روحنه فاتحه سنه ١٣٣٤ شباط	Rûhuna Fâtiha Sene 1334 Şubat

<table>
<tr><th colspan="7">TAŞ ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="4">Baş Taşı</th><th colspan="3">Ayak Taşı</th></tr>
<tr><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th></tr>
<tr><td rowspan="2">73 cm</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2">14 cm</td><td rowspan="2">75 cm</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2">10 cm</td></tr>
<tr><td>22 cm</td><td>27 cm</td><td>27 cm</td><td>23 cm</td></tr>
<tr><th colspan="8">MEZAR ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="2">Yükseklik</th><th colspan="3">En</th><th colspan="3">Boy</th></tr>
<tr><td colspan="2">65 cm</td><td colspan="3">290 cm</td><td colspan="3">350 cm</td></tr>
</table>

Katalog No: 276

Bulunduğu Yer: Osmaniye Mezarlığı

Kimliği: Sürmeneli Papuççuoğlu Hasan'ın Kızı Şükriye Hanım

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 999-1001

İnceleme Tarihi: 08.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yassı kayaçlarla kuru duvar tekniğinde örülü, sanduka görünümlü mezarın yüksekliği fazla olmakla birlikte yüzeyin eğiminden dolayı, ölçüleri kenarlara göre farklılık gösterir. Şahideler, mezarlıktaki yerel nitelikli örneklerdendir. İkisi de taş malzemeden şekillendirilmiş olup dikdörtgen formlu ve üzeri sivri kemer tepeliklidir. Taşların alçak kabartma tekniğinde yüzeysel olarak işlenmiş olmalarının yanında zamanla oluşan malzeme kayıpları da yazı ve bezemelerinin algılanışını zorlaştırmaktadır. Baş taşının muhtemelen vaktiyle tarih ibaresinin işli olduğu alınlık çevresinde, sadece kabara şeklinde yan yana dizilmiş üç motif seçilebilmektedir. Dikdörtgen çerçeveler içerisine

alınmış kitabenin estetik değeri bulunmamaktadır. Ayak taşının yüzeyine basitçe yapraklı bir dal işlenmiştir.

KİTABE	
...	(Tahrip)
سورمنەلی بابوجّی اوغلی حسن	Sürmeneli Babuccıoğlu Hasan
کریمەسی شکریه خانم روحنه	Kerimesi Şükriye Hanım rûhuna
الفاتحه	El-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
57 cm	39 cm	37 cm	7 cm	73 cm	30 cm	32 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik			**En**		**Boy**	
108 cm			170 cm		260 cm	

3.5.2.7. Yukarı Ayazlı Mezarlığı

Katalog No: 277

Bulunduğu Yer: Yukarı Ayazlı Mezarlığı

Kimliği: Hacı Muhammed Ağa

Tarihi: H. 1157 / M. 1744-45

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfi Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1002-1003

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş şahidesinin sağ üst köşesinde kısmi malzeme kaybı ile yüzeyinde kararmalar meydana gelmiştir. Başlığı, örfî destarlı kavuktur. Sülüs hatlı kitabede, tarih ve dua satırı tek bir çerçeve içerisine alınmış, diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Ayak taşı sade olup üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanır.

KİTABE	
روح موتايه دعا اتمكه	Rûh-ı mevtâya dua etmeğe
كل الك اچ بر كون سنده	Gel elin aç bir gün sen de
اولورسن دعايه محتاج	Olursun duaya muhtâç
مرحوم و مغفور الى رحمته	Merhûm ve mağfûr ilâ rahmete
ربّ الغفور الحاج	Rabbi'l-Gafûr el-Hac
محمّد اغا روحنه	Muhammed Ağa rûhuna
الفاتحه	El-Fâtiha
سنه ١٢٥٧	Sene 1157

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
102 cm	24 cm	25 cm	13 cm	65 cm	29 cm	32 cm	8 cm

Katalog No: 278

Bulunduğu Yer: Yukarı Ayazlı Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Oğlu Mustafa Efendi

Tarihi: H. 1197 / M. 1783

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1004

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu şahidenin başlığı, boyun kısmının başlangıcından koparak kaybolmuştur. Beş satırlık kitabesi, sülüs hatla ve oldukça sıkışık düzende işlenmiştir. Tarih satırı, bir yanı kaş kemer biçiminde çerçevelenmiş, diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Şahide yüzeyinde, herhangi bir bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
وسته ابراهيمك اوغلى	Veste? İbrahimin Oğlu
حاجى مصطفينك اوغلى	Hacı Mustafanın Oğlu
مرحوم مصطفى افندى	Merhûm Mustafa Efendi
روحيچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
سنه ١٢٩٧	Sene 1197

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	13 cm	23 cm	12 cm				

3.5.2.8. Yukarı Mahalle Mezarlığı

Katalog No: 279

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Zeynep Hatun

Tarihi: H. 1184 / M. 1770-71

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1005

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahide, üçgen tepelikle sonlanır. Celî sülüs hatlı kitabe metninde ilk üç satır düz cetvellerle birbirinden ayrılmış, tarih ve dua satırı ise alt tarafı dilimli kaş kemer formlu tek bir çerçeve içerisinde verilmiştir. Ayrıca bir bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
زیارتدن مراد دعادر	Ziyâretden murâd duadır
بوکون بکا ایسه یارین سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مرحومه زینب خاتون	Merhûme Zeynep Hatun
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٨٤	Sene 1184

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
47 cm	25 cm	32 cm	6 cm				

Katalog No: 280

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hacı Hüseyin Oğlu Molla Muhammed

Tarihi: H. 1186 / M. 1772-73

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1006

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen levha şeklindeki gövdesi, alt köşelerden birer s kıvrımı ile daralarak ayak kısmına dönüşür. Gövdenin üzerinde, dardağan destarlı kavuk yer alır. Başlıkta kısmi malzeme kaybı vardır. Düz satırlar halinde sülüs hatla yazılı kitabede; ilk satırın yan çerçeveleri ile son satırın alt tarafı dilimli kaş kemer, geri kalan üç satırda ise sepet kulpu biçimindedir. Ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha şeklinde olup yüzeyi yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
هوالحلاق الباقی	Hüve'l-hallâkü'l-bâki
الحاج حسينك	El-Hac Hüseyinin
اوغلی مرحوم و مغفور	Oğlu merhûm ve mağfûr
منلا محمّد روحنه	Molla Muhammed rûhuna
فاتحه سنه ١١٨٦	Fâtiha sene 1186

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	25 cm	25 cm	3 cm	52 cm	30 cm	30 cm	7 cm

Katalog No: 281

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hacı Davud Bey'in Oğlu Mustafa Beşe

Tarihi: H. 1194 / M. 1780

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 1007

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesi olup mezarlık duvarına yaslı olarak durmaktadır. Bunun yanında ayak kısmının yapısından, toprak (yığma) mezara ait olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlık içerisinde, başkent üslubunu yansıtan, nitelikli taşlardan biridir. Baş şahidesinin gövde ve başlık formu ile işçiliği bakımından bir önceki örnekle yakın benzerlik içerisindedir. Sülüs hatlı kitabesi, düz çerçeveli satırlar içerisinde olup yalnız tarih satırı oval kartuşludur. Son iki satırda aşınmalar göze çarpar. Kitabesinde, kaza sonucu genç yaşta öldüğü bilgisi ile birlikte unvanı da "beşe" verilerek merhumun yeniçeri olduğu vurgulanmıştır. Gövde yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
كنج ياشنه دويميان مرادينه	Genç yaşına doymayan murâdına
ايرەميان اجل قضا ايله وفات	Eremeyen ecel-i kaza ile vefât
ايدن حاجى داود بك اوغلى	Eden Hacı Davud Beğ oğlu
مرحوم و مغفورمصطفى	Merhûm ve mağfur Mustafa
بشەنك روحيچون فاتحه	Beşenin rûhiyçün Fâtiha
سنه ١١٩٤	Sene 1194

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
158 cm	27 cm	28 cm	12 cm				

Katalog No: 282

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Ağa Oğlu Ömer Ağa

Tarihi: H. 1210 / M. 1795-96

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1008-1009

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahidelerde başkent örneklerine yaklaşan nitelikli işçilik göze çarpar. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde, oldukça iri tutulmuş dardağan destarlı kavuk yer alır. Düz çerçeveli satırlar halinde işlenen kitabesi, sülüs hatlıdır. Serlevha ile son iki satır, yanları dilimli çerçeveler içerisindedir. Ayak taşı dikdörtgen levha şeklinde olup yukarıdan aşağıya doğru daralır. Alınlık yüzeyindeki bitkisel bezemeler, ampir üsluptadır. Ortada yelpaze biçiminde açılmış, altlı üstlü akant yaprakları ile bunları çevreleyen, yapraklı ve düğmeli c kıvrımları görülür. Kompozisyon alttan, ortası yarım daire kemer formlu bir şerit ile sınırlandırılmıştır. Şahidenin geri kalan yüzeyi işlenmeden bırakılmış, yalnız köşeleri alttan bel hizasına kadar pahlanarak hareketlendirilmiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
..ش ایدوب جام قضادن شربتی	(Tahrip) edüb câm-ı kazadan şerbeti
ایلدم فانی جهاندن عزلتی	Eyledim fâni cihândan uzleti
قلمادی وقتم وصیّت ایدهیم	Kalmadı vaktim vasiyyet edeyim
وردی حاق بکا شهادت دولتی	Verdi Hâk bana şehâdet devleti
مرحوم و مغفور عمر اغا	Merhûm ve mağfur Ömer Ağa
ابن الخاج مصطفی اغا	İbni el-Hac Mustafa Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ۱۲۱۰	Sene 1210

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

122 cm	**Alt**	**Üst**	12 cm	112 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm
	37 cm	37 cm			23 cm	25 cm	

Katalog No: 283

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Anonim Mezar Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 1010

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarından kalma baş şahidesidir. Yaklaşık olarak yarında aşağısı kırılarak yok olan mezar taşının, kenarlarında da tahribatlar oluşmuştur. Ağaca yaslı halde tespit edilmiştir. Dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde yer alan dardağan destarlı kavuk kavuğu, gövdeye oranla oldukça iri tutulmuştur.

KİTABE	
زيارت اتلەين اجو..	Ziyâret eyleyen ihv(an)
فاتحه ...	Eylesün Fâtiha ih(sân)
...	(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
55 cm	**Alt**	**Üst**	11 cm		**Alt**	**Üst**	
	19 cm	20 cm					

Katalog No: 284

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Anonim Mezar Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.) -**

İşleniş Tekniği: Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 1011

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kadın mezarından kalma baş şahidesi olup kitabesinin dördüncü satırından sonrası günümüze gelememiştir. Yukarıdan aşağıya daralan, dikdörtgen levha şeklindeki şahidenin üzeri, sivri kemerli tepelikle sonlanmaktadır. Tepelik yüzeyi, merkezde üst görünüşü verilmiş stilize bir gül ile etrafından yayılan yapraklardan oluşan bitkisel bezeme ile tezyin edilmiştir. Tepelik kompozisyonu ile kitabeyi, S kıvrımlı bir şeritle ayırır. İnce işçiliği ile dikkat çeken mezar taşının kitabesi, çerçeveli düz satırlar halinde, zarif bir ta'likle yazılmıştır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اعيان حاجى محمّد اغا زاده	Ayân Hacı Muhammed Ağazade
احمد بكك مخدومى سمرجى	Ahmed Beğin mahdumu semerci
..حد اوستەنك كريمەسى	(Tahrip) ustanın kerimesi
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

53 cm	28 cm	29 cm	7 cm				

Katalog No: 285

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hacı Hafız Muhammed Efendi

Tarihi: H. 25 Zilhicce 1294 / M. 31 Aralık 1877

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dairesel **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1012

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi, dairesel formda şekillendirilmiş taştan imal edilmiştir. Tepe seviyesinde kısmî kırılma görülür. Beş satırlık kitabesi, düz satırlar halinde sülüs hatla yazılıdır. Kazıma tekniğinde işlenmiş olmasına rağmen harf karakterleri düzgün, işçiliği başarılıdır. Satırlar düz çizgilerle birbinden ayrılmış, ayrıca kitabenin yan ve üst çerçeveleri de işlenerek yukarıdan aşağıya daralan dikdörtgen formlu bir mezar taşı görünümü verilmiştir. Yüzeyinde başka bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Ayak şahidesi de taş malzemeden imal edilmiştir. Dikdörtgen formlu olup üzeri yarım daire kemer tepeliklidir. Yüzeyinde yazı veya bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
٢٥ ذى الحجه سنه ١٢٩٤	25 Zilhicce Sene 1294
مرحوم و مغفور المحتاج	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc
الى رحمته ربّ الغفور عمرك	İlâ rahmete Rabbihi'l-Gafûr Ümran
محمدك اوغلى خاجى حافظ	Mehmedin Oğlu Hacı Hafız
محمّد افندينك روحيچون فاتحه	Muhammed Efendinin rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt**	**Üst**	6 cm	70 cm	**Alt**	**Üst**	14 cm
	62 cm	51 cm			21 cm	21 cm	

Katalog No: 286

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Nalbandoğlu İsmail Ağa

Tarihi: R. 1314 / M. 1898

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1013

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesidir. Mezarın üzerine sonradan mermerden yeni bir mezar yapılmış, bu esnada kitabeli orijinal şahidenin karşısına Latin harfli bir kitabe de eklenmiştir. Dikdörtgen kesitli şahidenin formu muntazam değildir. Üzeri yarım daire kemerli tepelikle sonlanır. Sülüs hatlı kitabesi, çerçevesiz olarak kazıma tekniğinde işlidir. Kitabe üzerinde basit bir gülbezek motifi yer almaktadır.

KİTABE	
نعلبند اوغلی	Nalbandoğlu
اسماعیل اغانك	İsmail Ağanın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١٣١٤	Sene 1314

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
92 cm	**Alt**	**Üst**	4 cm		**Alt**	**Üst**	
	57 cm	43 cm					
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
50 cm		106 cm		205 cm			

Katalog No: 287

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Akçakoca Müftüsü Mustafa Efendi'nin kızı ve Hafız Muhammed Efendi'nin Eşi Hatice Hanım

Tarihi: H. 1 Şaban 1316 / M. 15 Aralık 1898

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1014-1015

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarı olup Hafız Muhammed Efendi'nin (Kat. No. 285) eşi Hatice Hanım'a aittir. Şahideleri dikdörtgen formlu olup, üçgen görünümlü tepeliğe sahiptirler. Baş şahidesi orta kesime yakın bir yerden ikiye ayrılmışken sonradan birleştirilmiştir. Alınlığında, yaprak dallı stilize bir çiçek tasviri yer alır. Sekiz satırlık kitabesi sülüs hatlıdır. İki yandan birer yayla sınırlandırılan serlevha düz, diğerleri sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Tarih ibaresi serlevhanın altında, tam olarak belirtilmiştir. Ayak taşının yüzeyinde kazıma olarak işlenmiş, estetik değeri olmayan yapraklı dal tasviri yer almaktadır. S kıvrımı yaparak boyuna gelişen çiçeksiz dalların uçlarında, şişkin karınlı ve uçları sivri yapraklar yer almaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
۱ شعبان سنه ۱۳۱٦	1 Şaban Sene 1316
اقجه شهر مفتسی مصطفی	Akcaşehir Müftüsü Mustafa
افندی کریمه‌سی ...	Efendi Kerimesi (tahrip)
محمّدك اهلی (حا)فظ محمّد	Muhammedin ehli Hafız Muhammed
افندی ... ...هسی	Efendi (tahrip) (zevc)esi
خدیجه خانمك روحیچون	Hatice Hanımın rûhiyçün
فاتحه	Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
85 cm	27 cm	28 cm	4 cm	76 cm	29 cm	29 cm	9 cm

Katalog No: 288

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 2 Muharrem 1321 / M. 31 Mart 1903

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1016-1017

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Taş malzemeden imal edilmiş şahideler dikdörtgen formlu olup yerel karakterli örneklerdendir. Baş şahidesinin üzeri yarım daire kemerli tepelikle

sonlanır. Alınlığın sağ yanında ve kitabenin son üç satırında malzeme kaybı söz konusudur. Alınlık yüzeyinin merkezine, simetrik birer yaprak arasından çıkan sitilize çiçek motifi resmedilmiştir. Üst görünüşten verilen çiçeğin üzerinde iri bir yaprak ve iki yanında bağımsız birer dal yer alır. Sekiz satırlık kitabesi sülüs hatlıdır. İki yandan birer yayla sınırlandırılan serlevhası düz, diğerleri sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Üçgen tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyinde, bir önceki örnekte de görülen, iri yapraklı dal tasviri işlidir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
سنه ۱۳۲۱ ۲ محرم	2 Muharrem Sene 1321
عمرك محمدك خاغی ...	Ümran Mehmedin (okunamadı)
حافظ محمّد افندی کریمەسی	Hafız Muhammed Efendinin
محدو.. ... افندی	Mahd(umu) (tahrip) Efendi
کریمەسی ... حانمك	Kerimesi (tahrip) Hanımın
روحیچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
83 cm	27 cm	27 cm	6 cm	77 cm	28 cm	28 cm	5 cm

Katalog No: 289

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Davud Oğlu Derviş Muhammed'in Eşi Şerife Hatun

Tarihi: H. 2 Cemaziye'l-ahir 1324 / M. 24 Temmuz 1906

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: Kazıma

Fotoğraf No: 1018

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) tipte kadın mezarıdır. Mezarın iki ucuna doğal taş dikilerek baş tarafındakine kazıma olarak kitabe işlenmiştir. Kitabede satırlar, sağdan sola yükselecek şekilde yazılmış ve düz çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Farklı olarak son satırın alt şeridi, kaş kemer formundadır. En üstte tam olarak verilen tarih ibaresinin iki yanı birer hilâl/yayla çevrilmiş, geri kalan boşluklara da basit birer yaprak motifi resmedilmiştir.

KİTABE	
٢ جمادى الاخر سنه ١٣٢٤	2 Cemaziye'l-ahir Sene 1324
داود اوغلى درويش محمّد	Davud Oğlu Derviş Muhammed
زوجەسى شريفه خاتون	Zevcesi Şerife Hatun
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
55 cm	54 cm	37 cm	6 cm	65 cm	47 cm	34 cm	7 cm

Katalog No: 290

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hafız Ali Oğlu Ali'nin Kızı

Tarihi: H. 1324 / M. 1906-07

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1019-1020

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya daralan, dikdörtgen levha şeklindeki şahideler, yerel bir usta tarafından taş malzemeden şekillendirilmiştir. Baş taşının, ortası üçgen şeklinde sivrilerek alınlık oluşturan tepeliği, yanlarda omuz şeklinde kavis alır. Şahide bir hayli aşınmış durumdadır. Alınlık yüzeyinde ve serlevhanın iki yanında bitkisel bezeme görülür. Alınlık kompozisyonu, anlaşılabildiği kadarıyla, ortada gül goncası olması muhtemel, açmamış halde tasvir edilmiş bir çiçek ile bunu iki yandan saran yapraklı dallardan oluşmaktadır. Dalların işlenişinde simetri gözetilmemiştir. Basit birer yaprak da serlevha satırının boşluklarına işlenmiştir. Sülüs hatlı kitabede satırlar, düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Üzeri üçgen tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyi, Kat. No. 287-288'de görülen yapraklı dal tasviri ile değerlendirilmiştir. Söz konusu üç örneğin aynı usta elinden çıktığına şüphe yoktur.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
حافظ علی اوغلی	Hafız Ali Oğlu
علی کریمەسی و حافظ	Ali kerimesi ve Hafız
علی اوغلی ...	Ali Oğlu (Tahrip)
...	(Tahrip)
...	(Tahrip)
... سنه ١٣٢٤	(Tahrip) Sene 1324

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
77 cm	30 cm	31 cm	7 cm	66 cm	26 cm	26 cm	6 cm

Katalog No: 291

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Ahmet Kaptan'ın Kızı ve Hamdi Efendi'nin Eşi Hatice Hanım

Tarihi: H. 16 Cemaziye'l-ahir 1326 / R. 2 Temmuz Sene 1324 / M. 16 Temmuz 1908

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemerli Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1021-1022

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Ahmet Kaptan'ın (Kat. No. 292), kendisinden iki ay önce genç yaşında vefât eden kızına aittir. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş taşının tepeliği, çiçek buketi şeklindedir. Ortasından yapraklı bir bağ ile toplanan buketin içinde, kitabesinde belirtildiği gibi açılmış bir gül ve iki zambak çiçeği yer almaktadır. Buketin alt kısmından uzayan yapraklar, aşağı yönlü olanlar taşın omuzlarını örtecek şekilde-çatallanarak ikiye ayrılır. On satırlık ta'lik hatlı kitabenin ilk ve son satırı, iki ucu kaş kemer formlu kartuşlar içerisindedir. Cetvellerle birbirinden ayrılan diğer satırlar, sağdan sola doğru yükselen tarzdadır. Sivri kemer tepelikle sonlanan ayak taşının ön yüzü, stilize lale şeklinde ayaklı vazodan çıkan, helezoni kıvrımlı çiçekli dalla tezyin edilmiştir. Tüm yüzeyi kaplayan dal üzerindeki sivri uçlu yaprak yüzeyleri, eğri kesim tekniğinde yivlerle detaylandırılmıştır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
اچیلمش کل کبی صولدم جهنده	Açılmış gül gibi soldum cihânda
آنام بابام اوج طفل ترك ایلدم فناده	Anam babam üç tıfıl terk eyledim fenâda
یکرمی بش یاشمده ایردی اجل	Yirmi beş yaşımda erdi ecel
کورشدیره بزی روز جزاده	Görüşdüre bizi rûz-i cezâda
حسین بك اوغلی احمد قپودانك	Hüseyin Beğ Oğlu Ahmed Kapudânın
کریمه‌سی و حمدی افندی زوجه‌سی	Kerimesi ve Hamdi Efendi zevcesi
مرحومه خدیجه خانم روحیچون فاتحه	Merhûme Hatice Hanım rûhiyçün Fâtiha
فی ١٦ جمادی الاخر سنه ١٣٢٦ و فی ٢ تموز سنه ١٣٢٤ یوم چهارشنبه	Fî 16 Cemaziye'l-ahir Sene 1326 ve Fî 2 Temmuz Sene 1324 yevmi Çarşanba

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
96 cm	21 cm	23 cm	5 cm	87 cm	28 cm	28 cm	8 cm

Katalog No: 292

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hüseyin Bey'in Oğlu Ahmet Kaptan

Tarihi: H. 21 Şaban 1326 / R. 4 Eylül 1324 / M. 18 Eylül 1908

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1023-1024

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Kitabesinden merhumun denizci olduğu anlaşılmaktadır. Baş ve ayak şahidesinin formu, kitabenin işleniş biçimi, yazı tipi ve ayak taşının bezemesi, kızına ait mezar taşları (Kat. No. 291) ile aynı özellikleri sergiler. Baş şahidesinin üzerinde, sarıklı fesi andıran yayvan bir başlık bulunur. Tek sıra olan sarığı, başlığın yarısından fazlasını örtmektedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مرحوم حسین بك اوغلی	Merhûm Hüseyin Beğ Oğlu
احمد قپودانك روحیچون	Ahmed Kapudânın rûhiyçün
لله الفاتحه	Lillâhi'l-Fâtiha

فی ۲۱ شعبان سنه ۱۳۲٦ و فی ٤ ایلول سنه ۱۳۲٤	Fî 21 Şaban Sene 1326 ve fî 4 Eylül Sene 1324

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
94 cm	27 cm	30 cm	8 cm	121 cm	20 cm	24 cm	8 cm

Katalog No: 293

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hacı Hafız Muhammed Efendi Kızı ve Hafız Ali Oğlu Ali'nin Eşi Hasibe Hanım

Tarihi: H. 1326 / R. 1324 / M. 1908-09

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve kazıma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1025-1026

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Hasibe Hanım, Kat. No. 290'daki annesi olup kızının mezarının sağ yanında yer alır. Şahideler de muhtemelen aynı usta tarafından benzer bir anlayışla şekillendirilmiştir. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş taşının orta kesiminde dikey olarak inen derin bir çatlak göze çarpar. Basık kemer formlu tepeliğinin hemen altında, kabartma olarak, tüm kitabeyi kuşatan yarım daire kemerli bir alınlık oluşturulmuştur. Alınlık yüzeyinde, kazıma tekniği ile birer yapraklı ve çiçekli dal tasviri yer alır. Kitabede, tarih satırı en üste alınarak Rumi ve Hicri takvime göre ve tam tarih şeklinde verilmişse de gün ve ay kısımları okunamayacak

derecede bozulmuştur. Sülüs hatlı metinde satırlar düz dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Tarih ibaresinin sağında basit bir dal tasviri daha olup kitabe gibi alçak kabartma tekniğinde işlidir. Ayak taşı üçgen tepelikle sonlanır. Yüzeyine kazıma olarak yapraklı dal tasvir edilmiştir. Estetik değeri yoktur. "S" kıvrımlı dal üzerinden çıkan iri yaprakların damarları da işlenerek hareketlendirilmeye çalışılmıştır.

KİTABE	
سنه ١٣٢٦ ... سنه ١٣٢٤ ...	Sene 1326 (Tahrip) Sene 1324 (Tahrip)
مرحومه و مغفوره المحتاجه	Merhûme ve mağfûre el-muhtâce
الی ربّ الغفور ... محمدك	ilâ Rabbi'l-Gafûr (tahrip) Mehmedin
اوغلی حاجی حافظ محمّد افندی کریمەسی	Oğlu Hacı Hafız Muhammed Efendi Kerimesi
و حافظ علی اوغلی علی	Ve Hafız Ali Oğlu Ali
زوجەسی حسیبه حانمك	Zevcesi Hasibe Hanımın
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	27 cm	29 cm	9 cm	80 cm	25 cm	27 cm	8 cm

Katalog No: 294

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Hüseyin Efendi'nin Annesi Geredeli Fatma Hanım

Tarihi: R. 1 Teşrinisani 1920 / M. 1 Ekim 1920

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sivri Kemer **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: Alçak kabartma

Fotoğraf No: 1027-1028

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Çerçeve, moloz taşlarla kuru duvar tekniğinde örülüdür. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepeliklidir. İşçilik yerel nitelikte olup işlemeli yüzeylerde fazlaca aşınma görülür. Baş taşının sülüs hatlı kitabesi, düz cetvellerle çerçevelidir. Ayak şahidesinin ön yüzünde, S kıvrımı yaparak yüzey boyunca uzayan bir dal remedilmiştir. Dal üzerine, simetri esası kısmen gözetilerek yerleştirilmiş yapraklar kaba görünüşlü olup dalın tepesinde, küpe çiçeğini andıran üç dilimli bir motif yer alır. Bezemeli yüzeylerde tahribat bir hayli fazladır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
ورکو ..حاتی حسین افندی	Vergi (okunamadı) Hüseyin Efendi
والهسی کرهدلی	Validesi Geredeli
فاطمه حانمك روحیچون	Fatma Hanımın rûhiyçün
فاتحه فی ۱ تشرن ثانی سنه ۹۲۰	Fâtiha fî 1 Teşrinisani Sene (1)920

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	37 cm	41 cm	5 cm	60 cm	27 cm	27 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
55 cm		110 cm		220 cm			

Katalog No: 295

Bulunduğu Yer: Yukarı Mahalle Mezarlığı

Kimliği: Karakaçanoğlu Muhammed Ali'nin Eşi Emine Hanım

Tarihi: R. Ağustos 1349 / M. Ağustos 1933

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: Alçak kabartma

Fotoğraf No: 1029-1030

İnceleme Tarihi: 09.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Mezar tipi toprak (yığma) olmakla birlikte etrafı, aralık dizilmiş doğal taşlarla çevrilidir. Baş ve ayak şahidesi dikdörtgen formlu olup üzerleri yarım daire kemerli tepelikle sonlanır. Yerel nitelikli işçiliğe sahip şahide yüzeylerinde, tahribat izleri ve yer yer kopmalar vardır. Baş taşının ön yüzündeki kitabe metni, sülüs hatlıdır. Tarih ibaresi en üstte alınlık içerisinde verilmiş, düz cetvellerle ayrılan diğer satırlar, sağdan sola doğru eğimli olarak yazılmıştır. Ayak taşının bitkisel bezemesi, Kat. No. 294'dekinin tekrarından oluşur.

KİTABE	
... اغستوس سنه ٣٤٩	(Tahrip) Ağustos Sene (1)349
... اوغلی راشید کریمەسی	(Tahrip) oğlu Raşid kerimesi
قره قجان اوغلی محمّد علی زو	Karakacanoğlu Muhammed Ali zev-
جەسی امینه خانمك رو	cesi Emine Hanımın rû-
حنه الفاتحه	huna el-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
55 cm	32 cm	32 cm	5 cm	58 cm	27 cm	30 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
54 cm	164 cm	180 cm

3.5.2.9. Akkaya Köyü Mezarlığı

Katalog No: 296

Bulunduğu Yer: Akkaya Köyü

Kimliği: İsmail Beşe'nin Oğlu Yahya Beşe

Tarihi: H. 1199 / M. 1784-85

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1031

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Merhumun kitabesinde belirtilen ünvanı ve başlığı, yeniçeri olduğunu gösterir. Dikdörtgen fomlu şahidelerden, sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı, yukarıdan aşağıya daralan tarzdadır. Baş taşının kitabesi, daha önceki örneklerde olduğu gibi Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Düz satırları cetvellerle ayrılmış olup yalnız tarih satırı ayrı levha içindedir. Ayak taşının yüzeyi, ayrıca işlenmeden düz bırakılmıştır.

KİTABE	
اسماعيل بشەنك	İsmail Beşenin
اوغلى مرحوم	Oğlu merhûm
يحيى بشەنك	Yahya Beşenin
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٩٩	Sene 1199

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	

86 cm	18.5 cm	18.5 cm	10 cm	56 cm	24 cm	24 cm	8 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
30-35 cm	120 cm	345 cm

3.5.2.10. Beyhanlı Köyü Mezarlığı

Katalog No: 297

Bulunduğu Yer: Beyhanlı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Kethüdaoğlu Hasan'ın Oğlu Mustafa

Tarihi: H. 1314 / M. 1896-97

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dairesel **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1032

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş taşının, daire ve dikdörtgenin birleşimi ile meydana getirilmiş, özgün bir formu vardır. Dairesel olan üst bölümün etrafını çevreleyen ışınsal çizgiler, bu kısmın aslında güneş tasviri olduğunu düşündürmektedir. Yüzeyinde çatlamalar ve yer yer malzeme kaybı görülür. Sülüs hatlı kitabesi, taşın formuna uydurulmuş bir çerçeve içerisindedir. Yazı kalitesi orta düzeydedir. Satırlar düz cetvellerle ayrılmıştır. En altta, simetrik ay ve ortasında yıldız motifi yer alır. Ayak taşı yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve üçgen tepeliklidir. Yüzeyi bezemesizidir.

KİTABE	
سنه ١٣١٤	Sene 1314
بيحانلى قريەسندن	Beyhanlı karyesinden
كتخدا اوغلى حسنك	Kethüda oğlu Hasanın

مخدومی مصطفی	Mahdumu Mustafa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
54 cm	43 cm	43 cm	8 cm	60 cm	37 cm	37 cm	5 cm

3.5.2.11. Beyören Köyü Mezarlığı

Katalog No: 298

Bulunduğu Yer: Beyören Köyü Mezarlığı

Kimliği: Bekir Beşe'nin Oğlu Hacı İsmail

Tarihi: H. 1211 / M. 1796-97

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1033

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi dikdörgen formlu ve dardağan destarlı kavuk başlıklıdır. Osmanlı döneminde bazı asker başlıklarının bir imtiyaz nişanesi olarak babadan oğula intikal ettiği bilinmektedir[211]. Burada da sadece mevtanın babasının yeniçeri olduğundan, böyle bir durumun söz konusu olma ihtimali vardır. Kabartma olarak işlenen sülüs hatlı kitabesinin işçiliği yerel nitelikte olup harfler ölçülü değildir.

[211] İşli, *Serpuşlar*, s.136

Dikdörtgen formlu ayak taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralan levha şeklinde ve üçgen tepeliklidir. Yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuru görülmemektedir.

KİTABE	
مرحوم نکر بشه	Merhûm Bekir Beşe
اوغلی مرحوم	Oğlu merhûm
الحاج اسماعیل	El-Hac İsmail
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١٢١١	Sene 1211

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
90 cm	25 cm	25 cm	12 cm	70 cm	26 cm	30 cm	9 cm

3.5.2.12. Çayağzı Köyü Mezarlığı

Katalog No: 299

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ahmed Bey'in Oğlu Seyyid Fazlı Ali

Tarihi: H. 1153 / M. 1740-41

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1034

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu gövdesinin üst bölümü günümüze ulaşamamış olan şahide, ağaca yaslı olarak atıl halde tespit edilmiştir. Sülüs hatlı kitabenin son üç satırı, satırların genişliğine göre

şekillendirilmiş tek bir çerçeve içerisine alınmıştır. İşçilik ve yazı kalitesinin orta seviyede olduğu değerlendirilebilir. Yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
…	(Tahrip)
حاجى احمد بك	Hacı Ahmed Beğ
اوغلى سّيد	Oğlu Seyyid
فضلى على روحنه	Fazlı Ali rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١١٥٣	Sene 1153

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
43 cm	16 cm	16 cm	4 cm				

Katalog No: 300

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1155 / M. 1742-43

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1035

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Atıl halde tespit edilmiş baş şahidesidir. Kitabesinin tarih satırından yukarısı büyük ölçüde tahrip olduğundan kimliği tespit

edilememektedir. Şahide yaygın uygulamadan farklı olarak kare taban üzerinde yükselen gövde yapısına sahiptir. Kitabesi sülüs hatla yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir.

KİTABE	
…	(Tahrip)
سنه ١١٥٥	Sene 1155

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
64 cm	17 cm	17 cm	7 cm				

Katalog No: 301

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Fazıl Beşe

Tarihi: H. 1171 / M. 1757-58

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Serdengeçti Kavuğu **(Ayak ş.)** Yarım daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1036

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Her iki şahide de dikdörtgen gövdelidir. Baş şahidesinin üzerinde, yeniçerilerin akıncı birliklerinden olan serdengeçtilere has kavuk bulunur. Bu başlıklarda bir yanı yüksekte kalacak şekilde, iki yönlü ve sık sarılan sarığı, yalnız külahı gözükecek şekilde başlığı tamamen kaplar. Sülüs hatlı kitabesinde satırlar, düz dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Yazı kalitesi orta düzeydedir. Ayak taşının büyük bir kısmı toprak altında kalmıştır. Sade olup üzeri yarım daire kemer biçiminde tepelikle sonlanır.

KİTABE	
نوجوانم اوجدی	Nevcivânım uçtu
جنت باغنه فراقی قلدی	Cennet bağına firâkı kaldı
انەسینك جاننه مرحوم	Annesinin canına merhûm
فضل بشه روحنه	Fazıl Beşe rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١١٧١	Sene 1171

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
85 cm	25 cm	25 cm	14 cm	28 cm	34 cm	27 cm	7 cm

Katalog No: 302

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Mustafa Ağa

Tarihi: H. 1174 / M. 1760-61

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1037

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesi üzerinde, örfi destarlı kavuk yer alır. Tepesi düz olan başlığın sarıkları, en üstte başlığı enine kuşatan bir sıra dışında, sık ve düşey doğrultuludur. Sülüs hatlı kitabede, dua ve tarih satırı tek bir çerçeve içerisine alınmış, diğerleri düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Harflerin yapısı

ve işçilik, daha önceki iki örnekle benzer niteliktedir. Yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ayak taşı, sivri kemerli tepelikle sonlanır. Yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الى رحمته	El-muhtâc ilâ rahmete
ربّ الغفور	Rabbi'l-Gafûr merhûm
مصطفى اغانك روحنه فاتحه	Mustafa Ağanın rûhuna Fâtiha
سنه ١١٧٤	Sene 1174

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	21 cm	21 cm	11 cm	65 cm	19 cm	23 cm	7 cm

Katalog No: 303

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Emir Oğlu Hacı Ahmet'in Kızı Fatma Kadın

Tarihi: H. 1187/ M. 1773-74

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1038

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Her iki şahide de yukarıdan aşağıya daralan, dikdörtgen levha şeklinde ve üçgen alınlıklıdır. Baş taşının alınlık yüzeyi ve serlevha kısmının çevresinde,

Barok karakterli bitkisel bezemeler görülür. Alın bezemesi, en üstte tepeliği çevreleyen sıralı akant yaprakları ile uçları düğmeli S ve C kıvrımlarından meydana getirilmiştir. Kıvrımların açıkta kalan kısımları, yine sıralı yapraklarla çevrilidir. Ayrıca merkezde yer alan, karşılıklı yerleştirilmiş birer C kıvrımının içinde, üst görünüşü verilmiş gülü andıran bir motif yer almaktadır. Üstü, yarım daire kemer formunda bir şeritle kuşatılan serlevhanın köşelerinde, her birinin iki çiçeği olan birer gül dalı ile ortasında, yelpaze biçiminde açılmış akant yaprakları işlidir. Kitabe sülüs hatla ve sıkışık düzende yazılmıştır. Satırlar, sondaki dışında düz cetvellidir. Tarih satırı, daha önce pek çok kez görüldüğü üzere, altı ter kaş kemer formlu kartuş içerisindedir. Yazı ve bezemeler kabartma olarak işlenmiş, motif detaylarında eğri kesim tekniği uygulanmıştır. Ayak taşında herhangi bir yazı veya bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران کلوب	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an gelüb
قبرم زیارت ایدن اخوان ایده روحیمه	Kabrim ziyâret eden ihvân ede rûhuma
بر فاتحه احسان امیر اوغلی	Bir Fâtiha ihsân Emir Oğlu
حاجی احمدك قزی فطمه	Hacı Ahmedin kızı Fatma
قادین روحنه فاتحه	Kadın rûhuna Fâtiha
سنه ١١٨٧	Sene 1187

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
90 cm	27 cm	35 cm	6 cm	62 cm	21 cm	27 cm	4 cm

Katalog No: 304

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Yoğurtçu Oğlu İsmail Ağa

Tarihi: H. 1189 / M. 1775-76

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1039

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi dikdörtgen formlu olup dardağan destarlı kavuğu bulunur. Sülüs hatlı beş satırlık kitabenin son iki satırı, altı dilimli kaş kemer formunda tek bir çerçeve içerisindedir. Diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Taş işçiliği genel anlamda başarılı, harflerin anatomisi ve ölçüleri yerindedir. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı, dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzda olup yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
توغوريتجى اوغلى	Yoğurtcuoğlu
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
اسماعيل اغانك	İsmail Ağanın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٨٩	Sene 1189

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	23 cm	23 cm	12 cm	40 cm	16 cm	16 cm	7 cm

Katalog No: 305

Bulunduğu Yer: Çayağazı Köyü Mezarlığı

Kimliği: Yoğurtçu Oğlu Seyyid Ali Ağa

Tarihi: H. 1194 / M. 1780

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1040

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Kardeşi İsmail Ağa'nın (Kat. No. 304) baş ve ayak şahidesinin tüm özellikleri form, başlık ve tepelik, yazı, teknik burada da olduğu gibi tekrar edilmiştir.

KİTABE	
توغوريتجى اوغلى	Yoğurtcuoğlu
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
السّيد على اغانك	Es-seyyid Ali Ağanın
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١١٩٤	Sene 1194

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
76 cm	23 cm	23 cm	10 cm	45 cm	21 cm	23 cm	6 cm

3.5.2.13. Davut Ağa Köyü Mezarlığı

Katalog No: 306

Bulunduğu Yer: Davut Ağa Köyü Mezarlığı

Kimliği: Alegri Oğlu Sâid Ağa

Tarihi: H. 2 Ramazan 1321/ M. 22 Kasım 1903

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizi Fes **(Ayak ş.)** Sivri kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1041-1042

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu tiptedir. Baş şahidesi, doğal görünümlü büyükçe bir taş (kaide) üzerine açılan oyuğa oturtulmuştur. Fes başlıklıdır. Taʿlik hatlı kitabede, mevtanın kimlik bilgilerinin yanında "*Kıyamet gününe kadar anlatmaya çalışsan da ayrılığın zerresini anlatamazsın*" anlamında, ayrılık acısını vurgulayan bir beyit yer alır. Kitabe, sağdan sola yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha, asimetrik kıvrımlı, diğer satırlar dikdörtgen çerçeveler içerisindedir. Yerel nitelikli işçilik göze çarpar. Çerçeve genişlikleri ve buna bağlı olarak harf boyutları, satırlara göre değişiklik gösterir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçimli ayak taşı sivri kemer tepelikli olup yüzeyi yalın bırakılmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
فراقك قصەسی کلمز بیانه	Firâkın kıssası gelmez beyâne
ولو قلنا الی یوم القیامه	Velev kulna ilâ yevmi'l-kıyâme
الکری اوغلی سعید اغا	Alegri Oğlu Sâid Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
۱۳۲۱ رمضان ایکنجی کونی	1321 Ramazan İkinci Günü

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	23 cm	24 cm	6 cm	65 cm	19 cm	19 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
30-35 cm	110 cm	260 cm

3.5.2.14. Edilli Köyü Mezarlığı

Katalog No: 307

Bulunduğu Yer: Edilli Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Zuhaf **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Alçak Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1043-1044

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Üstü açık olan mezarın etrafı, beş-altı sıra kadar irice moloz taşlarla örülerek çevrilmiştir. Dikdörtgen formlu şahide, oldukça geniş ve kalın tutulduğundan hantal bir görünüşe sahiptir. Gövdenin üzerindeki ince boyun, zuhaf tipini andıran fes başlığı taşır. Dokuz satırlık sülüs hatlı kitabe, dikdörtgen çerçeveler içerisinde kabartma olarak işlenmiştir. Fakat zemin ile çerçeve ve ince yapılı harf yüzeyleri arasındaki fark az olduğundan aşınması kolay olmuştur. Kitabe tamamen okunamayacak durumdadır. Tamamen yerel özellikler sergileyen taşın yüzeyi bezemesizdir.

<table>
<tr><th colspan="7">TAŞ ÖLÇÜLERİ</th></tr>
<tr><th colspan="4">Baş Taşı</th><th colspan="3">Ayak Taşı</th></tr>
<tr><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th><th>Yükseklik</th><th colspan="2">En</th><th>Kalınlık</th></tr>
<tr><td rowspan="2">100 cm</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2">8 cm</td><td rowspan="2">25 cm</td><td>Alt</td><td>Üst</td><td rowspan="2">7 cm</td></tr>
<tr><td>35 cm</td><td>35 cm</td><td>20 cm</td><td>20 cm</td></tr>
<tr><th colspan="8">MEZAR ÖLÇÜLERİ</th></tr>
</table>

Yükseklik	En	Boy
60-65 cm	110 cm	230 cm

Katalog No: 308

Bulunduğu Yer: Edilli Köyü Mezarlığı

Kimliği: Abdi Bey'in Oğlu Kerim

Tarihi: H. 1325 / M. 1907-08

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Basık Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1045-1046

İnceleme Tarihi: 10.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarıdır. Mezar, bir önceki örnekte olduğu gibi kuru duvar tekniğinde moloz taşlarla örülüdür. Şahide dikdörtgen formlu olup üzeri basık kemer biçiminde sonlanmaktadır. Kazıma tekniğinde oldukça bozuk bir yazı ile işlenen altı satırlık kitabesi, taşın formuna göre çizilmiş ince şeritli çerçeve içerisine alınmış, satır araları ayrıca bölünmemiştir. Kitabenin altında bisit bir çiçek motifi ile yaylarla oluşturulmuş bazı şekillerin izleri seçilebilmektedir.

KİTABE	
مرحوم و	Merhûm
عبدی بكك	Abdi Beğin
اوغلی كری	Oğlu Keri-
من روحنه	min rûhuna
...	(Tahrip)
سنه ١٣٢٥	Sene 1325

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
66 cm	**Alt**	**Üst**	3 cm		**Alt**	**Üst**	
	27 cm	27 cm					
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
54 cm		100 cm		233 cm			

3.5.2.15. Göktepe Köyü Mezarlığı

Katalog No: 309

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Mezarlığı

Kimliği: Ak Muhammed Ağa'nın Kızı Hatice Hanım

Tarihi: H. 5 Şevval Sene 1308 / M. 14 Mayıs 1891

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1047-1048

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya daralan tarzdadır. Baş şahidesinin üzerinde, sık yaprakların arasına yerleştirilmiş üç gülü bulunan, çiçek buketi şeklinde tepeliği bulunmaktadır. Buketin bağlandığı akant yapraklı bağın iki yanından çıkan, iri yapraklı birer sap, çatallanarak ikiye ayrılır. Yukarı yönlü olan buketle birleşerek bağın yanında küçük boşluklar meydana getirirken diğeri, S kıvrımlı olarak sonlanan gövdenin omuzlarını örtmektedir. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Ayak şahidesinin alt tarafı, toprak altında kalmıştır. Sivri kemerli tepelikle sonlanan taşın yüzeyinde, çiçekli bahar dalı tasviri yer alır. Her iki şahide de başkent üslubunu anımsatan nitelikli işçiliği ile dikkat çekmektedir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بر کلی غنچا ایکن آه اچمادن صولدم	Bir gül-i gonca iken âh açmadan soldum
باغ جهانی ترك ایدوب جنت اعلایی بولدم	Bağ-ı cihânı terk edip cennet-i a'lâyı buldum
افتراقملە والدینم کریان اولدیلر آه	İftirâkımla valideynim giryân oldular âh
بن کل کبی جنمدان اولوب کلمدم	Ben gül gibi canımdan olub gülmedim
آق محّمد اغانك کریمەسی خدیجه	Ak Muhammed Ağanın kerimesi Hatice
خانمك روحیچون فاتحه	Hanımın rûhiyçün Fâtiha
فی ٥ شوال سنه ١٣٠١	Fî 5 Şevval Sene 1308

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
84 cm	26 cm	28 cm	7 cm	65 cm	30 cm	30 cm	8 cm

Katalog No: 310

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Mezarlığı

Kimliği: Ak Muhammed Ağa'nın Oğlu Molla Mustafa Ağa

Tarihi: H. 20 Muharrem 1311 / M. 3 Ağustos 1893

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1049-1050

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarı olup Hatice Hanım'ın (Kat. No. 309) kardeşi Molla Mustafa Ağa'ya aittir. Baş şahidesi dikdörtgen fomlu ve Hamidi kalıplı fes başlıklıdır. Sekiz satırlık

kitabesinde merhumun genç yaşta ölümü bildirilmektedir. Yüksek kabartma tekniğinde işlenen taʿlik hatlı kitabe, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak şahidesi, dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya daralan tarzdadır. Yüzeyinde, çiçekli bahar dalı tasviri yer alır. Her iki şahide de başkent üslubunu yansıtan nitelikli işçiliğe sahiptir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
كنج ايكن كيتدى جهاندن قالدى اسيز حاناسى	Genç iken gitti cihândan kaldı ıssız hanesi
دويمادى دنياسنه اول اوين بردانه سى	Doymadı dünyasına ol evin bir danesi
غنچه كلزار عصمتدي سولدى ... اى فلك	Gonça-i gülizâr-ı ismet soldu (okunamadı) ey felek
نيجه فرياد ايتمسون حسرتله هر دم انەسى	Nice feryâd etmesün hasretle her dem anası
آق محّمد اغانك محدومى منلا	Ak Muhammed Ağanın mahdumu Molla
مصطفى اغانك روحنه فاتحه	Mustafa Ağanın rûhuna Fatiha
فى ٢٠ محرم سنه ١٣١١	Fî 20 Muharrem Sene 1311

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
75 cm	30 cm	31 cm	8 cm	70 cm	30 cm	33 cm	6 cm

Katalog No: 311

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Mezarlığı

Kimliği: Molla Mustafa Ağanın Eşi ve Ateşoğlu Osman Ağa'nın Kızı Fatma Hanım

Tarihi: H. 6 Şevval 1311 / M. 12 Nisan 1894

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1051-1052

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Eşi Mustafa Ağa'dan (Kat. No. 310) bir sene sonra vefat eden Fatma Hanım'ın şahideleri, dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya daralan tarzdadır. Baş şahidesinin üzerindeki çiçekli tepeliği, aynı aileye mensup Hatice Hanım (Kat. No. 309) başlığının aynısıdır. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. Kitabe metninde, hastalık sonucu ölen merhumenin çektiği acılar, kendi ağzından dile getirilmiştir. Ayak şahidenin alt tarafı, toprak altında kalmıştır. Form bezemesi bakımından eşinin ayak taşının tekrarı olduğu görülür.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
آه کیم بو عالم ایجره بنده شادان اولمدم	Ah kim bu âlem içre ben de şâdân olmadım
چارهسز بر درده دوشدم دفعه امکان بولمدم	Çaresiz bir derde düştüm def'e imkân bulmadım
کچدی عمرم شو جهانده کرمدم سحت یوزین	Geçdi ömrüm şu cihânda görmedim sıhhat yüzün
بر مسافر کبی کلدم بنده مهمان اولمادم	Bir misafir gibi geldim ben de mihmân olmadım
آق محّمد اغانك محدومی منلا مصطفی اغا	Ak Muhammed Ağanın mahdumu Molla Mustafa Ağa
نك زوجهسی و آتش اوغلی عثمان اغانك	nın zevcesi ve Ateşoğlu Osman Ağanın
کریمسی فطمه حانمك روحنه فاتحه	Kerimesi Fatma Hanımın rûhuna Fatiha
فی ٦ شوال سنه ١٣١١	Fî 6 Şevval Sene 1311

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
107 cm	29 cm	32 cm	8 cm	60 cm	27 cm	27 cm	8 cm

Katalog No: 312

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Oğlu Gümüşoğlu Ahmed Ağa

Tarihi: H. 5 1335 / M. 1916-17

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1053

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Her iki şahide de dikdörtgen formlu olup üstü yarım daire kemer biçiminde sonlanır. Sülüs hatlı kitabesinin altında, kazıma olarak işlenmiş, küçük boyutlu servi motifi yer alır. Yazı kalitesi ve satırların birbiriyle uyumsuz dikdörtgen çerçeveleri, şahidenin yerel niteliklerini ön plana çıkarmaktadır. Ayak taşı üzerinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
... سنه ٣٣٥	(Tahrip) Sene (1)335
حاجی مصطفی محدو	Hacı Mustafa mahdu-
می کموش اوغلی	mu Gümüşoğlu
احمد اغانك رو	Ahmed Ağanın ru-
حنه الفاتحه	huna el-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
63 cm	29 cm	30 cm	8 cm	60 cm	20 cm	28 cm	8 cm

Katalog No: 313

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Mezarlığı

Kimliği: Gümüşoğlu Ahmed Ağa'nın Oğlu İsmail Nazmi

Tarihi: H. 5 1342 / M. 1923-24

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Alçak Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1054

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahideli erkek mezarı olup Gümüşoğlu Ahmed Ağa'nın (Kat. No. 312) oğluna aittir. Dikdörtgen formlu şahidenin üzeri yarım daire kemer tepeliklidir. Formunun yanında kitabesinin işleniş biçimi ile de babasınınki ile aynı ustanın ürünü olduğu, açıkça belli olmaktadır. Farklı olarak burada bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
... سنه ٢٤٢	(Tahrip) Sene (1)342
كموش اوغلى احمد اغانك	Gümüşoğlu Ahmed Ağanın
محدومى اسماعيل نظمينك	Mahdumu İsmail Nazminin
روحنه الفاتحه	Rûhuna el-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	39 cm	39 cm	11 cm	60 cm	34 cm	34 cm	8 cm

3.5.2.16. Göktepe Köyü Alemdar Ali Mezarlığı

Katalog No: 314

Bulunduğu Yer: Göktepe Köyü Alemdar Ali Mezarlığı

Kimliği: Alemdâr Ali Ağa

Tarihi: H. 1283 / M. 1866-67

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1055-1056

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Mezar tipi belli olmamakla birlikte dikdörtgen formlu şahidesi, sonradan betondan yapılmış kapaklı lahdin üzerine dikilmiştir. Şahidenin de bu esnada, birkaç parçaya ayrılmış halde iken elden geçirildiği; parçalar arasındaki beton şaplı yüzeyler ve şahidenin yine betondan olan insan başı şeklindeki başlığından anlaşılmaktadır. Düz satırlar halinde sülüs hatla yazılı kitabesinin ilk üç satırı tahribattan dolayı okunamamaktadır. Kitabeden yeniçeri (alemdar) olduğu anlaşılan Ali Ağa, kabrinin bulunduğu mevkiye ismini de vermiştir.

...	(Tahrip)
...	(Tahrip)
...	(Tahrip)
عليمدار على اغانك روحنه	Alemdâr Ali Ağanın rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١٢٨٣	Sene 1283 (M. 1866/67)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
77 cm	**Alt**	**Üst**	11 cm		**Alt**	**Üst**	
	22 cm	23 cm					
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
54 cm		95 cm		215 cm			

3.5.2.17. Hasançavuş Köyü Mezarlığı

Katalog No: 315

Bulunduğu Yer: Hasançavuş Köyü Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Şahidesi

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş.) - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1057

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Taş malzemeden imal edilmiş ayak şahidesidir. Sivri kemerli alınlıkla sonlanan taşın yukarıdan aşağıya daralan dikdörtgen formlu gövdesi, alt köşelerden düz şekilde daralarak ayak kısmına bağlanır. Gövde yüzeyi, stilize olarak işlenen çiçekli dal tasviri ile bezenmiştir. Yerel bir usta tarafından işlendiği anlaşılan bezemede, nitelikli bir işçilikten bahsetmek güçtür. Bezemede; üstü düz, diğer üç yanı içbükey kavisli vazodan çıkan s kıvrımlı gövde ile gövdeden iki yana kıvrılan asimetrik dallarının uçlarında, laleyi andıran çiçek motiflerine yer verilmiştir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				90 cm	26 cm	32 cm	7 cm

Katalog No: 316

Bulunduğu Yer: Hasançavuş Köyü Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Şahidesi

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş.) - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1058

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Taş malzemeden imal edilmiş ayak şahidesidir. Yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu şahidenin üzeri, sivri kemerli alınlıkla sonlanır. Taş ortaya yakın bir noktadan ikiye ayrılmış halde tespit edilmiştir. Yüzeyine işlenen bezeme, bir önceki örnek ile birebir aynı dır.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				90 cm	20 cm	27 cm	5 cm

Katalog No: 317

Bulunduğu Yer: Hasançavuş Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1059-1060

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin demir kenetlerle birleştirilmiş alt kısmında

malzeme kaybı söz konusu olduğundan mevtanın yalnız baba adı belirlenememektedir. Her iki şahide de dikdörtgen formlu levha şeklinde ve yarım daire kemer tepeliklidir. Baş şahidesinin ön yüzündeki sülüs hatlı kitabe metni, ince yapılı harflerle alçak kabartma olarak işlendiğinden yüzeylerinde yer yer tahribat göze çarpar. Buna rağmen harfleri ölçülü, düz cetvellerle ayrılan satırları düzenlidir. Ayak taşının yüzeyinde, yine alçak kabartma tekniğinde, stilize edilmiş zarif bir çiçekli dal tasviri yer alır. Bu şahidede de zemin ile bezemeli yüzeyler arası belli belirsiz bir fark oluşturur.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
زيارتدن مراد دعادر	Ziyâretden murâd duadır
بوكون بكا ايسه يارين سكادر	Bugün bana ise yarın sanadır
قوجه على اوغلى الحاج	Koca Ali Oğlu el-Hac
روحنه ...	(Tahrip) rûhuna
رنظان ...	(Tahrip) Ramazan

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
70 cm	30 cm	36 cm	7 cm	50 cm	33 cm	35 cm	7 cm

Katalog No: 318

Bulunduğu Yer: Hasançavuş Köyü Mezarlığı

Kimliği: Koca Ali Oğlu Hacı Ömer Efendi

Tarihi: H. 27 Ramazan 1349 / M. 15 Şubat 1931

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1061-1062

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Koca Ali'nin diğer oğlu Hacı Ömer Efendi'nin mezar taşlarının gövde ve tepelik formu, kitabe metni, yazı karakteri ve belden aşağısı toprak altında olan ayak taşının bezemesi, kardeşine ait (Kat. No. 317) mezar taşlarının tekrarıdır.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
زيارتدن مراد دعادر	Ziyâretden murâd duadır
بوكون بكا ايسه يارين سكادر	Bugün bana ise yarın sanadır
قوجه على اوغلى الحاج	Koca Ali Oğlu el-Hac
عمر افنديڭ روحنه فاتحه	Ömer Efendinin rûhuna Fâtiha
فى ٢٧ رنظان سنه ١٣٤٩	Fî 27 Ramazan Sene 1349

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
65 cm	29 cm	35 cm	7 cm	65 cm	30 cm	36 cm	7 cm

3.5.2.18. Hasançavuş Köyü 2. Mezarlık

Katalog No: 319

Bulunduğu Yer: Hasançavuş Köyü 2. Mezarlık

Kimliği: Fatma Hanım

Tarihi: M. 19??

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1063

İnceleme Tarihi: 11.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Dere taşını andıran koyu renkli ve kalın taşlardan biçimlendirilen şahideler, dikdörtgen formlu olup yarım daire kemer formuna yakın tepeliklerle nihayetlenirler. Baş taşının kitabesi, sülüs karakterli kaba bir yazıyla kazıma olarak işlenmiştir. Tarih satırında yalnızca iki rakam seçilebilmektedir. Şahide yüzeyleri bezemesizdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
مرحومم مغفور	Merhûm(e) mağfûr(e)
فاطمه حانمك	Fatma Hanımın
روحچون الفاتحه	Rûhiyçün el-Fâtiha
١٩..	(Tahrip)19

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
66 cm	37 cm	36 cm	14 cm	90 cm	35 cm	36 cm	13 cm

3.5.2.19. Hemşin Köyü Mezarlığı

Katalog No: 320

Bulunduğu Yer: Hemşin Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 30 Ramazan 1306 / M. 30 Mayıs 1889

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1064-1065

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. İki ucuna betonla raptedilen şahilerin üzerinde yükseldiği çerçeve, harç dolgulu moloz taş örgüye sahiptir. Mermer malzemeli şahide yüzeylerinde erozyon görülmese de kararma ve yosunlanmanın etkisi, taşların her bir noktasında izlenebilmektedir. Şahideler dikdörtgen formludur. Baş taşının üzerinde dolama sarıklı başlık yer alır. Şahidede, başlıklı taşların genelinde görülen, taşın arka yüzünde çıkıntı oluşturan sırt kısmı yoktur. Başlığın altındaki boyun, doğrudan kalın tutulan gövdenin üzerine oturur. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola yükselen sekiz satır halinde, Arapça ve Türkçe olarak yazılıdır. İlk ve son satır oval madalyonlar içerisinde olup diğer satırlar cetvellerle ayrılmıştır. Yazı kalitesi ve işçilik orta düzeyde olmakla birlikte harf boyutlarının satırlara göre küçük kaldığı gözlenmektedir. Ayak taşı sivri kemer tepeliklidir. Şahide yüzeylerinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
اقدموالحوالحاجی الحیر اسو الهیمحرتی فی القبلتی	(Arapça)
اقدم الاسکانی ایحدی والقبریتی	(Arapça)
الحیاتوللو حتاجی موعینی الضعفی فی الکبلی حالی	(Arapça)
ایسمو هوجای یوسف بسلهو زاده حوش احم؟د فی..	(Arapça)
التمش اوچ یاشنده ایدی بو شاد حورم	Altmış üç yaşında idi bu şâd-ı hürrem
شفاعتینه ناتل ایتسون حیوالموحترم	Şefaâtine nâil etsun (okunamadı) el-muhterem
فی ۳۰ رمضان سنه ۱۳۰٦	Fî 30 Ramazan Sene 1306

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
95 cm	30 cm	30 cm	8 cm	55 cm	25 cm	25 cm	7 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							

Yükseklik	En	Boy
86 cm	140 cm	300 cm

Katalog No: 321

Bulunduğu Yer: Hemşin Köyü Mezarlığı

Kimliği: Çakalzade Hacı Ali Ağa

Tarihi: H. 1 Mart 1338 / M. 1 Mart 1922

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Eğri Kesim **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1066-1068

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Çerçevenin etrafı büyük ölçüde otlarla sarılmış durumdadır. Kuru duvar tekniğinde örülen çerçevenin köşelerinde düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. Şahideler aşağıdan yukarıya doğru daralan levha şeklinde, dikdörtgen formludur. Baş taşının üzerindeki sarıklı fes tipi başlık, oldukça zarif bir görünüme sahiptir. Püskülü arkadan sarkacak şekilde verilmiş fesi büyük ölçüde örten yatay doğrultulu iki sıra sarık, birbirine ters doğruluda ve giderek genişleyecek şekilde sarılıdır. Sarıkların üzerleri de aralarında küçük S kıvrımları bulunan tekrarlı çiçek motifleriyle bezenmiştir. Taʿlik hatlı kitabesi, düz satırlar halinde işlenmiş olmasının dışında, yazı karakteri ve işçiliği bakımından mezarlıktaki diğer şahide (Kat. No. 320) ile aynı tarzdadır. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşının yüzeyine, vazodan çıkan çiçekli bahar dalı tasvir edilmiştir. Stilize edilerek işlenen kompozisyonda, ayaklı lale şeklindeki vazodan çıkarak tüm yüzeyi kaplayan s kıvrımlı dalın üzerinde, asimetrik yerleştirilmiş sivri uçlu yapraklar ile boynunu bükmüş gibi aşağıya kıvrılan iki çiçek (muhtemelen gül) motifi resmedilmiştir.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve’l-bâki

زیارتدن مراد آنجق بر دعادر	Ziyâretden murâd ancak bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
چقال زاده حاجی علی اغانك	Çakalzade Hacı Ali Ağanın
روحیچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
فی ۱ مارت سنه ۱۳۳۸	Fî 1 Mart Sene 1338

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
91 cm	30 cm	35 cm	8 cm	82 cm	26 cm	30 cm	7 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
70 cm	140 cm	250 cm

3.5.2.20. Kepenç Köyü Mezarlığı

Katalog No: 322

Bulunduğu Yer: Kepenç Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hatice Hanım

Tarihi: H. 1231 / M. 1816

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Münferit

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1069

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler dere taşından kabaca şekillendirilmiştir. Dairesel

forma yakın bir görünüm sunan baş taşının ön yüzündeki kitabesi, kazıma olarak işlenmiştir. Estetik değeri yoktur. Şahide yüzeylerinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم و مغفور طا...	Merhûm ve mağfur Ta(tahrip)
اوسطا زوجه‌سی خدیجه	Usta zevcesi Hatice
خانمك روحیچون فاتحه	Hanımın rûhiyçün Fâtiha
سنه ١٢٣٧	Sene 1231

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
36 cm	43 cm	30 cm	7 cm	23 cm	13 cm	13 cm	7 cm

Katalog No: 323

Bulunduğu Yer: Kepenç Köyü Mezarlığı

Kimliği: Çavuşoğlu Mustafa Bey

Tarihi: H. 1 Recep 1307 / M. 21 Şubat 1890

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1070-1071

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya daralan tiptedir. Baş taşının ayak ve çıkıntılı sırt kısmı yoktur. Kalın tutulan gövde ile dolama sarıklı başlık arasında enli bir boyun yer alır. Yatay doğrultulu ve kalınca üç dilimli sarığı

olan başlıkta ve gövdenin sol tarafında yosunlanma göze çarpar. Taʿlik hatlı kitabesi, sağdan sola yükselen satırlar halindedir. İlk ve son satırın çerçevelerinin bir yanı tarafı kaş kemer şeklinde olup diğer satırlar, cetvellerle bölünmüştür. Ayak taşı ön yüzünün üçte ikilik kısmı ince bir silme ile çerçevelenerek içine, çiçekli dal tasviri işlenmiştir. S kıvrımlı dalın açmış haldeki tek çiçeği, helezoni kıvrım yaparak aşağıya doğru yöneldiği en uç kısmında bulunur. Uzun sapların uçlarındaki küçük yaprak yüzeyleri, yivlidir. Geri kalan kısımlar ve baş taşında yüksek kabartma tekniği uygulanmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه بر فاتحه احسان	Edeler rûhuma bir Fatiha ihsân
چاوش اوغلی مصطفی	Çavuş Oğlu Mustafa
بك روحنه الفاتحه	Beğ rûhuna el-Fâtiha
فی ۱ رجب سنه ۱۳۰۷	Fî 1 Receb Sene 1307

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
95 cm	19 cm	25 cm	7 cm	80 cm	18 cm	22 cm	9 cm

Katalog No: 324

Bulunduğu Yer: Kepenç Köyü Mezarlığı

Kimliği: Bezemeli Ayak Taşı

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** - **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1072

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezara ait ayak şahidesidir. Baş taşı bulunamamıştır. Yukarıdan aşağıya daralan, dikdörtgen formlu ve sivri kemer tepeliklidir. Formu ve çiçekli dal bezemesi ile bir önceki mezar taşı (Kat. No. 323) nın tekrarı gibidir. Yalnız burada çiçek sayısı bir fazladır.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
				74 cm	26 cm	27 cm	9 cm

Katalog No: 325

Bulunduğu Yer: Kepenç Köyü Mezarlığı

Kimliği: Marı Osmanoğullarından Mustafa Oğlu Eşref

Tarihi: H. 1323 / M. 1905-06

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Basık Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1073

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu şahide, basık kemerli alınlığa sahiptir. Sülüs hatlı kitabenin serlevhası, diğer satırlara göre daha büyük boyutlu olarak alınlık yüzeyine yazılmış ve üzerine de beş köşeli büyük bir yıldız işlenmiştir. Diğer satırlar dikdörtgen

çerçeveler içerisindedir. Çerçeve ve satırların düzeni, taşın yerel niteliklerini vurgulamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfur
مارى عثمان اوغللرندن	Marı? Osman oğullarından
مصطفى اوغلى اشرافك	Mustafa Oğlu Eşrefin
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
سنه ١٣٢٣	Sene 1323

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
64 cm	24 cm	27 cm	6 cm				

Katalog No: 326

Bulunduğu Yer: Kepenç Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali Oğullarından Mehmed Oğlu Ahmed Usta

Tarihi: H. 5 Kânûn-ı Sânî 1929 / M. 5 Ekim 1929

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1074-1075

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yerel malzemeden biçimlendirilen şahidelerin ön yüzleri, muntazam olmasa da dikdörtgen formlu ve yarım daire kemer tepelikli mezar taşı

görünümünde işlenmiştir. Baş taşının daha özenli bir işçilikle ele alındığı görülür. Sülüs hatlı kısa kitabesinin ilk satırı, alınlığın formuna göre çerçevelenmiştir. Diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir. Harflerin form ve ölçüleri, taşın genel işçiliğinden daha ileri düzeydedir. Ayak taşının yüzeyinde, kemerli bir çerçeve içerisinde verilen yapraklı dal tasviri, Kat. No. 273, 276, 294 ve 295'te ayak taşı bezemelerinin tekrarı olup estetik değeri yoktur.

KİTABE	
٥ كانون ثانى سنه ٢٤٢	5 Kânûn-ı Sânî Sene (1)342
حاجى على اوغللرندن	Hacı Ali oğullarından
محمد اوغلى احمد اوسته	Mehmed Oğlu Ahmed Usta
روحنه الفاتحه	Rûhuna el-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
50 cm	27 cm	28 cm	7 cm	60 cm	30 cm	32 cm	6 cm

3.5.2.21. Kurukavak Köyü Mezarlığı

Katalog No: 327

Bulunduğu Yer: Kurukavak Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Yarım Daire **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1076-1077

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler sonradan doğal taş üzerine beton harçla oturtulmuştur. Taş malzemeden imal edilmiş olup dikdörtgen formlu ve yarım daire kemer tepeliklidirler. Baş taşının ön yüzünde, yer yer kitabenin okunmasına engel teşkil edecek şekilde malzeme kayıpları oluştuğu görülür. Sülüs hatlı kitabenin alınlık yüzeyinde işlenen serlevhası, büyük bir madalyon içerisindedir. Diğer satırlar cetvellerle ayrılmış olup yalnız dua satırının çerçevesinin iki yanı dairevidir. Ayak taşının, dış hatları kalın bir silme ile belirlenmiş yüzeyinde, yörede yetiştirildiği bilinen fındık dalı olması muhtemel, bitkisel bir bezeme yer alır. Şahidelerde yerel nitelikli işçilik ön plandadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
زیارتدن مراد دعادر	Ziyâretden murâd duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مرحوم و بشجی اوغلی ...	Merhûm Başcı Oğlu (Tahrip)
بن ...	Bin (Tahrip)
الفاتحه	El-Fâtiha
…	(Beton altında)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
75 cm	30 cm	30 cm	7 cm	60 cm	28 cm	28 cm	6 cm

3.5.2.22. Paşalar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 328

Bulunduğu Yer: Paşalar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Yalıkoğlu Mehmed Reis

Tarihi: H. 1184 / M. 1770-71

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1078-1079

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesi, alt köşelerden içbükey birer kavisle daralarak ayak kısmına dönüşür. Gövdenin üzerinde uzunca bir boyun ve onun da üzerinde dardağan tipi kavuk başlık yer alır. Sülüs hatlı kısa kitabe metninde, harfler oldukça iri tutularak satırlar doldurulmuştur. Yazı kalitesi ve işçiliği orta düzeydedir. Sade ayak taşı, yukarıdan aşağıya daralan levha şeklinde, dikdörtgen formlu ve üçgen tepeliklidir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
یلیق اوغلی محمد	Yalık Oğlu Mehmed
ریس روحنه	Reis Rûhuna
فاتحه سنه ١١٨٤	Fatihâ Sene 1184

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	20 cm	20 cm	10 cm	73 cm	20 cm	23 cm	8 cm

Katalog No: 329

Bulunduğu Yer: Paşalar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Ayşe Hanım

Tarihi: R. Mart 1322 / M. Mart 1906

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dilimli **(Ayak ş.)** Münferit

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)**

Fotoğraf No: 1080

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler yerel malzemeden şekillendirilmiş olup dikdörtgene yakın formdadırlar. Baş taşının tepeliği, testere dişi şeklinde üç üçgenle nihayetlenir. Ön yüzündeki kitabesi kazıma tekniğinde, bozuk bir yazı ile işlenmiştir. Satırlar, birbirinden düz şeritlerle ayrılmıştır. Ayak taşı sade olup tepe kısmının belirli bir formu yoktur.

KİTABE	
هو الباقى	Hüve'l-bâki
مرحومه عايشه	Merhûme Ayşe-
نك روحيچون الفاتحه	nin rûhiyçün el-Fâtiha
فى (...) مارت ١٣٢٢	Fî (Toprak altında) Mart 1322

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	40 cm	42 cm	7 cm	47 cm	41 cm	41 cm	7 cm

Katalog No: 330

Bulunduğu Yer: Paşalar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Huriye Hanım

Tarihi: H. 17 Muharrem 1335 / M. 13 Kasım 1916

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: Kazıma **(Ayak ş.) -**

Fotoğraf No: 1081

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Yerel nitelikli taşlardandır. Muntazam olmayan dikdörtgen formlu şahidenin üzeri üçgen tepelikle sonlanır. Sekiz satırlık sülüs yazılı kitabe metni, kazıma tekniğinde ilenmiştir. Satırlar en sondaki dışında çetvellidir. Tarih satırı ise üçgen çerçeve içerisine alınarak vurgulanmıştır. Şahidede bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان	Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân
ایدەلر روحمه فاتحه احسان	Edeler rûhuma Fâtiha ihsân
... اوغللرندن منلا ...	(Tahrip) oğullarından Molla (Tahrip)
زوجەسی حوریه نك روحنه	Zevcesi Huriyenin rûhuna
الفاتحه ١٧ محرم سنه ١٣٣٥	El-Fâtiha 17 Muharrem Sene 1335

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	37 cm	33 cm	5 cm				

Katalog No: 331

Bulunduğu Yer: Paşalar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Pazvantaoğlu Mustafa Ağa'nın Kızı Hatice Hanım

Tarihi: R. 15 Kânûn-ı Evvel 1334 / M. 14 Aralık 1918

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Bitkisel Tepelik **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma ve Eğri Kesim

Fotoğraf No: 1082-1083

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Yukarıdan aşağıya daralan dikdörtgen levha şeklindeki şahidelerin estetik değeri yüksektir. Baş taşı çiçek buketi şeklinde tepeliğe sahiptir. Talik hatlı kitabesi düz satırlar halinde yazılmış, satırlar cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Kitabede Hatice Hanım'ın kendi ağzından yazılan beyitle, genç yaştaki ölümünün yarattığı acı vurgulanır. Ayak taşı sivri kemer tepelikle sonlanır. Bitkisel bezeme ile tezyin edilen ön yüzünde, ayaklı lale şeklindeki vazodan çıkarak tüm yüzeyi kaplayan, çiçekli bahar dalı işlenmiştir. Bezeme, Hemşin köyündeki Çakalzade Hacı Ali Ağa'nın ayak taşı (Kat. No. 321) ile yakın benzerlik gösterir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
حسره تمله والدینم طورمسون قان اغلسون	Hasretimle valideynim durmasun kan ağlasun
کنجلکمه طویمدم آه بکا هر جان اغلسون	Gençliğime doymadım âh bana her can ağlasun
اجیسونلر بکا امثال اقرانك جمله سی	Acısunlar bana emsâl-i akrânın cümlesi
رحم ایدر کوکده ملکلر یرده انسان اغلسون	Rahm eder gökte melekler yerde insan ağlasun
پازوانطه اوغلی مصطفی اغانك	Pazvanta Oğlu Mustafa Ağanın
کریمەسی خدیجه خانمك روحنه فاتحه	Kerimesi Hatice Hanımın rûhuna Fâtiha
فی ۱۵ کابوب اول سنه ۱۳۳٤	Fî 15 Kânûn-ı Evvel Sene 1334

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	28 cm	32 cm	7 cm	61 cm	29 cm	30 cm	7 cm

Katalog No: 332

Bulunduğu Yer: Paşalar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Cafer Oğlu Ali Osman Ağa

Tarihi: R. 3 Şubat 1339 / M. 3 Şubat 1923

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Münferit **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1084

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler yerel malzemeden şekillendirilmiş olup muntazam olmasa da dikdörtgene yakın formdadırlar. Tepe kısımlarında taşın doğal hali görülür. Baş taşının ön yüzündeki kitabesi kazıma tekniğinde, bozuk bir yazı ile işlenmiştir. Satırlar, birbirinden düz şeritlerle ayrılmıştır. Ayak taşı sadedir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
قل شفاعت یا	Kıl şefâat yâ
محمّد مصطفی	Muhammed Mustafa
جاقر اوغلی علی	Cafer Oğlu Ali
عثمان اغانك رو	Osman Ağanın ru-
حنه الفاتحه ۳ شبات سنه ۳۳۹	huna el-Fâtiha 3 Şubat Sene (1)339

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
75 cm	36 cm	40 cm	5 cm	66 cm	24 cm	34 cm	4 cm

3.5.2.23. Tahirli Köyü Mezarlığı

Katalog No: 333

Bulunduğu Yer: Tahirli Köyü Mezarlığı

Kimliği: Mehmed Ali'nin Kızı ve Sürme Mehmed'in Eşi Fatma Hanım

Tarihi: H. 27 Muharrem 1331 / M. 16 Ocak 1913

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1085

İnceleme Tarihi: 12.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli kadın mezarıdır. Şahideler yerel malzemeden şekillendirilmiştir. Sade ayak taşı dikdörtgene yakın formdadır. Taşın doğal formuna uydurulan baş taşının ise bir yanı düz, diğer yanı s kıvrımlıdır. Sülüs hatla kazıma olarak işlenen kitabesinde, harflerin form ve oranları, benzer örneklerinden daha ileri seviyededir. Satır araları düz şeritlerle ayrılmış olup yalnız ilk ve son satır, farklı çizgilerle detaylandırılarak vurgulanmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
سنه ۱۳۳۱ ۲۷ محرم سنه ۱۳۲۹	Sene 1331 / 27 Muharrem / Sene 1329
قل شفاعت تا محمّد	Kıl şefâat yâ Muhammed
محمد علیك كریمه‌سی	Mehmed Ali(ni)n kerimesi
و سرمه محمدك زوجه‌سی	Ve Sürme Mehmedin zevcesi
مرحومه فاطمه خانمك روحیچون	Merhûme Fatma Hanımın rûhiyçün
الفاتحه	El-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**	**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**

82 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm	39 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm
	52 cm	45 cm			30 cm	36 cm	

3.5.2.24. Uğurlu Köyü Mezarlığı

Katalog No: 334

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Mustafa Oğlu Molla İsmail Çelebi

Tarihi: H. 21 Şaban 1138 / M. 24 Nisan 1726

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1086

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahidenin başlığı kayıptır. Yüzeyinde de zamanın getirdiği tahribatın izleri (kararma-yosunlanma) belli olmaktadır. Kitabesi kabartma olarak sülüs hatla işlenmiştir. Satırlar tek bir çerçeve içerisindedir. Şahide yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
مرحوم و	Merhûm
منلا اسماعیل	Molla İsmail
چلبی بن الحاج	Çelebi bin el-Hac
مصطفی روحنه	Mustafa rûhuna
فاتحه ماه ۲۱ شعبان فی سنه ۱۱۳۸	Fâtiha mâh-ı 21 Şaban fî Sene 1138

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
66 cm	Alt	Üst	10 cm		Alt	Üst	
	18 cm	18 cm					

Katalog No: 335

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Ali Ağa

Tarihi: H. 1149 / M. 1736-37

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1087-1088

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahide esas itibariyle kare prizma biçiminde olup kitabeli ön yüzü, dikdörtgen formlu ince bir levha halinde taşıntı yapar. Gövdenin üzerindeki kavuk başlığın tepe kısmı düzdür. Destarları, örfî tipteki gibi ince dilimler halinde çapraz sarılı olan bu tipteki kavuklar, dardağan tipi kavuk türlerinden olduğu değerlendirilmektedir[212]. Sülüs hatlı kısa kitabesi, satır boylarına göre şekil alan tek bir çerçeve içerisindedir. Üslüp ve işçiliği itibariyle bir önceki şahide ile (Kat. No. 334) benzeşmektedir.

KİTABE	
مرحوم	Merhûm
حاجی علی	Hacı Ali
اغا روحنه	Ağa rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١١٤٩	Sene 1149

[212] Hans Peter Laqueur, *Hüve'l Baki*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, s. 147.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
62 cm	16 cm	14 cm	10 cm				

Katalog No: 336

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1089

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahide, aşırı tahribata uğramış durumda günümüze gelebilmiştir. Dikdörtgen formlu gövdesinin büyük bir kısmı yok olmuş, başlığı da beton harç ile gövdeye tutturulmuştur.

KİTABE	
…	(Tahrip)
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
الحاج عثمان اوغلی	El-Hac Osman oğlu
...	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
80 cm	**Alt**	**Üst**	15 cm		**Alt**	**Üst**	
	28 cm	14 cm					

Katalog No: 337

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Muhammed Ağa'nın Kızı Zeliha Kadın

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hotoz **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1090

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahide, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Boyun kısmının üzerinde bulunan hotoz tipi başlığı, çok fazla tahribata uğramıştır. Kitabe metni, dikdörtgen çerçeveler içerisinde olup son iki satırdaki harfler de büyük ölçüde aşınmış durumdadır. Vefat tarihi yazı ile belirtilmiş olmakla birlikte aşınma sebebiyle okunamamaktadır. Harfler biraz kalın yapılı olmakla birlikte ölçüleri yerindedir.

KİTABE	
مرحومه زليجا قادين	Merhûme Zeliha Kadın
بينت المغفور محمّد اغا	Bint el-mağfûr Muhammed Ağa
...	(Tahrip)
من رجب الشريف سنه	Min Recebü'l-Şerîf Sene
…	(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
64cm	**Alt**	**Üst**	10 cm		**Alt**	**Üst**	
	21 cm	22 cm					

Katalog No: 338

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı İsmail Kızı Hamide Hatun

Tarihi: H. 1196 / M. 1782

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1091

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, kadın mezarına ait baş şahidesidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu şahidenin üzeri üçgen alınlık biçiminde sonlanır. Düz satırlar halinde, kabartma olarak işlenen kitabesi, düzgün bir hat ve ince işçilikle hakkedilmiştir.

KİTABE	
الحاج حسن اغانك اوغلى	El-Hac Hasan Ağanın oğlu
الحاج اسماعيلك كريمەسى	El-Hac İsmailin kerimesi
مرحومه حميده خاتون	Merhûme Hamide Hatun
روحنه الفاتحه	Rûhuna el-Fâtiha
سنه ١١٩٦	Sene 1196

TAŞ ÖLÇÜLERİ

Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
96 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm		**Alt**	**Üst**	
	30 cm	35 cm					

Katalog No: 339

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Muhammed Beyzâde Osman Ağa

Tarihi: H. 1201 / M. 1786-87

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1092

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahidesinin belden yukarısı kayıptır. Ön yüzüne dikdörtgen çerçeveler içerisinde işlenen sülüs hatlı kitabesi, yazı kalitesi ve nitelikli işçiliği dikkati çekmektedir. Şahidenin görülebilen kısmında bezemeye rastlanmamaktadır.

KİTABE	
…	(Kayıp)
حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدیم	Hasrete fânî cihânda tûl-i ömr sürmedim
فیرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن بالمدیم	Firkatâ takdîr bu imiş tâ ezelden bilmedim
محمّد بك زاده مرحوم حاجی	Muhammed Beğzâde merhûm Hacı
عثمان اغا روحیچون	Osman Ağa rûhiyçün
الفاتحه سنه ١٢٠١	El-Fâtiha sene 1201

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
52 cm	**Alt**	**Üst**	10cm		**Alt**	**Üst**	
	34 cm	30					

Katalog No: 340

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Said Ağa

Tarihi: H. 1214 / M. 1799-1800

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1093

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Dikdörtgen formlu şahidenin üzerinde, ulema sarığı biçiminde oldukça iri bir başlık yer alır. Düz satırlar halinde, kabartma olarak işlenen kitabesi, sülüs hatlıdır. Sade fakat nitelikli işçiliğe sahip şahide, mezarlıktaki önceki örneklerle aynı ustanın elinden çıktığı izlenimini uyandırmaktadır.

KİTABE	
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مرحوم و مغفورله	Merhûm ve mağfûrleh
الی رحمته ربّ الغفور	İlâ rahmete Rabbi'l-Gafûr
الحاج سعید اغا	El-Hac Said Ağa
روحنه الفاتحه	Rûhuna el-Fâtiha
سنه ١٢١٤	Sene 1214

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
130 cm	32 cm	32 cm	13 cm				

Katalog No: 341

Bulunduğu Yer: Uğurlu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Maktul Hacı Ali Ağa'nın Oğlu (Muhammed Beyzâde) Maktul Muhammed Ağa

Tarihi: 4 Zilhicce 1279 / M. 23 Mayıs 1863

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Serdengeçti Kavuğu **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1094

İnceleme Tarihi: 13.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Muhammed Ağa Kat. No. 339'daki Osman Ağa ile aynı aileye (Muhammed Beyzâde) mensuptur. Dikdörtgen formlu şahide, yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Gövdenin üzerinde, yeniçerilerin akıncı fedailerinden olan serdengeçtilere has kavuk bulunmaktadır. Kitabesinden anlaşıldığına göre merhum, tıpkı babası gibi insan eliyle yaşamını yitirmiştir. Kabartma olarak işlenen sülüs hatlı kitabenin ilk ve son satırı dilimli, diğer satırlar düz çerçeveler içerisindedir. Düzce çevresindeki mezar taşı kitabelerinde, tarihin gün ay yıl şeklinde verilmesi yaygın olmakla birlikte buradaki gibi yazı ile verilmesi ender görülür. Yazı kalitesi ve dolayısıyla işçiliği, hat sanatı içerisinde değerlendirilecek estetiğe sahiptir. Yazı dışında başkaca bezeme unsuru yoktur.

KİTABE	
مرحوم	Merhûm
محمّد بك زاده مقتول	Muhammed Beğzâde Maktul
محمّد اغا ابن المقتول	Muhammed Ağa ibni el-Maktul
الحاج على اغا فى يوم	El-Hac Ali Ağa fî yevm?
…	….
الاربع من ذى الحجه سنه	El Erbae min Zilhicce Sene
تسع و سبعين و مأتين و الف	Tis’a ve Seb'în ve Mieteyn ve Elf

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
112 cm	26 cm	26 cm	14 cm				

3.5.2.25. Yenice Köyü Mezarlığı

Katalog No: 342

Bulunduğu Yer: Yenice Köyü Mezarlığı

Kimliği: İbrahim Efendi’nin Kızı Hanife Hanım

Tarihi: H. 1211 / M. 1796-97

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire Kemer **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma ve Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1095-1096

İnceleme Tarihi: 14.09.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Şahide yakın tarihte, mermeden yapılan yeni mezarın baş tarafına dikilmiş, ayakucuna ise kitabesi Latin harfle yazılı bir mezar taşı daha eklenmiştir. Esas şahide dikdörtgen formlu

levha şeklinde ve yarım daire kemer alınlıklıdır. Dikdörtgen çerçeveler içerisinde alçak kabartma tekniğinde işlenen sülüs hatlı kitabesi, okunamaycak derecede tahrip olmuştur. Alınlık yüzeyine işlenen ser levhanın diğerlerinden daha büyük boyutta ve zemini tam olarak ortadan kaldırılmadan işlendiği görülür. İşçilik bakımından, yerel nitelikleri ağır basan şahidelerdendir.

KİTABE	
آه من الموت	Âh mine'l-mevt
... قلديم جهانك	(Tahrip) kaldım cihânın
يوق ...	Yok (Tahrip)
...	(Tahrip)
نه سويلمك نه كولمك ...	Ne sevilmek? ne gülmek (Tahrip)
كه ...	(Tahrip)
در...	(Tahrip)
ابراهيم افندينك كريمەسى حانيفه	İbrahim Efendinin kerimesi Hanife
روحيچون فاتحه سنه ١٢١١	Rûhiyçün Fâtiha sene 1211

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
80 cm	27 cm	27 cm	6 cm				
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
65 cm		100 cm		200 cm		

3.5.3. Cumayeri

3.5.3.1. Taşlık Köyü Mezarlığı

Katalog No: 343

Bulunduğu Yer: Cumayeri Taşlık Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1326 / M. 1908-09

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Düz **(Ayak ş.)** Düz

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1097-1098

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezardan tipinde, baş ve ayak şahideli anonim mezardır. Doğal taştan biçimlendirilmiş taşların formu ve yalnızca tarih ibaresinden oluşan baş taşının işçiliği ile yanında duran mezar taşları ile aynı özellikleri yansıtır. Burada baş taşı daha ince ve uzun olup küçük boyutlu ayak taşının da çoğu toprak altında kalmıştır.

KİTABE	
س.	Sen(e)
١٣٢٧	1326

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
116 cm	50 cm	45 cm	6 cm	37 cm	11 cm	27 cm	8 cm

Katalog No: 344

Bulunduğu Yer: Taşlık Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1327 / M. 1909-10

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Düz **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1097-1099

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezardan tipinde, baş ve ayak şahideli anonim mezardır. Doğal taştan biçimlendirilmiş menhir görünümlü taşlardan baş ucundakinin kütlesi, muntazama yakın dikdörgendir. Ön yüzüne kazıma olarak yalnızca vefat tarihi işlenmiştir. Küçük bir obeliski andıran ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğru daralan bir forma sahiptir. Yüzeyi ayrıca işlenmeden düz bırakılmıştır.

KİTABE	
س.	Sen(e)
١٣٢٧	1327

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
150 cm	50 cm	47 cm	8 cm	95 cm	30 cm	20 cm	13 cm

3.5.3.2. Ordulukaradere Köyü Mezarlığı

Katalog No: 345

Bulunduğu Yer: Ordulukaradere Köyü Mezarlığı

Kimliği: Musa Hoca

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1100

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Şahideler moloz taştan örülü, yüksekçe bir kargir çerçevenin iki ucuna dikilmiştir. Şahidelerde yosunlaşma sonucu oluşan, yaygın yüzey tahribatı gözlenmektedir. Baş taşının Latince kitabesinden mezarın Cumhuriyet dönemine ait olduğu anlaşılmakla birlikte kitabesi bir hayli aşınmış olduğundan çoğu yeri okunamamaktadır. Dikdörtgen formlu baş taşının üzerinde, fes benzeri oval bir iç başlığın üzerine bir sıra enli kuşak şeklinde sarıklı bir başlık bulunmaktadır. Kazıma olarak işlenen kitabesinde tahribattan başka, muhtemelen isim kısmına denk gelen dördüncü satırın ortası, bilinçli şekilde oyulmuş durumdadır. Ayak taşı dikdörtgen formlu olup üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanır. Yüzeyinde yazı veya bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE
Musa Hoca
Hizanlı (Tahrip)
(Tahrip) Musa
Ho(Tahrip)
Hoca (Tahrip)
(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
70 cm	**Alt**	**Üst**	14 cm	60 cm	**Alt**	**Üst**	14 cm
	42 cm	42 cm			31 cm	31 cm	
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
62 cm		144 cm		275 cm			

Katalog No: 346

Bulunduğu Yer: Ordulukaradere Köyü

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Tarikat Başlığı **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1101

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Dikdörtgen gövdeli mezar taşının başlığı, mevlevî sikkesini andıran uzunca bir iç başlık üzerine bir sıra enli sarıktan müteşekkildir. Yerel bir usta tarafından işlenen taşın Osmanlı Türkçesi ile yazılmış kitabesi, okunamayacak derecede erimiş durumdadır. Üzeri sivri kemerli tepelikle sonlanan, dikdörtgen formlu ayak taşı bezemesizdir.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
56 cm	**Alt**	**Üst**	10 cm	55 cm	**Alt**	**Üst**	9 cm
	22 cm	22 cm			27 cm	27 cm	
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik			**En**		**Boy**		
48 cm			130 cm		210 cm		

Katalog No: 347

Bulunduğu Yer: Ordulukaradere Köyü

Kimliği: Köse Oğlu

Tarihi: M. 1939

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)**

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1102

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Şahide yerel bir usta tarafından estetik kaygı gözetilmeden biçimlendirilmiş, yazılı dikit mahiyetindedir. Dikdörtgen formlu gövdenin üzeri, yarım daireye yakın bir kavisle nihayetlenmektedir. Çerçevesiz olarak kazıma tekniğinde işlenen kitabesi, zamanla oluşan tahribat nedeniyle tam olarak anlaşılamamaktadır. Şahideler moloz taşla örülü, yüksekçe bir kargir çerçevenin iki ucuna dikilmiştir. Yüzeyinde bezeme bulunmamaktadır.

KİTABE	
٢٠ ..شرن	20 (okunamadı)
التون	Altun
كوسه اوغلى	Köse Oğlu
م؟ بر غلى	(Tahrip)
سنه ١٩٣٩	Sene 1939

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
57 cm	29 cm	31 cm	10 cm				

3.5.3.3. Cumayeri Sırtpınar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 348

Bulunduğu Yer: Cumayeri Sırtpınar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1345 / M. 1926-27

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: -

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1103

İnceleme Tarihi: 24.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, anonim mezara ait baş ve ayak taşıdır. Baş taşı doğal kayaçtan kabaca şekillendirilmiş olup ön yüzünde yalnızca vefat tarihi belirtilmiştir. Ayak taşı, sonradan çimento-beton karışımı bir harcın kalıba dökülmesi suretiyle imal edilerek dikilmiştir. Dikdörtgen formlu ve üçgen alınlıklı olan taşın bir yüzünde kazıma olarak işlenerek boyanmış bir lale motifi bulunmaktadır.

KİTABE	
١٣٤٥	1345

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
50 cm	47 cm	26 cm	11 cm	60 cm	32 cm	32 cm	5 cm

3.5.4. Çilimli

3.5.4.1. Hasan Dede Türbesi Mezarlığı

Katalog No: 349

Bulunduğu Yer: Çilimli Hasan Dede Türbesi Mezarlığı

Kimliği: Kadir Ağa

Tarihi: H. 22 Şevval 1202 / M. 26 Temmuz 1788

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1104

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu gövdenin üzeri, yeşil renge boyanmış örfî destarlı kavukla sonlanır. Estetik düzeyi oldukça yüksek celî sülüsle yazılmış kitabesi, gövdenin ön yüzünü nerdeyse tamamen kaplamaktadır. Yedi satırlık kitabesnin ilk ve son satırı, yan kenarları dilimli çerçeveler içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Şahide yüzeyinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an
مرحوم و مغفورله	Merhûm ve mağfûrleh
قادر اغا روخچون	Kadir Ağa rûhiçün
بی حرمته الفاتحه	Bi-hürmete el-Fâtiha
فی ۲۲ ل سنه ۱۲۰۲	Fî 22 Lam Sene 1202

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
100 cm	Alt	Üst	14 cm		Alt	Üst	
	30 cm	30 cm					

Katalog No: 350

Bulunduğu Yer: Çilimli Hasan Dede Türbesi Mezarlığı

Kimliği: Kapıcı Hüseyin Ağa

Tarihi: H. 1222 / M. 1807-08

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Katibî Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1105-1106

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde oldukça iri işlenmiş katibî destarlı kavuk başlık bulunmaktadır. Gövdenin üst köşeleri kısmen kopmuştur. Ön yüzünde gayet düzgün bir hatla işlenmiş sekiz satırlık mensur kitabe yer alır. Kitabede merhumun, muhtemelen türbe ile ilişkili olan mesleği de belirtilmiştir. Düz satırlar halinde yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabenin dua ve tarih satırı, alt kenarı kavisli tek bir çerçeve içerisinde olup diğer satırlar dikdörtgen çerçevelidir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu ayak taşı üçgen alınlıklı olup yüzeyi ayrıca işlenmeden düz bırakılmıştır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
زیارتدن مراد دعادر	Ziyâretden murâd duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مرحوم و مغفورله	Merhûm ve mağfûrleh
قپوجی حسین اغانك	Kapucu Hüseyin Ağanın

روحیچون رضاءً	Rûhiyçün rızâen-
لله الفاتحه	lillâh el-Fâtiha
سنه ۱۲۲۲	Sene 1222

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
110 cm	30 cm	30 cm	12 cm	92 cm	27 cm	33 cm	7 cm

3.5.4.2. İshaklar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 351

Bulunduğu Yer: Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Alemdar Ağa

Tarihi: H. 1200 / M. 1785-86

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1107

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin üzerinde, dardağan tipi yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Kitabesinde de merhumun ismi yerine sadece askeri kimliği belirtilmiştir. Düz satırlar halinde celî sülüs hatla yazılı kitabenin, satır düzeni ve harf bağlantılarında uyumsuzluklar göze çarpar. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu ayak taşı sade olup üst tarafı üçgen alınlıkla sonlanır.

KİTABE

الباقى	El-bâki
فنادن بقايه ايلدى رحلت	Fenâdan bekâya eyledi rıhlet
ايده قبرني حق روضۀ جنّت	Ede kabrini Hak ravzâ-i cennet
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
حاجى عليمدار اغا	Hacı Alemdar Ağa-
نك روحنه فاتحه	nın rûhuna Fâtiha
سنه ١٢٠٠	Sene 1200

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
102 cm	31 cm	31 cm	13 cm	51 cm	27 cm	31 cm	7 cm

Katalog No: 352

Bulunduğu Yer: Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Mudullulu Türkmenoğlu Nalband Molla Muhammed

Tarihi: H. 1248 / M. 1832-33

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1108

Çizim No:

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Dikdörtgen formlu ve dolama sarık başlıklı baş şahidesi, gövdesinin alt köşesinden kırık halde günümüze gelebilmiştir. Yer yer sıkışık düzende yazılmış celî sülüs hatlı kitabesi, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Sekiz satırlık

manzum kitabenin ilk ve son iki satırı ayrı çerçeveler içerisinde olup diğer satırlar düz cetvellerle birbirinden ayrılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu ayak taşı sade olup üst tarafı üçgen alınlıkla sonlanır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâki
زیارتدن مراد بر دعادر	Ziyâretden murâd bir duadır
بوکون بکا ایسه یارن سکادر	Bugün bana ise yarın sanadır
مودوللی توركمن اوغلی	Mudullulu Türkmen Oğlu
مرحوم و مغفورله	Merhûm ve mağfûrleh
نعلبد ملا محمّد ..	Nalba(n)d Molla Muhammed (tahrip)
روحنه ال...	Rûhuna el-(tahrip)
فی ٢٥ ... سنه ١٢٤٨	Fî 25 (tahrip)Sene 1248

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
99 cm	15 cm	24 cm	13 cm	60 cm	25 cm	29 cm	7 cm

Katalog No: 353

Bulunduğu Yer: Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Veli Efendi'nin Oğlu Abdullah

Tarihi: H. 18 Şevval 1250 / M. 17 Şubat 1835

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Örfî Kavuk **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1109

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler dikdörtgen formlu ve yukarıdan aşağıya doğru daralan tarzdadır. Baş şahidesinin üzerinde, örfî tipin en bilinen örneklerinden olan başlığın, yatay doğrultulu sarık dilimlerini ortadan çapraz olarak kesen, enli bir dilimi vardır. Ön yüzüne yüksek kabartma tekniğinde işlenen kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik hatla yazılmıştır. Serlevha ve dua satırı ile birleştirilen tarih satırı, oval formlu ayrı çerçeveler içerisindedir. Üst tarafı sivri kemer biçiminde nihayetlenen dikdörtgen formlu ayak taşının belden aşağısı toprak altındadır. Yüzeyinde servi ağacı tasviri işlenmiş olup sıralı lale motifleri ile dilimlenmiş gövdesinin ucu sola doğru eğik şekilde, daha önceki örnekler ile benzer üslubu yansıtır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
بوکون وعدم تمام اولدی ایرشدی امر ربّانی	Bugün vadem tamam oldu erişdi emr-i Rabbânî
کی تسلم ایلدم حقه امانت ویریلن جانی	Ki teslim eyledim Hakk'a emânet verilen cânı
اجل دامنه دشمشم حلاصنه یوقدر چاره	Ecel damına düşmüşüm halâsına yoktur çâre
سبب مغفرت بو ایمش تقدیر سبحانی	Sebeb-i mağfiret bu imiş takdîr-i Subhânî
عبد الله ابن حاجی ولی افندی	Abdullah ibni Hacı Veli Efendi
روحیچون الفاتحه	Rûhiçün el-Fâtiha
فی ۱۸ ل سنه ۱۲۵۰	Fî 18 Lam Sene 1250

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
83 cm	29 cm	30 cm	13 cm	70 cm	25 cm	28 cm	6 cm

3.5.4.3. Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi

Katalog No: 354

Bulunduğu Yer: Çilimli Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi

Kimliği: Şeyh Hasan Efendi'nin Oğlu Şeyh Zilullâh Efendi

Tarihi: H. 1194 / M. 1780

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: **(Baş ş.)** Tarikat Başlığı **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: **(Baş ş.)** Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1110

İnceleme Tarihi: 26.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Kargir çerçeveli mezar tipinde, erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Dikdörtgen formlu baş şahidesinin üzerindeki başlığı halvetî tacıdır. Bu tipteki başlıkların üst tarafı, çoğu dikine uzanan sık dilimlerle ayırt edilmektedir. Bu kısmın altında, sağdan sola doğru yükselen sarık dilimleri, üstte enine atılmış bir kuşakla sonlanmakta olup kuşağın ortasından sarkıtılmış uç kısmı da görünür şekilde işlenmiştir. Celî sülüs hatlı kitabesinin işçiliği yerindedir. Fakat satır boylarına göre harfleri çok büyük tutulduğundan, harflerin yerleşimi ve oranlarında düzensizlikler göze çarpmaktadır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen formlu ayak taşı sivri kemerli alınlığa sahip olup yüzeyi bezemesizdir.

KİTABE	
هوالحی الباقی	Hüve'l-hayyü'l-bâkî
مرحوم مغفور	Merhûm mağfûr
الشیخ حسن افندینك	Eş-Şeyh Hasan Efendinin
اوغلی الشیخ ضلع لله	Oğlu eş-Şeyh Zilullâh
افندی روحنه فاتحه	Efendi rûhuna Fâtiha
سنه ١١٩٤	Sene 1194

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
77 cm	22 cm	27 cm	10 cm	61 cm	21 cm	26 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ							

Yükseklik	En	Boy
56 cm	130 cm	365 cm

3.5.5. Gölyaka

3.5.5.1. Aksu Köyü Mezarlığı

Katalog No: 355

Bulunduğu Yer: Gölyaka Aksu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Abaza Felet/Fât Oğlu Alegri

Tarihi: H. 1319 / M. 1901-02

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Azizi Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1111-1113

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler sonradan çakılla karışık betonarme harçla yapılmış, kademeli yükselen bir çerçevenin iki ucuna dikilmiştir. Baş şahidesinin dikdörtgen formlu gövdesinin üzeri yarım daire kemer biçiminde sonlanmaktadır. En üstteki Azizî kalıplı fes başlıkla gövde arasında, iki yanı S kıvrımlı birer sapla sonlanan enli bir alınlık bulunur. İki ucu helezoni kıvrımlı olan sapların üst boşlukları, basit birer çiçekle dolgulanmıştır. Alınlık yüzeyinde ise zeytin dalını andıran simetrik birer dal yer alır. Ayrıca kitabenin üç ile dördüncü satırı arasındaki geniş yüzeye, silah ve kama tasviri işlenmiştir. Birbiriyle çaprazlama kesişen bu unsurlardan silah, altıpatlar tipinde olup kama da kılıfı içerisinde gösterilmiştir. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halindeki ta'lik hatlı kitabenin estetik düzeyi, şahidenin genelinden daha geridedir. Sivri kemerli tepelikle sonlanan yak şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen tiptededir. Ön yüzünde kazıma olarak işlenmiş, helezoni kıvrımlı basit bir dal tasviri yer alır. Dalın kök kısmı, betonerma alt yapıya gömülü olduğundan desenenin başlangıç kısmı anlaşılamamaktadır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
کمسیه باقی دکلدر بو هر بی ثبوت	Kimseye bâki değildir bu dehr-i bi sübût
کل اوقو بر فاتحه اتمه سکوت	Gel oku bir Fâtiha etme sükût
اباذا قبیلەسندن فلت	Abaza kabilesinden Felet?
اوغلی آلکری ر روحنه فاتحه	Oğlu Alegri rûhuna Fâtiha
۱۳۱۹	1319

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
200 cm	25 cm	25 cm	7 cm	100 cm	22 cm	25 cm	7 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
63 cm		120 cm		220 cm		

Katalog No: 356

Bulunduğu Yer: Gölyaka Aksu Köyü Mezarlığı

Kimliği: Mehdi Oğlu Muzaffer Derin Bey

Tarihi: R. 1364 / M. 1948

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dilimli Kemer **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1114-1115

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler sonradan sanduka görünümünde kargir çerçeveli mezarın iki ucuna dikilmiştir. Mezarın

cepheleri sıvalıdır. Dikdörtgen formlu şahidelerin tepe kısmı yarım daire kemer biçiminde olmakla birlikte baş taşındakinin yanları dilimlidir. Baş taşının kitabesi, bozuk bir yazı ile ve çerçevesiz olarak alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Ayak taşında, ilki ile benzer içerikte ikinci bir kitabe bulunmaktadır. Latin harfleri ile "Muradına erme / den 20 yaşı / nda giden / Muzaffer / Derin Bay / Ruhuna / Fatiha / 1948" yazılıdır.

KİTABE	
هو الباقی	Hüve'l-bâkî
مسکنم جراح پاشی	Meskenim Cerrah Paşa
اویمه حاجت قالمدی	Evime hâcet kalmadı
ایجدم اجل شربتی	İcdim ecel şerbeti
دقتوره حاجت قالمدی	Doktora hâcet kalmadı
یکرمی یاشنده دار	Yirmi yaşında dâr-ı
بقایه ارتحال ایدن	Bekâya irtihâl eden
مهدی اوغلی مظفر	Mehdi oğlu Muzaffer
درین بك روحنه	Derin Beğ rûhuna
الفاتحه	El-Fâtiha
سنه ١٣٦٤	Sene 1364

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
90 cm	**Alt**	**Üst**	14 cm	70 cm	**Alt**	**Üst**	7 cm
	29 cm	29 cm			25 cm	27 cm	
MEZAR ÖLÇÜLERİ							
Yükseklik		**En**		**Boy**			
74 cm		113 cm		220 cm			

3.5.5.2. Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi

Katalog No: 357

Bulunduğu Yer: Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi

Kimliği: Meryem

Tarihi: H. 1212 / M. 1797-98

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hotoz **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1116

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Hazirenin güneydoğu köşesinde, yan yana dizilmiş Osmanlı dönemine ait dört baş taşından[213] ilki olup Meryem Hanım'a aittir. Dikdörtgen formlu ve üzeri hotoz başlıklıdır. Dört satırlık kısa kitabesi, düz satırlar halinde celî sülüs hatla yazılmıştır. Şahide yüzeyinde bezeme unsuruna rastlanmamaktadır.

KİTABE	
كنجلكينه دويميان	Gençliğine doymayan
مرحومه و مغفوره	Merhûme ve mağfûre
مريمن روحنه	Meryemin rûhuna
فاتحه	Fâtiha
سنه ١٢١٢	Sene 1212

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
58 cm	24 cm	24 cm	11 cm				

Katalog No: 358

Bulunduğu Yer: Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi

[213] Mezar taşlarından biri, form bütünlüğünü kaybetmiş olduğundan kataloğa dahil edilmemiştir.

Kimliği: Ayşe

Tarihi: H. 1212 / M. 1797-98

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Kayıp **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1117

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Ayşe Hanım'a ait şahidenin boyun kısmından yukarısı kırılarak yok olmuştur. Dört satırlık celî sülüs hatlı kitabenin son iki satırı, satır boyutlarına göre biçimlendirilmiş tek bir çerçeve içerisindedir. İlk iki satır, ilk şahidedeki gibi dikdörtgen çerçevelidir.

KİTABE	
مرحومه و مغفوره	Merhûme ve mağfûre
عايشه نك	Ayşenin
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ١٢١٢	Sene 1212

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
33 cm	21 cm	21 cm	10 cm				

Katalog No: 359

Bulunduğu Yer: Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi

Kimliği: Rabia

Tarihi: H. 1212 / M. 1797-98

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hotoz **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1118

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Hazire içinde yan yana konumlandırılmış taşların sonuncusu olup ilk baştaki Meryem Hanım'ın mezar taşı ile aynı form ve yapısal özellikleri sergilemektedir. Haziredeki söz konusu dört şahideden, vefat tarihi görülebilen üçünün H. 1212 yılını göstermesi, ilginç bir husus olarak bu tarihte vuku bulmuş salgın hastalık vb. felaket ihtimalini akla getirmektedir.

KİTABE	
مرحومه و مغفوره	Merhûme ve mağfûre
مرادينه رابعه‌بك	Murâdına Rabianın
ايرمين روحنه فاتح	Ermeyen rûhuna Fâtih(a)
سنه ١٢١٢	Sene 1212

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
57 cm	23 cm	23 cm	11 cm				

3.5.5.3. Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı

Katalog No: 360

Bulunduğu Yer: Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 5 Şaban Sene 1247 / M. 9 Ocak 1832

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidîdî Fes **(Ayak ş.)** Yarım Daire

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1119-1121

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Şahideler sonradan sanduka görünümlü kargir mezarın iki ucuna dikilmiştir. Mezarın cepheleri sıvalıdır. Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve üzeri fes başlıklıdır. Celî sülüs hatlı sekiz satırlık kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde ve sıkışık düzenle işlenmiştir. Tekniği yüksek kabartmadır. Sondan bir önceki satırda diğerlerinden farklı olarak Arapça dua ve şefaat ibareleri yazılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan, dikdörtgen tipteki ayak şahidesinin tepe kısmı yarım daire kemer formunda nihayetlenir. Gövde yüzeyinde üçlü servi motifi tasvir edilmiştir. Kazıma olarak sadece dış hatları belirtilen servilerden yanlardakiler daha küçük olup hepsinin uç kısmı sağa doğru eğik olarak tasvir edilmişlerdir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
البت شو فابی یی دکشدم وصلت ایچون رحمانه	Elbet şu fâniyi değişdim vuslat içün Rahmâna
ترك دنیا ایلیوب ترجیح اخرا ایلدم	Terk-i dünya eyleyüb tercih-i uhrâ eyledim
حکمت ندر جهانده قضایه بولمدم چاره	Hikmet nedir cihânda kazaya bulmadım çare
بر لحظهده بوروندم کفنی سردم فراشی لحده	Bir lahzada büründüm kefeni serdim firâşı lahde
حیالاتم رونما اولدی نه حکمت اول کمال حکمته	Hayalâtım rûnümâ oldu ne hikmet ol kemâl hikmete
غفور ل رحمتك منك مینی د خبلك یا رصول الله	Gafurun rahmetik … yâ Rasulallah
افتنیه آتنی زاده ... ٥ شعبان سنه ٢٤٧	Efteniyyeden Atenizâde? (Kazınmış) 5 Şaban Sene (1)247

TAŞ ÖLÇÜLERİ	
Baş Taşı	**Ayak Taşı**

Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
168 cm	Alt	Üst	9 cm	145 cm	Alt	Üst	6 cm
	34 cm	34 cm			27 cm	31 cm	

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
77 cm	92 cm	250 cm

Katalog No: 361

Bulunduğu Yer: Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı

Kimliği: Uşuba/Aşûba Hacı Süleyman Bey

Tarihi: H. 15 Cemâziye'l-âhir 1300 / M. 23 Nisan 1883

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Taʿlik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Sarıklı Fes **(Ayak ş.)** Güneş Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1122-1126

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Açık sanduka tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Sanduka ile üzerine dikili mezar taşları arasında belirgin bir üslup farkı göze çapmaktadır. Ak mermerden imal edilen mezar taşları, tamamen başkent üslubunu yansıtan ince işçilikleri ile dikkat çeker. Buna mukabil sandukanın hem mermer cinsi farklıdır hem de yüzey bezemeleri şahidelerle kıyas kabul edilmeyecek kadar kaba görünüşlüdür. Sandukanın her bir kenarı düz yüzeyli silmelerle çerçevelenmiş ve karşılıklı kenarları birbiri ile eş bitkisel bezemelerle tezyin edilmiştir. Uzun kenarların bezemesi, etrafı çelenk benzeri bir motifle kuşatılmış ortadaki vazonun iki yanından çıkarak uçlarda helezonlar oluşturan, seyrek yapraklı dallardan oluşur. Kısa kenarlarda ise dört yönlü dilimli yaprakların oluşturduğu motifin merkezine iri bir gülbezek işlidir.

Baş şahidesi; dikdörtgen formlu olup üzerinde dolama sarıklı başlık yer alır. Üç sıra halindeki sarığı burularak sarılmış şekilde püsküllü fes üzerine işlenmiştir.

Dikdörtgen gövdenin kenarları ve kitabe alanı, düz yüzeyli iki silme ile birbirinden ayrılmış, silmeler arasında kalan yüzey oldukça zarif bitkisel kompozisyonla bezenmiştir. Simetri esasına göre oluşturulan bezeme, etek kısmındaki yapraklı bir kökten çıkan S kıvrımlı birer sap üzerinde; sitilize lale, hatayi üslubunda bir çiçek ve dilimli yaprağın tekrarlanan oluşmaktadır. Başlangıç ve bitiş kısmında yer alan çiçeklerin yaprakları, çarkıfelek biçiminde betimlenmiş, sapların birleştiği tepe noktası da oldukça iri işlenmiş farklı bir çiçek motifi ile kapatılmıştır. Bu bezemenin dışında, iki ucu yarım daire biçiminde sonlanan kitabe yüzeyinin en altında, birer silah ve kama tasviri bulunmaktadır. Zemini kitabe yüzeyinden ayrıca çökertilen silah ve kama, uçları V oluşturacak şekilde konumlandırılmış olup ayrıntılı işçiliği ile daha önceki benzerlerinden ayrılır. Dokuz satırlık kitabesi, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, taʿlik yazılmıştır. Harflerin yapısı ve ölçüleri muazzamdır. Kitabenin sekizinci satırının başlangıcında, aşiret/boy bilgisinin kazınmış olduğu dikkati çekmektedir.

Ayak şahidesi; yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen levha biçiminde olup üzeri güneş tepeliklidir. Merkezinde basit bir çiçek bulunan iri tepelikle gövde bağlantısı, iki yana yerleştirilmiş yapraklı birer dalla sağlanmıştır. Gövdenin etrafı ince bir silme ile çevrili olup tepeliğe göre biçimlendirilen üst sınırı, ortası yarım daire biçiminde çıkıntı oluşturan kavisli bir forma sahiptir. Gövde yüzeyini tamamen kaplayan çiçekli dal tasviri, baş şahidesi ile üslup birliği içindedir. Dikine uzanan daldan iki yanan asimetrik olarak çıkan saplar; uçları kıvrımlı dilimli yapraklar veya ortası rumî biçiminde, yapraklı çiçeklerle sonlanmaktadır. Motif yüzeylerinde yeşil renkli boya kalıntıları göze çarpmaktadır.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve’l-bâkî
اولیجق فرمان حق استر اجابت دعوته	Olıcak fermân Hak ister icâbet davete
امرینه مطیع اولنلر جمله ایررلر عزته	Emrine muti olanlar cümle ererler izzete
حیاتنده روز و شب اکرم ایدردی عالمه	Hayatında rûz-ı şeb ikrâm ederdi âleme
حانەسنده نیجه کیمسه ال صوناردي نعمته	Hânesinde nice kimse el sunardı nimete
دعوت رحمان ایرنجه شمعنه	Dâvet-i Rahmân erince şem'ine
جان اتوب کتدی جوار رحمته	Can atub gitdi civâr-ı rahmete
... قبیلەسندن عشوبه حاجی	(Kazınmış) Kabilesinden Uşuba/Aşuba Hacı
سلیمان بکن روحنه الفاتحه	Süleyman Beğin rûhuna el-Fâtiha

فی ۱۵ جمادی الاخر ۱۳۰۰	Fî 15 Cemâziye’l-âhir 1300

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
113 cm	30 cm	30 cm	8 cm	106 cm	23 cm	29 cm	11 cm

MEZAR ÖLÇÜLERİ		
Yükseklik	**En**	**Boy**
75 cm	113 cm	221 cm

Katalog No: 362

Bulunduğu Yer: Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı

Kimliği: Raşid Kalfa’nın Oğlu Kemâl

Tarihi: H. 1347 / M. 1928-29

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1127-1129

İnceleme Tarihi: 28.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve fes başlıklıdır. Gövdenin üst kesimi, kenarlarına eklenen taşkın helezonî kıvrımlı birer dalla hareketlendirilmiştir. Altı satırlık kitabe, sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Ayak şahidesi, yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu ve üzeri sivri kemer tepeliklidir. Ön yüzünün alt tarafında, birbiri ile çaprazlama kesişen silah ve kama, bunun üzerinde ise saksı içerisinden çıkarak sarmaşık şeklinde uzanan çiçek tasviri bulunur. Her iki bezeme de kazıma tekniğinde işlenmiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve’l-bâkî
بن بر قوش ایدم اوچدم یوادن	Ben bir kuş idim uçtum yuvadan
اجل بنی آیردی آنادن بابادن	Ecel beni ayırdı anadan babadan
اونتماین بنی خیر دعادن	Unutmayın beni hayır duadan
راشد قلفه مخدومی کمال	Raşid Kalfa mahdumu Kemâl
روحنه فاتحه سنه ١٣٤٧	Rûhuna Fâtiha sene 1347

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
73 cm	24 cm	24 cm	6 cm	67 cm	24 cm	30 cm	6 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
14 cm		65 cm		160 cm		

3.5.6. Gümüşova

3.5.6.1. Hacılar Kışla Mezarlığı

Katalog No: 363

Bulunduğu Yer: Gümüşova Hacılar Kışla Mezarlığı

Kimliği: Rizeli Laz İlyas Ağa

Tarihi: H. 15 Zilkade 1138 / M. 15 Temmuz 1726

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kazıma

Fotoğraf No: 1130-1131

İnceleme Tarihi: 29.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu baş taşının üzerinde dolama sarıklı başlığı bulunmaktadır. Sağdan sola doğru yükselen satırlar halinde işlenen sekiz satırlık kitabesi, estetik değeri yüksek bir ta'likle yazılmıştır. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı, yukarıdan aşağıya daralan dikdörtgen tiptedir. Gövde yüzeyinde, alçak kabartma olarak işlenmiş servi ağacı tasviri yer alır. Uç kısmı sola doğru kıvrık olan düz yüzeyli gövdesinin kenarları, sivri dişli yapraklarla hareketlendirilmiştir.

KİTABE	
آه من الموت	Ah mine'l-mevt
بقوب كجمه رجام بودر ای محمّد امتی	Bakub geçme ricâm budur Ey Muhammed ümmeti
موتانك ديريدن همان بر فاتحه‌در منتی	Mevtânın diriden heman bir Fâtihadır minneti
قبريمی زيارت ايدن ای رسولك امتی	Kabrimi ziyâret eden Ey Resûlün ümmeti
بزه بر فاتحه احسان ايدن بوله جنتی	Bize bir Fâtiha ihsân eden bula cenneti
ريزه‌لی لاز الياس اغانك	Rizeli Laz İlyas Ağanın
روحيچون فاتحه	Rûhiyçün Fâtiha
فی ١٥ ذی القعده سنه ١٣٨ جمعه كيجه‌سی	Fî 15 Zilkade Sene (1)138 Cuma Gecesi

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
121 cm	27 cm	29 cm	6 cm	76 cm	25 cm	30 cm	6 cm

Katalog No: 364

Bulunduğu Yer: Gümüşova Hacılar Kışla Mezarlığı

Kimliği: Rizeli Hacı İbrahimzade Hamid Ağa

Tarihi: H. 5 Muharrem 1297 / 19 Aralık 1879

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta’lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Sivri Kemer

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1132-1133

İnceleme Tarihi: 29.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş ve ayak şahideli erkek mezarıdır. Baş şahidesi yaklaşık yarıdan iki parçaya ayrılmıştır. Dikdörtgen formlu ve sarıklı başlıklıdır. On bir satırlık ta’lik kitabesi sağdan sola doğru yükselen çerçeveli içerisinde, yüksek kabartma tekniğinde işlidir. Sivri kemerli tepelikle sonlanan ayak taşı, yukarıdan aşağıya daralan dikdörtgen tiptedir. Gövde yüzeyinde yazı veya bezeme unsuruna yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve’l-bâkî
كل افندم نضرايله شو مزرم طاشنه	Gel ihvânım nazar eyle şu mezarım taşına
عاقل ايسك غافل اولمه عقلنى ال باشنه	Akil isen gâfil olma aklını al başına
صالنوب كزركن كور نه كلدى باشمه	Salınub gezer iken gör ne geldi başıma
فلك زهير قاتدى طاتلى اشيمه	Felek zehir katdı tatlı aşıma
(...) اولنمز بو جهانك ايشنه	(Tahrip) olunmaz bu cihânın işine
كنج و اختيار ويز كلور (...)	Genç ve ihtiyâr vız gelür (tahrip)
عن اصلى ريزه قضاسى قرالرندن قوش	An aslı Rize kazası kurrâlarından Kuş
قريەسى احاليسندن مرحوم الحاج ابراهيم	Karyesi ahalisinden merhûm el-Hac İbrahim
زاده حمد اغا روحنه فاتحه	Zade Hamid Ağanın rûhuna Fâtiha
فى ٥ م سنه ١٢٩٧ ٥٧ سى	Fî 5 Mim Sene 1297 57 Sin Ye

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
107 cm	25 cm	28 cm	9 cm	61 cm	22 cm	25 cm	7 cm

3.5.6.2. Yeşilköy Mezarlığı

Katalog No: 365

Bulunduğu Yer: Gümüşova Yeşilköy Mezarlığı

Kimliği: Abaza Koç İsmail Ağa

Tarihi: H. 25 Receb 1297 / 1 Haziran 1883

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Ta'lik

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Hamidî Fes **(Ayak ş.)** Bitkisel Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** Kabartma

Fotoğraf No: 1134-1137

İnceleme Tarihi: 29.07.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Çerçeveli mezar tipinde baş ve ayak şahideli erkek mezarı olup şahideler sonradan mezara yan duracak şekilde dikilmiştir. Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve fes başlıklıdır. Gövdenin kenarları ile kitabeli yüzeyi ayıran iki ucu yarım daire biçimli silmelerin yapısı, kitabenin altına işlenen silah ve kama tasviri ile kitabenin işçiliği, Kat. No. 360'daki mezar taşı ile aynı merkezin ürünü olduğunu gösteren özellikleridir. Gövdenin üst kısmında simetrik olarak işlenen dilimli yapraklı dallar ve kitabeyi dıştan çevreleyen tekrarlı bitkisel bezemeleri ile bu şahidedeki bitkisel bezemelerin daha sade bir anlayışla şekillendirildiği görülür. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen ayak şahidesi; çevre yaprakları duvak gibi açılmış gül buketi şeklinde, oldukça zarif bir tepeliğe sahiptir. Gövde yüzeyinde, kök kısmı fiyonk şeklinde düğümlenmiş S kıvrımlı iki gül dalı, birbiri içerisinden geçerek tepe noktasına kadar uzanırlar. Tepelik kısmında olduğu gibi motif yüzeylerinin boya ile renklendirildiği görülür.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
نکه حقدن کلور الحکم لّه	Neye Hakdan gelür el-hükmü lillâh
نه دیرلر ... ولیلر الحکم لّه	Ne diyarlar (okunamadı)veliler el-hükmü lillâh

اجلدن کیمسه قورتلمز که قجوب	Ecelden kimse kurtulmaz ki kaçub
دخی نه قورتلور الحکم لّه	Dahi ne kurtulur el-hükmü lillâh
قرنداشنه کیدرکن قصاءً دوشدی بر اغاج	Karındaşına giderken kazaen düşdü bir ağaç
اودن.. عازم اولدی راح عقبایه بو زات	(Okunamadı) âzim oldu râh-ı ukbâya bu zât
ابازه قبیلهسندن مرحوم قوج	Abaza kabilesinden merhûm Koç
اسماعیل اغا فاتحه روحنه ۱۳۰۰	İsmail Ağa ruhuna Fâtiha 1300
رجب ۲۵ فی	Fî 25 Receb

TAŞ ÖLÇÜLERİ						
Baş Taşı				**Ayak Taşı**		
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**	**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
160 cm	32 cm	32 cm	9 cm	137 cm	25 cm	28 cm	9 cm
MEZAR ÖLÇÜLERİ						
Yükseklik		**En**		**Boy**		
51 cm		130 cm		260 cm		

3.5.7. Kaynaşlı

3.5.7.1. Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi

Katalog No: 366

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi

Kimliği: Ârif Efendi

Tarihi: H. 1332 / M. 1913

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1138

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, baş şahidesi mevcut erkek mezarıdır. Doğal taştan yerel bir usta tarafından şekilllendirilen şahide, dikdörtgen formlu olup üzeri yarım daire formuna yakın bir kavisle nihayetlenmektedir. Ön yüzünde, ölenin adı ve vefat tarihi kazınmış olup bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
عارف	Ârif
افندی	Efendi
سنه ١٣٣٢	Sene 1332 (1913/14)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
60 cm	25 cm	25 cm	15 cm				

Katalog No: 367

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Bahçesi

Kimliği: Anonim

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Yarım Daire **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1139

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut toprak (yığma) mezardır. Önceki mezar taşı gibi doğal taştan şekilllendirilmiş olup dikdörtgen formlu ve üzeri yarım daire tepeliklidir. Kazıma olarak işlenen kitabesi, okunamayacak derecede tahrip olmuştur.

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				Ayak Taşı			
Yükseklik	En		Kalınlık	Yükseklik	En		Kalınlık
	Alt	Üst			Alt	Üst	
67 cm	23 cm	23 cm	17 cm				

Katalog No: 368

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Bahçesi

Kimliği: Hacı Ali

Tarihi: -

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1140

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, erkek mezarına ait baş şahidesidir. Doğal taştan kenarları kabaca düzlenerek imal edilmiş şahidenin ön yüzünde ancak ölenin kimliğini bildiren Hacı Ali ibaresi okunabilmektedir.

KİTABE	
حاجى	Hacı
على	Ali
...	(Tahrip)
...	(Tahrip)

TAŞ ÖLÇÜLERİ					
Baş Taşı			Ayak Taşı		
Yükseklik	En	Kalınlık	Yükseklik	En	Kalınlık

63 cm	**Alt**	**Üst**	14 cm		**Alt**	**Üst**	
	27 cm	23 cm					

Katalog No: 369

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1330 / M. 1911-12

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1141

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut toprak (yığma) mezardır. Doğal taşın kabaca şekillendirilmesiyle oluşturulan şahidenin kitabesinden de sadece vefat tarihi okunabilmektedir.

KİTABE	
...	(Tahrip)
١٣٣٠	1330 (1911/12)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
44 cm	**Alt**	**Üst**	16 cm		**Alt**	**Üst**	
	19 cm	26 cm					

Katalog No: 370

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1335 / M. 1916-17

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Üçgen Tepelik **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1142

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut toprak (yığma) mezardır. Mezarlıktaki bundan önceki örneklerle aynı malzeme ve üslup özelliklerini yansıtır. Kazıma olarak işlenen kitabesinden, yalnızca vefat tarihi açıkça seçilebilmektedir.

KİTABE	
...	(Tahrip)
سنه ١٣٣٥	Sene 1335

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
36 cm	24 cm	24 cm	15 cm				

Katalog No: 371

Bulunduğu Yer: Kaynaşlı Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi

Kimliği: Anonim

Tarihi: H. 1337 / M. 1918-19

Malzeme: Taş

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) - **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1143

İnceleme Tarihi: 02.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Baş şahidesi mevcut toprak (yığma) mezardır. Doğal taştan şekillendirilen dikdörtgen formlu bu şahidenin kitabesi de tam okunamayacak şekilde aşınmış durumdadır.

KİTABE	
...	(Tahrip)
١٣٣٧	1337

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
41 cm	23 cm	23 cm	12 cm				

3.5.8. Yığılca

3.5.8.1. Aksaklar Köyü Mezarlığı

Katalog No: 372

Bulunduğu Yer: Yığılca Aksaklar Köyü Mezarlığı

Kimliği: Hacı Muhammed Ağa

Tarihi: H. 1 Rabiu'l-ahir 1189 / M. 1 Haziran 1775

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1144

İnceleme Tarihi: 05.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Baş şahidesi dikdörtgen formlu ve dardağan tipi kavuk başlıklıdır. Celî sülüs hatlı kitabesi, düz satırlı çerçeveler içerisinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu ayak taşının üzeri, üçgen kemer biçiminde solanır. Yüzeyinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
الحاجی محّمد اغا	El-Hacı Muhammed Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fatihâ
فی غره ربیع الاخر سنه ۱۱۸۹	Fî Gurre-i Rabiu'l-ahir Sene 1189

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
102 cm	24 cm	25 cm	10 cm	60 cm	26 cm	29 cm	7 cm

3.5.8.2. Bekirler Köyü Mezarlığı

Katalog No: 373

Bulunduğu Yer: Yığılca Bekirler Köyü Mezarlığı

Kimliği: Fatma

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dairesel **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kazıma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1145

İnceleme Tarihi: 05.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde erkek mezarına ait baş şahidesidir. Doğal taşın üst kesimine oval görünüm verilmek suretiyle oluşturulmuş, ön yüzüne kabaca kitabesi kazınmıştır.

KİTABE	
... اوغلی	(Tahrip) oğlu
زوجه‌سی ...	Zevcesi (tahrip)
فاطمه	Fatma
روحنه لله	Rûhuna lillâhi
الفاتحه	El-Fâtiha

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
64 cm	32 cm	26 cm	14 cm				

Katalog No: 374

Bulunduğu Yer: Yığılca Bekirler Köyü Mezarlığı

Kimliği: Muhammed Ağa

Tarihi: -

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dolama Sarık **(Ayak ş.)** Üçgen Tepelik

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1146-1147

İnceleme Tarihi: 05.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde erkek mezarına ait baş ve ayak şahidesidir. Baş taşı dikdörtgen formlu ve üzeri dolama sarıklıdır. Sülüs hatlı kitabesi, düz satırlı çerçeveler içerisinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen formlu ayak taşının üzeri, üçgen biçiminde solanır. Yüzeyinde yazı veya bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
هوالباقی	Hüve'l-bâkî
مرحوم و مغفور	Merhûm ve mağfûr
المحتاج الی رحمته	El-muhtâc ilâ rahmete
ربّه الغفور	Rabbihi'l-Gafûr
...میان محمّد اغا	(Tahrip)miyan Muhammed Ağa
... فاتحه	(Tahrip) Fâtiha
…	(Kayıp)

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
82 cm	18 cm	24 cm	11 cm	66 cm	20 cm	29 cm	8 cm

Katalog No: 375

Bulunduğu Yer: Yığılca Bekirler Köyü Mezarlığı

Kimliği: Yığılca Ayânı Osman Ağa

Tarihi: H. 1239 / M. 1823-24

Malzeme: Mermer

Yazı Tipi: Sülüs

Başlık/Tepelik Tipi: (Baş ş.) Dardağan Kavuk **(Ayak ş.)** -

İşleniş Tekniği: (Baş ş.) Kabartma **(Ayak ş.)** -

Fotoğraf No: 1148

İnceleme Tarihi: 05.08.2022

Genel Tanım ve Süsleme Özellikleri: Toprak (yığma) mezar tipinde, Yığılca Ayânı Osman Ağa'nın baş şahidesidir. Tek parça halinde yere yatık vaziyette tespit edilen

şahidenin, dikdörtgen formlu gövdesinin üzerinde dardağan tipi yeniçeri başlığı bulunmaktadır. Sülüs hatlı kitabesi, düz satırlı çerçeveler içerisinde, yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Şahide yüzeyinde bezemeye yer verilmemiştir.

KİTABE	
یاغفار	Yâ Gaffâr
بنی قیل مغفت ای ربّ یزدان	Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân
بحق عرش اعظم نورقران	Bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur’an
یغیجه اعیانی مرحوم	Yığıca Ayânı merhûm
و مغفور عثمان اغا	Ve mağfur Osman Ağa
روحنه فاتحه	Rûhuna Fâtiha
سنه ۱۲۳۹	Sene 1239

TAŞ ÖLÇÜLERİ							
Baş Taşı				**Ayak Taşı**			
Yükseklik	**En**		**Kalınlık**	**Yükseklik**	**En**		**Kalınlık**
	Alt	**Üst**			**Alt**	**Üst**	
100 cm	25 cm	25 cm	11 cm				

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILATIRMA

4.1. Camiler

4.1.1. Tarihçe: Düzce'de bu çalışma kapsamında tarihi ve üslup özelliği gösteren: il merkezi sınırları içinde 13, Akçakoca'da 12, Cumayeri'nde 2, Çilimli'de 3, Gölyaka'da 2, Gümüşova'da 1, Kaynaşlı'da 5 ve Yığılca'da 2 olmak üzere, toplam 40 cami ele alınarak incelenmiştir. Bunların dışında saha çalışması sırasında tespit edilen, 20. yüzyıl içerisinde geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş 34 cami; katalog dahilinde benzer tarih aralığı ve üslup özelliği gösteren belirli sayıda yapının bulunması ve özgünlük düzeyleri esas alınarak çalışmaya dahil edilmemiş, yalnızca değerlendirme aşamasında benzer özellikler sunan katalog yapılarıyla birlikte isimleri dile getirilmiştir.

Kapsam dışı bırakılan camiler arasında Düzce merkezde: Paşa Ormanı Köyü Camii (1902), Hacı Davut Camii (1932), Kemerkasım Köyü Camii (1950), Aydınpınar Köyü Camii (1952), Kızılcık Köyü Camii (1960), Erdemli Köyü Camii (1960), Bataklı Çiftlik Köyü Camii (1960), Altınpınar Köyü Camii (1960), Sarımeşe Köyü Camii (1960), Derdin Köyü Merkez Camii (1963), Yeni Karaköy Köyü Camii (1964), Küçük Mehmetler Köyü Camii (1966), Uğur Köyü Camii (1969), Kurtsuyu Köyü Camii (1969), Çalıcuma Köyü Camii (1970), Çavuşlar Mahallesi Camii (1970) ve Otluoğlu Akçalar Köyü Camii (1970) bulunmaktadır. Akçakoca ilçesinde tespit edilen 15 yapıdan 13'ü katalog kapsamında iken yalnızca, Yeşilköy Camii (1966), ve Yukarı Ayazlı Mahallesi Camii (1967) ele alınmamıştır. Cumayeri'nde tespit edilen 3 yapıdan Ören Köyü Camii (1948), Çilimli'de 4 camiden sadece Alacamescit Köyü'ndeki cami (1968), Gölyaka'da 3 yapıdan Açma Köyü Camii (1950) ve Gümüşova'da 4 yapıdan Yeşilyayla Köyü Orta Mah. Camii (1930) ve Dereköy Camii (1970), Kaynaşlı'da 6 yapıdan sadece Şimşir Mah. Üçköprü Camii (1966) kataloğa dâhil edilmemiştir. Son olarak Yığılca'da belirlenen 4 yapıdan, Yığılca Hacılar Köyü Orhan Gazi Camii, Yığılca Redifler Köyü Doğancılar Mahallesi Camii (1951) kapsam dışı tutulmuştur. Bu yapılardan bir kısmı tamamen yenilenmiş bir kısmı ise geçirdikleri birtakım onarımlar ve müdahaleler sonucunda ilk inşa dönemine ait özelliklerini önemli ölçüde yitirmişlerdir. Özellikle kullanılan özgün malzemenin yerini modern malzemelerin alması, yenileme süreçlerinde plan ve cephe düzeninde meydana gelen değişiklikler ile çağdaş eklemelerin yapılması, söz konusu camilerin tipolojik açıdan yeterli temsil gücüne sahip olmalarını engellemiştir. Bununla birlikte kapsam dışı bırakılan camiler de bölgenin dini mimarisi açısından dikkate değer bir çeşitlilik sunmakta; ayrıca kırsal mimarinin geçirdiği dönüşümü ve modern

malzemelerin geleneksel yapılar üzerindeki etkilerini göstermeleri bakımından önemli birer örnek teşkil etmektedir.

Düzce merkez ve ilçelerinde gerçekleştirilen alan araştırmalarında, halk arasında "Cuma Camii" olarak adlandırılan özel bir yapı grubuyla karşılaşılmıştır. Bu yapıların çoğunun köy içinde, köy halkının çabalarıyla inşa edilmiş mütevazi yapılar olduğu görülmektedir. Orhan Gazi döneminde, meskûn alan dışında, birkaç köyün (divan) arasında inşa edilen "Cuma Camii" geleneği[214], daha sonraları da devam etmiş, genellikle büyük köylerin mezarlık içlerinde olmak üzere, çevre köylülerin de ibadet ettiği Cuma, bayram ve cenaze namazlarına mahsus camiler inşa edilmiştir. Bu camiler, yöre coğrafyasında yaşayan halkın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiş ve mimariye doğrudan etki eden yapı türleri olarak dikkat çekmektedir. Farklı tarihlerde inşa edilen bu yapılar, genellikle birbirine yakın birden fazla yerleşim yerinin ortak merkezinde konumlandırılmıştır. Bu sayede, başta Cuma günleri olmak üzere bayram, cenaze ve diğer özel günlerde farklı köy ve yerleşimlerden gelen halkın bir araya gelerek ibadetlerini topluca yerine getirmelerine imkân sağlamıştır. Söz konusu yapılar, taşra teşkilâtında idarî ve malî açıdan kolaylık sağlamak amacıyla bazı köylerin bir arada değerlendirildiği ve nahiyeye benzer bir idarî üniteyi ifade eden "divan[215]" adı verilen yerleşim birimlerinde sıklıkla tercih edilmiştir. İncelenen eserler arasında yer alan Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.), hem konumu hem de üstlendiği işlev itibarıyla bu durumu açık biçimde yansıtan örneklerden biridir. Cuma camileri çoğunlukla geniş bir bahçe veya açık alan içerisinde yer almakta olup, bu alanlar içerisinde birden fazla köye ait geniş hazirelerin bulunduğu görülmektedir[216]. Bu mekânlar yalnızca ibadet amaçlı değil, aynı zamanda Cuma günleri kurulan pazarlar aracılığıyla günlük ihtiyaçların karşılandığı sosyal alanlar olarak da işlev görmüştür. Bu yönüyle Cuma camileri, bölge halkı için önemli sosyalleşme mekânları niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, bu yapılarda Cuma namazını kıldırmakla görevli kişinin, halk arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde de rol üstlendiği, dolayısıyla camilerin dinî işlevlerinin yanı sıra toplumsal düzenin sağlanmasında da etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ancak zaman içerisinde birçok yerleşim yerinde müstakil camilerin inşa edilmesi, bu yapıların öneminin giderek azalmasına yol açmıştır. Günümüzde, bazı Cuma camilerinin atıl vaziyette oldukları için ibadete kapalı

[214] Ayverdi, Osmanlı Mi'mârîsinin İlk Devri, C.1, s. 120.
[215] İlker Yiğit, "Divan", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 1/333-334.
[216] Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882), Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.) ve Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919) geniş hazireler içerinde konumlanmaktadır.

olduğunu, bazılarının ise halkın eski gelenek ve göreneklerini yaşatmak amacıyla yalnızca belirli zamanlarda, özellikle bayramlarda açıldığı bilinmektedir. Bu dönemlerde pazarların kurulduğu, yemekli hayırların düzenlendiği ve çeşitli toplu etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882), yaz aylarında geleneksel hâle getirilmiş mevlitler ve toplu sünnet törenlerine ev sahipliği yapmasıyla, Cuma camilerinin günümüzde de kültürel ve sosyal işlevlerini kısmen sürdürdüğünü gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada "Cuma Camii" niteliğinde ele alınan yapılar içerisinde Merkez'de; Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Kaymakçı Köyü Camii (1956) ve Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910) (Harita 5) Akçakoca'da; Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii (1830), Hemşin Köyü Camii (1892-93) (Harita 6) Cumayeri İlçesi'nde; Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Harmankaya Köyü Camii (1940) (Harita 7) Çilimli'de; Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.) (Harita 8) Kaynaşlı'da; Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy) ve Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919) (Harita 9) son olarak Yığılca İlçesi'nde; Yığılca Orhan Gazi Camii (1959) (Harita 10) söz konusu geleneğe örnek teşkil etmektedir.

İncelenen camilerden bazıları, Düzce'nin fatihi Sultan Orhan Gazi'nin adını taşımaktadır. Bu yapılar yöre halkı tarafından iyi bilinmekte, -merkeze bağlı Nalbantoğlu Mahallesi'ndeki dışında- evkaf belgeleri ve Bolu Livası salnameleri gibi tarihi kayıtlarda da isimleri geçmektedir[217]. Orijinalinde tamamının ağaç kütükler ile (çantı tekniği) inşa edilmiş olan söz konusu camilerden, yalnızca Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi'ndeki Orhan Gazi Camii, bu özelliğini tam anlamıyla koruyabilmiştir (Foto. 241-247). Zaman içindeki tamirlerle Akçakoca Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii'nin cepheleri, içten ve dıştan düz tahtalarla kaplanarak değiştirilmiştir. Merkez Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, orijinal temeli üzerine hımış duvarlı olarak yenilenmiştir. Yine Düzce merkez sınırları içerisinde bulunan Esençam ve Beçi-Yörükler Köyü ile Yığılca'daki Orhan Gazi Camii ise maalesef günümüze gelememiş, 20. yüzyıl içinde aynı adla yeniden inşa edilmişlerdir. Bunların ilki 1930-1940 yılları arasında yapılmış olup, ikincisi 1964, diğeri 1959 tarihlidir. Bunların dışında, Düzce ve ilçelerinde Orhan Gazi dönemine ait sonradan yıkılmış olan Konuralp Camii (Foto. 1149-1150), Altunçay (Yukarı Aftun Dere)

[217] E. Hakkı Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsinin İlk Devri,* C.1, s.122-123, 129, 133.

Köyü Cuma Camii, Geriş Köyü Orhan Gazi Camii (Foto. 1151), Orhan Gazi (Sansar) Köyü Cuma Camii, Hacılar Köyü Cuma Camii, Hoca Köyü Orhan Gazi Camii, Çalı Cuma Köyü Cuma Camii, Gölyaka Cuma Kırı Mahallesi Orhan Gazi Camii ve Gümüşova Orhan Gazi Camii'nin varlığı tespit edilebilmektedir[218].

Orhan Gazi dönemi camileri dışında Düzce'de, erken ve klasik Osmanlı dönemine ait günümüze ulaşan bir cami bulunmamaktadır. Bilinen tarihi kaynaklar da bu konuda yeterli bilgi sunmamaktadır. Örneğin Evliya Çelebi, 1640-1641 yıllarında ziyaret ettiği Düzce kasabası ve Akçaşar nahiyesinde, birer caminin olduğunu belirtmekle yetinmiştir[219]. Erken döneme ilişkin, günümüzde Konuralp Merkez Camii'nin yerinde 14. yüzyıla ait Dilâver Ağa Camii'nin bulunduğu[220] (Foto. 1149-1150), Akçakoca ilçe merkezindeki 1900 tarihli Korfa Camii'nin ise evveliyatının 15. yüzyıla dayandığı ve vaktiyle 1792-1803 yılları arasındaki tamirine dair kitabesinin olduğu bilinmektedir[221]. Gölyaka Esen Mahallesi'nde (Keçiağlı) Taş Camii[222] (Foto. 1152) ile Yığılca'da Gaziler Köyü Camii (Foto. 1153-1154)[223], 17-18. yüzyıllarda yapıldığı öngörülen günümüze ulaşamamış yapılardır. İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen, çalışma kapsamındaki Merkez'deki Ozanlar Köyü Cuma Camii ve Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii'leri ile Çilimli'deki Fidani Divanı Cuma Camii; ahşap iskelet arası kepiç dolgu ve toprak sıva örülü hantal görünüşlü cepheleri, köylerin tarihi ve cami çevresindeki mezar taşlarının durumu bakımından 18. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Geri kalan camilerden 8'i 19. yüzyıl[224], 24 tanesi ise 20. yüzyıl içinde[225] inşa edilmişlerdir. Düzce'nin doğal-fiziki

[218]Ali Ertuğrul,Fırat Yaşa, *a.g.m.,* s.213-248.

[219] Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit, 2. Cilt, 1. Kitap, s.85,201. Bolu Vilayeti Salnamesi Rumi 1341 Miladi 1925, s.360,361.

[220] Mustafa, Altunışık, Arşiv Belgeleri Işığında Düzce Konuralp Dilâver Ağa Vakfı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2023, s.55.

[221] Elçin Tuba, Yerlikaya, Akçakoca Yöresi, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa 2001, s.

[222] Burhan Türkseven, "Efteni-imamlar Köyünden Gölyaka İlçesine: Geçmişten Bugüne Gölyaka'nın Sosyal ve İktisadi Gelişimi", Düzce'de Tarih ve Kültür, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, Kayhan Matbacılık, İstanbul 2014, s.169.

[223] Yığılca Gaziler Köyü Camii'nin yıkılmadan önceki durumlarını gösteren fotoğraflar, Gaziler Köyü sakini Halil İbrahim Yavuz'dan ve Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü personeli Onur Kamiloğlu tarafından sağlanmıştır.

[224] Düzce'de, çalışma kapsamında incelenen 19. yüzyıl camileri şunlardır: İl merkezine bağlı, Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880); Akçakoca ilçesinde, Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii (1830), Yeni Meze Camii (1885), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Pınarbaşı (Faryan) Köyü Camii (19. yy), Cumayeri'nde Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882); Gölyaka'da Bakacak Köyü Camii (19. yy.); Kaynaşlı'da Saz Köyü Camii (1897).

[225] 20. Yüzyıl camilerinin inşa tarihleri şöyledir: İl merkezi sınırları içerisinde, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Gümüşpınar Köyü Camii (1967); Akçakoca'da Göktepe Köyü Camii (1932), Edilli Köyü Camii (1950), Kirazlı Köyü Camii (1950), Çuhallı Çarşı Camii (1956), Esmahanım Köyü Camii (1958); Cumayeri'nde, Harmankaya Köyü Camii (1940); Çilimli'de Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957); Gölyaka'da Esen Mahallesi Camii (1957), Gümüşova'da Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955); Kaynaşlı'da, Murat Bey Köyü Camii (1903), Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919), Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği) ve Yığılca'da Yığılca Orhan Gazi Camii (1959) ile Hebeler Köyü Camii (1940).

yapısı nedeniyle binalarda taş malzemenin pek kullanılmaması, 19. yüzyıl öncesinden kalma camilerin çok fazla bulunmamasının başlıca nedeni olmalıdır.

Kastamonu Vilayeti Bolu Sancağı salnameleri, 19. yüzyıldan itibaren Düzce'deki cami ve mescit sayılarının dikkat çekici biçimde arttığını göstermektedir. Buna göre, 1869 ile 1873 arasında, Düzce Kasabası'nda yalnızca 4 olan cami ve mescid sayısı[226], 1874 yılında 78[227]'e, bundan bir yıl sonra ise 85'e yükselmiştir[228]. 1876 ile 1882 yılları arasında, nahiyeleri ile birlikte Düzce kazasında toplam 125 cami ve mescidin mevcut olduğu anlaşılmaktadır[229]. Bunu izleyen yıllarda da artış devam etmiş; M.1893'te 140 olan[230] cami ve mescit sayısı, 1894-1900 tarihleri arasında 165 olarak kaydedilmiştir[231]. 1916 (H.1334) tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi, Düzce (merkez)'de sonradan yıkılmış olan Şekerci Ahmet Bey Camii (1844-45), Cedidiye Camii (1883-84), Burhaniye Camii (1897-98) ile Davudiye Camii (1894-95) isimleri ve yapılış tarihlerini vermesi açısından dikkat çekicidir[232]. Aynı salnameye göre, Akçaşehir Nahiyesi'nde 24 cami-i şerif mevcut olup[233] Yığılca Nahiyesi'nde Hoşafoğlu, Hacılar, Aksaklar, Şeyhler, Hoca Yoğunpelid ve Bekirler Köyleri ile nahiye merkezinde birer cami bulunduğu bildirilmektedir. Bunların dışında kalan köylerde ise mescitlerin varlığından bahsedilmekte, ancak bu yapıların sayısına ilişkin kesin bilgiler verilmemektedir[234]. 1967 tarihli Bolu İl Yıllığı'nda yer alan bilgilere göre, dönemin idari yapılanması çerçevesinde Düzce ve çevresinde cami sayılarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, Düzce Kasabası'nda 93, Çilimli Bucağı'nda 20, Gümüşova Bucağı'nda 32, Gölyaka Bucağı'nda 19, Kaynaşlı Bucağı'nda 18, Konuralp Bucağı'nda 24, Akçakoca İlçesi'nde 39, Yığılca İlçesi'nde 29 caminin bulunduğu kayıtlıdır[235]. Bu veriler, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Düzce ve çevresinde cami sayısının önemli ölçüde arttığını, dolayısıyla bölgedeki dini mimarinin süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Düzce'de cami inşasının 19. yüzyıldan itibaren ivme kazanmasının, yaşanan savaşlar, özellikle de 93' Harbi sebebiyle Düzce'ye Karadeniz civarı ve Kafkaslardan yoğun göçün olması ve dolayısıyla bu süreçte pek çok yeni yerleşimin kurulması ile

[226] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s.37,109.
[227] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s.162.
[228] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s.191.
[229] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s.222,250,383.
[230] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s.548,590.
[231] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s.556,610,724,796.
[232] *Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi H.1334 M.1916,* s.209.
[233] *Müstakil Bolu Sancağı H.1334 M.1916,* s.214.
[234] *Müstakil Bolu Sancağı H.1334 M.1916,* s.216.
[235] *Bolu İl yıllığı 1967,* s.396-422.

yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Daha önemli bir husus olarak bu göçler, birbirine çok yakın coğrafi ve iklim koşullarına paralel olarak Güney Kafkasya-Doğu Karadeniz arasında yüzyıllar içinde şekillenen mimari etkileşimin Düzce'ye de taşınmasına olanak sağlamıştır. Başta malzemeye dayalı geleneksel cami inşasının 1960'lı yılların sonlarına kadar devam ettiği Düzce'de, incelenen camilerin 17'si mimari ve kültürel değer taşıyan, tescilli anıt eser statüsündeki yapılardır[236].

Düzce camilerinin büyük çoğunluğu köylerde, köy halkının çabalarıyla inşa edilen yapılar olduğundan, banileri hakkında pek bir bilgi yoktur. Bir arşiv kaydı üzerinden, merkeze bağlı Muncurlu Köyü Camii'nin (M. 1910), İstanbul Fatih Camii yakınlarındaki Çırçır Hüsnü Efendi Mahallesi'nde ikamet eden Batûmî Hacı Hasan Hüsni Efendi tarafından yaptırıldığı öğrenilebilmektedir. Yapıların tamirlerini üstlenen hayırseverler içerisinde; Beçi-Yörükler Köyü'ndeki Orhan Gazi Camii'nin, 12 Eylül 1880'de Halîl Neccâr Ahmed oğlu Üskûbî Hâcî Muhammed Efendi tarafından, Akçakoca Korfa Camii'nin de Mirasyedi Mehmet Ağa tarafından 1792-1803 yılları arasında kapsamlı bir onarımdan geçirildiği, kitabelerinden öğrenilmektedir. Düzce'de, Gürcü Ahmed Ağa'nın validesinin Hemşin Köyü Camii (1892) için kurdurduğu para vakfı gibi, cami hizmetlerinin sağlık bir şekilde yürütülebilmesi için yapılmış faaliyetler de dikkati çekmektedir.

Camilerin yapımında veya sonraki müdahaleler sırasında emeği geçen usta/zanaatkarlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olunmaktadır. 20. yüzyılın ortalarında Merkez Esençam Köyü Orhan Gazi Camii'nin yeniden inşası sırasında minberini yapan "*Topaloğlu Bayram Usta"*" ile Ozanlar, Aydınpınar, Küçük Mehmetler, Uğur köyleri ve Akçakoca Yukarı Ayazlı Mahallesi camilerinin minber ustası "*Marangoz Muhiddin"*"in ismi, Osmanlıca Türkçesi ile yazılı kitabelerinden öğrenilmektedir. Diğer bilgiler, saha çalışmamız esnasında temin edilmiştir. Buna göre; Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii'nin (1880) dikkat çekici ahşap işçiliğinin, "*Dimitri Usta*" olarak bilinen Ermeni bir ustaya ait olduğu öğrenilmiştir. Edilli Köyü Camii'nin (1950), ahşap işçiliği ile kubbe yüzeyindeki boyalı nakışların, aynı köyden "*Abdullah Usta"* tarafından yapıldığı bilinmektedir. Çilimli'deki Tepeköy Camii'nin (1954), ahşap ağırlıklı iç mekândaki süslemeleri, "*Hafız Mehmet Eroğlu* ve *Süleyman Tükel*" adındaki iki marangoz tarafından

[236] Düzce Merkez Konuralp Beldesi Tekke Camii, Ozanlar, Günbaşı (Bakraz), Pınarlar ve Yaka köyü camileri, Esençam Köyü Orhan Gazi Camii; Akçakoca'da Çayağzı Köyü Orhan Gazi Cami, Korfa Cami, Çuhallı Çarşı Camii Pınarbaşı (Faryan) Camii, Göktepe ve Kirazlı köyü camileri; Çilimli Tepeköy Camii; Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii; Kaynaşlı'da Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii, Murat Bey ve Bıçkıyanı Köyü Cami'leridir.

yapılmıştır. Aynı ilçedeki Yeni Vakıf Köyü Camii'nin (1957) inşa sürecinde ise Kaymakçı Köyü'nden "*Emrullah Bolluk*" baş usta olarak görev almış, ahşap oyma işçiliği ise Bostanlık (Fevziye) Köyü'nden "*Hüsmen Usta*" tarafından gerçekleştirilmiştir. Gölyaka'daki Bakacak Köyü Camii'nin (19 yy. sonu-20. yy başı) 1978-79'lu yıllardaki tadilatında, köy halkından *Mehmet Parlak*'ın önderliğinde, duvar içlerine gömülü direkler arası dolgu malzemesi (fındık sopalı örgü iken) tuğla olarak değiştirilmiştir. Bu sırada ahşap işlerinde yine köy sakinlerinden, "*Ramazan ve Salih Uzunçakmak"* adında, iki kardeş marangoz ustasının çalıştığı öğrenilmiştir. Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii'nin (20. yy ilk çeyreği) 1970 yılında iç sıvaları yenilerken, iç mekânda yer alan süslemeler, halk arasında "*Türkücü Ali*" olarak meşhur bir usta tarafından, özgün hâline sadık kalınarak yeniden yapılmıştır. Yapıdaki mevcut kapılar "*Zeki Zengin*" isimli usta tarafından değiştirilmiş, minarenin inşası ise "*Mehmet Baykal*" tarafından gerçekleştirilmiştir. Yığılca'daki günümüz Orhan Gazi Camii, 1955 yılında Üsküb'den getirilen "*Çakaloğlu*" adlı bir usta tarafından inşa edilmiş, tavan süslemeleri 1960'da yerel zanaatkâr "*Recep Usta*" tarafından yapılmıştır.

Zaman içinde yapılan tamirlerle meydana gelen değişimler, bazı camilerde özellikle iç mekânda, yüzey kaplamaları, duvarlar, mimari unsurlar vb. kısımlarda, bir hayli kendini belli etmektedir. Öte yandan zamanında yapılan müdahaleler dolayısıyla, camilerin çoğunluğu günümüzde de fonksiyonlarını yerine getirebilmektedir. Köy yerleşimlerinin bazılarında ise betonarmeden yeni bir cami inşa edilerek eski camilerin terk edildiği gözlenmektedir. Merkez'de Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.) ve Kaynaşlı'da Murat Bey Köyü Cami (1903), bu durumdan en çok etkilenen yapılar olup bazı duvarları tamamen çökmüş, oldukça harap vaziyette günümüze gelebilmişlerdir. Merkez'de, Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Akçakoca'da Kirazlı Köyü Camii (1950), Çilimli'de Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Gölyaka'da Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Kaynaşlı'da Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Yığılca'da Hebeler Köyü Camii (1940), terkedilmiş fakat şimdilik sağlam durumda olan yapılardır.

Düzce camileri; plan, malzeme ve teknik, cephe düzeni, yapı elemanları ve süsleme özellikleri bakımından şu şekilde değerlendirilmiştir.

4.1.2. Plan Tipolojisi: Düzce camilerinde ele alınan örneklerin biri dışında tamamı, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan özelliği göstermektedir. İstisna oluşturan Akçakoca Göktepe Köyü'ndeki Cumayanı Evliya Camii (1830), esasında dıştan diğerleri gibi uzunlamasına dikdörtgen yapıda olmakla beraber, 10.48 x

10.78 mm ölçülerinde kareye yakın harimin önündeki kapalı son cemaat yeri, sonradan ilave edilmiştir. Camilerin çoğunluğu, harim ile önündeki kapalı son cemaat yerinden oluşan, karakteristik plan şemasına sahiptir. Üç camide, asıl ibadet mekânının önünde revak uygulamasını yer verilirken yedi camide orijinal plan düzeninin, -Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii gibi- yalnızca harim kısmından ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Orhan Gazi dönemi ahşap yığma (çantı) camileri, yalın kuruluşları ile ön plana çıkan minaresiz, yapılar olarak dikkat çeker. Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi'ndeki Orhan Gazi Camii; tek katlı, derinlemesine uzanan harim ile kuzeyde kare kesitli dört direkle desteklenen üç gözlü revaktan oluşan bir kuruluşa sahiptir. Orhan Gazi'nin, sonradan yıkılan Yığılca Geriş Köyü'ndeki camisinde de aynı düzenin tekrar edildiği, yapıyı vaktiyle yerinde inceleyen Ekrem H. Ayverdi'nin anlatımından öğrenilmektedir[237]. Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy) ile ölçüleri, harim ve revak düzeni bakımından Sinop'ta, yörenin en eski çantı camilerden olduğu kabul edilen Boyabat Dereçatı Köyü Pazaryeri Cuma Camii[238] (Foto. 1155) ile Durağan Ortaköy Köyü Kuyu Cuması Camii (15. yy sonu)[239], Kastamonu/Tosya Geyikli Camii (1791)[240], Samsun Gökçeli Köyü Camii (14-15. yy)[241], Samsun/Vezirköprü Karanar Köyü Camii (1920 civarı)[242], Ordu'da Gölköy Emirler Mahallesi Camii (1858-59) ve Korgan Çiftlik (Hoy) Mahallesi Camii (19. yy sonu-20. yy başı)[243] yakın benzerlik gösteren yapılar arasındadır. Kuzeydeki revağı aynı kalmak üzere bu düzenin iki katlı ve daha büyük örnekleri[244] veya Kocaeli/Kandıra Kütükçüler Köyü Orhan Camii gibi tek katlı olup da harim ve revakı eş boyda olan[245], farklı düzenleri ile de karşılaşılmaktadır. Sakarya/Sapanca Büyük Tersiye Köyü Orhan Gazi Camii, Büyük Kaynarca Köyü Şeyh Muslihuddin Camii[246], Kocaeli'de

[237] Ekrem Hakkı Ayverdi, *İlk Devir Osmanlı Mimarisi*, s.125-128.
[238] Eyüp Nefes, "Sinop'ta Çantı Tekniğinde İnşa Edilen Camiler", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt-I, Sinop Üniversitesi Yayını, Sinop 2018, s. 504; Yılmaz Can, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.14, S.14-15, s.118-19.
[239] Nefes, "Sinop'ta Çantı Tekniğinde İnşa Edilen Camiler", s.508.
[240] Can, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", s.119-121.
[241] Çiğden Furtuna, Samsun-Çarşamba'da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Ahşap Camilerin Belgelenmesi ve Vernaküler Mimari Miras Bağlamında İncelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.44-47
[242] Eyüp Nefes-Yılmaz Can-Recep Gün, "Samsun/Vezirköprü'de Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Bir Grup Ahşap Cami", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 43, 2017, s.132-134.
[243] Ahmet A. Bayhan, *Geçmişten Günümüze Ordu'nun Geleneksel Ahşap Camileri*, 2. Baskı, Ordu BB. Kültür, Turizm ve Sanat Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları: 24, 2020, s.171-177,219-222.
[244] Bayhan, Geçmişten Günümüze Ordu'nun Geleneksel Ahşap Camileri, s. 230-234, 238-240, 255-265.
[245] Yusuf Burak Dolu, "Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, 2015, cilt: III, s.1690-1693.
[246] Ayverdi, Osmanlı Mimarisinin İlk Devri, s. 123-127; Yusuf Çetin, "Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 18, 2007, 1-15.

Kandıra Emir Ali Köyü Orhan Gazi Camii, Bağlıca Işıklı Camii, İncecik Köyü Eski Camii[247] ile birlikte özellikle Samsun yöresi çantı camilerinde çok yaygın olan[248]; yapıyı dıştan saran U biçimli revak düzeni ve/veya içten aynı benzer şekilde düzenlenmiş kadınlar mahfili, Düzce'nin adı geçen örneklerinde görülmemektedir.

Akçakoca Çayağzı Köyü'ndeki Orhan Gazi Camii (Foto. 115-122), kareye yakın ölçülerde harim ile önündeki kapalı son cemaat yerinden oluşmakla birlikte geç dönem müdahaleleri olan cephelere açılmış büyük boyutlu pencereleri ve dış kaplaması dolayısıyla orijinal plan düzeni tam olarak anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte alt kısımda görülen döşeme kirişlerinin bütünlük göstermesi nedeniyle en başından bir giriş kısmının olduğu muhakkaktır. Yakın çevrede aynı plan düzenine sahip, Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii de sonradan çok müdahale görmüştür[249]. Çayağzı Orhan Gazi Camii son cemaat yerindeki gibi mahallin bir tarafının kapatılarak imam odası şeklinde düzenlenmesi, Trabzon/Araklı Bereketli Mahallesi Masele Camii (1867) (son cemaatin oda dışında kalan bölümü açık)[250], Samsun/Bafra Başkaya Köyü Merkez Camii (1920)[251], Ordu/Akkuş Karaçal Mahallesi Merkez Camii (1953)[252] gibi geç dönem çantı örneklerinin yanı sıra Düzce'deki 19-20. yüzyıl camilerinde de oldukça sık rastlanılan bir uygulamadır.

Düzce, Kayanaşlı'da Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy) ile birlikte harim önünde revak uygulamasının görüldüğü diğer iki yapı, 1880-92 yılları arasında yapılmış Merkez'de Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880) ile Akçakoca'daki Hemşin Köyü Camii (1892-93)'dir. Bu iki yapıda da Orhan Gazi örneğinde olduğu gibi ahşap direklerle üç gözlü revak sistemine yer verildiği görülür. Beton korkulukları ile üzerindeki saçağı yenilenmiş olan Derdin Köyü Yukarı Mahalle

[247] Dolu, "Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler", s. 1693-1697; Gülçin Kahraman, "Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi (Işıklı) Camisi Restorasyonu", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8(4), Aralık 2023, s.883-909.

[248] Can Yılmaz, "Samsun'da Bulunan İki Önemli Ahşap Eser: Gökçeli ve Bekdemir Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, (Ed.) Cevdet Yılmaz, C. II, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal işler Daire Başkanlığı, 2007, s. 509-527; Kahraman, "Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi (Işıklı) Camisi Restorasyonu", s.885-886; Çiğdem Furtuna-Demet Ulusoy Binan, "Samsun-Çarşama'da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Ahşap Camilerin Korunmalarına Yönelik Belgeleme ve Değerlendirme Yaklaşımı", *TÜBA-KED, S. 23, 2021* s. 11-36; Ahmet Ali Bayhan, "Ordu/İkizce'den Bir Ahşap Cami: Laleli (Eski) Camii", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 14, 2005, s.13-14.

[249] Yapının yan cephelerinde görülen kesilmiş tomruk başlarından hareketle orjinalinde, U biçimli bir dehlizle çevrili olduğu dile getirilmektedir. Bkz. Yusuf Çetin, "Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, C. 34, 2015, s.4-5,10.

[250] Yavuz Sarı, "Araklı'nın Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Camisi; Bereketli Mahallesi Masele Camii", *Sanat Dergisi*, S. 38, 2021, s.330-331.

[251] Eyüp Nefes-Recep Gün-Ahmet Çakır, "Samsun/Bafra İlçesi'nde Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Bir Grup Ahşap Camii", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. XV, S. 2, 2015, s.293-294.

[252] Bayhan, Geçmişten Günümüze Ordu'nun Geleneksel Ahşap Camileri, s.104-107.

Camii (1880) revağının ilk yapıdan olup olmadığı da kesin değildir (Foto. 19-30). İki katlı olan Hemşin Köyü Camii revağı; ikisi geride cepheye bitişik, öndeki dördü bağımsız altı direkle, üstünde bulunan dışa doğru genişletilmiş kadınlar mahfilini desteklemektedir (Foto. 139-141). Bu uygulama Acara Bölgesi'nde -Kveda Agara Camii (1765), Uchkhiti Camii (19. yy sonu), Zunduga Camii (18. yy son çeyreği), Pirlevi Maisi (Sağoreti) Camii (18. yy son ilk çeyreği), Kobuleti Kvirike Camii (1768-1859), Medzibna Camii (1910)[253]- oldukça yaygın olup Karadeniz'de de Rize-Çamlıhemşin Şenköy Camii[254], Trabzon-Of Bölümlü Beldesi Mithat Paşa Camii[255] gibi örnekleri görülür (Foto. 1156-1157-1158). Adı geçen tüm örnekler ayrıca plan düzeni, inşa tekniği, geniş saçaklı çatıları ve süsleme özellikleri bakımından, Hemşin Köyü Camii ile doğrudan aynı üslubu yansıtması bakımından önem taşımaktadır

Düzce'de sadece harim mekânından oluşan Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909) ve Akçakoca'da Yeni Meze Camii (1885) camilerinin yanı sıra esasında bu şekilde olup da sonradan kuzeyine, son cemaat yeri veya hazırlık mekânı mahiyetinde bir bölüm eklenerek genişletilmiş pek çok yapı ile de karşılaşılmaktadır. Çilimli Tepeköy Camii (1954) ve Kaynaşlı Saz Köyü Camii'inde (1897) eklenen bu kısım, birinci kat seviyesinde sınırlandırılmıştır. Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.) ve Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Akçakoca Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Koç Baba Camii, Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.) ve Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii'nde (1955) bulunanlar ise harim mekânı ile eş genişlik ve yükseklikte olup üzerleri tek bir çatı ile örtülüdür. Bunların durumu, Göktepe Köyü Evliya Camii (1830) gibi harim girişi üzerinde bir vakitler mevcut olan saçağa ait konsol izleri, son cemaat duvarlarındaki kalınlık ve malzeme farklılığı veya yöre halkından edinilen bilgiler sayesinde belirlenebilmektedir. Bu yapıların bir kısmında, diğer bazı camilerde olduğu gibi ayakkabılık mahiyetinde ayrıca ilave mekanlar vardır. Çilimli Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) girişinin önüne ise farklı olarak ahşaptan, saçaklı bir sundurma eklendiği görülmektedir.

[253] Selçuk Seçkin, "Gürcistan Acara Keda Bölgesi'ndeki Osmanlı Dönemi Camileri", *Journal Of Turkish Studies*, 13, 2018, s. 1139-1145, 1148-1155; Osman Aytekin ve Mustafa Kaya, "Gürcistan'ın Acara Bölgesi'nde Osmanlı Dönemi ve Sonrası Çantı Camiler Hakkında Genel Değerlendirme", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 10/22, 2024, s.234-235.

[254] Haşim Karpuz, *Rize.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.45.

[255] Hasan Aydın-Sevgen Perker, "Trabzon'dan Ahşap Bir Cami Örneği: Of – Bölümlü Mithat Paşa Camii", *Journal of History Culture and Art Research*, 6/2, s.457-472.

Harim mekânı; Düzce camilerinde genellikle sade düzenlenmiştir. Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii'nde (14. yy), harimin tavanı desteklemek amacıyla mihrap aksında yerleştirilmiş iki ahşap direkle bölünmüştür. Yığılca Orhan Gazi Camii'nde (1959) ise ibadet alanının yanlarda ikişer direkle, ortadaki geniş olmak üzere, üç sahına ayrıldığı görülmektedir. Bunların dışında kalan camilerin neredeyse tamamında, yapıların plan görünüşünü belirleyen başlıca unsurlar olarak, "mahfiller" öne çıkmaktadır. Harimi "U" biçiminde saran kadınlar mahfili düzenlemesi; Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93), Çuhallı Çarşı Camii (1956), Esmahanım Köyü Camii (1958), Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yüzyıl), Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Esen Mahallesi Camii (1957), Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği) ile katalog dışı olan Kabalak Köyü Camii (1898/1899), Kurtsuyu Köyü Camii (1969), Çalıcuma Köyü Camii (1970), Akçakoca Osmaniye Mahallesi Hacılı Camii (1945), Yığılca Gaziler Köyü Camii, Gümüşova Dereköyü Camii (1970)'nde uygulanmıştır. Söz konusu camilerin çoğunda olduğu gibi mahfilin kuzeyden, ortasının kavisli olarak taşırıldığı köşkleri bulunan U biçimli mahfiller, Batılılaşma döneminde yaygınlaşan bir uygulama olarak Samsun yöresi başta olmak üzere Karadeniz'de ve Kafkasya bölgesi kırsal ahşap camilerinde çok sık karşılaşılan unsurlardır[256]. Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93) ve Samsun-Çarşamba Paşayazı Köyü Camii (1906)[257] gibi bazı örneklerde, U biçimli mahfilin kıble yönünde de devam ettirildiği görülmekte olup aynı anda bir kişinin geçebileceği genişlikte olan bu kısımlar daha çok sembolik mahiyettedir (Çizim: 138-139). Gölyaka'da Bakacak Köyü Camii (19. yy.) ve Esen Mahallesi Camii (1957), ile Kaynaşlı'da Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gümüşhane-Şiran Seydibaba Köyü camileri gibi genellikle küçük ölçekli olanlarda ise bazen -minberin varlığından dolayı- mahfil yan kollarının kıble duvarının gerisinde sonlandırıldığı görülür. Bakacak Köyü Camii (19. yy.) ayrıca, doğu ve batı yönden mahfil

[256] Yılmaz Can, Samsun Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler, İstanbul, 2004, s. 35, 63, 68, 58; M. Sami BAYRAKTAR, Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 2005, s. 40, 63, 101, 130; Eyüp NEFES, Samsun Yöresindeki Son Dönem Ahşap Camiler, Samsun, 2009, s. 21, 31 31, 37-40, 43, 46, 49,52, 55, 58, 61, 64, 70, 72, 75, 78, 84, 87, 89, 93; Bayhan, "Ordu'dan Bazı Tarihi Ahşap (Çantı) Camiler", s. s. 62-66, 68-69, 71; Haşim Karpuz, "Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler", Vakıflar Dergisi, S. XXI, Ankara, 1990, s. 292, 297, 298.; Haşim Karpuz, Rize Çayeli Ormancık Köyü Camii", S. Ü. Selçuklu Araştırma Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı, Konya, 1993,. s. 255.; Yılmaz CAN, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 14-15, Samsun, 2003, s. 121.; Nefes, "Sinop'ta Çantı Tekniğinde İnşa Edilen Camiler", s. 496-497; Osman Aytekin, Artvin, Sevgi ve Sabır Abideleri Doğu Karadeniz Camileri, İstanbul, s. 207-332; Osman Aytekin ve Mustafa Kaya, "Gürcistan'ın Acara Bölgesi'nde Osmanlı Dönemi ve Sonrası Çantı Camiler Hakkında Genel Değerlendirme", Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 10/22, 2024, s. 230; Mustafa Kaya, "Gürcistan'ın Guria Bölgesi'nde, Ahşap Çandı Cami Örneği: Zoti Camii", Anasay, Sayı 25(7) 2023, s.141-180.

[257] Eyüp Nefes, "Çarşamba / Paşayazı Köyü Camii", *Çarşamba Araştırmaları*, (Haz.) Prof. Dr. Cevdet Yılmaz, Çarşamba Belediyesi Kültür Yayınları, No: 2, Samsun 2014, s.323-339.

uzunluklarının eşit olmama durumu bakımından istisnai örnekler içerisinde yer alır (Foto. 223-224).

Ahşap tavanlı taşra camilerinin genelinde olduğu gibi Düzce camilerinde de mahfiller yaygın olarak harimin kuzey duvarı önünde, kadınlar mahfili mahiyetinde kullanılmıştır. İki kat ölçeğindeki yapılarda son cemaat yeri üst katının mahfile dahil edilmesi, Düzce camileri için tipiktir. Bu yolla mahfil kuzeyden -çoğunlukla son cemaatin iki katı genişlikte- bir alana kavuşmaktadır[258]. Ayrıca U biçimli mahfil düzenlerinde de bu uygulama istisnasız bir şekilde tatbik edilmiştir. Bazı yapılarda, son cemaat yeri üst katı ile önündeki mahfil arasında duvar olmakla birlikte bir kapı vasıtasıyla bu iki kısım her zaman birbiriyle irtibatlandırılmıştır[259]. Düzce-Merkez'de, Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920) ve Gümüşpınar Köyü Camii (1967) dışında, mahfillerin harime taşan kısımları, ahşap destekli çıkma şeklinde olup çoğunlukla alt kısımlarında, girişin iki yanına yerleştirilmiş korkuluklu müezzin mahfilleri yer alır. Son cemaat yeri ile aynı genişlikte tutulan az sayıdaki örneklerde, döşeme kirişleriyle doğrudan duvarlar üzerine oturtulan mahfillerin orta kısmında, balkon şeklinde harime taşkın bir köşk yer alır. Akçakoca Edilli Köyü Camii'nde (1950) dörtgen biçiminde olan bu kısım, Merkez'e bağlı Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910) ve Pınarlar Köyü Camii'nde (1942) dairesel formdadır. Günümüzdeki son cemaat yeri Cumhuriyet dönemi eki olan Akçakoca Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii (1830)'nde kadınlar mahfili, son cemaatin yarı genişliğinde, ağaç direkler üzerinde yükselir. Merkez'de Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii'nde de (1940), son cemaat yerinden kadınlar mahfilini desteklemek için atılmış bağımsız direkler görülür. Son cemaat yerinin olmadığı veya sonradan eklendiği yapılarda da genellikle harim kuzey duvarının bir köşesinden (Yeni Meze Camii dışında kuzeybatı köşede) merdivenle çıkılan ahşap destekli mahfillere yer verildiği gözlenmektedir[260].

[258] Bkz. Merkez Konuralp Beldesi Tekke Camii, Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii 1930-1940, Kaymakçı Köyü Camii (1846), Gümüşpınar Köyü Camii (1967); Akçakoca Korfa Camii (19. yy), Pınarbaşı (Faryan) Camii, Göktepe Köyü Camii (1932), Kirazlı Köyü Camii (1950); Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940); Çilimli Tepeköy Camii (1954); Kaynaşlı Murat Bey Köyü Camii (1903), Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919); Yığılca Hebeler Köyü Camii (1940)

[259] Bkz.: Merkez Esençam Köyü Orhan Gazi Camii, Akçakoca Kirazlı Köyü Camii, Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (u biçimli), Kaynaşlı Murat Bey Köyü Camii Camii, Yeniyurt Köyü Camii (u biçimli), Yığılca Hebeler Köyü Camii.

[260] Merkez Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Akçakoca Yeni Meze Camii (1885), Çilimli Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) ve Kaynaşlı Saz Köyü Camii (1897).

Son cemaat yeri; 24 camide -muhdes olanların dışında- bulunmaktadır. Burası Düzce camilerinde dışa kapalı bir mekân olup genellikle iki katlıdır[261]. Bunun için yeterli duvar yüksekliği bulunmayan Merkez'de, Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.) ve Yaka Köyü Camii (1958), Akçakoca'da Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.) ile Koç Baba Camii, tek katlı giriş bölümüne sahip istisnai örneklerdir. Son cemaat yerinde, girişe göre bir tarafının kapatılarak imam odası şeklinde düzenlendiği örnekler yaygındır. İmam odası altı örnekte girişin doğusunda[262], beşinde batı yanında[263] bulunmaktadır. Bu yapılarda odaların karşılığında genellikle üst kat merdiveni veya minare girişi gibi unsurlar bulunduğundan, son cemaat yeri ibadet alanından ziyade, daha çok hazırlık mekânı işlevi görmektedir. Söz konusu yapılardan farklı olarak Merkez'de Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880) son cemaat yeri, ortadaki koridorun iki yanında konumlanmış birer odadan müteşekkil olup Akçakoca'daki Kirazlı Köyü Camii'nde (1950) ise doğu yanda altlı üstlü birer odaya yer verildiği görülmektedir.

4.1.3. Malzeme ve Teknik: Düzce camilerinde ahşap malzemenin kullanımı ve çoğu bu malzemeye bağlı gerçekleştirilen geleneksel inşa teknikleri, camilerin en önemli ve belirleyici özelliği olarak ön plana çıkmaktadır. Yüzyıllardan beri kullanılan en eski yapı malzemesi olan ahşap, ülkemizde en geniş ormanlık alanların ve zengin ağaç varlığının olduğu Karadeniz Bölgesinin bir parçası olan Batı Karadeniz'de de ana yapı malzemesi olarak kullanılmıştır[264]. Kolay elde edilmesinin yanı sıra ahşabın, diğer malzemelere göre montajı daha çabuk ve ekonomik, yapıya aktardığı yükün daha az oluşu gibi avantajları bulunmaktadır[265]. Ahşap, Düzce'nin geleneksel cami mimarisinde bazen tek başına bazen de ahşap ana iskelet arasında kerpiç, tuğla, taş gibi dolgu ve bağlayıcı

[261] Merkez, Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Derdin Köyü Yukarı Mahalle (1880), Pınarlar Köyü Camii (1942), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (19340); Akçakoca Edilli Köyü Camii (1950); Korfa Camii (15.yy.); Pınarbaşı (Faryan) Camii (19.yy.); Göktepe Köyü Camii (1932); Kirazlı Köyü Camii (1950); Çuhallı Çarşı Camii (1956); Esmahanım Köyü Camii (1958); Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882), Harmankaya Köyü Camii (1940); Gölyaka, Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Esen Mahallesi Camii (1957); Kaynaşlı, Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği), Murat Bey Köyü Camii (1903), Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919); Yığılca Hebeler Köyü Camii (1940), Yığılca Orhan Gazi Camii (1955).

[262] Merkez, Pınarlar Köyü Camii 1942, Yaka Köyü Camii 1958; Akçakoca Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14.yy), Göktepe Köyü Camii (1932); Kaynaşlı, Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği); Yığılca Orhan Gazi Camii (1955).

[263] Merkez, Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920); Akçakoca, Edilli Köyü Camii (1950), Koç Baba Camii; Gölyaka, Bakacak Köyü Camii 19 yy.), Esen Mahallesi Camii (1957).

[264] Selma Çelikyay, "Batı Karadeniz'deki Geleneksel Ahşap Evlerin Özellikleri ve Özgün Detaylar", *Mimar.ist,* S. 40 2011, s.32.

[265] Haşim Karpuz, "Halk Mimarimizde Ahşap Yığma "Çantı" Yapılar, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. V, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1987, s.165; Hüseyin Tunçay - Ercan Yavuz*, Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler*, Tunçay Yayıncılık, Ankara 2023, s. 16.

malzemeler ile birlikte, beden duvarlarında ana inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Camilerin örtü sistemi, taban-tavan vs. döşemeleri, minareleri -bazılarının dış kaplaması istisna- ve mahfil, minber, kürsü gibi mimari unsurların tamamı, ahşap malzemeden imal edilmiş, süsleme de büyük ölçüde bu malzemeye bağlı olarak şekillendirilmiştir.

Düzce'de bazı serender ile cami yapılarında örnekleri görülen *"çantı (çandı/ahşap yığma) tekniği"*, yontulmamış (kütük) ya da kereste haline getirilmiş uzun ahşap parçaların, çivi kullanılmadan köşelerden kertilip birbirine kenetlenerek üst üste oturtulması ile oluşturulan bir yapım tekniğidir[266]. Ormanlık alanın bol olduğu hemen her ülkede görülen bu teknik ülkemizde daha çok Karadeniz bölgesindeki yapılarda görülür[267]. Pazırık kazılarında tespit edilen mezar odaları, Türklerde çantı geleneğini Hun devrine kadar götürmektedir[268]. Anadolu'da ahşap camilerin dendrokronoloji yöntemi ile tarihlendirildiği bir araştırmaya göre, Samsun Göğceli Camii (1206) ve Şeyhhabil Camii (1204-1211), en eski çantı camiler olarak bilinmektedir[269]. Orhan Gazi dönemi fetihleri sırasında, ibadet ihtiyacını hızlı bir şekilde karşılamak üzere, Düzce ile birlikte Sakarya ve Kocaeli yöresinde, pek çok çantı cami inşa edilmiştir[270]. E. H. Ayverdi, söz konusu yöreler gibi büyük orman alanlarına sahip Safranbolu, Bolu, Mudurnu, Göynük gibi yakın çevrelerde bu devre ait ahşap camilere rastlanılmamasını, *"Orta Asya'da ecdadından gördüğü numuneleri, bir kabile ve oymak ananesi sadakatiyle, Küçük Asya'da tatbik etmekten zevk duyan Akçakoca ile kılıç ve cihat arkadaşı Konur Alp'in fethedip İslam'a*

[266] Ekrem Hakkı Ayverdi, İstanbul Mi'mârî Çağının Menşe'i Osmanlı Mi'marîsinin İlk Devri 630-805 (1230-1402) İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1966, s.120; Celal Esad Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, C. I, Maarif Basımevi, İstanbul 1983), s.368; Metin Sözen-Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992, s. 56; Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* YEM Yayınları, İstanbul 2012, s.113.

[267] Gül Yücel, "Risk Altındaki Kültürel Miras: Karadeniz Bölgesi'ndeki Geleneksel Ahşap Yığma (Çantı) Camiler için Değerlendirme", *Kent Akademisi*, C. 15, S. 2 (2022), s.489.

[268] Karpuz, "Halk Mimarimizde Ahşap Yığma "Çantı" Yapılar, s.165.

[269] P. Ian Kunıholm, "Dendrokronoloji Yöntemiyle Tarihlenmiş Osmanlı Anıtları", çev. Bilgi Altınok, *Osmanlı Arkeolojisi*, Ed. Uzi Baram ve Lynda Carroll, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004, s. 136 (ss. 100-139); Çiğdem Furtuna-Demet Ulusoy Binan, "Samsun-Çarşama'da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Ahşap Camilerin Korunmalarına Yönelik Belgeleme ve Değerlendirme Yaklaşımı", *TÜBA-KED, S. 23, 2021* s. 13-14 (ss. 11-36); Yücel, "Risk Altındaki Kültürel Miras: Karadeniz Bölgesi'ndeki Geleneksel Ahşap Yığma (Çantı) Camiler için Değerlendirme", s.482.

[270] E. H. Ayverdi'nin 1960'lı yıllardaki incelemeleri sırasında, 7'si ayakta olmak üzere tespit ettiği, çantı tekniği ile inşa edilmiş 24 camiden -Düzce dışında- ancak, tarihte restore edilen Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii ve Kocaeli Bağlıca Köyü Orhan Gazi (Işıklı) Camii sağlam, Kocaeli Kütükçüler Köyü Orhan Camii ve İncecik Köyü Eski Camii ise harap halde günümüze gelebilmiştir. Bkz. Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri,* s.120-131; Yusuf Çetin, "Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S. 18, 2007, s. 1-15; Yusuf Burak Dolu, "Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, 2015, cilt: III, s. 1685-1701; Gülçin Kahraman, "Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi (Işıklı) Camisi Restorasyonu", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8(4), Aralık 2023, s.883-909.

kattıkları toprakların da hududunu işaretlemekte ve coğrafi mıntıkları ayırmaktadır" sözleriyle değerlendirir[271].

Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi'ndeki Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy.), Kocaeli-Sakarya-Düzce çevresinden orijinalliğini büyük ölçüde muhafaza edebilmiş birkaç camiden biri olması açısından önem taşımaktadır. Camii meşe ağacından, 8-10 cm. kalınlığında ve 20-30 cm genişliğinde 12 sıra kerestenin üst üste bindirilmesi ile oluşturulmuştur. Ahşap parçalar, köşelerden "kurt boğazı" denilen[272] (Çizim: 140) yöntemle birbirine geçirilmiş, dışta kalan fazlalıkları ise aynı hizada kesilerek düzlenmiştir. Ayrıca yağmura karşı mukavemet için kereste yüzeylerinin üçte ikilik kısmına kadar dışa kavisli, en altın kısmın ise içe doğru kırılma yapacak şekilde yontulduğu gözlenmektedir. Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii'nin (14. yy.) inşa özellikleri, sonradan cephelerin tahtalarla kaplanması dolayısıyla anlaşılamamaktadır. Çantı tekniği, Düzce yöresinin en dikkat çekici camilerinin başında gelen Hemşin Köyü Camii'nde (1892-93), 2,50 m yükseklikte taş örgü zemin kat üzerine ikinci kat olarak uygulanmıştır. Köşelerde kurt boğazı tekniği ile kenetlenen keresteler 12-13 cm kalınlığında olup Kaynaşlı Orhan Camii'ne göre daha geniş yüzeylidir. Her ne kadar üst katın sonradan yapıldığı yönünde, köylülerin büyüklerinden tarafımıza aktardığı bilgiler olsa da taş zemin kat üzeri çantılı olarak inşa edilmiş camilerin, -Hemşin köyünü kuran göçmenlerin de memleketinin bulunduğu- Doğu Karadeniz'de oldukça yaygın bir uygulama olduğu bilinmektedir[273]. Bu bağlamda Trabzon Çaykara'da Taşkıran Mahallesi Camii (1841-1844), Çambaşı Köyü Orta Mahalle Hacı Ömerli Camii (1845), Taşkıran Mahallesi Merkez Camii (1896-1897), Dernekpazarı ilçesinde Taşçılar Köyü Merkez Camii (1804) ve Yukarıkondu Mahallesi Camii (güney cephe hariç), Of'da Sugeldi Köyü Aşağı Mahalle Camii (1832) ile Bölümlü Beldesi Mithat Paşa Camii (1917), Rize/Çayeli Karaağaç Köyü Camii (1800-1801), Çeşmeli Köyü Merkez Camii (1812), Hacı Şeyh Camii (1886-87) ve Hemşin ilçesine bağlı Bilen (Tepan) Köyü Camii (XIX. yy, zemin üzeri iki katlı), Artvin Çarşı Camii (1860) Borçka'da Camili Köyü Merkez Camisi (1819 civarı), İremit Camii (1851, zemin üzeri iki katlı) gibi pek çok örnek gösterilebilmektedir (Foto. 1156, 1158-1160).

[271] Ayverdi, İstanbul Mi'mârî Çağının *Menşei*, s. 120-121.
[272] Celâl Tuna, Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari, İstanbul 2008, s. 129.
[273] Necati Demir, "Trabzon ve Yöresinde Ahşap Camiler", *Hacı Bektaş Velî*, S. 29, Bahar 2004, s. 173.

Ahşap karkas sistem yapılarda, çatma parçalar arasında kalan boşluklarına sık aralıklı çıtalar çakılarak üzerinin birkaç kat sıva ile kapatıldığı *"bağdadi tekniği"*[274], Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955) ve kesin olmamakla birlikte cepheleri lambri malzemeyle yenilenen Akçakoca Korfa Camii'nde (1900) uygulanmıştır. Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii'nde kerpiç sıva altında ancak belli yerlerde 2-2,5 cm genişliğinde ve 1-2 cm aralıklı olarak çakılmış çıtalar görülebilmektedir. 16. yüzyıldan sonra yaygınlaşan bu teknik daha çok bu dönemde çıkma altları, saçaklar, tekne tavan ve kubbe gibi eğri yüzeylerde kullanılmıştır[275]. Nitekim bu teknik Düzce camilerinde de daha çok ahşap tavana oturtulmuş kubbelerde uygulanmış olup altı örneği bulunmaktadır.

Düzce konut ve camilerinde, ahşabın dolgu malzemesi olarak *"sepet/hasır örgü"* tekniğinde kullanımı daha yaygındır. Düzce yöresinde *"çiteme"* olarak adlandırılan[276] bu teknik, Anadolu'da: "*huğ*", "*çit*", "*çiteme*", "*çöten*", "*dal örgü*", "*çubuk örme*" gibi çeşitli isimlerle anılmaktadır[277]. Esnek dalların, ahşap iskelet arasına dikey yerleştirilen çubukların ön ve arka kısımlarından atlamalı olarak geçirilerek üzerinin sıva ile kapatılması esasına dayanır Çizim: 141). Anadolu'da geçmişi Çatalhöyük kazılarında ele geçen sepet ve hasır dokuma parçalarına kadar (M.Ö. 6500-6000) uzanan[278] tekniğin mimaride en yaygın kullanımı; Adana, Mersin-Tarsus, Aşağı Pınar-Kırklareli ve Antalya çevresi konutlarında kendini göstermektedir[279]. Örgü için kullanılacak saz, kamış veya dalların seçiminde, içinde bulunduğu yöre/iklim belirleyicidir. Düzce'de bunun için başta fındık olmak üzere armut ve söğüt ağaçları tercih edilmiştir. Genellikle kışın kesilen 2-3 cm çapındaki dalların bir kısmı ikiye bölünerek örgü sırasında (bölünmemiş olan) orta dikmelerin etrafında kullanılmış, bu yolla oluşturulan örgü, her iki yüzeyden çamur ve saman karışımıyla sıvanarak üzerine badana veya ahşap kaplama yapılmıştır[280]. İncelenen

[274] Sözen-Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, s. 33.
[275] Banu Kahraman, Geleneksel Türk Odasında Ahşap İç Mimari Elemanları. M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 72, 75; S. Gülçin Bozkurt, "19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi (Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University),* S. 62(2), 2013, s.44-46.
[276] Hüseyin Bayraktar, "Kırsal Yaşamın Mimari Göstergesi Geleneksel Köy Evlerinin Düzce Örnekleminde Tartışılması". *Mimarlık ve Yaşam,* 5(1), 2020, s.85.
[277] Ruhi Kafesçioğlu, *Kuzey-Batı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları*. İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul: 1955; Hatice Elmas ve Şule Nur Altın, "Sepet Örgü Yapım Tekniği ve Özgün Bir Örnek Olarak Huğ Evleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Kültür Araştırmaları Dergisi,* S. 23 (2024), s.390-410; Esra Lakot Alemdağ-Birol Şahin-Ayça Akkan Çavdar, "Geleneksel Konutların Restorasyon Sürecinde Enerji Etkin İyileştirilmesi: Trabzon Evi Örneği", Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, 13(1), 2023, s.205.
[278] Zuhal Türktaş, "Anadolu'da Hasır Dokuma ve Sepet Kullanımına İlişkin Eski Bir Örnek; Çatalhöyük (ve günümüzde görülen uzantıları)", *Akdeniz Sanat,* S. 7(4), 2011, s.133-136.
[279] Elmas ve Altın, Sepet Örgü Yapım Tekniği ve Özgün Bir Örnek Olarak Huğ Evleri Üzerine Bir Değerlendirme", s. 396.
[280] Bayraktar, "Kırsal Yaşamın Mimari Göstergesi Geleneksel Köy Evlerinin Düzce Örnekleminde Tartışılması", s. 85.

Düzce camileri içerisinde: Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii'nde (1880); Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy), Kaynaşlı'da Saz Köyü Camii (1897), Murat Bey Köyü Camii (1903) ve Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği) ile Yığılca Hebeler Köyü Camii (1940), sepet örgü tekniğinin belirlenebildiği yapılardır. Tahribat nedeniyle Murat Bey Köyü Camii (1903) ile Hebeler Köyü Camii'de (1940), söz konusu duvar örgüsü dışarıdan görülebilmektedir (Foto. 282, 287). Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii'inde (1880), 30 cm kalınlığında duvarlar, içten sıva dıştan yalı baskı tekniğinde ahşap kaplama ile kapatılmıştır. Aynı dış kaplamaya sahip Hebeler Köyü ve Bakacak Köyü Camileri'nde, kıble yönü hariç diğer cepheler, sonradan tuğla/taş dolgulu müdahalelere maruz kalmıştır. Duvarlar iç ve dıştan sıvalı olan diğer yapılardan, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii'nin de (1909) büyük ölçüde tuğla dolgulu olarak yenilendiği öğrenilmiştir.

Taş malzeme; İncelen Düzce camileri içerisinde, Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Akçakoca'da Çuhallı Çarşı Camii (1956) ile Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Yeni Meze Camii (1885) ve Edilli Köyü Camii'lerinde (1950) ana inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Merkez'de, Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910) ve Akçakoca'da Yeni Meze Camii (1885), araları Horasan harçla kalın derzli moloz taş örgülü beden duvarlarının yanı sıra pencere form-düzen vb. cephe kuruluşları itibariyle de dıştan birbirine oldukça yakın görünüm sergilemektedir. Diğer camilerin cepheleri sonradan sıva ile kapatılmış olsa da benzer şekilde inşa edildiği bilinmektedir. Bunlardan başka Akçakoca'da, alttan yarısına kadar kargir olan Hemşin Köyü Camii, daha büyük ve düzgün kesitli taşlarla oluşturulmuş duvar işçiliği ile dikkat çekmektedir. Duvar kalınlıkları, 56 cm Edilli Köyü Camii (1950) ile 83 cm Yeni Meze Camii (1885) arasında değişmekle birlikte genellikle 80 cm civarındadır. Yapılarda düzgün kesme taş kullanımı ise Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920) ve Yeni Meze Camii'nin (1885) beden duvarlarının köşeleri ile kapı-pencere söve ve kemerlerinde görüldüğü üzere, oldukça sınırlı tutulmuştur.

Taşın hımış yapılarda dolgu malzemesi olarak kullanıldığı iki cami tespit edilmiştir. Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii'nin (1919), 5 m yükseklik ve 70 cm kalınlığındaki beden duvarları tamamen sıva ile kapatılmış olsa da içeriden, duvarlarda belirli aralıklarla yatay olarak atılmış hatıllar ile minberin köşk kısmının arkasında kalmış sıvasız duvar yüzeyinde, ahşap çatkıların arasının kerpiç harçlı taş dolgu ile örülü olduğu görülebilmektedir. Gölyaka Esen Mahallesi Camii'nde (1957) ise ahşap karkas arasında,

muntazama yakın düzgün kesilmiş taşlarla oluşturulmuş duvarlar, dışarıdan izlenebilmektedir. Yapıda kullanılan taşın cinsi, diğerlerinden farklı olarak, sünger gibi sık gözenekli bir kalker türü olan "söngüt" taşıdır. Bu malzemeye ayrıca, yine Gölyaka'da bulunan hımış duvarlı Bakacak Köyü Camii'nin (19. yy.) güney cephesindeki yenileme sırasında da yer verilmiştir. Ahşap karkas camilerde taşın esas kullanımı, duvarlar ile toprak zemin arasında yer almakta olup iki farklı biçimde uygulanmıştır. İlkinde ahşap iskelet, zemine yerleştirileren büyük blok taşların üzerine oturur (Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Foto. 199-200)[281]. Bu uygulamaya benzer biçimde, Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii'nde (1955) ise eğimli arazi koşullarına bağlı olarak köşelerde üst üste dizilmiş daha küçük taşların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Daha yaygın olan ikinci uygulamada ise beden duvarları, kâgir taş bir alt yapı üzerinde yükselmektedir. Moloz taşla örülmüş bu alt yapıların yüksekliği düz zeminlerde 35–55 cm arasında değişmektedir[282]. Eğimli arazilerde ise yapı altında bodrum ya da depolama alanı oluşturacak şekilde 1,5-2 m yüksekliğe kadar ulaşabilmektedir[283].

Tuğla malzeme; ahşap iskelet duvar boşluklarının harman tuğlası ile örülerek oluşturulduğu *"hımış"*[284] duvarlı yapılar, Düzce'nin geleneksel konut ve camilerinde en yaygın görülen örnekler olarak öne çıkmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen hımış duvarlı 25 camiden 20'sinde dolgu malzemesi olarak tuğla kullanılmıştır. Merkez'de, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Cumayeri, Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Gölyaka, Bakacak Köyü Camii (19. yy.), sonradan tuğla örgülü olarak yenilenen yapılardır. Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii'nde ayrıca niteliksiz (ytong tuğla) malzeme göze çarpar. Diğerleri yaklaşık 19 yy. ortasından, 1970'lere kadar 120 yıllık bir zaman dilimi içerisinde inşa edilmişlerdir[285]. Tuğla dolgulu yapılarda duvar kalınlıkları genellikle 15-20 cm arasında

[281] Bkz. Merkez, Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940) ve Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii; Akçakoca, Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Korfa Camii (15. yy.), Göktepe Köyü Camii (1932); Cumayeri, Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Harmankaya Köyü Camii (1940); Gümüşova, Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955); Kaynaşlı, Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy); Yığılca, Hebeler Köyü Camii (1940).

[282] Merkez, Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964) ve Gümüşpınar Köyü Camii (1967); Akçakoca, Koç Baba Camii; Kaynaşlı, Saz Köyü Camii (1897).

[283] Merkez, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909); Akçakoca'da Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.) ve Kirazlı Köyü Camii (1950); Çilimli'de, Tepeköy Camii (1954) ve Yeni Vakıf Köyü Camii (1957); Gölyaka'da, Esen Mahallesi Camii (1957), Bakacak Köyü Camii (19. yy.); Kaynaşlı'da, Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği), Yığılca Orhan Gazi Camii (1959).

[284] Sözen-Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, s. 104.

[285] Merkez'de, Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964) ve Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Gümüşpınar Köyü Camii (1967),

değişmekle birlikte çoğu 20 cm sınırındadır. Camilerin çoğunda, beden duvarları içte ve dışta sıva ile kaplı olmakla birlikte genellikle cephelerde duvar örgüsünü belli edecek sıva dökülmeleri mevcuttur (Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), (doğu cephesi), Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Göktepe Köyü Evliya Camii (1830) ve Kirazlı Köyü Camii (1950). Merkez'e bağlı Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958) ve Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Akçakoca'da, Koç Baba Camii, Çilimli Tepeköy Camii (1954) ve Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) ile Gölyaka Bakacak Köyü Camii'leri (19. yy.), dıştan sıvasız olan yapılardır. Süsleme bahsinde görüleceği üzere bunların bazılarında, dekoratif amaçlı olarak farklı dizilişlerle duvar örgüsüne dahil olduğu görülür.

İnşa malzemesi dışında, Merkez'de Muncurlu Köyü Merkez Camii'nin (1910), moloz taşlı kargir duvarlarındaki pencere kemerleri ve üst pencerelerin söve yerleri tuğladan olup bunun dışında camilerde tuğlanın kullanıldığı başka bir yer veya unsura rastlanmamaktadır.

Kerpiç malzeme; Merkez Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.) ve Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii'lerinde (18. yy.), ahşap iskelet arası dolgu malzemesi olarak değerlendirilmiştir. Beden duvarlarının genişliği 70-80 cm arasında olan bu yapıların, çantı camiler dışında Düzce'den günümüze gelebilen en erken tarihli örnekler olması, 19. yy'dan önce kerpicin tuğlanın yerine başlıca dolgu malzemesi olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir. Nitekim bu iki cami gibi kerpiç dolgulu hımış yapı olan Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), bugünkü görünümünü 1930-40'lı yıllarda kazanmış olsa da hala Orhan Gazi'nin adını taşımaktadır. Düzce camilerinde kerpicin esas kullanımı Merkez'de, Pınarlar Köyü Camii (1942), Akçakoca'da, Hemşin Köyü Camii (1892-93) ve Kaynaşlı'da, Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii'leri (1919) gibi kargir veya karkas sistem yapılarda, sıva olarak duvar örgüsünde bağlayıcı malzeme şeklinde olmuştur.

Alçı malzeme; Düzce camilerinde oldukça sınırlı tutulmuştur. Merkez'de, Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920) ve Gümüşpınar Köyü Camii'nin (1967) üst sıra pencerelerinin fil gözü şeklindeki şebekeleri (Foto. 107-117) dışında, cephelerde örneğine rastlanmamaktadır. Diğer uygulamaları sıva veya kalıplama yöntemiyle

Akçakoca'da, Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Göktepe Köyü Camii (1932), Kirazlı Köyü Camii (1950), Esmahanım Köyü Camii (1958), Koç Baba Camii, Cumayeri, Harmankaya Köyü Camii (1940), Çilimli, Fidani Divanı Cuma Camii (18. yüzyıl), Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Camii (1957), Gölyaka, Bakacak Köyü Camii (19. yy.).

dekoratif amaçlı oluşturulan, Akçakoca'da Göktepe Köyü Camii'nin (1932) harim duvarlarındaki çerçeveler ile bazı mihraplarda görülmektedir.

4.1.4. Üst Örtü: Düzce'den günümüze ulaşan camilerin tamamı, içten ahşap tavan, dıştan kiremitle kaplı dört yöne eğimli kırma çatılı "*sakıflı taşra camileri*" örneklerindendir. Çatı sistemi, ahşap iskeleti kurularak oluşturulmuş, merteklerle kaplama altı ızgarası yapılmış, üzerine de kiremit altı ızgara döşenmiştir. Çatı örtüsü, Akçakoca'da, Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Göktepe Köyü Evliya (1830) ve Göktepe Köyü Camii (1932), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Yeni Meze Camii (1903), Çuhallı Çarşı Camii (1956) ile Kaynaşlı'daki, Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii'nde (14. yy) oluklu alaturka kiremittir. Yakın tarihte kaplaması galvenizli sac veya yumuşak dokulu mantolama malzemesi değiştirilmiş birkaç yapının[286] dışında, diğer camilerde Marsilya tipi kiremitler görülmektedir. İç mekânlar, bir istisna dışında, düz ahşap tavanla örtülmüştür. Kuruluşu bakımından farklılık sunan Akçakoca'da, Edilli Köyü Camii (1950)'nin tavanı; ahşap kalasların üç kademe halinde merkeze doğru küçülen kareler oluşturacak şekilde üst üste yerleştirilmesiyle oluşturulmuş, "bindirme" tavanların sade örneklerindendir. Tavanların orta kısmında, kare veya dikdörtgen şekilli "çökertme ahşap tavan" uygulamaları; Merkez'de, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Yaka Köyü Camii (1958), Akçakoca'da, Göktepe Köyü Camii (1932), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Çilimli'de Tepeköy Cami (1910), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) ve Yığılca Redifler Köyü Doğancılar Mahallesi Camii (1951)'nde (Foto. 1161) görülmektedir. Camilerde düz veya basit geometrik şekiller oluşturacak biçimde çıtalarla düzenlenmiş tavanların yanı sıra merkeze raptedilmiş işlemeli dairesel tavan göbeklerine, ileride daha detaylı değinileceği üzere, sıklıkla yer verilmiştir.

Geleneksel Düzce camileri içerisinde Merkez'de, Kabalak Köyü Camii (1898/1899), Pınarlar Köyü Camii (1942), Uğur Köyü Camii (1969), Çavuşlar Mahallesi Camii (1970), Derdin Köyü Merkez Camii (1963) Akçakoca Yeşilköy Köyü Camii (1966), Akçakoca Yukarı Ayazlı Mahallesi Camii (1967), Akçakoca'da, Yeni Meze Camii (1903), Edilli Köyü Camii (1950), Kirazlı Köyü Camii (1950)**,** Esmahanım Köyü Camii (1958) ve Çuhallı Çarşı Camii (1956) ile Gölyaka'da Esen Mahallesi Camii (1957); Anadolu'da Batılılaşma Dönemi ile birlikte 19. yüzyıldan itibaren yaygınlaşan[287],

[286] Gölyaka, Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Kaynaşlı, Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919), Saz Köyü Camii (1897) ve Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği).
[287] Şahin, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler", s. 87.

"bağdadi kubbeli" ahşap tavanları ile dikkat çekmektedir (Foto. 1164-1165-1166). Kubbelerin alttan iki veya Osmanlı mimarisinin baldaken, sekizgen vb. çardak sistemine atıfla çok sayıda ağaç direklerle destekli uygulamalarına[288], Düzce ve ilçelerinde rastlanmamaktadır. Merkez Kabalak Köyü Camii (1898/1899), Akçakoca'da, Çuhallı Çarşı Camii (1956) ve Esmahanım Köyü Camii (1958) ile Gölyaka'daki, Esen Mahallesi Camii'inde (1957) harim mekanında bulunan ağaç direkler, kubbeden bağımsız olarak tavan ve mahfilleri destekleyen unsurlardır. Düzce örneklerinde doğrudan tavanın merkezine oturtulan kubbeler, genellikle çapı 2.70-3 m arasında, harimin bir kısmını örten küçük simgesel bir kubbe niteliğindedir. Bunlar arasında Kirazlı Köyü Camii (1950), kuruluşunu açık eden sıvasız kubbe iç yüzeyi ve kubbe çevresine yayılan geometrik şekilli tavan süslemeleri ile ahşap tavanlı camilerin ilgi çekici örnekleri arasında gösterilir[289] (Foto. 171). Merkez Aydınpınar Köyü Camii (1952) ve Çuhallı Çarşı Camii (1956) ise, harimin galerilerin dışında kalan orta kesimi örten 7 m çapındaki tromp geçişli kubbesinin kırma çatı üzerinden dışarıya taşırılmış olması bakımında diğer örneklerden ayrılmaktadır (Foto. 173-174-175, Foto. 1162). Osmanlı cami geleneğinde bulunmayan bu uygulamanın, İstanbul-Beşiktaş Asariye Camisi[290] ve Ankara-Çamlıdere Kargalar (Elmalı) Köyü Camisi[291] **(**Foto. 1163) gibi pek az örneğine rastlanmaktadır.

Bir yöreye bağlı olmaksızın Anadolu'nun hemen her yerinde bağdadi kubbeli camilere rastlanmakla[292] birlikte ahşap malzemenin kullanımına bağlı olarak Doğu Karadeniz-Güney Kafkasya çevresinde örnekleri daha yoğun olarak görülmektedir.

---

[288] Bu konudaki değerlendirmeler ve bazı örnekleri için bkz. Gözde Alkan, "Destekli Bağdadi Kubbeli 19. Yüzyıl İstanbul Camileri", *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergis*i, S. 2(5) 2019, s. 303-326; R. Hüseyin Ünal, R.H. Ünal'ın "Yukarı Kızılca Köyü Hasan Ağa Camii", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. 7(7), 1994, s. 211-225; Hüseyin Tunçay ve Ercan Yavuz, *Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2023, s. 150-153, 186-189, 318-319, 322-323, 336-337, 380-383, 414-415, 471; Mustafa Şahin, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler", *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı: 11, 2013, s. 71-89; Hanife Nuran Hakyemez, *Çorum Camilerinde Ahşap Sanat Eserleri*, Çorum Belediyesi 2020.

[289] Tunçay ve Yavuz, Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler, s. 448-449.

[290] Gözde Alkan, *Bağdadi Kubbeli 19. Yüzyıl İstanbul Camileri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 87-106.

[291] Filiz Karakuş, "Kırsal Dini Mimarinin Çamlıdere Çukurören ve Kargalar Köyü Camileri Üzerinden İncelenmesi", *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34(17), 2022, s. 280-290.

[292] Anadolu'da Düzce camileri ile benzer şekilde 19-20. yüzyılda inşa edilmiş, desteksiz kubbeli ahşap tavanlı bazı camiler şunlardır: Antalya Elmalı'da XIX. yüzyıla tarihlenen Tahta Mescit, Kütük Cami, Bayralar Köyü Camii, Korkuteli ilçesi Yeşilyayla Köyün Eski Kerpiç Camii, Balıkesir Buhaniye'de Hasan Ağa Camii (1758-59), Şahinler Köyü Camii (yan yana üç kubbeli), Ağacık Köyü Camii, Eskişehir-Günyüzü Kuzören Köyü Camii, Çorum'da Süheyb-İ Rûmi (Hıdırlık) Camii, Denizli-Pamukkale Akköy Eski Camii. Bkz.: Serkan Kılıç, "Elmalı'daki Ahşap Tavanlı Cami ve Mescitler (Osmanlı Dönemi)", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, S. 2(8), 2018, s. 408-410, 419-422 (ss. 407-425); Serkan Kılıç, "Antalya-Korkuteli Yeşilyayla Eski Kerpiç Camii", *Cedrus*, C. 7, 2019, s. 695-703; Özgür Mehmet İrkin, *Burhaniye'de Türk Devri Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006, s. 21-23, 36-53, 59-65; Erol Altınsapan ve Canan Parla, *Eskişehir, Selçuklu ve Osmanlı Yapıları I*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2004, s. 73-78; Esra Şahin Çelik ve Gülşen Dişli, "Bir Kırsal Dini Mimari Örneği Olarak Eskişehir, Günyüzü, Kuzören Köyü Camii ve Restorasyon Uygulamaları", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, S. 7(4) 2017, s. 611-625 (tamamı); Hakyemez, *Çorum Camilerinde Ahşap Sanat Eserleri*, s. 270; Tunçay ve Yavuz, *Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler*, s. 232-235.

Düzce'nin yakın çevresinden Kocaeli'de, İzmit Abdüsselam (İmaret) Camii (mevcut hali 1872), Fevziye Cami (19. yy başı), Yalı (Çalık Ahmed Ağa) Camii (20. yy başı)[293] Hüseyin Paşa Camii (18.yy. sonu), Karamürsel Uzundere (Osmaniye) Köyü Camii (1888)[294], Başiskele Servetiye Karşı Köyü Taş Cami (1885)[295] ve Tepecik Köyü Camii (20. yy)[296], Hereke Fabrika-i Hümâyûn Camii (1850-51)[297] (Foto. 1165), Bolu-Dörtdivan'da Çavuş Camii -farklı olarak mihrap aksında üç kubbeli (1874)[298]- ile Samsun-Bafra Tayyar Paşa Camii (1801-02)[299], Samsun-Çarşamba Paşayazı Köyü Camii (1906)[300], Samsun-Ladik Ambarköy Camii (18.yy), Samsun-Salıpazarı Alan Köyü Camii (1957)[301], Ordu-Merkez Hamidiye Cami (1889-90), Ordu-Fatsa Hacı Hulûsi Baba (Tekke) Cami (1912) [302], Giresun Hacı Hüseyin Camii (1861), Giresun-Bulancak Eski (Çarşı) Camii (1847), Bulancak Şemseddin Mahallesi Camii (1896), Giresun-Piraziz Gedikalizade Camii (1906),[303]Trabzon-Sürmene Baştımar Mahallesi Camii (1859), Trabzon-Beşikdüzü Dolanlı Köyü Camii (1868), Trabzon-Of Ağaçseven Köyü Camii (1950), Of Saraçlı Köyü Yukarı Mahalle Camii (20. yy)[304], Rize-Ardeşen Seslikaya Köyü Camii (1801), Tunca Köyü Camii (1902-09), Rize-Çamlıhemşin Yolkıyı Köyü Camisi (1911)[305], Artvin Oruçlu Camii (1907), Artvin-Hopa Orta Hopa Camii (19. yy), Artvin-Hopa Aşağı Sundura Camii (1905), Artvin-Arhavi Ulukent Köyü Camii (19. yy başı), Artvin-Şavşat Kemal Paşa Kilise Camii (1900)[306], Karadeniz bölgesinde Düzce örnekleri -Çuhallı Çarşı Camii (1956) dışında- ile benzerlik sunan, desteksiz bağdadi kubbeli tavana sahip camiler arasında yer alır. Özellikle Doğu Karadeniz ve Gürcistan-Acara

[293] Erkan Atak, "Kocaeli İli İzmit İlçesi'ndeki Osmanlı Dönemi Eserleri Yüzey Araştırması 2021 Yılı Çalışmaları", *38. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C.1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara 2023, s. 381-384.
[294] Saliha Tanık, Kocaeli, "Karamürsel Uzundere (Osmaniye) Köyü Camii Ahşap Süslemeleri", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19 2021, s. 169-193.
[295] https://basiskelegezi.com/servetiye-karsi-koyu-tas-cami/
[296] https://kulturenvanteri.com/yer/tepecik-koyu-camii/#17.1/40.626881/29.987537
[297] Saliha Tanık, "Kocaeli Hereke Dokuma Fabrikası Yerleşkesi'ndeki Hümâyûn Camii", *Vakıflar Dergisi*, S. 54 Aralık 2020, s. 238-243.
[298] Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler, s.268-271.
[299] M. Sami Bayraktar, *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 2005, s. 109-113,352.
[300] Eyüp Nefes, "Çarşamba / Paşayazı Köyü Camii", *Çarşamba Araştırmaları*, (Haz.) Prof. Dr. Cevdet Yılmaz, Çarşamba Belediyesi Kültür Yayınları, No: 2, Samsun 2014, s. 326-327
[301] Tunçay ve Yavuz, *Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler*, s.430-431, 496.
[302] A. Ali Bayhan, "Ordu'da Cami Mimarisinin Gelişimi: Kâgir Örnekler", *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu II*, (Ed.) Sadullah Gülten Tuğrul Özcan Kamil Yavuz, Ankara Fenomen Yayıncılık, 2021 s.43-45, 57-59.
[303] Şahin, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler", s.71-89.
[304] M. Reşat Sümerkan ve İbrahim Okman, *Kültür Varlıklarıyla Trabzon*, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 1999; Şahin, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler" s.86.
[305] Haşim Karpuz, *Rize.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.37-39,46-47.
[306] Osman Aytekin, *Artvin'deki Mimari* Eserler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Van 1996, s.130-133, 157-159, 186-191.

bölgesindeki örneklerinin çoğu, yoğun süslemeleri ile diğer kentlerden ayrılmaktadır[307] (Foto. 1166).

4.1.5. Cephe Düzeni: Düzce'nin geleneksel camileri, genellikle dıştan konutları andıran, sade görünüşlü yapılardır. Yapılarda çoğunlukla iki katlı cephe düzeni görülür. Bunlarda ağırlıklı olarak iki katlılık, alt ve üst kat seviyede yerleştirilen pencere dizileri vurgulamaktadır. Orhan Gazi'nın adını taşıyan çantı (veya orjinali çantı) Merkez'de, Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Akçakoca'da, Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.) ve Kaynaşlı'da, Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii'nin (14. yy) dışında; Merkez'e bağlı Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy), Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Akçakoca'da, Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Edilli Köyü Camii (1950), Koç Baba Camii, Çilimli'de, Tepeköy Camii (1954) ve Gümüşova'da, Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955), tek katlı cephe düzeni gösteren camilerdir. Dıştan sıvasız olması sebebiyle daha hareketli cephe görünümleri sunan ahşap karkas yapılarda[308], iskelet sisteminin büyük ölçüde, cephelerin kendi içerisinde simetrik bölümler oluşturacak biçimde özenle ele alındığı dikkati çekmektedir.

Camilerin büyük bir çoğunluğu düz dikdörtgen pencerelere sahiptir. Camilerde, konutlardakine benzer biçimde giyotin tipi çerçevelere sahip, genellikle dar dikdörtgen yapıdaki özgün pencerelerin, yenilenirken genişletilerek veya üst tarafını kemerli görünüme sokmak gibi formu değiştirilerek bozulduğu pek çok yapı ile de karşılaşılmaktadır[309]. Özgün haliyle kemerli olan pencere uygulamaları, yarım daire veya basık kemerli pencerelere sahip Merkez'de, Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (Üst sıra) (1920), Akçakoca'da, Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Yeni Meze Camii (1885), Çuhallı Çarşı Camii (1956), Esmahanım Köyü Camii (üst sırada) (XX. yüzyıl) ve Kaynaşlı'da, Saz Köyü Camii (1897)'nde görülmektedir. Bunlar arasında Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Yeni Meze Camii (1885) ve Çuhallı Çarşı Camii (1956); pencereleri çevreleyen taştan, taşkın silmeler ile de Düzce'de özgün cephe düzeni gösteren diğer

[307] Şahin, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler", s. 87.
[308] Merkez, Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Akçakoca, Koç Baba Camii, Cumayeri, Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882), Çilimli Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Camii (1957), Gölyaka, Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Esen Mahallesi Camii (1957).
[309] Merkez, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Akçakoca, Korfa Camii (15. yy.), Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Gölyaka, Esen Mahallesi Camii (1957) söz konusu müdahalelerden en çok etkilenen örneklerdir.

yapılardan ayrılmaktadır. 1967 tarihli Merkez'deki, Gümüşpınar Köyü Camii'nde, hımış duvarların -kuzey hariç- üst sırasında görülen dairesel gül pencereler de istisnai örnekler içerisindedir (Foto. 108-109). Camilerin giriş kapıları, arazi ve yol durumunun getirdiği birkaç istisna dışında, kuzey cephenin ortasında yer alır. Üzerleri genellikle (destekli veya desteksiz) bir saçakla örtülü olan giriş kısımları mimari açıdan dikkate değer bir önem taşımazlar.

4.1.6. Minareler: Düzce ve ilçelerindeki camilerde belli başlı ortak özellikler sergileyen yalın kuruluşlardır. Tamamen ahşap malzemeden imal edilen minareler, bir iki istisna dışında, camilerin içinden çatıyı delerek yükselir. Genellikle 15 m civarında olan, üzeri konik külahlı silindirik gövdelerin tamirlerle ahşabı yenilendiğinden veya üzeri çinko levhalarla kapatıldığından, pek bir özelliği bulunmamaktadır. Merkez'de Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Akçakoca'da Korfa Camii (15. yy), Yeni Meze Camii (1885) ve Edilli Köyü Camii (1950) dışında minareler, klasik anlayışa uygun olarak kuzeybatı köşede yer almaktadır. Minare girişleri tek katlı yapılarda son cemaat yeri veya harimden[310], çoğunluğu oluşturan iki katlı örneklerde ise üst katta kadınlar mahfilinden sağlanmaktadır[311]. Bu durumda minarenin ana dikmesi (seren direği), bir dolap ve kaplama malzemesiyle gizlenmediği sürece zemin kattan görülebilmektedir (Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Göktepe Köyü Camii (1932), Harmankaya Köyü Camii (1940), Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) ve Hebeler Köyü Camii (1940).

Akçakoca'da Hemşin Köyü Camii (1892-93) minaresi, dıştan kuzeybatı köşede cepheye bitişik olarak yer almakla birlikte ahşap malzemeden oluşu ve geniş saçaklı çatının altında kalması gibi genel özellikleri yansıtmaktadır. Merkez, Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Gölyaka, Esen Mahallesi Camii (1957) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği)'nin iç kısımda yer alan özgün minareleri, yakın tarihte iptal edilerek dışarıya alınmıştır. Dıştan son örnek, 1830 yılında inşa edilen eskisinin yerine 1956'da yapılan Akçakoca Çuhallı Camii'nin kuzeybatı köşesindeki minaresi de niteliksiz betonarme bir unsurdur. Orhan Gazi döneminde çantı tekniğinde inşa edilen Merkez

[310] Merkez Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy), Yaka Köyü Camii (1958); Akçakoca Edilli Köyü Camii (1950); Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955)

[311] Merkez Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1930), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1846), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964); Akçakoca Korfa Camii (19. yy),Yeni Meze Camii (1885), Pınarbaşı (Faryan) Camii, Göktepe Köyü Camii (1932), Kirazlı Köyü Camii (1950), Esmahanım Köyü Camii (20. yy); Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (19. yy son çeyreği), Harmankaya Köyü Camii 1940; Çilimli Yeni Vakıf Köyü Camii (1957); Kaynaşlı Saz Köyü Camii (1897); Yığılca Orhan Gazi Camii (1955).

Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Akçakoca Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.) ve Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy) ile bu yapılar gibi küçük ölçekli olan Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Akçakoca Göktepe Köyü Evliya Camii (1830) ve Koç Baba Camii, Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yüzyıl), Kaynaşlı Murat Bey Köyü Camii (1903) ve Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919), minaresiz yapılardır[312].

Ahşabın diğer malzemelere göre nispeten az dayanıklılığı olması nedeniyle Anadolu'da ahşap minareli camilere daha çok 19. yüzyıldan sonra rastlanmaktadır. Düzce örnekleri gibi minarenin cami içinde konumlandırıldığı, İstanbul'daki bazı mahalle mescitlerinin yanı sıra[313] Kocaeli, Ankara, Antalya, Sivas, Tokat, Amasya, Samsun, Artvin gibi pek çok kentin, küçük ölçekli camilerinde örnekleri[314] görülebilmektedir.

4.1.7. Yapı Elemanları

4.1.7.1. Mihraplar: Düzce camilerinde, kıble duvarı ortasında ve harim kapıları ile aynı eksen üzerinde, yarım silindirik nişli ve üstünde yarım daire veya basık kemerli kavsarası ile genellikle yalın fakat Osmanlı geleneğini yansıtan unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Mukarnas dışında mihrap tipolojisindeki asli unsurların az çok görülebildiği yöre mihraplarını, iki grup altında değerlendirmek mümkündür. İlk grup, duvar içerisine oyulmuş, üzeri yarım daire kemerli nişlerden müteşekkil oldukça yalın bir düzene sahiptir. Merkez'de, Ozanlar Köyü Cuma Camii (18.yy), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Akçakoca'da, Korfa Camii (15. yy), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Yeni Meze Camii (1885), Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Kirazlı Köyü Camii (1950),

[312] Bu yapılardan başka Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19 yy.) ile Yığılca Hebeler Köyü Camii (1940)'nin özgün ahşap minarelerinin tehlikeli bulunarak sonradan kaldırıldığı bilinmektedir.

[313] İstanbul'daki ahşap minareli camilerin bazıları şunlardır: Eski Yağkapanı Mescidi (Makdül İbrahim Paşa Camii); Karagümrük Karabağ Mescidi; Beşiktaş Muradiye Camii; Üsküdar Ahmet Çelebi Mescidi; Kuzguncuk Üryanizade Mescidi; Kumkapı Tavaşi Süleyman Ağa Camii; Ortaköy Cavid Ağa Mescidi; Eyüp Arpacı Hayreddin Mescidi; Eyüpsultan Arpacı Hayrettin Camii. Bkz. Semavi Eyice, "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescit Minareleri", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt:10, İstanbul 1953, ss. 247-268.

[314] Kocaeli Zıbınlı Camii (1807); Ankara Hacı İlyas Camii (18. yy.), Ağaç Ayak Camii (1704), Leblebicioğlu Camii (1714); Antalya Alanya Gücüoğlu Camii (1759), Elmalı Toklular Mescidi (20. yy başları); Sivas Çatalpınar Camii, İmaret Camii, Divriği Süleyman Ağa Camii (1688); Tokat Ahi Paşa Camii (18. yy sonu), Akdeğirmen Camii (1791), Hoca Ahmed Camii (19. yy sonu); Amasya Gümüşhacıköy Darphane Camii (14-15. yy); Sinop- Boyabat Doğrul Köyü Camii (1959), Killik Köyü Camii (1959), Samsun Çarşamba - Değirmenbaşı Camii; Artvin Ardanuç Anaçlı Camii (1833), Yusufeli Öğden Camii (19. yy.). Bkz.: Mehmet selim Ökten vd., "Ahşap Minarelerin Taşıyıcı Sistemleri ve Zıbınlı Camii Örneği", *Proceedings of 4th Stregthening of Historical Structures Syposium,* (November 27, 2013), İstanbul, s. 1-9; Erkan Atak,. *Anadolu'da Lale Devri Mimarisi (İstanbul Dışı Örnekler Üzerine Bir Araştırma)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2014, s. 212-266; Ekan Atak, "Tokat Yöresindeki Ahşap Minareli Camiler", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 37, 2016, ss. 240-277; Nefes, "Sinop'ta Çantı Tekniğinde İnşa Edilen Camiler", s. 503-504; Bayraktar, *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*,s. 362; H. Yerli, *Antalya Minareleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2011, s. 41-58; M. Ünsal, *Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006, s. 144-198; Aytekin, *Artvin'deki Mimari* Eserler, s. 146-209.

Cumayeri, Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882), Gümüşova, Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955) ve Yığılca, Hebeler Köyü Camii (1940) mihraplarında görülür. Bunların son beşinde, duvar kalınlıklarına bağlı olarak mihraplar dışa taşkındır. Akçakoca'daki, Hemşin Köyü Camii (1892-93) ve Yeni Meze Camii (1885) mihrapları, taştan ve hafif silmeli dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış olmaları bakımından, tamamen sıvalı olan diğer örneklerden ayrılmaktadır. Ayrıca Pınarbaşı (Faryan) Camii'nde (19. yy.), üzerinde dilimli kemerli bir tacı bulunan kitabelik ile Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.) mihrabının üstünde, külah biçiminde oyulmuş bir alınlık göze çarpar.

Düzce camilerinde çok daha yaygın olan, mihrabın dikdörtgen bir kütle halinde harime doğru taşırıldığı örnekler, Merkez'de, Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Akçakoca'da, Göktepe Köyü Camii (1932), Koç Baba Camii, Cumayeri'nde, Harmankaya Köyü Camii (1940), Çilimli'de, Fidani Divanı Cuma Camii (18. yüzyıl), Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Gölyaka'da, Bakacak Köyü Camii (19 yy.), Esen Mahallesi Camii (1957), Kaynaşlı'da, Murat Bey Köyü Camii (1903), Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919), Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği) ve Yığılca Orhan Gazi Camii (1959)'nde görüldüğü üzere, camilerin karakteristik unsurları arasında yer alır. Bazıları sonradan tahta/lambri gibi malzemelerle kaplanarak bozulan[315] bu tip mihrapların pek azı (Nalbantoğlu Mah., Göktepe, Bıçkıyanı ve Yeniyurt Köyü Cami'leri) düz dikdörtgen yapıdadır. Batı etkisinin ağır bastığı diğer örneklerde; düz veya üzerinde yükselen sütuncelerle birlikte alt köşelerden taşan kürsüler, mihrap nişi ve alınlığı ayıran kemerli veya kademeli plastırlar ile alemli aynalık ya da tepelikler, Başkent örnekleri düzeyinde olmasa da mihrapları hareketlendiren unsurlar olarak öne çıkar[316] (Pınarlar Köyü Camii (1942), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Koç Baba Camii, Harmankaya Köyü Camii (1940), Fidani Divanı

[315] Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Gölyaka Esen Mahallesi Camii 1957.

[316] Merkez Pınarlar Köyü Camii (1942), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Akçakoca Koç Baba Camii, Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940), Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Yığılca Orhan Gazi Camii (1959).

Cuma Camii (18. yy.), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Bakacak Köyü Camii (19. yy.) ve Yığılca Orhan Gazi Camii (1959). Bazı camilerde mihrap çıkıntısının iki yanında 35-40 cm yükseklikteki sekilere yer verilmiştir[317]. Güney Kafkasya camilerinde çok yaygın olan, çıkıntılı mihrap kütlesinin alt kısmının eşya koymak için nişler, üst kısmının ise kitaplık gibi fonksiyonlarla kullanılması[318], - Bakacak Köyü Camii (19. yy.) dışında- Düzce örneklerinde görülmemektedir. Yine Karadeniz çevresinde rastlanan ahşap mihraplara karşın Düzce'de bu unsurlar, düz veya alçı sıva ve alçı kalıplama ile yapılmıştır.

4.1.7.2. Minberler: Çalışma dâhilinde ele alınan camilerin altısının minberi yoktur[319]. 13 camiye ise yakın tarihte niteliksiz minberler eklenmiştir[320]. Tamamı ahşap olan diğer örnekler içerisinde Akçakoca'da Hemşin Köyü Camii (1892-93), Yeni Meze Camii (1885), Çuhallı Çarşı Camii (1956) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği) minberleri, nitelikli işçilik ve süslemeleri ile oldukça dikkat çekici örneklerdir. Bunlardan Yeniyurt Köyü Camii minberi dışındakiler, birbiriyle aynı üslupta, Doğu Karadeniz ve Gürcistan bölgesi etkileşim alanının batıya taşınan örneklerinden olması açısından önem taşırlar.

Bunların dışında, geneli oluşturan minberler ise 20. yüzyılda belirli sayıda marangoz ustasının elinden çıktığını düşündüren, yerel nitelikli örneklerdir. Bunlar arasında Merkez Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii'nde *"Topaloğlu Bayram Usta"*, Ozanlar, Aydınpınar, Küçük Mehmetler, Uğur köyleri ve Akçakoca Yukarı Ayazlı Mahallesi camilerin de ise *"Bolulu Marangoz Muhiddin"* ismi, kitabeleri dolayısıyla tespit edilebilmektedir. Oldukça yalın olan minberlerin aynalık ve süperlik kısımları her zaman kare, dikdörtgen, üçgen ve baklava dilimi şeklinde düz yüzeyli geometrik parçalarla bölünmüş durumdadır. Merkez Kaymakçı Köyü Camii (1956)'nde çokgen içine alınmış bir iri bir gülbezek, Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940) ve Çilimli Yeni Vakıf Köyü Camii (1957)'nde ise diğerlerinden farklı geometrik şekillerle olmak

[317] Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93), Göktepe Köyü, Kirazlı Köyü ve Koç Baba Camii; Çilimli Yeni Vakıf Köyü Camii; Gölyaka Bakacak Köyü Camii; Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii, Yeniyurt Köyü Camii.
[318] Seçkin, "Gürcistan/Acara Keda Bölgesi'ndeki Osmanlı Dönemi Camileri", s.1164.
Aytekin ve Kaya, "Gürcistan'ın Acara Bölgesi'nde Osmanlı Dönemi ve Sonrası Çantı Camiler Hakkında Genel Değerlendirme", s. 239.
[319] Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Pınarlar Köyü Camii (1942), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii; Akçakoca Koç Baba Camii; Gümüşova Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955); Kaynaşlı Murat Bey Köyü Camii (1903) (Batı duvarı yıkık vaziyette).
[320] Merkez Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Yaka Köyü Camii (1958); Akçakoca Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Korfa Camii (15. yy), Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Esmahanım Köyü Camii (1958); Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882); Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy); Gölyaka Esen Mahallesi Camii (1957), Kaynaşlı Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy), Saz Köyü Camii (1897).

üzere, nadiren söz konusu parçalardan birinin detaylandırıldığı görülür. Minber korkulukları, yan yüzeydeki şekillerin tekrarından ibaret (Merkez Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy), Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919) olabildiği gibi torna işi, içleri boşaltılmış geometrik (Merkez Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Akçakoca Kirazlı Köyü Camii (1950), Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940), Yığılca Orhan Gazi Camii (1955) veya kıvrımlı (Merkez Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1930), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Çilimli Tepeköy Camii (1954), Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) basit şekillerle sıkça karşılaşılmaktadır. Ayrıca korkulukların boğumlu silindirik çubuklardan (Akçakoca Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Göktepe Köyü Camii (1932), Akçakoca Edilli Köyü Camii (1950), Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy.) oluşturulduğu düzenlemelere de rastlanır. Bunların dışında süsleme unsurları, genellikle köşk kısmı veya konik külahın bir veya iki ucunu çevreleyen ince kuşaklarda görülür. Yerel karakterli minberler arasında yalnızca bir örnek, Yığılca Hebeler Köyü Camii'nin (1940) dikey, yatay ve çapraz hatıllarla çatılmış minberi, oldukça basit yapılı olmakla beraber diğerlerinden farklı bir tarza işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir.

4.1.7.3. Vaaz Kürsüleri: Düzce camilerinde belirli bir özellik gösteren az sayıda örneği bulunmaktadır. Bunların geneli, yüzeylerinin işlenişi bakımından yerel karakterli minberler ile uyum gösteren kare bir forma sahip olup Merkez'de, Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Çilimli'de Tepeköy Camii (1954), Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919) ile ters külah biçiminde; Merkez Kaymakçı Köyü Camii (1956), Akçakoca'da Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.) ve Kirazlı Köyü Camii'ndeki (1950) örneklerdir. Akçakoca Yeni Meze Camii (1885) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği)'ndeki vaaz kürsüleri, form açısından farklılık sunmamakla birlikte süslemeleri ve nitelikli işçiliği bakımından, söz konusu örneklerden ayrılmaktadır.

4.1.8. Süsleme Özellikleri: Düzce ve ilçelerindeki camiler genellikle sade yapılardır. Malzeme ve inşa tekniğine bağlı olarak dıştan, çoğu zaman yöredeki konutlarla benzer görünüşü yansıtır. Süsleme büyük ölçüde camilerin iç kısmında ve ana yapı malzemesi olan ahşaba bağlı olarak gelişmiştir. Ahşabın dışında kalem işi süsleme beş camide ön plana çıkmakta, bir bu kadar yapıda da sıva üzerine işlenmiş süsleme unsurlarına rastlanmaktadır. Alçı süsleme, Akçakoca Göktepe Köyü Camii (1932) duvarlarından başka, kendisi ile birlikte altı camide, mihrapların belirli kısımları ile sınırlı

kalmıştır. Dıştan, ahşap iskelet arası tuğla dolgulu Merkez Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Altınpınar Köyü Camii (1960), Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Kurtsuyu Köyü Camii (1969), Çilimli Alaca Mescit (20. yy), Tepeköy Camii (1954) ve Yeni Vakıf Köyü Camii (1957) ile Kaynaşlı Şimşir Mahallesi Üçköprü Camii (1966)'inde tuğlaların her bir bölmede; atlamalı olarak yatay-dikey, balık sırtı, çaprazlama, dairesel -yalnızca Kaymakçı Köyü giriş cephesinde- dizilimleriyle sağlanan süslemeler dikkat çekicidir. Taş işçiliği bakımından, Merkez Kaymakçı Köyü Camii (M.1956), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1880) ile Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93)'nin inşa/tamir kitabeleri dışında, kayda değer herhangi bir süsleme unsurundan söz edilememektedir. Ayrıca Kaymakçı Köyü Camii kitabesi (Foto.71) dışında da örneklerin belirli bir estetik düzeyi yansıtmadığı görülür.

Ahşap süsleme; yapıların iç kısmında tavanlar, tavan göbekleri, minber, mahfil korkulukları ile bu kısımların altındaki kuşaklarda yoğunlaşmaktadır. Süslemelerin çoğu 20. yüzyıla aittir. Tavanlar ve mahfillerde şekilli küçük parçaların çivi ile raptedilmesiyle oluşturulmuş yapıştırma tekniği ve torna işi, buna ilaveten bazı minber, kürsü, kapı, sütun başlığı gibi unsurlarda oyma ve yüksek kabartma tekniği uygulanmıştır.

Süslemelerde bitkisel ve geometrik unsurlar yaygın olmakla birlikte çeşitlilik ve kapladığı alan itibariyle geometrik süslemelerin biraz daha ön plan tutulduğunu söylemek mümkündür. Kare, dikdörtgen, üçgen, baklava dilimi ve altıgen başta olmak üzere, geometrik şekilli parçaların tek başına veya belirli bir düzende bir araya getirildiği uygulamalar, çoğu zaman tavan ve minber aynalıklarında hâkim süslemeyi oluşturur. Ok ucu ve küçük üçgen şeklinde küçük parçaların yan yana raptedilmesiyle yapılan zikzaklar; tavan yüzeylerinde -çoğu kez tavan göbeği veya ahşap kubbe etrafında- çerçeveler oluşturacak biçimde (Merkez-Yaka Köyü Camii, Akçakoca-Hemşin, Göktepe, Edilli, Kirazlı ve Esmahanım Köyü Camii, Koç Baba Camii, Çilimli-Tepeköy Camii), mahfillerin korkuluk altı (Cumayeri-Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii, Çilimli-Yeni Vakıf Köyü Camii, Gölyaka-Bakacak Köyü Camii) ve köşkün alttan görünen yüzeyi (Muncurlu Camii) ile minber külahında (Akçakoca-Pınarbaşı, Edilli ve Kirazlı Köyü Camii) olmak üzere, en sık karşılaşın motifler arasında yer alır. Saç örgü, hasır örgü, çoğunlukla tek yönde birbiri içerisinden geçen yarım daire veya halkalar, kapalı şekil geçmeleri, belirli noktalarda yukarıya yönelerek madalyon veya elips oluşturan dairesel kıvrımlı hatlar ile beş köşeli ve çok kollu yıldızlar, yaygın olarak kullanılan geometrik unsurlar arasında yer alır.

Bitkisel süslemelerde rumi, palmet, lotus, gülbezek gibi klasik döneme ait motifler ile geç dönemde yaygınlaşan lale ve batı etkili akantlar, S-C formları, kıvrımlı tek veya yapraklı saplar kullanılmıştır. Palmet, lale ve gülbezekler en çok görülen motiflerdir. ½ veya ¼ simetri esasına göre oluşturulmuş desenler, belirli yapıların (Akçakoca-Hemşin Köyü Camii, Yeni Meze Camii, Çuhallı Çarşı Camii, Cumayeri-Harmankaya Köyü Camii) minber, vaaz kürsüsü ve müezin mahfili vb. unsurları ile sınırlıdır. Motiflerin ekserisi, düz veya dairesel eksende tek başına veya yaprak, sap vb. motiflerle atlamalı olarak tekrar eden, basit düzenlemelerde kendini gösterir. Örnekleri; tavan göbekleri[321] ile aşağıya doğru sarkıt şeklinde mahfillerin alt tarafı ve tavan göbeği/ahşap kubbe çevresinde[322] kullanımı daha yaygın olup minarelerin şerefe altı[323], revak sütun başlıkları[324], korkuluk yüzeyi[325], minber köşkü çevresinde[326] de görülür.

Bazı minberlerin taç kısmı ile köşk altında (Merkez Ozanlar Köyü Camii Esençam Köyü Orhan Gazi Camii, Akçakoca-Hemşin Köyü Camii, Çuhallı Çarşı Camii) ve 2 tavan göbeğinin merkezinde (Akçakoca-Çuhallı Çarşı Camii, Çilimli Tepeköy Camii) yazılı süslemeye yer verilmiştir. Usta adını belirten kitabelerin dışında Besmele veya Kelime-i Tevhid yazılı örnekler, kabartma ve şebekeli oyma tekniğinde işlenmiştir. Nesnel süslemeler içerisinde, Çilimli Tepeköy Camii (1954)'nin tavanın köşeleri ile döner eksende sıralanarak göbeği oluşturan çiçekli vazoların yanında, yine tavan ve minber âlemlerinde yer verilen ay-yıldız motifleri ile karşılaşılmaktadır (Tablo 2: h1-h2). 1877 yılında Hopa göçmenleri tarafından Akçakoca'da kurulmuş olan Edilli köyündeki camide, sırt sırta vermiş şeklide tavan köşelerine yerleştirilmiş küçük kuşlar (Foto. 1167), Düzce camilerinde figürlü süslemenin varlığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880) tavanının dış kuşağında görülen koç boynuzu ile Merkez Muncurlu Köyü ve Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii gibi bazı yapılarda mahfillerin korkuluk altında veya taban göbeği çevresinde yer verilen balık gözü biçiminde küçük parçalarla oluşturulmuş tekrar eden motifler gibi figürlü süsleme içerisinde değerlendirilebilecek örnekler görülebilmektedir.

[321] Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii, Kaymakçı Köyü Camii, Akçakoca Pınarbaşı (Faryan), Koç Baba Yeni Meze Camii Hemşin, Kirazlı Köyü, Esmahanım Köyü Camii ve Cumayeri Harmankaya Köyü Camii.
[322] Merkez-Derdin Köyü Yuları Mahalle Camii, Kaymakçı Köyü Camii, Akçakoca Esmahanım ve Edilli Köyü Camii, Çilimli Tepeköy Camii
[323] (Merkez-Ozanlar ve Esençam Köyü Camii, Akçakoca-Edilli Köyü, Cumayeri Harmankaya Köyü Camii)
[324] Akçakoca Hemşin Köyü Camii.
[325] Akçakoca Esmahanım Köyü Camii.
[326] Akçakoca Pınarbaşı ve Edilli Köyü Camii.

Tavan göbekleri, ahşap süslemenin en yaygın görüldüğü unsurlarının başında gelmektedir (Tablo 2). Marangoz işi motif ve şekilli parçaların, bir merkez etrafında dönecek şekilde yerleştirildiği bu unsurlar, bazı camilerin içinde tek başlarına mevcut süslemeyi oluştururlar[327]. Merkez Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü (20. yy ilk çeyreği) Camii'nde tavan göbekleri, tavanın merkezine ilaveten köşelerde ve hatta kadınlar mahfili tavanında olmak üzere zengin görünüm sunarlar. Süslemelerde bitkisel motifler ağırlıktadır. Bunlar, genellikle merkezinde çarkıfelek bulunan palmet, lale, yürek motifi, yapraklı veya kıvrımlı saplar ile S ve C formlu yaprakların tekrarından oluşur (Tablo 2, e-g). Geometrik şekilli örnekler içerisinde; Merkez Günbaşı Köyü Cuma Camii (18. yy), Yaka Köyü Camii (1958), Yığılca Orhan Gazi Camii (1955) ve Hebeler Köyü (1940) Camii tavanları, köşeli veya çok kollu yıldız oluşturacak şekilde yerleştirilmiş düz yüzeyli parçalardan oluşan basit örneklerdir. Yeniyurt Köyü Camii tavan göbekleri ile Merkez Hacı Davut Camii (1932) tavan göbeği ise kapalı şekil geçmeleri, alt kısımdan birbirine bağlanarak daire oluşturan oval formlar, saç örgüsü ile buna benzer kıvrımlı şeritlerin yanı sıra göbekleri çevreleyen şualarıyla tamamen geometrik karakterli göbekler, zengin bir görünüm sunar (Tablo 2: d.1-8).

Tavan göbekleri içerisinde, aynı ustanın elinden çıkmış olması kuvvetle muhtemel, birbiriyle yakın benzerlik sunan örnekler ile de karşılaşılmaktadır. Birbirine benzer şekilde 8 camide görülen sıralı ok motiflerinden müteşekkil tavan göbekleri (Şekil c1-8) ile 3 örneği bulunan, dıştan lale motifleri ile çevrili kare formlu tavan göbekleri (Tablo: f2-4), bu duruma en çok dikkat çeken örneklerdir.

Mahfil korkuluklarında, 20. yüzyılın ortalarında yapılmış olduğu anlaşılan, birbirinin tekrarı niteliğinde iki tip uygulama göze çarpar. Torna işi, birkaç yerinden boğumlu silindirik korkuluklar daha yaygındır. İkinci tip, içleri boşaltılarak oluşturulmuş, üstte beş köşeli yıldız ile bunun altında, çoğunlukla kapaklı vazo biçimdeki formun sıralı tekrarından oluşmaktadır (Merkez Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Gümüşpınar Köyü Camii (1967) Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940) ve Çilimli Tepeköy Camii (1954)[328].

[327] Merkez Günbaşı Köyü, Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii, Tekke Camii, Yaka Köyü Camii, Akçakoca Koç Baba Camii, Yığılca Hebeler Köyü Camii.

[328] Söz konusu uygulamanın örnekleri Düzce'de ayrıca Merkez Aydınpınar Köyü Camii (1952), Çalıcuma Köyü Camii (1970), Küçük Mehmetler Köyü Camii (1966), Uğur Köyü Camii (1960), Yeni Karaköy Camii (1964), Otluoğlu Akçalar Camii (1970), Gümüşova Dereköyü Camii (1970), Cumayeri Ören Köyü Camii (1948)'nde görülür. Bunlardan

Doğu Karadeniz-Kafkasya etkileşim alanında 18. yüzyılın sonların itibaren, Orta çağ Gürcü dini mimarisindeki geometrik geçme ve örgüler ile Osmanlı dönemi klasik ve batı etkili motifleri ile özgün desen ve kompozisyonların ortaya konduğu "Doğu Karadeniz ahşap üslubu" nun[329], genel anlamda Düzce'de, özellikle de Trabzon ve Rize çevresinden göçen yerleşimcilerin kurduğu veya çoğunluğu oluşturduğu yerlerde inşa edilmiş camilerde etkisini göstermektedir. Düzce camilerinde, söz konusu gölge yapıları gibi yoğun bir süsleme programına pek rastlanmasa da örneğin Rize ve Artvin camilerinde en başta gelen süsleme öğelerinin; tek başına veya birbiri içinden geçme yapan basit geometrik şekiller, zikzaklar, üçgen dizileri, kordon sarma örgüler, gülbezek/çarkıfelek, yıldızlar, sıralı rumi-palmet ve laleler, S-C kıvrımlı dallar, simetri esasına göre düzenlenmiş akant yaprakları -yukarıda değinildiği gibi- Düzce'de de önemli bir yer tutar[330]. Birbirleri ile tamamen aynı yerde olmak üzere, Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (19. yy son çeyreği)'nin mahfil köşkü altında görülen kıvrımlar ile bunun hemen üstünde devam eden sıralı zikzakların, Acara-Shuakhevi Chvana Köyü Cami (1894-95) Camii'nde[331] (Foto. 1168-1169) veya Keda bölgesindeki Akho Camii (1818) ve Tskhmorisi Camii (1886-87)[332] vaaz kürsüleri korkuluğundaki sapları dik kesişen yön motifinin Akçakoca Yeni Meze Camii vaaz kürsünde görülmesi (Akçakoca Yeni Meze Camii vaaz kürsüsü ve Foto. 1170-1171) gibi, ortak motif dilini yansıtan örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Düzce-Merkez Derdin Köyü Merkez Camii (1963), Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93), Yeni Meze Camii (1885), Çuhallı Çarşı Camii (1956) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yüzyılın ilk çeyreği), Doğu Karadeniz ve Kafkasya bölgesinin ahşap süsleme geleneğini en kuvvetli aksettiren yapılar olarak öne çıkmaktadır. Minberler bu konuda en ilgi çekici örnekleri sunar (Foto. 1172-1173-1174-1175**)**. Yan aynalıkların merkezinde, üçer sıra yivli çemberin içinden üç yöne yayılan kıvrımlı geçmeler veya atlı üstlü geçme yapan akant motifleri, korkuluklarda oldukça kalın ve çoğu zaman yivli S-C kıvrımlı yaprak dizileri veya gülbezeğin iki yanından çıkan taşkın akantlar (Foto. 1176**)**; ortası yarım daire kemer formlu süpürgeliklerin bazen kapalı tutularak yüzeyinin iri bir akant yaprağı ile dolgulanması bazen de akantların küçültülerek kemer çevresini sarması

ilk dördünün minber kitabelerinde usta ismi "*Marangoz Muhiddin Bolu"* zikredilmiş olup tarihleri 1963-1969 arasındadır. Ayrıca Yeni Karaköy Camii minberinde "Arif Usta" ismi yazılıdır.

[329] Haşim Karpuz, *Rize.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 71.

[330] Karpuz, *Rize*, 71-72; Aytekin, *Artvin'deki Mimari* Eserler, 347-348

[331] Suzanne Harris-Brandts, Angela Wheeler and Vladimer Şioşvili, *The Wooden Mosques of Adjara*, Islamic Architectural Heritage in Georgia, 2018, s. 90-96.

[332] Seçkin, "Gürcistan/Acara Keda Bölgesi'ndeki Osmanlı Dönemi Camileri", s. 1158, 1163.

(Foto. 1177) ve son olarak kapı üstlerinde, etrafı örgü şeklinde şeritli süslü büyük madalyonlu tepelikler (Foto. 1178)**,** söz konusu bölge camileri için oldukça karakteristik süsleme unsurları arasında yer alırlar. Süslemeleri bakımından Düzce minberleri benzerlik sunan, Güney Kafkasya Acara bölgesinde Nenia (1892) Tskhmorisi (1886/7), Zunduğa (18. yy.) camileri[333], Hulo Gorcomi Camii[334], Guria Zoti Camii (1907)[335], Artvin Esenkıyı Köyü Yukarı Mahalle (1850), Camili Köyü (1855) Camii Ortacalar Köyü Camii[336], Trabzon-Çaykara Taşkıran Köyü (1897)[337], Araklı Kayacık Camii (1768), Rize Balıkçılar Köyü Camii, Hemşin-Nurluca Camii (1898)[338] Çamlıhemşin Aşağı Çamlıca Köyü Camii[339] minberleri, örneklerin bir kısmını arasında yer alırlar. Ayrıca Kocaeli-Karamürsel-Pazarköyü Camii'nin (19. yy) taş minberi veya Erzurum/Ilıca Aşağı Canören Köyü Camii minberinin yanı sıra Ardahan, Erzurum, Bayburt ve Gümüşhane'de benzer üslupta minberlere rastlanmaktadır[340].

Kalem işi süsleme / boyalı nakışlar; yerel ustalar tarafından sıva üzerine çoğu zaman şablonla bazen de doğrudan yüzeye veya sünger baskı olarak işlenmiştir. Merkez Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1880), Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Harmankaya Köyü Camii (1940) ile Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği)'nde duvarları büyük ölçüde kaplayarak ağırlıklı süslemeyi oluştururlar. Bunların dışında Akçakoca Edilli Köyü Camii (1950)'nde, etek kısmını çevreleyen ayet kuşağı ile merkezden sarkan çiçek desenli ayaklı kâse tasvirlerinden müteşekkil Batı etkili kubbe süslemelerinde; Akçakoca Kirazlı Köyü Camii (1950) mihrap nişine fırça ile yapılmış basit perde tasviri ile Çilimli Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.) mihrap kemeri altında ve mihrabın iki yanındaki yazılı levhalarda olmak üzere sınırlı sayıda örneklerine rastlanmaktadır. Bunların yanında, Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy.) minber köşkünün arkasında kaldığı için korunmuş olan palmet dizisi şeklindeki bitkisel kalem işlerinin işaret ettiği gibi arazi çalışmalarımız sırasında günümüze ulaşandan çok daha

[333] Seçkin, "Gürcistan Acara Keda Bölgesi'ndeki Osmanlı Dönemi Camileri", s. 1144, 1163
[334] Selçuk Seçkin, "Farklı Plan Özellikleriyle Gürcistan/Acara Hulo Bölgesi'ndeki Ghorcomi Camii", Akdeniz İnsanbilimleri Dergisi, 2 (8), 463-478.
[335] Kaya, "Gürcistan'ın Guria Bölgesi'nde, Ahşap Çandı Cami Örneği: Zoti Camii", s. 141-180.
[336] Demet Taşkan, (2011). Artvin İli Borçka ve Hopa İlçeleri Camilerinde Ahşap Süslemeler. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 45-47; Rümeysa Coşkun ve Banu Çelebioğlu, "Artvin Borçka'daki Yığma Ahşap Camiler", s. 147; Evren Osman Çakıroğlu, Birgül Çakıroğlu ve Taner Taşdemir, "Artvin'de bulunan tarihi camilere ait minber ve kapıların ahşap süsleme programı açısından değerlendirilmesi", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* Yıl: 2023, Cilt: 24, Sayı:1, s. 227-248.
[337] Atilla Bölükbaşı, (2017). Trabzon Camileri, Trabzon: İl Kültür Turizm Müdürlüğü, s. 64.
[338] M, B. Gökler, (2022). Rize'de Osmanlı Dönemi Camileri. Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum.
[339] Gökler, 2022, s. 876.
[340] Mustafa Kaya, "Gürcistan'ın Guria Bölgesi'nde, Ahşap Çandı Cami Örneği: Zoti Camii", *Anasay*, Sayı 25(7) 2023, s. 141-180.

fazla nakışlı caminin son 20-30 yıldaki tamirlerle süslemelerinin yok olduğu, tarafımıza pek çok kez dile getirilmiştir.

Bitkisel süslemelerde klasik anlayışı yansıtan desen ve motifler ağırlıkta olmakla birlikte bunların çoğu, başta Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii'nin süslemeleri olmak üzere, genellikle yakın tarihli müdahalerle bozulmuş olduğundan kayda değer bir önem taşımazlar. Mihrap çevresinde, pencere aralarında ve üstlerinde, şablonla yapılmış helezoni kıvrım dallı simetrik rumi-palmet veya hatayili desenler, oldukça büyük boyutta tutulduğundan yapı içinde ilk göze çarpan süslemelerdendir. Bunların dışında çoğu baskı ile yapılmış, S kıvrımı yaparak birbiri içerisinden geçen rumili saplar, atlamalı olarak tekrar eden büyüklü küçüklü palmetler, iki yandan içe kıvrımlı birer sapla çevrili lale dizisi gibi tek yönlü olarak tekrar eden kuşaklar ve çerçeve kenarları gibi belirli yerlerde bağımsız duran hatayi üslubunda çiçek ve yapraklara yer verilmiştir. Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Harmankaya Köyü Camii (1940)'lerinde, çoğu kuzey duvarı çevresinde olmak üzere vazo içinden çıkan çiçekler, yine vazo içinde iri akant yaprakları ile hurma ve servi ağacı tasvirleri, genellikle şematik bir görünüme sahip olup Batı etkisi ile 17. yüzyıldan sonra yaygınlaşan süsleme öğeleri[341] olarak Düzce mezar taşlarında da yaygın olarak görülmektedir.

Kalemişi süslemeler içerisinde yazılar daha önemli bir yer tutar. Arapça olarak siyah renkli celi sülüs yazı ile işlenen hat örnekleri, genellikle renkli levhalar (yuvarlak veya dikdörtgen formlu) üzerinde veya kuşaklar içerisindedir. Hat sanatı açısından levhaların çoğu belirli bir estetik düzeyi yansıtır. Daha zarif olanları ise -Ordulukaradere, Harmankaya ve Yeniyurt Köyü camilerinde- uzatma harfleri vurgulanarak istifli bir hatla ve doğrudan yüzeye işlenmiştir. Yazı içerikleri bakımından, Kur'an-ı Kerim ayetleri başta olmak üzere, "Besmele", "Kelime-i Tevhîd", "Kelime-i Şahadet", Allah'ın isimleri ile şefaat ibareleri çokça dile getirilmiştir. Kitabelik kısmında yazı görülen mihrapların tümünde karşılaşılan "*Küllemâ dehale aleyhâ zekeriyye'l-mihrâb*" ibaresi[342], günümüz

[341] Camilerdeki bazı örnek ve değerlendirmeleri için bkz.: Uz Taşkesen, "Amasya II. Beyazıt Camisi Şadırvanı Duvar Resimlerinin Restorasyonu ve İkonografik Çözümlemesi", s. 184-185; Ersel Çağlıtütüncügil, "Eski Mordoğan (İzmir) Köyü Camii Süslemeleri," *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (2012), s. 149, 159; Anar Azizsoy, "Batılılaşma Devri Tasvir Sanatının Azerbaycan Cami Mimarisinde Görülen Duvar Resimlerinden Örnekler," *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29 (2015), s. 162, 170, 174; Ayşe Aydın, "Batılılaşma Dönemi Tasvir Sanatına Yeni Bir Örnek: Muğla Keyfoturağı Camisi", *Art*-Sanat, S. 15 (2021), s. 18-23 ss.1-34, Çoruhlu ve Alkan, "Sakarya İli Geleneksel Türk Mimarisinde Duvar Resimleri ve Boyalı Nakışlar", 904-906; Muzaffer Karaaslan, "Osmanlı Duvar Resimlerine Balkanlar'dan Bir Örnek: Hadım Camii," *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 36/2 (2019), s. 358-359, Mehmet Top ve Gülcan Özbek, "Osmanlı Batılılaşma Dönemine Ait Ödemiş'te Bulunan Duvar Resimli İki Camii," *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 46 (2019), s. 248; Ülkü, "Osmanlı Mimarisinde Manzara Resimleri Süslemeciliği Bağlamında Koçarlı-Cincin Köyü Cihanoğlu Hacı Abdülaziz Efendi Camii Duvar Süslemelerinin Değerlendirilmesi", 285-288.

[342] Kur'an, Âl-i İmrân 3/37'den alıntı. Meali: "Zekeriyyâ mihrâba her girişinde".

camilerinde de mihrap yazısı ifadelerinden biri olarak görülen bir gelenektir. Klasik Osmanlı câmi mimarisinde çokça karşılaşılan Hz. Peygamber, O'nun dört halifesi ve iki torunu olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in isimleri ve Ayet'el Kürsî kuşağı, yine söz konusu camilerini ortak özellikleri olarak dikkat çeker.

Geometrik şekiller, yazılara altlık oluşturan panolar dışında, Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940) ve Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği) camilerinde, duvarlar ve pencereleri çevreleyen zikzaklı dar kuşaklar, geometrik süslemenin tek örneğini oluşturur. Yukarıda ifade edildiği gibi ahşap süslemelerde de çokça tercih edilen motifler, sıva üzerine gölge-ışık kontrastı gözetilerek üç boyutlu hissi uyandıracak şekilde tasvir edildiğinden Erken ve Klasik dönem Osmanlı yapılarında yaygın olan kirpi saçakları anımsatır. Geç dönem Anadolu nakışlı camilerinde örnekleri görülen[343] bu uygulama Düzce çevresinde, Sakarya camilerinde yaygın olarak kullanılmıştır (Foto. 1179-1180-1181)[344]. Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940) hariminde ayrıca saçak seviyesindeki yazı kuşağının hemen altında yer alan incecik şerit halindeki zincir örgüsü, ancak dikkatli bakıldığında seçilebilmektedir.

Nesnel süslemeler içerisinde, Kâbe, cami, perde ve saat tasvirleri, başkentte 18. yüzyılda başlayıp 19. yüzyılda Anadolu'da köy camilerine kadar yayılmış bir geleneğin örnekleri olarak, Düzce ve ilçelerindeki camilerde de yer bulmuştur. Merkez'de, Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964), Akçakoca Kirazlı Köyü Camii (1950), Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ve Kaynaşlı'da, Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği) mihraplarında olmak üzere en çok, mihraplara işlenen perde motifi görülür[345]. Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği) mihrabı; otağı andıran kavsarası, ortasından iki mumlu bir şamdan sarkıtılmış olan iki yana açılarak toplanmış olarak detayları ve işçiliği bakımından diğerlerine oranla çok daha zarif bir görünüm sunar. Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882)'nde mihrabın iki yanına

---

[343] Dilek Şener, *''XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu Duvar Resimleri''*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2011), s. 314; Kasım İnce, ''Yukarı Camii/ Akköy Denizli'', *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2,* (2001), 65-79; Emine Saka Akın, vd., "Tokat-Zile Şeyh Nusrettin Türbe ve Camisi", *Vakıfar Dergisi,* S. *47* Haziran 2017, s. 81 (Resim 10)

[344] Tülin Çoruhlu ve Murat Alkan, "Sakarya İli Geleneksel Türk Mimarisinde Duvar Resimleri ve Boyalı Nakışlar'', *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (02-05 Kasım 2016)*, s. 879-880, 886-888 ss. 877-912, s.892 Gülsen Tezcan Kaya ve Esra Durmuş, "Sakarya'da Batılılaşma Dönemi'nden Saklı Kalmış Bir Hazine: Taraklı Yunus Paşa Camii Kalem İşi Bezemeleri", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 33, (2024), ss. s. 282-283 ss. 261-302.

[345] Elif Gürsoy, "Uşak'da Perde Motifli Mihraplar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* S.10 2015, s.146-157; Hicabi Gülgen, "Bursa Keleş İlçesi Dedeler Köyü Camii ve Süslemeleri", *U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 1, 2012, s. 77; Çoruhlu ve Alkan, "Sakarya İli Geleneksel Türk Mimarisinde Duvar Resimleri ve Boyalı Nakışlar'',s. 894-895; Şerife Tali, "Kırşehir/Mucur Hüseyin Ağa Camii ile Emine Hanım Camiinin Kalem İşleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.6, S.25, s.504-528.

işlenen sarkaçlı duvar saatleri, özgünlüğünü kısmen kaybetmiş olmakla birlikte alemli kafes içerisinde ve alt ve üstten rumili tepelikle stilize edilmiş olması bakımından örneğine fazla rastlanmayan detayları ile dikkat çeker. Kırşehir Mucur Emine Hanım Camii (Foto. 1182), Giresun Yağlıdere Tekke Köyü Camii, Araklı-Turnalı Köyü Cami, Kastamonu Pınarbaşı Savaş Köyü Tekke Camii ve Sürmene-Gültepe Köyü Yukarı Kefeli Mahalle Camii, üslup açısından olmasa da Cumayeri Ordulukarade Köyü'ndeki örneğini çağrıştıran, mihrabın iki yanına işlenmiş sarkaçlı duvar saati tasvirleri bulunan yapılar arasında yer alır[346].

Kaynaşlı Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği)'nin yan duvarlarında karşılıklı olarak betimlenen Kâbe ve Sultan Ahmet Camii resimleri ile dikkat çeker. Mekke silueti izlenimi verilmiş tek sıra halinde dizili binaların önünde, altın yaldızlı siyah örtüsü ve iki yanındaki Mescid-i Haram revakları işlenen Kâbe tasviri, Osmanlı mimarisinde 17. yüzyıldan itibaren görülen çini ve kalem işi uygulamalarının taşra üslubunu yansıtan yalın örneklerindendir[347]. Buna karşın caminin batı duvarına, dıştan ağaçlarla çevrili revaklı avlusu ve on altı şerefeli altı minaresiyle işlenen Sultan Ahmed Camii, natüralist anlayışla işlenmiş belirli bir yapıyı yansıtması bakımından, yakın çevrede Bolu-Kıbrıscık Karaköy Camii ve Sakarya-Akyazı Dokurcun Beldesi Çengeller Köyü Camii (Foto. 1183)'deki şematik tasvirlerden ayrılmaktadır[348]. Sultan Ahmet Camii; İslamiyet'in ve halifeliğin merkezini simgeleyen selatin camilerinin sonuncusu olarak kabul edilmesi, konumu ve minarelerinin getirdiği ayırt edici özellikleri sebebiyle Afyon-Sandıklı Ulu Camii, Kırşehir-Mucur Hüseyin Ağa Camii ve Emine Hanım Camii, Yozgat Tokmak Hasan Paşa Camii (Foto. 1184) örneklerinde olduğu gibi geç dönemde en çok betimlenen camiler arasında yer alır[349].

---

[346] Tolga Uzun, "19. Yüzyıl Osmanlı Duvar Resimlerinde Yeniliğin ve Değişimin Sembolü Tasvirler", *XX. Uluslararası Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (2-5 Kasım 2016)*, Sakarya Üniversitesi Yayını 2017, ss.852-862, s.853-854; Tali, "Kırşehir, *Mucur'daki Hüseyin Ağa Cami ile Emine Hanım Camii'nin Kalemişleri*", 508-510; Mehmet Yavuz, "Sürmene Gültepe Köyü Yukarı Kefeli Mahallesi Camii ve Şadırvanı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3 (7) 2014, s. 499-515.

[347] Sabih Erken, "Türk Çiniciliğinde Kâbe Tasvirleri". *Vakıflar Dergisi S. IX'dan ayrı basım)*, Mars Matbaası, (1971), ss. 297-320; Fatma Çetin, *Osmanlı Süsleme Sanatında Kâbe Tasvirleri -Çini ve Duvar Resimleri-*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017; Akın Tercanlı, "Denizli İlinde Yer Alan Bir Grup Köy Camiileri'ndeki Kâbe Tasvirleri", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19/10, Haziran 2020, ss. 54-83.

[348] Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler, s.446-447; Çoruhlu ve Alkan, "Sakarya İli Geleneksel Türk Mimarisinde Duvar Resimleri ve Boyalı Nakışlar'', s.883-886.

[349] Tarkan Okçuoglu, *18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Duvar Resimlerinde Betimleme Anlayışı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2000, s. 41; Tarkan Tarkan Okçuoğlu, *Hayal ve Gerçek* Arasında *Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi- 18. ve 19. Yüzyıllar* (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2020), s. 107; Tali, "Kırşehir/Mucur'daki Hüseyin Ağa Camii ile Emine Hanım Camii'nin Kalemişleri", s. 506; Begüm Buğdaycı, "Yozgat Tokmak Hasan Paşa Camii M 1773-1774 Duvar Resimleri Üzerine Bir Araştırma", *Art-Sanat,* S. 21(2024), s.192-193 ss.161-201,

Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940)'nde, diğer camilerden farklı olarak duvarların süsleme dışında kalan tüm yüzeyinin, sünger baskı ile renklendirildiği yerel bir uygulama dikkati çekmektedir. Düzce'nin batı sınırındaki Sakarya'da Geyve-Bozören Köyü Eski Cami ile Akyazı Boztepe Köyü Çatalkaya Camii, duvarların aynı şekilde dolgulanmış olmasının yanında süslemelerde ağırlığı oluşturan hat levhalarının üslubu ve yukarıda bahsi geçen zikzaklı bordürleri ile de Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940) ile yakın benzerlik gösterir ve (Harmankaya Köyü Camii içi ve Foto. 1180-1181). Bahsi geçen Düzce ve Sakarya camileri arasındaki üslup birlikteği, Sakarya'da kitabeli bir örnek olan Geyve Bağcaz Köyü Camii kalem işlerinin 1966 yılında Bolu-Göynük'lü Şükrü Hocaoğlu Muammer Meriç tarafından yapıldığının belirtilmiş olması gibi[350], bölgede varlığı bilinen gezici ustaların etkisine işaret etmesi bakımından dikkate değerdir.

Alçı Süsleme, Akçakoca'da Göktepe Köyü Camii (1932)'nin son cemaat yeri, kadınlar mahfili ve harimin yan duvarlarında, kalıplama ile yapılmış büyük boyutlu çerçeveler, dekorasyon unsurları olarak mihraplar dışında görülen tek örneği sunmaktadır. Köşelerde içe doğru kırılarak dairesel kavis oluşturan dikdörtgen çerçevelerden yalnızca üçünün içinde bezeme unsurlarına rastlandığından, diğerlerinin zamanla döküldüğü anlaşılmaktadır. Harimin doğu duvarındaki çerçeve içinde, üçerli iki sıra halinde yerleştirilmiş basit çiçek motifleri görülür. Kadınlar mahfilinin yan cephelerindeki karşılıklı çerçevelerde ise kaba görünüşlü, saksı içinden çıkan çiçek tasvirine yer verilmiştir. Alçı mihraplarda, daha önce dile getirilen form özellikleri dışında, genellikle mihrap nişinin iki yanında tekli veya ikili-üçlü sütünce biçiminde kavisli silmeler -Gölyaka Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940), Çilimli Tepeköy Camii (1954)- ile köşeliklere karşılıklı yerleştirilmiş iri gülbezekler -Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940), Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919), Yığılca Orhan Gazi Camii (1959- veya etek seviyesinde kabartma olarak işlenmiş düz yüzeyli baklava dilimi -Cumayeri Harmankaya Köyü Camii (1940)- gibi basit ve yerel nitelikleri ağır basan süsleme öğeleri görülür. Farklı olarak Akçakoca Göktepe Köyü Camii'nin kadınlar mahfili duvarında görülen vazodan çıkan çiçekli kabartmalar, mihrabın iki yanında tekrar edilmiştir. Kaynaşlı Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii'nin (1919) mihrabı, her ne kadar yerel ustaya ait olduğu düşünülen kitabesi günümüzde okunamayacak derecede tahrip olmuş olsa da, (R. 1335 / M. 1919) tarihli olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

[350] Çoruhlu , Alkan, *a.g.m.,* s.879-882.

4.2. Çeşmeler

"Çeşme" kelimesinin kökeninin Farsça "göz" anlamına gelen çeşm sözcüğüne dayandığı kabul edilmektedir. Suyun çıktığı kaynaklar, pınarlar ve su gözleri Farsça'da çeşm olarak adlandırılmış, zamanla bu su kaynaklarının aktarıldığı küçük yapılar da "çeşme" olarak isimlendirilmiştir[351]. 13. ve 14. yüzyıllara ait kitabelerde, "çeşme" ifadesi yerine Arapça'da göz anlamına gelen "ayn" ve su temini anlamına gelen "sikaye" kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu ifadelerin yanı sıra, Osmanlı çeşme kitabelerinde Farsça ve Arapça kelimelerden oluşturulmuş, "*çeşme-i dilküşa*", "*çeşme-i hayat*", "*çeşme-i revan*", "*çeşme-i kevser*", "*çeşme-i ab-ı zülal*" ve "*çeşme-i rana*" gibi ifadelerin yaygın olarak kullanıldığı da görülmektedir[352]. Çeşme kelimesi mimari bağlamda ise, halkın kullanımına sunulmak üzere hayrat olarak yapılmış ve insanların su temin ettiği yapıları ifade etmektedir[353]. Her mimari yapı gibi, çeşmeler de belirli bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümler; su haznesi (su deposu), su teknesi (yalak), ayna taşı (musluk taşı), lüle, taslık (maşrapalık), alınlık, kitabelik, bekleme sekileri, saçak ve çatı gibi unsurları içermektedir[354].

4.2.1. Tarihçe: Çalışma kapsamında ele alınan Düzce ve ilçeleri, su kaynakları açısından oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir. Bölgeyi besleyen başlıca akarsular; Büyük Melen, Küçük Melen, Uğur Suyu, Asar Suyu ve Aksu'dur. Ayrıca, Düzce sınırları içerisinde biri Küçük Melen üzerine inşa edilen yapay Hasanlar Baraj Gölü, diğeri ise kentin 14 km güneybatısında yer alan doğal Efteni Gölü olmak üzere iki göl bulunmaktadır[355]. Yörenin su kaynakları açısından bu denli verimli olması, kadim bir su mühendisliğine sebep olmuştur. Özellikle Roma dönemine tarihlendirilen ve günümüzde, Konuralp yakınlarındaki Kemer Kasım Köyü'nde kalıntıları bulunan su kemerleri, bölgedeki su sisteminin tarihsel önemini ortaya koymaktadır[356]. Bu kalıntılar, suyun kente uzak bir yerden taşındığını göstermektedir. Osmanlı döneminde, 18. yüzyılın başlarında halkın su ihtiyacı, Üsküdü yakınlarında bulunan Sovcuk Pınarı'ndan su kanalları

[351] Semavi Eyice, "Çeşme", *TDV İslam Ansiklopedisi*, III, (1993), s.277.
[352] Yılmaz Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları,* Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s.5.
[353] Adnan Turani, *Sanat Terimleri Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul 2015, s.29.
[354] *Çeşme gelişimi için bkz;* Semavi Eyice, *a.g.m.,* ss.277-297, Erdal Okumuş, Özgür Gülbudak, *Türk Sanatında İnşa Edilen (12.-20. Yüzyıllar) Çeşme Üslupları Üzerine Bir Deneme,* Cinius Yayınları, İstanbul 2018, ss.85-122.
[355] Fatih Özçelik, *Cumhuriyet Döneminde Düzce (1946-1960),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2013, s.1.
[356] Çiğdem Belgin Dikmen, Ferruh Toruk, "Prusias ad Hypium Antik Kenti Üzerinde Bir Yerleşim: Konuralp", *Researcher: Social Science Studies,* V/4, s.193.

aracılığıyla karşılanmıştır[357]. Ayrıca, Düzce kazasına büyük bendler aracılığıyla ırmak ve çaylardan faydalanılarak tarlalara su aktarılmış ve Asar suyundan, Üsküb'ye su getirilmiştir. Halkın temel su ihtiyacı ise kuyu sularından, borular ve künkler yardımıyla sağlanmıştır. Dağ yamaçlarındaki köyler; memba sularını, ova kenarındakiler dere ve çay sularını, ova içindeki köyler ise genellikle kuyu sularını kullanmıştır[358]. 1900'lü yılların başında ise Düzce'nin içme su ihtiyacı, halk yardımıyla karşılanmıştır. Su hattının birinci ve ikinci kısmı için İstanbul'da tüccarlık yapan Akçaşehirli Mustafa Efendi aracılığıyla Avrupa'dan demir borular satın alınmıştır (4 Safer 1325/19 Mart 1907)[359].

Çalışmanın kapsamındaki çeşmelere bakıldığında, Düzce ve ilçelerinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar sonucunda günümüze ulaşabilen altı adet çeşme tespit edilmiştir. Kaynaklarda çeşmeler hakkında çok fazla detaylı bilgilere ulaşılamamıştır. Fakat salnamelerde, çeşmelerin bazı yıllardaki sayılarına ulaşılmıştır. Düzce kazasında, H.1292 (M.1875) tarihli salnameye göre; 25 çeşmenin tamir gördüğü, bir tane çeşmenin de inşa edildiği kayıtlıdır[360]. H.1293 (M.1876) tarihli salnamede ise çeşmelerden iki tanesinin tamir edildiği, bir yeni çeşmenin yapıldığı anlaşılmaktadır[361]. H.1308 (M.1891), H.1310 (M.1893) ve H.1312 (M.1895) salnamelerinde de, Düzce kazasında 11 adet çeşme ve sebil yapısının olduğu yazılıdır[362].

Çeşitli kaynaklarda, günümüzde mevcut olmayan çeşmelerle ilgili sınırlıda olsa bazı bilgilere ulaşılmıştır. Bunlardan ilk olarak; Şâdırvân (Şâd-i revân) Câmi-i Şerif-i ve Çeşmesi Vakfı, Üsküb'de tespit edilen ilk çeşme yapısıdır (R. Evvel 1113/ 1701). Yine aynı yerde kentin en büyük çeşmesi olduğu düşünülen Dilâver Ağa Çeşmesi bulunmaktaymış. Ayrıca günümüze sadece kitabesi ulaşabilmiş, Hacı Salahaddin Ağa Çeşmesi olduğu kayıtlıdır. Kitabesinde; *"Gelüb içenlerden dileğim hayırla yaddır, Hacı Salahaddin Ağa sahib-i hayratıdır"***,** ifadeleri geçmektedir (Foto. 1185)[363]. Düzce kazasında, Davudiye Cami-i Şerifi'nin H.1312 (M.1894/95) banisi Hacı Davut Ağa'nın vasiyeti üzerine oğlu Mustafa tarafından Hükümet Konağı meydanında yer alan Saat Kulesi önünde mermerden bir çeşme yaptırılmış olup günümüzde mevcut değildir[364]

[357] Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti Prusias Ad Hypium, Üsküb (Konuralp)*, 1. Baskı, Doruk Yayımcılık, İstanbul 2008, s.130,131,432.
[358] Zeynel Özlü, *İlk Çağdan Cumhuriyet'e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)* 1. Baskı, Fırat Basım, İstanbul 2015, s.48.
[359] *A.g.e.,* s. 55.
[360] Güray Önal, *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı I-II Cilt*, 1. Baskı, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2011, s. 196.
[361] *A.g.e.,* s.226.
[362] *A.g.e.,* s.557,610,725.
[363] Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti Prusias Ad Hypium, Üsküb (Konuralp)*, s.132,133,134.
[364] Hamdi Birgören, *Bolu Vilâyeti Salnâmesi R.1341 / M.1925,* 1. Baskı, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008, s.363.

(Foto. 1186[365]). Akçakoca'da da günümüze ulaşamayan bazı çeşmeler tespit edilmiştir. 1600 tarihli Kapıkulu Camii'nin yanından akan bir suyun ve çeşmenin olduğu kaynaklarda geçmektedir. Akçakoca Hükümet Konağı önünde Karafar suyundan beslenen bir çeşmenin olduğu ayrıca yine çarşısında Dimiari Çeşmesi olarak bilinen bir yapının, antik çağlardan kalma bir pınar olan Soğuk Far kaynağından beslendiği bilinmektedir. 1921 senesinde Hacı Murat Suyu olarak anılan su kaynağını, Yüzbaşı Saffet bey cami avlusundaki yaptırdığı çeşmeye aktarmıştır. Belediye Reisi Cemal Akçakoca tarafından Çörtlen suyunun bağlandığı Konakbayırı ve Kızlarağasın'da iki adet çeşme yaptırdığı kayıtlıdır[366]. Son olarak günümüzde mevcut olmayan, Gümüşova merkezinde Kilise denen yerde "Betek Çeşmesi" adı verilen tarihi bir çeşmenin daha yapıldığı bilinir. Ancak çeşmenin ne zaman inşa edildiğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır[367].

Düzce ve ilçelerinde gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda tespit edilen çeşme sayısının oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında, bölgenin deprem ve heyelan kuşağında yer alması ile birlikte, şebeke suyunun konutlara tahsis edilmesi sonucu geleneksel çeşmelere duyulan ihtiyacın zamanla azalması yer almaktadır. Bu süreç, çeşme sayısındaki azalmayı doğrudan etkilemiştir. Düzce ve ilçelerinde tespit edilen altı adet çeşme, genellikle mahalle ve köy çeşmesi niteliğinde olup küçük ölçekli ve sade bir mimari anlayışla inşa edilmiştir. Günümüzde, Merkez'de, Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10), Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927) ve Akçakoca'daki, Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10) aktif olarak kullanılmaya devam ederken, diğer çeşmelerin su akışı kesilmiştir. Çeşmeler ve diğer yapıların kimliği mahiyetindeki kitabelere bakıldığında, incelenen çeşmeler arasında yalnızca Merkez'de, Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi'nde (20. yy.'ın ilk yarısı) kitabenin olmadığı görülmüştür. Merkez'deki Dağdibi Köyü Çeşmesi'nde (1909-10) ise dairesel bir kartuş içerisinde yalnızca tarih yazılıdır. Ancak yapının üzerinde banisine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Merkez Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803), Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927), Gümüşova Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi (1908) ve Akçakoca Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'ne (1909-10) ait kitabeler mevcut olup günümüze kadar yapı üzerinde muhafaza edilmiştir. Orhangazi

[365] Düzce Resimleri, 1922 Düzce Saat Kulesi Fotoğrafları,https://duzceresim.com/1922-duzce-saat-kulesi-fotograflari/, [Erişim tarihi: 29.11.2023].
[366] Elçin Tuba Yerlikaya, *Akçakoca Yöresi,* (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Lefkoşa 2001, s. 95,106,107.
[367] Zeynel Özlü, *19. Yüzyılda Bir Batı Karadeniz Kenti Gümüşâbâd/Gümüşova (Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Durum),* 1. Baskı, Fırat Basım, İstanbul 2015, s. 410.

Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927) ve Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'nin (1909-10) kitabeleri mermer üzerine iken, Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803), Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10) ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nin (1908) kitabeleri, taş malzeme üzerine alçak kabartma yöntemi ile işlenmiştir. Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803), Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10) ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nin (1908) kitabeleri sülüs, Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi'nin (1927) kitabesi ise talik hatlı olarak verilmiştir. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927), Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10) ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nin (1908) kitabe yazıları sonradan siyaha boyanarak daha belirgin hale getirilmiştir. Kitabeler, dikdörtgen ve dairesel formda tasarlanmıştır. Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi'nde (1803) kitabe satırları kaş kemerli kartuşlar şeklinde iken diğer yazıtlar düz cetvellerle birbirinden ayrılır.

4.2.2. Plan Tipolojisi: Meydan çeşmesi olarak inşa edilmiş olan Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803) dışındaki örnekler, tek cepheli olarak tasarlanmış olup tamamında su deposu bulunmaktadır. Kare ve dikdörtgen formlu plan şemalarının üzeri düz dam ile örtülmüş, yalnızca Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi'nde (1927) kırma çatı tercih edilmiştir. Çeşmelerin su tekneleri, orijinal hallerini kısmen korumuşlardır. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927), Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10), Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'ne (1908) ait su tekneleri orijinal olup cephe boyunca uzanmaktadır. Ancak, Dağdibi Köyü Çeşmesi'nin tekne kısmı, sonraki süreçte mermerle kaplanmıştır. Diğer örneklerde herhangi bir müdahale bulunmamakla birlikte, zamanla yol seviyesinin altında kaldıkları gözlemlenmiştir. Akçakoca'daki Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'nin su teknesi ise yenilenmiştir. Son olarak, Topçuzade Mehmet Ağa Çeşmesi'nden günümüze yalnızca cephe duvarları ulaşmış olup, su teknesine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Günümüzde, Düzce il merkezi ve ilçelerinde tespit edilen çeşmeler belirlenen araştırma yöntemi çerçevesinde gruplandırılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan çeşmelerin, zaman içerisinde bulundukları çevreyle birlikte çeşitli değişimler geçirdiği tespit edilmiştir. Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10), Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi, (1927), Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi (20. yy.'ın ilk yarısı), Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10) ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi, ilk inşa edildiklerinde bağımsız birer çeşme niteliğinde olup, zamanla artan imar faaliyetleri sonucu bazı yapısal dönüşümlere uğramıştır. Bu bağlamda, Selamlar Köyü İbrahim Ağa

Çeşmesi (1908) güney yönünde cami avlusunun duvarına bitişirken, Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10) ve Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927) ise müstakil bir evin bahçe duvarlarıyla birleşerek kısmen duvar çeşmesi formuna bürünmüştür. Öte yandan, meydan çeşmesi olarak inşa edilen Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803) ise orijinal yerinden sökülerek başka bir konuma taşınmış olması nedeniyle bu özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir.

4.2.3. Cephe Düzeni: Çeşmeler, cephe düzenleri bakımından incelendiğinde, çalışmada ele alınan yapıların küçük farklarla benzer bir anlayışla inşa edildiği, ancak aralarında farklı cephe kompozisyonlarına sahip örneklerin de bulunduğu tespit edilmiştir. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927) ve Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10), dikey dikdörtgen formda ve kemersiz olarak tasarlanmış olup, köşelerde sütunlar ve kademeli kornişlerle çerçevelenmiştir. Benzer mimari anlayışla farklı bölgelerde inşa edilen çeşmeler arasında; Edincik Nazlı Çeşmesi (Foto. 1187)[368], Tevfik Bey Çeşmesi[369], Kabiller Mahallesi Çaybaşı Sokak I. Çeşme (Foto. 1188)[370], İncili Çeşme[371], Çamaşırhane Çeşmesi[372], Sipahi Pazarı Vakfı Çeşmesi[373] ve Hacılar Ezanı Çeşmesi[374] sayılabilir. Özellikle Ilıcabaşı Çeşmesi[375] ve Oluklu Pınar Çeşmesi[376] kitabelik düzenlemeleri açısından, Abdullah Tekin Orhangazi Mahallesi Çeşmesi ile kısmen benzer özellikler taşımaktadır.

Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10) ve Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi (20. yy.'ın ilk yarısı), yatay dikdörtgen formunda blok taşların kullanılmasıyla inşa edilmiştir. Her iki örneğin cephesinde, kazıma yöntemiyle oluşturulmuş farklı formlarda yüzeysel kemerler ve süsleme unsurları görülmektedir. Benzer özellikler taşıyan diğer örnekler arasında; Solak Hacı Ali Ağa Çeşmesi, Hacı Yusuf Çeşmesi, Muhammet İbn-i Ahmet Çelebi Çeşmesi, Hasan Efendi Çeşmesi (Foto. 1189)[377], Mirahor Cami Çeşmesi[378],

[368] Abdulbaki Işıkakdoğan, *Balıkesir Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2013, s. 210.
[369] Hüseyin Can, *Bolu ve Yöresinde Bulunan Tarihi Çeşmeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2015, s. 48.
[370] Hüseyin Can, *agt.*, s. 69.
[371] Melike Demirtaş, *Çankırı Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2022, s. 27.
[372] Melike Demirtaş, *agt*., s. 139.
[373] Hasan Uçar, *Manisa Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009, s. 137.
[374] Murat Karademir, *Edirne Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 304.
[375] Serkan Özbalkan, *Aydın Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019, s. 287.
[376] Melike Demirtaş, *a.g.t.*, s. 117.
[377] Murat Karademir, *a.g.t.*, s. 291,301,302,315.
[378] Melike Demirtaş, *a.g.t.*, s. 206.

Osman Ağa Çeşmesi[379], Lefkoşa, Selimiye Cami Çeşmesi, Lefkoşa Dragoman Hadjigeorgakis Konak Çeşmesi-2[380], Ulu Cami Çeşmesi[381], Saksağan Çeşmesi (Foto. 1190)[382] ve Edincik Anbar (Çarşı) Çeşmesi[383] sayılabilir. Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi, enine dikdörtgen formunda olup merkezinde yuvarlak bir kemer tasarlanmıştır. Bu formda inşa edilmiş benzer çeşme örnekleri arasında; Sülüm Çeşmesi 1[384], Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Çeşmesi (Foto. 1191)[385], Şerbetli Pınarı Çeşmesi[386], Ak Mescit Orta Çeşme[387], Meydan Çeşmesi[388], Nar Beldesi Hacı Osman Ağa Çeşmesi[389], Ali Ağa Çeşmesi[390], Karakol Çeşmesi[391] ve Çobanlı Şakir Paşa Çeşmesi[392] sayılabilir. Ayrıca Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nin (1908) alt kısmında yer alan yan yana dizili kemerlerin benzer bir örneği olarak, Sarı Cami Çeşmesi[393] gösterilebilir.

Son olarak dört cepheli bir meydan çeşmesi olarak inşa edilmiş olan, Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi'nin (1803) eski fotoğrafları incelendiğinde, cephelerden ikisi gözükmektedir. Bir cephesi, blok taşların oluşturduğu kemersiz bir düzene sahipken diğer cephede, sivri kemerli bir mimari anlayış hakimdir. Benzer mimari üsluba sahip çeşmeler incelendiğinde, özellikle sivri kemerli cephe açısından; Merkez Karaoğlan Çeşmesi[394], Mustafa Ağa Çeşmesi[395] ve Çankırı Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi (Foto. 1192)[396] örnek olarak gösterilebilir. Topçuzade Mehmet Ağa Çeşmesi'nin günümüze ulaşan cephelerinde, kaş kemerli nişler içerisinde lüle boşluklarının yer aldığı görülmektedir. Bu tasarım öğesi, çeşmelerde yaygın olarak kullanılan bir uygulamadır. Yakın örnekler

---

379 Serkan Özbalkan, *a.g.t.*, s. 83.
380 Enes Kavalçalan, *Kıbrıs'taki Osmanlı Dönemi Su Yapıları (Çeşme ve Hamamlar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2015, s. 126, 171.
381 Özlem Kaşıkeman, *Tokat İli ve Niksar İlçesi Çeşme ile Şadırvanları Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, s. 136.
382 Murat Karademir, *a.g.t.*, s. 322.
383 Abdulbaki Işıkakdoğan, *a.g.t.*, s. 184.
384 Mustafa Yavuz Çelik, Hüseyin Sel, "Afyon'daki Tarihi Çeşmelerde Doğal Taş Kullanımı ve Restorasyonu", *Türkiye VI. Mermer ve Doğaltaş Sempozyumu (26-27 Haziran)*, Afyonkarahisar 2008, s. 51.
385 Erdal Okumuş, "Çorum'dan Birkaç Çeşme Örneği", *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (2-5 Kasım)*, Sakarya 2016, s. 311.
386 Erdal Okumuş, *Çorum Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2017, s.187.
387 Gülay Karasu, *Afyon Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s.85.
388 Yasemin Verim, *Kütahya Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019, s.69.
389 Adem Sevim, *Nevşehir ve İlçelerindeki Çeşme Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015, s. 192.
390 Ela Taş, "Ali Ağa Çeşmesi", *Kocaeli Ansiklopedisi*, I, (2023), s.100.
391 Serkan Özbalkan, *a.g.e.*, s. 173.
392 Dilare Derici, *Malatya Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2017, s.99.
393 Murat Karademir, *a.g.e.*, s.323.
394 Abdulbaki Işıkakdoğan, *a.g.e.*, s.186.
395 Serkan Özbalkan, *a.g.e.*, s. 196.
396 Melike Demirtaş, *a.g.e.*, s. 40.

olarak; Çakmaklı Çeşmesi[397], Veli Ahmet Çeşmesi[398], Akbaba Köyü Canfedâ Hatun Çeşmesi I-II[399] ve Demirciler Mahallesi Ulusu Sokak Çeşmesi[400] verilebilir. Bu farklı kompozisyonlar, yöredeki cephe düzeni çeşitliliğini artırması yönünden oldukça önemlidir.

4.2.4. Malzeme ve Teknik: Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi'nde (1803) düzgün blok taşların kullanıldığı tespit edilmiştir. Dağdibi Köyü Çeşmesi'nde (1909-10) de benzer şekilde taş malzeme tercih edilmiş, ancak sonraki müdahalelerle bazı bölümlerinin mermer kaplama ile yenilendiği görülmüştür. Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi'nde (1927) kitabelik kısmında mermer malzeme kullanılırken, diğer bölümlerde taş tercih edilmiştir. Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi (20. yy.'ın ilk yarısı) de blok taşlardan inşa edilmiştir. Ancak, yapının antik bir yerleşim alanına yakın konumda bulunması nedeniyle burada kullanılan taş malzemenin devşirme olabileceği değerlendirilmektedir. Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nde (1908) de düzgün blok taşlar kullanılmıştır. Cephe yüzeyinin sonraki dönemlerde iki farklı renge boyandığı görülür. Son olarak, Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'nde (1909-10) ön cephede, taş malzemenin mermerle kaplandığı, yan cepheler ve aynalık bölümünün içten tuğla, dıştan sıvandığı görülmektedir. İlk inşa edildiği dönemde taş malzemenin kullanıldığı, ancak sonraki onarımlar sırasında bazı bölümlerin tuğla ile yenilendiği fark edilir.

4.2.5. Süsleme Özellikleri: Çeşmeler, süsleme açısından oldukça sade bir anlayışla tasarlanmıştır. Genel kompozisyonlarında yalın bir üslup benimsenmiş olup, cephe düzenlemeleri ve küçük ayrıntılarda görülen hareketlilik, yapıların estetik kimliğine katkı sağlamaktadır.

Merkezde yer alan çeşmelerden Topçuzade Mehmet Ağa Çeşmesi'nde (1803), yüzeysel kaş kemerli nişler yapının tek süsleme unsuru olarak dikkat çekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, çeşmelerde lüle etrafını çevreleyen bu form sıkça tercih edilmiştir. Benzer şekilde, Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nde (1908) de küçük nişlerle çevrili lüleler bulunmaktadır. Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10) ve Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi'nde (20. yy.'ın ilk yarısı) ise lülelerin, daha büyük ölçekli dilimli kemerlerle çevrelendiği tespit edilmiştir. Buna karşın, Orhangazi Mahallesi Abdullah

[397] Figen Ölmez, *Kocaeli Çeşmeleri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, s. 44,45,46.
[398] Ela Taş, "Veli Ahmet Çeşmesi", *Kocaeli Ansiklopedisi*, III, (2023), s. 2088.
[399] Erkan Atak, Erdal Okumuş, "Osmanlı Mimarisinde Etkin Bir Kadın Bâni: Kethüdâ Canfedâ Hatun'un İmar Faaliyetleri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXIV/46, (2022), s. 357.
[400] Hüseyin Can, *a.g.e.*, s. 64.

Tekin Çeşmesi (1927) ve Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'nde (1909-10) bu uygulamaya yer verilmemiştir.

Dağdibi Köyü Çeşmesi'nin (1909-10) ön cephesinde, dilimli kemerler içerisinde, sağlı sollu yerleştirilmiş vazo içerisinden çıkan üzüm salkımları kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Üzüm salkımı motifi, özellikle Osmanlı'nın geç dönem İstanbul çeşmelerinde sıkça kullanılan süsleme ögelerinden biridir. Nitekim, Emetullah Gülnuş Sultan Çeşmesi[401]'nin aynalık bölümünde de daha kaliteli bir şekilde mermer üzerine işlenmiş üzüm salkımı motifleri görülmektedir. Ayrıca, Tire Yalınayak Camii şadırvanının su haznesi panosunda[402] da söz konusu motiflere yer verilmiştir.

Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi'nde (1927), ön cepheyi sınırlandıran köşe sütunları ve çeşmeyi çevreleyen kademeli bordürler, yapıya hareketlilik kazandırmaktadır. Özellikle kitabeyi çevreleyen dalgalı hatlara sahip blok taşlar ile sağ köşede yer alan dikdörtgen kütle ve üzerindeki dairesel form, yapının en dikkat çekici süsleme detayları arasında yer almaktadır. Benzer bir mimari anlayışla inşa edilen Osmaniye Mahallesi Çeşmesi'nde (1909-10) de köşe sütunları ve üstten kademeli bir kornişle sınırlandırılan cephe düzeni, yapıya hareketlilik kazandırmaktadır. Bu örnekte farklı olarak, çift kademeli ele alınan sütun başlıklarının alt kısmında iki sıra halinde lale motiflerine yer verilmiştir. Lale motifi, çeşmelerde ve diğer mimari eserlerde sıklıkla tercih edilen bir süsleme unsurudur. İncelenen çeşmede, lale motifi oldukça basit bir şekilde işlenmiş olup daha nitelikli ve stilize edilmiş örnekler de mevcuttur. Hadım Ağa Çeşmesi[403], İzmir Merkez Kızlarağası Hanı Çeşmesi[404] ve Emine Hanım Çeşmesi[405] gibi yapılarda, lale motifinin kullanıldığı ve farklı üsluplarla işlendiği görülmektedir.

Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi'nin (20. yy.'ın ilk yarısı) ön cephesinde yer alan üç dilimli kemer formunun yanı sıra çeşmeyi üstten sınırlayan korniş ve orta bölümde oyma tekniğiyle işlenmiş çiçek motifleri, yapıdaki nadir süsleme unsurları arasında yer almaktadır. Kornişlerde yatay doğrultudaki çizgilerle oluşturulan kademelenme yaygın bir üslup olup, bazı örneklerde bitkisel motiflerin de tercih edildiği görülmektedir.

[401] Kültür Envanteri, "Emetullah Gülnuş Sultan Çeşme ve Sebili", https://kulturenvanteri.com/yer/yeni-valide-camii-sebili-ve cesmesi/#17.1/41.024776/29.015532 [Erişim Tarihi: 10.03.2025]
[402] Gül Geyik, *İzmir Su Yapıları (Çeşme, Sebil, Şadırvan*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007, s. 383.
[403] Murat Karademir, *a.g.e.*, s. 306.
[404] Gül Geyik, *a.g.e.*, s. 306.
[405] Burak Muhammet Gökler, "Kocaeli Çeşmelerinde Batı Etkili Süslemeler" *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri, (24-26 Mart)*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2018, s. 2123.

Nitekim farklı bir yörede inşa edilen Manisa Üç Oluklu Çeşmesi[406]'nin silmesinde de benzer bir süsleme anlayışının benimsendiği gözlemlenmektedir.

Son olarak, Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'nin (1908) ön cephesinde yer alan yuvarlak kemerli form, kemerin üzengi ve kilit taşının öne doğru taşırılması ile yatay silmeler, yapıya dinamik bir karakter kazandırmıştır. Özellikle, çeşmenin doğu ve batısında bulunan her iki kitabenin madalyon içerisine alınarak çelenk motifiyle kuşatıldığı görülmektedir. Madalyonların alt kısmında ise yuvarlak kartuşlar içine işlenmiş sade çiçek motifleri yer almaktadır. Çelenk motifi, çeşmelerde sıklıkla kullanılan bir unsur olmuştur. Nitekim İbrahim Paşa Çeşmesi[407]'nde yazıtın etrafını çevirirken, Canfeda Hatun Çeşmesi[408]'nde alınlığın merkezinde yer alan tuğrayı sınırlayan bir unsur olarak karşımıza çıkar.

4.3. Değirmenler

4.3.1. Tarihçe: Türkçe kökenli bir kelime olup "öğüten araç veya alet", aynı zamanda "öğütme işinin gerçekleştirildiği yer" anlamına gelmektedir[409]. En eski geleneksel üretim yapılarından biri olan değirmenler, temel besin ihtiyacının karşılanmasında tarih boyunca önemli bir rol oynamıştır. İnsanlık tarihi boyunca değirmenler ile tarım ürünleri arasında güçlü bir bağ kurulmuş; bu yapıların üretim kültüründeki yeri her dönemde varlık göstermiştir[410]. Neolitik devirde insanoğlu toprağa bağlanmış ve ilk ziraat faaliyetleri başlamıştır. Bu devirde değirmenlerin ilkel tipleri görülmeye başlamıştır. İnsan zekâsı iki yassı taş arasında tahıl taneciklerini ezerek un elde etmeyi başarmış ve bu işlemi geliştirerek ilk el değirmenini meydana çıkarmıştır. Bu tip öğütücüler ile çeşitli yerlerdeki arkeolojik kazılarda karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da Çayönü, Çatalhöyük, Hacılar, Süberde (Görüklük Tepe Höyüğü) gibi yerleşimlerde bulunmuş öğütme taşları el değirmenlerinin en ilkel biçimi olarak değerlendirilebilir[411]. Türk kültüründe değirmen kullanımının izleri Büyük Hun Devleti'ne (M.Ö. 3 - M.S. 3. yüzyıl) kadar uzanmaktadır. Arkeolojik kazılar sonucunda

[406] Hasan Uçar, *a.g.e.*, s. 70.
[407] Burak Muhammet Gökler, *a.g.e.*, s. 2125.
[408] Erkan Atak, ErdalOkumuş, *a.g.e.*, s. 358; Erkan Atak, Erdal Okumuş, "Kocaeli İli İzmit İlçesi'ndeki Osmanlı Dönemi Eserleri Yüzey Araştırması 2021 Yılı Çalışmaları", *42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 38. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (23-27 Mayıs 2022), Editör Dr. Candaş Keskin, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ana Yayın No: 3735/1, Ankara 2023, s. 396. 381-400
[409] Necati Demir, "Değirmen Kelimesi Üzerine", *Türk Dil Kurumu*, C 2, S. 617, 2002, s. 209.
[410] Gizem Gürsoy Yetim, *Bodrum Yarımadası'ndaki Tarihi Yel Değirmenleri ve Koruma Önerisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 7.
[411] Fikri Salman, "Özvatan'da Eski Su Değirmenleri", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 8, 2002, s. 76.

ortaya çıkarılan hububatı öğütmek veya ezmek için kullanılan taşlar buna kanıt olarak gösterilebilir[412]. Su değirmenlerinin kullanımına ilk olarak Uygurlar döneminde rastlanmakla birlikte, Göktürkler, Hazarlar ve Kırgızlar gibi diğer Türk topluluklarında da değirmen kullanımına ilişkin kanıtlar bulunmaktadır. Akabinde, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda da değirmen kullanımının devam ettiği görülmektedir[413].

Tarihsel gelişim süreci dikkate alındığında, değirmenleri; el değirmenleri, hayvan gücüyle çalışan değirmenler, su değirmenleri, yel değirmenleri ve motor gücüyle çalışan değirmenler olmak üzere beş grupta değerlendirmek mümkündür[414]. Çalışma kapsamında ele alınan örnekler, su gücü ile çalışmakta olan değirmenleri temsil etmektedir. Anadolu'da bu tür değirmenler, 20. yüzyılın sonlarına kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise sayıları oldukça azalmış olsa da hâlen işlevini sürdüren örneklerine rastlamak mümkündür[415].

MÖ. 1. yüzyılda yaşamış olan "*Vitruvius, Mimarlık Üzerine On kitap*" adlı eserinin 10. bölümünde, su değirmenlerine dair ilk teknik bilgileri sunmuştur[416]. Su değirmenlerinde sistemin temeli; tekne, oluk, çark, değirmen taşı gibi unsurlardan meydana gelmektedir. Anadolu'daki su değirmenleri bu unsurlar açısından değerlendirildiğinde, değirmen yapıları ve bunlara ilişkin terminolojide yöresel bazı farklılıklar bulunsa da genel sistematiğin büyük ölçüde benzer olduğu görülmektedir[417].

Tez çalışması kapsamında Düzce ve ilçelerinde tespit edilen 10 değirmen yapısı çalışmaya dahil edilmiştir. Merkez'de; Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Kenan Macit Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hacı Yakup Değirmeni, Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940), Akçakoca'da; Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.), Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930), Cumayeri'nde; Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.), Turan Yıldırım Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) ve Gölyaka'da; Hüseyin Karduz Değirmeni (19. yy.'ın ortaları) ile Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) söz konusu yapılardır. Bu örneklerin büyük bir kısmı uzun yıllar boyunca aktif olarak kullanılmıştır. Ancak zamanla meydana gelen doğal afetler, çevresel koşullar ve suyolların da yaşanan

---

412 Bahaeddin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984, s. 89.

413 Reşide Gürses, Taşkın Karababa, E. Banu, "*Anadolu'da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru: Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)",* Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 647.

414 Mehmet Özmen, *"*Hatay-Erzin'de ve Genel Olarak Anadolu'da Değirmen ve Değirmencilikle İlgili Kelimeler*",* Erdem, 5 (14), 1989, s. 464.

415 Funda Naldan, "*Somut Kültürel Miras Örneği Olarak Kemaliye Su Değirmeni*", Sanat ve Yorum, 42, 2023, s. 60.

416 Vitruvius, *The Ten Books on Architecture*, Cambridge 1914.

417 Reşide Gürses, E. Banu Karababa Taşkın, "*Anadolu'da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru: Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)"*, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 2(2), 2007, s. 647.

değişiklikler, bazı değirmenlerin işlevselliğini kaybetmesine neden olmuştur. Günümüzde Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Kenan Macit Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.), Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930), Turan Yıldırım Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) ve Hüseyin Karduz Değirmeni (19. yy.'ın ortaları) hâlâ çalışır durumdadır. Buna karşılık; Hacı Yakup Değirmeni, Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940), Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) ve Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) faal değildir. Ancak bu değirmenlerin birçoğu, gerekli bakım ve onarımların yapılması durumunda yeniden işlevsel hâle getirilebilecek durumdadır.

4.3.2. Plan Tipolojisi: Çalışma kapsamında incelenen su değirmenlerinin, hem yapısal hem de işlevsel özellikleri bakımından geleneksel mimari öğeleri yansıttığı, aynı zamanda kullanım sürecinde ortaya çıkan değişimlere de tanıklık ettiği gözlemlenmektedir. İncelenen değirmenler genellikle doğu-batı ya da kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmış olup, yatay dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Bu doğrultuda, Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940), Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.), Turan Yıldırım Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) ve Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) doğu-batı yönünde; Kenan Macit Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hacı Yakup Değirmeni, Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.), Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930) ve Hüseyin Karduz Değirmeni (19. yy.'ın ortaları) ise kuzey-güney yönünde inşa edilmiştir. Söz konusu değirmenlerin ölçüleri 3,00 x 2,25 metre ile 11,60 x 6,23 metre arasında değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında yer alan en küçük boyutlu değirmen Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) olup, 3,00 x 2,25 metre ölçülerindedir. En büyük boyutlu değirmen ise 11,60 x 6,23 metre ile Hacı Yakup Değirmeni'ne aittir. Yapılar mevcut durumları açısından değerlendirildiğinde, Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) ve Hacı Yakup Değirmeni, büyük ölçüde özgün niteliklerini koruduğu görülmektedir. Diğer örneklerde ise modern malzeme müdahaleleri nedeniyle yapıların özgünlüklerinde kısmi kayıplar meydana gelmiştir.

Değirmenlerde açıklık düzenlemesi, yapının işlevselliğini doğrudan etkileyecek biçimde oldukça sınırlı tutulmuştur. Genellikle bir giriş kapısına ve az sayıda pencere açıklığına yer verilmiş, bu nedenle iç mekânda loş bir atmosfer hâkim olmuştur. Bazı

yapılarda ise pencere bulunmamasına rağmen beden duvarlarında kullanılan tahtaların aralıklı dizilmesi sayesinde doğal aydınlanma sağlanmıştır.

Öğütme mekanizmaları incelendiğinde, üst tekne, öğütücü taşlar ve alt tekneden oluşan klasik değirmen düzeninin korunduğu görülmektedir. Değirmen taşlarının çapları 75 cm ile 1,11 m arasında değişmekte olup, bu ölçüler yapıların genel boyutlarıyla uyum göstermektedir. Taşların hareketi, suyun yönünü kontrol eden kollar ile taşlar arasındaki mesafeyi ayarlayan mekanizmalar aracılığıyla sağlanmaktadır. Özellikle bazı örneklerde görülen halatlı ve mandallı sistemler, taşların gereksiz yere dönmesini önleyerek sistemin ömrünü uzatmaya yönelik akılcı çözümler sunmaktadır. İç mekânda ürünlerin yerleştirildiği sekiler, bekleme alanları ve dolap gibi yardımcı birimlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu tür unsurlar, değirmenlerin yalnızca üretim mekânı olmanın ötesinde, sosyo-kültürel etkileşimin de yaşandığı alanlar olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bazı değirmenlerde dinlenme odası olarak düzenlenmiş bölümlere ve soba gibi yaşam konforunu artırıcı unsurlara yer verilmiş olması, bu yapıları kırsal toplumsal yaşamın önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde su değirmenlerine rastlanmaktadır. Bu yapılara örnek olarak Trabzon'da Ağasar Deresi üzerinde inşa edilmiş çok sayıda değirmen gösterilebilir. Bunlar arasında Beşikdüzü'nde Şahmelik Değirmeni (Karş. Foto. 1193-94) ile Şalpazarı'nda yer alan Üzümözü Değirmeni, Dereköy Değirmeni, Dereköy-Tepeağzı Ortak Değirmeni, Kasımağzı-Güdün Ortak Değirmeni, Dorukkiriş Değirmeni, Doğancı Değirmeni, Geyikli (Yumurcaktaş) Değirmeni ve Sayvançatak (Yanık) Değirmeni gibi yapılar faaliyet göstermiştir[418]. Uşak'ta, Ulubey İlçesi Külcen mevkiindeki 1. ve 2. değirmenler, Eşme İlçesi Çaykışla Köyü Değirmeni ile Karahallı İlçesi Duraklı Köyü Değirmeni[419]; Giresun/Yağlıdere Değirmeni (Karş. Foto. 1195), Artvin'de Borçka Maçahel Değirmeni[420], İzmit'te Akmeşe Değirmeni[421] bu yapı türünün diğer örnekleridir. Hatay'ın Erzin ilçesinde, Başlamış Köyü'nden, Erzin yönüne doğru akan Sarıçay üzerinde toplam 11 değirmenin inşa edildiği bilinmektedir[422]. Ayrıca Burdur

[418] Selin Karaca, *Trabzon Ağasar Deresi Üzerinde Sayvançatak Köyü-Karadeniz Arasında Bulunan Su Değirmenlerini Koruma Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 21-22.
[419] Türkan Acar, "Uşak'taki Su Değirmenlerinden Bir Örnek "Duraklı Değirmeni", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 36, Aralık 2016, s.289,290,292,293,294.
[420] Volkan Keçeli, *Tarihi Değirmen Yapılarının Endüstriyel Miras Olarak Koruma Sorunları ve Öneriler: Çeşme Yarımadası Örneği,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016, s. 49.
[421] Aynur Akçakaya Varol, *İzmit Akmeşe Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Koruma Önerileri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016, s. 48.
[422] Mehmet Özmen, *a.g.m.,* s. 465.

Merkez İlçesi'ne bağlı Yaka Köyü'ndeki Ayan Hasan Değirmeni (Foto. 1196), Gümüş (Ali Bey) Değirmeni, Kurna Köyü Kabacalı Değirmeni[423] ile Sinop Boyabat Gazidere Tabaklısı Köyü Ahmet Bican Değirmeni (Foto. 1197-1198)[424] Anadolu'nun farklı bölgelerinde yer alan su değirmenlerine örnek teşkil etmektedir.

4.3.3. Malzeme ve Teknik: İncelenen yapıların beden duvarları büyük oranda ahşap malzeme ile inşa edilmiş olup, bazı örneklerde zaman içerisinde moloz taş dolgu ya da tuğla ile onarım yapıldığı tespit edilmiştir. Cephelerinde veya taban kısımlarında görülen beton müdahaleler, özellikle son dönemlerdeki koruma ve kullanım kaygılarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Çatı örtüsü ise genellikle kırma çatı formunda düzenlenmiş; özgün hallerinde hartama ya da kiremit kaplama tercih edilmişken, zamanla bu örtülerin yerini sac malzeme almıştır.

4.4. Hamamlar

Hamam, kamusal kullanım için inşa edilmiş, yıkanma ve temizlenme işlevi gören mimari bir yapıdır[425]. Arapça'da "ısıtmak, sıcak olmak" anlamına gelen hamm (hamem) kökünden türeyen hamam (hammâm) kelimesi, sözlükte "ısıtan yer" anlamını taşımakta olup kullanımda "yıkanma mekânı" anlamındadır. Kelimenin Farsça karşılığı ise germâbedir. Hamam, suyun ısıtılarak insanların yıkanmasına imkân tanıyan yapılara verilen genel addır. Bununla birlikte yer altından doğal olarak sıcak şekilde çıkan ve çeşitli mineraller içerdiği için şifalı olduğuna inanılan suların kullanıldığı yapılara da zaman zaman hamam denilmekle birlikte, bu tür tesisler Türkçe'de daha çok kaplıca veya suyun doğal sıcaklığına vurgu yapılması sebebiyle ılıca olarak adlandırılır. Kaplıca ile hamam arasındaki temel fark ise kaplıcalarda genellikle yıkanma mekânının merkezinde geniş bir havuzun yer almasıdır. Hamam mimarisinin kökeni insanlık tarihinin çok erken dönemlerine uzanmakta olup farklı kültürlerde çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır. Ancak bu yapı tipi özellikle Roma döneminde büyük bir yaygınlık kazanmış; yıkanmanın yanı sıra sosyalleşme ve eğlence işlevlerini de üstlenen kamusal bir yapı niteliği kazanmıştır. İslâmiyet'in bireysel temizlik ve arınmaya verdiği önem, İslâm dünyasında hamamların yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Türkler ise hamamı hem günlük temizlik hem de

[423] Zümrüt Özcan Tütüncü, *Burdur Kurna Çayı Çevresi Geleneksel Su Değirmeni Yapıları, Kabacalı Değirmeni Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 35,39,77.
[424] Dilek Maşalı, Nadide Seçkin, Boyabat'ın Geleneksel Mimarisinde Değirmenler ve Şamlılar Çeltik Fabrikası, *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi,* 7, 2009, s. 104.
[425] Metin Sözen, Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü "Hamam mad.",* Remzi Kitabevi, 2010, s. 128.

sosyal yaşamın önemli unsurlarından biri hâline getirmiş; şehir merkezlerinde, mahalle ölçeğinde ve hatta kırsal yerleşimlerde hamam inşası, geleneksel Türk yerleşim dokusunun vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bu bağlamda tek veya çifte fonksiyonlu farklı ölçeklerde inşa edilmiş büyük boyutlu kamu hamamlarının yanı sıra saray ve köşk gibi sivil yapıların bünyelerinde oluşturulmuş hamamlarda bulunmaktadır. Türk hamamlarında mekân kurgusu, geleneksel olarak soyunmalık (camekân-soğukluk), aralık, ılıklık ve sıcaklık bölümlerinden meydana gelir. Bu kullanım mekânlarını destekleyen teknik donanım ise su deposu ve külhan kısmıdır. Ayrıca hela ve traşlık gibi ara birimlerde hamamların diğer mekânlarıdır. Semavi Eyice, Osmanlı dönemi hamam mimarisinde sıcaklık mekânlarının plan düzenlerinin temelde altı farklı tipte uygulandığını belirtmektedir. Buna göre hamamlar; "A" tipi, sıcaklık bölümünün dört eyvanlı ve köşelerde halvet hücrelerinin bulunduğu plan düzeni; "B" tipi, sıcaklığın yıldızvari bir mekân kurgusuna sahip olduğu düzen; "C" tipi, merkezi kare planlı sıcaklık etrafına yerleştirilmiş halvet hücrelerinin sıralandığı düzen; "D" tipi, sıcaklık bölümünün birden fazla kubbe ile örtülü olduğu düzen; "E" tipi, sıcaklığın dikdörtgen planlı ve çifte halvet hücresine sahip olduğu düzen; "F" tipi ise ılıklık, sıcaklık ve halvet mekânlarının birbirine eş büyüklükte odalar hâlinde tasarlandığı düzen olarak altı grupta sınıflandırılmaktadır[426].

4.4.1. Tarihçe: Düzce ve çevresinde tespit edilen hamam yapıları, bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girmesini takiben gelişen yerleşim dokusunun önemli mimari bileşenleri arasında yer almaktadır. Günümüze ulaşarak tez kapsamında incelenen üç hamam; Düzce Merkez'deki Konuralp Hamamı ile Akçakoca ilçesindeki Cumayeri (Göktepe Köyü) Hamamı ve Kapkirli Hamamı, bölgenin Osmanlı döneminden Cumhuriyet'in ilk yıllarına uzanan süreçteki sosyo-kültürel ve mimari dönüşümüne ışık tutan önemli örneklerdir. Bununla birlikte, bölgede geçmişte inşa edilmiş ancak günümüze ulaşmamış bazı hamamların varlığı, hem yazılı kaynaklar hem de yerel sözlü anlatımlar aracılığıyla bilinmektedir. Dönemin salnamelerinde yer alan veriler, hamam sayısının farklı yıllarda sınırlı düzeyde seyrettiğini göstermekte olup bu durum, yörede hamam kültürünün mevcut olduğunu ancak yoğun ve yaygın bir mimari gelenek haline dönüşmediğini işaret etmektedir. Nitekim 1640-41 tarihlerinde Evliya Çelebi'nin, Düzce kasabasına ve nahiyesi Akçaşar'a geldiği ve söz konusu yerlerde birer adet hamam yapısı

[426] *Ayrıntılı Hamam Mimarisi için bkz:* Semavi Eyice, "Hamam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1997, XV, 402-430.

olduğundan bahsetmiştir[427]. Kastamonu Vilayeti Bolu Sancağı salnamelerinde ise; H.1286 (M.1869), H.1287 (M.1870), H.1288 (M.1871) H.1289 (M.1872) ve H.1290 (M.1873) yıllarına ait kayıtlarda, Düzce Kasabası'nda yalnızca bir hamamın bulunduğu belirtilmektedir[428]. H.1291 (M.1874) yılında bu sayının ikiye yükseldiği[429], H.1292 (M.1875)'te üçe ulaştığı anlaşılmaktadır[430]. Ancak H.1293 (M.1876), H.1299 (M.1882) yılları arasında hamam sayısının tekrar ikiye düştüğü görülmektedir[431]. H.1306 (M.1889) ve H.1310 (M.1893)'da bu durumun değişmeden devam ettiği anlaşılmaktadır[432]. H.1311 (M.1894), H.1312 (M.1895), H.1314 (M.1897) ve H.1317 (M.1900)'de hamam sayısının tekrardan üçe ulaştığı kayıtlıdır[433]. H.1321 (M.1905) yılında da kasabada yalnızca bir hamamdan bahsedilir[434]. H.1334 (M. 1916) tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi ise Düzce Kazası'nda H. 1260 (M.1844) tarihinde inşa edilen Şekerci Ahmet Bey Camii'nin vakfına ait bir hamam bulunduğunu bildirmektedir[435]. Ayrıca kazada yer alan Cami-i Kebir (Büyük Cami) ve vakfına ait bir hamam daha bulunmaktadır[436]. Akçaşehir Nahiyesi'nde ise üç hamamdan (Cumayeri Hamamı 1500, Kızlarağa Hamamı 1500 ve Kapıkulu Hamamı 1922) bahsedilmektedir[437].

Tez kapsamında incelenen Konuralp Hamamı, Cumayeri (Göktepe Köyü) Hamamı ve Kapkirli Hamamı; kronoloji, plan şeması, malzeme kullanımı ve mekânsal organizasyon bakımından, Düzce ve yakın çevresinin hamam mimarisindeki gelişim sürecini temsil eden nitelikli örnekler olarak değerlendirilebilir. Bu üç yapı üzerinden yapılan okuma, bölgedeki hamam geleneğinin erken Osmanlı döneminde şekillenen mimari anlayıştan başlayarak, geç dönem taşra uygulamalarına kadar uzanan bir süreklilik arz ettiğini göstermektedir. Erken Osmanlı dönemine tarihlenebileceği düşünülen Konuralp Hamamı, gerek konumu gerekse plan şeması bakımından bölgedeki ilk hamam örneklerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Herhangi bir kitabeye sahip olmamakla birlikte, gerek mahalle halkının sözlü anlatımları gerekse bölgeye adını veren Konuralp Bey ile ilişkilendirilen tarihsel anlatılar, yapının 14. yüzyılın ikinci yarısı

[427] *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*, 2. Cilt, 1. Kitap, s.85,201. *Bolu Vilayeti Salnamesi Rumi 1341 Miladi 1925,* s. 365.
[428] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 37,57,79,109,138.
[429] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 162.
[430] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 191,192.
[431] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 222,223,250,318,350,383.
[432] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 448,475.
[433] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 556,610,724,796.
[434] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 861.
[435] *Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi H.1334 M.1916*, s. 209.
[436] *İlk çağdan Cumhuriyete*, s. 287.
[437] *Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi H.1334 M.1916,* s.214. Elçin Tuba Yerlikaya, *Akçakoca Yöresi* s. 104,105.

civarında inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, yapıyı Düzce yöresinde Osmanlı hâkimiyetinin erken dönem mimari örneklerinden biri olma ihtimalini güçlendirmektedir. Yapıya daha geç bir dönemde eklenen bölümün uzun süre düğün salonu olarak kullanılması ve 2016 yılında gerçekleştirilen restorasyon sırasında kaldırılarak özgün mimari düzenin kısmen geri kazandırılması, yapının tarihsel kullanım katmanlarının okunabilir hâle gelmesine katkı sağlamıştır. Dolayısıyla Konuralp Hamamı, Bizans sonrası dönemde şekillenen yerleşim dokusu içerisinde İslamî temizlik kültürünün mimarî yansımasını örnekleyen önemli bir yapı niteliğindedir. Cumayeri (Göktepe Köyü) Hamamı'nın da kitabesi yoktur; ancak alanın bir tekkeden, ardından 15. yüzyıla tarihlenen çantı tekniğiyle inşa edilmiş bir cami çevresine dönüşmesi ve hamamın bölgesel ritüeller (Cuma temizliği, Hıdırellez vb.) bağlamında işlev görmesi, hamamın toplumsal-kültürel kökeni hakkında ipuçları verir. Bu yönüyle yapı, Osmanlı kırsalında sosyal yaşam, ibadet ve temizlik işlevlerinin bütüncül bir mekânsal organizasyon içinde kurgulandığını göstermektedir. Kaynaklar hamamı 16. yüzyıla tarihlemekte; 2003 yılında tescil edilmesi ise yapının kültürel miras statüsünü resmî olarak belgelemektedir. Günümüzde yapının büyük ölçüde harap durumda olması özgün verilerin sınırlı olarak günümüze ulaşmasına sebep olmakla birlikte, yapı kırsal ölçekte Osmanlı hamam mimarisinin sade ancak işlevsel karakterini yansıtan tipik bir taşra örneğidir. Bu yönüyle, Osmanlı taşra mimarisinde görülen küçük ölçekli, yerel üretim teknikleriyle şekillenmiş hamam tipolojilerinin önemli bir temsilcisidir. Kapkirli Hamamı ise XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edilmiş olup, Osmanlı hamam mimarisinin klasik plan anlayışını sürdürürken, aynı zamanda yeni yapı malzemeleri ve tekniklerinin (betonarme, pvc doğrama vb.) kullanılmaya başlandığı geç bir dönemi temsil eder. Özellikle 1980'li yıllarda gerçekleştirilen onarımın sonucu betonarme sistemin kullanımı ve iç mekân düzenlemelerinde görülen müdahaleler, yapının özgün mimari karakterinde belirgin dönüşümlere yol açmıştır. Sonuç olarak; Konuralp ve Cumayeri (Göktepe Köyü) hamamlarında kesin tarihlendirmeyi destekleyecek kitabe ve yazılı belge eksikliği nedeniyle sözlü-kültürel veriler daha belirleyici olurken, Kapkirli Hamamı belgelendirilebilir inşa tarihi ve müdahale süreçleriyle daha net bir tarihsel okuma sunmaktadır. Bu durum, özellikle Konuralp ve Göktepe Köyü hamamları için arkeolojik incelemeler ve arşiv kaynaklarının sistematik biçimde değerlendirilmesine duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

4.4.2. Plan Tipolojisi: Tez kapsamında incelenen üç hamamın tümünde, Türk hamam mimarisinin temel mekânsal dizilimini oluşturan; soyunmalık – ılıklık – sıcaklık – külhan – su deposu ilişkisi özünde korunmuştur. Ancak her bir yapı, söz konusu dizilimi kendi inşa döneminin mimari eğilimleri, yapım teknikleri ve kullanım ihtiyaçları doğrultusunda farklı biçimlerde yorumlamıştır. Üç hamam da tek işlevli (tek fonksiyonlu hamam) olarak planlanmış olup, bölgesel hamam mimarisinin ölçek ve kullanım farklılıklarını yansıtmaktadır. Konuralp Hamamı, doğu-batı doğrultusunda uzanan, dikdörtgen formda ve asimetrik bir plan düzenine sahiptir. Doğuda soyunmalık (camekân), dar koridor sonrası sağlı-sollu ılıklık mekânları; batıda ise ikiye ayrılmış sıcaklık birimleri ile bunların arkasında yer alan su deposu ve külhan ardışık olarak sıralanmıştır. Bu düzenleme, erken dönem Osmanlı hamam mimarisinde sıklıkla görülen tek fonksiyonlu hamam tipinin yerel bir yansımasıdır. Soyunmalık mekânı günümüzde özgün niteliklerini büyük ölçüde kaybetmiş olup, sonradan yapılan ekler plan bütünlüğünü bozmuştur. Sıcaklıkta yer alan ikili kubbe sistemi, yapının plan tipolojisini Osmanlı hamamlarında görülen "D tipi – çok kubbeli sıcaklıklı" gruba dahil etmektedir. Bu bağlamda yapı, Kargı Sinan Paşa Hamamı (Çizim 142)[438] (XVI.'ın ilk çeyreği) ve Erzurum Çifte Göbek (İki Göbek) Hamamı (Çizim 143)[439] (18. yüzyıl) ile benzerlik göstermektedir. Örtü sisteminde ılıklık ve sıcaklık bölümlerinin kubbeleri tromplarla geçişlidir; traşlık ve hela birimlerinde ise tonoz örtü tercih edilmiştir. Soyunmalık (soğukluk) bölümüne ait günümüze yalnızca beden duvarlarının ulaşmış olması nedeniyle, bu birimin özgün üst örtü düzenine ilişkin kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı, kırsal nitelikli bir yapı olarak daha sade bir plan düzenine sahiptir. Doğu-batı eksenli dikey dikdörtgen plan şemasındaki hamam, günümüzde kısmen ayakta olduğundan bazı mekânların işlevleri tam olarak belirlenememektedir. Doğudaki sıcaklık mekânı, ortada 3.81 m çapındaki merkezi kubbe ve her iki yandan tonoz örtülü birimlerle sınırlandırılmış olup batısındaki kubbeli birimlerin halvet hücresi olması durumunda "E" tipinde ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli sıcaklık plan şemasını yansıttığını söyleyebiliriz. Ancak doğudaki mekânların ılıklık işlevi görmüş olma ihtimali de dikkate alınmalıdır. Söz konusu sıcaklık tipinde

[438] Adem Sevim, *Çorum'da Türk Dönemi Mimari Eserleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2024, s. 428.
[439] Sahure Çınar, Erzurum Çifte Göbek (İki Göbek) Hamamı'nın Düşündürdükleri, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 2010, s. 78, Hüseyin Yurttaş, Haldun Özkan, Zerrin Köşklü vd., *Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Erzurum*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 2024, s. 222.

farklı yörelerde inşa edilmiş yapılardan; Çorum Merkez'de yer alan Tacettin Paşa Hamamı (1484), Osmancık Koca Mehmet Paşa Hamamı (Çizim 144)[440] (1431), Bursa Nalıncılar Hamamı (kadınlar bölümü)[441] ve İznik Büyük Hamam (Çizim 145)[442] örnek olarak verilebilir. Atıl vaziyetteki hamam yapısının, batıdaki giriş mekânları ile doğuda konumlanan su deposu ve külhan birimlerinin günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir. Örtü siteminde doğudaki mekânların pandantiflerle geçiş sağlanan kubbeyle, giriş bölümünün de kalan izlerden tonozla kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Kapkirli Hamamı ise kuzey-güney doğrultulu, yatay dikdörtgen bir plan kurgusuna sahiptir. Soyunmalık (soğukluk), ılıklık, sıcaklık, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşan yapı, Osmanlı hamam mimarisinin klasik mekân dizilimini sürdürmektedir. Ancak bu hamamda, soğuklukta asma kat ve galeri tercihi; kare planlı sıcaklık birimleri, halvet hücreleri ve göbek taşı ile diğer örneklere göre daha çok işlevselliğe sahip olduğunu ve yapının kullanım kapasitesini artırmayı amaçlayan bir plan anlayışına işaret ettiğini görmekteyiz. Yapının iki sıcaklık mekânına sahip olması ve bu mekânlarla bağlantılı olan halvet hücresi kurgusuyla, hamamın "C tipi – kare sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli" plan grubuna ait olduğunu göstermektedir. Bu tipoloji, Bursa Kayhan (Mehmed Ağa) Hamamı (kadınlar bölümü) (XV. yüzyılın başları) (Çizim 146)[443] ve İstanbul Tahtakale Hamamı (kadınlar bölümü) (1454-71) (Çizim 147)[444] ile benzerlik taşımaktadır. Örtü sistemi incelendiğinde, soğukluk ve külhan bölümlerinin kiremit kaplı kırma çatı ile örtülü olduğu; ılıklık biriminde tonoz, sıcaklık mekânlarında ise bir halvet dışında (düz tavan) tüm birimlerde tromp ve pandantif geçişli kubbe örtünün kullanıldığı görülmektedir.

4.4.3. Malzeme ve Teknik: İncelenen üç hamam yapısı, malzeme tercihleri ve inşa teknikleri bakımından bulundukları dönemin teknolojik olanaklarını ve bölgeye özgü yapı geleneklerini yansıtmaktadır. Konuralp Hamamı'nda moloz taş ile tuğlanın birlikte kullanımı, erken Osmanlı döneminin karakteristik duvar örgü sisteminin tipik bir örneğini teşkil etmektedir. Yapının güney duvarında yer alan devşirme mimari blok ve parçalar, Konuralp ve çevresinin antik yerleşim katmanlarıyla olan tarihsel sürekliliğini açık

[440] Adem Sevim, *a.g.t.,* s. 569.
[441] Makbule Ece Hırka, *Geçmişten Günümüze Sıcak Su ve Mekân İlişkisi: Bursa Örneği,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2019, s. 93.
[442] Semavi Eyice, İznik'te "Büyük Hamam" ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme, *İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi,* İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1960, s. 119.
[443] Makbule Ece Hırka, *a.g.t.,* 108.
[444] Esra Kudde, Küçük Mustafa Paşa Hamamı Erkekler Bölümü Restorasyon Projesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2007, s.408.

biçimde ortaya koymaktadır. Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı'nda da benzer biçimde moloz taş örgü ve tuğla niş kemerleri kullanılmıştır. Cephelerinde yatay ahşap hatıllar görülmektedir. Kemer ve nişlerdeki sade süsleme anlayışı, kırsal taşra mimarisinde işlevselliği ön plana çıkaran bir estetik yaklaşımı yansıtır. Kapkirli Hamamı ise malzeme ve teknik açıdan diğer iki örnekten ayrılmaktadır. Yapının zemin katında özgün taş ve kısmen tuğla örgü korunmuş olmakla birlikte, üst yapıda betonarme müdahaleler 20. yüzyılın restorasyon ve yenileme yaklaşımını yansıtmaktadır. Bununla birlikte sıcaklık ve halvet birimlerinde görülen mermer kaplamalar, modern müdahalelere rağmen geleneksel malzeme duyarlılığının belirli ölçülerde sürdürüldüğünü göstermektedir. Dolayısıyla üç yapı da moloz taş, tuğla ve sınırlı düzeyde mermer gibi geleneksel malzemeyi paylaşmakla birlikte; Konuralp Hamamı'nda devşirme malzemenin varlığı ve eklenti yapılar, Kapkirli Hamamı'nda betonarme müdahaleler özgünlüğü farklı ölçülerde kesintiye uğratmıştır. Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı ise, yapım tekniği ve malzeme kullanımı bakımından diğer iki örneğe göre daha özgün niteliklerini koruyan bir mimari karakter sergilemektedir.

4.4.4. Süsleme Özellikleri: İncelenen üç hamam yapısında süsleme programı genel olarak yalın, işlevselliği önceleyen ve yapının strüktürel kurgusuna uyumlu bir nitelik sergilemektedir. Bu durum, özellikle taşra karakterli Osmanlı hamamlarında sıkça karşılaşılan, süslemeyi yapı elemanlarının biçimsel ifadeleriyle sınırlı tutan geleneksel yaklaşımın bir yansımasıdır. Konuralp Hamamı'nda süsleme, temel olarak mimari öğelerin biçimsel detaylarında yoğunlaşmaktadır. Kaş kemerli kapı açıklıkları, sivri kemerli tromplar ve sıcaklık mekânı kubbesinde yer alan fil gözü açıklıklarının çiçek formunda düzenlenmesi, yapıya genel sadelik içinde zarif bir plastik hareketlilik kazandırmaktadır. Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı'nda ise süsleme neredeyse tamamen işlevsel düzeydedir; yalnızca kubbe kasnağında ve kurna çevresinde basit plastik etkiler oluşturulmuştur. Kapkirli Hamamı'nda ise tuğla kemerlerin oluşturduğu ritmik etki, dıştan beden duvarlarındaki dekoratif sıva uygulamaları, mermer kaplamalar ve kubbelerde yer alan altıgen formundaki fil gözü açıklıklarıyla klasik geleneğin devamı niteliğinde olup, geometrik biçimleriyle geç dönem taşra mimarisinin yalın süsleme anlayışını temsil eder. Dolayısıyla üç hamamda da süsleme; bezeme programının zenginliğinden ziyade, yapı elemanlarının strüktürel ve estetik işlevlerine bağlı olarak gelişme göstermiştir.

4.5. Konutlar

4.5.1. Tarihçe: Büyük bir bölümü il merkezi ve ona bağlı yerleşimler ile Akçakoca'dan günümüze ulaşabilen geleneksel Düzce evleri, kentin kültürel mirasına yönelik araştırmaların başlıca inceleme konularından birini oluşturmaktadır. Bunların çoğu makale ölçeğinde ve belirli bir mevki ile sınırlı olmakla birlikte, belirli tipolojik özelliklerin yansıtılması açısından oldukça önemlidir. Düzce'deki maddi kültür varlıklarının tek bir türe bağlı kalmadan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaya gayret edildiği bu çalışmada, Düzce konutlarının belirli ortak özelliklerini temsil eden, 15 yapı ele alınarak kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Fakat yapılan tüm çalışmalara rağmen Düzce'nin geleneksel konut mimarisinin hala tek başına ayrıntılı bir incelemeyi gerektiren, oldukça kapsamlı bir konu olduğunu belirtmek gerekir.

Çalışma kapsamında incelenen evlerin dördü Düzce Merkez Konuralp Beldesi'ndedir (Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Rıza Tok Konutu (1944) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı). Akçakoca'da bulunan diğer örneklerden Dadalı Köyü'nde bulunan 1 tanesi, (İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) dışındakiler ilçe merkezinde olup 2'si Hacı Yusuflar Mahallesi'nde (Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı) ve Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), 1'i Kapkirli Mahallesi'nde (Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), 7 tanesi ise Yukarı Mahalle'de (Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) yer almaktadır.

Akçakoca Yukarı Mahalle, 1925 yılında meydana gelen büyük yangının ardından ızgara formunda şekillendirilmiş kadastral plana göre, bahçe içerisine yapılmış birbirine oldukça yakın özellikler sergileyen çok sayıda örneği barındırması bakımından, şüphesiz Düzce'deki en önemli yerleşim alanı durumundadır. İncelenen diğer konut örneklerinin de -bir istisna dışında-, 20. yüzyılın ilk çeyreği ile 1950'li yıllar arasında şekillendiği görülmektedir. Nitekim istisna oluşturan Derya Atasayar Evi, söz konusu yüzyılın hemen öncesinde, 1898 yılına tarihlenmektedir. Genel anlamda Düzce'de, ahşaba dayalı yapı malzemesinin mukavemeti ve başta deprem gibi çeşitli felaketler sebebiyle 19. yüzyılın son çeyreği öncesinden günümüze ulaşabilmiş kayda değer bir konut örneğine rastlanmamaktadır. Buna rağmen evlerin tamamına yakınının kültür varlığı olarak

tescillenmiş olması, tıpkı camilerde olduğu gibi, yöredeki geleneksel mimarinin sürekliliğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Yapıların tarihlendirilmesinde, birkaç tapu kaydı haricinde kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü bilgiler belirleyici olmaktadır.

Düzce'de ele alınan konutlar genellikle sağlam ve günümüzde kullanılabilir durumdadır. Bununla birlikte, tescilli birçok yapının zaman içerisinde geçirdiği müdahaleler, geleneksel konutların korunmasında karşılaşılan yapısal sorunları da ortaya koymaktadır. Pvc pencere uygulamaları, betonarme balkon ekleri, çimento sıva kaplamaları, özgün plan şemasının bozulmasına yol açan iç mekân değişiklikleri gibi müdahaleler, özellikle 1980 sonrası dönemde yaygınlaşmış ve kimi yapılarda özgün mimari karakterin önemli ölçüde kaybolmasına neden olmuştur (Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği). Nitelikli pek çok özelliğine rağmen bakımsızlıktan dolayı terkedilmiş olan Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) başta olmak üzere, Rıza Tok Konutu (1944) ve Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'nda görülen kısmi yıkılma, malzeme kaybı ve niteliksiz müdahaleler, koruma önceliğine sahip kısmen âtıl durumdaki yapılar olarak dikkat çeker.

Konutların Konuralp ve Akçakoca Yukarı Mahalle sınırları içerisindeki yerleşim düzeni, sokağa bitişik yapılar ve arka bahçeleri şeklinde biçimlenirken, merkezden uzak yapılar genellikle dağınık yerleşim içerisinde, büyük bahçelerin ortasına ya da köşelerine konumlandırılmıştır[445]. İnşa tekniği ve malzeme kullanımı açısından bağlı olduğu Batı Karadeniz bölgesinin özellikleri yansıtan yapılar, plan düzeni açısından Osmanlı mimarisinin genel gelişim çizgisi içerisine paralel bir seyir izlemektedir.

Düzce çevresinde geleneksel konutların genellikle zemin üzeri bir katlı olarak inşa edildiği bilinmekle[446] beraber, ilçe merkezlerindeki 20. yüzyılda inşa edilenlerin çoğunlukla zemin üzeri iki katlı oldukları görülmektedir. Kataloğa dâhil edilen yapılardan Düzce Merkez'de, Rıza Tok Konutu (1944) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) iki katlı, Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) üç katlı olarak inşa edilmiştir. Akçakoca örneklerinin ise çoğu üç katlıdır (Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20.

[445] Sevda Kaya ve Alper Bideci, "Geleneksel Konut Mimarisi: Düzce Derdin Köyü İncelemeleri", *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, S. 9(17) 2024, s. 242-243

[446] Hüseyin Bayraktar, "Kırsal Yaşamın Mimari Göstergesi Geleneksel Köy Evlerinin Düzce Örnekleminde Tartışılması". *Mimarlık ve Yaşam,* S. 5(1), 2020, s. 74, ss. 71-103.

yy.'ın ilk yarısı), Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı). Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) iki katlı yapılardır. Ahır, kiler, depo gibi servis mekânlarının yer aldığı alt katlar, eğimli arazi üzerinde inşa edilmiş evlerde genellikle bir kısmının toprağa gömülü olması sebebiyle kısıtlı bir kullanım alanı sunmaktadır. Esas yaşam alanını oluşturan üst katlarda, haremlik-mahremiyet anlayışının belirlediği bir kullanım düzeninin tercih edildiği görülmektedir.

4.5.2. Plan Tipolojisi: Merkez'de, Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Sedad Hakkı Eldem tarafından ortaya konulan plan tipolojisi içerisinde "dış sofalı" şemanın örneklerini oluştururlar[447]. Ayrıca Rıza Tok Konutu (1944)'nun zemin katı da aynı şemayı yansıtır. Türk evi plan oluşumunun birinci aşaması olarak kabul edilen bu tipte, odalar tek sıra halinde önden bir sofa ile birbirine bağlanmıştır. Anadolu' da Hitit ve Helenistik dönem evlerinde bu basit plan şeklinin uygulandığı bilinmektedir[448]. Osmanlı döneminde sofanın yalnız bir tarafına odalar dizilmesi ile meydana gelen bu tipin ilk şeklinden sonra, sofanın bir ucuna köşk ilave edilmesi ve köşkün oda şekline girmesi bu ilavelerin sofanın bir veya iki ucunda olması ile dış sofalı plan tipi L ve U şeklinde gelişerek bir veya iki kollu varyasyonları gelişmiştir. Düzce'de bu plan tipi içerisinde değerlendirilebilecek, önünde bütün cepheyi kaplayan bir sundurma bulunan, yan yana iki-üç odadan müteşekkil Çerkez evlerinin, yakın tarihe kadar yaygın olduğu bilinmektedir[449].

Düzce'den günümüze ulaşan evlerin çoğunluğu "iç sofalı" planda inşa edilmiştir. Karnıyarık olarak da adlandırılan bu plan tipinde merkezde yer alan sofa, iki yanında dizilen odalar arasında dolaşım ve mekânlar arası geçiş alanı mahiyetinde bir çekirdek oluşturur. İç sofalı evlerin, dış sofalı tipe göre daha az yer işgal etmesi, mahremiyete daha uygun ve korunaklı olması sebebiyle 19. yüzyıldan itibaren Anadolu'da, özellikle de

[447] Sedad Hakkı Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri,* İstanbul Pulhan Matbaası, 1954, s. 31-90.
[448] Metin Sözen, *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*, Çekül Vakfı, 2012, s. 12
[449] Aksan, Düzce'deki Kuzey Kafkas (Çerkes Evleri), s.9, 84; Korhan, "Kafkasya'dan Anadolu'ya Benzerlikleri ve Farklarıyla Bir Kültür Sembolü Olarak Çerkes Evleri", s. 34.

şehirlerde dış sofalı evlerin yerini aldığı gözlenmektedir[450]. Çalışma dâhilinde Konuralp Terzialiler'deki, Rıza Tok Konutu (1944) (üst katı), Akçakoca Hacı Yusuflar Mahallesi'nde, Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ile Yukarı Mahalle'deki Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), iç sofalı plan tipinin örneklerini oluşturur. Rıza Tok, Nizamettin Aksu ile Cemal Kocaer evlerinde, sofanın sokağa dönük olmayan diğer yönü, diğerlerinden farklı olarak dışa kapalıdır (iç sofalı tek yüzlü düzen). Ayrıca söz konusu üç örnekten ilk ikisinde sofa etrafında üçer oda mevcut olup geri kalan evlerde, dört ve -genellikle sonradan yapılan değişikliklerle- daha fazla sayıda oda görülür. Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) evlerinde sofanın bir tarafı kapatılarak oda haline getirilmesi gibi özgün planda değişime yol açan müdahaleler de göze çarpmaktadır. Evlerde sofanın ön cepheye bakan yüzü, genellikle köşk/balkon (Rıza Tok Konutu (1944), Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği**)** veya cumba (Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ile dışarıya açılmaktadır.

İncelenen konutlar arasında dört örneği görülen "orta sofalı" plan tipinde sofa, plan şemasının merkezinde yer almaktadır. Sofanın dört köşesine oda yerleştirilmiş, oda aralarında merdivenler ile eyvan, kiler, mutfak gibi servis mekânları düzenlenmiştir. Sofa önceleri dört köşe iken, zamanla köşeler pahlandırılmış, sekizgen, çokgen, oval veya eliptik şekiller oluşmuştur. Esasında dört eyvanlı merkezi mekân plan düzenine dayanan plan tipi, zengin plan kompozisyonlarına imkân verdiği için, büyük konak ve saraylarda daha çok tercih edilmiştir. Konutlarda ilk örnekleri 18. yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul'da görülmeye başlanmış ve buradan taşraya yayılmıştır. Türk evi plan gelişiminin son aşaması olarak kabul edilir[451]. Düzce'de tespit edilen örnekleri; Dadalı Köyü (İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Yukarı Mahalle (Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Kapkirli Mahallesi'nde (Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) olmak üzere Akçakoca'dadır. Adı geçen konutlardan son ikisinin ikişer isimle anılıyor olması, orta sofanın bölünerek iki ayrı meskene dönüştürülmesinin sonucudur. İsmail

[450] Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, s. 91.
[451] Eldem, Türk Evi Plan Tipleri, s. 127-128

Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nda bölünme neticesinde orta sofalı plan birbiriyle eş iki parçaya ayrılmışken, Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'nda, iç içe geçmiş L şeklinde daha karmaşık bir düzen görülür. Bunların dışında Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nun bir ve ikinci katlarında da kısmı bölünme söz konusudur. Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ayrıca, sofa yerine köşe odalarının çıkma şeklinde düzenlenmiş olması sebebiyle de plan düzeni bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır.

4.5.3. Malzeme ve Teknik: Düzce'deki geç dönem camileri genel olarak konut anlayışıyla yapıldığından, inşa tekniği ve malzeme kullanımı bakımından bu iki yapı türü birbirine paralel bir seyir izlemektedir. Konutlarda kargir sistemin tercih edilmemesi, aralarındaki en temel fark olarak öne çıkmaktadır. Düzce'den günümüze ulaşan geleneksel konutlar, tamamen hımış tekniğinde inşa edilmiş yapılardır. Duvarlarda taş malzemenin kullanımı, yığma veya blok taşlarla oluşturulan temellerin dışında, neredeyse hiç görülmez. Evlerin içlerinde ise ısıya dayanıklı yapısı nedeniyle genellikle ocaklarda tercih edildiği gözlemlenmiştir. Beden duvarlarında ana iskeleti oluşturan ahşap malzeme, ayrıca bazen kerpiç sıva ile birlikte bağdadi tekniğinde (Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) veya dış cephe kaplaması olarak (Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı), Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) kuzey cephesi) kullanılmıştır. Evlerin çatı, yer ve tavan döşemeleri, kapı-pencere doğramaları, merdivenler, yüklük, gömme dolap ve raf gibi unsurları her zaman ahşaptan yapılmıştır.

20. yüzyılın başlarından itibaren ahşap karkas sistem yapılarda, camilerde olduğu gibi konutlarda da tuğlanın temel dolgu malzemesi haline geldiği görülmektedir[452]. Bu hakimiyet özellikle ilçe merkezlerinde çok belirgindir. Nitekim tez kapsamında ele alınan 15 konutun 2'si dışında tamamının bu şekilde inşa edilmiştir. Köy yerleşimlerinde ve nispeten daha erken tarihli örneklerde, kerpiç ve ahşabın önemini koruduğu anlaşılmaktadır. Düzce merkeze bağlı 14 köyden birer örnek seçilerek yapılan bir araştırmaya göre evlerin 10'unda dal örgü (çiteme), 2'sinde kerpiç tuğla, 1'inde bağdadi çıta, 2 tanesinde (biri dal örgü ile karışık olmak üzere) ise harman tuğlanın dolgu malzemesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir[453]. Dal örgünün, Kuzey Kafkasya'dan Düzce'ye göç eden Çerkes ve Abhazların çoğunlukta olduğu bazı merkez ilçe ve Gölyaka

[452] Kaya ve Alper, "Geleneksel Konut Mimarisi: Düzce Derdin Köyü İncelemeleri", s. 353
[453] Bayraktar, "Kırsal Yaşamın Mimari Göstergesi Geleneksel Köy Evlerinin Düzce Örnekleminde Tartışılması", s. 89.

köylerinde, en başta gelen yapım tekniği olarak dikkat çekmektedir[454]. Ayrıca Akçakoca'nın doğusunda kalan Karadeniz kıyısındaki Şile'nin Akçakese köyü evlerinde, hımış yapılı zemin kat üzerlerinin sepet örgü dolgulu olarak inşa edildiği bilinmektedir[455]. Bir örneği Konuralp Rıza Tok Konutu (1944)'nda görülen kerpiç tuğla dolgulu hımış yapılar, Düzce çevresinde, Sakarya ve Bolu konutlarında da yaygın örnekleri oluşturur[456]. Ayrıca temel sıva malzemesi olarak kullanıldığından, geleneksel Düzce evlerinde kerpicin, ahşaptan sonra gelen en önemli malzeme olduğunu değerlendirmek mümkündür.

4.5.4. Cephe Düzeni: Geleneksel Düzce ve Akçakoca evlerinin dış cepheleri sade, gösterişten uzak bir görünüme sahiptir. Cephe düzenleri, dikey doğrultuda yükselen pencere aksları, çıkmalar ve saçak silmeleriyle dengeli bir oranlama sergilemektedir. Çıkma elemanı, çoğu konutta üst katın mekânsal genişlemesini sağlayan işlevsel bir unsur olarak karşımıza çıkar ve ahşap konsollar üzerine oturan bu bölüm, yapıya hem hareket hem de estetik bir vurgu kazandırır. Pencereler çoğunlukla dikdörtgen formlu, çift kanatlı ve dışa açılır tiptedir; bazı örneklerde kepenk kullanımı da tespit edilmektedir. Saçaklar geniş tutulmuş olup yağışlı Karadeniz iklimine uygun biçimde tasarlanmıştır.

Yöredeki konutlar, ahşap çatkı arası tuğla ya da küçük ebatlı tahtalarla oluşturulmuş dolgu sistemi cephe düzeninin temel kurgusunu yansıtmaktadır. Çalışma kapsamındaki konutların bir bölümünde cepheler sıvalı iken, bazıları sıvasız biçimde özgün görünümünü koruyarak günümüze ulaşmıştır. Ayrıca kimi yapılarda, cephe malzemesinin yağışlardan zarar görmesini önlemek amacıyla ahşap kaplama tekniği olan yalı baskı uygulamasına da başvurulmuştur. Sıvasız, ilk yapıldığı dönemdeki görünümünü koruyan; ahşap karkasın içinin harman tuğla ile doldurulduğu örnekler arasında Merkez'de Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı); Akçakoca'da ise İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) zemin katı, Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet

[454] Ferda Aksan, Düzce'deki Kuzey Kafkas (Çerkes Evleri), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1997, s. 7, 82-83; Tuğba Korhan, "Kafkasya'dan Anadolu'ya Benzerlikleri ve Farklarıyla Bir Kültür Sembolü Olarak Çerkes Evleri", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 2018, C. 2, Sayı 12, s. 33, ss. 28-39; Esin İnal, *Afet Sonrası Kalıcı Konutlarda Esneklik Kavramının Değerlendirilmesi: Gölyaka-Düzce*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 2008, s. 97-98.

[455] Cengiz Göçer ve Alev Erarslan, "Sepet Örgü Dolgulu Ahşap İskelet Yapı Sisteminin Özgün Bir Örneği: Şile Akçakese Köyü Geleneksel Konutları". *Mimar.ist*, S. 20(69), 2020, s. 116-123.

[456] Apay, C. A. Önür, Ö. Ö. ve Bideci, A. (2019) "Taraklı'da Sivil Mimarlık Örnekleri ile Ali Pektaş Evi'nin Restorasyonu", *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7, s. 165, ss. 160-179; Azize Aktaş Yasa, "Seben geleneksel konut mimarisi üzerine bazı gözlemler". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), (2016). ss. 45-70.

Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) sayılabilir. Farklı yörelerde de örneklerine rastlanan bu cephe düzeni, Samsun Alaçam Çeşme Mahallesi'nde konumlanan İsmail Yeşilyurt Evi (Foto. 1199) ve Kosmo Vasil Ağa Evi[457], Kastamonu El Sanatları Teşhir Merkezi Müdürlüğü Ambarı[458], Bartın Ulus Ağaköy 23 no'lu Konut (Foto. 1200)[459], Samsun Havza Çağan, Temur, Çelikler, Demirciler, Ertuğ, Ateş, Temiz, Sarıtaş, Kurnaz, Kaya, Yarar ve Büyük Evi gibi yapılarda da tercih edilmiştir[460]. Aynı malzemeyle inşa edilmesine rağmen sonraki onarımlar esnasında cepheleri sıva ile kaplanan konutların tamamı Akçakoca'da yer almaktadır. Bunlar; Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'dur. Farklı yörelerde de cephelerin koruma amaçlı sıvanarak kapatıldığı görülmektedir. Bursa Orhaneli Sadağı Köyü Yakuplar Evi[461], Sakarya Sapanca Adem Ersöz Evi (Foto. 1201)[462], Samsun Havza Çavdarlar, Kocatepe, Koçoğlu ve Yıldız Evleri'nin[463] benzer uygulamalar geçirdiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan, hımış duvar dokusunun yalı baskı ile kaplandığı örnekler arasında Akçakoca'da konumlanan İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'nun birinci katı, Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı) ve Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'ları bulunmaktadır. Bu tekniği yansıtan örnekler arasında, Marmara Adası Asmalı Mahallesi Mert Evi, Kaplan Evi[464], Balıkesir Sındırgı 27 ve 29 Envanter Numaralı Konutlar[465], Gelibolu'da, 1 (Foto. 1202.) ve 85 Envanter Numaralı Konut'lar[466] gösterilebilir. Merkez'de yer alan Rıza Tok Konutu (1944) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ise taş temel üzerine oturan ahşap karkas iskeletin, yer yer dökülmeler görülse de kerpiç sıva ile kaplı bir cephe kurgusuna

[457] Fatma Yılmaz, Samsun Alaçam Çeşme Mahallesi Geleneksel Konut Mimarisi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun 2021, s. 113,370,374.
[458] Cüneyt Özden, Geleneksel Konut Mimarisinin Kastamonu'daki Cumhuriyet Dönemi Yapılarına Yansımaları, s. 128.
[459] Hilal Uzun, *Ağaköy (Bartın-Ulus) Geleneksel Konutları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2019, s. 367.
[460] Eda Nur Kurt, *Samsun İli Havza İlçesi Geleneksel Konutlarının Yapım Tekniklerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2024, s. 34,36,46,47,57,65,90,92,97,103.
[461] Zahide Sena Güneş Kaya, Orhaneli ve Çevresinde Geleneksel Konut Mimarisinin Analizi ve Koruma Sorunları, s. 429.
[462] Serap Ekşi, *Sakarya İli Sapanca İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2011, s. 83-85-86.
[463] Eda Nur Kurt, *a.g.t.,* s. 49,52,63-64,79.
[464] Ecem Güçükturgut, *Marmara Adası Asmalı Mahallesi'nin Geleneksel Konutları,* s. 89,91.
[465] Hatice Nur Özkan, *Balıkesir Sındırgı Geleneksel Konut Dokusunun İncelenmesi ve Korunmasına Yönelik Önerilerin Geliştirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2023, s. 164,166.
[466] Ferda Oral, *Gelibolu'da Geleneksel Konut Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2006, s. 49,569.

sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bursa'nın Orhaneli İlçesi'nde, Sadağı (Foto. 1203), Serçeler, Çınarcık ve Fadıl Köyü'ndeki evlerde[467], Burdur Karamanlı Havva Şenel Evi Batı Cephesi[468] Karabük'ün Ovacık İlçesi'ne bağlı Dudaş Köyü'nde Mıcık, Çataklı, Yuvalar, Çay, Alizaim ve Dudan Mahalle'lerindeki evlerde[469] ve Samsun Havza Boduroğlu Evi'nde[470] kerpiç sıva kullanımı görülmektedir. Ayrıca Ahmet Topçu Konutu'nda karkas iskeletin tuğla yerine yine ahşap bloklarla doldurulduğu cephe düzeni Sakarya Sapanca Meryem Boycan Evi[471], Samsun Havza Karaoğlan, Altan, Karaoğlan 2 (Foto. 1204), Çavdarlar 2 ve Şener Evleri'nde[472], Bolu'nun Seben İlçesi'nde 9-10-13-14-15-21-22-23-24-33-37-38-39 ve 40 Envanter Nolu Konut'lar[473]'da ve ilçedeki diğer yapılarda yaygın olarak uygulandığı görülmektedir.

Bazı konutlarda, giriş aksını vurgulayan üçgen alınlık düzenlemeleri dikkat çekmektedir. Bu uygulama Merkez'de, Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği); Akçakoca'da ise Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) gibi yapılarda görülmektedir. Benzer üçgen alınlık uygulamalarına farklı yörelerdeki konut mimarisinde de sıkça rastlanır. Balıkesir Sındırgı 24 Envanter Numaralı Konut[474], Bartın Ulus Ağaköy 11 Numaralı Konut (güney cephe)[475], ve Sapanca Yusuf Kemal Eker Evi[476] gibi yapılarda bu düzenleme belirgindir. Aynı tasarım anlayışı yalnızca konutlarla sınırlı kalmayıp farklı işlevlere sahip yapılarda da kullanılmıştır. Kastamonu El Sanatları Teşhir Merkezi Müdürlüğü Ambarı[477] ve Bursa Orhaneli Deliballılar Köyü İlkokulu buna örnek gösterilebilir[478].

---

[467] Zahide Sena Güneş Kaya, *Orhaneli ve Çevresinde Geleneksel Konut Mimarisinin Analizi ve Koruma Sorunları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2023, s. 266, 270, 273-274, 312-313, 479.

[468] Halil İbrahim Arslan, Burdur İlçelerindeki Geleneksel Konutlar, s. 263.

[469] Elif Çetin, Karabük İli Ovacık İlçesi Dudaş Köyü Örneğinde Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların İncelenmesi, s. 42-43-47-56-73-79-84-90.

[470] Eda Nur Kurt, *a.g.t.*, s. 68.

[471] Serap Ekşi, Sakarya İli Sapanca İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi, s. 38,40.

[472] Eda Nur Kurt, *a.g.t.*, s. 38,40,42,54,95.

[473] Sinem Çiftcioğlu, *Bolu İli Seben İlçesi Kozyaka Köyü'nün Geleneksel Konut Dokusunun İncelenmesi ve Koruma Önerileri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2019, s. 232,233,236,237,238,244,245,246,247,256,260,261,262,263.

[474] Hatice Nur Özkan, Balıkesir Sındırgı Geleneksel Konut Dokusunun İncelenmesi ve Korunmasına Yönelik Önerilerin Geliştirilmesi s. 161.

[475] Hilal Uzun, Ağaköy (Bartın-Ulus) Geleneksel Konutları, s. 177.

[476] Serap Ekşi, Sakarya İli Sapanca İlçesi Geleneksel Konut Mimarisi, s. 94.

[477] Cüneyt Özden, Geleneksel Konut Mimarisinin Kastamonu'daki Cumhuriyet Dönemi Yapılarına Yansımaları, s. 128.

[478] Zahide Sena Güneş Kaya, Orhaneli ve Çevresinde Geleneksel Konut Mimarisinin Analizi ve Koruma Sorunları, s. 77-255.

Konutlardaki çıkmalar yoğunlukla alttan elibeli formundaki konsollara oturmaktadır. Sadece Akçakoca'daki Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı)'nda cumba çıkması alttan destek payandalarıyla güçlendirilmiştir. Bu uygulama farklı yörelerde de izlenebilmektedir. Bursa'nın Orhaneli İlçesi'nde, Sadağı Köyü'ndeki geleneksel konut örneklerinde[479], Gelibolu'da 135 Envanter Numaralı Konut'ta[480] ve Balıkesir Sındırgı'da 34 Envanter Numaralı Konut'ta[481] bu uygulama görülür. Bu unsurların tümü, yöre konutlarının tanımlayıcı cephe karakterini oluşturmaktadır. Tüm bu unsurlar bir arada değerlendirildiğinde, yöre konutlarının karakteristik cephe kimliğini oluşturan temel düzenlemeler ortaya çıkmaktadır.

4.5.5. Süsleme Özellikleri: İncelenen yapılar arasında yalnızca birkaç örnekte belirgin bir bezeme programına rastlanırken, büyük çoğunlukta süsleme unsurlarının ya hiç bulunmadığı ya da son derece yalın düzenlemelere sahip görülmektedir. Bununla birlikte bazı konutlarda, süsleme programının sınırlı olmakla birlikte daha bilinçli ve dekoratif bir yaklaşımla uygulandığı örnekler de dikkat çekmektedir. Bu süslemeler özellikle ocak nişleri ile nişlerin her iki yanına yerleştirilen ahşap dolaplarda yoğunlaşmaktadır. Merkez'de yer alan Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nda yuvarlak kemerli ocak nişleri görülürken; Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nun zemin katında yuvarlak kemerli, birinci katında ise üçgen formlu ocak nişi bulunmaktadır. Benzer biçimde Burdur Yeşilova Güney Köyü Durmuş Paşa Evi[482] ve Bartın Ulus Ağaköy 6 Numaralı Konut'ta[483] yuvarlak kemerli ocak nişleri mevcut olup Samsun Alaçam Ramazan Bıyıklı Evi'nin birinci katındaki ocak nişi üçgen formundadır[484]. Rıza Tok Konutu (1944)'nda ise sivri kemerli bir örnek karşımıza çıkar. Akçakoca'daki örneklerden; İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı) ve Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nda dilimli kaş kemer formundaki ocak nişleri, yapılar içindeki nadir hareketli süsleme unsurları olarak öne çıkar. Benzer kaş kemerli ocak nişlerine Burdur Çavdır Kayacık Köyü Mehmet

[479]Zahide Sena Güneş Kaya, Orhaneli ve Çevresinde Geleneksel Konut Mimarisinin Analizi ve Koruma Sorunları, s. 265.
[480] Ferda Oral, Gelibolu'da Geleneksel Konut Mimarisi, s. 895.
[481] Hatice Nur Özkan, Balıkesir Sındırgı Geleneksel Konut Dokusunun İncelenmesi ve Korunmasına Yönelik Önerilerin Geliştirilmesi, s. 171.
[482] Halil İbrahim Aslan, Burdur İlçelerindeki Geleneksel Konutlar, s. 212-213.
[483] Hilal Uzun, Ağaköy (Bartın-Ulus) Geleneksel Konutları, s. 114.
[484] Fatma Yılmaz, Samsun Alaçam Çeşme Mahallesi Geleneksel Konut Mimarisi, s. 193.

Doğan Evi[485], Samsun Alaçam Faik Alkan Evi[486] ve Bolu Seben Güneyce Köyü'nün geleneksel konutlarında da rastlanmaktadır[487]. Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği)'nda ise düz atkı taşlı kemer formu tercih edilmiştir. İç mekânda ocak nişlerinin her iki yanında yer alan yüklüklerde görülen marangoz işi küçük ölçekli bezemeler ise bölgedeki süsleme geleneğinin, mütevazı ancak süreklilik gösteren bir anlayışla sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır.

Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), incelenen örnekler arasında en zengin süsleme repertuvarına sahip yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu iki konutta, özellikle iç mekân tavanlarında kullanılan geometrik örgülü ahşap çıtalar, yıldız kompozisyonlu tavan göbekleri, üçgen panolar ve merkezî bezeme alanları, hem ustalık düzeyi hem de tasarım anlayışı bakımından bölgedeki diğer konutlardan ayrılmaktadır. Söz konusu tavan süslemeleri, bindirme tekniğiyle kademeli olarak yükselen yüzey düzenlemeleriyle birleştiğinde, mekânın önemini ve temsil değerini vurgulayan plastik derinlikli bir iç mekân karakteri meydana getirmektedir. Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nda görülen çarkıfelek motifi, bölgenin ahşap süsleme geleneğinde nadir rastlanan sembolik bir ifade olarak ayrıca dikkat çekicidir.

Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ise dış cephe süslemesi bakımından öne çıkan tek örnek durumundadır. Yapının saçak altlarında ve cumbayı taşıyan dikmeler üzerinde görülen elibelinde formlu ahşap bezemeler, kıvrımlı saplar ve palmetler ile tamamlanan bitkisel karakterli kompozisyonlar, bölgedeki konutlarda nadiren karşılaşılan dış cephe dekorasyonunun en belirgin örneklerindendir. Bu yönüyle yapı, hem üretim tekniği (torna işi unsurlar) hem de plastik etki bakımından diğer konutlardan ayrılmakta ve yerel marangozluk geleneğini yansıtmaktadır.

Dış cephelerdeki en yaygın estetik unsur ise, bezeme amacıyla üretilmemiş olmakla birlikte, hem Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) hem de İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı)'nda görüldüğü üzere, ahşap arası tuğla örgü sisteminin ritmik düzenidir. Tuğla ve ahşap hatılların ardışık yerleşimi, hem malzemenin doğal görünümünü öne çıkarmakta hem de cephe yüzeylerinde süslemenin yerini alan kendiliğinden bir hareketlilik yaratmaktadır.

[485] Halil İbrahim Aslan, Burdur İlçelerindeki Geleneksel Konutlar, s. 285-286.
[486] Fatma Yılmaz, Samsun Alaçam Çeşme Mahallesi Geleneksel Konut Mimarisi, s. 293.
[487] Eray Demirer, Bolu İli Seben İlçesi Güneyce Köyü'nün Geleneksel Konut Dokusunun Belgelenmesi ve Koruma Önerileri, s. 83-125.

Bu özellik, Düzce ve ilçelerindeki yerel mimarinin tipik bir karakteristik unsuru olarak değerlendirilebilir.

4.6. Okullar

Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Düzce'de inşa edilen eğitim yapıları, dönemin toplumsal, kültürel ve mimari dinamiklerini yansıtan önemli örneklerdir. Bu yapılar, yalnızca eğitim işleviyle değil, aynı zamanda taşra yerleşimlerinde modernleşme sürecinin mekânsal göstergeleri olarak da dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında incelenen Düzce Merkez Kirazlı Köyü İlkokulu (1890) ile Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu (1926-1929), inşa edildikleri dönemlerin mimari anlayışını, yapı tekniğini ve estetik tercihlerini temsil eden nitelikli örneklerdir. Her iki yapı, geç Osmanlı'dan erken Cumhuriyet'e geçiş sürecinde eğitim yapılarında yaşanan plan kurgusu, cephe düzeni ve malzeme özellikleri bakımından farklı dönemsel yaklaşımları yansıtmakta; bu yönüyle bölgedeki eğitim mimarisinin tarihsel gelişimine ışık tutmaktadır. Özellikle Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu, kamu yapılarında ulusal mimari anlayışının taşra ölçeğindeki yansıması olarak karşımıza çıkar.

4.6.1. Tarihçe: Düzce ve ilçelerinde gerçekleştirilen saha araştırmaları neticesinde, çalışma kapsamına mevcut iki okul yapısı dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, bölgede geçmişte inşa edilmiş ancak günümüze ulaşmamış bazı eğitim yapılarının varlığı, hem yazılı kaynaklar hem de yerel sözlü anlatımlar aracılığıyla bilinmektedir. Dönemin salnamelerinde yer alan veriler, bölgedeki eğitim yapılarının sayısında yıllara göre değişimler yaşandığı ve yoğun bir şekilde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim H.1286 (M.1869), H.1287 (M.1870), H.1288 (M.1871) H.1289 (M.1872) ve H.1290 (M.1873) yıllarına ait kayıtlarda, Düzce Kasabası'nda 212 adet sıbyan mektebinin bulunduğu belirtilmektedir[488]. H.1291 (M.1874) yılında bu sayının 220'ye yükseldiği ve ayrıca dört medresenin olduğu anlaşılmaktadır[489]. H.1292 (M.1875) yılı kayıtlarında ise 210 sıbyan mektebi ve üç medresenin bulunduğu ifade edilmektedir[490]. H.1293 (M.1876) ve H.1294 (M.1877) yıllarında 138 sıbyan mektebi ve altı medrese mevcuttur[491]. H.1297 (M.1880), H.1298 (M.1881) ve H.1299 (M.1882) senelerinde ise nevahisiyle beraber Düzce Kazası'nda, 138 sıbyan mektebi, altı medrese ve iki tekke bir de mekteb-i rüşdi (ortaokul)

[488] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 37,57,79,109,138.
[489] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 162.
[490] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 191,192.
[491] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 222,223,250.

olduğu belirtilmektedir[492]. H.1306 (M.1889) yılı verilerine göre, Akçaşehir Nahiyesi'yle beraber Düzce Kazası'nda sekiz medrese, üç tekke, 140 sıbyan mektebi, iki mekteb-i rüşdi ve bir mekteb-i ibtidai (ilkokul) bulunmaktayken, H.1310 (M.1893) yılına gelindiğinde ise medrese sayısının altıya düştüğü, sıbyan mektebi sayısının ise 157'ye yükseldiği anlaşılmaktadır. Diğer kurumlarda ise değişiklik yaşanmamıştır[493]. H.1311 (M.1894), H.1312 (M.1895), H.1314 (M.1897) ve H.1317 (M.1900) yıllarına ait kayıtlarda, Düzce Kazası'nda 165 mektep (mekatib), sekiz medrese ve kütüphane, üç tekke ve zaviye bulunduğu belirtilmektedir[494]. H.1321 (M.1905) yılında merkez kazada, üç medrese, bir rüşdi, iki ibtidai zükür (erkek ilkokulu), bir inas (kız ilkokulu), dört sıbyan mektebi ve iki tekke mevcut iken Düzce'ye tabi Akçaşehir Nahiyesi'nde de bir rüşdiye ve üç sıbyan mektebinden bahsedilmektedir[495]. H.1334 (M.1916) tarihli Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi'nde, Düzce Kazası ve nahiyeleri Akçaşehir ve Yığılca 'da, altı dershaneli üç, dört dershaneli bir, üçer dershaneli 16, toplamda 20 adet Müslim ibtidai mektebinin mevcut olduğu yazılıdır. Aynı salnamede, Ermeni cemaatine ait iki okulun bulunduğu; bunlardan birinin İcadiye Mahallesi'nde erkek öğrenciler için beş dershaneli ve 47 öğrencili, diğerinin ise Cami-i Kebir Mahallesi'nde karma eğitim veren üç dershaneli ve 85 öğrencili bir ibtidai mektep olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Rum cemaatine ait beş dershaneli, 25 öğrencili bir ibtidai mektebin de faaliyet gösterdiği kaydedilmiştir. Düzce Kazası'nda altı medrese dairesi bulunmakta olup bunlar; Cami-i Kebir (H.1260) 15, Cedidiye (H.1305) 12, Burhaniye (H.1315) 20, Davudiye (H.1312) 12, Lütfiye (H.1323) 16 ve Fevziye (H.1320) sekiz odalıdır[496]. Akçaşehir Nahiyesi'nde, Çuhallı (Çukalı) çarşısında ve Hemşin Köyü'nde iki medrese bulunduğu, bunlardan Çuhallı'daki medresenin 14 hücreli olup 35 öğrencisi olduğu belirtilmiştir[497]. Yığılca Nahiyesi'nin merkezi olan Çayırlı Cuma mevkiinde erkek öğrenciler için yapılmış bir mekteb-i ibtidai mevcuttur. Ayrıca bazı köylerde de erkeklere yönelik sıbyan mekteplerinin bulunduğu, ancak nahiye merkezinde herhangi bir medreseye rastlanmadığı anlaşılmaktadır[498]. Rumi 1341 (M.1925) tarihli Bolu Vilayeti Salnamesi'ne göre, Maarif İdaresi kayıtlarında Düzce Kazası ile Akçaşehir ve Yığılca nahiyelerinde ve

[492] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı 1. Cilt (1-14),* s. 318,350,383.
[493] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 448,475.
[494] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 556,610,725,797.
[495] *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı II. Cilt (15-21),* s. 861.
[496] *Müstakil Bolu Sancağı H.1334 M.1916*, s. 208,209.
[497] *Müstakil Bolu Sancağı H.1334 M.1916*, s. 214.
[498] *Müstakil Bolu Sancağı H.1334 M.1916*, s. 216.

bunlara bağlı köylerde faaliyet gösteren 29 eğitim kurumu ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin isimleri yer almaktadır[499].

Cumhuriyet dönemine ait kaynaklarda da eğitim kurumlarının sayısındaki değişim izlenebilmektedir. 1967 yılına ait Bolu İl Yıllığı'nda, Düzce İlçesi'nde 49[500], Çilimli Bucağı'nda 16[501], Gümüşova Bucağı'nda 23[502], Gölyaka Bucağı'nda 17[503], Kaynaşlı Bucağı'nda 18[504], Konuralp Bucağı'nda 16[505], Akçakoca İlçesi'nde 35[506] ve Yığılca İlçesi'nde 25 okul bulunduğu kayıtlıdır[507]. 1973 yılına ait Bolu İl Yıllığı'nda ise söz konusu rakamların kısmen değiştiği görülmektedir. Buna göre Düzce'de okul sayısı 66'ya[508], Gölyaka'daki[509] 18'e yükselmiştir. Çilimli'de herhangi bir değişiklik görülmezken[510], Gümüşova'daki okul sayısı[511] 27'ye, Konuralp (Üsküb) Bucağı'ndaki[512] 19'a, Akçakoca'daki[513] 37'ye ve Yığılca'daki ise 29'a[514] ulaşmıştır. Kaynaşlı'daki okul sayısı ise 15'e düşmüştür[515]. Bu veriler, 1967–1973 yılları arasında Düzce ve çevresinde okul sayılarında genel olarak sınırlı değişikliklerin yaşandığını, bazı bucaklarda artış, bazılarında ise azalış görüldüğünü göstermektedir. Bu durum, bölgedeki nüfus hareketliliği, idari düzenlemeler ve kırsal yerleşimlerin yeniden yapılandırılması gibi etkenlerin, eğitim kurumlarının sayısal dağılımı üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Düzce ve ilçelerinde vaktiyle varlığı bilinen ancak günümüze ulaşamayan bazı okul yapılarının özgün hâllerine ait görsellerin bulunması, bölgedeki okul mimarisinin geçmişteki çeşitliliğini ortaya koyması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu yapılara örnek olarak; Düzce Merkez'de yer alan Düzce İsmet Paşa Mektebi (Kız Mektebi) (Foto. 1205[516]), Azmimilli İlkokulu (1930) (Foto. 1206[517]) ve Akçakoca'nın

[499] *Bolu Vilayeti Salnamesi Rumi 1341 Miladi 1925,* s. 351,352,353,354.
[500] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 396,397,398.
[501] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 398,399.
[502] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 399.
[503] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 400.
[504] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 400,401.
[505] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 401.
[506] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 394.
[507] *Bolu İl yıllığı 1967,* s. 422.
[508] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 233,234,235.
[509] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 236.
[510] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 235,236.
[511] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 236,237.
[512] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 238.
[513] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 232,233.
[514] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 253,254.
[515] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 237,238.
[516] *Bolu 1973 İl Yıllığı,* s. 96.
[517] TürkiyeKültürPortali,Azmimilliİlkokulu,file:///C:/Users/Sau/Downloads/duzcetasınmazkulturvarlıklarıenvanterıpdf_20170126105605049.pdf, [Erişim tarihi: 29.11.2024].

Dadalı Köyü'nde bulunan Dadalı Köyü Okulu (1915) (Foto. 1207[518]) gösterilebilir. Söz konusu yapıların fotoğraflarının günümüze ulaşmış olması, bölgenin mimari belleği açısından önemli bir görsel kaynak teşkil etmekte; aynı zamanda yöredeki eğitim yapılarının mimarisinde tarihsel sürekliliğin izlenebilmesine olanak sağlamaktadır.

Tez kapsamında incelen mevcut okul binaları, Düzce ve çevresinde erken Cumhuriyet dönemi öncesinden başlayarak inşa edilen bu yapılar, bölgedeki eğitim tarihinin gelişim sürecini somut biçimde yansıtmaktadır. Bu bağlamda Merkez'deki Kirazlı Köyü İlkokulu ile Akçakoca'daki Orhan Gazi İlkokulu, hem yapıldıkları dönemlerin sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarını hem de eğitim politikalarındaki dönüşümü temsil eden iki önemli örnek olarak dikkat çekmektedir.

Kirazlı Köyü İlkokulu, 1890 yılında Ahmet Tevfik Ragıp Siyok tarafından inşa ettirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine tarihlenen bu yapı, köy ölçeğinde özel girişimle hayata geçirilen eğitim kurumlarının nadir örneklerinden biridir. Banisi Siyok'un, okulun sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla köy içinde çeşitli arazileri vakfetmesi, dönemin eğitim anlayışında görülen hayırseverlik temelli yaklaşımı açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu uygulama, yalnızca okulun inşasını değil, öğretmen maaşları ve öğrenci ihtiyaçlarının karşılanmasını da garanti altına almış, böylelikle yapının uzun yıllar boyunca kesintisiz hizmet verebilmesini mümkün kılmıştır. Yapının inşa edildiği dönemde devlet eliyle yürütülen yaygın eğitim politikalarının henüz taşrada sınırlı olması, bu tür özel girişimlerle yapılan okullara ayrı bir önem kazandırmıştır. Yaklaşık bir asır boyunca Kirazlı Köyü'nün yanı sıra çevredeki köylerden de gelen öğrencilere eğitim olanağı sunan bu yapı, bölgesel ölçekte bir eğitim merkezi işlevi üstlenmiştir. Sonraki süreçte yeni okulların yapılmasıyla birlikte eğitim faaliyetleri sona ermiş ve maruz kaldığı depremler sonucu günümüzde kullanılmaz hâle gelmiştir.

Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu ise Cumhuriyet'in erken dönem eğitim politikalarının bölgesel yansımasını temsil eden önemli bir örnektir. Mimar Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan prototip bir okul projesi temel alınarak 1926 yılında inşasına başlanmış, 1929 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan Ankara'daki Gazi ve Latife Okulları'nın projeleri (1924–1926), 1920'ler ile 1930'ların ilk yarısı boyunca ülkenin birçok il ve ilçesinde inşa edilen ilkokul binaları için örnek teşkil etmiştir. Bu projeler yalnızca Ankara'da değil, farklı bölgelerde

[518]TürkiyeKültürPortali,DadalıKöyüOkulu,file:///C:/Users/Sau/Downloads/duzcetasınmazkulturvarlıklarıenvanterıpdf_20170126105605049.pdf, [Erişim tarihi: 29.11.2024].

de model olarak benimsenmiş; Konya'daki (1926–1928) ve Denizli'deki (1920'lerin sonları) Gazi Mustafa Kemal İlkokulları, Yozgat'taki Cumhuriyet Mektebi ile Afyon'daki ilkokul ve lise yapıları bu uygulamalara örnek olarak gösterilebilir[519]. Bu yönüyle yapı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal ölçekte standartlaştırılmış okul mimarisi uygulamalarının yerel ölçekteki bir yansımasıdır. 1929'dan 2015 yılına kadar kesintisiz eğitim-öğretim faaliyetlerine ev sahipliği yapan okul, yalnızca mimari kimliğiyle değil, aynı zamanda eğitim tarihindeki yeriyle de önem taşımaktadır. Nitekim Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden Rıfat Ilgaz'ın öğretmenlik yaptığı okulda görev yapmış olması, yapıya kültürel bir anlam derinliği kazandırmaktadır. 2015 yılında öğrenci sayısındaki azalma nedeniyle eğitim faaliyetleri durdurulan bina, günümüzde Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılmaktadır. Her iki yapıda, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararıyla tescillenerek koruma altına alınmıştır.

4.6.2. Plan Tipolojisi: Kirazlı Köyü İlkokulu, iki katlı enine dikdörtgen planlı bir düzen sergilerken; Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu üç katlı ve simetrik cephe kurgusuyla daha gelişmiş bir plan anlayışına sahiptir. Bu fark, köy ölçeğindeki eğitim yapılarının genellikle sınırlı öğrenci kapasitesi ve bütçe olanaklarıyla inşa edilmesiyle açıklanabilir. Her iki yapıda da işlevsel planlama ön plandadır. Derslikler gün ışığından maksimum yarar sağlayacak şekilde güney cephesine yönlendirilmiş; koridor, idari birimler ve giriş holü yapının merkezinde konumlandırılmıştır. Kirazlı Köyü İlkokulu'nun planında, giriş aksından ulaşılan koridorun iki yanında sıralanmış dersliklerin bulunması, mekânsal organizasyonun sade fakat kullanışlı bir kurguda çözümlendiğini göstermektedir. Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu'nda ise üç katlı yapı düzeni, merdivenle birbirine bağlanan katlarda benzer mekânsal dağılımla sürdürülmüş; bu durum yapının hem fonksiyonel hem de simetrik bir karakter kazanmasını sağlamıştır. Kirazlı Köyü İlkokulu, yerleşim düzeniyle, Osmanlı taşra mimarisinde sıklıkla rastlanan dengeli ve sade plan anlayışını yansıtır. İç mekânda ahşap döşemeler, basit düz tavanlar ve ocak nişleriyle tanımlanan unsurlar, işlevsel fakat geleneksel bir mekânsal düzenin göstergesidir. Orhan Gazi İlkokulu ise Erken Cumhuriyet Dönemi'nde modern okul binalarının benimsediği işlevsel organizasyon anlayışını yansıtır. Bodrum katta spor salonu, kantin ve teknik

[519] Elif Sahtiyancı, Nuray Benli Yıldız, "Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu", *Sanat Tarihi Dergisi*, 29/2, İzmir 2020, s. 593. (589-603)

hacimlerin yer alması; üst katlarda ise dersliklerin düzenlenmesi, eğitim yapılarında mekânsal hiyerarşinin belirginleştiğini gösterir.

4.6.3. Cephe Düzeni: Her iki okulun cephe tasarımları, genel olarak sade ve orantılı bir anlayışla kurgulanmıştır. Kirazlı Köyü İlkokulu'nda cephe düzeni son derece yalın tutulmuş; kuzey cephede yer alan ana girişin iki yanında simetrik olarak konumlandırılan pencereler, cepheye düzenli bir ritim kazandırmıştır. Cephedeki çıkmalar, kütlede hareketliliği sağlayan başlıca mimari unsurlardır. Pencere açıklıkları ve cephe oranları dengeli bir biçimde tasarlanmış olup işlevsellik ve sadelik yapı karakterinin temelini oluşturur. Kirazlı Okulu'nun cephe düzeni yine Düzce Merkez'de yer almasına rağmen günümüze ulaşamayan Azmimilli İlkokulu (1930) (Foto. 1206) ile benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra farklı yörelerde inşa edilmiş yapılara bakıldığında; Yozgat Akdağmadeni Eski Ortaokul Binası'nın güney cephesi (1902-1903) (Foto. 1208)[520], Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu (Foto. 1209)[521], Denizli-Acıpayam Yatağan Namık Kemal İlkokulu (1932), Denizli-Çal Denizler İlk mektebi (1933) (Foto. 1210)[522] İzmir-Bergama Göçbeyli Köyü İlkokulu (1933)[523] ve Burdur Kurna Köyü İlkokulu'nun batı cephesi (1938)[524] gibi eserler de Kirazlı Köyü İlkokulu ile benzerlik gösterir.

Orhan Gazi İlkokulu'nda ise cephe düzeni daha zengin ve anıtsal bir karakter taşır. Bodrum kat pencerelerinin sivri kemerli, zemin kat pencerelerinin basık kemerli, birinci kat pencerelerinin ise kaş kemerli olarak düzenlenmesi, cephe kompozisyonuna görsel bir çeşitlilik kazandırmıştır. Beton söveler, pencere ve kapı açıklıklarının biçimsel vurgusunu güçlendirmekte; köşelerde yer alan kademeli çıkmalar ise yapıya hem dikey hem de yatay yönde hareket kazandırarak cephe bütünlüğünü desteklemektedir. Cephe karakteri bakımından Orhan Gazi İlkokulu, Mimar Mukbil Kemal Taş'ın projelendirdiği Ankara'daki Gazi ve Latife Okulları[525], Uşak Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1925)[526],

[520] Yağmur Özdemir, *Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016, s. 178.
[521] Özgehan Kavas, *Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2020, s. 19,
[522] Özgehan Kavas, *a.g.t.,* s. 296.
[523] Özgehan Kavas, *a.g.t.,* s. 299.
[524] Neslihan Kılıç Duran, *Burdur'da Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Okul Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2024, s. 167.
[525] Kenan Doğan, *1920 – 1938 Dönemi Ankara'da Yapılan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, s. 85.
[526] Elif Gürsoy, "Uşak'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Mimari Yapısı: Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Örneği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 18/69, 2019, s. 38.

Isparta Senirkent Turan İlköğretim Okulu (1928)[527], Afyon Cumhuriyet İlkokulu ve Yozgat Cumhuriyet İlkokulları[528] ile benzerlik göstermektedir. Bunlara ek olarak farklı illerde inşa edilmiş, Sinop Boyabat Kız Meslek Lisesi (Eski Dumlupınar İlköğretim Okulu) (1924) (Foto. 1211) ve İnönü İlköğretim Okulu (1924)[529], Nevşehir-Cumhuriyet İlkokulu (1923)[530], Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1927) (Foto. 1212), Konya İsmetpaşa İlkokulu (1927)[531], Aydın Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi (Aydın İdadi Mektebi) (1899) (Foto. 1213)[532], Kastamonu Merkez İlçe Hükümet Dairesi (1902), Kastamonu Araç ilçesi Hükümet Dairesi ve Sinop Merkez İlçe Rum Okulu (1875)[533] da cephe düzenleri açısından Orhan Gazi İlkokulu ile yakın mimari özellikler taşımaktadır.

4.6.4. Malzeme ve Teknik: Her iki yapı da hem taşıyıcı sistem hem de tamamlayıcı yapı elemanları bakımından dönemsel inşaat anlayışını, teknolojik olanakları ve yerel malzeme temin koşullarını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, malzeme seçimi ve kullanım biçimlerinde görülen farklılıklar, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı eğitim yapılarının gelişim çizgisine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Kirazlı Köyü İlkokulu, taş temel üzerine yığma tuğla tekniğiyle inşa edilmiştir. Bu tercih, hem yapının statik dayanımını artırmak hem de maliyet ve uygulama kolaylığı sağlamak açısından dönemin kırsal mimarisinde sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Yapının bodrum duvarlarında muhtemelen daha kalın taş örgü tercih edilerek zemin nemine karşı dayanıklılık artırılmıştır. Ahşap malzeme ise yapı içindeki kapı, tavan ve döşemelerde temel yapı elemanı olarak kullanılmıştır. Özellikle döşemelerde ve tavanlarda kullanılan ahşap kaplamalar, yöredeki orman varlığının zenginliğini ve ahşabın yapı malzemesi olarak tercih edilirliğini yansıtmaktadır. Zaman içerisinde tavanlarda ikinci bir ince çıtalı ahşap iskeletin oluşturulması, malzeme yenileme pratiğinin yerel düzeyde nasıl uygulandığını göstermektedir. Yapının üst örtüsünde dört yöne eğimli kırma çatı düzeni kullanılmış olup, bu çatı kiremit kaplamalıdır. Buna karşın, Akçakoca Orhan Gazi

[527] Serkan Kılıç, "Cumhuriyet Dönemi Mimarlarından Mimar Mukbil Kemal Taş ve Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu" *Kent Akademisi,* 17/1, 2024, s. 314.
[528] Elif Sahtiyancı, Nuray Benli Yıldız, *a.g.m.* s. 593.
[529] Tümay Güneş, Selim Kartal, "Sinop Boyabat İlçesi'ndeki Erken Cumhuriyet Dönemine Ait İlkokul Yapılarının Morfolojik Olarak İncelenmesi", *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8/3, 2023, s. 221-222. ss.214-228.
[530] Neslihan Kılıç Duran *a.g.t.,* s. 403.
[531] Celal Eser, *Konya Tarihi Kent Merkezindekı I. Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapılarının Mimarlık Tarihindeki Yeri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük 2023, s. 106-166.
[532] Muzaffer Yılmaz, *Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, s. 450.
[533] Mine Topçubaşı, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s.160-187-218.

İlkokulu'nda malzeme kullanımının daha gelişmiş bir teknik düzeye ulaştığı görülmektedir. 1926-1929 yılları arasında inşa edilen yapı, Cumhuriyet'in erken dönemine özgü standartlaştırılmış okul mimarisinin taşra uygulamalarından biridir. Yapının taşıyıcı sistemi, yığma taş duvar tekniğiyle oluşturulmuş olup bu durum, dönemin devlet eliyle yürütülen kamu binalarında dayanıklılık ve kalıcılık hedefinin ön planda tutulduğunu göstermektedir. Daha sonraki onarım ve güçlendirme süreçlerinde bodrum kat başta olmak üzere bazı bölümlere betonarme kolon ve kirişlerin eklenmiş olması, 20. yüzyılın ortalarından itibaren değişen yapı güçlendirme anlayışının yapıya yansımış bir sonucudur. Orhan Gazi İlkokulu'nda döşemelerde bodrum katta taş, zemin ve birinci katlarda ise ahşap kaplama kullanılmıştır. Tavanlarda ahşap kirişleme sistemi korunmuş ve bu sistem, binanın iç mekânında sıcak bir atmosfer yaratmıştır. Kapı ve pencerelerin tamamı ahşap malzemeden imal edilmiş, pencere denizliklerinde ise mermer malzeme tercih edilmiştir. Mermerin bu bağlamda kullanımı, yapı elemanlarının dayanıklılığını artırma amacının yanı sıra, erken Cumhuriyet dönemi kamu yapılarında gözlenen sade fakat nitelikli malzeme kullanımına da işaret etmektedir. Üst örtü sisteminde ise geniş saçaklı kırma çatı ve kiremit kaplama kullanılmış; saçak altlarının ahşap payandalarla desteklenmesi, geleneksel mimari etkilerin modern okul mimarisine nasıl uyarlanabildiğini göstermektedir.

4.6.5. Süsleme Özellikleri: Düzce Merkez Kirazlı Köyü İlkokulu ile Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu, Cumhuriyet döneminin kırsal eğitim yapıları arasında yer almakta olup, işlevselliği ve sadeliği ön planda tutan mimari yaklaşımlarıyla dikkat çeker. Kirazlı Köyü İlkokulu'nda süsleme anlayışı, daha çok cephe kütlelerinin oran ve çıkmalarla oluşturduğu hareket üzerinden tanımlanabilir. Cephe düzenindeki çıkıntılar, hem kütlede bir ritim oluşturmakta hem de yapının genel sadeliği içerisinde görsel bir dinamizm sağlamaktadır. Özellikle kuzey cephede köşe bölümlerinin cepheden taşan kısımlarıyla saçaklarda oluşturulan kademelenme etkisi, yapının durağan kütlesine belirgin bir hareketlilik kazandırmıştır. Güney cephede ise köşe çıkıntılarının oluşturduğu düşey vurgular, bodrum ve zemin katı ayıran yatay silmelerle dengelenmiş, böylece cephede hem yatay hem dikey eksende dengeli bir ritim elde edilmiştir. Ayrıca, saçak altını üç yönden kuşatan ince silmelerden oluşan bordür uygulaması, yapının sade üslubu içerisinde özenli bir mimari detay olarak dikkat çekmektedir. Benzer biçimde Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu'nda da süsleme, yapının kütlesel kompozisyonu ve cephe düzeni üzerinden şekillenmiştir. Cephelerdeki simetri anlayışı, pencereler, giriş aksı ve

kademelenme unsurlarıyla desteklenerek yapının düzenli ve ölçülü karakterini vurgulamaktadır. Güney cephede köşe bölümleri ile giriş aksının cepheden taşırılması, saçaklarda ve çatı formunda kademelenme etkisi oluşturmuş; bu etki yapının anıtsal nitelikli bir görünüm kazanmasına katkı sağlamıştır. Pencere ve kapı sövelerinde kullanılan beton çerçeveleme, yapısal elemanların sınırlarını belirginleştirmiş, aynı zamanda cephe düzenine biçimsel bir netlik kazandırmıştır. Katlar arasında yatay, köşe bölümlerinde ise düşey olarak devam eden silme uygulamaları, cepheye ritmik bir hareket kazandırırken; birinci kattaki pencerelerin altındaki yatay dikdörtgen biçimli beton unsurlar ise yüzeyde görsel bir denge unsuru olarak öne çıkmaktadır. Kuzey cephede giriş bölümünü iki yandan sınırlayan ve çatıya kadar yükselen konsollar, belirli noktalarda başlıklarla sonlandırılarak hem düşey vurguyu artırmış hem de cepheye biçimsel bir zenginlik katmıştır.

4.7. Serenderler

Serenderler, dört, altı veya sekiz dikme (ayak) üzerine inşa edilen, tahıl, meyve ve sebze gibi tarımsal ürünlerin kurutularak saklandığı ve genellikle kiler işlevi gören geleneksel kırsal yapılardır. Bu yapılar, taşıyıcı direk sayısına göre 4 direkli (küçük), 6-8 direkli (orta) ve 10-12 direkli (büyük) olmak üzere sınıflandırılmaktadır[534]. Karadeniz Bölgesi'nde farklı yöresel özellikler göstermekle birlikte, bu yapılar geniş bir coğrafyada, özellikle kıyı şeridi boyunca yaygın olarak kullanılmaktadır. "Serender" isminin etimolojik kökeni, Türkçe "seren" (direk) ve "direk/tirdeğ" kelimelerinin birleşimine dayanmaktadır. Zamanla ikinci kelimenin ses yapısında meydana gelen değişikliklerle birlikte "serendi" ve "serendir" gibi farklı biçimler de ortaya çıkmış; ancak en yaygın kullanım biçimi "serender" olmuştur. Söz konusu yapının, Düzce ve ilçelerinde farklı isimlerle tanımlandığı görülmüştür. Serender adının yoğun bir şekilde kullanılmasının yanı sıra "*Bagen"*, "*Nayla*" ve *"Tekir"* gibi yöresel farklı isimleri de mevcuttur.

Ahşap mimarinin dikkat çekici örneklerinden biri olan serenderler, Sinop çevresinden başlayarak Sarp Sınır Kapısı'na kadar uzanan Karadeniz sahil hattı boyunca karşımıza çıkmakta ve bölgenin geleneksel kırsal yaşamının önemli bir unsurunu oluşturmaktadır[535]. Araştırma kapsamında incelenen serenderler, Karadeniz Bölgesi'nin

[534] Selda Al Şensoy, Sibel Kukoğlu, *"*Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderlerin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi*" Inonu University Journal of Art and Design*, 10 (21), 2020, s. 28.
[535] Necati Demir, "Serendi / Serender Kelimesi Üzerine", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 85, S. 617, 2003, ss. 442-447.

geleneksel kırsal mimarisine ait özgün yapı türlerinden biri olarak öne çıkmakta olup, hem işlevsel kullanımları hem de yapım teknikleri açısından dikkat çekici özellikler sunmaktadır. Farklı köylerde ve farklı tarihlerde inşa edilmiş olan bu yapılar, bulundukları coğrafi çevre, iklim koşulları ve dönemin teknolojik imkânları doğrultusunda şekillenmiştir. Serenderler genel mimari karakteristikler açısından benzerlikler taşısa da, yerel ihtiyaçlara ve ustalık geleneklerine bağlı olarak bireysel farklılıklar da göstermektedir.

4.7.1. Tarihçe: Yapıların tarihçelerine ilişkin bilgiler büyük oranda sözlü kaynaklara dayanmaktadır. Yapı sahiplerinden veya köyün yaşça büyük bireylerinden elde edilen anlatımlara göre, bazı serenderlerin 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu, bazılarının ise 20. yüzyılın ortalarında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler ışığında; Merkez'de (1), Mehmet Aydın Serenderi (1905) Akçakoca'da (4), İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) erken tarihli örnekler olup Merkez'deki, Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) Akçakoca'daki, Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) Gölyaka'daki Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ile Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) son olarak Kaynaşlı'da Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) daha geç tarihli örnekler arasındadır.

4.7.2. Plan Tipolojisi: Plan özellikleri açısından değerlendirildiğinde, serenderlerin genellikle dikdörtgen ya da kareye yakın plan şemalarına sahip oldukları görülmektedir. Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958), Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) ve Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) dikdörtgen plan düzenine sahipken, Mehmet Aydın Serenderi (1905), İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) ise kare ya da kareye yakın planlı olarak inşa edilmiştir.

Serenderler, çoğunlukla doğu-batı -Mehmet Aydın Serenderi (1905), İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ve Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) - ve kuzey-güney doğrultusunda - Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği),

İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) - yerleştirilmiş olan bu yapılar, çoğunlukla dört, altı veya sekiz ayak üzerine oturtulmuştur. Serenderlerin benzer örneklerine Samsun'da, Ladik Ambarköy Açıkhava Müzesi ve Terme İlçesi ayrıca Trabzon Şalpazarı gibi farklı yörelerde de rastlanmaktadır. Dört ayaklı serenderlere, Samsun, Ladik Saray Mahallesi'nden Tevfik Yapıcı'ya ait yapı[536] ile Terme Dereyol Mahallesi Serenderi/1 nolu örnek gösterilebilir[537]. Altı ayaklılara, Terme Sarayköy Mahallesi Serenderi/1[538] ve Trabzon Şalpazarı Bahri Metin Serenderi[539], sekiz ayaklılara ise Şalpazarı Remzi Yirmibeş Tekiri ile Ali Gören Tekiri örnek olarak verilebilir[540]. Ayaklar arasında yer alan tekerlek ya da döner tabla benzeri elemanlarla, yapıya yabani hayvanların erişimi engellenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen 10 serenderden 9'unda ahşap teker uygulamasına yer verilmiş, yalnızca Mehmet Aydın'a ait serenderde bu uygulamanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu yapıda tekerlek yerine ayakların üst bölümleri sac levhalarla kaplanarak farklı bir korunma yöntemi uygulanmıştır.

Girişler, çoğunlukla doğu yönde - İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) - kuzey - Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) - batı - Mehmet Aydın Serenderi (1905) ile Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) - ve tek örnek olarak Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65)'nde güney cepheye konumlandırılmıştır. Yapıya portatif veya sabit merdivenlerle ulaşım sağlanmaktadır. Merdivenlerin portatif olması yabani hayvanlara karşı alınmış geleneksel bir güvenlik önlemidir. Bazı örneklere sabit merdiven yerleştirilmiş ise de Gölyaka'daki Cemal Yılmaz Serenderi'nde olduğu gibi merdivenin alt basamağına tekerlek yerleştirilerek bu geleneksel işlevsellik korunmuştur.

Serenderlerin cephe tasarımlarında, pencere açıklıklarına nadiren yer verildiği; bunun yerine genellikle aralıklı olarak yerleştirilen dikey tahtalar aracılığıyla iç mekânda doğal ışık ve hava dolaşımının sağlandığı görülmektedir. Bu cephe düzeni; İsmail Keleş

[536] Erkan Tunç, *Samsun Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi'ndeki Mimari Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2022, s. 102-103.
[537] Harun Öztürk, *Terme Serenderleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun 2024, s. 51.
[538] Harun Öztürk, *a.g.t.,* s. 33.
[539] Ercan Kandemir, *Şalpazarı'nda Bulunan Serenderler (Tekirler),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019, s. 25.
[540] Ercan Kandemir, *a.g.t.,* s. 102-114.

Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı)'nde ortak bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu cephe tasarımına sahip benzer örnekler arasında, Rize-Fındıklı'da, Aydınoğlu Evi Serenderi (Karş. Foto. 1214)[541], Rize Çamlıhemşin 21 Envanter Nolu Serenderi[542], Rize İli Fındıklı İlçesi Çağlayan Köyü Ada 126/Parsel 2'deki Serender (Foto. 1215)[543], Trabzon Of İlçesi Erenköy'deki Serender (Foto. 1216)[544] ve Rize Fındıklı Hara Köyü'nde, İhsan Kara Serenderi (Foto. 1217) gösterilebilir[545]. Bazı örneklerde serender cephelerinde testere ile açılmış dar şeritler biçiminde düzenlemelere rastlanmıştır. Bu uygulama Mehmet Temiz Serenderi'nde (20. yy.'ın ilk yarısı) gözlemlenmektedir. Kimi yapılarda ise yapının sadece bir cephesi, ince ahşap çıtaların aralıklı olarak çakılmasıyla oluşturulmuş geçirgen bir duvar örgüsüyle tanımlanmıştır. Bu tür bir cephe düzenlemesi Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ve Cemal Yılmaz Serenderi'nde (1960–1965) görülmektedir. Benzer uygulama Samsun Terme'de, Altunlu Mahallesi Serenderi/2, Dibekli Mahallesi Serenderi/1, Akçagün Mahallesi Serenderi/1 ve Sakarlı Mahallesi Serenderi/1'de görülmektedir (Foto. 1218-1219-1220-1221)[546]. Merkez'deki, Mehmet Aydın Serenderi'nde (1905) cephe kurgusu diğer örneklerden ayrılmaktadır. Yapının kuzey ve doğu cephesi tamamen kapalı tutulmuş, diğer yönleri balkonla çevrelenmiş olup yalnızca güney cephesinde pencere açıklığına yer verilmiştir. Hasan Yıldırım Serenderi (20. yüzyılın ilk yarısı) ise bütünüyle kapalı bir cephe düzenine sahip olup, batı bölümünün tabanı ızgara şeklinde aralıklı olarak düzenlenmiştir. Söz konusu uygulamalar, iç mekânın rutubete karşı korunmasını ve muhafaza edilen tarımsal ürünlerin sağlıklı koşullarda saklanmasını amaçlamaktadır. Bazı örneklerde yapıyı tek veya iki yönden çevreleyen balkon uygulamalarına yer verilmiştir. Bu kısımda bulunan korkuluklar ve üzerlerindeki yatay ahşap sırıklar, toplanan taze meyvelerin ilk kurutma aşamalarının bu alanlarda gerçekleştirildiğine işaret etmektedir. Mehmet Aydın Serenderi (1905), İsmail Keleş Serenderi (20. yüzyılın ilk çeyreği) ve Osman Turhan Serenderi'nde

[541] Koray Güler, *Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisi Örneklerinden Rize-Fındıklı Aydınoğlu Evi Restorasyon Projesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 110.
[542] P. Nur Pamukçu Cebeci, *Rize-Çamlıhemşin Ortan ve Yolkıyı Köyleri Kırsal Sit Koruma Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2021, s. 166.
[543] Sedanur Birinci, *Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Rize Konutlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat 2025, s. 66.
[544] Necati Demir, "Trabzon ve Yöresinde Serenderler", *Erdem,* XIV/41, (2004), s. 115.
[545] Seda Cengiz, *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari: Rize - Fındıklı - Hara Köyü - Köseoğlu Osman Cengiz Evi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015, s. 25.
[546] Harun Öztürk, *Terme Serenderleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun 2024, s. 45,49,63,193.

(20. yüzyılın ilk yarısı) "L" planlı balkon uygulaması görülürmektedir. L tipi balkona sahip benzer yapılar arasında, Rize İli Çayeli İlçesi Şirinköy'de konumlanan, Ada 104 / Parsel 2-4'deki Serender yer alır (Foto. 1222)[547]. Akçakoca'daki, Hüseyin Koçak Serenderi (20. yüzyılın ilk çeyreği) ile İlyas Küçükmustafa Serenderi'nde (20. yüzyılın ilk çeyreği) tek yönlü balkon tercih edilmiştir. Sadece ön tarafa konumlandırılan balkonlara örnek olarak, Trabzon Şalpazarı'nda bulunan Osman Yılmaz Tekiri özellikle Akçakoca'daki, İlyas Küçükmustafa Serenderi'ne (20. yüzyılın ilk çeyreği) benzemektedir (Foto. 1223)[548]. Diğer tek yönlü balkonlara, Artvin Arhavi'de, Yörükoğlu Evi Serenderi (Foto. 1224)[549] ve Samsun Terme'de, Altunlu Mahallesi Serenderi/1(Karş. Foto. 1225)[550] örnek olarak verilebilir.

Yapıların alt bölümleri çoğunlukla depo, odunluk gibi ikincil işlevlere hizmet ederken; esas kullanım alanı olan üst kat, ürünlerin kurutulması ve muhafaza edilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Bazı örneklerde giriş bölümü ile ana mekân arasında fiziksel bir ayrım gözetilmiş; giriş kısmında genellikle kapaklı ambarlara yer verilerek kurutulan ürünlerin korunması sağlanmıştır.

4.7.3. Malzeme ve Teknik: Yapım tekniği açısından bazı serenderlerde, çivisiz birleşim esasına dayanan geçme ve çantı (kurt boğazı) sistemlerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu durum, serenderlerin hem yüksek yapısal dayanıklılığa sahip olduğunu hem de ileri düzey ustalık gerektiren geleneksel ahşap işçiliğinin başarılı örneklerini sunduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu teknik, yalnızca taşıyıcı sistemin sağlamlığını artırmakla kalmamakta; aynı zamanda özellikle kurt boğazı örgü sisteminin cephe yüzeylerinde oluşturduğu yalın ancak etkileyici estetik görünümle de dikkat çekmektedir. Çantı tekniği ile inşa edilmiş serenderlere Merkez ilçede rastlanmazken, Akçakoca'da, İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) Kaynaşlı'da ise Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) olmak üzere toplamda dört örneği bulunmaktadır. Ancak son örnekte belirtilen serender iki bölümden oluşmakta olup sadece batı yöndeki ana kurutma mekanı söz konusu tekniktedir. Benzer örneğine, Trabzon Şalpazarı Ali Yamaç Tekiri ve Mustafa Çolak Tekiri'nde rastlanmaktadır (Foto. 1226)[551]. Farklı yörelerde çantı tekniğinde yapılmış serenderlere örnek olarak; Trabzon

[547] Sedanur Birinci, *a.g.t.,* s. 65.
[548] Ercan Kandemir, *Şalpazarı'nda Bulunan Serenderler (Tekirler)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019, s. 92.
[549] Koray Güler, *a.g.t.,* s. 175.
[550] Harun Öztürk, *a.g.t.,* s. 42.
[551] Ercan Kandemir, *a.g.t.,* s. 30,65.

Şalpazarı'nda, Nihat Bektaş Tekiri, Ali Kandil Tekiri, Osman Karagöz Tekiri, Ali Halcı Tekiri, Kemal Kaya Tekiri ve Hasan Koral Tekiri (Karş. Foto. 1227)[552], Artvin Arhavi'de Kireçlik Köyü Serenderi (Karş. Foto. 1228)[553], Rize Fındıklı Çağlayan Köyü Şatıroğlu Evi Serenderi (Karş. Foto. 1229)[554], Trabzon Araklı 13 Nolu Serender[555], Trabzon Vakfıkebir Düzlük Köyü Serenderi[556], Trabzon Of-Fındıkoba Köyü'ndeki Serender örneği (Karş. Foto. 130)[557] ve Giresun Dereli'de, Alancık Köyü Kuzalan Mahallesi Serenderi[558] gösterilebilir.

Taşıyıcı ayakların yapımında büyük ölçüde kestane, ardıç ve meşe gibi bölgeye özgü, yüksek dayanıklılığa sahip ağaç türlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Üst örtü sistemlerinde, özgün hâlinde hartama gibi geleneksel malzemelerin kullanıldığı, ancak zaman içerisinde bu örtülerin sac veya kiremit gibi daha modern ve uzun ömürlü malzemelerle yenilendiği anlaşılmaktadır. Çoğu yapıda saçakların 40 ila 60 cm arasında dışa taşkın olarak düzenlenmiş olması, hem yağışın cepheye zarar vermesini engellemeye yönelik işlevsel bir çözüm hem de cephe estetiğini destekleyen geleneksel bir uygulama olarak değerlendirilebilir. İç mekân düzenlemeleri ise serenderlerin yalnızca tahıl, meyve veya sebze muhafazasına yönelik değil; aynı zamanda kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çok amaçlı olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır. Asma tavan uygulamaları, çoklu saklama alanları, raf ve sekilerin kullanımı, bu yapıları yalnızca birer depo değil, aynı zamanda kırsal yaşam kültürünün somut ve işlevsel temsilcileri olduğunu ortaya koymaktadır.

4.7.4. Süsleme Özellikleri: Süsleme unsurları açısından değerlendirildiğinde, incelenen serender örneklerinin genel olarak yalın bir mimari anlayış sergilediği; estetik kaygıdan ziyade işlevselliğin ön planda tutulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı yapılarda, sınırlı fakat nitelikli bezeme detayları dikkat çekmektedir. Merkez'de yer alan

---

552 Ercan Kandemir, *a.g.t.*, s. 39,45,59,68,72,139.

553 Gamze Akbaş, *Vernaküler Mimarinin "Yer" ve Tektonik Kavramları Üzerinden Okunması: Doğu Karadeniz Bölgesi Yapılı Kırsal Çevresi Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2023, s. 120.

554 Koray Güler, *a.g.t.*, s. 175.

555 Sibel Kukoğlu, *Geleneksel Yapı Olarak Serenderlerin Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Kapsamında İncelenmesi: Trabzon Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Avrasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2019, s. 67.

556 Zübayde Kaan, *Trabzon İli, Vakfıkebir İlçesi, Tarlacık Köyü, Rasim Ayyılmaz Evi Restorasyon Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 157.

557 Zübeyde Yeşilyurt Tunç, *Trabzon'da Serender Yapılarının İncelenmesi ve Yeniden İşlevlendirme Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 65,130.

558 Cevdet Yılmaz, vd., "Giresun Aksu Çayı Havzası Geleneksel Kır Mesken Mimarisinde Güncel Değişimlere Bir Örnek; Serenderler", *Coğrafya'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay*, Atatürk Üniversitesi Yayınları Yayın No: 1056, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 308.

Mehmet Aydın Serenderi (1905)'nin balkon bölümündeki sütunlarda, kaide ve başlık kısımlarında el işçiliğiyle yapılan ahşap oyma süslemeler (Foto. 664–665) bu duruma örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Akçakoca'daki İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yüzyılın ilk çeyreği)'nin taban kısmı, dört yönden kuşak şeklinde devam eden oyma bezemelerle çevrelenmiştir (Foto. 700). Akçakoca'dakine benzer süsleme detayı, Ordu Ünye Yayıcı Köyü Serenderi'nde de görülür (Karş. Foto. 1231)[559]. Bu durum da bölgesel bir ustalık geleneğinin olduğuna işarettir. Akçakoca Hasan Çelik Serenderi (20. yüzyılın ilk çeyreği)'nde ise kapı kanatlarında çıtaların çapraz biçimde yerleştirilmesiyle oluşturulan baklava motifleri (Foto. 686) dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, ahşap elemanların beden duvarlarında yatay ve dikey yönde düzenlenmesi ile çantı tekniğiyle inşa edilen serenderlerde[560] köşe bağlantı noktalarının cephede oluşturduğu hareketlilik, yapının sade kütlesine görsel bir dinamizm kazandırmaktadır. Söz konusu süsleme ve detaylar, serenderlerin genelindeki ölçülü ve işlev odaklı mimari karakteri bozmadan, yerel ustalık geleneğinin ve zanaatkâr müdahalelerinin izlerini yansıtan nitelikli uygulamalar olarak değerlendirilebilir.

4.8. Mezar Taşları

Tez çalışması kapsamında, Düzce ili sınırları içerisinde yer alan 52 farklı mezarlık alanında tespit edilen Osmanlı dönemine ait toplam 434 mezar taşı incelenmiştir. Bu taşların 277'si baş, 157'si ise ayak şahidesi niteliğindedir. Ayrıca, baş şahidesi günümüze ulaşamamış ancak bezeme unsurları taşıyan 12 ayak şahidesi de ayrı olarak değerlendirilmiş ve böylece katalog kapsamındaki toplam örnek sayısı 289'a ulaşmıştır. Form ve yapısal bütünlüğünü büyük ölçüde yitirmiş olan, kitabeli ve/veya süslemeli 49 mezar taşı ise belge niteliğini kaybetmiş olmaları nedeniyle çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Düzce il merkezine bağlı mahalle ve köylerde toplam 57 adet mezar taşı tespit edilmiştir (Kat. No. 87-124). Bunların 28'i, Düzce'nin en büyük mezarlık alanı olan Azmimilli Mezarlığı'nda olup geri kalanı birer ikişerli taşlar halinde toplam 13 farklı mezarlığa dağılmaktadır. Akçakoca ilçesi, mezar taşları bakımından diğer yerlerle kıyas kabul etmeyecek bir öneme sahiptir. 206'sı baş, 118'i ayak şahidesi olmak üzere

[559] Mehtap Durkut, *Ünye'deki Türk Devri Yapıları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kayseri 2012, s. 204.
[560] *Çantı tekniğinde inşa edilen serenderler;* Akçakoca'da, İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) Kaynaşlı'da ise Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) olmak üzere toplamda dört örneği bulunmaktadır.

Akçakoca'da yer alan 324 mezar taşı, Düzce ilindeki tüm mezar taşlarının 4/3'üne tekabül etmektedir (Kat. No. 125-342). Akçakoca'da Osmanlı dönemine ait mezar taşlarının bulunduğu bir hazire -Çuhallı Çarşı Camii (1956)- ile 24 farklı mezarlık alanı tespit edilmiştir. Bu alanlar arasında en kapsamlısı, geçmişte Akçakoca Devlet Hastanesi'nin ön bahçesinde yer alan mezar taşlarının, Akçakoca Orhangazi İlkokulu (1926-29)'nun batı yönünde bulunan boş bir araziye taşınmasıyla oluşturulan yeni mezarlık alanıdır. Ancak söz konusu mezarlık, uzun yıllardır bakımsız bırakılmış ve çeşitli insan kaynaklı müdahalelere maruz kalmıştır. Bu durum, alanın tarihî dokusunun ciddi biçimde tahrip olmasına yol açmıştır. Mezarlık içerisinde bu çalışmaya dâhil edilen 135 mezar taşı (96 baş - 39 ayak taşı) dışında, zamanla kırılarak etrafa yayılmış onlarca şahide ile gövdesinden kopmuş başlık/başlık parçaları, mezarlığın hemen her tarafında görülebilmektedir. Söz konusu mezarlık dışında Kapkirli, Osmaniye ve Yukarı Mahalle Mezarlıkları, Akçakoca'da Osmanlı mezar taşlarının özgün ve nitelikli örneklerini barındıran önemli alanlar arasında yer almaktadır.

Düzce'nin diğer ilçelerinde ise Osmanlı dönemine ait oldukça sınırlı sayıda mezar taşı günümüze ulaşabilmiştir. Cumayeri'nde 11 (6 baş - 5 ayak), Çilimli'de 11 (6 baş - 5 ayak), Gölyaka'da 13 (8 baş - 5 ayak), Gümüşova'da 6 (3 baş - 3 ayak) ve Kaynaşlı'da 6 adet (tamamı baş şahidesi), mezar taşı tespit edilebilmiştir. Bunlar arasında tamamen yerel karakterli Cumayeri (Kat. No. 343-348) ve Kaynaşlı (Kat. No. 366-371) örnekleri dışında, form ve süsleme özellikleri bakımından dikkat çekici mezar taşlarına rastlanmaktadır. Düzce ve ilçelerinde tespit edilen kitabeli 277 mezar taşından 168'i erkeklere, 101'i kadınlara aittir. Tahribat nedeniyle sekiz şahide de ise cinsiyet belirlemesi yapılamamıştır.

Osmanlı'nın kuruluş yıllarından itibaren Türk yerleşimine sahne olan Düzce'de tespit edilebilen mezar taşları, XVIII-XX. yüzyıllar arasında, üç yüz yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Akçakoca Orhan Gazi Okulu Mezarlığı'ndaki Molla Mustafa Ağa'nın Oğlu Osman H. 1120 (M. 1708-09) tarihli mezar taşı, tespit edilebilen en erken tarihli örnektir[561]. XVIII. yüzyıla ait 56 mezar taşı[562] (41 erkek, 14 Kadın, 1 Anonim[563]), kitabeli taşların yaklaşık %20 sini oluşturur. Bunların yalnızca 6'sı yüzyılın ilk

[561] Kat. No. 158.
[562] Kat. No. 114-120, 125, 127, 158-170, 174-175, 177-179, 277-282, 296-305, 328, 334-335, 338-339, 342, 349, 351, 354, 357-359, 372.
[563] Kat. No. 300.

yarısındandır[564]. XIX. yüzyıla tarihlenen 83 mezar taşı (56 erkek, 27 kadın)[565] bulunmaktadır. Kitabeli taşların %30'una tekabül bu taşlar, yüzyıl içerisinde dengeli bir dağılım gösterir. Düzce mezar taşları arasında çoğunluğu oluşturan örnekler, XX. yüzyıla aittir (%34). 94 mezar taşından 45'i erkek[566], 43'ü kadın[567] olup altı mezar taşının kimliği belirlenememektedir[568]. Bu taşların 16'sı 1923 yılından sonra, Osmanlı mezar taşları geleneğinde düzenlenmiş, Osmanlıca kitabeli örneklerdir[569]. Bu açıdan Akçakoca Kapkirli Mezarlığı'ndaki Genç Muhammed Oğlu M. Rûhi Genç'in 27 Aralık 1948 tarihli şahidesi[570], çalışma dâhilinde incelenen en geç tarihli mezar taşı olmuştur. Tarihi tespit edilemeyen mezar taşları ise 43 adettir. Kitabeli taşların yaklaşık %15'i gibi yüksek bir orana işaret eden bu taşlardan bir tanesinde, Musa Kethüda Oğlu Bekir'in mezar taşında, vefat tarihi bilinçli olarak belirtilmemiştir[571]. Tarih ibaresi toprak altında kalmış birkaç örnek dışında maalesef diğerlerinin tamamı, tahribat nedeniyle tarihlendirilememektedir.

Düzce mezar taşlarını; mezar ve mezar taşı tipolojisi, başlık ve tepelikler, malzeme ve teknik, süsleme ve kitabe özellikleri başlıkları altında, şu şekilde değerlendirmek mümkündür.

4.8.1. Mezar Tipleri: Kataloğu oluşturan mezar taşlarından 55'i, zamanla kırılarak veya dikildiği zeminden ayrılarak yere devrilmiş olduğundan mezar tipi tespit edilememektedir. Ayrıca 15 mezar sonradan, kireç harcı, çimento veya mermer kaplama olarak yenilenmiş olduğundan tipolojiye dahil edilmemiştir[572]. Değerlendirmeye alınan 219 örnekte; toprak (yığma) mezarlar, çerçeveli mezarlar, pehleli (kapaklı) ve açık sandık tipi olmak üzere, dört farklı mezar yapısıyla karşılaşılmaktadır.

Baş ve ayak şahidelerinin pehle, lahit vb. herhangi bir mezar yapısı olmadan doğrudan toprak üstüne dikildiği *toprak (yığma) mezarlar*, diğerlerinden daha az maliyetli oluşu nedeniyle Anadolu'nun genelinde en yaygın mezar tipi olmuştur[573].

---

[564] Kat. No. 158-163.
[565] Kat. No. 87-92, 106-107, 109, 111, 121-123, 125, 135-140, 180-186, 188-189, 194-209, 213-215, 219-223, 226-234, 262-263, 285-287, 297, 309, 311, 314, 320, 322-323, 340-341, 350, 352-353, 360-361, 364-365, 375.
[566] Kat. No. 93-94, 96-101, 110, 124, 126, 131-132, 144, 146, 154, 157, 241, 243, 249-250, 255, 264-267, 271, 273-275, 292, 306, 308, 312-313, 318, 321, 325-326, 332, 347, 355-356, 362, 366.
[567] Kat. No. 95, 103-104, 108, 112-113, 133, 140-143, 147-149, 152-153, 155-156, 242, 244-246, 248, 251-254, 256, 268-270, 272, 288-291, 293-295, 329-331, 333.
[568] Kat. No. 343-344, 348, 369-371.
[569] Kat. No. 104, 108, 154, 155, 156, 157, 256, 295, 318, 326, 347, 348, 356, 362.
[570] Kat. No. 157.
[571] Kat. No. 145.
[572] Kat. No. 110-113, 140, 180, 243, 266-267, 286, 314, 342, 355, 356, 360.
[573] Uşak mezarlıklarındaki 492 mezardan 396'sında, Giresun'da 299 mezardan 239'unda, Samsun'da 113 mezardan 63'ünde, İnegöl'deki 108 mezardan 61'i toprak mezardır. Bkz. Sedat Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezâr Taşları*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2016, s. 234; Halit Çal-Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, 2011, s. 14; Eyüp Nefes, *Samsun Yöresinde Bulunan Mezar Taşları*, Ondokuz Mayıs Üniversiresi Sosyal

Düzce'deki Osmanlı mezarlarının 182'si toprak mezar olup bunların 97'sinde baş ve ayak şahidesi, 79'unda da baş şahidesi bulunmaktadır. Ayrıca 6 mezarın ise yalnızca ayak taşı günümüze gelebilmiştir. Toprak mezarlarda şahidelerin ağırlığı nedeniyle zamanla devrilip tahrip olması diğer mezarlara göre daha kolay olduğundan[574], yukarıdan bahsi geçen, Düzce'de âtıl halde tespit edilmiş 55 mezar taşının büyük ölçüde toprak mezarlardan kalma olduğunu söylemek mümkündür.

Çerçeveli mezarlar; toprağın üzerine yüksekliği fazla olmayan taş blokların, mezarın etrafını çevreleyecek şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulan yalın mezarlardır. Baş ve ayak şahidesi, çerçevenin kısa kenarlarının ortasına açılan oyuklara ve genellikle de kurşun kenet yardımıyla raptedilir[575]. XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllarda yaygın bir biçimde kullanılan bu mezarların, yerini giderek pehleli tipe bıraktığı bilinmektedir[576]. Düzce'de bu tipin örneğini oluşturan 10 mezardan[577] en erkeni, Sarı Bayramzâde Şeyh Muhammed Efendi'nin, Merkez'de Ozanlar Köyü Mezarlığı'nda bulunan H. 1190 (M. 1776-77) tarihli mezarıdır[578]. Merkez Azmimilli Mezarlığı'ndaki Hacı Mustafa Usta Kızı Azize Hanım'ın 10 Cemaziye'l-evvel 1349 (M. 3 Ekim 1930) tarihli kabri ise bu tipin en geç tarihli örneğini sunmaktadır. Ayrıca Düzce'de, esasında çerçeveli mezar tipi içerisinde değerlendirilebilecek 22 mezarda, çerçevenin yekpare bloklar yerine küçük boyutlu taşlarla örülerek oluşturulduğu görülmektedir[579]. Bunlardan mezarın etrafının bir veya iki sıra doğal taşlarla çevrildiği üç örnek (Kat. No. 93, 122, 295) dışındakilerin tamamı, harç dolgulu veya kuru duvar tekniğinde, üst üste iki ile yedi sıra arasında değişen ve genellikle ince yonu taşlarla örülerek oluşturulmuştur. Mezarların hepsi, 1889 ile 1922 arasında, yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimi içerisinde yapılmıştır. Akçakoca Osmaniye Mezarlığı'ndaki 15 adet mezardan dokuzunun bu tipte oluşu da belirli bir geleneğin varlığına işaret etmesi bakımından dikkati çekmektedir.

Pehleli (kapaklı) mezarlarda; mezar taşları, genellikle tek veya birkaç kademeli ince bir kaidenin üzerinde mezarın üzerinin tamamen kapatan, yaklaşık 10-15 cm. kalınlığındaki mermer levhanın (kapak/pehle) iki ucuna dikilmektedir. Düzce'de yalnızca

Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2002, s. 178; Mustafa Çetinarslan, *Taşların Dili İnegöl Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, 2. Baskı, İnegöl Belediyesi Yayınları, Bursa 2021, s. 10.

[574] Aksel Tibet-Ekrem Işın-Dilek Yelkenci, "Stelae Turcicae VIII Yenikapı Mevlevîhânesi Haziresi", *İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 246-247. (ss. 223-281).

[575] Halit Çal-Özlem Ataoğuz Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Kastamonu Belediyesi Yayınları, Ankara 2008, s. 4.

[576] Tibet-Işın-Yelkenci, "Yenikapı Mevlevîhânesi Haziresi", s. 246.

[577] Kat. No. 92, 95, 104, 109, 120, 123, 124, 354, 362, 365.

[578] Kat. No. 120.

[579] Kat. No. 93, 122, 126, 148, 262, 265, 268-272, 274-276, 294-295, 306-308, 320-321, 345-346.

Merkez Azmimilli Mezarlığı'ndaki bir örnekte, bu mezarlar için tipik olan, profilli silmelerle kademeli olarak yükselen kaidesi görülebilmekte ise de kapak kısmı mevcut değildir. Söz konusu mezar, Hacı Edib Mehmed Efendi'ye ait olup H. 25 Recep 1282 (M. 14 Aralık 1865) tarihlidir[580].

Açık sandık tipi mezarlar; taş ve mermerden levha şeklinde dört parçanın birleştirilmesi ile oluşturulan üzeri açık mezarlar olup lahit, sembolik lahit gibi isimlerle de anılmaktadır[581]. Bu tip mezarlar, özellikle 18. yüzyıldan itibaren ilgi duyulan batı etkili yoğun bezemeli kabirler için ideal yüzeylere sahiptir. Düzce'de yörenin önde gelen erkek şahıslarına ait olduğu anlaşılan, 1821, 1883 ve 1910 tarihli 3 örneği tespit edilmiştir[582]. Özellikle dergâh-ı âli kapıcıbaşlarından, Konuralp Ayânı Topçuzâde Muhammed Ağa'nın kabri; ince işçiliği ve iri plastik etkili bezemeleriyle Düzce çevresindeki en ilgi çekici örneklerin başında gelmektedir[583].

4.8.2. Mezar Taşı Tipleri: Mezarın iki ucuna, baş ve ayak taşlarının bağımsız olarak yapılmasıyla oluşmuş şahideli mezarlar, Selçuklu döneminde uygulanmaya başlanmış, Beylikler ve Osmanlı döneminde de yaygın olarak kullanılmıştır[584]. *Dikdörtgen formlu şahideler*, her dönemde Türk mezar taşlarının ana form tipi olmuştur. Düzce'de de 11 baş şahidesinin dışındakilerin tamamında olmak üzere, düşey dikdörtgen levha biçimindeki örneklerin belirgin bir hâkimiyeti bulunmaktadır. Kendi içerisinde çeşitlilik sunan bu tipteki şahidelerin üzerlerinde yer alan başlık ve tepelikler, görünümü belirleyen başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Üzeri üçgen, yarım daire vb. şekillerde sonlanan tepelikli şahideler, genellikle bir bütün halinde yukarıdan aşağıya doğru daralan form özelliği göstermektedir. Başlıklı olanların ise düz veya yukarıdan aşağıya doğru belli belirsiz bir daralma gösteren dikdörtgen kısmı (gövde), genellikle başlıkla toprağa saplanan ayak/kök arasında ayrı bir bölüm oluşturur. Bu taşlarda, ayak kısmı genellikle gövdenin arka yüzeyi boyunca çıkıntı yaparak sırt oluşturduğundan, bunların birbirine bağlanışına göre çok çeşitli kesit görünüşleri ortaya çıkmaktadır (Foto. 779 - Kat. No. 114). Ayrıca Düzce'deki bazı geç dönem mezar taşlarında, etek kısmı dairesel forma

[580] Kat. No. 89.
[581] Geçmişi Göktürklere kadar uzanan bu mezar tipi Osmanlılarda 16. Yüzyılda ortaya çıkmış, 18-20. Yüzyıllar arasında yaygın tiplerden biri olmuştur. Bkz. Halit Çal, "Türklerde Mezar-Mezar Taşları", *Aile Yazıları/8*, (Ed) Saim Sakaoğlu vd. TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, Ankara 2015, s. 305.
[582] Kat. No. 97, 106, 361.
[583] Kat. No. 106.
[584] Naci Bakırcı, *Mevlevi Mezar Taşları,* Rumi Yayınları, İstanbul 2005, s. 96.

dönüşen[585] veya iki yanı dalgalı bir hat oluşturan[586], dikdörtgen formlu örnekler de görülebilmektedir.

Düzce mezar taşlarından 2'si, *kare kesitli prizmal forma* sahiptir. H. 1145 (M. 1732-33) tarihli olan Çelebizâde Oğlu Hüseyin Ağa'nın baş şahidesi, Akçakoca'da, Orhangazi Okulu Mezarlığı'nda yer almaktadır[587]. Bu tipin her kenarı eşit genişlikte olan genel uygulamalarından farklı olarak Hüseyin Ağa'nın mezar taşı, yukarıdan aşağıya doğru daralmaktadır. Başlıklı taşlardan olmakla birlikte kalınca boyun kısmının üzerinde olması gereken başlığı günümüze gelememiştir. Aynı ilçenin Çayağazı Köyü Mezarlığı'nda bulunan diğer mezar taşı, H. 1155 (M. 1742-43) tarihlidir[588]. Şahidenin alt kısmı sağlam kalabildiğinden metfunun kimliği belirlenememektedir. Kare kesitli mezar taşları, Balkanlar'da 19. yüzyıl sonlarına kadar yaygın olarak kullanılmış olup[589] Anadolu'daki örneklerinin 17. yüzyıldan sonra giderek azaldığı müşahede edilmektedir[590]. Kastamonu genelinde bulunan 1960 mezar taşı içerisinde 26 tanesi[591], Balıkesir'de 1085 mezar taşından 2'si[592], Bolu, Göynük'te 178 baş ve ayak taşından 2'si[593] ve Giresun mezar taşlarından 7'si[594] bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

Düzce mezar taşları arasında yalnızca 1 örneği bulunan *silindirik (üstüvânî) mezar taşları*, 18. ve 19 yüzyıllarda yaygınlaşmıştır[595]. Düzce Merkez Azmimilli Mezarlığı'ndaki Toyifinduk Hacı İsak Bey'in H. 1335 (M. 1916-17) tarihli baş şahidesi, aşağıya doğru hafifçe daralan sütun görünümünde olup tepe kısmı, basık kubbe biçiminde nihayetlenmektedir[596].

Geç dönemde ortaya çıkan *armudî formlu* mezar taşları, esas itibariyle dikdörtgen kesitli olup s kıvrımlı yan kenarlar, gövdenin etek kısmında birleşerek çanak formu

[585] Bakınız Kat. No. 95'in baş şahidesi ile No. 97 ve 122'nin baş ve ayak şahideleri.
[586] Kat. No. 202, 260.
[587] Kat. No. 161.
[588] Kat. No. 300.
[589] Filiz Canyurt, "Saraybosna Ferhadiye Camisi Haziresinde Bulunan Mezar Taşları", *I. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları Sempozyumu*, Azerbaycan Hazar Üniversitesi Yayını, Baku 2019, C.1, s. 47 (ss. 43-60); Filiz Canyurt, "Bosna-Hersek Goražde Şehri Sijerčić Türbeleri Haziresinde Bulunan Mezar Taşları", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER],* C.17, S. 2020/17, s. 285 (ss. 279-297); Saliha Tanık, "Mostar Kethüda Camisi Haziresi Mezar Taşları", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı*, 2017, s. 212-216 (ss 212-230).
[590]Çal-İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, s.21; Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, s.12.
[591] Halit Çal, "Kastamonu Mezarları-Mezar Taşlarının Genel Durumu", *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Eylül, 2005, s. 616.
[592] Erdal Elmas, *Balıkesir Kitâbeleri ve Mezar Taşları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2023, s. 1323.
[593] Halit Çal: "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları" *Vakıflar Dergisi*, S. XXX, 2007, s. 301, (ss 295-383).
[594] Çal-İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, s. 21.
[595] Bakırcı, *Mevlevi Mezar Taşları*, s. 98
[596] Kat. No. 100.

oluşturur. Düzce'de bu tipin içerisinde, ince işçilik ve zengin süslemeleri ile dikkat çeken üç baş şahidesi bulunmaktadır. Üçü de kadın mezar taşıp olup 20. yüzyıla tarihlenir[597]. *Dairesel formlu* olarak nitelendirilebilecek Düzce'deki dört mezar taşının, Türk mezar taşı geleneğinde pek bir yeri bulunmamaktadır. Akçakoca'da, ikisi Orhan Gazi Okulu ile Yukarı Mahalle, birer tanesi Beyhanlı ve Kepenç Köyü Mezarlıkları'nda bulunan bu taşlar, yerel bir usta tarafından büyük bir madalyon biçiminde şekillendirilmiş olup genellikle toprağa bastığı kısımlar düz tutulmuştur. Etrafı genellikle ince bir kuşakla vurgulanan madalyonların içerisine kazıma olarak işlenmiş kitabelerinde de belirli estetik kaygının gözetildiğini söylemek mümkündür[598]. Kepenç Köyü Mezarlığı'ndaki mezar taşı 1816 tarihli olup diğer üçü aynı yüzyılın son çeyreği içinde imal edilmişlerdir.

Mezar taşları içerisinde, Merkez'de Azmimilli Mezarlığı'nda yer alan Doktor Sâmi Bey'in Oğlu Ferhad'ın H. 1336 (M. 1917-18) tarihli mezar taşı, büst şeklinde ele alınmış özgün formu dolayısıyla, diğerlerinden ayrı *münferit tip* oluşturmaktadır. Mermer malzemeden imal edilmiş şahide; iki yanına kulak çıkıntıları işlenmiş baş yapısı, baş-gövde bağlantısını oluşturan kavisli omuz kısmı ve bel hizasında daralan kitabeli alt bölümü ile Türk balbal geleneğini anımsatan, oldukça ilgi çekici bir örnektir. Başın ön yüzünde oldukça büyük boyutlu olarak; üstte ay-yıldız, altta dört yöne işaret eden semboller, bunun da iki tarafında da sepet kulpu benzeri damgalar yer almaktadır[599]. Düzce'de bu çalışma dâhilinde incelenen 434 mezar taşından, belirli bir form oluşturmayan, doğal taştan kabaca şekillendirilmiş veya olduğu gibi dikilmiş dört baş şahidesi[600] ve beş ayak taşı[601], mezar taşı tipolojisi içerisinde değerlendirilmemiştir.

4.8.3. Başlık ve Tepelikler: *Başlıklar;* devleti oluşturan sınıfların hayattayken giydiği, öldüklerinde de şahidelerine yerleştirilen kültürel simgelerdir[602]. Kimi zaman başlı başına ölenin cinsiyeti, sosyal statüsü veya mesleğine işaret eden birer belge olmasının yanında, çeşitli tipleriyle de Osmanlı mezar taşlarının estetik değerini arttıran, en önemli unsurların başında gelmektedir. Düzce mezar taşlarında, bütünlüğü korunmuş, sarık, kavuk ve fes tipi 118 başlık tespit edilmiştir. Sarık ve kavuklar; 16 dolama sarık, 10 sarıklı fes, 19 örfî kavuk, beş katibî kavuk, 29 dardağan kavuk, beş serdengeçti kavuğu

[597] Kat. No. 103, 245, 256.
[598] Kat. No. 230, 285, 297, 322.
[599] Kat. No. 101.
[600] Kat. No. 131, 139, 348, 369.
[601] Kat. No. 198, 199, 202, 222, 388.
[602] İstanbul'un 100 Mezar Taşı, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2012, s. 11.

ve altı tarikat başlığı şeklinde[603] sınıflandırılmıştır (Tablo 18). Söz konusu başlıklar, alt tipleriyle beraber erkek mezar taşlarında zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Bunlar arasında yeniçeri başlıklarının -dardağan-serdengeçti- bir hayli fazla olması, dikkati çeken bir husus olarak öne çıkmaktadır. 1826 yılından sonra yürürlüğe konan feslerin ise bir zuhaf, bir Mahmudî, üç Azizî ve 23 adedi Hamidî kalıplı olmak üzere 28 örneği bulunmaktadır (Tablo 19). Kadın mezar taşlarında başlık yerine daha çok bezemeli tepeliklerin tercih edildiği dikkat çekmektedir. Başlık olarak XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyıl ortalarına kadar yaygın olarak kullanılan hotoz, Düzce'de altı mezar taşında görülür. Bunların beşi, ince bir boyun bölümünün devamında genişleyerek, tepesi üç-beş cm kalınlığında düz bir tabla ile sonlanan tiptedir. Diğerinin tepe kısmı, kademeli olarak yükselir. En erken tarihli örnek olan Muhammed Ağa'nın Kızı Emine Hatun'un (H. 1208 / M. 1793-94) başlığı, boyun kısmından sarkan kolyesi ve başlığın ön yüzündeki çiçekli bezemeleri ile sade görünüşlü diğer örneklerden ayrılmaktadır (Tablo 20).

Tepelikler; gövdenin üst kenarını çeşitli şekillerde taçlandıran unsurlardır. Başlıklı taşlarda gövde ile başlık arasında bulunan boyun kısmı, bunlarda yoktur. Kendi içerisinde; üçgen, bitkisel, sivri kemerli, yarım daire, kaş kemer vb. formlarda alt gruplara ayrılan tepelikler, daha çok kadın baş şahideleri ile kadın-erkek mezarlarında ayak taşı olarak kullanılmıştır. Sivri kemerli tepelikler, Düzce'de en yaygın olanıdır. Beşi erkek olmak üzere 18 baş[604] ve 67 ayak şahidesinde görülmektedir. Üzeri üçgen biçiminde sonlanan 43 mezar taşından, 12'si baş (1 erkek[605], 13 kadın[606]), 32 tanesi ayak şahidesidir. Tepelikli baş şahidelerinden, sivri kemerli olanların çoğu XX. yüzyıldan kalma iken üçgen tepelikli olanların 18. ve 19. yüzyıllarda daha yaygın olduğu gözlenmektedir. Üzeri yarım daire kemer biçiminde olan şahideler, daha çok baş taşlarında tercih edilmiştir. 30 baş (13 erkek[607], 16 kadın[608], 1 anonim[609]) ve 22 ayak taşında görülen toplam 43 örneği, yüzyıllara göre daha dengeli bir dağılım gösterir. Üç erkek baş şahidesinin tepeliği basık

[603] Mezar taşı başlıkları için bkz.: H. Necdet İşli, *Osmanlı* Serpuşları, Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul 2009; Süleyman Berk, *Zamanı Aşan Taşlar Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları*, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları No. 7, İstanbul 2006, s. 24-34; İshak Güven Güvelioğlu, *Osmanlı Mezar Taşları: Zeynep Sultan Haziresi*, Türkiye Anıtlar Derneği Yayınları, İstanbul 2008, s. 24-32.
[604] Sivri kemer tepelikli erkek baş şahideleri: Kat. No. 228, 229, 250, 325, 368; kadın baş şahideleri Kat. No. 90, 141, 142, 153, 156, 160, 193, 252, 254, 270, 276, 284, 294.
[605] Kat. No. 105.
[606] Kat. No. 107, 123, 185, 191, 226, 279, 303, 330, 338, 348, 371.
[607] Kat. No. 98, 132, 204, 273, 286, 312-313, 317-318, 326-327, 347, 366.
[608] Kat. No. 108, 125, 140, 149-150, 169, 192, 248, 251, 253, 288, 295, 319, 322, 342, 373.
[609] Kat. No. 367.

kemer biçiminde olup[610], yedi mezar taşının ise üzeri, dilimli kemer formunda nihayetlenmektedir (İki erkek ve üç kadın baş şahidesi, iki ayak şahidesi)[611].

Düzce'de bezemeli tepeliğe sahip 48 mezar taşı bulunmaktadır (Tablo 21). Bunların dördü "güneş tepelikli" olarak adlandırılan; merkezdeki küçük çiçekten çıkan ışın kolları biçimli dairesel tepeliklerdir[612]. İkisi kadın mezarının baş ve ayak şahidelerinde[613], diğer ikisi erkek ayak şahidelerinde tercih edilmiş[614] olup 1883, 1890 ve 1891 yıllarına tarihlenirler. Geriye kalan bezemeli tepelikler, katalogda "bitkisel tepelik" başlığı altında tanımlanmıştır. Bunlar içerisinde -büyük çoğunluğu gül motifli olmak üzere- çiçek buketi şeklinde olanlar, kadın baş şahidelerinde en sık rastlanan tepelik türüdür. Tespit edilen 33 örneğin[615] 13 tanesinde ciddi kayıp ve tahribatlar gözlense de gövdenin üst kesiminde çatallanan sap kısımlarından, bu tipteki tepelikler kolayca ayırt edilebilmektedir[616]. Kadın baş şahideleri dışında ayrıca dört ayak şahidesinde, çiçek buketi şeklindeki bitkisel tepelikler kullanılmıştır[617]. Geriye kalan dördü yine buket şeklinde olmakla birlikte sıralı iri akant yapraklarından müteşekkil, Barok karakterli örneklerdir[618]. Bitkisel tepeliklerin üç tanesi ise en üstte yelpaze biçiminde açılmış akantların iki ucundan kıvrılarak yan sınırları belirleyen kıvrımlı saplarla oluşturulmuş örneklerdir[619].

4.8.4. Malzeme ve Teknik: Bu çalışma dâhilinde incelenen 434 mezar taşının 350'si mermer, 84'i taş malzemeden imal edilmiştir. Taş malzemeden imal edilmiş olanlar (51 baş, 33 ayak), genellikle koyu renkli dere taşından, bazen kabaca bazen muntazam geometrik form oluşturacak şekilde biçimlendirilmiş, yerel nitelikleri daha ağır basan örneklerdir. Ayak şahidelerinden 41'i mermer, 20'si taş olmak üzere 61 tanesinin yüzeyi, ayrıca işlenmeden düz olarak bırakılmıştır. Kitabeli veya bezemeli 361 mezar taşından ise 321'i, kabartma tekniğinde yapılmıştır. Bunların 24'ünün (13 baş[620], 11 ayak[621]) oldukça yüzeysel işlendiği görülmektedir. Diğerleri yüksek kabartmadır.

[610] Kat. No. 154, 293, 308.
[611] Kat. No. 96, 101, 157, 287, 290, 329, 356.
[612] Çal, Halit. "Türkiye Mezar Taşı Tipleri 1: Güneş Tepelikliler". Belleten, C.85, S. 303/2021, s. 645-689.
[613] Kat. No. 262.
[614] Kat. No. 122, 361.
[615] Kat. No. 95, 103, 112-113, 129, 143, 147-148, 151-152, 155, 220, 223-225, 232-233, 235-237, 239-240, 242, 244, 246-247, 268-269, 272, 291, 309, 311, 331.
[616] Tamamı Akçakoca Orhan Gazi Mezarlığı'nda bulunan bu örnekler için bkz. Kat. No. 224-225, 232-233, 235-237, 239-240, 242, 244, 246-247.
[617] Kat. No. 97, 130, 269, 365.
[618] Kat. No. 104, 201, 216, 260.
[619] Kat. No. 118, 194, 196.
[620] Kat. No. 132, 154, 160, 253, 273, 276, 293-294, 307, 312-313, 318, 342.
[621] Kat. No. 102, 154, 213, 257-258, 263, 276, 293-294, 317, 318.

Bunlarda bezemeli olanların genellikle motif yüzeylerinde, ilave olarak eğri kesim tekniğinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Kitabeleri kabartma tekniğinde işlenmiş altı mezar taşında ise kazıma olarak eklenmiş basit motiflere yer verilmiştir[622]. Tamamen kazıma olarak işlenmiş 40 mezar taşı olup bunların 28'i baş[623], 12'si ayak şahidesidir[624]. Mezar taşları işçilikleri açısından değerlendirildiğinde, estetik düzeyi orta ve orta-üst seviye olan örneklerin çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Tamamen başkent üslubunu yansıtan ince işçilikli örneklere; Merkez'de Azmimilli, Akçakoca'da Orhan Gazi Okulu, Osmaniye ve Yukarı Mahalle gibi büyük kabristanların yanı sıra Merkez İlçe'de Topçular, Ağaköy ve Güven köyleri; Akçakoca İlçesi'nde Çayağazı, Göktepe, Hemşin ve Uğurlu köyleri; Çilimli İlçesi'nde Hasan Dede Türbesi ile Gölyaka'da Süleyman Bey Köyü ve Gümüşova'da Hacılar Kışla mezarlıklarında rastlanmaktadır.

4.8.5. Süsleme Özellikleri: Düzce mezar taşları genel olarak sade görünüşlüdür. 76 baş ve 81 ayak şahidesinde olmak üzere, mezar taşlarının yaklaşık 3/1'inde süslemeye yer verilmiştir. Süslemelerin neredeyse tamamı bitkisel karakterli olup tamamlayıcı öğeler olarak yer yer nesnel ve geometrik bezeme unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Bitkisel süslemelerde gül, lale, stilize çiçekler, çiçekli ve çiçeksiz yapraklı dallar, ayrıca XVII. yüzyıldan sonra mezar taşlarında sıkça görülen servi, hurma ağacı, salkımlı asma dalı ile Batı etkili akantlar, girlandlar ve kâse içinde meyve tasvirlerine sıklıkla yer verilmiştir. Baş şahidelerinde süslemeler; tepeliklerde, gövdenin üst köşeleri ve serlevha çevresi ile kitabeyi çevreleyen kuşak yüzeylerinde yoğunlaşmaktadır. Ayak taşlarında ise yalnızca üçgen tepeliğinin bezendiği bir örnek dışında[625], gövde yüzeyi boyunca uzanan tasarımlar görülür. Girift olmayan bu tasarımların nerdeyse tamamının, genellikle vazodan çıkar vaziyette çiçeksiz yapraklı dallar[626] ile üç-dört yapraklı çiçekli dallardan[627] müteşekkil olduğu dikkati çekmektedir. Genellikle S kıvrımı yaparak gelişen tekli, bazen de birbiri içerisinden geçerek kıvrılan karşılıklı birer dalın üzerine işlenen seyrek çiçek ve sivri uçlu yapraklar, çoğu örnekte karakteristiktir.

Hz. Muhammed'in remzî olması dolayısıyla ilahî güzelliğin sembolü olarak kabul edilen gül motifi, Türk süsleme sanatlarında ve özellikle mezar taşlarında sıklıkla

[622] Kat. No. 204, 251, 253, 293, 312, 342.
[623] Kat. No. 105, 131, 133, 139, 149, 228-230, 285-286, 289, 297, 308, 322, 329-330, 332-333, 343-345, 347-348, 366-367, 369, 371, 373.
[624] Kat. No. 105, 149, 201, 257, 287-288, 290, 293, 355, 360, 362-363.
[625] Kat. No. 282.
[626] Kat. No. 104, 147, 149, 154, 273, 275-276, 287-288, 290, 293-295, 326, 355.
[627] Kat. No. 88, 143-144, 152, 155, 197, 205, 208, 210-212, 226, 235, 246, 369, 271, 291-292, 309-311, 317-318, 331, 362.

kullanılmıştır[628]. Çok görünüşlü yapısı ve ömrünün kısa olması sebebiyle hayatın geçiciliğini ifade ettiği dile getirilen[629] gül motifi, Düzce mezar taşlarında da en çok kullanılan bezeme unsurlarının başında gelmektedir. Tek başına veya çeşitli bezeme unsurlarıyla birlikte tasvir edilen gülün, baş şahidelerindeki kullanım alanı çeşitlilik arz etmektedir. Çiçek buketi şeklinde düzenlenen bitkisel tepelikler, bir iki örnek dışında, genellikle tamamen güllerle oluşturulmuş, bazen de etrafına serpiştirilmiş küçük çiçeklerle merkezdeki iri güller vurgulanmıştır (Tablo 21). Söz konusu tepeliklerde olduğu gibi üstten görünüşü verilmiş iri güllerin vazo içerisinde[630] veya yapraklarla birlikte alınlık merkezinde[631], bazen de gövdenin üst kesiminde girlandlara bağlı şekilde kullanıldığı[632] çeşitli örneklere de rastlanmaktadır. Müstakil gül dalı şeklinde tasvir edildiğinde ise lahit ve şahide köşeliklerinde[633] ve bezemeli hotoz başlıkların ön yüzlerinde görülmesinden[634] başka esas olarak ayak şahidelerindeki çiçekli dal tasvirlerinde, ana süsleme öğesi olarak çokça tercih edilmiştir[635].

Lale motifi, Düzce mezar taşları içerisinde yaygın olmakla birlikte daha çok kompozisyon içerisinde yardımcı unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı sanatında en erken kullanılan çiçek motiflerinden birisi lalenin[636] yazılışındaki harfler ile Allah sözcüğünün yazılışındaki harflerin aynı olması sebebiyle laleye ayrı bir önem verilmiş, vahdet-i vücud'u sembolize ettiği kabul edilmiştir[637]. Ayak şahidelerine işlenen çiçekli dalların, stilize edilmiş lale şeklinde bir kâse veya kökten çıkar vaziyette tasvir edilmesi, oldukça yaygın bir uygulamadır[638]. Servi ve hurma tasvirlerinde, ağaç gövdesinin formuna göre yukarıya doğru gittikçe küçülen sıralı lalelerle detaylandırılması[639] ile tepelikler veya serlevha çevresinde, başlıkları lale biçimli sütunlar üzerinde yükselen akantlı bitkisel süslemelere[640] de sıkça rastlanmaktadır. Yerel bir usta tarafından işlendiği anlaşılan iki ayak taşının bezemesinde ise laleler bu kez ana motif olarak, vazodan çıkan

[628] Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları,1986, s.348.
[629] Beşir Ayvazoğlu, *Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme Güller Kitabı*, İstanbul 1992, s. 95-99.
[630] Kat. No. 196.
[631] Kat. No. 284.
[632] Kat. No. 95, 97, 122.
[633] Kat. No. 106, 118, 185, 303.
[634] Kat. No. 177-179.
[635] Kat. No. 97, 124, 143, 149, 173, 214, 223, 242, 268, 321, 323-324, 365.
[636] Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler*, s.107.
[637] Ali Rıza Özcan, "Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler", *Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Hazîresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları*, Damla Yayınevi, İstanbul 2005, s. 33.
[638] Kat No. 130, 144, 173, 210, 223, 233, 266, 268, 291-292, 321, 331.
[639] Kat No. 185, 201, 213, 216, 257-258, 353.
[640] Kat No. 107, 179, 194, 196.

kalınca bir gövdeye bağlı şekilde tasvir edilmiştir[641]. Bu motifin zarif uygulamalarından biri, Kat. No. 202'de gövdenin en üstünde, sapları ortada fiyonk oluşturacak şekilde köşeliklere işlenmiştir. Aynı üslubu yansıtan bir başka örneği; 6 Ocak 1821 tarihli Topcuzâde Muhammed Ağa'nın lahdinde, sütuncelerle bölünmüş yan kenarların uç taraflarındaki köşeliklerde ve lahdi tepe seviyesinde çevreleyen kuşak yüzeyindeki kıvrımlı sap üzerinde ters-düz tekrar eden düzende görülmektedir. Aşûba Hacı Süleyman Bey'in 23 Nisan 1883 tarihli baş şahidesindeki kitabeyi çevreleyen kuşakta; etek kısmındaki yapraklı bir kökten çıkan S kıvrımlı birer sap üzerinde; stilize lale, hatayi üslubunda bir çiçek ve dilimli yaprağın sıralandığı oldukça estetik bir süslemeye yer verildiği görülmektedir.

Bitkisel süslemeler içerisinde, karanfil, sümbül vb. natüralist üslupta çiçek motifleri nadiren görülmektedir[642]. Bunların yerine özellikle baş şahidelerinin tepelik ve serlevha çevresine, bazen tek bazen de simetrik olarak işlenmiş, basit görünüşlü stilize çiçek motifleri sıkça kullanılmıştır. Bunların neredeyse tamamı yerel nitelikli örnekler olup bir kısmı kazıma olarak yapılmıştır[643].

Düzce'de dokuz mezar taşında görülen servi ağacı[644], başta ölüm ve faniliğin sembolü olarak Osmanlı mezar taşlarında en çok rastlanan motiflerdendir. Uzun ve dik şekli doğruluğu, dürüstlüğü, devamlı yeşil rengi dayanıklılığı ve uzun ömrü, düzgün biçimi güzelliği simgeleyen servi, tasavvufta Allah'ın ilk harfi "elif"le özdeşleştirilir[645]. Düzce mezar taşlarında görülen servi örneklerinden biri, Hacı Mustafa Oğlu Gümüşoğlu Ahmed Ağa'nın baş şahidesinde olup (H. 1335 / M. 1916-17), kitabenin hemen altına müstakil olarak yer alır[646]. Diğerleri geleneğe uygun olarak ayak şahidelerinde resmedilmiştir. Kendisini saran asma dalıyla birlikte tasvir edilen bir örnek[647] dışındakiler, tek motif olarak işlenmiş olup tamamında servilerin uç kısmı, sağa veya sola doğru eğiktir. Bu şekilde mezar taşlarına işlenen eğik başlı servilerin, yitirilenin ardından boynu bükük kalmayı, sabretmeyi ve yaratan karşısında boynu bükük olmayı ifade ettiği dile getirilmektedir[648]. Bazen yapraklı bir kökten çıkar vaziyette ya da bir tepe üzerinde

[641] Kat No. 315-316.
[642] Kat No. 196.
[643] Kat No. 149-150, 204, 251, 286-288, 290, 293.
[644] Kat. No. 102, 185, 201, 213, 257-258, 312, 360, 363.
[645] Ayla Ersoy, "Eyüp'deki Mezartaşlarında Servi Ağacı Kültü", *V. Eyüpsultan Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 2002, s. 94 (ss. 90-95); Özcan, "Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler", s. 34; R. Bahar Akpınar, "Sûfi Kültüründe Sembollerin Yeri ve Önemi Hakkında Bir Deneme", *Türkbilig*, S.7, 2004, s. 4 (ss. 3-19).
[646] Kat. No. 312.
[647] Kat. No. 185.
[648] Yusuf Çetin-Bahar Yayık, "Tasavvuf Düşüncesinde Servi Ağacı ve Türk-İslam Sanatındaki Yansımaları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 100, 2021, s. 497, 507 (ss. 485-514).

yükselen servilerin gövde yüzeyleri genellikle sıralı lale motifleriyle dilimlenmiş veya kenarları sivri uçlu küçük yapraklarla hareketlendirilmiştir.

Hurma ağacı tasvirinde, üç ayak taşında rastlanmaktadır. Dikine uzayan gövde üzerinden çıkan, aşağı ve yukarı yönlü kısa dalların uçlarındaki hurmalar, genellikle sayıca az ve iri tanelidir[649]. Asma ve üzüm, en çok tercih edilen tasvirler arasında olup tipik olarak ayak şahidelerinde, S kıvrımlı bir dal üzerinde resmedilmiştir[650]. Servi ile birlikte kompozisyon oluşturduğu bir örnek[651] haricinde, şahide yüzeyinde salkımlı asma dalı dışında başka bir öğeye yer verilmediği görülmektedir. Bir ayak taşında asma dalı, üzüm salkımı olmadan işlenmiştir[652]. Ayrıca üzüm salkımlarının kâse içerisinde gösterildiği bir örnek bulunmaktadır[653]. Üzüm ve hurma, Kuran'da ayrı ayrı olduğu gibi birlikte de sıkça zikredilen meyvelerden olup[654] Osmanlı mezar taşlarında son dönemlerde sıkça tasvir edilen unsurlar arasında yer almıştır. Söz konusu iki meyve gibi cennet meyvelerinden olan narın Düzce mezar taşlarında, yine kâse içerisinde tasvir edilmiş olmak üzere, iki örneği görülmektedir[655]. Kâse içerisinde meyve tasvirli iki örnekte ise, stilize edilmiş meyvelerin cinsi tam olarak tespit edilememektedir[656].

Osmanlı sanatına Batı etkisiyle girerek 18. ve 19. yüzyıllarda mimariye bağlı süslemelerde ve mezar taşlarında yaygın olarak tercih edilen akant yaprağı[657], Düzce'de özellikle kadın mezar taşlarının tepeliklerinde karşımıza çıkmaktadır. Altı kadın baş şahidesi[658] ve bir erkek ayak taşında[659]; en üstte yelpaze biçiminde açılmış akantlar, alt kısmından yapraklar veya C kıvrımları ile yanlara sarkarak tepeliğin bitkisel düzenini oluşturur. Üçü ayak şahidesi olmak üzere dört mezar taşında ise yalnızca akantlarla oluşturulmuş buket şeklinde bir tepelikle karşılaşılmaktadır[660]. Bunların dışında çiçek buketi şeklinde düzenlenen tepeliklerde, çiçeklerin etrafında veya çatallanarak ikiye ayrılan alt kısımlarında, keza güneş tepeliklerin gövde ile birleştiği ve lahit üzerinde yükselen mezar taşlarının bağlantı yerlerinde, kıvrımlı akant yaprakların örnekleri

[649] Kat. No. 122, 216, 259.
[650] Kat. No. 92-93, 121, 130, 233, 261.
[651] Kat. No. 185.
[652] Kat. No. 327.
[653] Kat. No. 106, 194.
[654] Kur'an Bakara / 266, En'âm / 99, Ra'd / 4, Nahl / 11 ve 67, İsrâ / 91; Mü'minûn / 19, Yâsin / 34.
[655] Kat. No. 106, 194.
[656] Kat. No. 118, 185.
[657] Doğan Kuban, *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 239; Yıldız Demiriz, "Acanthus; Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi", *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 3, 1984, s.19-24.
[658] Kat No. 107, 118, 185, 194, 196, 303.
[659] Kat. No. 282.
[660] Kat. No. 104, 201, 216, 260.

görülebilmektedir. Akant yapraklarının farklı kullanımına örnek olarak, armudî ve etek kısmı dairesel forma dönüşen dikdörtgen formlu ikişer baş şahidesinde; gövdenin etek kısmının ortasında, ters konumlandırılan yapraklı bir rozetten çıkan üçlü yapraklar, bel hizasına kadar uzanarak kenarlarda, zarif bir düzenleme meydana getirirler[661]. Akantlar dışında, daha sade görünüşlü yapraklı saplar; tepelik veya gövde üst kesiminde karşılıklı olarak[662] ve tek iplik olarak tabir edilen, kıvrımlı bir sap üzerinde tekrar eden kuşak bezemeleri[663] başta olmak üzere oldukça sık rastlanılan unsurlar arasındadır.

Geometrik süsleme, birkaç örnek dışında Düzce mezar taşlarında pek tercih edilmemiştir. Muhammed Ağa'nın Kızı Emine Hatun'un H. 1208 / M. 1793-94 tarihli şahidesinde, gövdenin kitabe ile başlık arasında kalan üst tarafı, dikey ve yatay şeritlerle bölünerek kasetlenmiş ve her bir çerçevenin köşeleri, küçük yarım daireler ile dolgulanmıştır[664]. Doktor Sâmi Bey Oğlu Ferhad'ın (H. 1336 / M. 1917-18) baş ve ayak şahidesinde, meander arasında karşılıklı bulunan baklava dilimi ve üçgenler ile yine üçgenlerle oluşturulmuş dört yön motifine yer verildiği görülmektedir[665]. Söz konusu baş ve ayak şahidesinin en üstünde bulunan beş köşeli yıldızlar, burada olduğu gibi genellikle ay-yıldız şeklinde simgeleştirilmiştir[666]. Müstakil olarak beş köşeli yıldız motifi, Marı Osmanoğullarından Mustafa Oğlu Eşref'in baş şahidesinde (H. 1323 / M. 1905-06), tepeliğe işlenen serlevhanın üzerinde değerlendirilmiştir[667].

Nesneli süsleme unsurları içerisinde 31 örneği bulunan kâse ve vazo tasvirleri, en yaygın kullanılan bezeme unsurları arasında yer alır. Baş şahidelerinin tepeliklerinde, lahit yüzeylerinde ve ayak şahidelerinde, meyve veya yapraklı çiçekli dallara altlık oluşturan bu unsurlar, istisna oluşturan biri[668] haricinde kulpsuzdur. Şişkin karınlı vazo tipinde iki örnek[669] dışında da stilize lale veya yayvan kâse görünümünde betimlenmiş olup gövde yüzeyi ya düz bırakılmış ya da istiridye kabuğu biçimde dilimlenmiştir[670]. Dört mezar taşında görülen silah ve kama tasviri, dikkat çekici nesnel unsurlar arasında yer almaktadır. 1883 ile 1928 yılına tarihlenen mezar taşlarından üçü baş, biri ayak şahidesi olup Gölkaya ve Gümüşova ilçelerinde, -ikisi aynı mezarlıkta olmak üzere-

[661] Kat. No. 95, 97, 245, 256.
[662] Kat No. 149, 169, 193, 289, 293, 355, 362, 365.
[663] Kat. No. 92, 129, 215, 217, 232, 236-240.
[664] Kat. No. 177.
[665] Kat. No. 101.
[666] Kat. No. 101, 230, 297.
[667] Kat. No. 325.
[668] Kat. No. 106.
[669] Kat. No. 196, 246.
[670] Kat. No. 92, 97, 104, 121, 130, 144, 155, 173, 185, 194, 210, 214-216, 223, 233, 246, 262, 266, 268, 291-292, 315-316, 321, 331, 361-362.

birbirine yakın mezarlıklarda bulunurlar. Baş şahidelerinde görülen örnekler aynı üslubu sergilemesinin yanında, kitabelerinde etnik kökenin Abaza olarak vurgulandığı göze çarpmaktadır[671]. Kılıf içerisindeki kama ile yan yana veya birbiriyle kesişecek şekilde çaprazlama yerleştirilen, altıpatlar (revolver) tipindeki silahlar, örneklerin ikisinde kitabenin altında, birinde ise kitabenin üç ve dördüncü satırının arasına yer almaktadır. Diğerlerinden farklı olarak kazıma tekniğinde, saksı içinde çiçek tasvirinin altına işlenen ayak taşında, şarjörlü (pistol) tipi silah ve kama, daha sade bir anlayışla tasvir edilmiştir[672].

Diğer nesnel unsurlar arasında sıralı dizilmiş madalyon şeklindeki gerdanlıklar, 3 kadın şahidesinde tepeliğin hemen altında, gövde yüzeyinde görülmektedir[673]. Ayrıca süslemeli hotoz başlıklı bir şahidede; ortasında iri bir gülbezek bulunan kolye/gerdanlık, boyun kısmından sarkar vaziyette işlenmiştir[674]. Çiçekli bahar dalı veya salkımlı asma tasvirinin işlendiği 8 ayak şahidesinde, motiflerin uç kısımlarından çıkan kıvrımlı kurdelelere yer verilmiştir[675]. Birer baş ve ayak şahidesinde olmak üzere 2 örnekte ise simetrik çiçekli sapların ortadan fiyonkla bağlandığı görülmektedir[676]. Şualı güneş motifi, tepeliklerde yer verildiği dört örnek dışında, Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa'nın (H. 18 Safer 1328 / M. 1 Mart 1910) lahdinin yüzeylerinde -merkezde tam, köşelerde çeyrek olmak üzere- tek başına bezemeyi oluşturmaktadır[677]. Bir baş şahidesinde görülen perde motifi[678] de dikkat çekici örnekler arasında gösterilebilir.

4.8.6. Kitabeler: Düzce'de bulunan kitabeli mezar taşlarının tamamı Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olup yalnızca bir tanesinde Farsça, ikisinde de Arapça beyit ve dua ibarelerine yer verildiği görülmektedir[679]. Kitabelerin tamamı olmak üzere; 163'ü sülüs, 112'si talik hatla ve celî nevileriyle yazılmıştır. Talik ile aynı kökten türeyen rika hattın, Düzce mezar taşlarında bir örneği[680] tespit edilmiş olmakla birlikte yerel işçilikli birkaç kitabede, her iki yazı özellikleri de izlenebilmektedir[681]. Talik hatlı kitabelerin, 19. yüzyıldan sonra yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Öyle ki 18. yüzyıla tarihlenen 56

[671] Kat. No. 355, 361, 365.
[672] Kat. No. 362.
[673] Kat. No. 225, 236, 268.
[674] Kat. No. 177.
[675] Kat. No. 93, 130, 144, 215, 233, 261, 309.
[676] Kat. No. 202, 365.
[677] Kat. No. 97.
[678] Kat. No. 225.
[679] Kat. No. 146, 320, 360.
[680] Kat. No. 102.
[681] Kat. No. 311, 321, 323, 342, 356.

şahideden, yüzyılın son on yılı içerisinde yapılmış ikisi[682] hariç tamamı, sülüs hatlıdır. Baş şahideleri dışında, Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nin kızı Ayşe Hanım'ın bezemeli ayak şahidesinin orta kısmında "Ve Hacızâde Râşid Efendinin halilesi" şeklinde, ek bir bilginin verildiği görülmektedir[683]. Kitabelerin büyük çoğunluğu çerçeveli satırlar halinde işlenmiştir. Diğer satırlardan farklı olarak tarih ve dua satırının tek bir çerçeve içerisinde verildiği örneklere de sık rastlanmaktadır. Düz satırlı kitabelerin dışında, sağdan sola doğru yükselen satır düzeninin, özellikle talik hatlı kitabelerde oldukça yaygın olduğu gözlenmektedir. Çoğu yerel nitelikli mezar taşlarından 18 tanesinin kitabesi çerçevesiz olarak[684], 10 tanesinde ise tek bir çerçeve[685] içerisinde verilmiştir.

Kitabeler içeriği bakımından incelendiğinde, başlangıç ifadesi olarak başta "Hüve'l-bâki" (97 kez) olmak üzere; "Hüve'l-hayyü'l-bâkî" (7), "Hüve'l-hallâkü'l-bâki" (7), "Âh mine'l-mevt" (50), "El-bâki" (2), "Bâki" (1), "Yâ Hû" (1), "Yâ Gaffâr" (1), "Âh ölüm âh" (1), "Zair" (1), "Âh Ey Zâir" (1) ibareleri kullanılmıştır. Kitabelerde, Anadolu'nun hemen her yerinde rastlanılan, ölenin kendi ağzından yazılmış Allah'tan mağfiret ile insanlardan dua isteği veya uyarı dile getiren kalıp ifadelere, Düzce mezar taşlarında da sıklıkla rastlanmaktadır. Bunlar arasında; "*Beni kıl mağfiret ey Rabbi yezdân, bi hakk-ı arş-ı âzâm nûr-u Kur'an, gelüb kabrim ziyâret eden ihvân, Edeler rûhuma Fâtiha ihsân*"[686], "*Ziyâretden murâd bir duadır, bugün bana ise yarın sanadır*"[687], "*Bakub geçme ricâm budur Ey Muhammed ümmeti, mevtânın diriden bir Fâtihadır minneti, Kabrimi ziyâret eden ey Resûlün ümmeti, bize bir Fâtiha ihsân eden bulur cenneti*"[688] dizeleri, en yaygınlarıdır.

Yalnızca Yaradan'dan bağışlanma isteğini bildiren ifadeler[689] arasında, en çok kabrin cennet bahçesi veya pürûnur (aydınlık) olması dileği göze çarpmaktadır[690]. Ayrıca "merhûm ve mağfûr el muhtâç İlâ rahmeti Rabbihi'l-Gafûr (veya Kadîr)", şeklindeki af ve mağfiret cümlesine de kitabelerde sıkça yer verildiği dikkati çekmektedir[691]. Hz. Peygamber'den şefaat isteği, yedi kitabede ifade edilmiştir[692]. Metfunun insanlardan dua

[682] Kat. No. 169, 342.
[683] Kat. No. 269.
[684] Kat. No. 104, 105, 125, 139, 228-229, 286, 319, 343-344, 347, 356, 366-371, 373.
[685] Kat. No. 100-101, 104, 157, 159-161, 308, 334, 335, 346.
[686] Kat. No. 88, 92-93, 104, 121, 137, 141, 144, 168, 173, 175, 208, 243, 246, 266-267, 303, 323, 330, 349, 375.
[687] Kat. No. 93, 162, 129, 273, 279, 292, 317-318, 321, 327, 340, 350, 352.
[688] Kat. No. 136, 143, 231, 363.
[689] Kat. No. 90-91, 147, 179, 182, 186, 199, 206, 235, 251, 255.
[690] Kat. No. 94, 106, 111, 113, 171, 191, 197, 214-215, 252, 262, 274, 351.
[691] Kat. No. 111, 115, 142, 170, 176, 178, 183-184, 190, 198, 200, 213, 215, 277, 285, 302, 340, 374.
[692] Kat. No. 105, 110, 149, 249, 332, 333.

isteğini dile getirdiği çeşitli dizelere[693] ilaveten uyarı mahiyetinde, her canlının akıbetini hatırlatarak bu dünyanın geçiciliğini vurgulayan: "*ziyâretden murâd bir duadır, bugün bana ise yarın sanadır*"[694], "*gel efendim nazar eyle şu mezarım taşına, akîl isen gafîl olma aklını al başına, salınıp gezerken hem bak neler geldi başıma*"[695], "*olunuz dostlarım hep Fâtiha civân, bir gün veda eder size de cihân*"[696], "*rûh-ı mevtâya dua etmeğe gel elin aç bir gün sen de olursun duaya muhtaç*"[697] ve "*kimseye bâki değildir bu dehr-i bi sübut, gel oku bir Fâtiha etme sükût*"[698] gibi beyitlerle dile getirilmiştir.

Kitabelerde "ölüm" mefhumu ile ilgili olarak genç yaşta gelen ölümün vurgulandığı ifadelerin -64 örnekte görüldüğü üzere- fazlalığı dikkat çekmektedir[699]. Ölenin kendi veya geride bıraktıklarının ağzından yazılmış duygu yüklü dizeler, muhteva bakımından da oldukça zenginlik sunmaktadır. Örnek olarak; "*Yirmi üç yaşında hem gurbetde azm eden hasta, benim işte bu kabirde yatan sekiz günlük loğusa*", "*Ey felek bağ-ı cihânı bana zindân eyledin, bağrımı hun eyledin halim perişân eyledin, ermişken çün yirmi dokuz yaşıma ben nâgihân ... iki goncam terk edib, hâk-i yeksân eyledin*", "*Açılmış gül gibi soldum cihânda, anam babam üç tıfıl terk eyledim fenâda, yirmi beş yaşımda erdi ecel, görüşdüre bizi rûz-i cezâda*", "*On dört yaşında âh benim sevgili evladım, nâzik vücudun düşdü toprağa, rûz u şeb validen ciğer dağlar, durmaz kan dökerim düşdüm merâka*", "*Nevcivânım uçdu cennet bağına, firâkı kaldı valideynin canına", "Hâsılı ömrüm cigerim pâresi, gitti elden dilde kaldı yâresi*", "*Ziyâret eyle bak bu bir nevcivân, gül-i ra'na iken teni oldu yeksân*", dizeleri bu meyanda zikredilebilir.

Kitabeler üzerinden ölüm sebeplerine bakıldığında, hastalık nedeniyle gerçekleşen ölümlerin, Düzce mezar taşlarında bir hayli fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunların yalnızca iki tanesinde "veba" ve "çiçek" şeklinde, hastalığın türü belirtilmiştir[700]. Diğerlerinde hastalık karşısında kalınan çaresizliğe dem vuran: "*Emr-i Hakla ile türlü emrâz geldi benim tenime, bulmadı sıhhât vücudum sebeb oldu mevtime*", "*Yakdı yandırdı vücudum şehrini kahr-ı elem, gül gibi soldum cihânda ne olduğum bilmedim*", "*Hey meded bulunmadı emrâzının bir çaresi, yirmi bir yaşında yaşında hitâm*

[693] Kat. No. 89, 97, 107, 136, 143, 152, 194-196, 231, 363.
[694] Kat. No. 93, 162, 129, 273, 279, 292, 317-318, 321, 327, 340, 350, 352.
[695] Kat. No. 155, 254, 364.
[696] Kat. No. 124.
[697] Kat. No. 277.
[698] Kat. No. 355.
[699] Kat. No. 90-91, 94, 102, 112, 126, 128, 134, 142, 148, 151-152, 158, 165, 166-167, 177, 179-181, 185, 186, 198-199, 201, 203, 205-207, 216-221, 223-224, 226, 232-236, 238, 240, 244-245, 247, 263, 265, 268-269, 274-275, 291, 300, 309-311, 331, 339, 356-357, 362.
[700] Kat. No. 189, 249.

buldu vâdesi, nice rûhânî ve cismânîyle tedbîr ettiler, gelse Lokmân neylesin dolmuş ecel peymânesi", "*Meskenim Cerrah Paşa evime hâcet kalmadı, içdim ecel şerbeti doktora hâcet kalmadı*" gibi çok çeşitli dizeler öne çıkmaktadır[701]. Hastalık dışında kitabelerde, biri ağaç devrilmesinden kaynaklı olmak üzere, kazaen gerçekleşen üç ölüm bildirilmektedir[702]. Kolağası İsmâil Efendi'nin, Selanik'te eşkıya takibi sırasında şehit düştüğü, annesi Fatma Hanım'ın kitabesinden anlaşılmaktadır [703]. Aynı şekilde Hacı Kavrıkzâde Ahmed Ağa'nın Oğlu Muhammed Ali Ağa'nın da şehit olduğu, kitabesindeki "*Yirmi iki yaşına ermiş iken nâzik teni, avurdular başı ve sırtından ânı birkaç yezîd, emr-i Hâk erdi oracıkda heman düştü şehid*" şeklindeki ifadelerden öğrenilmektedir[704]. Ayrıca Çapayakzâde İsmail Bey'in kitabesinde, vurularak öldürüldüğü bildirilmiştir.

Kitabeler, sıfat, isim ve ünvanlar açısından değerlendirildiğinde, genellikle erkek şahidelerinde cömertlik ve Allah yolunda yaşamaya atıf yapılan örneklerle karşılaşılmaktadır[705]. Düzce'de pek çok caminin yanı sıra türbe, tekke vb. dinî yapı geleneğinin sosyal yaşamdaki önemi, mezar taşları üzerindeki kimlik bilgilerinden de açığa çıkmaktadır. Erkek mezar taşlarının 117 tanesinde metfun, "hacı" olarak nitelendirilmiştir. Peygamber soyuna atıfla verilen "seyyid" tabiri ile 11 kitabede karşılaşılmaktadır[706]. Ayrıca ulema sınıfı içerisinde değerlendirilebilecek: şeyh[707], derviş[708], perişân[709], molla[710], kadı[711], naip[712], müftü[713], müderris[714], hoca[715], hafız[716], muallim[717] gibi ünvanlara da erkek mezar taşlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir.

Meslek grupları içerisinde asker ve memuriyette bulunanlar: alemdar, serdar, beşe, serdengeçti ağası, kapıcıbaşı, kethüda, çavuş, kolağası, kapudan, liman reisi, ceza reisi jandarma zabıta yâveri, karantina müdürü, yazıcı ile inzibat, gümrük, vergi ve orman memuru gibi çeşitlilik sunmaktadır. Bunlardan ilk beşi, 1826'dan önce var olan yeniçeri teşkilatı içerisinde olmaları bakımından dikkat çeker. Bunların dışında doktor, tüccar,

[701] Kat. No. 89, 107, 113, 148, 193-194, 196, 202, 216, 222, 226, 237-240, 244, 265, 311, 356.
[702] Kat. No. 281-282, 365.
[703] Kat. No. 95.
[704] Kat. No. 214.
[705] Kat. No. 109, 124, 200, 202, 268, 271, 361.
[706] Kat. No. 87, 114-119, 121, 252, 299, 305.
[707] Kat. No. 120, 138, 228, 354.
[708] Kat. No. 255, 289.
[709] Kat. No. 241.
[710] Kat. No. 158, 165, 167, 175, 180, 200, 252, 280, 310-311, 329, 333.
[711] Kat. No. 93-94.
[712] Kat. No. 178.
[713] Kat. No. 91, 287.
[714] Kat. No. 146.
[715] Kat. No. 249.
[716] Kat. No. 91, 204, 213, 217, 225-228, 243, 248, 285, 287-288, 290, 293.
[717] Kat. No. 272.

mütevelli, kapıcı, kalfa, usta, perukâr, berber, terzi, debbâğ, demirci, semerci ve nalbant meslekleri, kitabelerde geçmektedir. Kitabelerin 41'inde ise köken ve aidiyet bildiren yer isimlerine yer verilmiştir. Bunlar içerisinde beş yerde geçen Akçaşehirli tabirinin[718] dışındakilerin büyük çoğunluğunun, Düzce ile yakın iklim ve coğrafi koşulların bulunduğu Karadeniz çevresindeki yerleşimler olduğu görülmektedir: Rizeli, Hopalı, Sürmeneli, Samsunlu, Karyağdılı, Zafranborlu, Bolulu, Mudullulu, Geredeli, Batumlu, Kırımlı, Kavalalı, Üsküplü, Medâniyeli. Abaza[719], Çerkez[720], Laz[721] ve Kürt[722], yalnızca etnik kökene işaret eden isimlerdir.

[718] Kat. No. 195, 202, 213, 227, 228.
[719] Kat. No. 99, 355, 365.
[720] Kat. No. 95, 109, 154.
[721] Kat. No. 271, 363.
[722] Kat. No. 92, 121, 263.

5. SONUÇ

Osmanlı Beyliği'nin kurulmasından sonra ilk fethedilen yerlerden bir olan Düzce, Osmanlı döneminde Anadolu yol ağı üzerinde, İstanbul ile Anadolu arasında bir geçiş noktası olmasına rağmen, 19. yüzyılın ortalarına kadar bir pazar yeri hüviyetinde (Düzce pazarı), sınırlı bir gelişim göstermiştir. Etrafı sık dağlarla çevrili bir ovada kurulmuş olan kent, engebeli arazi yapısı nedeniyle dağınık yerleşim özelliği gösterir. Günümüzdeki il merkezinin 10 km kadar kuzeyinde yer alan Üsküb/Konuralp ile Karadeniz kıyısındaki Akçakoca'nın, Türk dönemi öncesine dayanan merkezi yerleşim yeri olma özelliği, Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Sultan Abdülmecid ve Abdülaziz zamanında Kafkaslardan, Doğu Karadeniz ve Rumeli'den gelen yoğun göç hareketlerinin neticesinde Düzce'nin hızlı bir gelişim sürecine girdiği görülmektedir. Çerkes, Abaza, Laz, Gürcü, Tatar, Boşnak, Arnavut gibi etnik kökenleriyle ya da Ordulu, Hemşinli, Batumlu, Hopalı ve Bulgaristanlı gibi geldikleri yerlerin isimleri ile anılan göçmenlerce Düzce çevresinde kurulan pek çok köyün yanında, günümüz il merkezinin çekirdeğini oluşturan yeni mahalleler, bu dönemde ortaya çıkmıştır. Diğer yandan göçlerin odak noktasını oluşturan Kafkasya ve Doğu Karadeniz arasında yüzyıllar içinde şekillenen mimari etkileşim, camiler başta olmak üzere, göç yoluyla Düzce'ye aktarılmıştır.

Osmanlı döneminde geniş kapsamlı bir külliyenin görülmediği Düzce'de günümüze ulaşabilmiş han, çarşı gibi ticaret veya medrese türü eğitim yapısı da bulunmamaktadır. Çoğunun yalnızca adı kalmış, mevcut olanların ise yakın tarihte niteliksiz müdahalelerle elden geçirilmiş olduğu türbeler, mimari açıdan belirgin bir değer taşımamaktadır. Ayrıca sonradan ihtiyaca cevap veremediği için yenilenmiş veya eskisinin yerine yeniden inşa edilmiş pek çok cami de tarihi dokunun gerektiği gibi korunamadığını açıkça göstermektedir. Bazen doğal afetlerle bazen de insan eliyle yok olmuş tarihi mirasın yanında, daha önce ifade edilen sosyo-ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak Düzce'deki taşınmaz kültür varlıklarını oluşturan; camiler, çeşmeler, değirmenler, hamamlar, okullar, konutlar, serenderler ve mezar taşlarının büyük bir çoğunluğunu 19-20. yüzyıl örnekleri oluşturmaktadır.

Karadeniz Bölgesi'nin batı ucunda yer alan Düzce'de kolay bulunabilen ve işlenebilen ahşap, bazen tek başına bazen de kerpiç, tuğla, taş gibi dolgu ve bağlayıcı malzemeler ile birlikte karkas sistem içerisinde olmak üzere camilerde, sivil mimaride, değirmen ve serenderlerin inşasında öncelikli tercih malzemesi olmuştur. Bunlar arasında camilerin ahşap işçiliği bakımında daha fazla özelliğe sahip oluşu, hiç kuşkusuz inanç

değerlerinin yüklemiş olduğu estetik kaygısından kaynaklanmaktadır. Genel anlamda Batı Karadeniz Bölgesi'nin genel özelliklerini yansıtan geleneksel teknik, plan ve süsleme anlayışının 1960'lı yılların sonlarına kadar görülebildiği Düzce'deki kültür varlıkları, Anadolu'da gelişen Türk mimari ve sanatının mütevazi örnekleri içerisinde yerini almıştır.

"Düzce'deki Türk Dönemi Taşınmaz Kültür Varlıkları" başlıklı bu tez çalışmasında; Merkez ilçe ile Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca ilçelerinde tespit edilen toplam 86 yapı ile 434 mezar taşı (277 baş şahidesi, 157 ayak şahidesi) değerlendirmeye alınmıştır. Bu bağlamda incelenen yapı grupları; 40 cami, 6 çeşme, 10 değirmen, 3 hamam, 15 konut, 2 okul, 10 serender ve 434 mezar taşından oluşmaktadır.

Camiler; Merkez'de (13), (Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii (1909), Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920), Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii, Ozanlar Köyü Cuma Camii (18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii (18. yy.), Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii (1940), Pınarlar Köyü Camii (1942), Kaymakçı Köyü Camii (1956), Yaka Köyü Camii (1958), Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii (1964) ve Gümüşpınar Köyü Camii (1967), Akçakoca'da (12) Korfa Camii (15. yy.), Pınarbaşı (Faryan) Camii (19. yy.), Çuhallı Çarşı Camii (1956), Koç Baba Camii, Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii (14. yy.), Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Yeni Meze Camii (1885), Hemşin Köyü Camii (1892-93), Göktepe Köyü Camii (1932), Edilli Köyü Camii (1950), Kirazlı Köyü Camii (1950) ve Esmahanım Köyü Camii (1958), Cumayeri'nde (2), Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii (1882) ile Harmankaya Köyü Camii (1940), Çilimli'de (3) Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.), Tepeköy Camii (1954) ve Yeni Vakıf Köyü Camii (1957), Gölyaka'da (2), Esen Mahallesi Camii (1957) ile Bakacak Köyü Camii (19. yy.), Gümüşova'da (1) Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii (1955), Kaynaşlı'da (5), Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy), Saz Köyü Camii (1897), Murat Bey Köyü Camii (1903), Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii (1919) ve Yeniyurt Köyü Camii (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Yığılca'da (2) Yığılca Orhan Gazi Camii (1959) ile Hebeler Köyü Camii (1940) olmak üzere toplamda 40 cami yapısı incelenmiştir.

Çeşmeler; Merkez'de (4), Topçuzâde Mehmet Ağa Çeşmesi (1803), Dağdibi Köyü Çeşmesi (1909-10), Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi (1927) ve

Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi (20. yy.'ın ilk yarısı), Akçakoca'da (1), Osmaniye Mahallesi Çeşmesi (1909-10) ve Gümüşova'da (1), Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi (1908)olmak üzere toplamda 6 çeşme tespit edilmiştir.

Değirmenler; Merkez'de (4), Merkez ilçede; Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Kenan Macit Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hacı Yakup Değirmeni ve Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940) Akçakoca'da (2), Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.) ile Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930) Cumayeri'nde (2), Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) ve Turan Yıldırım Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) Gölyaka'da (2), Hüseyin Karduz Değirmeni (19. yy.'ın ortaları) ile Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) olmak üzere toplamda 10 değirmen yapısı çalışma kapsamına alınmıştır.

Hamamlar; Merkez'de (1) Konuralp Hamamı (14. yy.), Akçakoca'da (2), Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı (16. yy.) ile Kapkirli Hamamı (1922) olmak üzere toplamda 3 hamam tespit edilmiştir.

Konutlar; Merkez'de (4), Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Rıza Tok Konutu (1944) ve Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Akçakoca'da (11), Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı), Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) olmak üzere toplamda 15 konuta yer verilmiştir.

Okullar; Merkez'de (1), Kirazlı Köyü İlkokulu (1890) ve Akçakoca'da (1), Orhangazi İlkokulu (1926-1929) olmak üzere toplamda 2 okul yapısı tespit edilmiştir.

Serenderler; Merkez'de (2), Mehmet Aydın Serenderi (1905) ve Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Akçakoca'da (5), İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Gölyaka'da (2), Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ile Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65); Kaynaşlı'da (1) Hasan Yıldırım Serenderi

(20. yy.'ın ilk yarısı) olmak üzere toplamda 10 serender yapısı çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Mezar Taşları; Merkez'de (*13 mezarlık - 57 mezar taşı*), Azmimilli Mezarlığı, Topçular Mezarlığı, Arapçiftliği Mezarlığı, Merkez Sarayyeri Mahallesi, Düzce Merkez Yukarı Yahyalar Mahallesi Şehitlik Mezarlığı, Düzce Merkez Darıcı Mahallesi Mezarlığı, Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı, Düzce Merkez Ağaköy Mezar Taşları, Düzce Ozanlar Köyü Mezarlığı, Düzce Merkez Duraklar Köyü Mezarlığı , Düzce Merkez Güven Köyü Mezarlığı, Düzce Merkez Yaka Köyü Mezarlığı, Düzce Merkez Kabalak Köyü Mezarlığı, Akçakoca'da (*25 mezarlık - 324 mezar taşı*), Aşağı Ayazlı Mezarlığı, Çuhallı Cami Haziresi, Hastane Bahçesi/Önü Mezar Taşları, Kapkirli Mezarlığı, Orhangazi Okulu Mezarlığı, Osmaniye Mezarlığı, Yukarı Ayazlı Mezarlığı, Yukarı Mahalle Mezarlığı, Akkaya Köyü Mezarlığı, Beyhanlı Köyü Mezarlığı, Beyören Köyü Mezarlığı, Çayağzı Köyü Mezarlığı, Davut Ağa Köyü Mezarlığı, Edilli Köyü Mezarlığı, Göktepe Köyü Mezarlığı, Göktepe Köyü Alemdar Ali Mezarlığı, Hasançavuş Köyü Mezarlığı, Hasançavuş Köyü İkinci Mezarlık, Hemşin Köyü Mezarlığı, Kepenç Köyü Mezarlığı, Kurukavak Köyü Mezarlığı, Paşalar Köyü Mezarlığı, Tahirli Köyü Mezarlığı, Uğurlu Köyü Mezarlığı, Yenice Köyü Mezarlığı, Cumayeri'nde (*3 mezarlık - 11 mezar taşı*), Taşlık Köyü Mezarlığı, Ordulukaradere Köyü Mezarlığı, Sırtpınar Köyü Mezarlığı, Çilimli'de (*3 mezarlık - 11 mezar taşı*), Hasan Dede Türbesi Mezarlığı, İshaklar Köyü Mezarlığı, Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi, Gölyaka'da (*3 mezarlık - 13 mezar taşı*), Aksu Köyü Mezarlığı, Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi, Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı, Gümüşova'da (*2 mezarlık - 6 mezar taşı*), Hacılar Kışla Mezarlığı, Yeşilköy Mezarlığı, Kaynaşlı'da (*1 mezarlık - 6 mezar taşı*), Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi ve son olarak Yığılca'da (*2 mezarlık - 6 mezar taşı*), Aksaklar Köyü Mezarlığı ile Bekirler Köyü Mezarlığı olmak üzere toplamda 52 mezarlık alanında 434 mezar taşı tespit edilmiştir. Bu kapsamlı inceleme sonucunda, Düzce ve ilçelerinin Türk dönemi taşınmaz kültür varlıkları bakımından zengin, çeşitlilik arz eden ve korunması gereken önemli bir kültürel miras potansiyeline sahip olduğu ortaya konulmuştur. Yapı grupları sırasıyla; "*camiler, çeşmeler, değirmenler, hamamlar, okullar, konutlar, serenderler ve mezar taşları*" başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Camiler; genel olarak kuzey–güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan şemasına sahip, sade kütle düzeni gösteren yapılardır. Tamamı ahşap tavanlı olup büyük bir çoğunluğu harim ile önündeki kapalı son cemaat yerinden oluşmaktadır. Yapıların

üzeri, genellikle geniş saçaklı olan, kırma çatı ile örtülüdür. 14. yüzyılda inşa edilmiş, Orhan Gazi'nin ismini taşıyan "çantı camilerin" varlığı bilinen örneklerden, sadece biri tam (Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii 14. yy), diğeri kısmen korunarak (Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii 14. yy.) günümüze gelebilmiştir. Düzce'deki en erken tarihli örnekleri oluşturan Orhan Gazi camileri; birkaç köyün arasında "cuma cami" olarak inşa edilmiş, genellikle önünde üç gözlü bir revak veya giriş bölümü olan minaresiz, oldukça sade yapılar olarak dikkat çeker. Bu tür camilerin, çevre köylere hizmet vermek üzere özellikle cuma ve bayram namazlarına mahsus, büyük köylerin mezarlıkları içerisinde inşa edilmesi geleneğinin 19. yüzyılın sonlarına kadar sürdüğü görülmektedir.

Düzce'de erken dönemden 19. yüzyıla kadar olan tarihi süreçte inşa edilen camilerden pek azı günümüze gelebilmiştir. 18. yüzyıla tarihlenen örnekleri; tek katlı (Merkez'de Ozanlar Köyü Cuma Camii 18. yy.), Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii 18. yy.) veya iki kat ölçeğinde (Çilimli'de Fidani Divanı Cuma Camii 18. yy.), ahşap iskelet arası kerpiç dolgu ve toprak sıva örülü cepheleri ile hantal görünüşlü yapılardır. Sayıca çoğunluğu oluşturan, 19. ve 20. yüzyıl camileri, çoğunlukla konut mimarisi etkisi taşır.

Geç dönem camileri içerisinde, Rize çevresinden göç eden Hemşinlilerin kurduğu -aynı isimli- köyün 1892-93 tarihli camisi; kesme taş örgü zemin kat üzerine köşelerde kurt boğazı tekniği ile kenetlenen keresteler ile çantı tekniğinde inşa edilmiş dikine dikdörtgen planlı yapısı, saçakları bir hayli geniş tutulmuş çatı örtüsü, giriş cephesinde üstünde bulunan dışa doğru taşırılmış mahfili destekleyen revakları, harimi çevreleyen dört yönlü mahfil düzeni ve süslemeleri bakımından Doğu Karadeniz-Güney Kafkasya camilerinin belli başlı ortak özelliklerini olduğu gibi yansıtan, yöredeki en dikkat çekici camilerin başında gelmektedir.

Hemşin Köyü Camii (1892-93), Düzce'deki ahşap yığma (çantı) camilerin geç döneme ait tek örneğini sunmaktadır. Dolayısıyla Karadeniz ve Gürcistan çevresinde 19. yüzyılın sonuna kadar yaygın olan bu geleneğin, Düzce'de Orhan Gazi döneminden sonra eski önemini kaybettiği anlaşılmaktadır. Düzce camilerinin büyük bir çoğunluğu, ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Dolgu malzemesi olarak 19. yüzyılın ortalarına kadar kerpiç, ahşap çatma, dal örgü gibi uygulamalar ağırlıkta iken daha sonra harman tuğlanın hâkim malzeme haline geldiği görülür. Bu bakımdan cami ve konutlar, birbirine tamamen paralel bir seyir göstermektedir. Ahşap malzeme camilerde beden duvarları dışında, örtü

sistemi, taban-tavan vs. döşemeler, minareler ve mahfil, minber, kürsü gibi mimari unsurların tamamında istisnasız olarak kullanılmıştır. Kâgir camilerin Düzce genelinde altı örneği olup ikisi Merkez'de (Konuralp Beldesi Tekke Camii (1920) ile Muncurlu Köyü Merkez Camii (1910), dördü Akçakoca'da, (Çuhallı Çarşı Camii (1956), Göktepe Köyü Evliya Camii (1830), Yeni Meze Camii (1885) ve Edilli Köyü Camii (1950) bulunmaktadır. Horasan harçlı moloz taş örgülü söz konusu yapılar, Osmanlı dönemi taşra camilerinin örnekleri içerisinde yer alırlar. Fakat yine de birçoğunda Doğu Karadeniz üslubunu yansıtan süsleme öğelerinin öne çıktığı söz konusu yapılarda, Trabzon-Rize ve Ahıska (Kuzey Kafkasya) çevresinde önemli bir yeri olan kâgir camilerin etkisini daha fazla göz önünde bulundurmak gerekir.

Düzce camilerinin inşa ve bakımları, çoğunlukla yerel halk tarafından imece usulü gerçekleştirildiğinden, sınırlı sayıda bâni veya onarım kaydına rastlanır. Bunun yanında 20. yüzyılda camilerin inşa/tamir süreçlerinde rol almış çok sayıda usta/zanaatkârın ismi tespit edilebilmektedir. Çoğunluğu ahşap işlerinde mahir olan zanaatkârların yörede gezici mahiyette olduğu, yapanı bilinmediği halde birbirine benzer üslupta imal edilmiş unsurların (mahfil korkulukları, tavan göbeği, minber vb.) fazlalığından anlaşılmaktadır.

Plan düzeni açısından Düzce camilerinde ahşap direklerle taşınan mahfiller önemli bir yer tutmaktadır. Batı Karadeniz'de özellikle Samsun yöresi ile Trabzon-Rize-Artvin çevresi ve Kafkasya bölgesi kırsal ahşap camilerinde çok sık karşılaşılan, harimi U biçiminde saran mahfiller, Düzce'de 18. yüzyıla ait bir istisna (Çilimli'de, Fidani Divanı Cuma Camii (18. yy.) dışında, 19. yüzyıl sonundan 1950'li yıllara kadar uzanan örneklerde kendini gösterir. Ahşap tavanlı taşra camilerinin genelinde olduğu gibi Düzce camilerinde de daha yaygın olarak mahfiller, harimin kuzey duvarı önünde (kadınlar mahfili) kullanılmıştır. Üç yönlü olanları gibi ortasında köşk bulunan bu mahfillerin alt kısımlarında, çoğunlukla girişin iki yanına yerleştirilmiş, korkuluklu müezzin mahfilleri yer alır. Mahfiller dışında plan görünüşüne etki eden unsurlar kısıtlıdır. Orhan Gazi'nin 1959 yılında yenilenen Yığılca'daki cami yapısında, ibadet alanının yanlardan ikişer direkle -ortadaki geniş olmak üzere- üç sahına ayrıldığı, özgün olan, Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy)'nde ise harimin, tavanı desteklemek amacıyla mihrap aksında yerleştirilmiş iki ahşap direkle bölündüğü görülmektedir.

Düzce camilerinde kapalı bir mekân olan son cemaat yeri, genellikle iki katlı düzenlenmiştir. Üst katın, kuzeyden harimdeki tek veya üç yönlü ahşap mahfile dâhil edilmesi, Düzce camileri için tipiktir. Genellikle doğrudan, bazen de bir kapı vasıtasıyla

sağlanan bağlantı sayesinde mahfiller bu yönden, çoğunlukla son cemaatin iki katı genişlikte bir alana kavuşmaktadır. Alt katta son cemaatin bir tarafının oda şeklinde (imam odası) kapatılması -Samsun, Ordu, Trabzon ve Kafkasya örneklerinde de olduğu üzere- Düzce'de oldukça yaygındır. Odaların diğer tarafında minare, üst kat merdiveni gibi unsurlar bulunduğundan, ibadet alanı nispeten kısıtlıdır. Bu bakımından Rize ve Artvin'in kırsal camilerinde daha çok hayat olarak tanımlanan ve namaz vakitlerinin beklendiği bir alan işlevi gören son cemaat yeri ile benzerlik gösterir. Revaklar, Düzce'de pek tercih edilmemiştir. Merkez'de, Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii (1880), Akçakoca'da, Hemşin Köyü Camii (1892-93) ve Kaynaşlı'da, Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii (14. yy)'inde, ahşap direklerle bölünmüş üç gözlü örnekleri görülmektedir. Neredeyse tamamı 20. yüzyılda inşa edilmiş olmak üzere, camilerde üst örtüyü oluşturan düz ahşap kaplamalı tavanların merkezinde, kare veya dikdörtgen şekilli çökertme tavan sekiz, ahşap/bağdadi kubbe uygulamaları ise 12 yapıda kendini göstermektedir. Kocaeli'nden Artvin'e kadar Karadeniz kıyı şeridinde ve Güney Kafkasya'da çok yaygın olan bağdadi kubbelerin Düzce örnekleri, desteksiz olarak doğrudan tavanın merkezine oturmaktadır. Genellikle çapı 3 m civarında olan kubbeler, genel anlayışa uygun olarak çatının içine gizlenmiştir.

Minareler, bir iki istisna dışında, camilerin içinden çatıyı delerek yükselir. Bu yönü ile yaygın olarak dıştan cepheye bitişik Batı ve Doğu Karadeniz örneklerinden ayrılmaktadır. Klasik anlayışa uygun olarak kuzeybatı köşede yer alan minarelerin kapısı, çoğunlukla üst kattaki mahfile açılır. Mihrap, minber gibi unsurlarda da yerel karakter hâkimdir. Dikdörtgen bir kütle halinde harime doğru taşırılmış mihraplar, bölgede çok yaygındır. Genellikle yalın olan minberlerin aynalık ve süperlik kısımları hemen her zaman kare, dikdörtgen, üçgen ve baklava dilimi şeklinde düz yüzeyli geometrik parçalarla bölünmüş durumdadır. Akçakoca'da, Çuhallı Çarşı Camii (1956), Hemşin Köyü Camii (1892-93) ve Yeni Meze Camii (1885), Kaynaşlı'da, Yeniyurt Köyü Camii (20. yy ilk çeyreği)'nin minberleri, nitelikli işçilik ve süslemeleri ile dikkat çekici örnekler arasında yer alır.

Camilerde süsleme büyük ölçüde ahşap malzemeye bağlı olarak gelişmiştir. Bunun yanında örnekleri günümüze birkaç yapıda ve genellikle bozulmuş şekilde ulaşan kalem işlerinin de vaktiyle süslemelerde önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Genellikle yapıların iç kısmında tavanlar, tavan göbekleri, minber, mahfil korkulukları ile bu kısımların altındaki kuşaklarda yer verilen ahşap süslemelerde, Doğu Karadeniz

çevresinin ahşap süsleme geleneği, kendini daha fazla hissettirir. Fakat geç döneme ait söz konusu bölge yapılarındaki yoğun süsleme programı, Düzce camilerinde görülmez. Tek başına veya birbiri içinden geçme yapan basit geometrik şekiller, zikzaklar, üçgen dizileri, kordon sarma örgüler, gülbezek/çarkıfelek, yıldızlar, sıralı rumi-palmet ve laleler, S-C kıvrımlı dallar, simetri esasına göre düzenlenmiş akant yapraklı süslemeler, Düzce'de olduğu gibi Rize, Artvin, Of, Çaykara çevresi ile Güney Kafkasya bölgesi camilerinde en yaygın görülen motifler arasında yer alırlar. Özellikle söz konusu bölgelerde 18. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan, Gürcü dini mimarisindeki geometrik geçme ve örgüler ile Osmanlı dönemi klasik ve batı etkili motiflerinin sentezlendiği özgün desen ve kompozisyonların, 1970'li yılların başına kadar Düzce'deki bazı camilerin minber, tavan göbeği, kürsü gibi unsurlar üzerinde görülebilmesi, göçlerin etkisi ve geleneksel anlayışın devamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Çeşmeler; bölgenin tarihsel su kültürü, kırsal mimarisi ve yerel inşa gelenekleri hakkında önemli veriler sunmaktadır. Coğrafyanın zengin su kaynakları, antik dönemlerden itibaren gelişmiş bir su mühendisliğinin oluşmasına zemin hazırlamış; Roma dönemine ait su kemerlerinden Osmanlı döneminin bent, künk ve pınar sistemlerine uzanan süreklilik, bölgenin suyla kurduğu ilişkinin çok katmanlı yapısını ortaya koymuştur. Buna karşın, Düzce ve ilçelerinde günümüze ulaşabilen çeşme sayısının sınırlı olması, büyük ölçüde bölgenin deprem-heyelan kuşağında yer alması ve modern şebeke suyunun yaygınlaşmasıyla geleneksel su yapılarının işlevlerini yitirmelerine bağlanmaktadır. Bu durum, mevcut yapıların korunması gereken nadir örnekler haline geldiğini göstermektedir.

Araştırma sahasında tespit edilen altı çeşme, tipolojik açıdan küçük ölçekli, sade bir mimari anlayışa sahip olmakla birlikte, dönemin kırsal mimarisine özgü karakteristik özellikleri bünyesinde barındıran mahalle çeşmesi niteleğinde küçük yapılardır. Çeşmelerin plan şemalarında tek cepheli düzenin hâkim olması, su depolarının temel bir bileşen olarak varlığını sürdürmesi ve çoğunda düz dam örtünün tercih edilmesi, bölgesel bir paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, ilk inşasında Topçuzade Mehmet Ağa Çeşmesi'nin (1803) dört cepheli meydan çeşmesi olarak tasarlanması ve Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi'nde (1927) kırma çatının kullanılması, bölge içerisinde sınırlı da olsa tipolojik çeşitliliğin varlığına işaret etmektedir. Cephe kompozisyonları incelendiğinde, sade ama işlevi merkeze alan bir tasarım anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Köşe sütunları, kademeli kornişler, yüzeysel kemerler ve

zaman zaman kullanılan madalyon düzenlemeleri gibi öğeler, Osmanlı geç dönem taşra estetiğini yansıtan temel mimari unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dağdibi Köyü Çeşmesi'ndeki (1909-10) üzüm salkımı kabartmaları ve Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi'ndeki (1908) çelenk motifleri gibi sınırlı sayıdaki süsleme örneği ise, bölgedeki taş işçiliğinin yerel yorumlarını belgeleyen önemli detaylar sunmaktadır. Buna karşılık, bazı yapılarda süslemenin neredeyse tamamen yok denecek kadar az olması, çeşmelerin büyük ölçüde işlevsel odaklı bir mimari programla inşa edildiğini göstermektedir. Malzeme ve teknik açıdan çeşmelerde yoğunlukla düzgün kesme taş kullanılmış olup devşirme malzemelerin de yer yer kullanıldığı görülür. Özellikle antik yerleşimlere yakın örneklerde belirgin biçimde hissedilmektedir. Zaman içinde gerçekleştirilen mermer kaplamalar ve tuğla onarımlar, hem yapıların kullanıma bağlı olarak geçirdiği değişimleri hem de koruma bilincinin dönemsel niteliğini yansıtmaktadır.

Bu çalışma, Düzce ve çevresindeki çeşmelerin, sayı bakımından sınırlı olmalarına rağmen, bölgenin tarihsel peyzajına ve kültürel belleğine katkıda bulunan önemli mimari değerler olduğunu ortaya koymuştur. Çeşmeler, suyun toplumsal yaşamla kurduğu ilişkiyi görünür kılmaları, Osmanlı taşra mimarisinin yerel özelliklerini yansıtmaları ve kitabeleri aracılığıyla dönemin sosyo-kültürel yapısına ışık tutmaları bakımından önemli birer belge niteliği taşımaktadır. Ayrıca, yapıların zaman içerisinde geçirdiği işlevsel ve mekânsal dönüşümler, modernleşme sürecinin geleneksel su yapıları üzerindeki etkilerini okumaya imkân tanımaktadır. Bölgedeki mevcut çeşmeler hem mimari hem de kültürel miras bağlamında korunması ve belgelenmesi gereken yapılardır. Bu çalışma ile ortaya konan tipolojik, malzeme-teknik ve süsleme analizleri, yalnızca bölgenin mimari dokusunu anlamaya katkı sunmakla kalmamakta; aynı zamanda Anadolu'daki kırsal çeşme mimarisinin daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesine yönelik karşılaştırmalı araştırmalara zemin hazırlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, Düzce ve çevresinin su yapıları tarihi için önemli bir adım niteliği taşımaktadır.

Değirmenler; Kırsal yaşamın önemli unsurlarından biri olan değirmenler, tarımsal üretime dayalı bölge ekonomisinin merkezinde yer almıştır. İncelenen değirmenler, geçmişte kırsal ekonominin nasıl işlediğini göstermenin yanı sıra, su gücüne dayalı üretim teknolojisinin yerel coğrafya, kullanılan malzemeler ve zanaatkârlık geleneğiyle olan ilişkisini anlamaya da olanak sağlamaktadır. Değirmenlerin bir bölümünün günümüzde hâlen çalışır durumda oluşu, bu yapı türünün bölgede işlevini sürdürdüğünü ortaya koyarken; kullanım dışı kalan örnekler ise çevresel değişimler, suyollarının dönüşümü ve

bakım eksikliği gibi faktörlerin kültürel miras üzerindeki olumsuz etkilerini göstermektedir.

Düzce ve ilçelerinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar sonucunda, özgünlük düzeyi ve mevcut hali iyi durumda olan 10 adet değirmen çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. İncelenen değirmenlerden dördü Merkez ilçede, ikişer tanesi Akçakoca, Cumayeri ve Gölyaka'da inşa edilmiştir. Bu doğrultuda, Merkez ilçede; Sertari Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Kenan Macit Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği), Hacı Yakup Değirmeni ve Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940); Akçakoca'da Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.) ile Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930) Cumayeri'nde; Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) ve Turan Yıldırım Değirmeni (19. yy.'ın son çeyreği) Gölyaka'da ise; Hüseyin Karduz Değirmeni (19. yy.'ın ortaları) ile Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) tez kapsamında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Çilimli, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca ilçelerinde söz konusu yapı türüne ait örnekler bulunmakla birlikte, bazı yapıların kapalı olması, bazılarının ise atıl durumda bulunması nedeniyle bu örnekler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Değirmenlerde herhangi bir kitabenin bulunmaması nedeniyle, yapıların ilk inşa sürecine ilişkin değerlendirmelerde yöredeki pek çok geleneksel yapıda olduğu gibi sözlü kaynaklar ile yerinde gerçekleştirilen gözlemler temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda, incelenen değirmenlerin büyük bir bölümünün 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Merkez ilçede yer alan Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940), Akçakoca'daki Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni (1930) ve Gölyaka'daki Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) ise görece daha geç tarihli örnekler arasında yer almaktadır. İncelenen değirmenlerin çoğu günümüzde aktif olarak kullanılmakla birlikte, Merkez ilçede bulunan Hacı Yakup Değirmeni ile Hasan Türkoğlu Değirmeni (1940); Cumayeri ilçesindeki Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) ve Gölyaka'daki Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni (20. yy.'ın ortaları) çeşitli nedenlerle işlevini sürdürememektedir.

Plan tipolojileri ve mekânsal kurguları değerlendirildiğinde, Düzce örneklerinin Anadolu'daki geleneksel su değirmeni geleneğinin karakteristik özelliklerini büyük ölçüde koruduğu görülmektedir. Yapıların genelinde hâkim olan dikdörtgen plan şeması, sınırlı açıklık düzeni ve üretim odaklı hacim organizasyonu, değirmenlerin işlevle uyumlu bir amaç çerçevesinde inşa edildiğini göstermektedir. Yapı ölçeklerinin, üretim kapasitesiyle paralel biçimde şekillendiği; değirmen taşı sayısının ise bu ölçekte

belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Merkez ilçede yer alan Hacı Yakup Değirmeni'nde üç adet değirmen taşının bulunması, yapının 11,60 x 6,23 m ölçüleriyle yöredeki en büyük örnek olarak öne çıkmasına neden olmuştur. İlk inşa evresinde iki değirmen taşına sahip olup daha sonraki dönemlerde çeşitli nedenlerle tek taşa indirilen yapıların da, günümüzdeki teknik donanımlarına rağmen görece büyük ölçeklerini korudukları anlaşılmaktadır. Akçakoca'daki, Zafer Küçük Değirmeni (19. yy.) (6,75 x 4,85 m) ile Cumayeri'ndeki, Hacı Nuri Metin Değirmeni (19. yy.) (8,90 x 6,04 m) bu duruma örnek teşkil eden büyük ölçekli yapılar arasında yer almaktadır. Buna karşılık, çalışma kapsamındaki diğer değirmenlerin tek değirmen taşına sahip olduğu, Merkez ilçedeki Sertari Değirmeni'nin ise 3,00 x 2,25 m ölçüleriyle yöredeki en küçük örnek olduğu tespit edilmiştir. Bu üretim odaklı mekânsal kurgunun yanı sıra, bazı değirmenlerde belirlenen yardımcı mekânlar ile kullanıcı gereksinimlerine göre biçimlenmiş sekiler, dinlenme alanları ve soba düzenekleri, söz konusu yapıların yalnızca işlevsel üretim birimleri olmadığını, aynı zamanda kırsal toplumsal yaşamın önemli etkileşim alanları olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Öğütme mekanizmalarına ilişkin bulgular, bölgedeki değirmenlerin büyük ölçüde geleneksel teknik düzeni koruduğunu göstermiş; suyun değirmen sistemine yönlendirilmesinde kullanılan basit ancak etkili çözümler, yerel mühendislik bilgisinin sürekliliğine işaret eden önemli göstergeler olarak değerlendirilmektedir. Değirmen taşlarının çapları, teknik düzenekler ve su kontrol sistemleri, her bir yapının üretim kapasitesi ve kullanım geçmişi hakkında önemli veriler sunarak, Düzce yöresindeki su değirmenciliği geleneğinin özgün işleyişini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Malzeme ve teknik bağlamda değerlendirildiğinde, ahşabın bölgedeki belirleyici yapı malzemesi olması, hem çevresel koşullarla hem de yerel ustalık geleneğiyle uyumlu bir tercih olduğunu göstermektedir. Buna karşın, zaman içinde yapılan moloz taş, tuğla ve beton müdahaleler, yapıların özgünlüğünde çeşitli kayıplara yol açmış; çatı örtülerinde sac kullanımının yaygınlaşması modern müdahalelerin izlerini belirginleştirmiştir. Bu durum, geleneksel kırsal yapı mirasının korunmasında malzeme bilinci ve uygun müdahale yöntemlerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Düzce ve ilçelerindeki su değirmenleri yalnızca tarımsal üretime hizmet eden yapılar olmayıp, aynı zamanda bölgenin kültürel yapısının geçmişten günümüze devam ettiğini gösteren önemli miras unsurlarıdır. Bu çalışmada elde edilen bulgular, değirmenleri mimari özellikleri, teknik yapıları ve sosyo-kültürel işlevleriyle

birlikte ele almış; böylece hem yerel kültür tarihine hem de geleneksel üretim yapılarının incelenmesine katkı sağlamıştır. Bu yapıların korunması, belgelenmesi ve kullanılabilirliğinin sürdürülmesi, yalnızca somut kültürel mirasın korunmasına değil, aynı zamanda geleneksel üretim bilgisinin gelecek kuşaklara aktarılmasına olanak tanıyacaktır.

Hamamlar; Tez kapsamında incelenen söz konusu yapılar, 14. - 20. yüzyıllar arasında inşa edilmiş olup Düzce, Merkez'de Konualp Hamamı (14. yy.), Akçakoca'da, Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı (16. yy.) ile Kapkirli Hamamı (20. yy.) tespit edilen yapılar arasındadır. Düzce ve ilçelerinde yer alan bu hamamlar, Osmanlı döneminden Cumhuriyet'in erken yıllarına uzanan süreçteki mimari, toplumsal ve kültürel gelişimini anlamada önemli veri alanları sunmuştur. Her biri farklı bir dönemi temsil eden hamam yapıları, birlikte ele alındığında bölgedeki yerleşim sürekliliğini, değişen ihtiyaçlara bağlı mekânsal dönüşümleri ve yerel yapı geleneklerinin zaman içindeki değişimini ortaya koymaktadır. Tarihsel kaynaklar ve yerel sözlü anlatımlar, hamam kültürünün bölgede varlık gösterdiğini ancak yoğun ve kurumsallaşmış bir mimari gelenek hâline dönüşmediğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda incelenen üç örnek, hamam yapılarının bölgedeki dağılımının sınırlı olduğunu ortaya koyarken, buna karşın bu yapıların sosyal yaşamda önemli bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Özellikle Konuralp ve Göktepe Köyü'ndeki hamam yapıları, erken Osmanlı döneminde dini, sosyal ve temizlik pratiklerinin iç içe geçtiği kırsal yaşam düzenine işaret ederken; Kapkirli Hamamı ise 20. yüzyılın başlarında hem geleneksel anlayışı sürdüren hem de modern malzeme ve müdahaleleri barındıran geç dönem bir örnek olarak farklı bir katman sunmaktadır.

Plan tipolojileri açısından değerlendirildiğinde, üç yapının da temel hamam dizilimi olan; soyunmalık (soğukluk), ılıklık, sıcaklık ve külhan- su deposu birimleriyle genel anlayışı devam ettirdiği görülmektedir. Ancak her bir yapının kendi döneminin koşullarına göre bu düzeni farklı biçimlerde yorumladığı görülmektedir. Konuralp Hamamı, erken Osmanlı dönemine özgü çok kubbeli sıcaklık düzenini yansıtırken; Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı, daha sade ve işlev odaklı bir taşra hamamı tipinin özgün bir örneğini sunmaktadır. Kapkirli Hamamı ise daha gelişmiş mekân düzeni ve halvet organizasyonu ile kullanım kapasitesini artırmayı amaçlayan bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu farklılıklar, bölgede hamam mimarisinin tek tip bir şemaya bağlı kalmadığını, dönemsel ve toplumsal ihtiyaçlara göre çeşitlenen esnek bir tipolojiye sahip

olduğunu göstermektedir. Ayrıca üç örneğinde tek fonksiyonlu bir şekilde ele alındığı anlaşılmaktadır.

Malzeme ve yapım tekniklerine ilişkin incelemeler, bu yapılarda ağırlıklı olarak taş ve tuğla, sınırlı ölçüde ise mermer kullanıldığını; her yapının inşa süreci ve geçirdiği müdahalelere bağlı olarak farklı teknik özellikler geliştirdiğini göstermektedir. Konuralp Hamamı'nda görülen devşirme mimari elemanlar, bölgenin antik yerleşimlerle olan tarihsel sürekliliğini ortaya koyarken; Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı'ndaki ahşap hatıllar, yerel yapı geleneğinin önemli bir yansımasıdır. Kapkirli Hamamı'nda ise modern müdahaleler sonucu özgün doku kısmen değişmiş olmakla birlikte, sıcaklık ve halvet mekânlarında geleneksel malzeme kullanımı belirli ölçüde korunmuştur.

Süsleme anlayışı açısından üç yapı da taşra ölçeğine özgü bir sadelik sergilemektedir. Dekoratif özellikler, zengin bezeme programları yerine yapısal elemanların biçimsel düzeni üzerinden şekillenmiş ve işlevselliği esas alan bir estetik anlayışı ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, bölgenin sosyo-ekonomik yapısı ve kırsal yerleşim ağırlıklı karakteriyle uyumlu bir mimari tutumu yansıtmaktadır.

Yöredeki hamam yapıları, farklı dönemlere ait örnekler sunmalarının yanı sıra, mimari kurguları ve malzeme özellikleriyle bölgenin mimari birikiminin bütüncül biçimde değerlendirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak özellikle erken dönem hamamlarında tarihlemeyi zorlaştıran veri eksiklikleri, arkeolojik çalışmalarla desteklenen saha araştırmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, mevcut veriler ışığında bölgedeki hamam mimarisinin tarihsel gelişimini ana hatlarıyla ortaya koymakla birlikte, daha geniş kapsamlı disiplinler arası araştırmalarla desteklendiğinde Düzce ve çevresinin kültürel mirasına ilişkin daha derinlikli bir okuma yapılabileceğini göstermektedir.

Konutlar; Düzce ve ilçelerinde yer alan konutlara bakıldığında, tez kapsamında; Merkez'de, Ali Kemal Demirtaş Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), İbrahim Özcanım Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Rıza Tok Konutu (1944), Ahmet Topçu Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Akçakoca'da ise Derya Atasayar Konutu (19. yy.'ın ikinci yarısı), Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Mustafa / Ahmet Gökcan

Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) olmak üzere 15 yapı değerlendirmeye alınmıştır.

İnceleme alanı yalnızca Düzce Merkez'e bağlı Konuralp bölgesi ile Akçakoca ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Bu tercihte, her iki yerleşim alanındaki yapıların büyük oranda tescilli olmaları, fotoğraf ve plan verilerine ulaşımın daha kolay sağlanabilmesi ile söz konusu konutların önceden mimarlık ofislerince planlarının çizilmiş olması önemli rol oynamıştır. Diğer ilçelerdeki geleneksel konut mimarisinin ise hem sayıca sınırlı olması hem de yapıların özel mülkiyete tabi olmaları nedeniyle izin süreçlerinde karşılaşılabilecek zorluklar bu bölgelerdeki konutların inceleme dışında bırakılmasına sebebiyet vermiştir.

Tez kapsamında incelenen konutların tarihlendirilmesine yönelik çalışmalarda, yapıların ilk inşa dönemlerine ilişkin değerlendirmelerin öncelikle konutlarda ikamet eden kişilerden elde edilen sözlü kaynaklar ile yerinde yapılan gözlemler temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda, yapıların büyük oranda 20. yüzyılın ilk çeyreği ya da ilk yarısında inşa edildiği anlaşılmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Derya Atasayar Konutu ise incelenen örnekler arasında daha erken tarihli bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Tarihlendirmelerde sözlü kaynakların belirleyici olduğu daha önce ifade edilmiş olmakla birlikte, Merkez'de yer alan Rıza Tok Konutu'nda (1944) kitabe niteliği taşıyan istisnai bir ayrıntı bulunmaktadır. Yapı üzerinde yapılan incelemelerde tarafımızca fark edilemeyen bu ayrıntının, Rıza Tok'un yeğeni Selma Bilgin'den alınan sözlü bilgiler doğrultusunda, konutun batı cephesinde yer alan büyük bir taş üzerine "Rıza Tok" ismi ile "1944" tarihinin kazınarak yazıldığı öğrenilmiştir. Bu durum, incelenen konutlar arasında yalnızca bir yapıda yazılı tarih verisi bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Akçakoca Yukarı Mahalle'deki konutların - Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) - 1925 yılında meydana gelen yangın sonrasında inşa edildiği ve üslup özellikleri bakımından birbirine yakın örnekler sunduğu görülmektedir. İncelenen konutlar arasında yalnızca Akçakoca Dadalı Köyü'nde bulunan İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yüzyılın ilk çeyreği) tescilli olmayıp, diğer konutlar farklı tarihlerde Kültür Bakanlığı tarafından

tescillenmiştir. Bu durum, söz konusu yapıların korunarak gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Konutlar plan tipolojisi bakımından değerlendirildiğinde, yöredeki yapıların büyük çoğunluğunun iç sofalı plan tipinde kurgulandığı, bunu dış ve orta sofalı planlı konutların izlediği görülmektedir. Merkez'de yer alan konutların tamamı dış sofalı plan tipine sahiptir. Bu grupta yalnızca Rıza Tok Konutu (1944), zemin katının dış sofalı, birinci katının ise iç sofalı olarak düzenlenmiş olmasıyla farklılık göstermektedir. Akçakoca'daki konutlarda ise plan tipolojisi açısından daha belirgin bir çeşitlilik söz konusudur. İç sofalı plan tipi - Sait Vural Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Akçakoca Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hidayet Peker Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), Nizamettin Aksu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Cemal Kocaer Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Serdar Tekin Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) - en yoğun kullanılan plan tipi olarak öne çıkmaktadır. Orta sofalı plan tipinde kurgulanmış dört örnek - Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği), Gülfiye Ertürk Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı), İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ve İrfan Kurbanoğlu Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) - görülürken, dış sofalı plan tipi sadece Derya Atasayar Konutu'nda (19. yy.'ın ikinci yarısı) uygulanmıştır. Akçakoca'daki İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu (20. yy.'ın ilk yarısı) ile Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu (20. yy.'ın ilk çeyreği) iki ayrı konut birimi olarak tasarlanmış yapılar olup, ilk örnek daha sonraki bir dönemde ayrılmış, ikinci örnek ise ilk inşa aşamasında iki aile kullanımına yönelik olarak planlanmıştır.

Konutlar genel olarak alt katlarda servis mekânları, üst katlarda ise yaşam alanlarıyla düzenlenmiş olup, bu planlama hem günlük yaşam alışkanlıklarını hem de iklim ve üretim koşullarına uyumu yansıtmaktadır. Merkez ve Akçakoca örnekleri arasında görülen plan farklılıkları, parsel büyüklüğü, topografya ve yerel gereksinimlerle şekillenmiş, sofa mekânları ise dolaşımı düzenleyen ve odalar arası bağlantıyı kuran işlevsel bir çekirdek olarak öne çıkmıştır. Bu bağlamda konutlar, Türk ve İslam kültürüne dayalı yaşam biçimini, mahremiyet anlayışını ve aile düzenini mekân üzerinden somut biçimde yansıtmaktadır. Cephe düzeni ve malzeme kullanımı, estetik ile işlevselliği bir arada sunmaktadır. Dikey pencere aksları, çıkmalar, saçak silmeleri ve ahşap konsollarla sağlanan ritmik düzen, bölgeye özgü konut estetiğini tanımlarken; ahşap karkas sistem, hımış dolgu ve zemin katlarda kullanılan moloz taş uygulamaları, konutların hem estetik

hem de yapısal sağlamlığını desteklemektedir. Ahşap arası tuğla örgü gibi detaylar, yapıların özgün karakterini ve zaman içindeki değişimi görünür kılmaktadır.

Süsleme açısından konutlar genel olarak sade bir görünüm sergilemekle birlikte, bazı örneklerde iç mekânda yer alan bezemeler ve nadir görülen dış cephe süslemeleri, ustalık düzeyini ve yerel marangozluk geleneğini yansıtmaktadır. Özellikle geometrik ve bitkisel karakterli ahşap işçiliği, sınırlı ancak özenli bir estetik anlayışı ortaya koymaktadır. Bu özellikleriyle Düzce ve Akçakoca'daki geleneksel konutlar, kırsal mimarinin geç dönem örnekleri arasında önemli bir konumda yer almaktadır.

Konutların günümüzdeki durumu değerlendirildiğinde ise modernleşme, kentleşme ve değişen yaşam biçimlerinin etkisiyle pek çoğunun özgün özelliklerini kısmen kaybettiği görülmektedir. Niteliksiz müdahaleler, plan değişiklikleri, modern eklemeler ve kaplama değişimleri, özgün plan şeması ve detayların bozulmasına yol açmıştır. Ahşap elemanların çürümesi, nem etkisi ve bakım eksikliği, bazı yapılar için yıkım riskini artırmaktadır. Buna karşın özgün niteliklerini koruyabilmiş örnekler, bölgenin geleneksel konut dokusunun anlaşılması açısından önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç olarak Düzce ve Akçakoca'daki konutlar, yalnızca barınma işlevi gören yapılar değil; kültürel sürekliliğin, toplumsal belleğin ve yerel kimliğin taşıyıcılarıdır. Bu yapıların nitelikli restorasyon ve korunma yöntemleriyle yaşatılması, geleneksel yapı teknikleri ve yerel mimarlık bilgisinin gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, geleneksel mimariyi referans alan yeni yapı üretimleri, geçmiş ile gelecek arasında sürdürülebilir bir bağ kurulmasına katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede, yöredeki konutlar, kronolojik, tipolojik ve kültürel özellikleriyle birlikte değerlendirilmesi gereken önemli kültürel miras unsurları olarak öne çıkmaktadır.

Okullar; Düzce ve ilçelerinde inşa edilen okul yapıları, yalnızca eğitim amacıyla kullanılan yapılar olmayıp, aynı zamanda kırsal yerleşimlerinde modernleşme sürecinin mekânsal yansımalarıdır. Saha çalışması kapsamında incelenen Kirazlı Köyü İlkokulu (1890) ile Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu (1926–1929), inşa edildikleri dönemin sosyo-kültürel, ekonomik ve mimari özelliklerini yansıtan önemli örneklerdir. Bu yapılar, geç Osmanlı'dan erken Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte eğitim politikalarındaki değişimleri, planlama anlayışlarını, malzeme kullanımını ve estetik tercihleri ortaya koyarak bölgedeki eğitim yapılarının gelişimini göstermektedir.

Merkez ilçedeki Kirazlı Köyü İlkokulu (1890), köy ölçeğinde özel girişimle inşa edilmiş az sayıdaki örnekten biri olarak, dönemin hayırseverliğe dayalı eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Banisinin, okulun sürdürülebilirliğini güvence altına almak amacıyla vakfettiği arazi ve kaynaklar, yapının uzun yıllar boyunca kesintisiz hizmet sunabilmesini sağlamıştır. Bu yönüyle yapı, devletin sınırlı rol üstlendiği ve taşra bölgelerindeki eğitim gereksinimlerinin özel girişimlerle karşılandığı bir dönemi somut biçimde ortaya koymaktadır. Akçakoca'daki Orhan Gazi İlkokulu (1926–1929) ise Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülke genelinde geliştirilen standart okul projelerinin taşra ölçeğinde uygulanmasına örnek teşkil etmektedir. Mimar Mukbil Kemal Taş'ın Ankara'daki örnek projelerinden esinlenerek tasarlanan yapı, simetrik cephe düzeni, işlevsel plan organizasyonu ve standart malzeme kullanımıyla modern okul mimarisinin bölgesel örneği olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, yapı tarihsel süreç içerisinde hem eğitim kurumu olarak hem de kültürel bir merkez olarak işlev görmüş, Cumhuriyet dönemi edebiyatının önemli isimlerinden Rıfat Ilgaz'ın burada öğretmenlik yapmış olmasıyla tarihsel ve kültürel açıdan ayrı bir değer kazanmıştır. Her iki yapı da plan düzeni, cephe kurgusu, malzeme kullanımı ve süsleme anlayışı bakımından, dönemin mimari özellikleri ile işlevselliği dengeli biçimde bir araya getiren tutarlı bir yaklaşım sergilemektedir. Kirazlı Köyü İlkokulu'nun sade ve dengeli plan ve cephe düzeni, Osmanlı dönemi taşra mimarisinde görülen geleneksel anlayışı yansıtırken; Orhan Gazi İlkokulu'nun simetrik, üç katlı ve zengin cephe kompozisyonu, erken Cumhuriyet dönemi kamu eğitim yapılarında benimsenen modern ve anıtsal mimari karakterin taşra ölçekteki uygulamasını ortaya koymaktadır. Malzeme seçiminde görülen farklılıklar ise 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı okul mimarisinin gelişimini ve bölgesel yapım tekniklerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Bu eğitim yapıları, yalnızca eğitim tarihi açısından değil, aynı zamanda bölgesel mimarlık tarihinin anlaşılması ve kırsal yerleşimlerin kültürel belleğinin korunması bakımından da önemli bir miras değerine sahiptir. Sonuç olarak Kirazlı Köyü İlkokulu ile Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu, Düzce ve çevresindeki eğitim yapılarının tarihsel sürekliliğini, çeşitliliğini ve dönemsel özelliklerini ortaya koyan temel başvuru örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Serenderler; Tez kapsamında incelenen serenderler, Karadeniz Bölgesi'nin geleneksel kırsal yaşamını ve mimari birikimini somut biçimde yansıtan özgün yapı türleri arasında yer almaktadır. Bu yapılar, tarımsal üretim ve ürünlerin saklanması gibi

temel işlevlerin yanı sıra, bölgenin iklim koşulları, coğrafi yapısı ve sosyal yaşamına bağlı olarak şekillenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan köklü bir yapı geleneğini temsil etmektedir. Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yoğun olarak görülen bu kültürel miras unsurlarına, araştırma sahamızda da rastlanmıştır. 19. yüzyılda Doğu Karadeniz'den gerçekleşen göçlerle birlikte serender geleneğinin bu bölgeye taşındığı anlaşılmaktadır. Göç eden bazı ailelerin serenderlerini sökerek yeni yerleşim alanlarına götürdükleri, bazılarının ise usta getirterek bu yapıları yeniden inşa ettirdikleri belirlenmiştir.

Düzce ve ilçelerinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar sonucunda, özgünlük düzeyi yüksek ve mevcut hali iyi durumda olan 10 adet serender çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. İncelenen serenderlerin ikisi Merkez ilçede, beşi Akçakoca'da, ikisi Gölyaka'da ve biri Kaynaşlı'da konumlanmaktadır. Merkez ilçede, Mehmet Aydın Serenderi (1905) ve Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) Akçakoca'da, İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) Gölyaka'da, Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ile Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) Kaynaşlı'da ise Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) tez kapsamında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Cumayeri, Çilimli, Gümüşova ve Yığılca ilçelerinde ise söz konusu yapı türüne bazı yerleşimlerde hiç rastlanmamış bazılarında ise mevcut örneklerin özgünlük durumlarının yeterli olmaması ve kullanılmaz hâlde bulunmaları nedeniyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Serenderler, tarihsel bağlamda üzerlerinde herhangi bir kitabenin bulunmaması nedeniyle, yapıların ilk inşasına ilişkin değerlendirmelerde sözlü kaynaklar ile yerinde yapılan gözlemler temel veri kaynağı olmuştur. Bu veriler doğrultusunda, incelenen serenderlerin bir bölümünün 100 yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu (Mehmet Aydın Serenderi (1905), İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ve İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), bir kısmının ise 20. yüzyılın ortalarında inşa edildiği anlaşılmaktadır (Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958), Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) ve Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı). Bu durum, serenderlerin uzun yıllar boyunca hem ekonomik hem de kültürel açıdan kırsal yaşamın sürekliliğine hizmet eden önemli yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Serenderlerin plan tipolojisi, taşıyıcı direk sayısı ve yerleşim doğrultusu açısından genellikle belirli bir standart çizgiyi takip etse de, yerel ihtiyaçlar, coğrafi koşullar ve ustalık gelenekleri doğrultusunda bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Yapı ölçüleri açısından değerlendirildiğinde, en küçük ölçekli örneğin Merkez ilçede yer alan Mehmet Aydın Serenderi (1905) (3,00 x 3,00 m), en büyük örneğin ise Kaynaşlı'daki Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) (8,50 x 4,23 m) olduğu tespit edilmiştir. Serenderler, farklı sayılardaki taşıyıcı ayaklar üzerinde yükselir. Buna göre dört ayaklı örnekler; Mehmet Aydın Serenderi (1905) ile İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), altı ayaklı örnekler; Mehmet Temiz Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı), Hüseyin Koçak Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Hasan Çelik Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), İlyas Küçükmustafa Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği), Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65) sekiz ayaklı örnekler ise; Hüseyin İmamoğlu Serenderi (1958) ile Hasan Yıldırım Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı)'dir. Serenderlere erişim, portatif ya da sabit merdivenler aracılığıyla sağlanmaktadır. Akçakoca'da yer alan İsmail Keleş Serenderi (20. yy.'ın ilk çeyreği) ile Osman Turhan Serenderi (20. yy.'ın ilk yarısı) ve Gölyaka'daki Cemal Yılmaz Serenderi (1960-65)'nde sabit merdiven uygulaması tercih edilmiştir. Son örnekte, merdivenin ilk basamağına tekerlek eklenerek özgün bir çözüm geliştirilmiştir. İncelenen diğer serenderlerde portatif merdiven kullanımı görülmüştür. Serenderlerin taşıyıcı ayaklarında, yabani hayvanlara karşı koruma amacıyla tekerlek sistemlerine yer verilmiştir. Bu uygulamanın istisnasını Merkez ilçede bulunan Mehmet Aydın Serenderi (1905) oluşturmaktadır. Söz konusu yapıda tekerlek sistemi kullanılmamış; bunun yerine ayakların üst bölümleri sac levhalarla kaplanarak farklı bir korunma yöntemi uygulanmıştır. Diğer örneklerde ise tekerlek uygulaması görülmektedir. Yapıların zemin katları genellikle odunluk ve ardiye gibi yardımcı mekânlar olarak değerlendirilirken, üst katlar serenderlerin asıl işlevi olan tarımsal ürünlerin muhafazasına ve kurutulmasına ayrılmıştır. Bazı örneklerde balkon ile ana mekânın birlikte düzenlendiği plan şemaları görülürken, bazı yapılarda kapalı bir giriş holü ve ana mekândan oluşan mekânsal kurgu tercih edilmiştir. Serenderlerde cephe düzeni ve mekân kurgusu işlevselliğe dayalıdır. Bu nedenle pencere açıklıkları sınırlı tutulmuş; buna karşılık dikey olarak aralıklı yerleştirilen ahşap elemanlar sayesinde doğal havalandırma ve gün ışığı sağlanmıştır. Bazı yapılarda taban döşemelerinin de aralıklı ahşap çıtalardan oluşması, ürünlerin rutubetten korunmasına yönelik bilinçli bir tercih olarak değerlendirilebilir. İç mekânda görülen raf, seki, asma tavan ve farklı depolama

düzenlemeleri ise serenderlerin yalnızca depolama amaçlı değil, kırsal yaşamın gereksinimlerine göre çok amaçlı kullanılan yapılar olduğunu göstermektedir.

Malzeme seçimi ve yapım teknikleri açısından elde edilen bulgular, serenderlerin geleneksel ahşap mimarlık bilgisini yansıtan yüksek düzeyde bir ustalık anlayışıyla inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Çivisiz geçme (Çantı) sistemlerinin yaygın biçimde kullanılması, yapıların uzun ömürlü olmasını sağlamakla birlikte, yerel ustaların deneyime dayalı teknik bilgisini de açıkça ortaya koymaktadır. Taşıyıcı elemanlarda kestane, ardıç, kayın, meşe ve sarıçam gibi dayanıklı ağaç türlerinin tercih edilmesi, yapıların hem çevresel koşullara uyumlu hem de tedariki kolay yerel malzemelerle inşa edildiğini göstermektedir. Üst örtülerin ise zaman içerisinde, yörede hartama olarak adlandırılan ahşap kaplama malzemesinden sac veya kiremit gibi modern örtü malzemelerine dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Serenderlerin büyük bölümünde süsleme anlayışı oldukça sadedir ve estetikten çok işlevsellik ön plandadır. Buna karşın, bazı örneklerde görülen baklava motifleri, çapraz çıta düzenlemeleri ve ahşap elemanların yatay-dikey kombinasyonları, ustaların kişisel yorumlarını ve yerel zanaatkârlık geleneğini yansıtmaktadır. Bu durum, yapının temel işlevselliğini bozmadan geleneksel ahşap mimarisinde estetik anlayışın nasıl biçimlendiğine ilişkin önemli veriler sunmaktadır.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında belgelenen serenderler, Karadeniz Bölgesi'nin geleneksel kırsal mimarisinin önemli örnekleri arasında yer almakta; yerel malzeme kullanımı, iklim koşullarına uyumlu tasarımları ve işlev ile estetik arasındaki dengeyi gözeten yapım anlayışlarıyla öne çıkmaktadır. Günümüzde tarımsal faaliyetlerin azalmasına bağlı olarak kullanım işlevleri büyük ölçüde zayıflayan ya da tamamen terk edilme sürecine giren bu yapılar, asıl işlevlerinden uzaklaşarak çoğunlukla ardiye niteliği kazanmıştır. Serenderler, yalnızca mimarlık tarihi açısından değil, aynı zamanda kırsal toplumların yaşam biçimlerini, üretim alışkanlıklarını ve kültürel değerlerini yansıtan önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, söz konusu yapıların sistematik olarak belgelenmesi, korunması ve kültürel miras bilinciyle ele alınması, hem bölgesel mimarlık tarihine hem de geleneksel yapı kültürünün gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

Mezar taşları; belirli bir estetik düzeyi yansıtan teknik ve süsleme özelliklerinin yanında kitabeleri ile tarihi belgeler olması bakımından, Düzce'den günümüze ulaşan en

önemli kültür varlıkları arasında yer almaktadır. Düzce ili genelinde gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmasında, 52 mezarlık alanında 480 mezar taşı tespit edilmiş, bunlardan form ve yapısal özelliklerini muhafaza edebilmiş 434'ü (277 baş, 157 ayak şahidesi) bu çalışma ile tanıtılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmamız sırasında Cumhuriyet dönemi boyunca hemen hiçbir bakım görmediği anlaşılan mezarlık alanlarında karşılaşılan, zamanla gövdesinden ayrılarak toprağa gömülmüş veya kırılarak etrafa dağılmış mezar taşı/parçaları, Osmanlı'nın erken dönemlerinden itibaren yerleşime sahne olan Düzce'deki söz konusu taş oyma örneklerinin tespit edilebilenden çok daha fazla sayıda olduğunu göstermektedir.

Kitabeli taşların 168'i erkek, 101'i kadın mezarına ait olup tahribat nedeniyle 8 şahidede cinsiyet belirlenememiştir. 18-20. yüzyıllar arasında, üç yüz yıllık bir zaman dilimini kapsayan mezar taşlarının 56'sı (41 erkek, 14 Kadın, 1 Anonim) 18. yüzyıl, 83'ü (56 erkek, 27 kadın) 19. yüzyıla tarihlenmektedir. Çoğunluğu oluşturan 20. yüzyıl örneklerinin (%34) ise 45'i erkek, 43'ü kadın olup kimliği belirlenememiş 6 mezar taşı bulunmaktadır. Bunlardan 16'sı 1923 yılından sonra Osmanlı mezar taşları geleneğinde düzenlenmiş, Osmanlıca kitabeli örneklerdir. Düzce genelinde tahribat nedeniyle vefat tarihi belirlenemeyen 43 mezar taşı, kitabeli taşların yaklaşık %15'ine denk düşmektedir.

Düzce'de tespit edilen mezar taşlarının en erkeni, Akçakoca Orhan Gazi Okulu Mezarlığı'ndaki Molla Mustafa Ağa'nın Oğlu Osman'ın mezar taşı olup H. 1120 (M. 1708-09) tarihlidir. En geç tarihli örnek ise Akçakoca Kapkirli Mezarlığı'ndaki Genç Muhammed Oğlu M. Rûhi Genç'in 27 Aralık 1948 tarihli şahidesidir.

Düzce'de tespit edilen mezar taşlarının büyük bir bölümü Akçakoca ilçesinde yer almakta olup, bunların 205'i baş, 112'si ayak şahidesinden oluşmaktadır. İçerisinde 132 mezar taşı (95 baş, 37 ayak) ile birlikte muhtemelen benzer sayıda etrafa dağılmış kırık parçayı barındıran bu alan, Düzce'nin en önemli Osmanlı dönemi kabristanı niteliğindedir. Bunun yanı sıra Kapkirli, Osmaniye ve Yukarı Mahalle mezarlıkları da Akçakoca'daki Osmanlı mezar taşlarının zengin ve nitelikli örneklerini sunmaktadır.

Düzce'deki mezar ve mezar taşları, Anadolu'nun taşradaki uygulamalarının genel özelliklerini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Mezar tipolojisi bakımından toprak (yığma) mezarlar, hâkim mezar tipini oluşturur. Çerçeveli mezarlar içerisinde değerlendirilebilecek 32 mezarın geç dönemde, 1889 ile 1922 arasında tarihlenen 22 örneğinde, çerçevenin yekpare bloklar yerine küçük boyutlu taşlarla örülerek

oluşturulduğu görülür. Düzce'de diğer mezar tipleri pek tercih edilmemiştir. Açık sandık tipi mezarların, yörenin önde gelen erkek şahıslarına ait olduğu anlaşılan 1821, 1883 ve 1910 tarihli 3 örneği ile Merkez Azmimilli Mezarlığı'nda 25 Recep 1282 (M. 14 Aralık 1865) yılına ait 1 pehleli (kapaklı) mezar tipi bulunmaktadır.

Mezar taşı formları, 11 baş şahidesi dışındaki örneklerin tamamında dikdörtgendir. Bu taşların 118'i erkek başlıklı, 6'sı kadın başlıklı olup diğerleri tepeliklidir. Dikdörtgen dışında, erken Osmanlı geleneğini yansıtan kare kesitli prizmal formlu 2 mezar taşı (1'i erkek, 1'i tahrip durumda baş taşı) ve geç dönemde yaygınlaşan silindirik (üstüvânî) 1 erkek baş taşı ile armudî formlu/iki yanı S kıvrımlı 3 kadın baş taşı tespit edilmiştir. Düzce'de 19. yüzyıla tarihlenen 4 örneği tespit edilen madalyon şeklindeki dairesel mezar taşları, Osmanlı geleneğinin dışında, yerel örnekler olması bakımından dikkat çekicidir. Yine münferit tip içerisinde değerlendirilen 1917-18 tarihli 1 erkek baş taşı ise Türk balbal geleneğini anımsatan, büst şeklinde yapısı ile dikkat çeker.

Erkek mezar taşları, estetik değeri yanında sosyal statüsü veya mesleğine işaret eden kültürel simge niteliğindeki başlıklar açısından oldukça zengindir. Bütünlüğü bozulmamış başlıklar içerisinde 90 adet sarık-kavuk ile 28 fes tipi başlık tespit edilmiştir (Tablo/Ek 1). 1826 yılından sonra yürürlüğe konan feslerden önce kullanılan başlıklar arasında, yeniçeri başlığı olduğu bilinen dardağan kavuk, 29 örneği ile en yaygın olanıdır. Kadın başlığı olan hotoz, Düzce'de 6 mezar taşında görülebilmektedir. Kadın mezar taşlarında başlık yerine çiçek buketi şeklindeki tepelik kullanımı oldukça yaygın olup 41 örneği tespit edilmiştir. Çiçekli tepeliklerin dışında, sivri kemerli, üçgen ve yarım daire formlu tepelikler, kadın baş şahideleri ve ayak taşlarında yaygın olarak kullanılmıştır.

Çalışma dâhilinde incelenen 434 mezar taşının 350'si mermerden imal edilmiştir. Taş malzemeli olanlar (51 baş, 33 ayak), genellikle koyu renkli dere taşından, bazen kabaca bazen muntazam geometrik form oluşturacak şekilde biçimlendirilmiş, yerel nitelikleri daha ağır basan örneklerdir. Mermer mezar taşları, estetiğin ön planda olduğu, geç dönemde İstanbul'dan Anadolu'ya yayılan form, yazı ve dönemin Batı etkili süslemelerini yansıtan, taşrada biçimlendirilmiş örneklerini sunmaktadır.

Kitabeli veya bezemeli 361 mezar taşından 321'i, kabartma tekniğinde işlenmiştir. Bunlardan oldukça yüzeysel işlenen 24'ünün dışındakilerin yüksek kabartma olarak hakkedildiği görülür. Buna ilaveten bezemeli olanların motif yüzeylerinde, eğri kesim tekniğinin de kullanıldığı göze çarpmaktadır. Tamamen kazıma olarak işlenmiş 40 mezar

taşı (28 baş, 12 ayak) bulunmaktadır. Ayrıca 6 baş taşında kazıma olarak işlenmiş basit motiflere rastlanır. Süslemelerde bitkisel karakterli motif ve desenler ağırlıktadır. Gül, lale, stilize çiçekler, çiçekli ve çiçeksiz yapraklı dallar, 17. yüzyıldan sonra mezar taşlarında sıkça görülen servi, hurma ağacı, salkımlı asma dalı ile Batı etkili akantlar, girlandlar ve kâse içinde meyve tasvirlerine sıklıkla yer verilmiştir. Nesneli süsleme unsurları içerisinde kâse ve vazo tasvirleri başta olmak üzere silah, kama tasviri, gerdanlıklar ile Barok tarzı kurdele, fiyonk ve perde motifleri göze çarpmaktadır.

Düzce'de bulunan kitabeli mezar taşlarının tamamı Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Kitabelerin 163'ü sülüs, 112'si talik hatla ve celî nevileriyle yazılmıştır. 18. yüzyıla ait 56 mezar taşından, yüzyılın sonlarına tarihlenen 2'si dışındakilerinin tamamı sülüs hatlı iken talik kitabelerin, bu tarihten sonra yaygınlaştığı görülür. İçerik bakımından Osmanlı mezar taşlarının temel özelliklerinden olan Allah'ın bir ve ebediliğini bildiren başlangıç ifadeleri ile Anadolu'nun hemen her yerinde rastlanılan, ölenin kendi ağzından yazılmış Allah'tan mağfiret ile insanlardan dua isteği veya bu dünyanın geçiciliğine vurgu yapan söz kalıpları ön plandadır. Ayrıca -64 örnekte görüldüğü üzere- genç yaşta gelen ölümün vurgulandığı ifadelerin fazlalığı da dikkat çekmektedir. Erkek mezar taşlarında genellikle cömertlik ve Allah yolunda yaşamaya atıf yapılan örneklerle karşılaşılır. Düzce'de pek çok caminin yanı sıra türbe, tekke vb. dinî yapı geleneğinin sosyal yaşamdaki önemi, mezar taşları üzerindeki kimlik bilgilerinden de açığa çıkmaktadır. Erkek mezar taşlarının 117 tanesinde metfun, "hacı" olarak nitelendirilmiştir. Peygamber soyuna atıfla verilen "seyyid" tabirinin yanı sıra ulema sınıfı içerisinde değerlendirilebilecek şeyh, derviş, perişân, molla, kadı naip, müftü, müderris, hoca, hafız, muallim gibi unvanlara da erkek mezar taşlarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Kitabelerde geçen çok çeşitli meslek gruplarının yanı sıra köken ve aidiyet bildiren yer isimleri, genellikle Düzce ve çevresi ile Düzce'nin göç aldığı yerlerin dökümünü sunmaktadır.

Bu tez çalışmasıyla ortaya konulan kültürel miras unsurları, Düzce ve ilçelerinde geleneksel yapı kültürünün hâlen yaşamakta olduğunu ve bu mirasın korunması gerektiğini açıkça göstermektedir. Yapıların çoğu, günümüzde kullanımda olmakla birlikte, bazıları ciddi tahribata uğramış ya da yok olma tehdidi altındadır. Bu bağlamda; yerel yönetimlerin ve koruma kurullarının, bu yapılara yönelik koruma-tescil politikalarını güncellemeleri, belgeleme, rölöve ve restorasyon çalışmalarının hızlandırılması, halkın farkındalığının artırılması ve kültürel miras bilincinin

yerleştirilmesi, yerel ustalık geleneğinin desteklenmesi ve genç nesillere aktarılması için mesleki eğitim programlarının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Düzce ve ilçelerinde yer alan taşınmaz kültür varlıkları, hem yerel hem de ulusal düzeyde kırsal mimarlık mirasına önemli katkılar sunmaktadır. Bu yapılar, sanat tarihi disiplini açısından özgün ve değerli örnekler olup, bilimsel yöntemlerle belgelenerek literatüre kazandırılmalıdır. Bu araştırma, Düzce ve ilçelerinin kültürel ve mimari mirasına ilişkin sistematik ve orijinal veriler sağlayarak, taşra mimarlık tarihine ve kültürel miras çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Geleneksel yapıların işlevsel, estetik ve toplumsal yönleri disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmış ve belgelenmiştir. Böylece, bölgedeki mimari değerlerin daha iyi anlaşılması ve korunmasına yönelik bilimsel bir temel oluşturulmuştur. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, Düzce ve çevresindeki geleneksel yapıların korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için yol gösterici niteliktedir; aynı zamanda kırsal mimarlık ve kültürel miras araştırmalarına önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Türkan, "Uşak'taki Su Değirmenlerinden Bir Örnek "Duraklı Değirmeni", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 36, Aralık 2016, ss. 280-294.

Akarca, Hande, vd., Geleneksel Konutların Tipolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi: Düzce Akçakoca Örneği, *Turkish Studies,* 18/2, ss. 347-366.

Akbaba, Nurgül, *Aşkale İlçesi ve Köylerindeki Kültür Varlıkları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2019.

Akbaş, Gamze, *Vernaküler Mimarinin "Yer" ve Tektonik Kavramları Üzerinden Okunması: Doğu Karadeniz Bölgesi Yapılı Kırsal Çevresi Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çankaya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2023.

Akçakaya Varol, *Aynur İzmit Akmeşe Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Koruma Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016.

Akçakaya, Yasemin, *Düzce İli Konuralp Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Değerlendirilmesi ve Koruma Önerileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019.

Akın, Süheyla, *Hayattan Memata,* T.C. Düzce Akçakoca Kaymakamlığı, 1. Basım, Ankara 2019.

Aksan, Ferda, *Düzce'deki Kuzey Kafkas (Çerkes) Evleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 1997.

Al Şensoy Selda, Kukoğlu Sibel, "Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderlerin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi" *Inonu University Journal of Art and Design,* X / 21, (2020), ss. 25-44.

Alkan, Gözde Alkan, *Bağdadi Kubbeli 19. Yüzyıl İstanbul Camileri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 87-106.

Alkan, Gözde, "Destekli Bağdadi Kubbeli 19. Yüzyıl İstanbul Camileri", *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergis*i, S. 2(5) 2019, s. 303-326.

Altınsapan Erol, Parla Canan, *Eskişehir, Selçuklu ve Osmanlı Yapıları I*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2004.

Altunışık, Mustafa, *Arşiv Belgeleri Işığında Düzce Konuralp Dilâver Ağa Vakfı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2023, s.55.

Ameling, *Die Inschriften von Prusias ad Hypium*, IK (Inschriften Griechischer Stadte aus Kleinasien), Band 27, Bonn 1985.

Arseven, Celal Esad, *Sanat Ansiklopedisi*, C. I, Maarif Basımevi, İstanbul 1983.

Atak Erkan, Okumuş Erdal, "Kocaeli İli İzmit İlçesi'ndeki Osmanlı Dönemi Eserleri Yüzey Araştırması 2021 Yılı Çalışmaları", *42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 38. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (23-27 Mayıs 2022), Editör Dr. Candaş Keskin, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ana Yayın No: 3735/1, Ankara 2023, ss. 381-400.

Atak Erkan, Okumuş Erdal, "Osmanlı Mimarisinde Etkin Bir Kadın Bâni: Kethüdâ Canfedâ Hatun'un İmar Faaliyetleri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXIV/46, (2022), s. 319-360.

Atak, Erkan, "Tokat Yöresindeki Ahşap Minareli Camiler", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 37, 2016, ss. 240-277.

Atak, Erkan, *Anadolu'da Lale Devri Mimarisi (İstanbul Dışı Örnekler Üzerine Bir Araştırma)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2014, s. 212-266.

Ateş Ali, Toprak Boran, Yeşil Burak, "Düzce İlinde Yapı Hasarlarının Zemin Büyütme Özellikleri ve Yapı Rezonans Uyumu ile İlgisinin Araştırılması", *İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi*, II, (3), (2013), s. 77-86.

Aydın Hasan, Perker Sevgen, "Trabzon'dan Ahşap Bir Cami Örneği: Of – Bölümlü Mithat Paşa Camii", *Journal of History Culture and Art Research*, 6/2, s.457-472.

Aydın, Ayşe, "Batılılaşma Dönemi Tasvir Sanatına Yeni Bir Örnek: Muğla Keyfoturağı Camisi", *Art*-Sanat, S. 15, 2021, ss.1-34,

Aydın, Safiye, Okan, Emre, "Prusias Ad Hypium Tiyatrosu Kazılarında Bulunmuş Kırmızı Astarlı (Pontica) Roma Seramikleri", *Colloquium Anatolicum Dergisi*, 20, (2021), s. 1-26.

Aytekin Osman, Kaya Mustafa, “Gürcistan’ın Acara Bölgesi’nde Osmanlı Dönemi ve Sonrası Çantı Camiler Hakkında Genel Değerlendirme”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 10/22, 2024, s. 230-239.

Aytekin, Osman, Artvin, Sevgi ve Sabır Abideleri Doğu Karadeniz Camileri, İstanbul, s. 207-332.

Aytekin, Osman, *Artvin’deki Mimari* Eserler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Van 1996.

Ayverdi Ekrem Hakkı Ayverdi, İstanbul Mi’mârî Çağının Menşe’i Osmanlı Mi’marîsinin İlk Devri 630-805 (1230-1402) İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1966.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri 630-805 (1230-1402),* Baha Matbaası, İstanbul 1966.

Azizsoy, Anar, “Batılılaşma Devri Tasvir Sanatının Azerbaycan Cami Mimarisinde Görülen Duvar Resimlerinden Örnekler,” *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29 (2015), s. 162,170,174.

Bayhan Ahmet Ali, *Geçmişten Günümüze Ordu’nun Geleneksel Ahşap Camileri*, 2. Baskı, Ordu BB. Kültür, Turizm ve Sanat Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları: 24, 2020.

Bayhan, A. Ali, “Ordu’da Cami Mimarisinin Gelişimi: Kâgir Örnekler”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu II*, (Ed.) Sadullah Gülten Tuğrul Özcan Kamil Yavuz, Ankara Fenomen Yayıncılık, 2021 s.43-45, 57-59.

Bayhan, A. Ali, Ordu’dan Bazı Tarihi Ahşap (Çantı) Camiler”, *The Journal Of International Social Research / Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 7, ss. 55-84.

Bayhan, Ahmet Ali, “Ordu/İkizce’den Bir Ahşap Cami: Laleli (Eski) Camii”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 14, 2005, s.13-14.

Bayhan, Ahmet Ali, *Geçmişten Günümüze Ordu’nun Ahşap Camileri*, Ordu Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ordu 2019.

Bayraktar, Hüseyin, “Kırsal Yaşamın Mimari Göstergesi Geleneksel Köy Evlerinin Düzce Örnekleminde Tartışılması”. *Mimarlık ve Yaşam,* 5(1), 2020, s.85.

Bayraktar, M. Sami, *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 2005.

Beksaç, Engin, *Bithynia'nın Erken Tarihinde Sakarya ve Arkeolojisi. Sakarya İli Tarihi*. 1, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Besli, Elif, *Geleneksel Türk Evi Mimarisinin İncelenmesi: Düzce-Konuralp Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Düzce 2019.

Bilir, Ahmet, "Prusias ad Hypium (Konuralp) Su Kemerleri", *3. Uluslararası Bursa Su Kongresi ve Sergisi 2013 (22-23-24 Mart 2013)*, Bursa 2013, s. 278-284.

Birinci, Sedanur, *Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Geleneksel Rize Konutlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yozgat Bozok Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat 2025.

Bolu İl Yıllığı 1967, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1968.

Bolu Vilâyeti Salnâmesi, Rumi 1341/Miladi 1925, Haz. Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008.

Bozkurt, S. Gülçin, "19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi (Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University)*, S. 62(2), 2013, s.44-46.

Bölükbaşı, Atilla, *Trabzon Camileri*, Trabzon: İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2017.

Budak Ö., Kurt M. ve Taşçıoğlu, Y., R., *Düzce Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri,* T.C. Düzce Valiliği Kültür Yayınları, Düzce 2014.

Buğdaycı, Begüm, "Yozgat Tokmak Hasan Paşa Camii M 1773-1774 Duvar Resimleri Üzerine Bir Araştırma", *Art-Sanat,* S. 21(2024), ss.161-201,

Can Yılmaz, "Samsun'da Bulunan İki Önemli Ahşap Eser: Gökçeli ve Bekdemir Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, (Ed.) Cevdet Yılmaz, C. II, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal işler Daire Başkanlığı, 2007, s. 509-527.

Can, Hüseyin, *Bolu ve Yöresinde Bulunan Tarihi Çeşmeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2015.

Can, Yılmaz, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.14, S.14-15, s.118-121.

Can, Yılmaz, *Samsun Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler*, Etüt, İstanbul, 2004.

Cengiz, Seda, *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari: Rize - Fındıklı - Hara Köyü - Köseoğlu Osman Cengiz Evi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015.

Coşkun Rümeysa, Çelebioğlu Banu, "Artvin Borçka'daki Yığma Ahşap Camiler", BAB Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design, 1(2), 2020, 142-160

Coşkun, Kerim, *Kent Markası ve Marka İmajının Ölçümü: Düzce İli Örneği,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce 2012.

Cumhuriyetin 50. Yılında Bolu 1973 İl Yıllığı, Kemal Matbaası, Bolu 1973.

Çağlıtütüncügil, Ersel, "Eski Mordoğan (İzmir) Köyü Camii Süslemeleri," *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (2012), s. 149-159.

Çelik, Fatih, *Cumhuriyet Döneminde Düzce (1946-1960),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2013.

Çelik, Mustafa Yavuz, Sel Hüseyin, "Afyon'daki Tarihi Çeşmelerde Doğal Taş Kullanımı ve Restorasyonu", *Türkiye VI. Mermer ve Doğaltaş Sempozyumu (26-27 Haziran),* Afyonkarahisar 2008, s. 51.

Çelik, Onur, *Düzce Konuralp-Prusias Bölgesi Geleneksel Evlerinin Kapı ve Pencere Doğramalarının İncelenmesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2025.

Çelikyay Selma, "Batı Karadeniz'deki Geleneksel Ahşap Evlerin Özellikleri ve Özgün Detaylar", *Mimar.ist*, S. 40 2011, s.32.

Çetin, Fatma, *Osmanlı Süsleme Sanatında Kâbe Tasvirleri -Çini ve Duvar Resimleri-*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Çetin, Yusuf, "Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Camii ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 18, 2007, ss. 1-15.

Çınar, Sahure, "Erzurum Çifte Göbek (İki Göbek) Hamamı'nın Düşündürdükleri", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 2010, ss. 67-84.

Çoruhlu Tülin, Alkan Murat, "Sakarya İli Geleneksel Türk Mimarisinde Duvar Resimleri ve Boyalı Nakışlar'', *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (02-05 Kasım 2016)*, s. 879-880, 886-888 ss. 877-912.

Demir, Necati, *"*Değirmen Kelimesi Üzerine*", Türk Dil Kurumu*, C 2, S. 617, 2002, ss. 209-213.

Demir, Necati, *"*Serendi / Serender Kelimesi Üzerine*", Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 85, S. 617, 2003. ss. 442-447.

Demir, Necati, "Trabzon ve Yöresinde Ahşap Camiler", *Hacı Bektaş Velî*, S. 29, Bahar 2004, s. 173.

Demir, Necati, "Trabzon ve Yöresinde Serenderler", *Erdem*, XIV/41, (2004), ss. 99-118.

Demirtaş, Melike, *Çankırı Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2022.

Derici, Dilare, *Malatya Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2017.

Dikmen Çiğdem Belgin, Toruk Ferruh, "Prusias ad Hypium Antik Kenti Üzerinde Bir Yerleşim: Konuralp", *Researcher: Social Science Studies*, C.V, S. 4, (2017), ss.176-210.

Doğan, Kenan, *1920 – 1938 Dönemi Ankara'da Yapılan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019.

Doğancı, Kamil, *Roma Principatus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 284) (2007), Bithynia Dönemi Valileri (Prosopografik Bir İnceleme)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.

Dolu, Yusuf Burak, "Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, 2015, cilt: III, s. 1685-1701.

Dönmez, Mustafa Şükrü, *Dia-Dias Diapolis Akçaşar Akçaşehir Akçakoca*, Zafer Ofset, Akçakoca 2000.

Durkut, Mehtap, *Ünye'deki Türk Devri Yapıları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kayseri 2012.

Eğri, Sadettin, Sözlü Gelenek Bağlamında Düzce Yöresinde Evliya Kültü, Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat, *Düzce Belediyesi Kültür Yayınları*, İstanbul 2016, ss. 435-441.

Elmas Hatice, Nur Altın Şule, Sepet Örgü Yapım Tekniği ve Özgün Bir Örnek Olarak Huğ Evleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2024, Sayı: 23, ss. 390-410.

Erken, Sabih "Türk Çiniciliğinde Kâbe Tasvirleri". *Vakıflar Dergisi S. IX'dan ayrı basım)*, Mars Matbaası, (1971), ss. 297-320.

Ertuğrul, Ali, "Düzce: Göç Yolunda Bir Şehir ve Birkaç Hikâye", *Uluslararası Şota Rustaveli 850. Yılı Sempozyumu Bildirileri*, 2017 (12-14 Mayıs), Düzce Üniversitesi Yayınları, Pelin Ofset, Ankara 2018, ss. 699-733.

Ertuğrul, Ali, Yaşa, Fırat, "Düzce Yöresinde Orhan Gazi'nin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri", *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarıhı Sempozyumu (23-24 Kasım 2018)* Türk Tarıh Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, ss. 193-258.

Eser, Celal, *Konya Tarihi Kent Merkezindekı I. Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapılarının Mimarlık Tarihindeki Yeri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük 2023.

Evcin, Erol, "Milli Mücadele Döneminde Düzce", *Millî Mücadelenin Yerel Tarihi 1918-1923 Kastamonu - Sinop - Karabük - Bolu - Düzce - Zonguldak – Bartın*, 7, TÜBA, 2023 ss. 319-354.

Eyice, Semavi, "Çeşme", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.VIII, İstanbul (1993), ss. 277-297.

Eyice, Semavi, "Hamam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, XV, ss. 402-430.

Eyice, Semavi, "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescit Minareleri", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt:10, İstanbul 1953, ss. 247-268.

Eyice, Semavi, "İznik'te "Büyük Hamam" ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme", *İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1960, ss.99-120.

Eyice, Semavi, *Tarihte Bolu*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1975.

Furtuna Çiğdem, Ulusoy Binan Demet, "Samsun-Çarşama'da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Ahşap Camilerin Korunmalarına Yönelik Belgeleme ve Değerlendirme Yaklaşımı", *TÜBA-KED,* S. 23, 2021, ss. 11-36.

Furtuna, Çiğdem, *Samsun-Çarşamba'da Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Ahşap Camilerin Belgelenmesi ve Vernaküler Mimari Miras Bağlamında İncelenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.44-47

Geyik, Gül, *İzmir Su Yapıları (Çeşme, Sebil, Şadırvan*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007.

Gökçe Duygu, Kaya Ayşegül, Geleneksel Kırsal Konut Tipolojileri Üzerinden Kültür-Mekân İlişkilerinin Mekân Dizimi Yöntemiyle İncelenmesi: Düzce İli Örneği, *Tasarım Kuram*, 16/(31), (2020), ss. 36-50.

Gökler, Burak Muhammet, "Kocaeli Çeşmelerinde Batı Etkili Süslemeler" *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri, (24-26 Mart),* Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2018, ss. 2097-2127.

Gökler, Burak Muhammet, *Rize Camileri,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum 2022.

Güler, Koray, *Doğu Karadeniz Kırsal Mimarisi Örneklerinden Rize-Fındıklı Aydınoğlu Evi Restorasyon Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2012.

Gülgen, Hicabi, "Bursa Keleş İlçesi Dedeler Köyü Camii ve Süslemeleri", *U.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 1, 2012, s. 77.

Güneş, Tümay, "Selim Kartal, Sinop Boyabat İlçesi'ndeki Erken Cumhuriyet Dönemine Ait İlkokul Yapılarının Morfolojik Olarak İncelenmesi", *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8/3, 2023, ss.214-228.

Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit, 2. Cilt, 1. Kitap, s.85,201.

Gürses Raşide, Karababa Taşkın, E. Banu, "*Anadolu'da Kaybolmakta Olan Bir Maddi Kültür Unsuru: Su Değirmenleri (Beypazarı Örneği)",* Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 645-667.

Gürsoy, Elif, "Uşak'da Perde Motifli Mihraplar", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.10 2015, s.146-157.

Gürsoy, Elif, "Uşak'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Mimari Yapısı: Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Örneği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 18/69, 2019, ss.32-40.

Hakyemez, Hanife Nuran, *Çorum Camilerinde Ahşap Sanat Eserleri*, Çorum Belediyesi 2020.

Hasol, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* YEM Yayınları, İstanbul 2012.

Hırka, Makbule, *Geçmişten Günümüze Sıcak Su ve Mekân İlişkisi: Bursa Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2019.

https://basiskelegezi.com/servetiye-karsi-koyu-tas-cami/

https://kulturenvanteri.com/yer/tepecik-koyu-camii/#17.1/40.626881/29.987537

Işıkakdoğan, Abdulbaki, *Balıkesir Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2013.

İlker Yiğit, "Divan", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 1/333-334.

İnce, Kasım, ''Yukarı Camii/ Akköy Denizli'', *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2,* (2001), 65-79.

İrkin, Özgür Mehmet, *Burhaniye'de Türk Devri Eserleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

Kaan, Zübeyde, *Trabzon İli, Vakfıkebir İlçesi, Tarlacık Köyü, Rasim Ayyılmaz Evi Restorasyon Projesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul 2020.

Kafesçioğlu, Ruhi, *Kuzey-Batı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları*. İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul: 1955; Hatice Elmas ve Şule Nur Altın, "Sepet Örgü Yapım Tekniği ve Özgün Bir Örnek Olarak Huğ Evleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Kültür Araştırmaları Dergisi*, S. 23 (2024), s.390-410.

Kahraman Gülçin, "Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi (Işıklı) Camisi Restorasyonu", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8(4), Aralık 2023, ss. 883-909.

Kahraman, Banu, Geleneksel Türk Odasında Ahşap İç Mimari Elemanları. M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 72, 75.

Kalıncı, Sinan, *Akçakoca'nın Tarihi, Sosyal-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2010.

Kandemir, Ercan, *Şalpazarı'nda Bulunan Serenderler (Tekirler),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019.

Kaplan, Haktan, *Bolu ve Düzce Halk Kültüründe Türbeler ve Ziyaret Yerleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2021.

Karaaslan Muzaffer, "Osmanlı Duvar Resimlerine Balkanlar'dan Bir Örnek: Hadım Camii," *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 36/2, 2019, s. 358-359.

Karaca, Selin, *Trabzon Ağasar Deresi Üzerinde Sayvançatak Köyü-Karadeniz Arasında Bulunan Su Değirmenlerini Koruma Projesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2018.

Karademir, Murat, *Edirne Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

Karakuş Filiz, "Kırsal Dini Mimarinin Çamlıdere Çukuröreni ve Kargalar Köyü Camileri Üzerinden İncelenmesi", *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 34(17), 2022, s. 280-290.

Karasu, Gülay, *Afyon Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

Karpuz Haşim, "Halk Mimarimizde Ahşap Yığma "Çantı" Yapılar, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. V, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1987.

Karpuz, Haşim, *Rize.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.45.

Karpuz, Haşim, "Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler", *Vakıflar Dergisi*, S. XXI, Ankara, 1990, s. 292, 297, 298.

Karpuz, Haşim, Rize Çayeli Ormancık Köyü Camii", S. Ü. Selçuklu Araştırma Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı, Konya, 1993,. s. 255.

Kaşıkeman, Özlem, *Tokat İli ve Niksar İlçesi Çeşme ile Şadırvanları Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.

Kavalçalan, Enes, *Kıbrıs'taki Osmanlı Dönemi Su Yapıları (Çeşme ve Hamamlar)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2015.

Kavas, Özgehan, *Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2020.

Kaya, Mustafa, "Gürcistan'ın Guria Bölgesi'nde, Ahşap Çandı Cami Örneği: Zoti Camii", *Anasay*, Sayı 25(7) 2023, s. 141-180.

Kaya, Sevda, Bideci, Alper, "Geleneksel Konut Mimarisi: Düzce Derdin Köyü İncelemesi", *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, IX/17, (2024), s. 341-360.

Kaya, Sevda, *Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların Farklı Etnik Gruplar Bağlamında İncelenmesi: Düzce Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2023.

Kayapınar, Ayşe, Kayapınar, Levent, Kılıç, Nermin, Kaya, Bilge, Kılıç, Fahri, *Bolu Livası 1921-1925 Senesi Salnâmesi (Giriş-Metin-Tıpkıbasım-Dizin),* Bamer Yayınları, Bolu 2008.

Kaynaşlı 2000, Kaynaşlı Belediyesi Yayını, 2000.

Keçeli, Volkan, *Tarihi Değirmen Yapılarının Endüstriyel Miras Olarak Koruma Sorunları ve Öneriler: Çeşme Yarımadası Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2016.

Kılıç Duran, Neslihan, *Burdur'da Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Okul Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2024.

Kılıç, Serkan, "Antalya-Korkuteli Yeşilyayla Eski Kerpiç Camii", *Cedrus,* C. 7, 2019, s. 695-703.

Kılıç, Serkan, "Cumhuriyet Dönemi Mimarlarından Mimar Mukbil Kemal Taş ve Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu" *Kent Akademisi,* 17/1, 2024, ss.308-326.

Kılıç, Serkan, "Elmalı'daki Ahşap Tavanlı Cami ve Mescitler (Osmanlı Dönemi)", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, S. 2(8), 2018, ss. 407-425.

Konrapa, Mehmet Zekai, *Bolu Tarihi,* Bolu Vilayet Matbaası, 1964.

Konukçu, Enver, *Bolu İl Yıllığı 1967*, Bolu Valiliği Yayınları, Bolu 1967, s. 159-160.

Konukçu, Enver, *Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete),* Düzce Ticaret Odası 1984 Yıllığı, 1984.

Kudde, Esra Küçük, *Mustafa Paşa Hamamı Erkekler Bölümü Restorasyon Projesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2007.

Kukoğlu, Seda, *Geleneksel Yapı Olarak Serenderlerin Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Kapsamında İncelenmesi: Trabzon Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Avrasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2019.

Kunıholm, P. Ian, "Dendrokronoloji Yöntemiyle Tarihlenmiş Osmanlı Anıtları", çev. Bilgi Altınok, *Osmanlı Arkeolojisi*, Ed. Uzi Baram ve Lynda Carroll, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004, ss. 100-139.

Lakot Alemdağ Esra, Şahin Birol, Akkan Çavdar Ayça, "Geleneksel Konutların Restorasyon Sürecinde Enerji Etkin İyileştirilmesi: Trabzon Evi Örneği", *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi,* 13(1), 2023, s.205.

Maşalı, D., Seçkin, N., Boyabat'ın Geleneksel Mimarisinde Değirmenler ve Şamlılar Çeltik Fabrikası, *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 7, 2009, ss. 95-108.

Müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi, *Hicri 1334/Miladi 1916*, Haz. Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2008.

Naldan, Funda, "Geleneksel Düzce-Konuralp Evlerinin Yapı Elemanları", *Sanat Tarihi Dergisi*, XXVIII/1, (2019), ss. 139-163.

Naldan, Funda, "*Somut Kültürel Miras Örneği Olarak Kemaliye Su Değirmeni*", Sanat ve Yorum, 42, (2023), s. 58-65.

Naldan, Funda, Akçakoca Evlerinde Süsleme, *Journal of World of Turks*, 6/2, (2014), ss. 299-310.

Naldan, Funda, *Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2012.

Nefes Eyüp, "Çarşamba / Paşayazı Köyü Camii", *Çarşamba Araştırmaları*, (Haz.) Prof. Dr. Cevdet Yılmaz, Çarşamba Belediyesi Kültür Yayınları, No: 2, Samsun 2014, s.323-339.

Nefes Eyüp, Can Yılmaz Gün Recep, "Samsun/Vezirköprü'de Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Bir Grup Ahşap Cami", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 43, 2017, s.132-134.

Nefes Eyüp, Gün Recep, Çakır Ahmet, "Samsun/Bafra İlçesi'nde Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Bir Grup Ahşap Camii", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. XV, S. 2, 2015, s.293-294.

Nefes, Eyüp, "Sinop'ta Çantı Tekniğinde İnşa Edilen Camiler", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk-İslam Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt-I, Sinop Üniversitesi Yayını, Sinop 2018.

Nefes, Eyüp, Samsun Yöresindeki Son Dönem Ahşap Camiler, Samsun, 2009.

Okan, Emre, Bilir, Ahmet, Çalışkan, Doğuş, "Prusias Ad Hypium Antik Tiyatrosu: Yeni Kazılar, İlk Veriler", *Höyük*, 9, (2022), s. 33-66.

Okçuoglu, Tarkan, *18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Duvar Resimlerinde Betimleme Anlayışı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2000.

Okçuoğlu, Tarkan, *Hayal ve Gerçek* Arasında *Osmanlı Resminde İstanbul İmgesi- 18. ve 19. Yüzyıllar* (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2020.

Okumuş Erdal, Gülbudak Özgür, *Türk Sanatında İnşa Edilen (12.-20. Yüzyıllar) Çeşme Üslupları Üzerine Bir Deneme,* 1. Baskı, Cinius Yayınları, İstanbul 2018, ss. 85-122.

Okumuş, Erdal, "Çorum'dan Birkaç Çeşme Örneği", *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (2-5 Kasım)*, C. 1, Sakarya 2017, ss. 290-311.

Okumuş, Erdal, *Çorum Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2017.

Olğaç, İrem, *Düzce İlinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023.

Osman Çakıroğlu Evren, Çakıroğlu Birgül, Taşdemir Taner, "Artvin'de bulunan tarihi camilere ait minber ve kapıların ahşap süsleme programı açısından değerlendirilmesi", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2023, Cilt: 24, Sayı:1, s. 227-248.

Öcalan, Hasan Basri, *Düzce Yöresinin Tarih Kaynakları Olarak Mezar Taşları*, Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, ss.429-434.

Ögel, Bahattin, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984.

Ökten, Mehmet selim, vd., "Ahşap Minarelerin Taşıyıcı Sistemleri ve Zıbınlı Camii Örneği", *Proceedings of 4th Stregthening of Historical Structures Syposium,* (November 27, 2013), İstanbul, s. 1-9.

Ölmez, Figen, *Kocaeli Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.

Önal, Güray, *Osmanlı Devri Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Bolu Sancağı I-II Cilt,* Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu 2011.

Önge, Yılmaz, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları,* Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

Özaslan, Metin, vd., *Düzce İli Raporu*, 2001.

Özbalkan, Serkan, *Aydın Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2019.

Özcan Tütüncü, Zümrüt, *Burdur Kurna Çayı Çevresi Geleneksel Su Değirmeni Yapıları, Kabacalı Değirmeni Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2016.

Özçelik, Fatih, *Cumhuriyet Döneminde Düzce (1946-1960)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2013.

Özdemir, Yağmur, *Yozgat İli Akdağmadeni İlçesinde Bulunan Kamu Yapıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016.

Özlü, Zeynel, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", *Bilig Dergisi,* 61, (2012), s. 201-222.

Özlü, Zeynel, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008.

Özlü, Zeynel, *19. Yüzyılda Bir Batı Karadeniz Kenti Gümüşâbâd/Gümüşova (Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Durum)*, 1. Baskı, Fırat Basım, İstanbul 2015.

Özlü, Zeynel, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias ad Hypium, Üskübü (Konuralp)*, Doruk Yayımcılık, İstanbul 2008.

Özlü, Zeynel, *İlk Çağ'dan Cumhuriyete Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)*, Fırat Basım, İstanbul 2015.

Özmen, Mehmet, *"Hatay-Erzin' ve Genel Olarak Anadolu'da Değirmen ve Değirmencilikle İlgili Kelimeler",* Erdem, 5 (14), 1989, ss. 463-501.

Öztürk, Harun, *Terme Serenderleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun 2024.

Pamukçu Cebeci, P. Nur, *Rize-Çamlıhemşin Ortan ve Yolkıyı Köyleri Kırsal Sit Koruma Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2021.

Sabuncu, Büşra, *Geleneksel Konutların Yeniden Kullanılması ve Onarımı Aşamasında Malzeme Analizinin Önemi: Düzce-Konuralp Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2022.

Sahtiyancı Elif, Benli Yıldız, Nuray, "Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu", *Sanat Tarihi Dergisi*, 29/2, İzmir 2020, ss.589-603.

Saka Akın, Emine, vd., "Tokat-Zile Şeyh Nusrettin Türbe ve Camisi", *Vakıfar Dergisi,* S. *47* Haziran 2017, s. 81.

Salman, Fikri, "Özvatan'da Eski Su Değirmenleri", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, VIII, (2002), ss. 75-88.

Sarı Yavuz, "Araklı'nın Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Camisi; Bereketli Mahallesi Masele Camii", *Sanat Dergisi*, S. 38, 2021, s.330-331.

Seçkin, Selçuk, "Farklı Plan Özellikleriyle Gürcistan/Acara Hulo Bölgesi'ndeki Ghorcomi Camii", *Akdeniz İnsanbilimleri Dergisi*, 2 (8), 463-478.

Seçkin, Selçuk, "Gürcistan Acara Keda Bölgesi'ndeki Osmanlı Dönemi Camileri", *Journal Of Turkish Studies,* 13, 2018, s. 1139-1155.

Sevim Adem, Çorum'da Türk Dönemi Mimari Eserleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2024.

Sevim, Adem, *Nevşehir ve İlçelerindeki Çeşme Mimarisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015.

Sözen Metin, Tanyeli Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992.

Strabon XII 4, *Antik Anadolu Coğrafyası*, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.

Suzanne Harris-Brandts, Angela Wheeler and Vladimer Şioşvili, *The Wooden Mosques of Adjara,* Islamic Architectural Heritage in Georgia, 2018, s. 90-96.

Sümerkan M. Reşat, Okman İbrahim, *Kültür Varlıklarıyla Trabzon*, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, 1999.

Şahin Çelik Esra, Dişli Gülşen, "Bir Kırsal Dini Mimari Örneği Olarak Eskişehir, Günyüzü, Kuzören Köyü Camii ve Restorasyon Uygulamaları", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC,* S. 7(4) 2017, s. 611-625.

Şahin, İlhan, Egawa, Hikari, *Düzce'de Tarih ve Kültür*, çev. Ali Ertuğrul, Kayhan Matbaacılık, İstanbul 2014.

Şahin, Mustafa, "Giresun İlindeki Bağdadi Kubbeli Camiler", *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı: 11, 2013, s. 71-89.

Şener, Dilek, *''XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu Duvar Resimleri''*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2011.

Tali, Şerife, "Kırşehir/Mucur Hüseyin Ağa Camii ile Emine Hanım Camiinin Kalem İşleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* C.6, S.25, ss.504-528.

Tanık Saliha, Kocaeli, "Karamürsel Uzundere (Osmaniye) Köyü Camii Ahşap Süslemeleri", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* S. 19 2021, s. 169-193.

Tanık, Saliha, "Kocaeli Hereke Dokuma Fabrikası Yerleşkesi'ndeki Hümâyûn Camii", *Vakıflar Dergisi*, S. 54 Aralık 2020, s. 238-243.

Taş, Ela, "Ali Ağa Çeşmesi" *Kocaeli Ansiklopedisi,* I, (ss.99-100), İstanbul: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2023, ss. 99-100.

Taş, Ela, "Veli Ahmet Çeşmesi" *Kocaeli Ansiklopedisi,* III, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2023, ss. 2087-2088.

Taşkan, Demet, (2011). Artvin İli Borçka ve Hopa İlçeleri Camilerinde Ahşap Süslemeler. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s. 45-47.

Taşlıkoğlu, Zafer, "Son Zamanlarda Bulunmuş Olan Birkaç Bithynia Kitabesi", *Belleten,* XIX, (73), (1955), s. 81-98.

Tatar, Yusuf, *Düzce İl Gelişme Planı*, Düzce 2005.

Tercanlı, Akın, "Denizli İlinde Yer Alan Bir Grup Köy Camiileri'ndeki Kâbe Tasvirleri", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19/10, Haziran 2020, ss. 54-83.

Tezcan Kaya Gülsen, Durmuş Esra, "Sakarya'da Batılılaşma Dönemi'nden Saklı Kalmış Bir Hazine: Taraklı Yunus Paşa Camii Kalem İşi Bezemeleri", *Sanat Tarihi Yıllığı*, S. 33, (2024), ss. 261-302.

Top Mehmet, Özbek Gülcan, "Osmanlı Batılılaşma Dönemine Ait Ödemiş'te Bulunan Duvar Resimli İki Camii," *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 46 (2019), s. 248.

Topçubaşı, Mine, *19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Tuna Celâl, Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari, İstanbul 2008, s. 129.

Tuncel, Metin, "Düzce", *TDV. İslam Ansiklopedisi,* Ek 1, (2020), s. 354-357.

Tunç, Erkan, *Samsun Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi'ndeki Mimari Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2022.

Tunçay Hüseyin,Yavuz Ercan, *Gelenekten Geleceğe Ahşap Camiler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2023.

Turan, Nurullah, "Düzce Yöresinde Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Konuralp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu* (23-24 Kasım 2018), Yayıma Hazırlayan Ali Ertugrul - Fırat Yaşa, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2020, ss. 527-548.

Turani, Adnan, *Sanat Terimleri Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, İstanbul 2015.

Tuzcu, İbrahim, *Düzce Hakkında Her Şey*, s. 49-50.

Tübitak, *Yer Deniz ve Atmosfer Bilimleri ve Çevre Araştırma Raporu*, 1999.

Türkseven, Burhan, "Efteni-imamlar Köyünden Gölyaka İlçesine: Geçmişten Bugüne Gölyaka'nın Sosyal ve İktisadi Gelişimi", Düzce'de Tarih ve Kültür, *Düzce Belediyesi Kültür Yayınları*, Kayhan Matbacılık, İstanbul 2014, ss. 159-171.

Türktaş, Zuhal, "Anadolu'da Hasır Dokuma ve Sepet Kullanımına İlişkin Eski Bir Örnek; Çatalhöyük (ve günümüzde görülen uzantıları)", *Akdeniz Sanat,* S. 7(4), 2011, s.133-136.

Uçar, Hasan, *Manisa Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009.

Uz Taşkesen, Ayşe Nermin, "Amasya II. Beyazıt Camisi Şadırvanı Duvar Resimlerinin Restorasyonu ve İkonografik Çözümlemesi", *Vakıflar Dergisi,* 35, 2011, 177-189.

Uzun Tolga, "19. Yüzyıl Osmanlı Duvar Resimlerinde Yeniliğin ve Değişimin Sembolü Tasvirler", *XX. Uluslararası Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (2-5 Kasım 2016)*, Sakarya Üniversitesi Yayını 2017, ss.852-862.

Ülkü, Osman, "Osmanlı Mimarisinde Manzara Resimleri Süslemeciliği Bağlamında Koçarlı-Cincin Köyü Cihanoğlu Hacı Abdülaziz Efendi Camii Duvar Süslemelerinin Değerlendirilmesi", *Journal of Art History, 2016,* C. 25 S. 2, 2016, ss. 277-293.

Ünal, R. Hüseyin, "Yukarı Kızılca Köyü Hasan Ağa Camii", *Sanat Tarihi Dergisi*, S. 7(7), 1994, s. 211-225.

Ünsal, M., *Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.

Verim, Ercan, *Batı Karadeniz Bizans Dönemi Mimarisi (Bartın-Bolu-Düzce ve Zonguldak),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2021.

Verim, Yasemin, *Kütahya Çeşmeleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019.

Yavuz, Mehmet, "Sürmene Gültepe Köyü Yukarı Kefeli Mahallesi Camii ve Şadırvanı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3 (7) 2014, s. 499-515.

Yel Kurt, Büşra, *Düzce İli Türbelerinin İnanç Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce 2025.

Yerli, Handan, *Antalya Minareleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2011.

Yerlikaya, Elçin Tuba, Akçakoca Yöresi, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa 2001.

Yeşilyurt Tunç, Zübeyde, *Trabzon'da Serender Yapılarının İncelenmesi ve Yeniden İşlevlendirme Önerileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019.

Yetim, Gizem, *Bodrum Yarımadası'ndaki Tarihi Yel Değirmenleri ve Koruma Önerisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2014.

Yılmaz, Cevdet, vd., "Giresun Aksu Çayı Havzası Geleneksel Kır Mesken Mimarisinde Güncel Değişimlere Bir Örnek; Serenderler", *Coğrafya'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay*, Atatürk Üniversitesi Yayınları Yayın No: 1056, 1. Baskı, Ankara 2015, ss. 303-314.

Yılmaz, Muzaffer, *Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları,* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.

Yurttaş, Hüseyin, vd., *Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Erzurum*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 2024.

Yusuf Burak Dolu, "Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler", *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, 2015, cilt: III, s.1690-1693.

Yücel, Gül, "Risk Altındaki Kültürel Miras: Karadeniz Bölgesi'ndeki Geleneksel Ahşap Yığma (Çantı) Camiler için Değerlendirme", *Kent Akademisi*, C. 15, S. 2 (2022), s.489.

Zeyrek, Turgut, Baran Çelik, *Prusias ad Hypium Anadolu'nun Kuzeybatısında Antik Bir Kent (Konuralp/Üsküb*ü), Ege Yayınları, İstanbul 2005.

Elektronik Kaynaklar

Diyanet İşleri Başkanlığı, "Rahmân Suresi-26-28. Ayet Tefsiri", https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Rahm%C3%A2n-suresi/4927/26-28-ayet-tefsiri [Erişim Tarihi:12.05.2025].

Düzce Resimleri-Gezilecek Yerler, "1922 Düzce Saat Kulesi", https://duzceresim.com/1922-duzce-saat-kulesi-fotograflari/ [Erişim Tarihi: 14.03.2025].

Düzce'ye Gelsene,"KoçBabaTürbesi", https://www.duzceyegelsene.com/kesfet/camiler-turbeler/koc-baba-turbesi [Erişim Tarihi: 10.05.2025].

Kültür Envanteri, "Emetullah Gülnuş Sultan Çeşme ve Sebili", https://kulturenvanteri.com/yer/yeni-valide-camii-sebili-ve cesmesi/#17.1/41.024776/29.015532 [Erişim Tarihi: 10.03.2025].

Kültür Envanteri, "Topçuzade Mehmet Ağa Çeşmesi", https://kulturenvanteri.com/yer/topcuzade-mehmet-aga cesmesi/#17.1/40.905434/31.144451 [Erişim Tarihi: 16.03.2025].

YerelNet,"BakacakKöyü",https://web.archive.org/web/20160305124934/http://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=239745 [Erişim tarihi: 15.10.2020].

Kaynaşlı Belediyesi, "Orhan Gazi Cuma Camii", http://www.kaynasli.bel.tr/kaynasli/turizm/cuma-camii/ [Erişim tarihi: 08.12.2022].

T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, "Sazköy", http://www.kaynasli.gov.tr/sazkoy [Erişim tarihi: 10.04.2025].

T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, "Muratbey", http://www.kaynasli.gov.tr/muratbey [Erişim tarihi: 08.04.2025].

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Tescil Kararları, 2018 Yılı”, https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/60519,duzce-ili-kaynasli-ilcesi-bickiyani-koyu-86-parselde-ye-.pdf?0[Erişim tarihi: 07.04.2025].

T.C Kaynaşlı Kaymakamlığı, “Yeniyurt”, http://www.kaynasli.gov.tr/yeniyurt [Erişim tarihi: 09.04.2025].

HARİTALAR

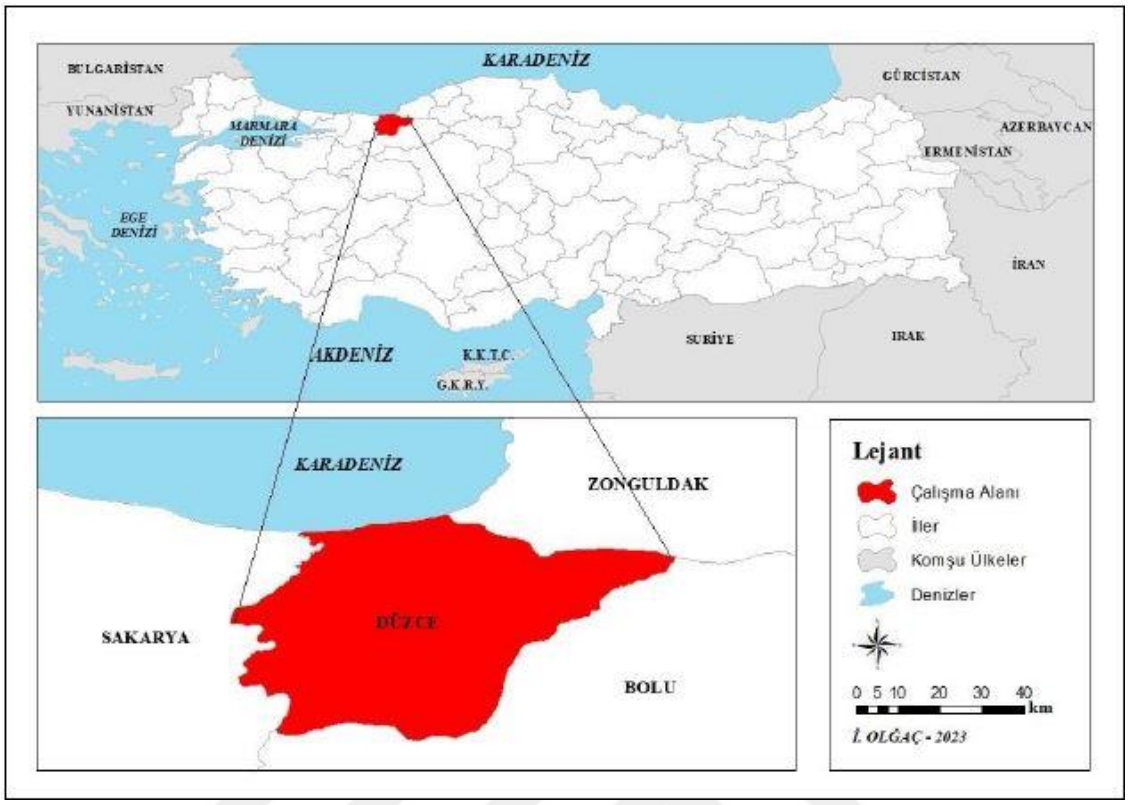

Harita 1: Düzce ilinin lokasyon haritası (Olğaç'dan)

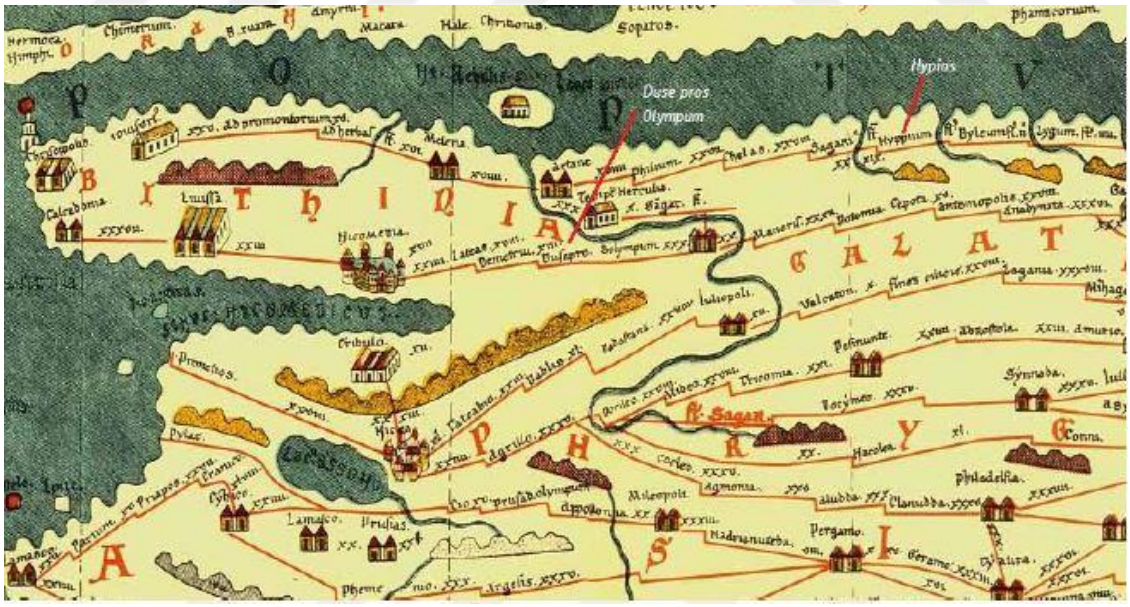

Harita 2: Tabula Peutingeriana'ya Göre Bithynia Bölgesi (http://www.tabula-peutingeriana.de/tp/tp8.html)

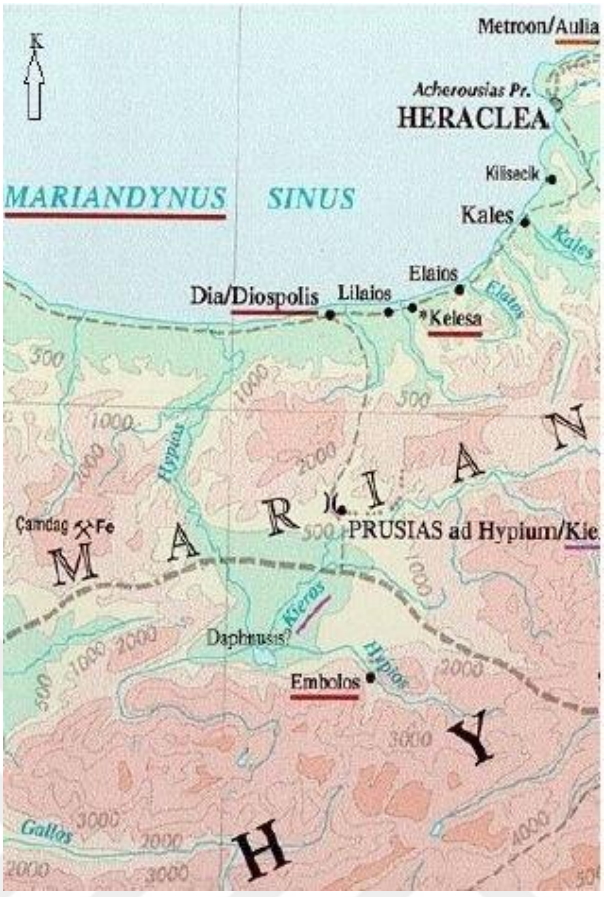

Harita 3: Prusias ad Hypium Kenti ve Territoryumu (Barrington Atlas, Paphlagonie, Map 86; http://www.unc.edu/depts/cl_atlas/images/map86a.jpg)

Harita 4: Cihannüma'da yer alan yaklaşık 350 yıllık haritada Düzce, Akçakoca ve çevresi (T. Dikici'den)

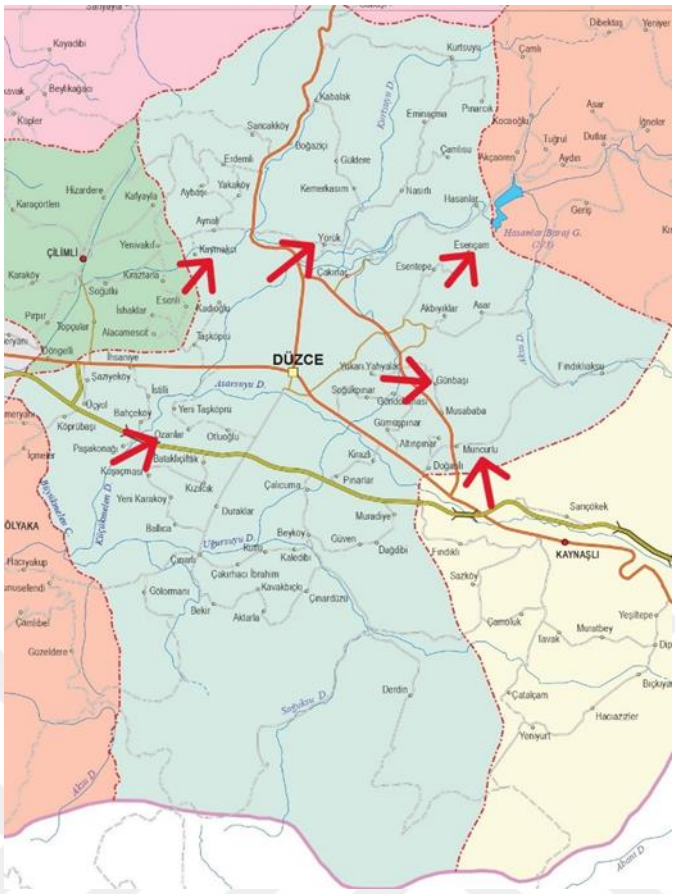

Harita 5: Merkez'de Konumlanan Cuma Camileri (*1.Ozanlar Köyü Camii 2. Günbaşı (Bakraz) Köyü Camii 3. Beçi Yörükler Köyü Camii 4. Esençam Köyü Cuma Camii 5. Kaymakçı Köyü Camii 6. Muncurlu Köyü Camii*)

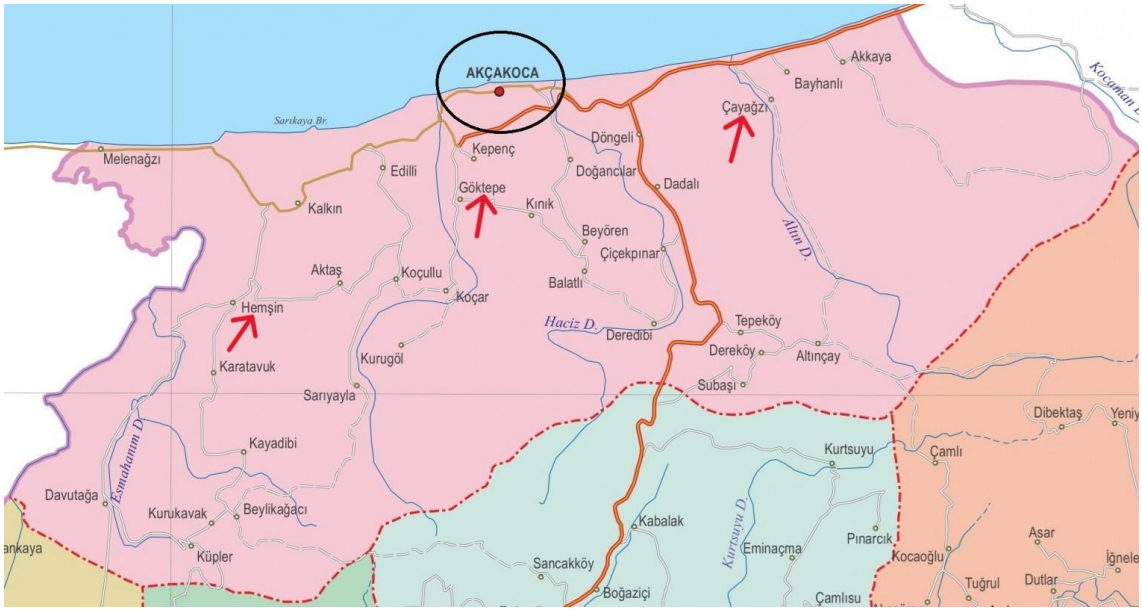

Harita 6: Akçakoca'da Konumlanan Cuma Camileri (*1.Çayağzı Aftundere Orhan Gazi Cuma Camii 2. Göktepe Köyü Cumayanı Evliya Camii 3. Hemşin Köyü Camii*)

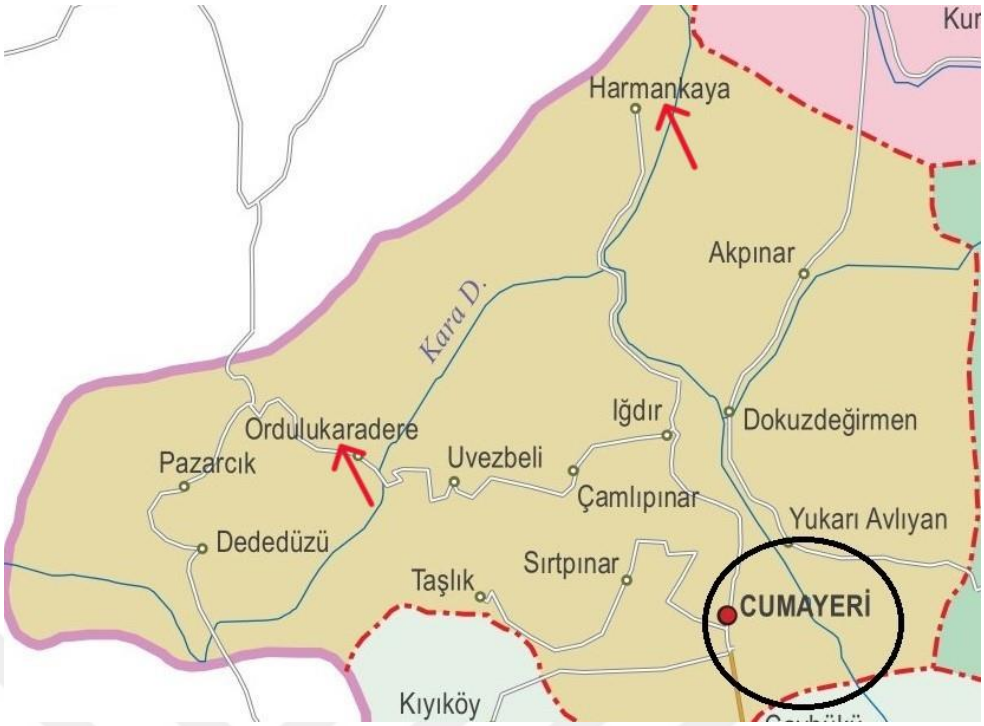

Harita 7: Cumayeri'nde Konumlanan Cuma Camileri (*1. Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii 2. Harmankaya Köyü Camii*)

Harita 8: Çilimli'de Konumlanan Cuma Camileri (*1. Fidani Divanı Cuma Camii)*

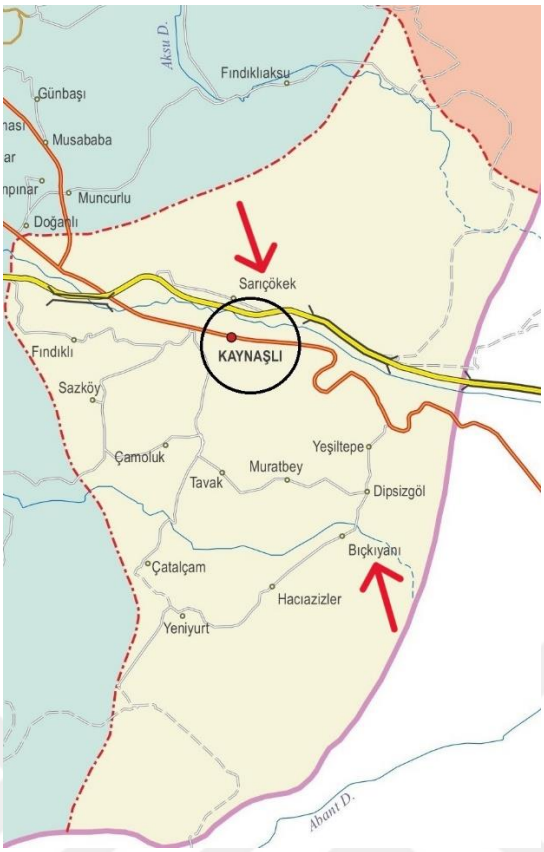

Harita 9: Kaynaşlı'da Konumlanan Cuma Camileri (*1. Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii 2. Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii)*

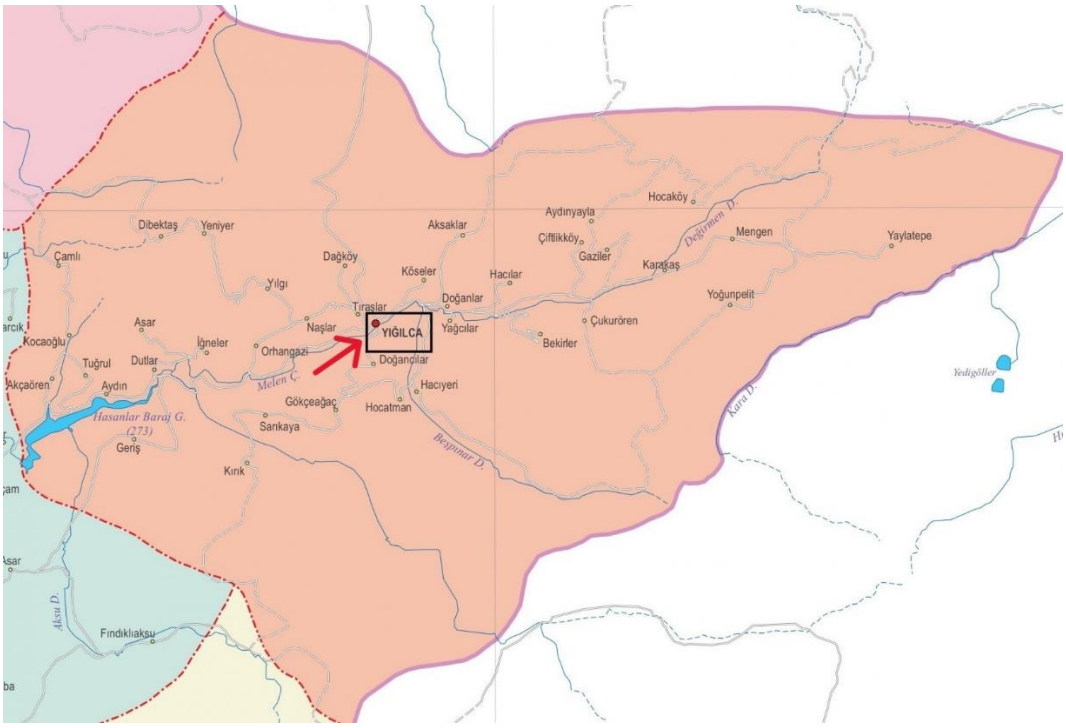

Harita 10: Yığılca'da Konumlanan Cuma Camileri (*1. Yığılca Orhan Gazi Camii)*

TABLOLAR

Tablo 1: Camiler Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi/Banisi, Konumu, Cephe Formu Süsleme Özellikleri, Malzeme, Kullanım Durumu)

No	Yeri	Yapının Adı	İnşa Tarihi
1	Merkez	Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii	1909
2	Merkez	Konuralp Beldesi Tekke Camii	1920
3	Merkez	Nalbantoğlu Mahallesi Orhan Gazi Camii	Tarihsiz
4	Merkez	Ozanlar Köyü Cuma Camii	18. yy.
5	Merkez	Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii	18. yy.
6	Merkez	Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii	1880
7	Merkez	Muncurlu Köyü Merkez Camii	1910
8	Merkez	Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii	1940
9	Merkez	Pınarlar Köyü Camii	1942
10	Merkez	Kaymakçı Köyü Camii	1956
11	Merkez	Yaka Köyü Camii	1958
12	Merkez	Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii	1964
13	Merkez	Gümüşpınar Köyü Camii	1967
14	Akçakoca	Korfa Camii	15. yy.
15	Akçakoca	Pınarbaşı (Faryan) Camii	19. yy.
16	Akçakoca	Çuhallı Çarşı Camii	1956
17	Akçakoca	Koç Baba Camii	Tarihsiz
18	Akçakoca	Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii	14. yy.
19	Akçakoca	Göktepe Köyü Evliya Camii	1830
20	Akçakoca	Yeni Meze Camii	1885
21	Akçakoca	Hemşin Köyü Camii	1892–1893
22	Akçakoca	Göktepe Köyü Camii	1932
23	Akçakoca	Edilli Köyü Camii	1950
24	Akçakoca	Kirazlı Köyü Camii	1950
25	Akçakoca	Esmahanım Köyü Camii	1958
26	Cumayeri	Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii	1882
27	Cumayeri	Harmankaya Köyü Camii	1940
28	Çilimli	Fidani Divanı Cuma Camii	18. yy.
29	Çilimli	Tepeköy Camii	1954
30	Çilimli	Yeni Vakıf Köyü Camii	1957
31	Gölyaka	Esen Mahallesi Camii	1957
32	Gölyaka	Bakacak Köyü Camii	19. yy.
33	Gümüşova	Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii	1955
34	Kaynaşlı	Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii	14. yy.

No	Yeri	Yapının Adı	İnşa Tarihi
35	Kaynaşlı	Saz Köyü Camii	1897
36	Kaynaşlı	Murat Bey Köyü Camii	1903
37	Kaynaşlı	Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii	1919
38	Kaynaşlı	Yeniyurt Köyü Camii	20. yy. ilk çeyrek
39	Yığılca	Yığılca Orhan Gazi Camii	1959
40	Yığılca	Hebeler Köyü Camii	1940

Tablo 2: Düzce Camilerindeki Tavan Göbekleri

a1. Hebeler Köyü C.

a2. Redifler Köyü C.

b2. Günbaşı Köyü C.

b3. Yaka Köyü C.

c1. Yeni Karaköy C.

c2. Kızılcık Köyü C.

c3. Küçük Mehmetler C.

c4. Ören Köyü C.

c5. Bataklıçiftlik Köyü C.

c6. Bakacak Köyü C.

c7. Konuralp Tekke C.

c8. Saz Köyü C.

d1. Yeniyurt Köyü C.

d2. Yeniyurt Köyü C.

d3. Yeniyurt Köyü C.

d4. Yeniyurt Köyü C.

d5. Yeniyurt Köyü C.

d6. Yeniyurt Köyü C.

d7. Yeniyurt Köyü C.

d8. Hacı Davut C.

e1. Derdin Köyü C.

e2. Derdin Köyü C.

e3. Esmahanım Köyü C.

e4. Koç Baba C.

e5. Yeşilköy C.

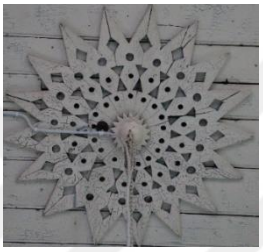
e6. Pınarbaşı Köyü C.

e7. Harmankaya Köyü C.

e8. Çuhallı Çarşı C.

f.1 Derdin Köyü C.

f.2. Çiftepınarlar Köyü

f.3. Kaymakçı Köyü.

f.4.Terzialiler Mahallesi

g1. Çavuşlar Mahallesi C.

g2. Çavuşlar Mahallesi C.

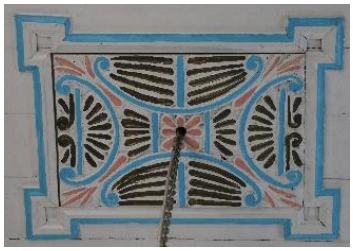
g3. Çavuşlar Mahallesi C.

g4. Hemşin Köyü C.

g5. Yeni Meze Köyü C.

h1. Derdin Köyü C.

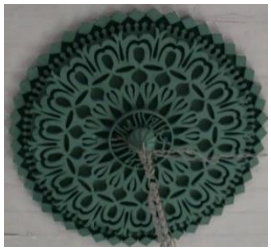

h2. Tepeköy C.

Tablo 3: Çeşmeler Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi/Banisi, Konumu, Cephe Formu Süsleme Özellikleri, Malzeme, Kullanım Durumu)

Yapının Adı	Yeri	İnşa Tarihi / Banisi	Konumu	Cephe Formu	Süsleme Özellikleri	Malzeme	Kullanım Durumu
Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi	Merkez	H.1218 M.1803 Topçuzâde Mehmed Ağa	Dört Cepheli Meydan Çeşmesi	Yatay dikdörtgen Kaş kemerli nişler	Kaş Kemer Formundaki Kademeli Yüzeysel Nişler	Blok taş	Pasif
Dağdibi Köyü Çeşmesi	Merkez	H.1327 M.1909 -10 (Bilinmiyor)	Bağımsız Tek Cepheli	Yatay dikdörtgen dilimli kemerli cephe	Vazodan Çıkan Üzüm salkımları (kabartma)	Blok taş + mermer kaplama	Aktif
Orhangazi Mah. Abdullah Tekin Çeşmesi	Merkez	1927 / Abdullah Tekin	Bağımsız Tek Cepheli	Dikey dikdörtgen kemersiz, bordürlü-köşe sütunlu cephe	Kitabeliği çevreleyen dalgalı hatlı çerçeve ve volüt tarzında kıvrımlar	Taş	Aktif
Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi	Merkez	20.yy'ın ilk çeyreği / Mehmet Can	Bağımsız Tek Cepheli	Yatay dikdörtgen Merkezde Üç dilimli kemer	Kazıma Tekniği Üç dilimli kemer + Kornişteki Bitkisel Bezeme Detayları	Devşirme + Blok Taş	Pasif

Osmaniye Mahallesi Çeşmesi	Akça koca	H.1327 M.1909-10 Islahlı Hacı Ahmedzâde merhûm Hacı Ahmed Efendi	Bağımsız Tek Cepheli	Dikey dikdörtgen kemersiz, bordürlü-köşe sütunlu cephe	Sütun başlıklarında 2 sıra halindeki Lale motifiyle geleneksel süsleme örneği	Tuğla + Mermer kaplama	Aktif
Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi	Gümüşova	H.1326 M.1908 Hacı Bekir Ağa ve İbrahim Ağa	Bağımsız Tek Cepheli	Yatay dikdörtgen Merkezde Yuvarlak Kemer Uygulaması	Çelenk ve çiçek motifi Madalyon içine alınmış yazıt	Blok Taş	Pasif

Tablo 4: Değirmenler Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi, Plan Tipi, Ölçüleri, Mekanizma Sayısı, Yapı Malzemesi, Su Kaynağı, Kullanım Durumu)

Yapı Adı	Yeri	İnşa Tarihi	Plan Tipi	Yapı Ölçüleri (m)	Mekanizma Sayısı	Yapı Malzemesi	Su Kaynağı	Kullanım Durumu
Sertari Değirmeni	Merkez	1880	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	3.00 x 2.25	1	Ahşap	Suncuk Deresi	Aktif
Kenan Macit Değirmeni	Merkez	1887	Dikdörtgen / Çift Mekânlı	5.00 x 4.37	1	Ahşap / Onarım Sonrası Briket	Aydınpınar Deresi	Aktif
Hacı Yakup Değirmeni	Merkez	-	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	11.60 x 6.23	3	Moloz Taş / Tuğla/ Beton	Uğur Köyü Deresi	Pasif
Hasan Türkoğlu Değirmeni	Merkez	1940	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	6.56 x 3.70	1	Ahşap / Beton	Samandere Deresi	Pasif
Zafer Küçük Değirmeni	Akçakoca	-	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	6,75 x 4,85	1	Ahşap / Moloz Taş	Sarma Deresi	Aktif

Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni	Akçakoca	1930	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	3.10 x 4.26	1	Ahşap / Onarım Sonrası Moloz Taş ve Beton	Ak Dere	Aktif
Hacı Nuri Metin Değirmeni	Cuma yeri	-	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	8.90 x 6.04	1	Ahşap	Subaşı Köyü Deresi	Pasif
Turan Yıldırım Değirmeni	Cuma yeri	-	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	6.30 x 4.12	1	Ahşap / Onarım Sonrası Tuğla ve Beton	Kara Dere	Aktif
Hüseyin Karduz Değirmeni	Gölyaka	1850	Dikdörtgen / Tek Mekânlı	3.19 x 4.65	1	Ahşap / Beton	Sarp Deresi	Aktif
Ali Osman Sarı koyun Değirmeni	Gölyaka	1950	Dikdörtgen / Çift Mekânlı	3.24 x 5.36 (ek hol: 2.20 x 3.24)	1	Ahşap-Moloz Taş / Onarım Sonrası Tuğla ve Beton Eklemeler	Değirmen Deresi	Pasif

Tablo 5: Hamamlar Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi/Banisi, Sıcaklık Tipi, Fonksiyon Özelliği (Tek/Çift), Malzeme, Kullanım Durumu)

Yapının Adı	**Yeri**	**İnşa Tarihi / Banisi**	**Sıcaklık Tipi**	**Fonksiyon Özelliği (Tek/Çift)**	**Malzeme**	**Kullanım Durumu**

Konuralp Hamamı	Merkez	Bilinmiyor / Orhan Gazi Dönemi	"D" tipi – çok kubbeli sıcaklık	Tek Fonksiyonlu	Moloz Taş/ Tuğla /Devşirme Taş	Pasif
Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı	Akçakoca	16. yy./Bilinmiyor)	"E" tipinde ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli sıcaklık	Tek Fonksiyonlu	Moloz Taş/Tuğla	Pasif
Kapkirli Hamamı	Akçakoca	1922 / Bilinmiyor	"C tipi – kare sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli sıcaklık	Tek Fonksiyonlu	Taş ve Tuğla karışımı/ geç dönem betonarme müdahaleler	Pasif

Tablo 6: Konutlar Tablosu (Yapı Adı, Yeri, Tarih / Dönem, Plan Tipi, Ölçüleri, Ayak Sayısı, Teker Uygulaması, Merdiven Türü, Yapı Malzemesi)

No	Yeri	Konut Adı	Tarih / Dönem	Plan Tipi	Kat Sayısı ve Düzeni
1	Düzce Merkez	Ali Kemal Demirtaş Konutu	20. yy. ilk çeyrek	Dış sofalı	3 katlı (bodrum + zemin + 1. kat)
2	Düzce Merkez	İbrahim Özcanım Konutu	20. yy. ilk yarısı	Dış sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)
3	Düzce Merkez	Rıza Tok Konutu	1944	Zemin: Dış sofalı Üst kat: İç sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)
4	Düzce Merkez	Ahmet Topçu Konutu	20. yy. ilk yarısı	Dış sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)
5	Akçakoca	Derya Atasayar Konutu	19. yy. ikinci yarısı	Dış sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)
6	Akçakoca	Sait Vural Konutu	20. yy. ilk çeyrek	İç sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)

No	Yeri	Konut Adı	Tarih / Dönem	Plan Tipi	Kat Sayısı ve Düzeni
7	Akçakoca	Cemal Akçakoca Konutu	20. yy. ilk çeyrek	İç sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)
8	Akçakoca	Hidayet Peker Konutu	20. yy. ilk yarısı	İç sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)
9	Akçakoca	Cemal Kocaer Konutu	20. yy. ilk çeyrek	İç sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)
10	Akçakoca	Nizamettin Aksu Konutu	20. yy. ilk çeyrek	İç sofalı	3 katlı (bodrum + zemin + 1. kat)
11	Akçakoca	Serdar Tekin Konutu	20. yy. ilk yarısı	İç sofalı	3 katlı (bodrum + zemin + 1. kat)
12	Akçakoca	Mustafa / Ahmet Gökcan Konutu	20. yy. ilk çeyrek	Orta sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)
13	Akçakoca	Gülfiye Ertürk Konutu	20. yy. ilk yarısı	Orta sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)
14	Akçakoca	İsmail Şenol / Sadık Efes Konutu	20. yy. ilk yarısı	Orta sofalı	3 katlı (zemin + 1. + 2. kat)
15	Akçakoca	İrfan Kurbanoğlu Konutu	20. yy. ilk çeyrek	Orta sofalı	2 katlı (zemin + 1. kat)

Tablo 7: Okullar Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi/Banisi, Kat Sayısı, Sınıf Sayısı, Malzeme, Kullanım Durumu)

Yapının Adı	Yeri	İnşa Tarihi / Banisi	Kat Sayısı	Sınıf Sayısı	Malzeme	Kullanım Durumu
Kirazlı Köyü İlkokulu	Merkez	1890/ Ahmet Tevfik Ragıp Siyok	Bodrum + Zemin (2 kat)	Zemin Kat/2 Sınıf	Taş/ Tuğla / Ahşap	Pasif

Orhan Gazi İlkokulu	Akçakoca	1926–1929/ Mimar Mukbil Kemal Taş	Bodrum + Zemin + 1. Kat (3 kat)	Bodrum 2/Zemin 4/Birinci Kat 4 Sınıf	Taş/Tuğla/Betonarme Müdahaleler	Aktif/ Halk Eğitim Merkezi

Tablo 8: Serenderler Tablosu (Yapı Adı, Yeri, İnşa Tarihi, Plan Tipi, Ölçüleri, Ayak Sayısı, Teker Uygulaması, Merdiven Türü, Yapı Malzemesi)

Yapı Adı	Yeri	İnşa Tarihi	Plan Tipi	Yapı Ölçüleri (m)	Ayak Sayısı	Teker Uygulaması	Merdiven Türü	Yapı Malzemesi
Mehmet Aydın Seren deri	Merkez	1905	Kare / Ana Mekân+L Balkon	3,00 x 3,00	4	Yok	Portatif	Kestane
Mehmet Temiz Seren deri	Merkez	-	Dikdörtgen / Çift Mekânlı (Giriş+Kurutmalık)	7.20 x 3.75	6	Var	Portatif	Ardıç/ Meşe/ Kayın
İsmail Keleş Seren deri	Akçakoca	-	Dikdörtgen / Ana Mekân+L Balkon	4.08 x 3.67	4	Var	Sabit	Kestane
Hüseyin Koçak Seren deri	Akçakoca	-	Dikdörtgen / Ana Mekân+ Balkon	6.00 x 4.78	6	Var	Portatif	Kestane
Hasan Çelik Seren deri	Akçakoca	1910 -15	Dikdörtgen / Ana Mekân+ Giriş Holü	5,50 x 4,36	6	Var	Portatif	Kestane
İlyas Küçük mustafa S.	Akçakoca	-	Dikdörtgen / Ana Mekân+ Balkon	5.05 x 2.74	6	Var	Portatif	Kestane
Osman Turhan Seren deri	Akçakoca	-	Dikdörtgen / Ana Mekân+L Balkon	4.05 x 3.80	6	Var	Sabit	Kestane

Hüseyin İmamoğlu Seren deri	Gölyaka	1958	Dikdörtgen / Çift Mekânlı (Giriş+Kurutmalık)	6.00 x 4.65	8	Var	Portatif	Ardıç/ Kestane /Sarıçam
Cemal Yılmaz Seren deri	Gölyaka	1960-65	Dikdörtgen / Çift Mekânlı (Ana Mekan+Kurutmalık)	5.92 x 4.92	6	Var	Sabit	Ardıç/ Meşe/ Kestane
Hasan Yıldırım Seren deri	Kaynaşlı	-	Dikdörtgen / Çift Mekânlı (Giriş+Kurutmalık)	8.50 x 4.23	8	Var	Portatif	Meşe

Tablo 9: Düzce Merkez İlçede Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Azmimilli Mezarlığı	87–105	28	19	9
2	Topçular Mezarlığı	106–107	3	2	1
3	Arapçiftliği Mezarlığı	108	1	1	–
4	Düzce Merkez Sarayyeri Mahallesi	109	1	1	–
5	Düzce Merkez Yukarı Yahyalar Mahallesi Şehitlik Mezarlığı	110	2	1	1
6	Düzce Merkez Darıcı Mahallesi Mezarlığı	111	2	1	1
7	Beçi Yörükler Köyü Mezarlığı	112–113	4	2	2
8	Düzce Merkez Ağaköy Mezarlığı	114–119	6	6	–
9	Düzce Ozanlar Köyü Mezarlığı	120	2	1	1
10	Düzce Merkez Duraklar Köyü Mezarlığı	121	2	1	1
11	Düzce Merkez Güven Köyü Mezarlığı	122	2	1	1
12	Düzce Merkez Yaka Köyü Mezarlığı	123	2	1	1
13	Düzce Merkez Kabalak Köyü Mezarlığı	124	2	1	1
	TOPLAM	**87–124**	**57**	**38**	**19**

Tablo 10: Akçakoca İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Aşağı Ayazlı Mezarlığı	125–126	4	2	2
2	Çuhallı Cami Haziresi	127–133	10	6	4
3	Hastane Bahçesi / Önü	134–135	2	2	–
4	Kapkirli Mezarlığı	136–157	37	22	15
5	Orhangazi Okulu Mezarlığı	158–261	135	96	39
6	Osmaniye Mezarlığı	262–276	28	15	13
7	Yukarı Ayazlı Mezarlığı	277–278	3	2	1
8	Yukarı Mahalle Mezarlığı	279–295	29	17	12
9	Akkaya Köyü Mezarlığı	296	2	1	1
10	Beyhanlı Köyü Mezarlığı	297	2	1	1
11	Beyören Köyü Mezarlığı	298	2	1	1
12	Çayağzı Köyü Mezarlığı	299–305	12	7	5
13	Davut Ağa Köyü Mezarlığı	306	2	1	1
14	Edilli Köyü Mezarlığı	307–308	3	2	1
15	Göktepe Köyü Mezarlığı	309–313	10	5	5
16	Göktepe Köyü Alemdar Ali Mezarlığı	314	1	1	–
17	Hasançavuş Köyü Mezarlığı	315–318	6	2	4
18	Hasançavuş Köyü İkinci Mezarlık	319	2	1	1
19	Hemşin Köyü Mezarlığı	320–321	4	2	2
20	Kepenç Köyü Mezarlığı	322–326	8	4	4
21	Kurukavak Köyü Mezarlığı	327	2	1	1
22	Paşalar Köyü Mezarlığı	328–332	9	5	4
23	Tahirli Köyü Mezarlığı	333	2	1	1
24	Uğurlu Köyü Mezarlığı	334–341	8	8	–
25	Yenice Köyü Mezarlığı	342	1	1	–
	TOPLAM	**125–342**	**324**	**206**	**118**

Tablo 11: Cumayeri İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Cumayeri Taşlık Köyü Mezarlığı	343–344	4	2	2

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
2	Ordulukaradere Köyü Mezarlığı	345–347	5	3	2
3	Cumayeri Sırtpınar Köyü Mezarlığı	348	2	1	1
	TOPLAM	**343–348**	**11**	**6**	**5**

Tablo 12: Çilimli İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Hasan Dede Türbesi Mezarlığı	349–350	3	2	1
2	İshaklar Köyü Mezarlığı	351–353	6	3	3
3	Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi	354	2	1	1
	TOPLAM	**349–354**	**11**	**6**	**5**

Tablo 13: Gölyaka İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Aksu Köyü Mezarlığı	355–356	4	2	2
2	Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi	357–359	3	3	–
3	Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı	360–362	6	3	3
	TOPLAM	**355–362**	**13**	**8**	**5**

Tablo 14: Gümüşova İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Hacılar Kışla Mezarlığı	363–364	4	2	2
2	Yeşilköy Mezarlığı	365	2	1	1
	TOPLAM	**363–365**	**6**	**3**	**3**

Tablo 15: Kaynaşlı İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Bıçkıyanı Mezarlık Camii Haziresi	366–371	6	6	–
	TOPLAM	**366–371**	**6**	**6**	**0**

Tablo 16: Yığılca İlçesinde Tespit Edilen Mezar Taşları

No	Mezarlık / Yerleşim Yeri	Katalog No	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Aksaklar Köyü Mezarlığı	372	2	1	1
2	Bekirler Köyü Mezarlığı	373–375	4	3	1
	TOPLAM	**372–375**	**6**	**4**	**2**

Tablo 17: Düzce İli Genelinde İlçelere Göre Tespit Edilen Mezar Taşları

No	İlçe	Toplam Mezar Taşı	Baş Taşı Sayısı	Ayak Taşı Sayısı
1	Düzce Merkez	57	38	19
2	Akçakoca	324	206	118
3	Cumayeri	11	6	5
4	Çilimli	11	6	5
5	Gölyaka	13	8	5
6	Gümüşova	6	3	3
7	Kaynaşlı	6	6	–
8	Yığılca	6	4	2
	TOPLAM	**434**	**277**	**157**

Tablo 18: Düzce Erkek Mezar Taşlarında Görülen Sarık ve Kavuk Tipleri

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Gümüşova Hacılar Kışla Mezarlığı	Rizeli Hacı İbrahimzade Hamid Ağa	278	19 Aralık 1879	Dolama sarık	
Yığılca Bekirler Köyü Mezarlığı	Muhammed Ağa	288	-	Dolama sarık	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Kadızâde Mütevelli Mehmed Efendi	7	12 Ocak 1902	Dolama sarık	
Gümüşova Hacılar Kışla Mezarlığı	Rizeli Laz İlyas Ağa	277	15 Temmuz 1726	Dolama sarık	
Akçakoca Devlet Hastanesi Bahçesi	Koca Reis Oğlu Hacı Ahmed Ağa	49	1851-52	Dolama sarık	
Akçakoca Hemşin Köyü Mezarlığı	Anonim	234	30 Mayıs 1889	Dolama sarık	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Kırımlı Osman Nurettin Efendi	178	20 Şubat 1901	Dolama sarık	
Merkez Kabalak Köyü Mezarlığı	İçkaleli Yazgeldizâde Osman Ağa	38	3 Nisan 1906	Dolama sarık	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Genc Reis Oğlu Mustafa Ağa	51	4 Nisan 1894	Dolama sarık	
Akçakoca Kepenç Köyü Mezarlığı	Çavuşoğlu Mustafa Bey	237	21 Şubat 1890	Dolama sarık	

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Terzi Hacı Mustafazâde Akçakocalı Hacı Hafız Ahmed Efendi	127	8 Eylül 1869	Dolama sarık	
Akçakoca Çuhallı Cami Haziresi	Üsküplü Debbağ Hacı İsmailzâde Şakir Ağa	42	-	Dolama sarık	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Ahmed Bey Oğlu Ömer	111	1837-38	Dolama sarık	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Emir Hacı Oğlu Osman Ağa	181	15 Temmuz 1906	Dolama sarık	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa	11	1 Mart 1910	Dolama sarık	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi	185	28 Nisan 1909	Dolama sarık	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Derviş Mehmed'in Oğlu Hacı Cemâl Usta	169	1 Ağustos 1923	Sarıklı Fes	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Berber Abaza Abdullah Efendi	13	9 Temmuz 1913	Sarıklı Fes	
Akçakoca Yukarı Mahalle	Hüseyin Bey'in Oğlu Ahmet Kaptan	206	18 Eylül 1908	Sarıklı Fes	
Cumayeri Olukkaradere Köyü Mezarlığı	Anonim	260	-	Sarıklı Fes	

Merkez Azmimilli Mezarlığı	Manifatura-Yumurta Tüccârı Bolulu Ahmed Ağazâde Hacı Mustafa Efendi	2	-	Sarıklı Fes	
Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Hemşin Köyü Mezarlığı	Çakalzade Hacı Ali Ağa	235	1 Mart 1922	Sarıklı Fes	
Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı	Aşûba Hacı Süleyman Bey	275	23 Nisan 1883	Sarıklı Fes	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Akçakocalı Hacı Yazıcızade Muhammed	116	1848-49	Sarıklı Fes	
Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı	Mudullulu Türkmenoğlu Nalband Molla Muhammed	266	1832-33	Sarıklı Fes	
Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı	Hacı Veli Efendi'nin Oğlu Abdullah	267	17 Şubat 1835	Örfî Kavuk	
Merkez Duraklar Köyü Mezarlığı	Hacı İsmâil Ağa'nın Oğlu Seyyid Kürt Hacı Ali	35	31 Mart 1839	Örfî Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Molla Mustafa Ağa'nın Oğlu Osman	72	1708-09	Örfî Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Ahmed Çelebizâde Hacı Osman Ağa	122	6 Mart 1863	Örfî Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Kırımîzâde Osman Ağa'nın Oğlu Abdülkadir Efendi	136	24 Şubat 1886	Örfî Kavuk	

Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Bayezid Câmi Müderrislerinden Hacı Muhammed Efendizâde Seyyîd Ali Hıdır Efendi	60	21 Mayıs 1910	Örfî Kavuk	

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Hacı Müftü Efendizâde Hafız Ahmed Efendi	5	1881-82	Örfî Kavuk	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Kürt Hacı Ahmed Bey'in Oğlu Mustafa Efendi	6	28 Mart 1888	Örfî Kavuk	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Anonim	10	1906-07	Örfî Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Anonim	86	-	Örfî Kavuk	
Akçakoca Çuhallı Cami Haziresi	Hacı Hasan	41	1756-57	Örfî Kavuk	
Akçakoca Çayağazı Köyü Mezarlığı	Mustafa Ağa	216	1760-61	Örfî Kavuk	
Çilimli Hasan Dede Türbesi Mezarlığı	Kadir Ağa	263	26 Temmuz 1788	Örfî Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	İsmail Oğlu Hacı Mustafa	82	1789	Örfî Kavuk	

Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Ali Ağa	84	1789-90	Örfî Kavuk	
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Hacı Said Ağa	254	1799-1800	Örfî Kavuk	
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Hacı Said Ağa	254	1799-1800	Örfî Kavuk	

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Merkez Topçular 2. Mezarlık	Topcuzâde Muhammed Ağa	20	6 Ocak 1821	Katibî Kavuk	
Merkez Ağa Köy Mezarlığı	Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Seyyid Muhammed Ağa	30	1772-73	Katibî Kavuk	
Merkez Ağa Köy Mezarlığı	Hacı İbrahimoğlu Halil Ağazâde Seyyid Mustafa Ağa	31	1777-78	Katibî Kavuk	
O. Gazi Okulu Mezarlığı	Tavşanoğlu Molla Mustafa Efendi	94	28 Şubat 1800	Katibî Kavuk	
Çilimli Hasan Dede Türbesi Mezarlığı	Kapıcı Hüseyin Ağa	264	1807-08	Katibî Kavuk	
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Hacı Ali Ağa	249	1736-37	Dardağan Kavuk	

Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Ahmed Oğlu Hacı Muhammed	78	1760-61	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Molla Mustafa	79	1768-69	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Mehmed Oğlu Mustafa	80	1769-70	Dardağan Kavuk	
Akçakoca Paşalar Köyü Mezarlığı	Yalıkoğlu Mehmed Reis	242	1770-71	Dardağan Kavuk	

Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Akçakoca Çayağazı Köyü Mezarlığı	Yoğurtçu Oğlu İsmail Ağa	218	1775-76	Dardağan Kavuk	
Akçakoca Yukarı Mahalle Mezarlığı	Hacı Davud Bey'in Oğlu Mustafa Beşe	195	1780	Dardağan Kavuk	
Akçakoca Çayağazı Köyü Mezarlığı	Yoğurtçu Oğlu Seyyid Ali Ağa	219	1780	Dardağan Kavuk	
Akçakoca Yukarı Mahalle Mezarlığı	Anonim	197	-	Dardağan Kavuk	
Yığılca Aksaklar Köyü Mezarlığı	Hacı Muhammed Ağa	286	1 Haziran 1775	Dardağan Kavuk	

Akçakoca Akkaya Köyü Mezarlığı	İsmail Beşe'nin Oğlu Yahya Beşe	210	1784-85	Dardağan Kavuk	
Çilimli İshaklar Köyü Mezarlığı	Hacı Alemdar Ağa	265	1785-86	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Alemdâr Oğlu Molla Ali	81	1785-86	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Terzi Hacı Ahmed Oğlu Mustafa	88	1792-93	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Mustafa Oğlu Molla Ahmed	89	1792-93	Dardağan Kavuk	

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Akçakoca Yukarı Mahalle Mezarlığı	Hacı Mustafa Ağa Oğlu Ömer Ağa	196	1795-96	Dardağan Kavuk	
Akçakoca Beyören Köyü Mezarlığı	Bekir Beşe'nin Oğlu Hacı İsmail	212	1796-97	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Anonim	90	-	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı İsmail Oğlu Hacı Mustafa Oğlu Muhammed Ağa	95	3 Mayıs 1800	Dardağan Kavuk	

Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Ömer Yazıcı'nın Oğlu Ali Ağa	96	1801-02	Dardağan Kavuk	
Merkez Darıcı Mahallesi Mezarlığı	Alemdâr Hacı Ali Ağa	25	9 Ekim 1801	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Mutvazâde Hacı Muhammed Ağa	97	16 Kasım 1807	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Ömer Ağa'nın Oğlu Serdâr Muhammed Ağa	100	1808-09	Dardağan Kavuk	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Girdâboğlu Alemdar Seyyid Mustafa	1	Kasım 1812	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Anonim	101	-	Dardağan Kavuk	

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Anonim	250	-	Dardağan Kavuk	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Akçakocalı Yahya Beşe	109	1825-26	Dardağan Kavuk	
Yığılca Bekirler Köyü Mezarlığı	Yığılca Ayânı Osman Ağa	289	1823-24	Dardağan Kavuk	
Merkez Ağa Köy Mezarlığı	Hacı İbrahim'in Oğlu Seyyid Mustafa Ağa	28	1750	Serdengeçti Kavuğu	

Akçakoca Çayağazı Köyü Mezarlığı	Fazıl Beşe	215	1757-58	Serdengeçti Kavuğu	
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Maktul Hacı Ali Ağa'nın Oğlu Maktul Muhammed Ağa	255	23 Mayıs 1863	Serdengeçti Kavuğu	
Merkez Ağa Köy Mezarlığı	Halil Ağazâde Serdengeçti Seyyid Ali Ağa	33	1791-92	Serdengeçti Kavuğu	
Cumayeri Olukkaradere Köyü Mezarlığı	Musa Hoca	259	-	Tarikat Başlığı	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Oğlu Ahmer Efendi	77	1748	Tarikat Başlığı	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Medâniyeli Hacı Ahmed Efendi	92	1794-95	Tarikat Başlığı	
Çilimli Şeyh Müslihiddin Türbesi Haziresi	Şeyh Hasan Efendi'nin Oğlu Şeyh Zilullâh Efendi	268	1780	Tarikat Başlığı	
Merkez Ozanlar Köyü Mezarlığı	Sarı Bayramzâde Şeyh Muhammed Efendi	34	1776-77	Tarikat başlığı	

Tablo 19: Düzce Erkek Mezar Taşlarında Görülen Fes Başlıklar

Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Akçakoca Devlet Hastanesi Bahçesi	Anonim	48	-	Mahmudî	

Akçakoca Edilli Köyü Mezarlığı	Anonim	221	-	Zuhaf	
Gölyaka Aksu Köyü Mezarlığı	Abaza Felet Oğlu Alegri	269	1901-02	Azizî	
Akçakoca Davut Ağa Köyü Mezarlığı	Alegri Oğlu Sâid Ağa	220	22 Kasım 1903	Azizî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Demirci Hacı Ahmet Ağa	130	-	Azizî	
Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı	Anonim	274	9 Ocak 1832	Hamidî	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Musa Kethüda Oğlu Bekir	59	-	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Terzi Mustafazâde Hafız Muhammed'in Oğlu Mustafa Nabi	131	-	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Akçakoca Karantina Müdürü Hasan Hami Efendi'nin Oğlu Mehmed Şevki Efendi	119	24 Mart 1861	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Kavrıkzâde Ahmed Ağa'nın Oğlu Muhammed Ali Ağa	128	13 Nisan 1874	Hamidî	
Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Mollazâde Hacı Osman Efendi'nin Oğlu Bekir Efendi	133	29 Nisan 1877	Hamidî	

Gümüşova Yeşilköy Mezarlığı	Abaza Koç İsmail Ağa	279	1 Haziran 1883	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Osman Ağa'nın Oğlu Hüseyin Ağa	135	5 Nisan 1884	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Anonim	132	-	Hamidî	
Merkez Güven Köyü Mezarlığı	Marşanlardan Çapayakzâde İsmail Bey	36	3 Temmuz 1890	Hamidî	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Genç Reis Oğlu Muhammed'in Oğlu Ömer Ağa	50	17 Mayıs 1890	Hamidî	
Akçakoca Göktepe Köyü Mezarlığı	Ak Muhammed Ağa'nın Oğlu Molla Mustafa Ağa	224	3 Ağustos 1893	Hamidî	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hopalı Kürtzâde Arslan Ağa'nın Oğlu Mehmed Kamil	177	22 Şubat 1898	Hamidî	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Batumlu Hacızâde Ömer Efendi'nin Oğlu Halim Efendi	179	14 Nisan 1901	Hamidî	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Şirinzâde Ömer Efendi	180	1901-1902	Hamidî	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Kadızâde Halid Efendi'nin Oğlu Halil Bey	8	13 Şubat 1903	Hamidî	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Akçakoca Telgraf Çavuşlarından Hafız Ali Oğlu Ali Ağa	157	24 Şubat 1905	Hamidî	
Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**

Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Hacıoğlu Berber Muhammed Ali	58	31 Ağustos 1909	Hamidî	
Akçakoca Aşağı Ayazlı Mezarlığı	Deli Mustafa oğlu İlyas Ağa	40	14 Eylül 1911	Hamidî	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Sürmeneli Sarı Ahmed Oğlu Gazi Ali Paşa	188	10 Ağustos 1917	Hamidî	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Sürmeneli Sarı Ahmed Oğlu Hasan	189	Şubat 1918	Hamidî	
Merkez Yukarı Yahyalar Şehitlik Mezarlığı	Kızazâde Cemâl ve Safvet Beyler	24	1923-24	Hamidî	
Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı	Raşid Kalfa'nın Oğlu Kemâl	276	1928-29	Hamidî	

Tablo 20: Düzce Kadın Mezar Taşlarında Görülen Başlıklar

Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Akçakoca Uğurlu Köyü Mezarlığı	Muhammed Ağa'nın Kızı Zeliha Kadın	251	-	Hotoz	
Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi	Rabia	273	1797-98	Hotoz	
Gölyaka Cumakırı Camii Haziresi	Meryem	271	1797-98	Hotoz	
O. Gazi Okulu Mezarlığı	Fatma Hatun	93	1797-98	Hotoz	

O. Gazi Okulu Mezarlığı	Muhammed Ağa'nın Kızı Emine Hatun	91	1793-94	Hotoz	
O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Mustafa Ağa'nın Kızı Emine Hanım	112	29 Ağustos 1840	Hotoz	

Tablo 21: Düzce Mezar Taşlarında Bezemeli Tepelikler

Yeri	Kimlik	Kat. No	Tarih	Tipi	Form
Merkez Güven Köyü Mezarlığı	Marşanlardan Çapayakzâde İsmail Bey	36	3 Temmuz 1890	Güneş Tepelik	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nin Annesi Fatma Hanım	176	Mart 1891	Güneş Tepelik	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nin Annesi Fatma Hanım	176	Mart 1891	Güneş Tepelik	
Gölyaka Hacı Süleyman Bey Köyü Mezarlığı	Aşûba Hacı Süleyman Bey	275	23 Nisan 1883	Güneş Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Yazıcıoğlu Molla Ali'nin Kız Kardeşi Mahir Hanım	115	1848	Bitkisel Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Demirci Hacı Ahmet Ağa	130	-	Bitkisel Tepelik	

Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Anonim Ayak Taşı	174	-	Bitkisel Tepelik	
Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Hacı Mustafa Usta Kızı Azize Hanım	18	3 Ekim 1930	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Akçaşehir Gümrük Memuru İbrahim Efendi'nin Eşi Mihriye Hanım	182	22 Mart 1907	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Hacı Bayramzâde Hacı Mustafa Ağa	11	1 Mart 1910	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Osman Kalfa Oğlu Mehmed Usta'nın Kızı Gaziyye Hanım	62	22 Aralık 1911	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Yukarı Mahalle Mezarlığı	Ahmet Kaptan'ın Kızı ve Hamdi Efendi'nin Eşi Hatice Hanım	205	16 Temmuz 1908	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Merkez Beçi Yörükler Köyü	Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey'in Kardeşi Hasan Tahsin Bey'in Kızı Asiye Hanım	27	16 Eylül 1917	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Merkez Beçi Yörükler Köyü	Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey'in Kardeşi Hasan Tahsin Bey'in Kızı Nuriye Hanım	26	1917	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	

Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Fatih Merkez Rüştiyesi Muallimi Abdullah Efendi'nin Annesi Fatma Hanım	186	23 Ağustos 1909	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Paşalar Köyü Mezarlığı	Pazvantaoğlu Mustafa Ağa'nın Kızı Hatice Hanım	245	14 Aralık 1918	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Akçakoca Çuhallı Cami Haziresi	Anonim	43	-	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Genç Reis Oğlu Muhammed Ağa'nın Eşi İlina Hanım	57	1 Mayıs 1907	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Genç Reis oğlu Muhammed Efendi'nin Eşi Hatice Hanım	61	2 Mart 1911	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Molla Ağazâde Hacı Osman Efendi'nin Kızı Fatma Hanım	134	13 Nisan 1880	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nın Kızı Ayşe Hanım	183	30 Eylül 1907	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Osmaniye Mezarlığı	Hacı Ahmedzâde Hacı Ahmed Efendi'nın Kızı Ayşe Hanım	183	30 Eylül 1907	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	

Akçakoca Göktepe Köyü Mezarlığı	Ak Muhammed Ağa'nın Kızı Hatice Hanım	223	14 Mayıs 1891	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Kapkirli Mezarlığı	Kapkirli Mezarlığı Genç Reis oğlu Muhammed Efendi'nin Oğlu Rûhi Efendi'nin Eşi Hatice Hanım	69	1927	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Mümin Oğlu Osman Ağa'nın Kızı Sıdıka Hanım	137	1887-88	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	

Yeri	**Kimlik**	**Kat. No**	**Tarih**	**Tipi**	**Form**
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Tütün Tüccârı Kavalalı Mehmed Bey'in Annesi Zeliha Hanım	17	11 Nisan 1923	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Göktepe Köyü Mezarlığı	Molla Mustafa Ağanın Eşi ve Ateşoğlu Osman Ağa'nın Kızı Fatma Hanım	225	12 Nisan 1894	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Akçakoca Çuhallı Cami Haziresi	Anonim Ayak Taşı	44	-	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Merkez Azmimilli Mezarlığı	Şehit Kolağası İsmâil Efendi'nin Annesi Fatma Hanım	9	19 Mart 1906	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	

Gümüşova Yeşilköy Mezarlığı	Abaza Koç İsmail Ağa	279	1 Haziran 1883	Bitkisel (Çiçekli) Tepelik	
Merkez Ağa Köy Mezarlığı	Hacı Halil Ağazâde Mustafa Ağa'nın Kızı Şerîfe Emetullah Hatun	32	1788-89	Bitkisel Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Tataroğlu Hacı Mehmed Ağa'nın Eşi Fatma Hatun	108	Eylül-Ekim 1822	Bitkisel Tepelik	
Akçakoca O. Gazi Okulu Mezarlığı	Hacı Mustafa Ağa'nın Eşi Fatma Hatun	110	1830-31	Bitkisel Tepelik	

ÇİZİMLER

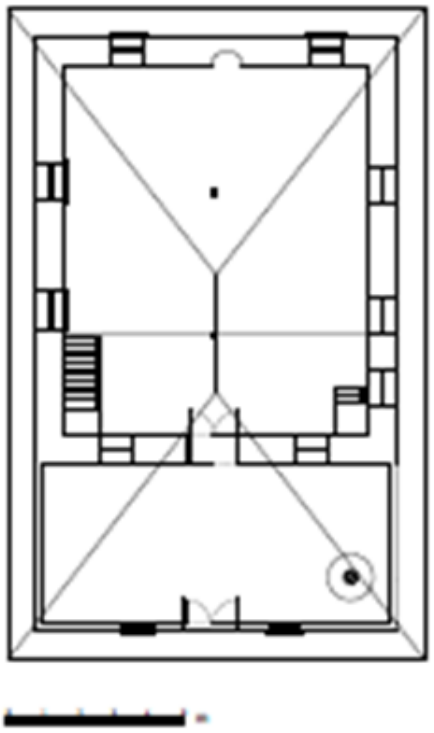

Çizim 1: Ozanlar Köyü Cuma Camii Planı (Ali Ertuğtul-İrfan Dursun)

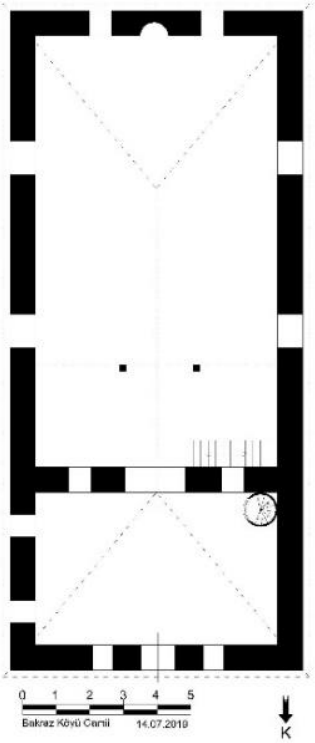

Çizim 2: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)

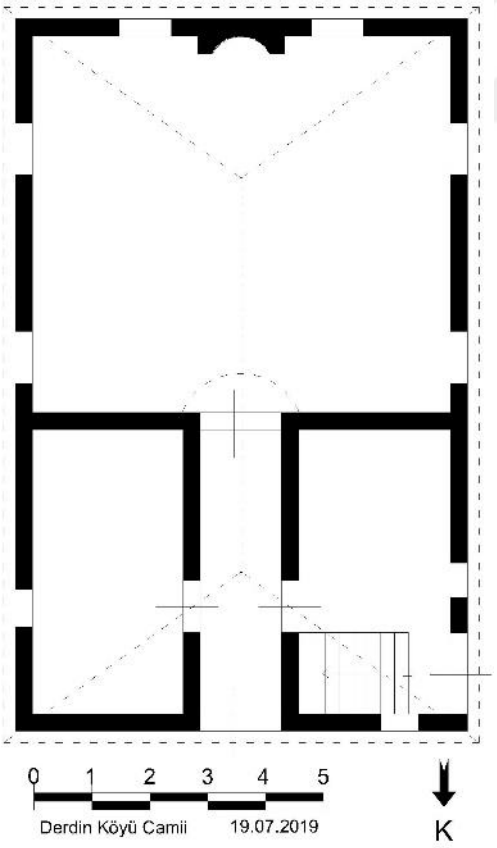

Çizim 3: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Planı (İ. Gümüş)

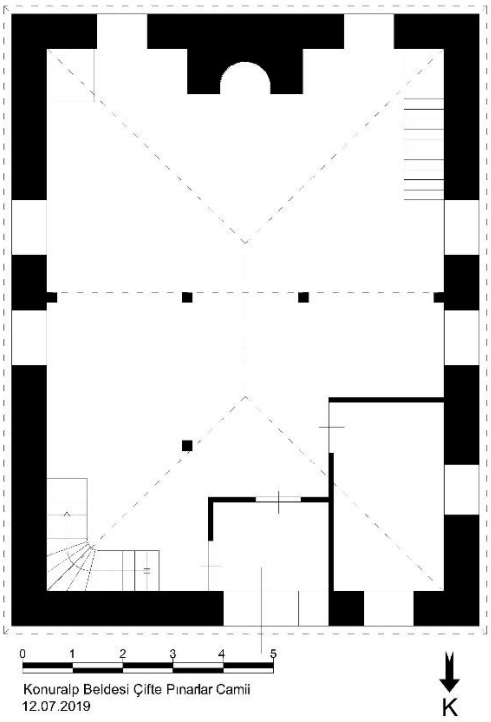

Çizim 4: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Planı (İ. Gümüş)

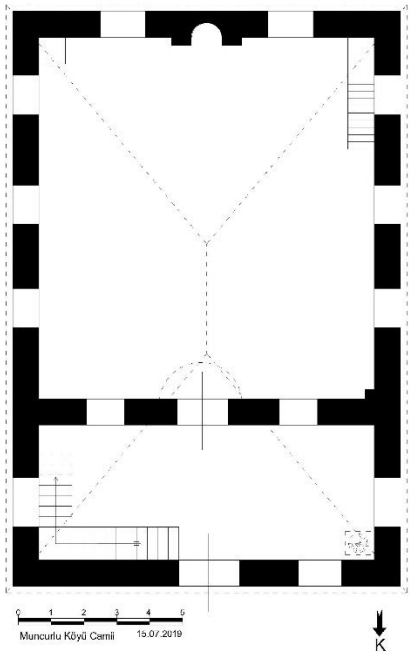

Çizim 5: Muncurlu Köyü Merkez Camii Planı (İ. Gümüş)

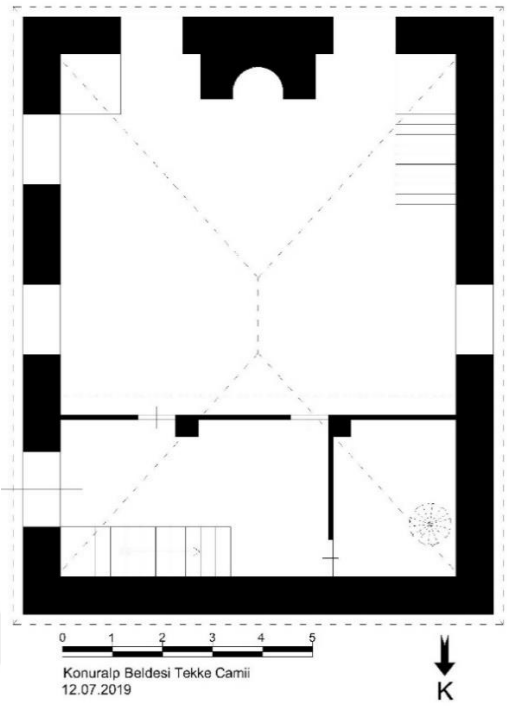

Çizim 6: Konuralp Beldesi Tekke Camii Planı (İ. Gümüş)

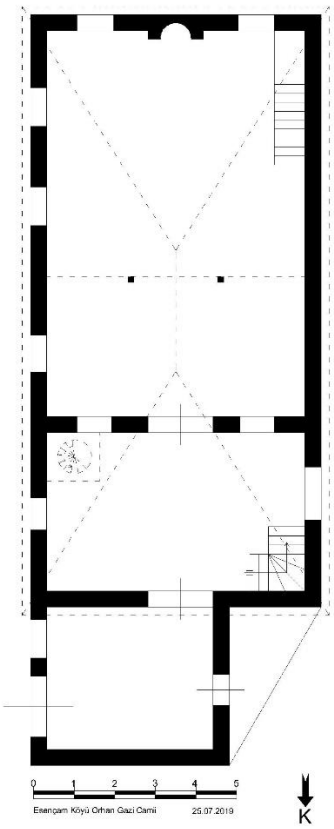

Çizim 7: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)

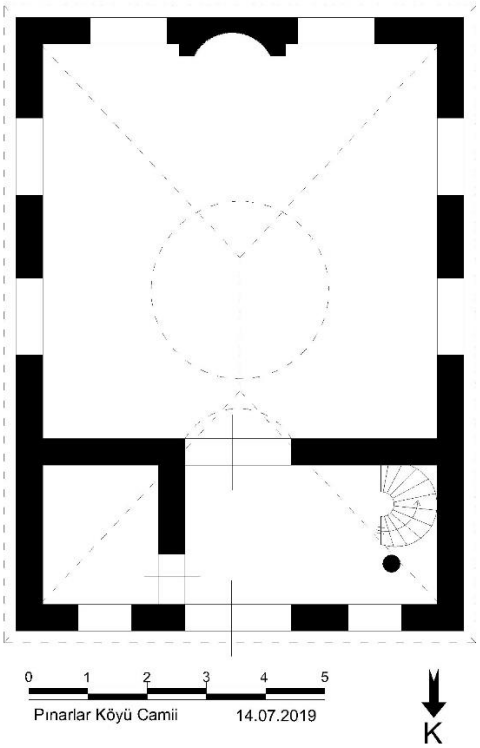

Çizim 8: Pınarlar Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

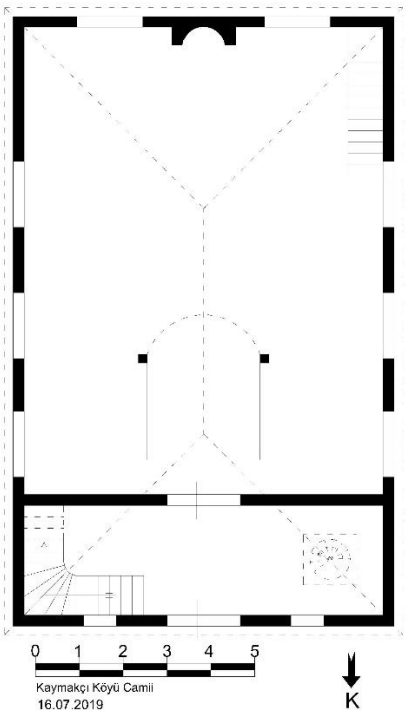

Çizim 9: Kaymakçı Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

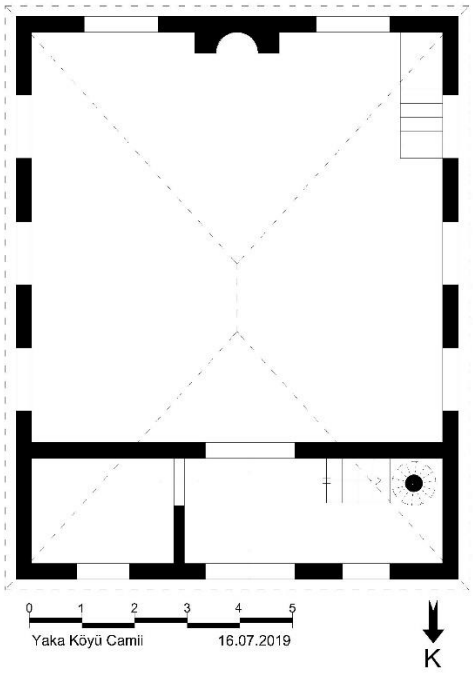

Çizim 10: Yaka Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

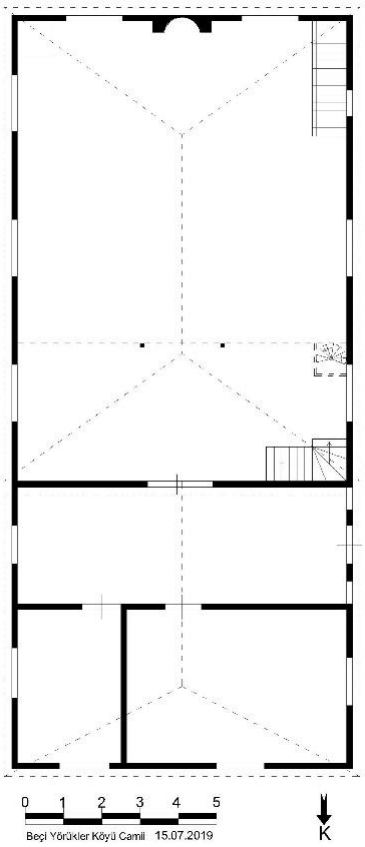

Çizim 11: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)

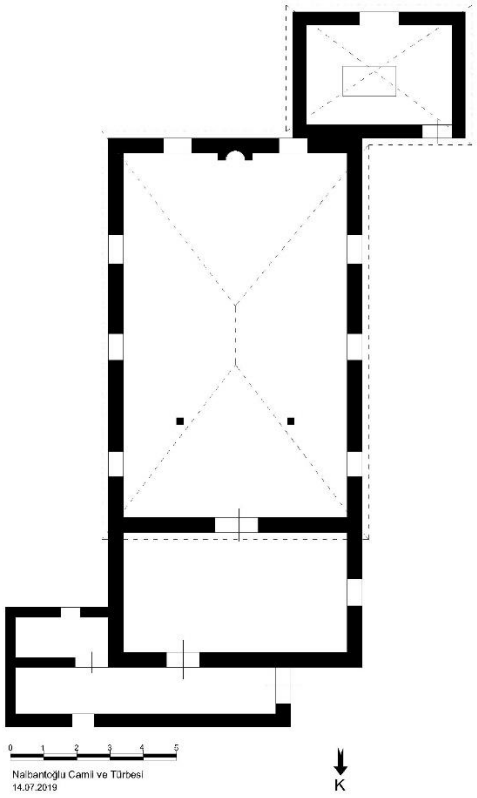

Çizim 12: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)

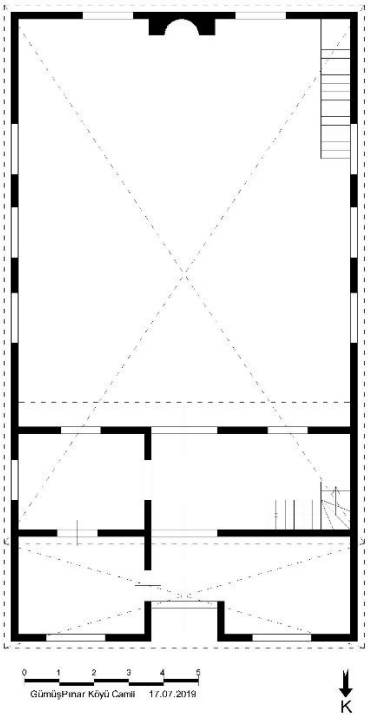

Çizim 13: Gümüşpınar Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

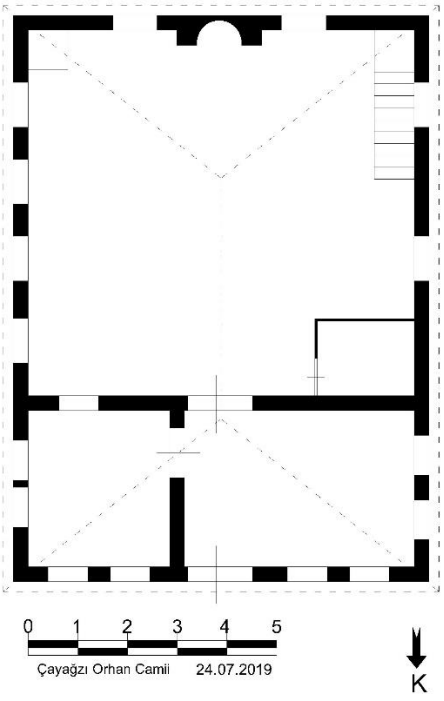

Çizim 14: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)

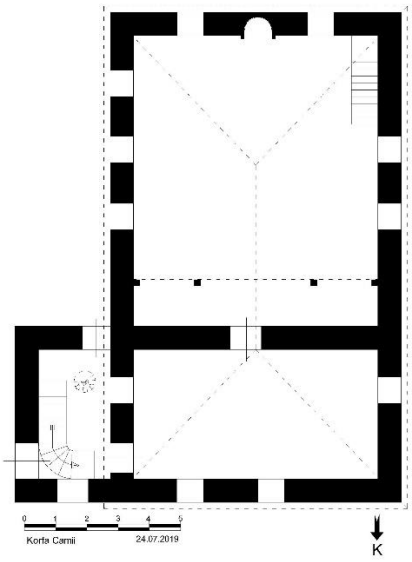

Çizim 15: Korfa Camii Planı (İ. Gümüş)

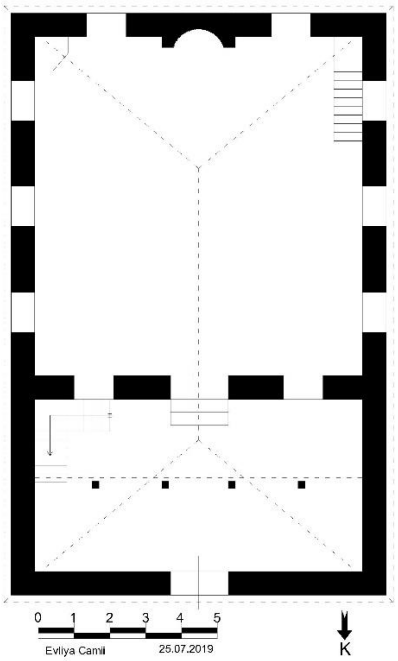

Çizim 16: Göktepe Köyü Evliya Camii Planı (İ. Gümüş)

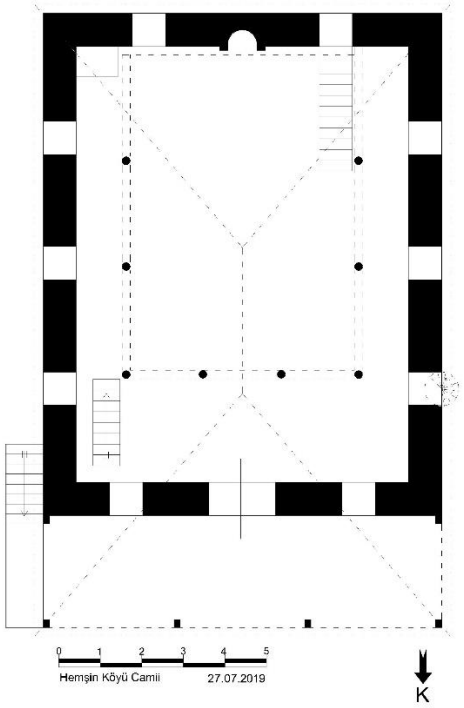

Çizim 17: Hemşin Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

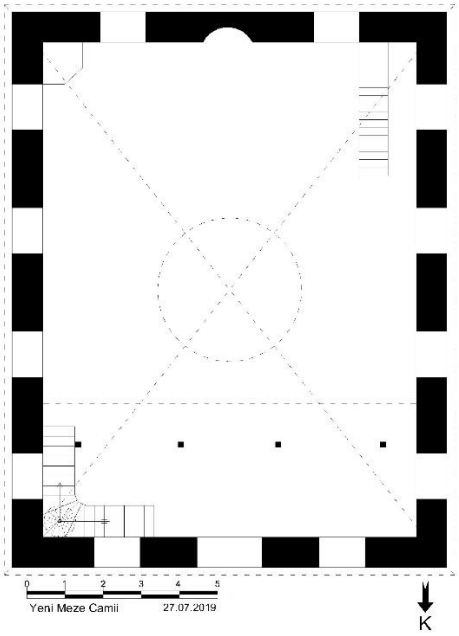

Çizim 18: Yeni Meze Camii Planı (İ. Gümüş)

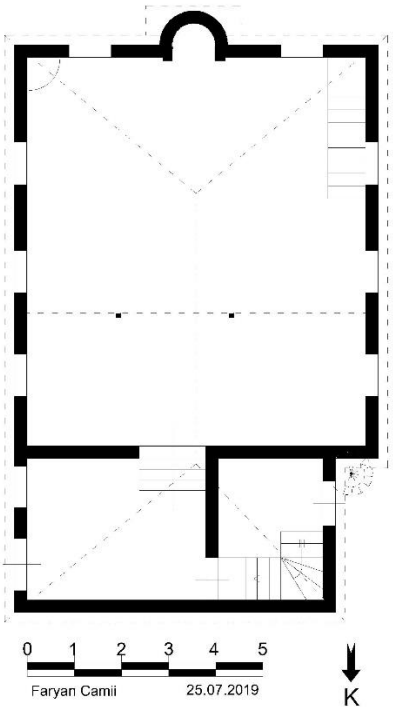

Çizim 19: Pınarbaşı (Faryan) Camii Planı (İ. Gümüş)

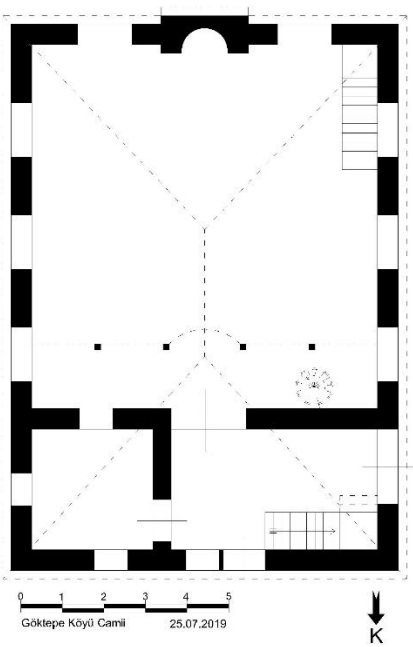

Çizim 20: Göktepe Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

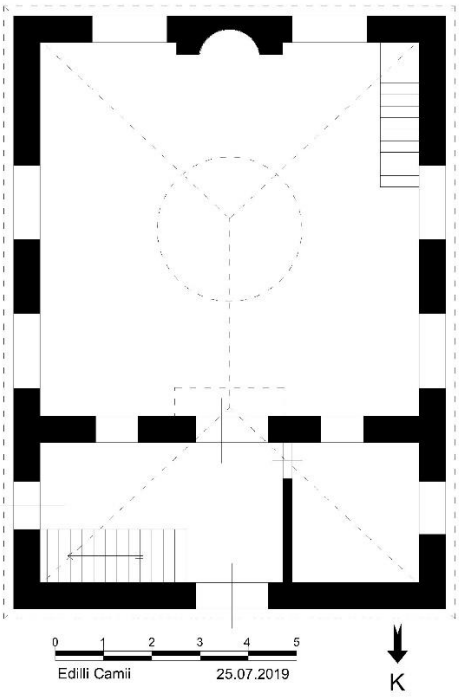

Çizim 21: Edilli Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

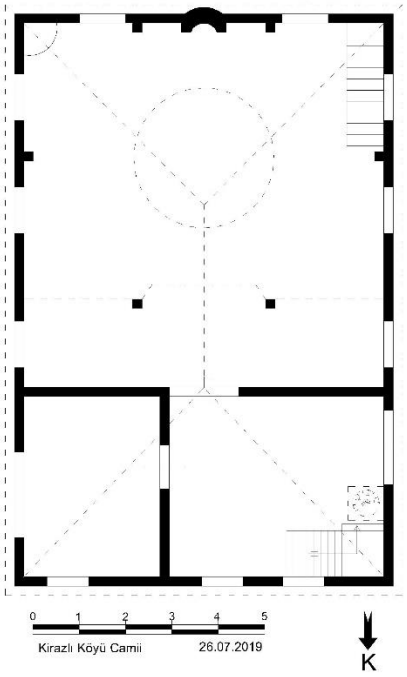

Çizim 22: Kirazlı Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

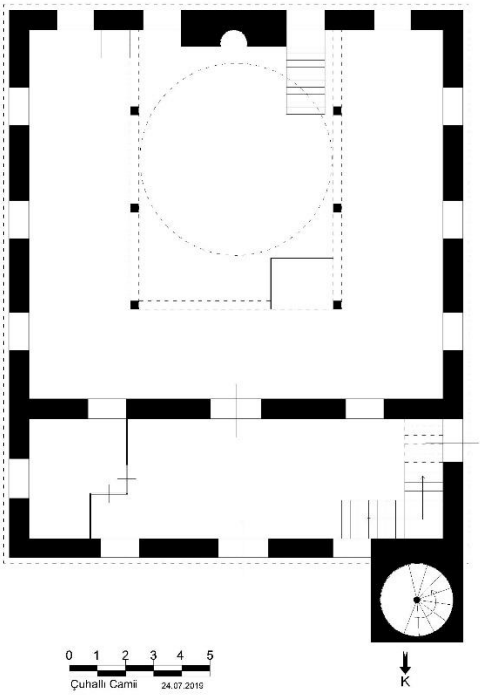

Çizim 23: Çuhallı Çarşı Camii Planı (İ. Gümüş)

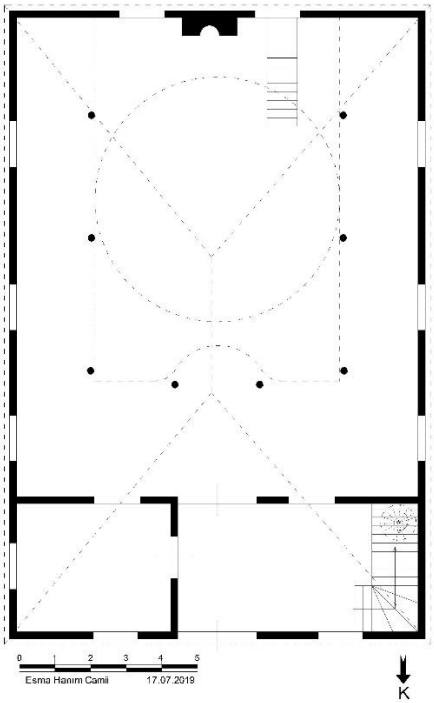

Çizim 24: Esmahanım Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

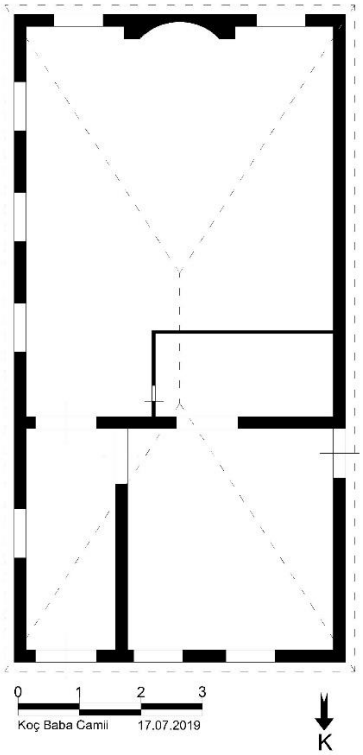

Çizim 25: Koç Baba Camii Planı (İ. Gümüş)

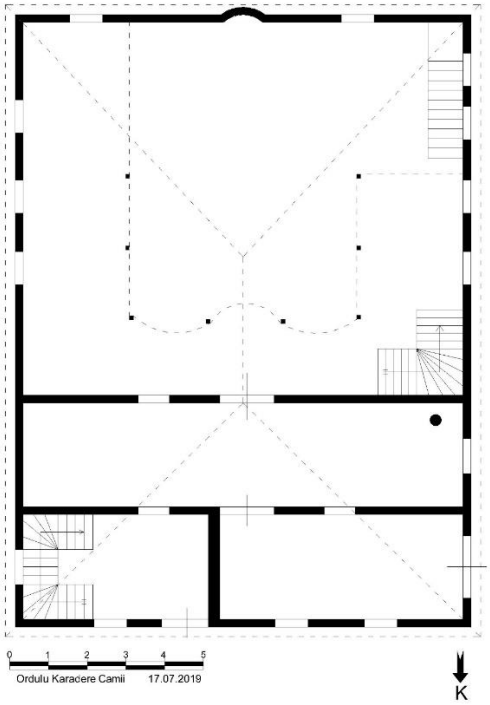

Çizim 26: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Planı (İ. Gümüş)

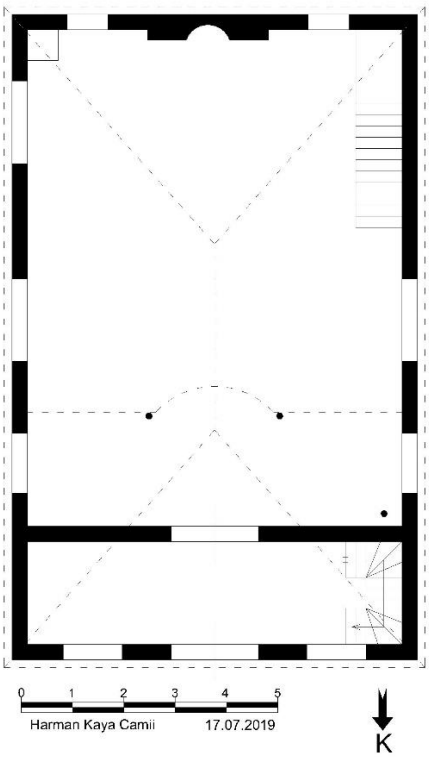

Çizim 27: Harmankaya Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

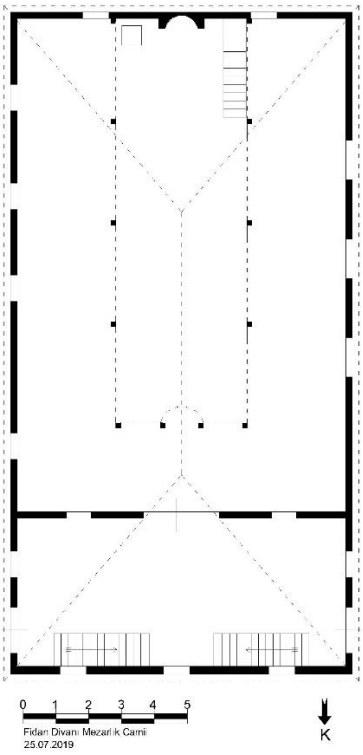

Çizim 28: Fidani Divanı Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)

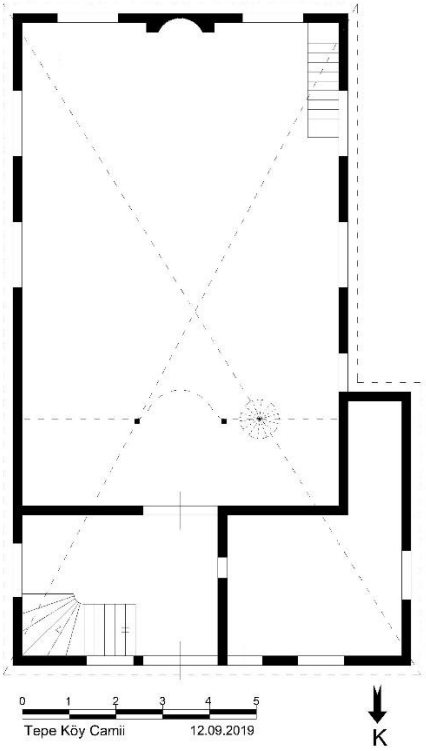

Çizim 29: Tepeköy Camii Planı (İ. Gümüş)

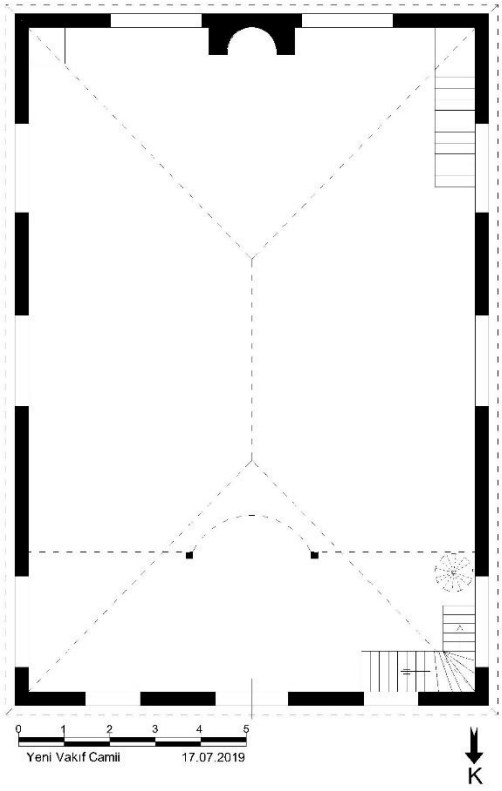

Çizim 30: Yeni Vakıf Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

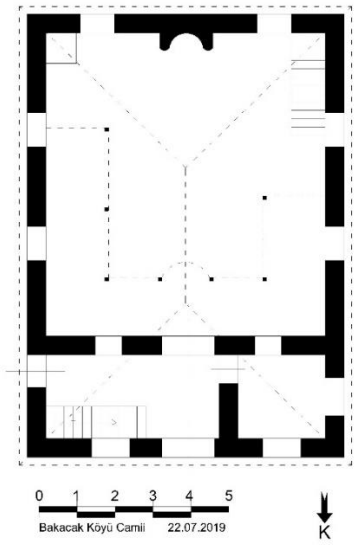

Çizim 31: Bakacak Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

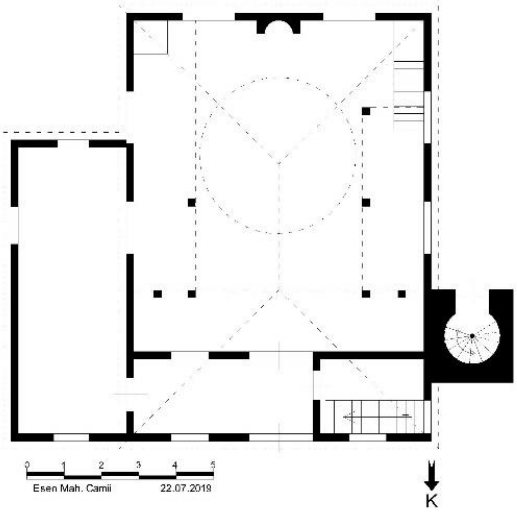

Çizim 32: Esen Mahallesi Camii Planı (İ. Gümüş)

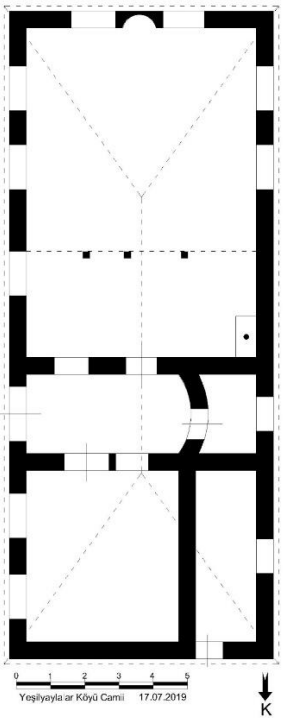

Çizim 33: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Planı (İ. Gümüş)

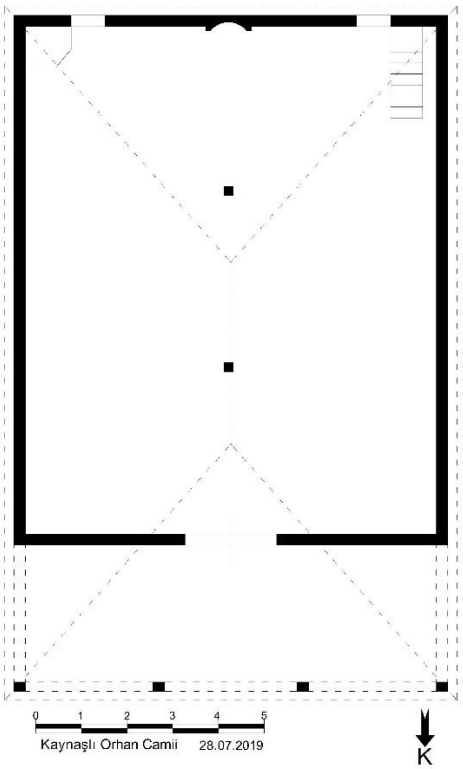

Çizim 34: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Planı (İ. Gümüş)

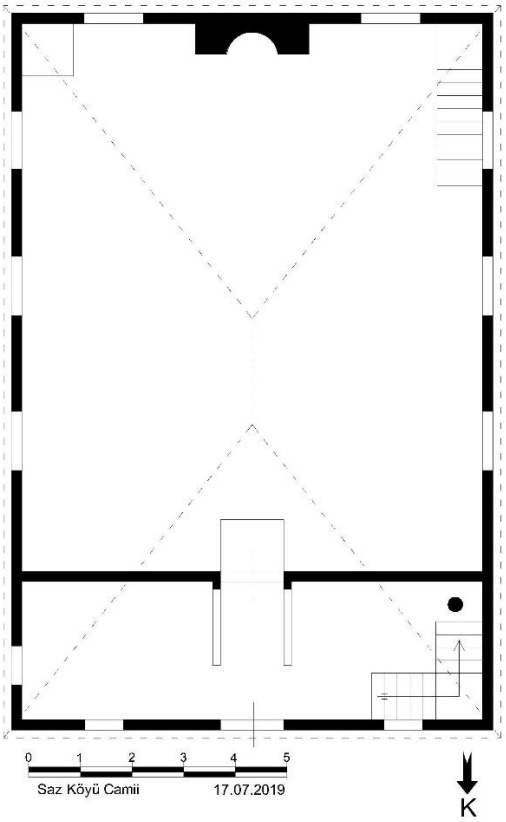

Çizim 35: Saz Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

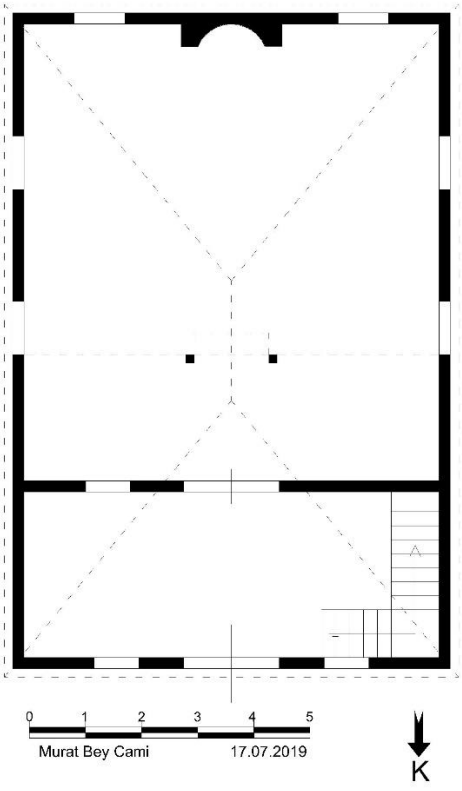

Çizim 36: Murat Bey Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

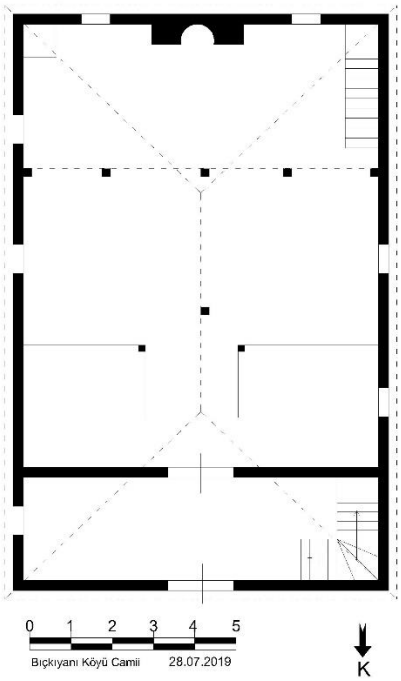

Çizim 37: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Planı (İ. Gümüş)

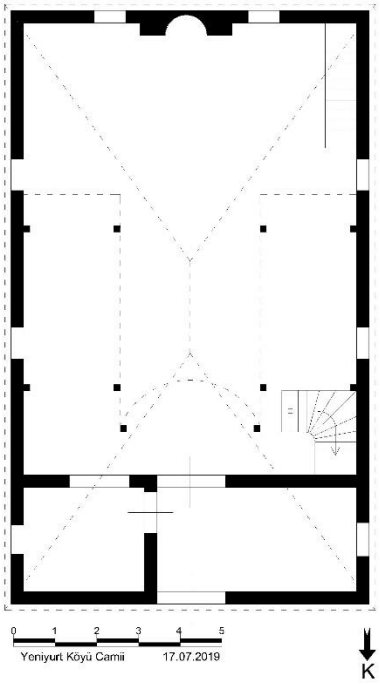

Çizim 38: Yeniyurt Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

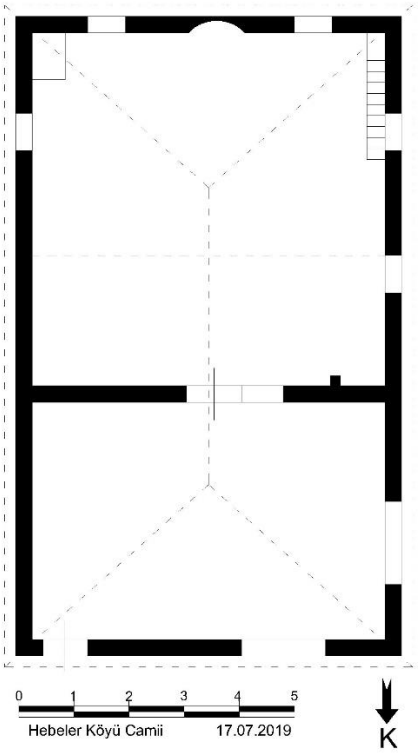

Çizim 39: Hebeler Köyü Camii Planı (İ. Gümüş)

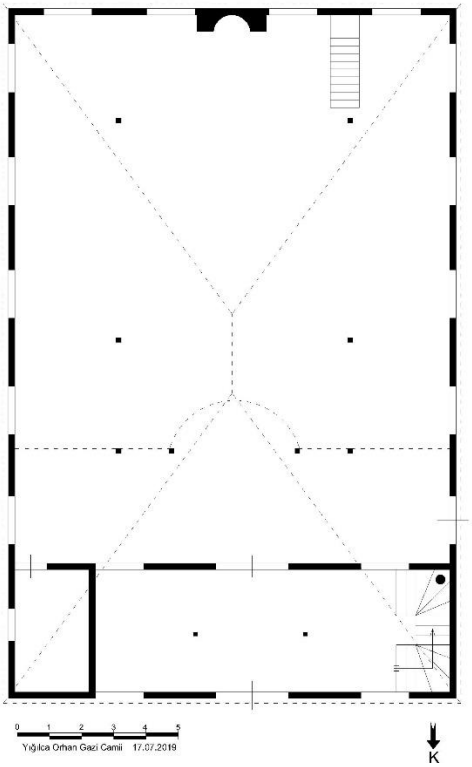

Çizim 40: Yığılca Orhan Gazi Camii Planı (İ. Gümüş)

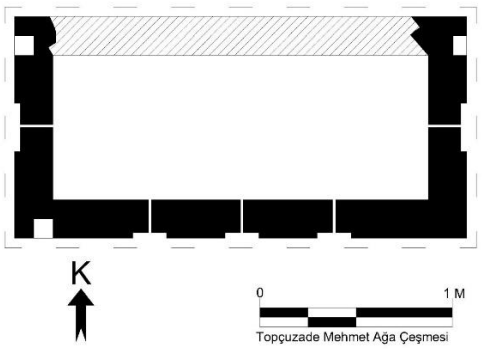

Çizim 41: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

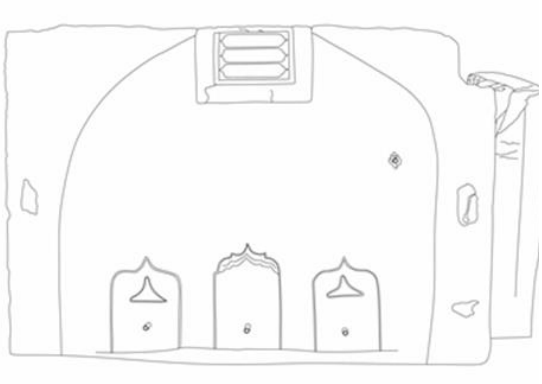

Çizim 42: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Güney Cephesi

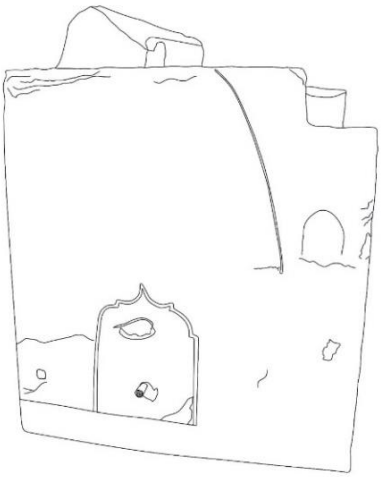

Çizim 43: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Doğu Cephesi

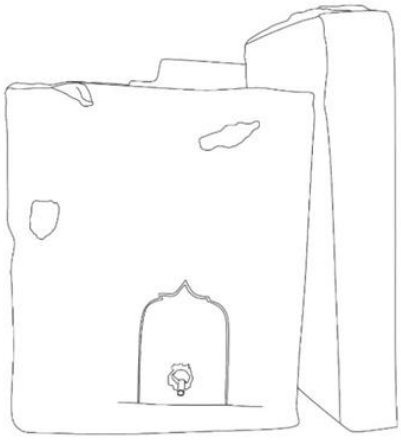

Çizim 44: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Batı Cephesi

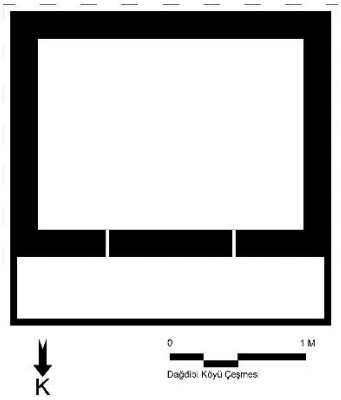

Çizim 45: Dağdibi K. Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

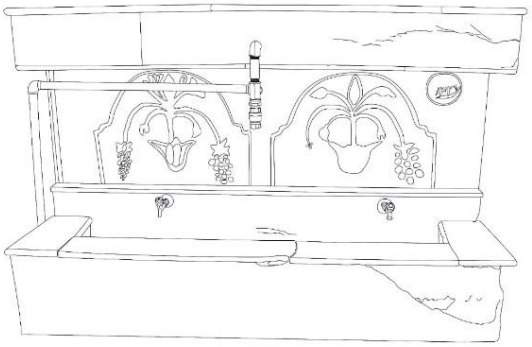

Çizim 46: Dağdibi Köyü Çeşmesi Ön Cep.
(İ. Gümüş)

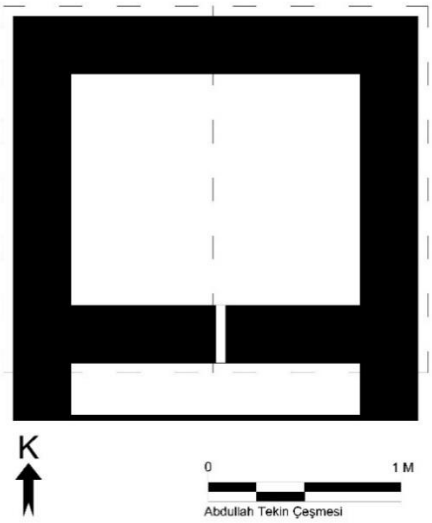

Çizim 47: Orhangazi Mah. Abdullah Tekin Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

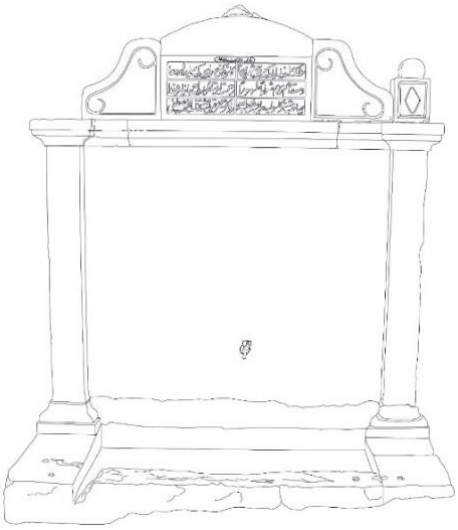

Çizim 48: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Ön Cephesi

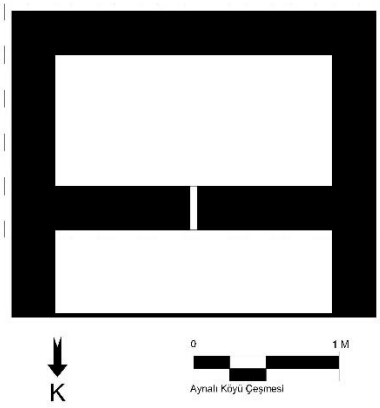

Çizim 49: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

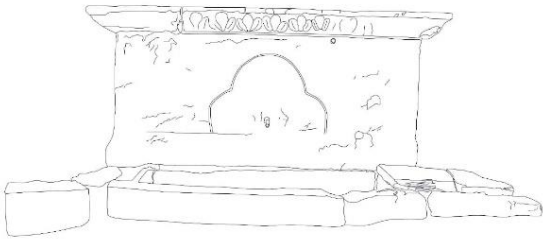

Çizim 50: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Ön Cephesi

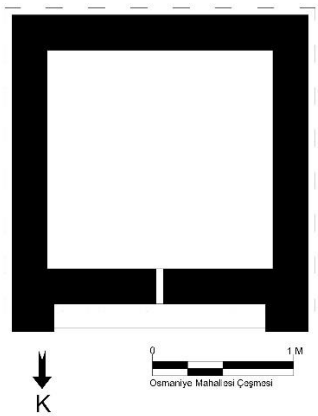

Çizim 51: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

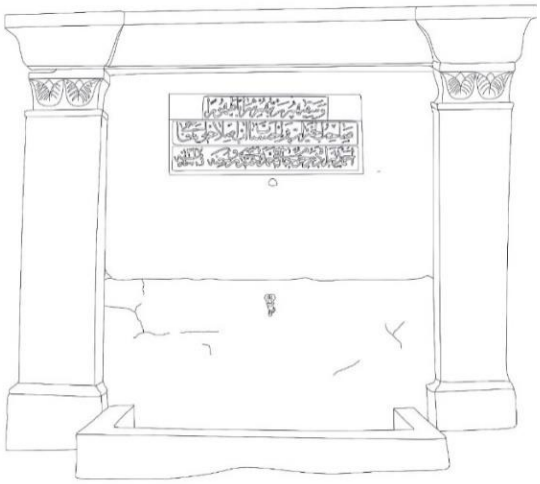

Çizim 52: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Ön Cephesi

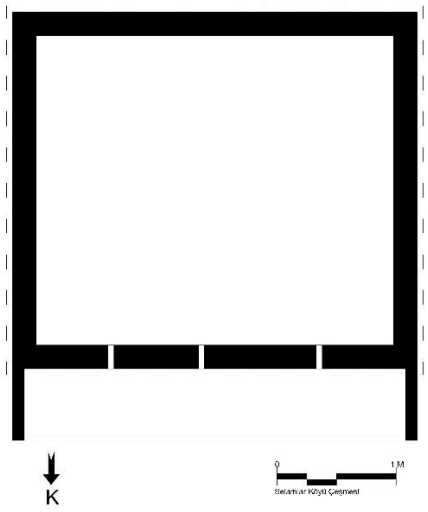

Çizim 53: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Planı (İ. Gümüş)

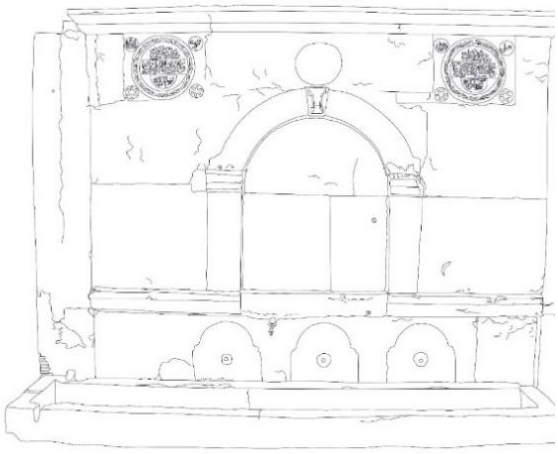

Çizim 54: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Ön Cephesi

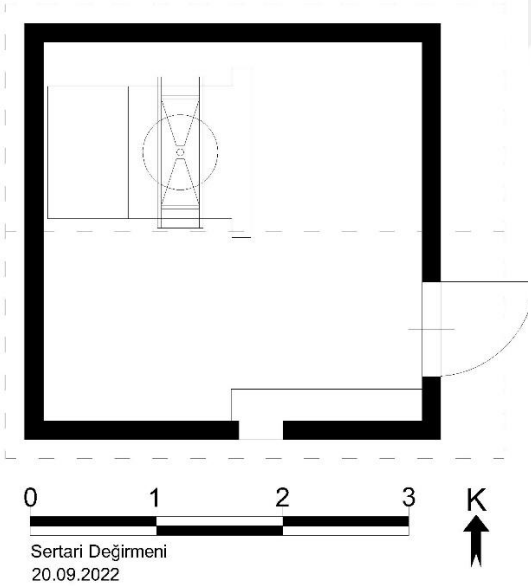

Çizim 55: Sertari Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

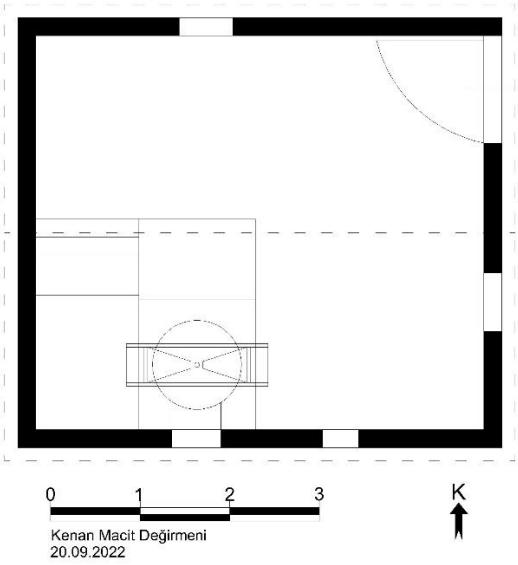

Çizim 56: Kenan Macit Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

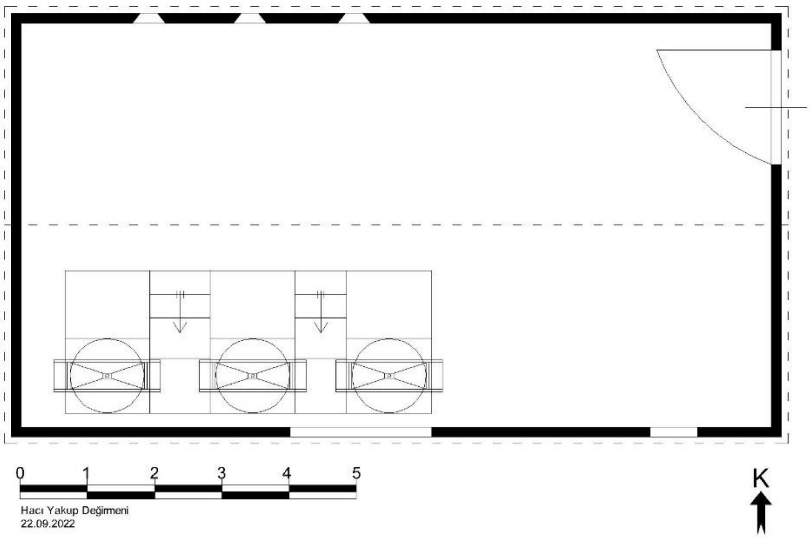

Çizim 57: Hacı Yakup Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

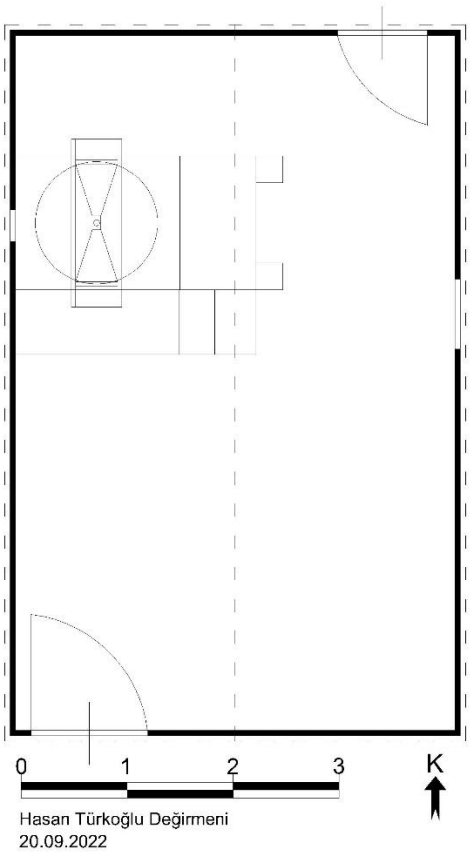

Çizim 58: Hasan Türkoğlu Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

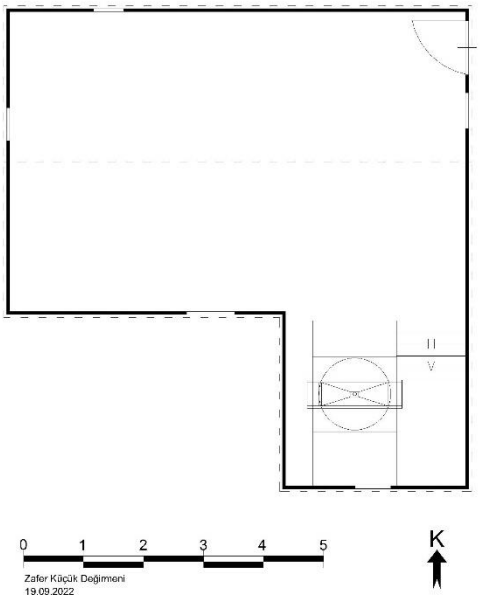

Çizim 59: Zafer Küçük Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

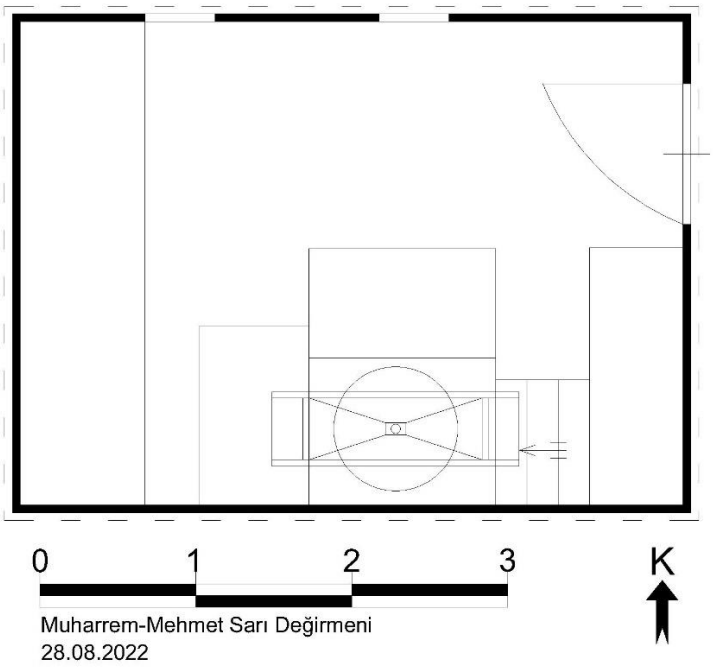

Çizim 60: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

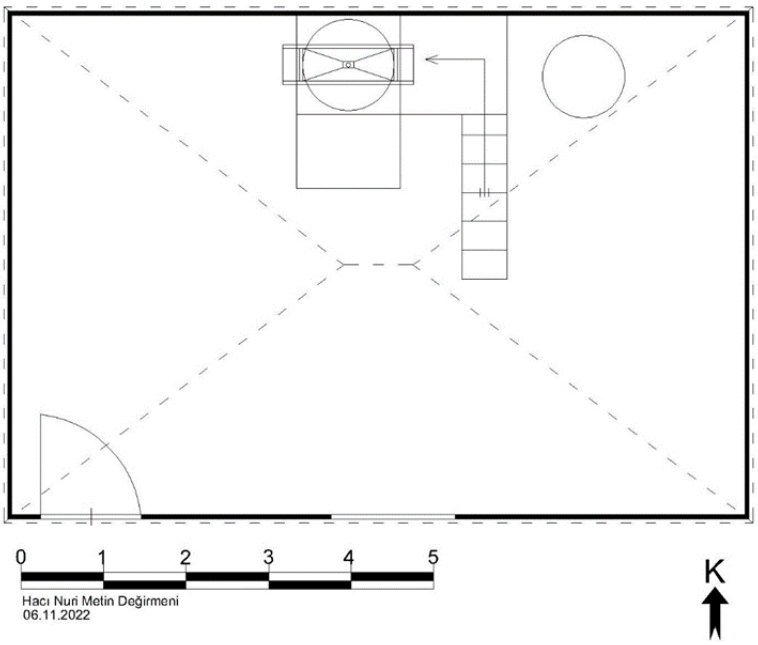

Çizim 61: Hacı Nuri Metin Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

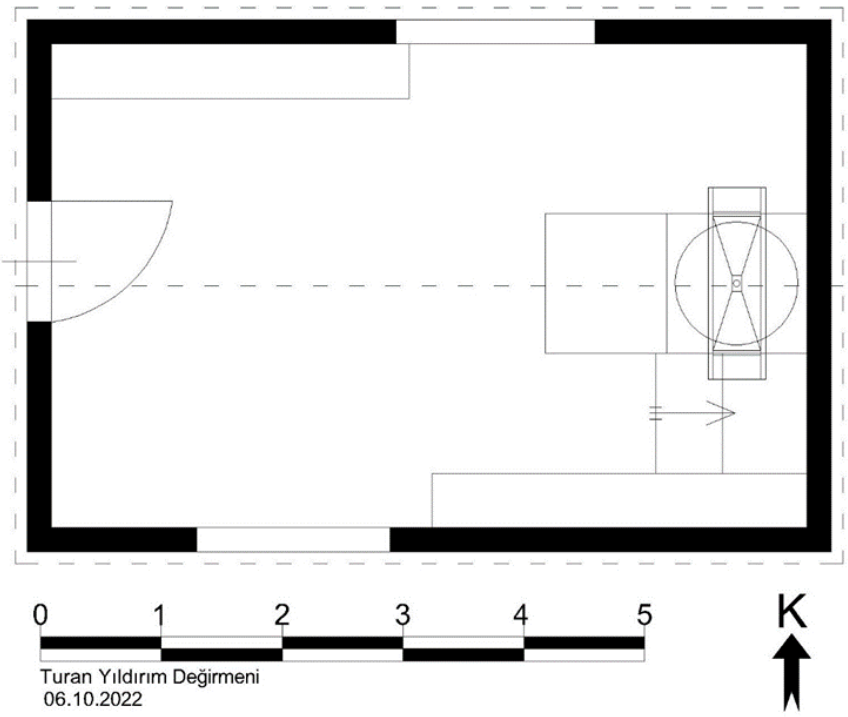

Çizim 62: Turan Yıldırım Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

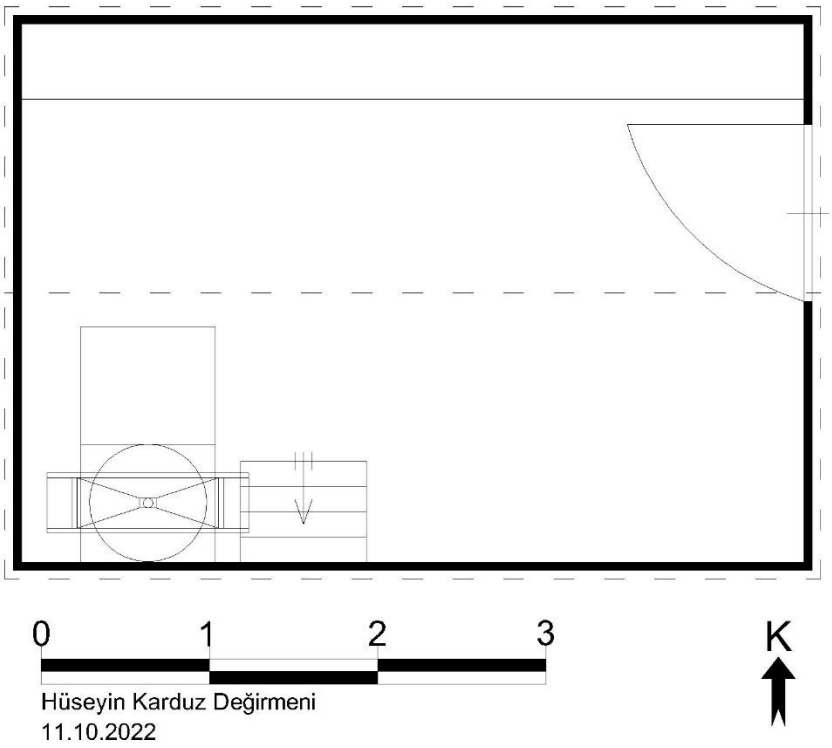

Çizim 63: Hüseyin Karduz Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

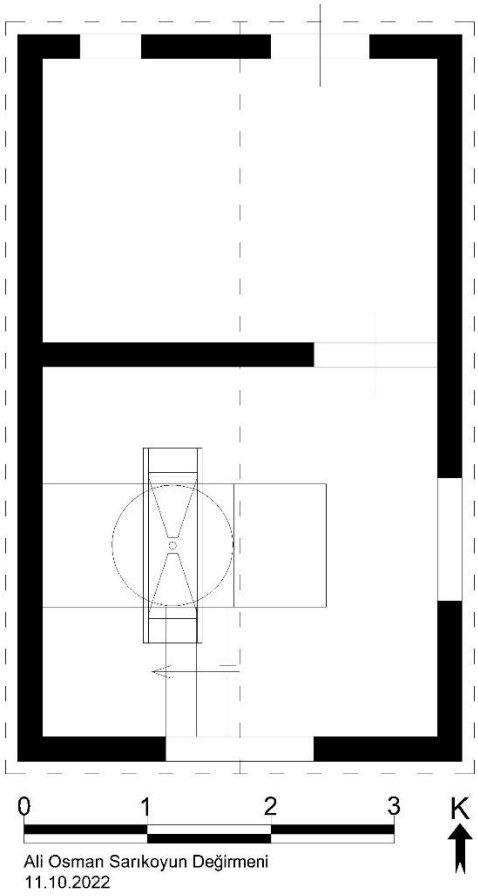

Çizim 64: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni Planı (İ. Gümüş)

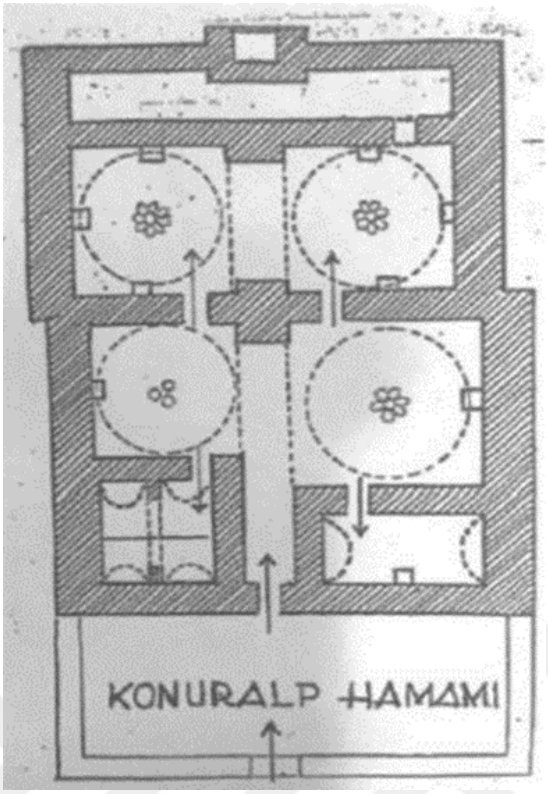

Çizim 65: Konualp Hamamı Planı (Y. Akcakaya'dan)

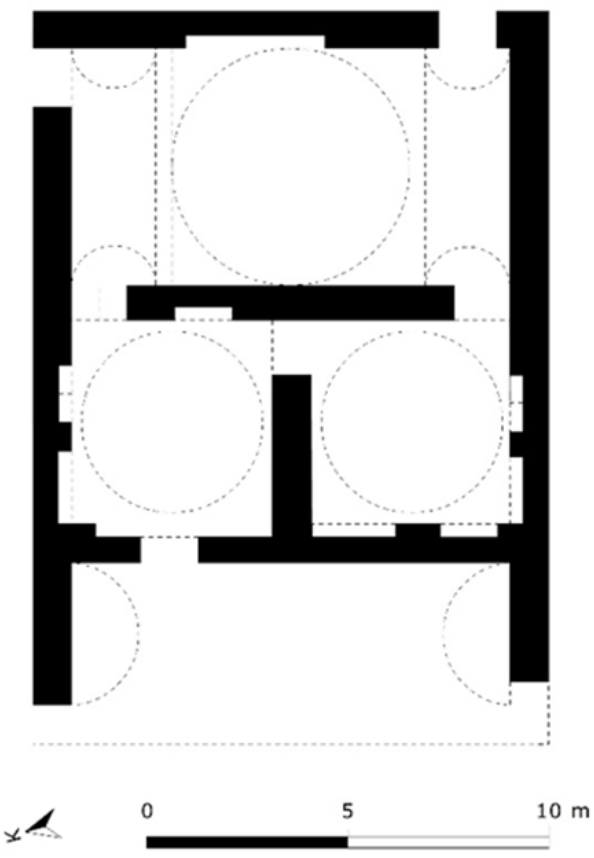

Çizim 66: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Planı (G. Işık)

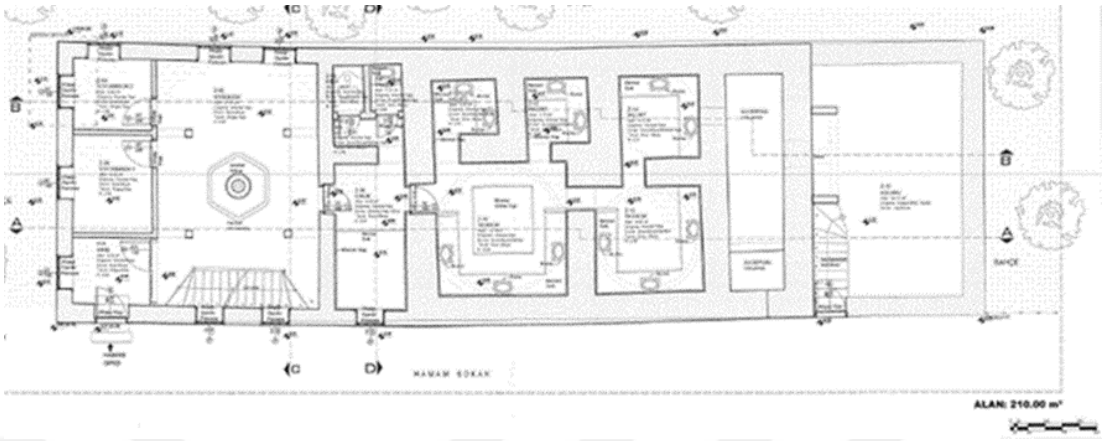

Çizim 67: Kapkirli Hamamı Planı (Güner Mimarlık)

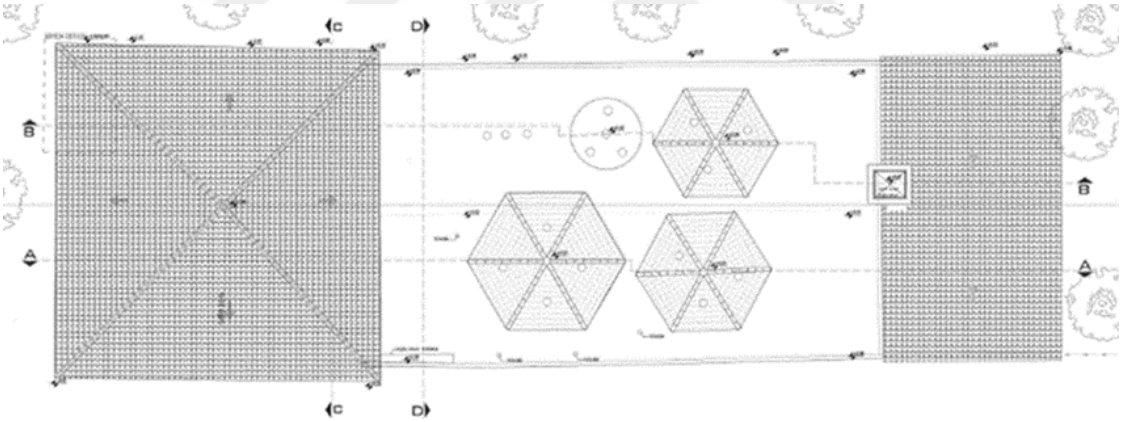

Çizim 68: Kapkirli Hamamı Üst Örtü Planı (Güner Mimarlık)

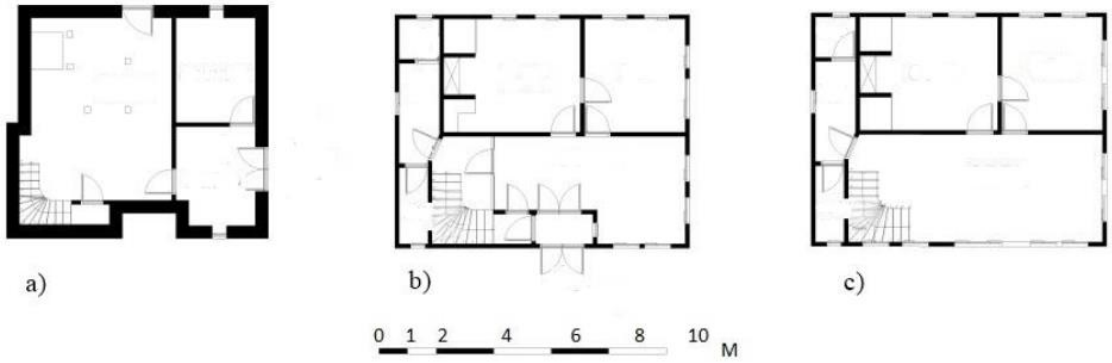

Çizim 69: Ali Kemal Demirtaş Evi Planı (a. Zemin kat b. birinci kat c. ikinci kat) (Elif Besli'den)

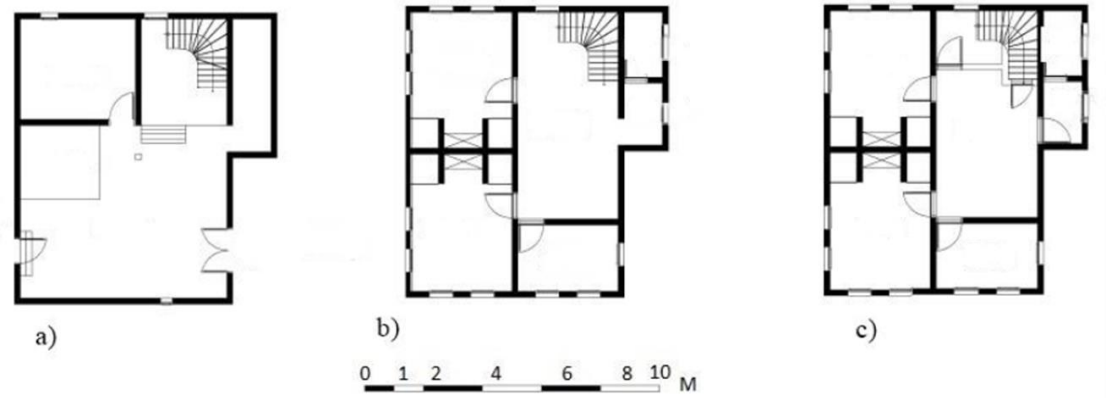

Çizim 70: İbrahim Özcanım Evi Planı (a. Zemin kat b. birinci kat c. ikinci kat) (Elif Besli'den)

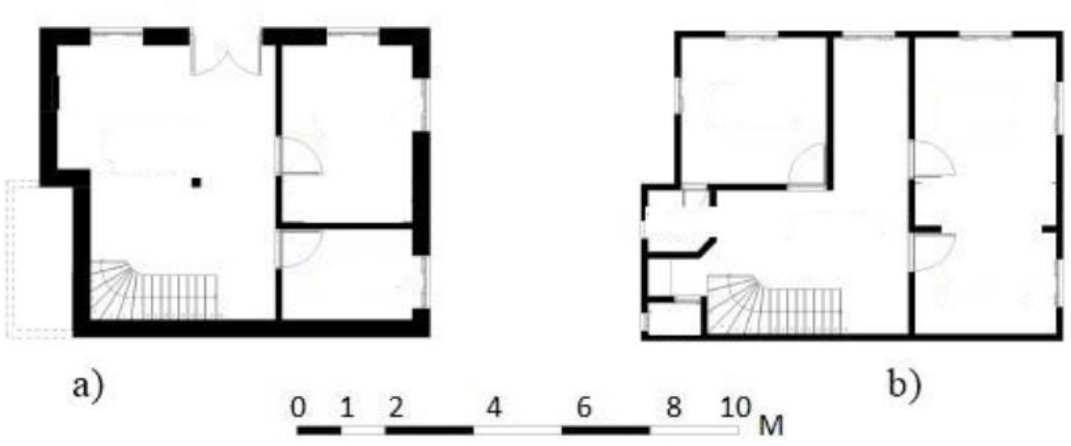

Çizim 71: Rıza Tok Evi (a. Zemin kat b. birinci kat) (Elif Besli'den)

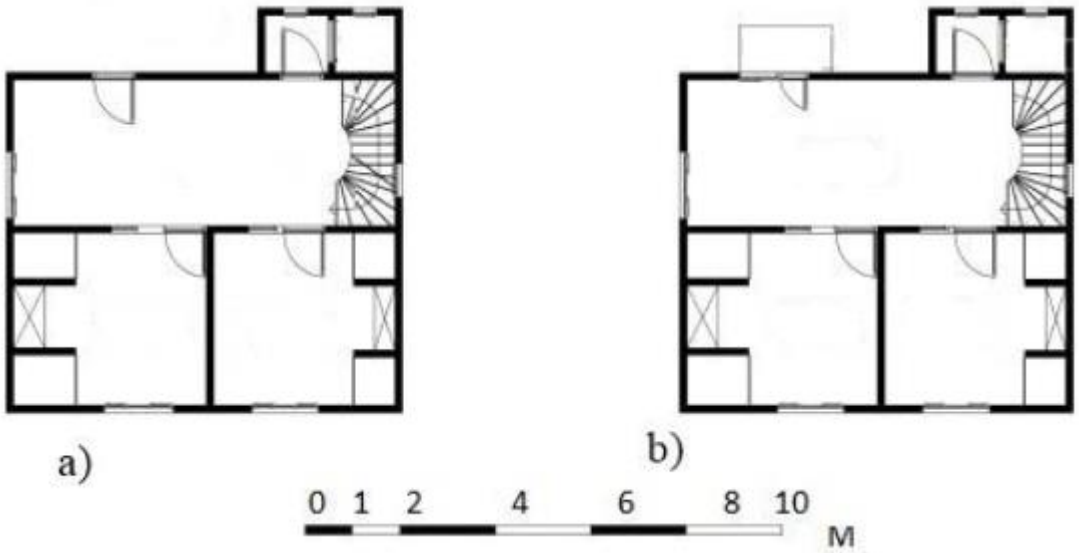

Çizim 72: Ahmet Topçu Evi Planı (a. Zemin kat b. birinci kat) (Elif Besli'den).

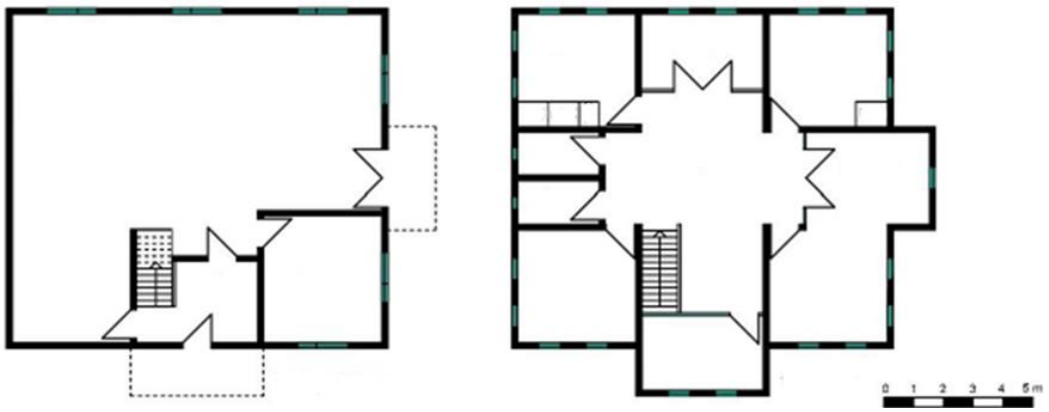

Çizim 73: İrfan Kurbanoğlu Evi Zemin ve Birinci Kat Planı (Elif Besli'den)

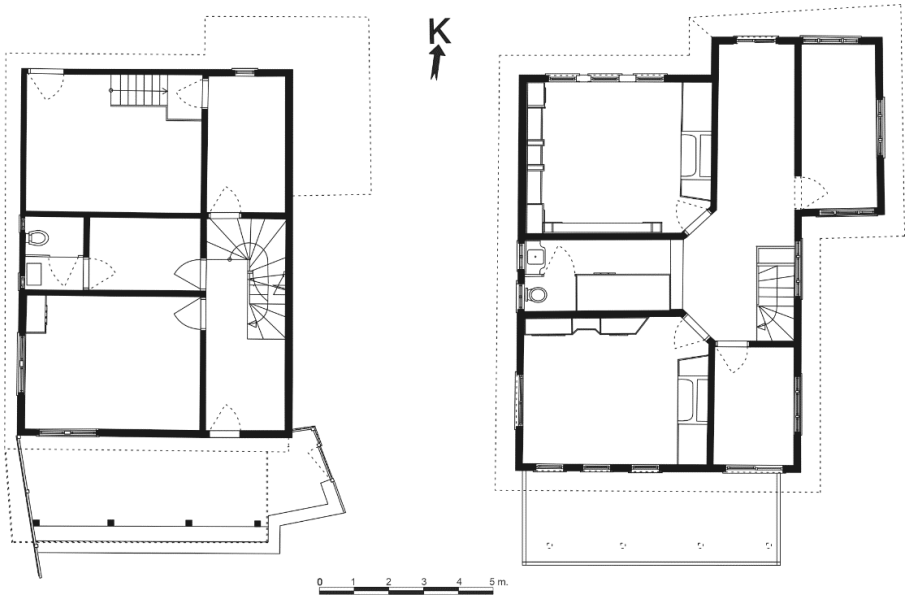

Çizim 74: Derya Atasayar Evi Zemin Kat ve 1. Kat Planı
(Elit Mimarlık'tan işlenerek)

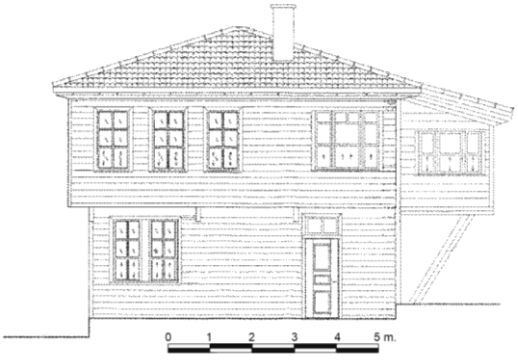

Çizim 75: Derya Atasayar Evi
Güney Cephe (Ö. 1/50)

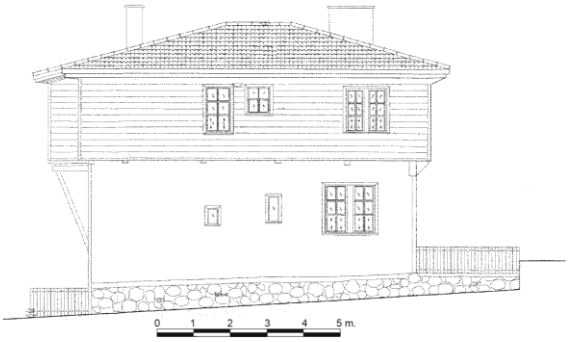

Çizim 76: Derya Atasayar Evi
Batı Cephe (Ö. 1/50) (Elit Mimarlık).

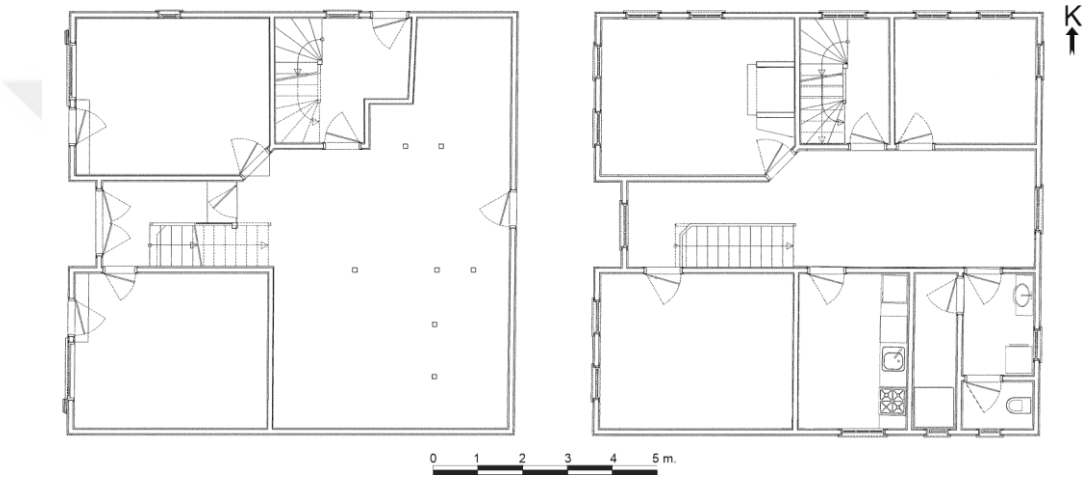

Çizim 77: Sait Vural Evi Planı (a. Zemin kat b. birinci kat c. ikinci kat)
(Elit Mimarlık)

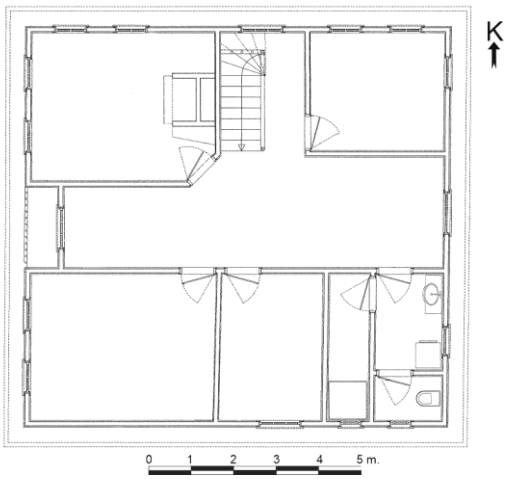

Çizim 78: Sait Vural Evi
İkinci Kat Planı (Elit Mimarlık).

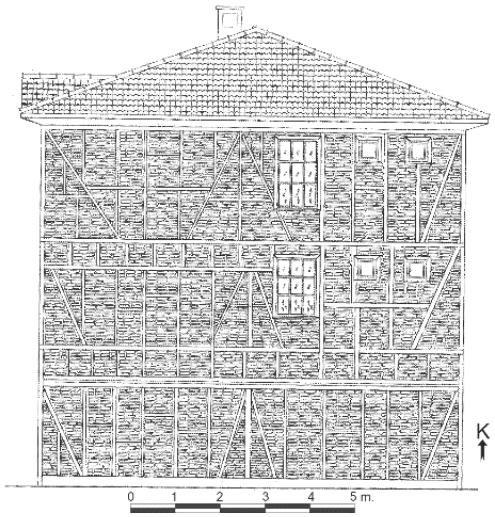

Çizim 79: Sait Vural Evi
Güney Cephe Görünüşü (Elit Mimarlık).

Çizim 80: Sait Vural Evi AA ve BB Kesiti (Elit Mimarlık).

Çizim 81: Cemal Akçakoca Evi Zemin ve 1. Kat Planı (Elit Mimarlık'tan işlenerek)

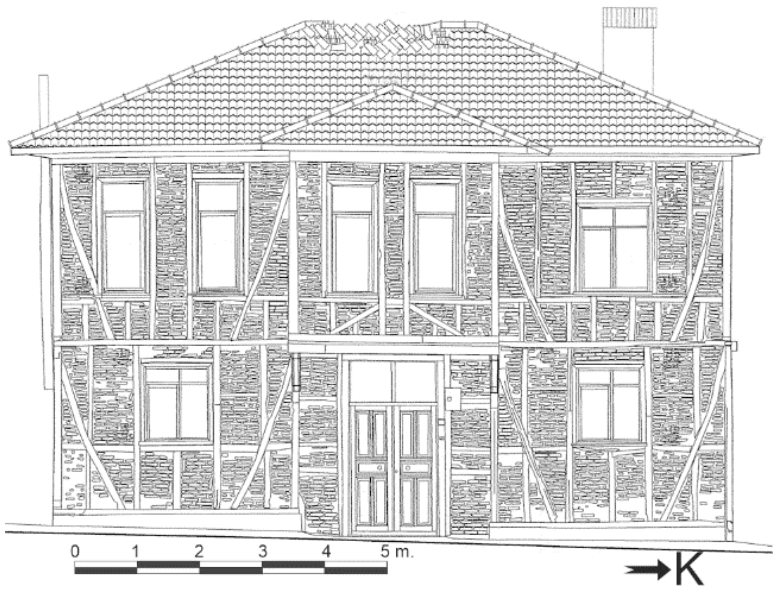

Çizim 82: Cemal Akçakoca Evi Doğu (Giriş) Cephe Görünüşü (Elit Mimarlık)

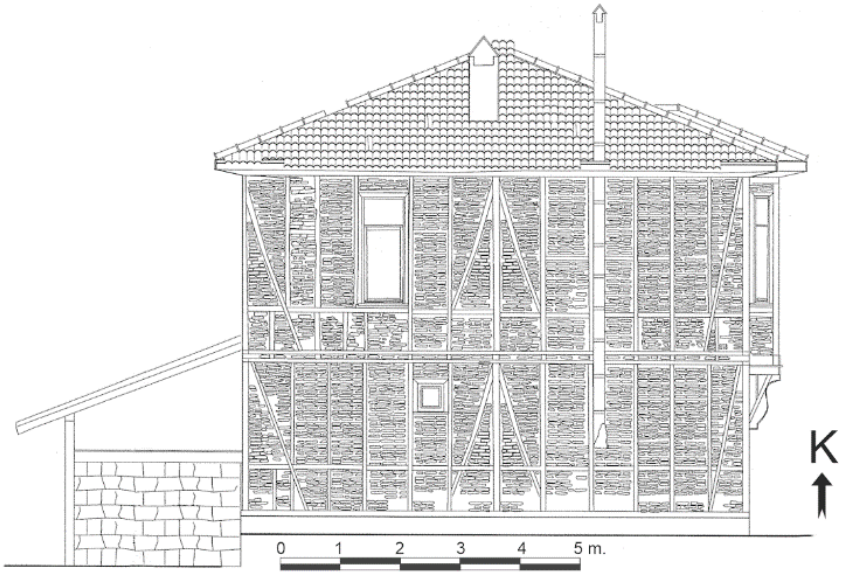

Çizim 83: Cemal Akçakoca Evi Güney Cephe Görünüşü (Elit Mimarlık)

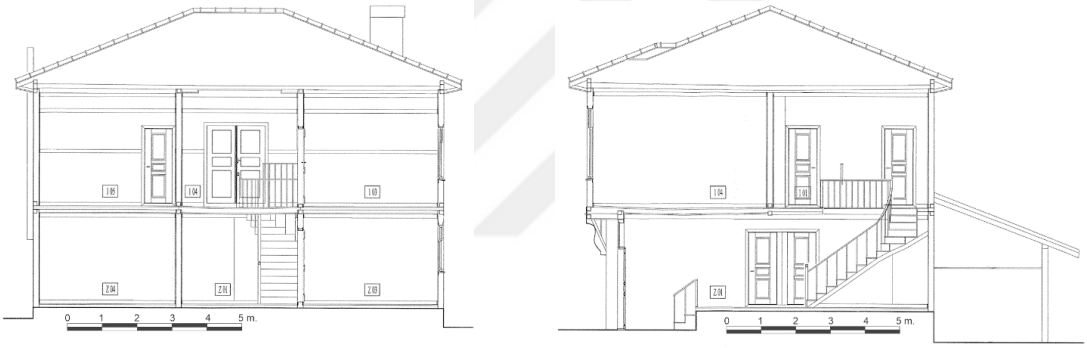

Çizim 84-85: Cemal Akçakoca Evi A-A ve B-B Kesiti (Ö. 1/50) (Elit Mimarlık)

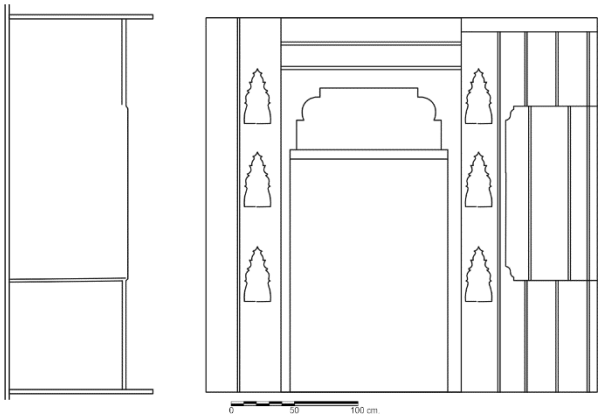

Çizim 86: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda (Mutfak)'dan Ocak Kesit ve Ön Görünüşü (Ö:1/20) (Elit Mimarlık)

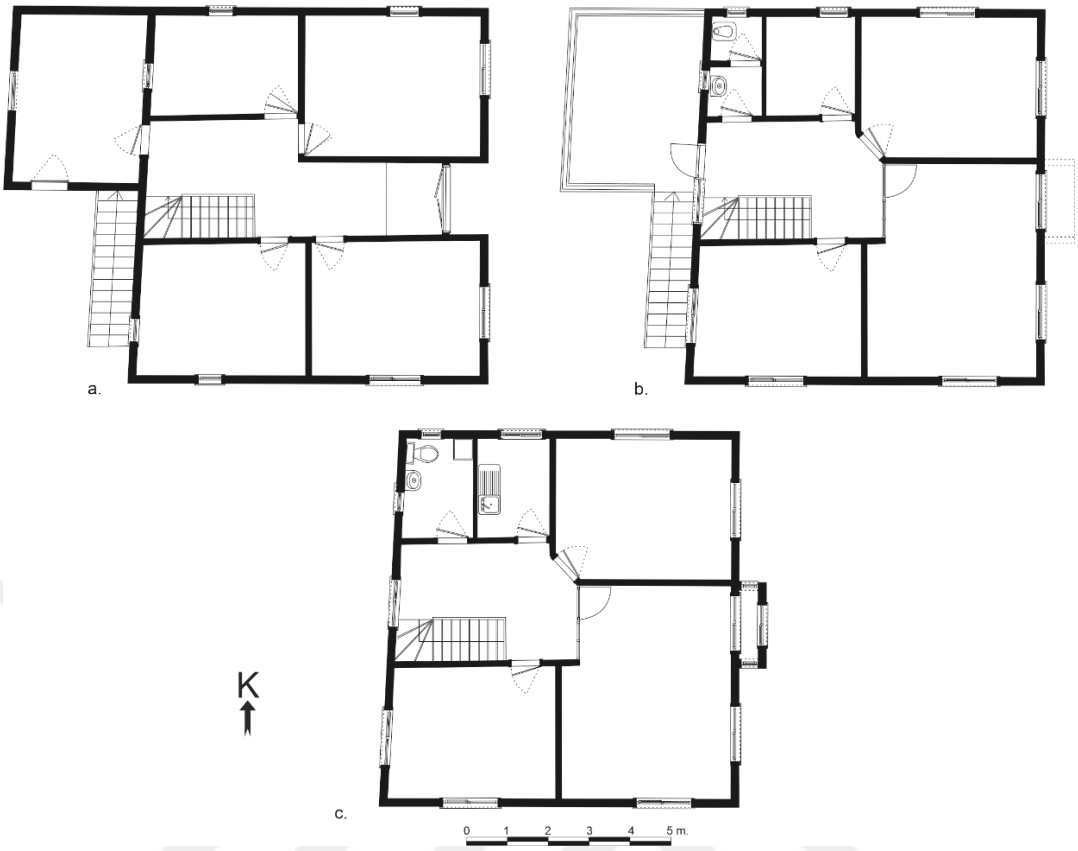

Çizim 87: Hidayet Peker Evi Planı (a. Zemin kat b. birinci kat c. ikinci kat) (Bağdat Mimarlık)

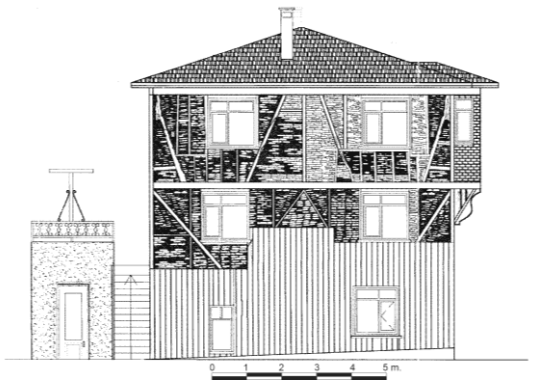

Çizim 88: Hidayet Peker Evi Güney Cephesi (Bağdat Mimarlık)

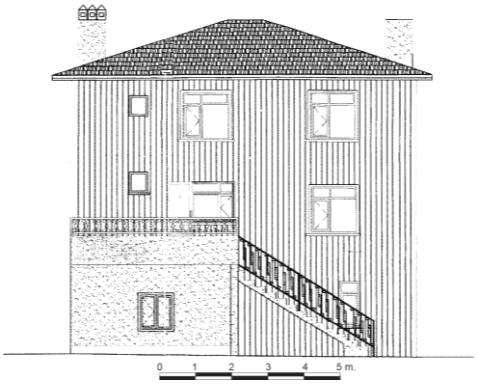

Çizim 89: Hidayet Peker Evi Batı Cephesi (Bağdat Mimarlık)

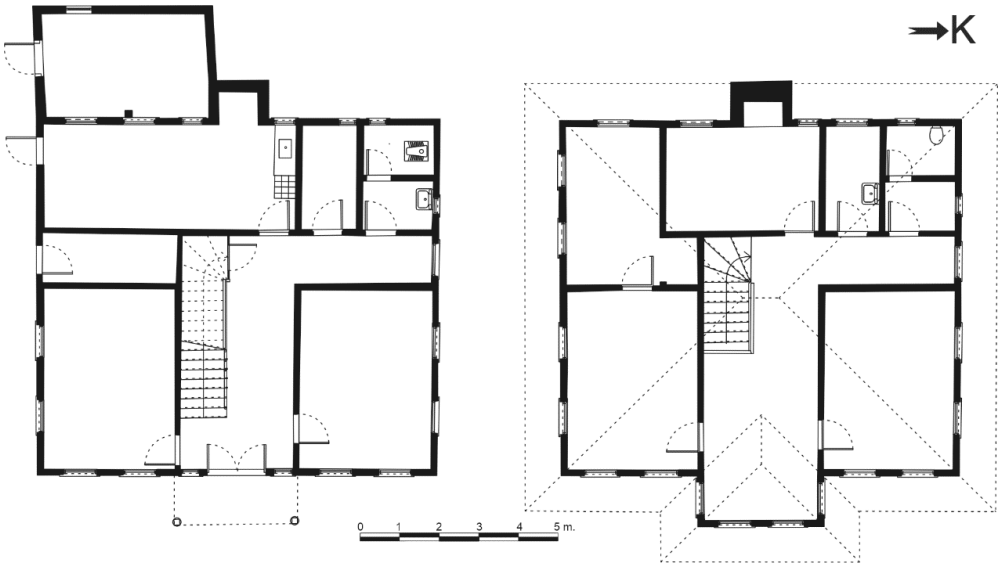

Çizim 90: Cemal Mediha Kocaer Evi Zemin ve Birinci Kat Planı (Bağdat Mimarlık'tan işlenerek).

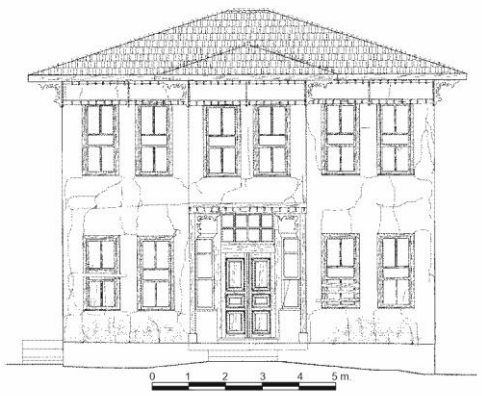

Çizim 91: Cemal Mediha Kocaer Evi Doğu Cephe (Bağdat Mimarlık)

Çizim 92: Cemal Mediha Kocaer Evi Batı Cephe (Bağdat Mimarlık)

Çizim 93: Cemal Mediha Kocaer Evi Güney Cephe (Ö. 1/50) (Bağdat Mimarlık)

Çizim 94: Nizamettin Aksu Evi Bodrum, Zemin ve 1. Kat Planı
(Bağdat Mimarlık'tan işlenerek).

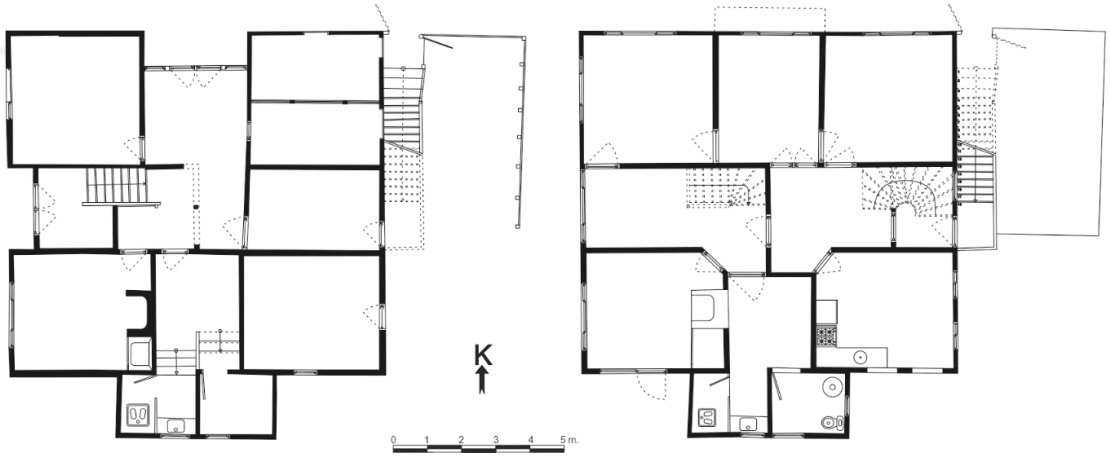

Çizim 95: Gülfiye Ertürk Evi Zemin ve 1. Kat Planı
(Güner Mimarlık'tan işlenerek).

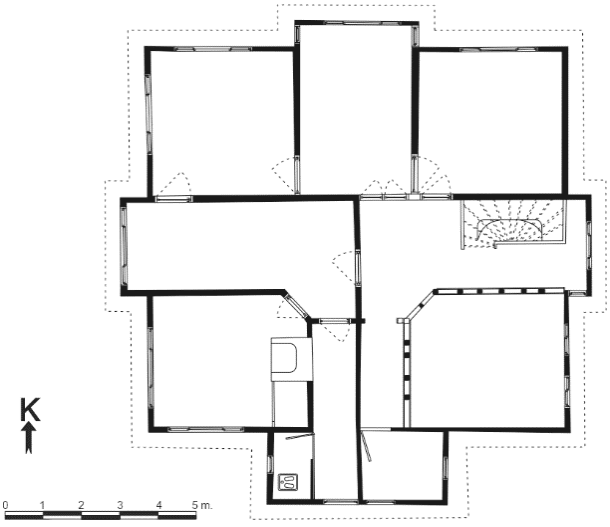

Çizim 96: Gülfiye Ertürk Evi 2. Kat Planı (Güner Mimarlık'tan işlenerek).

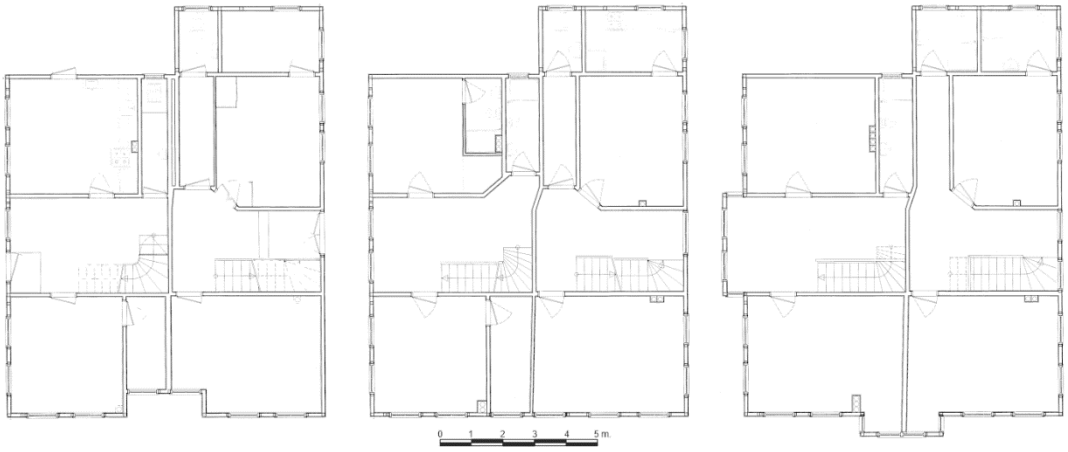

Çizim 97: İsmail Şenol / Sadık Efes Evi Zemin, 1. ve 2. Kat Planı (Güner Mimarlık)

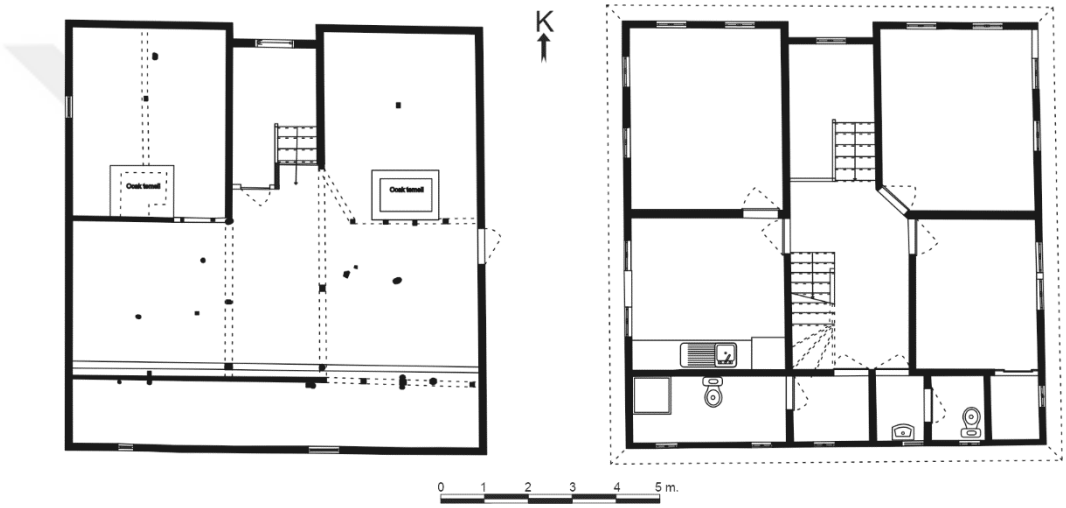

Çizim 98: Serdar Tekin Evi Bodrum ve Zemin Kat Planı
(Güner Mimarlık'tan işlenerek).

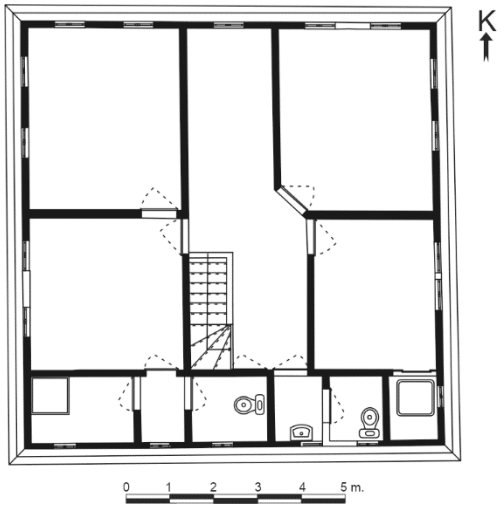

Çizim 99: Serdar Tekin Evi 1. Kat Planı (Güner Mimarlık'tan işlenerek)

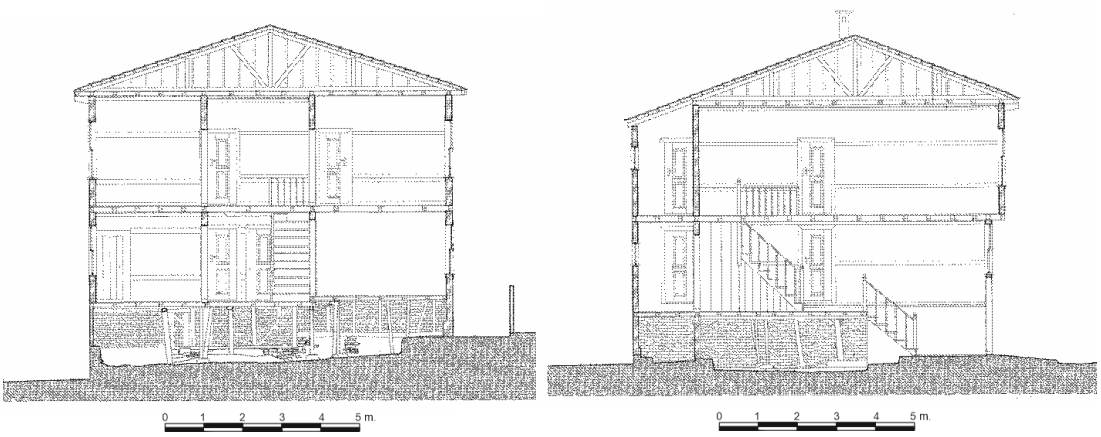

Çizim 100-101: Serdar Tekin Evi B-B Kesiti (Detay Mimarlık)

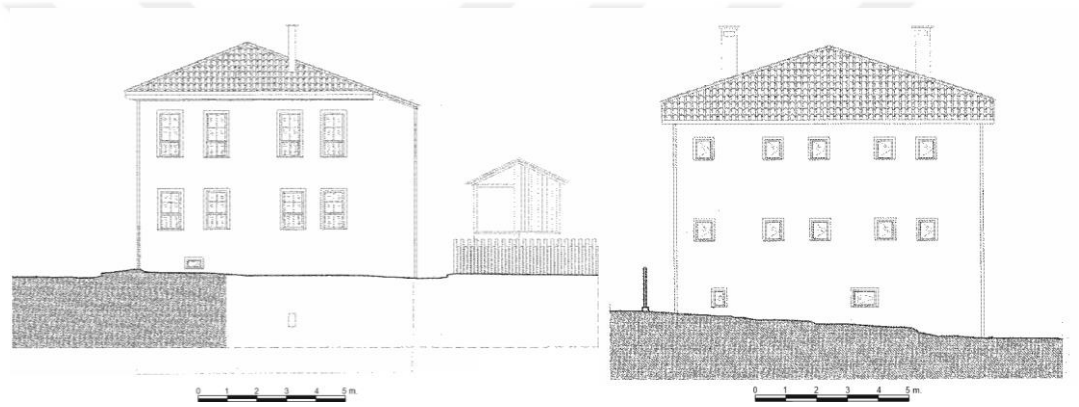

Çizim 102-103: Serdar Tekin Evi Batı ve Güney Cephe (Detay Mimarlık)

Çizim 104: Mustafa / Ahmet Gökcan Evi Zemin ve 1. Kat Planı.

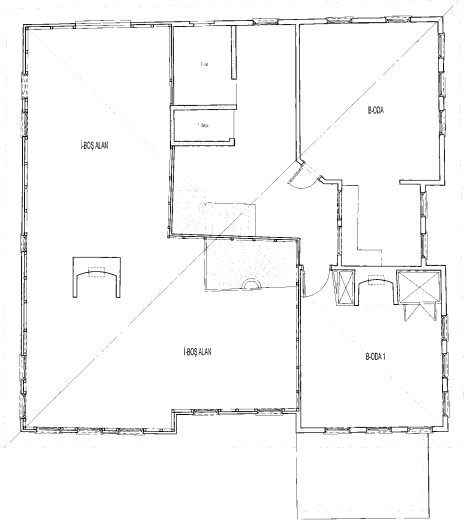

Çizim 105: Ahmet Gökcan Evi 2. Kat Planı (Detay Mimarlık)

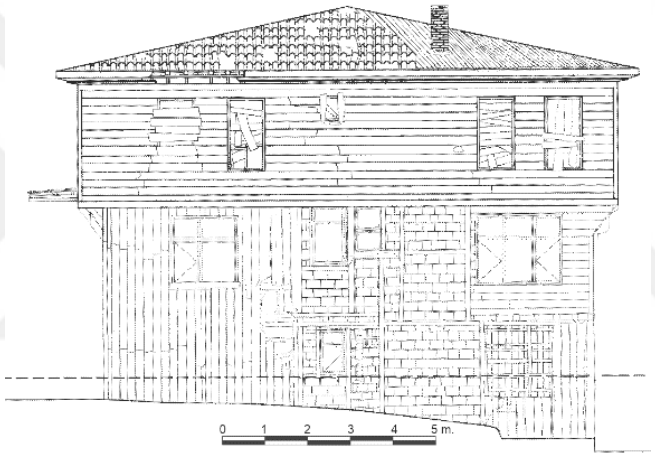

Çizim 106: Ahmet Gökcan Evi Doğu Cephe (Detay Mimarlık)

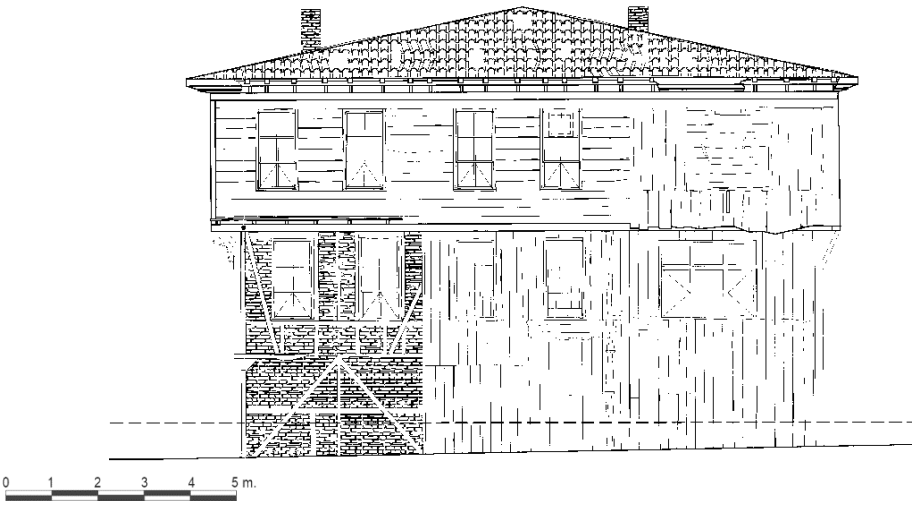

Çizim 107: Ahmet Gökcan Evi Güney Cephe (Detay Mimarlık)

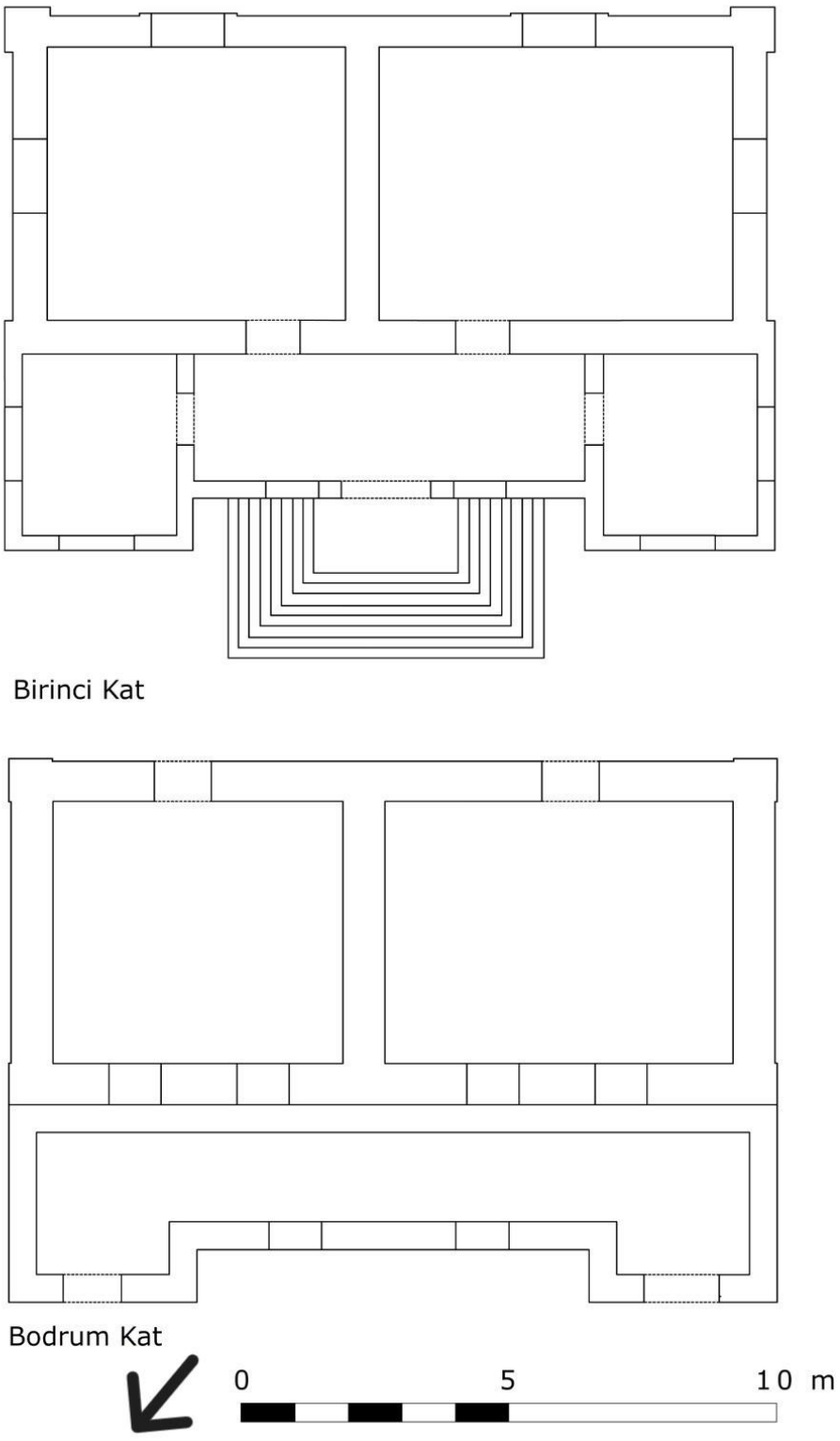

Çizim 110-111: Kirazlı Köyü Okulu Bodrum ve Birinci Kat Planı (G. Işık)

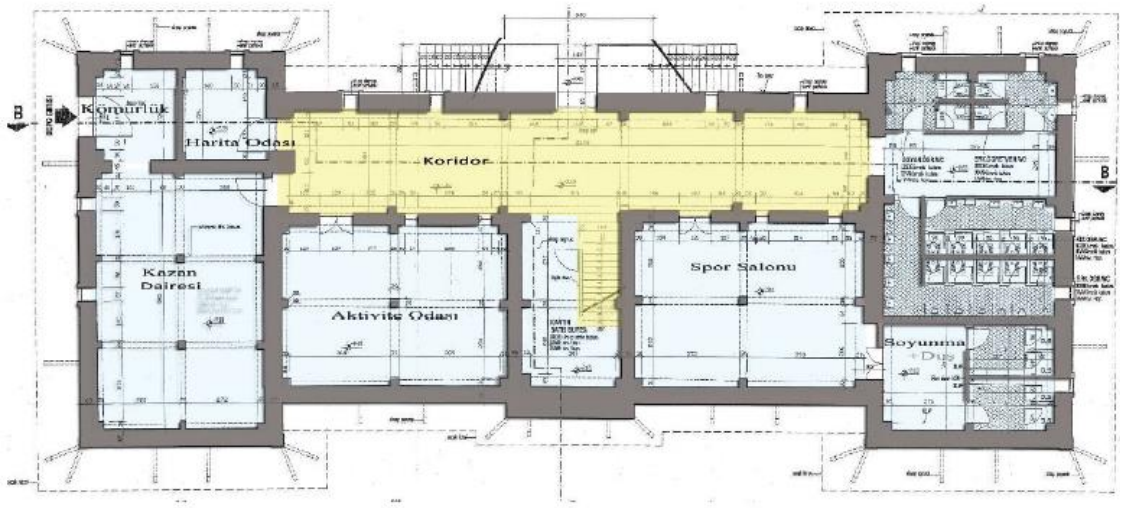

Çizim 112: Orhan Gazi Okulu Bodrum Kat Planı

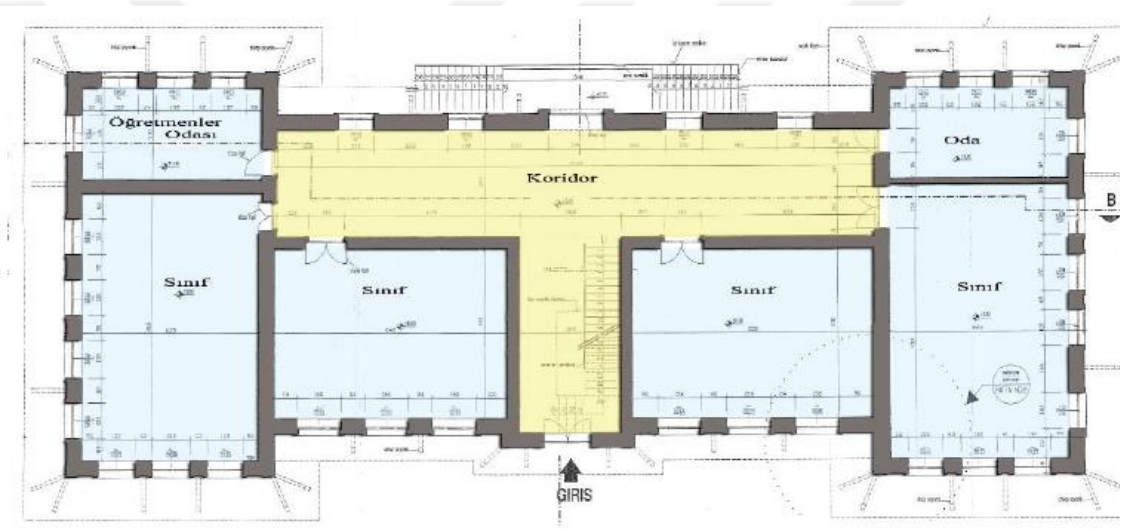

Çizim 113: Orhan Gazi Okulu Zemin Kat Planı

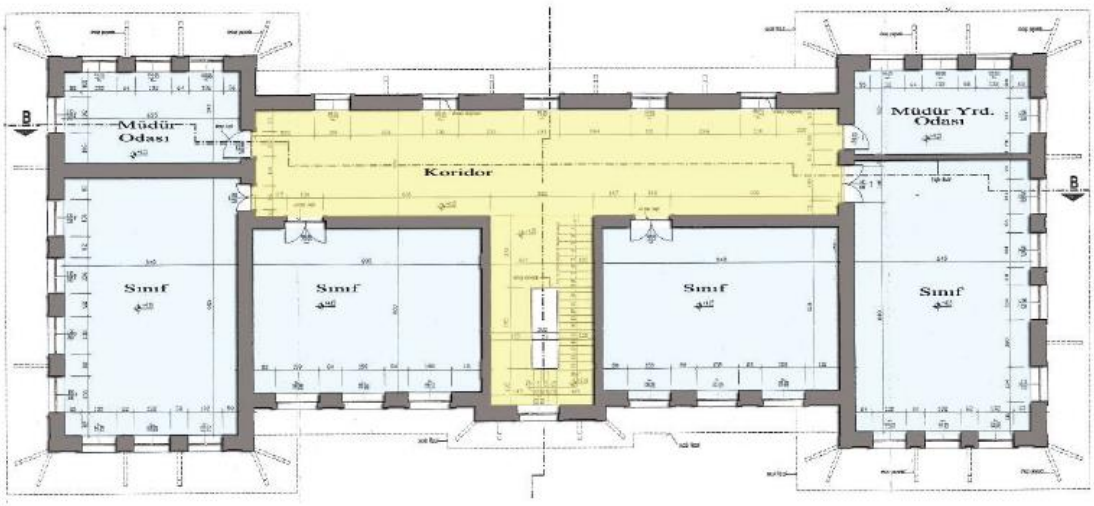

Çizim 114: Orhan Gazi Okulu Birinci Kat Planı

Çizim 115: Orhan Gazi Okulu Güney Cephe Çizimi

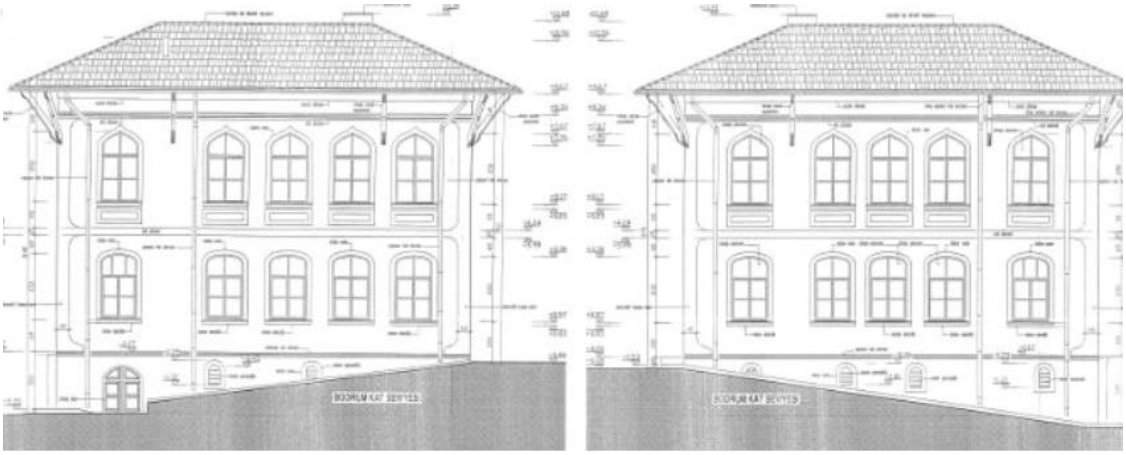

Çizim 116: Orhan Gazi Okulu Doğu ve Batı Cephe Çizimi

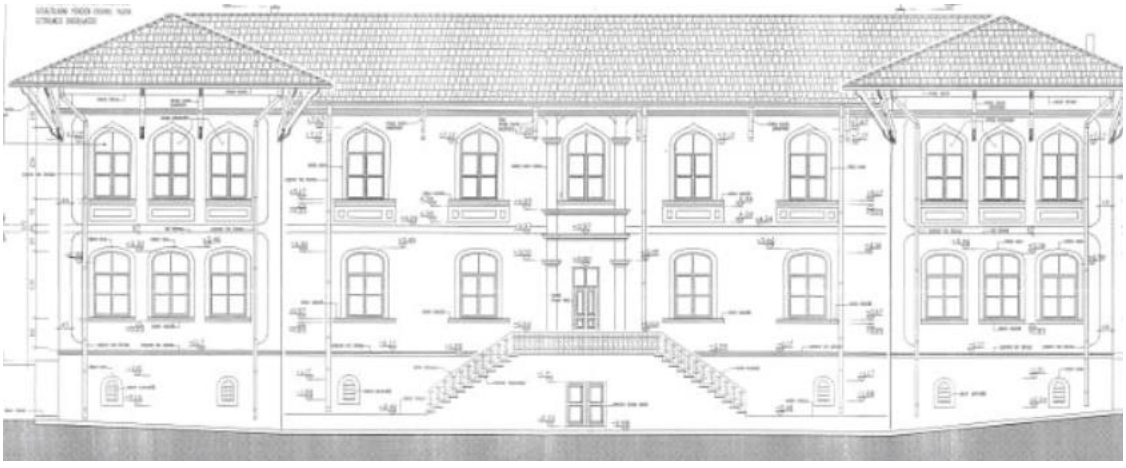

Çizim 117: Orhan Gazi Okulu Kuzey Cephe Çizimi

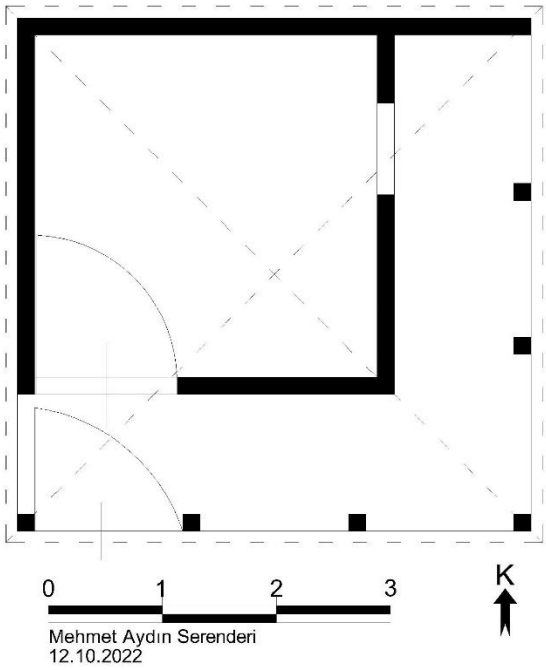

Çizim 118: Mehmet Aydın Serenderi Planı (İ. Gümüş)

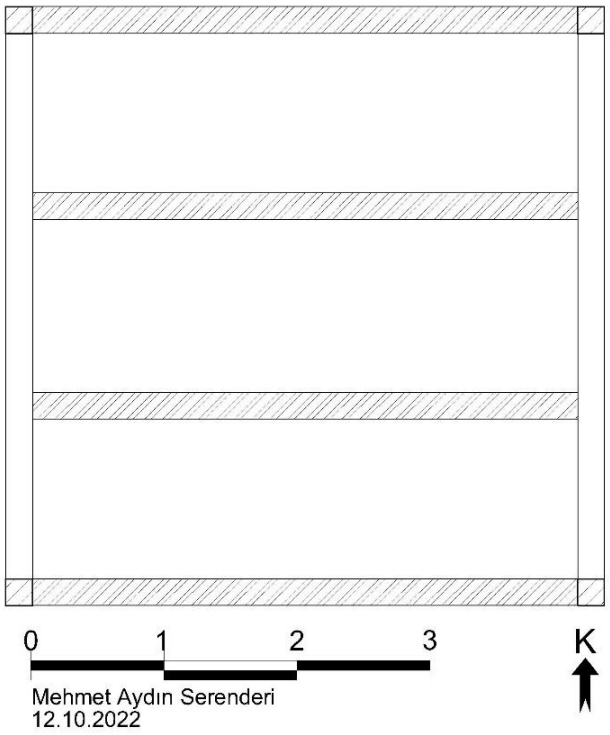

Çizim 119: Mehmet Aydın Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

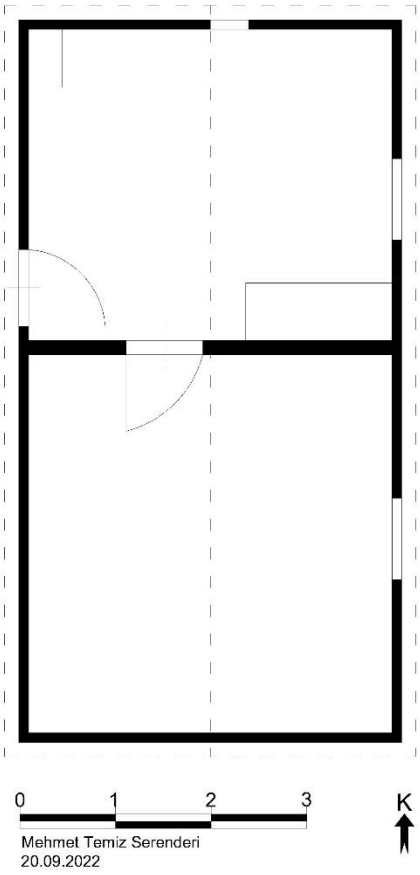

Çizim 120: Mehmet Temiz Serenderi Planı (İ. Gümüş)

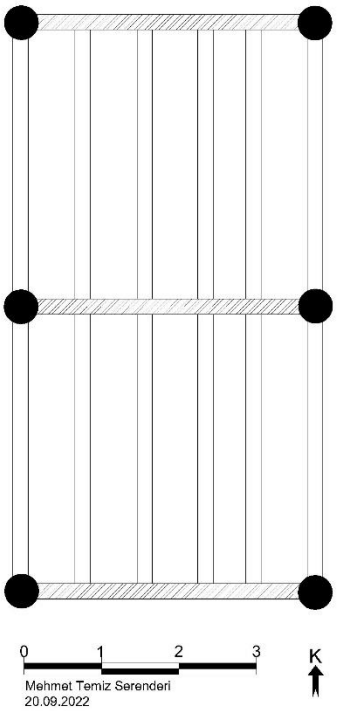

Çizim 121: Mehmet Temiz Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

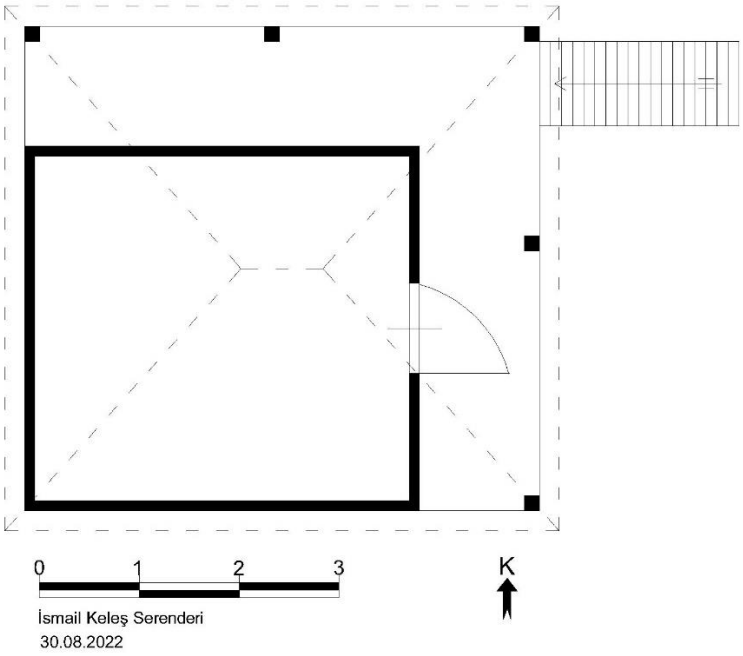

Çizim 122: İsmail Keleş Serender Planı (İ. Gümüş)

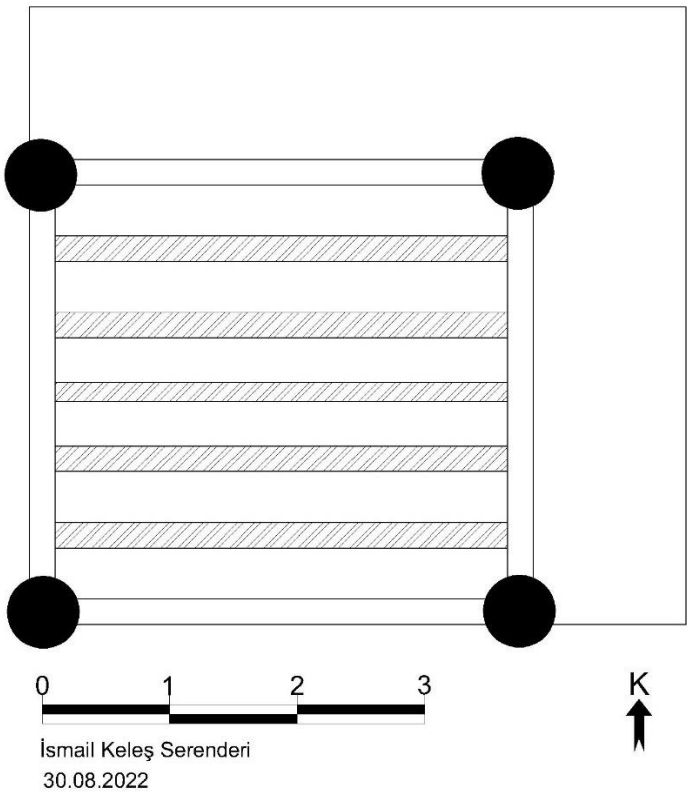

Çizim 123: İsmail Keleş Serender Zemin Planı (İ. Gümüş)

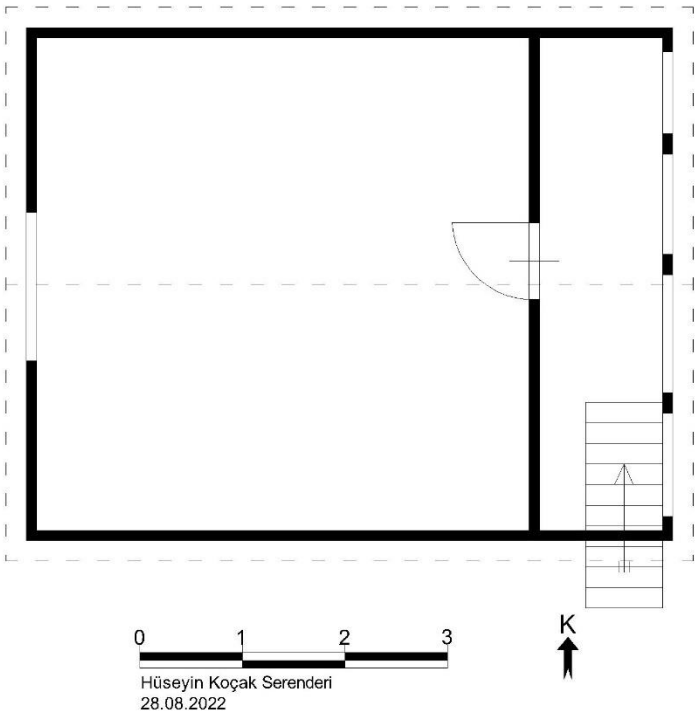

Çizim 124: Hüseyin Koçak Serenderi Planı (İ. Gümüş)

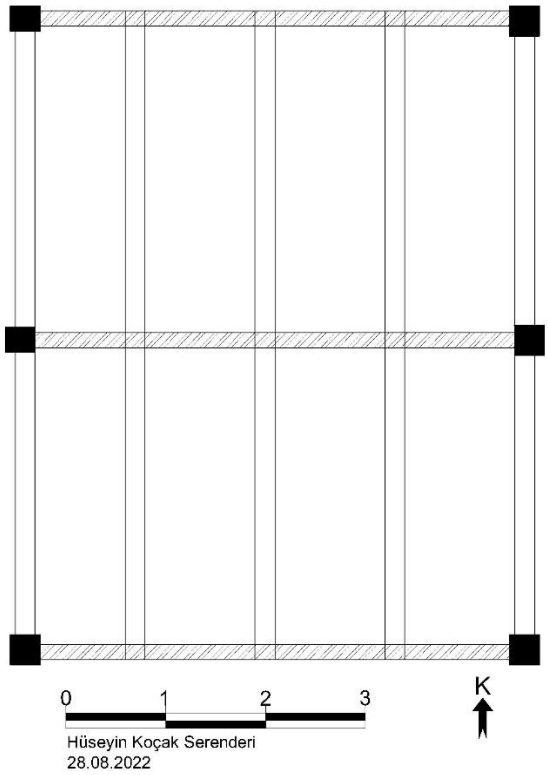

Çizim 125: Hüseyin Koçak Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

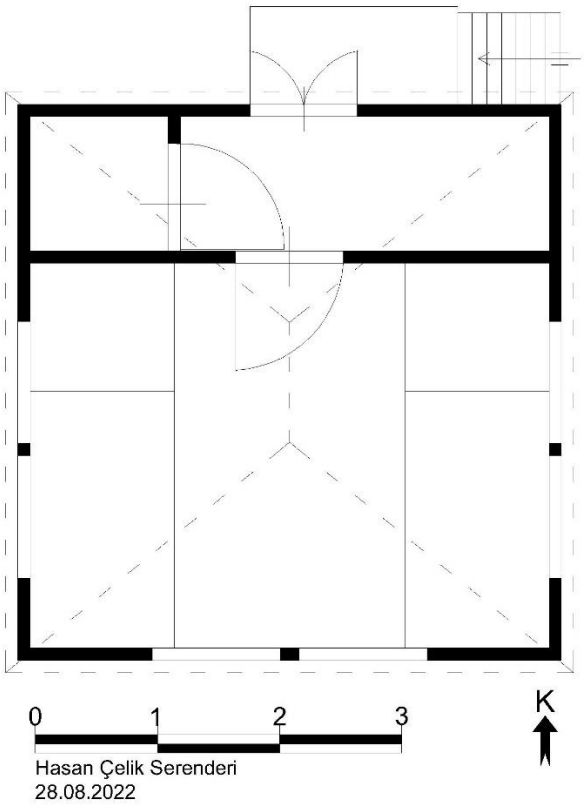

Çizim 126: Hasan Çelik Serenderi Planı (İ. Gümüş)

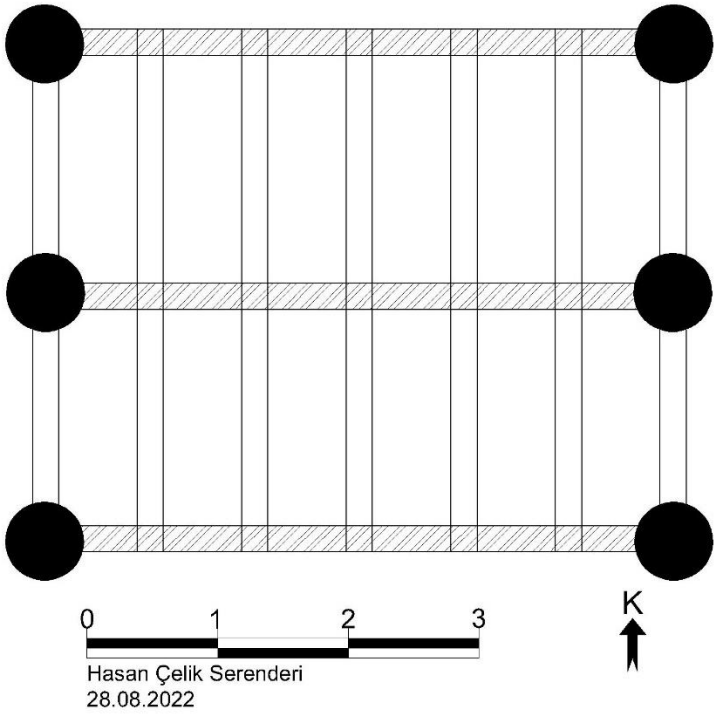

Çizim 127: Hasan Çelik Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

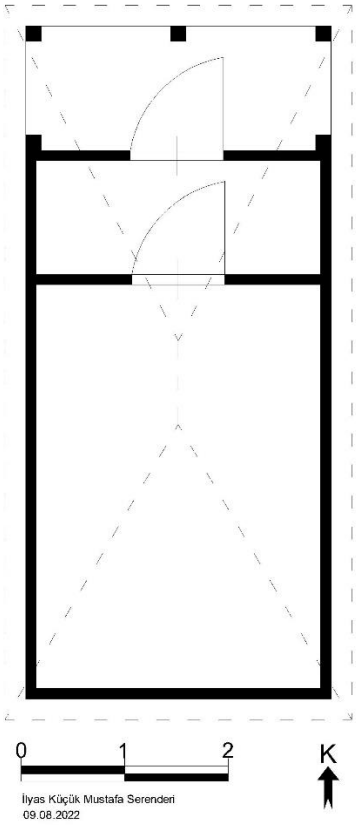

Çizim 128: İlyas Küçükmustafa Serenderi Planı (İ. Gümüş)

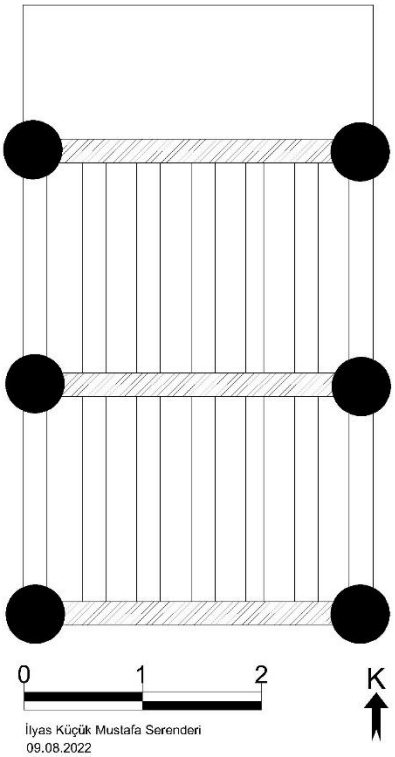

Çizim 129: İlyas Küçükmustafa Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

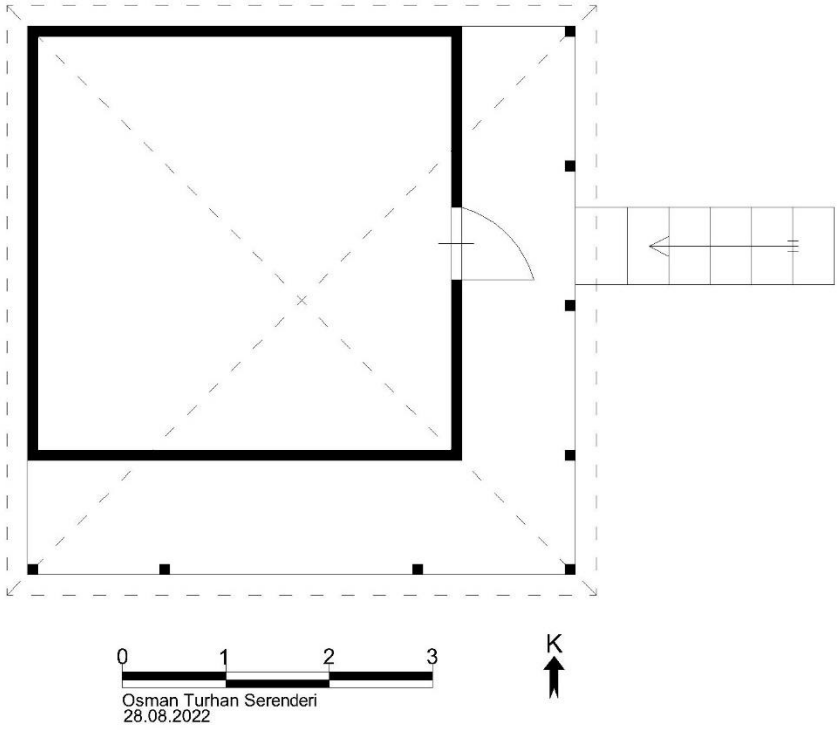

Çizim 130: Osman Turhan Serenderi Planı (İ. Gümüş)

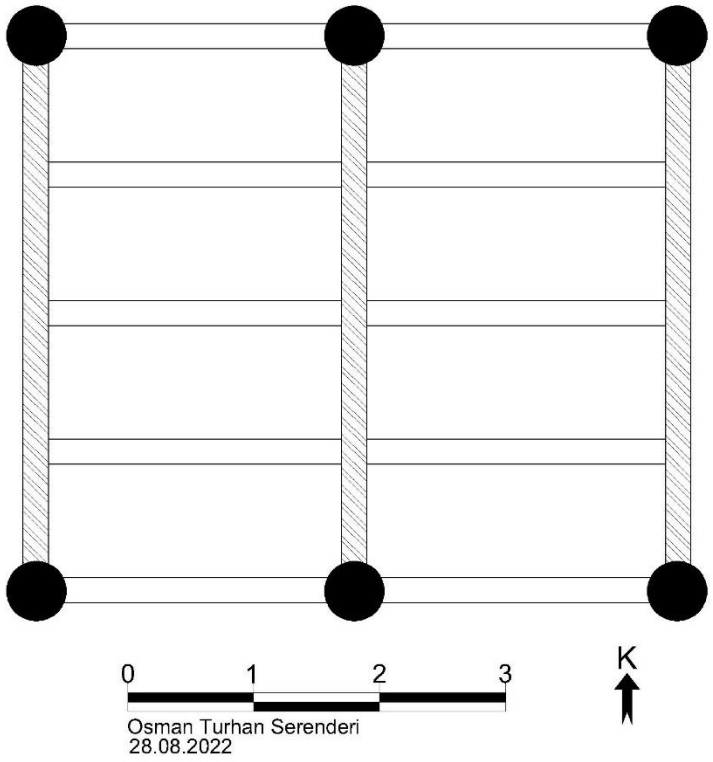

Çizim 131: Osman Turhan Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

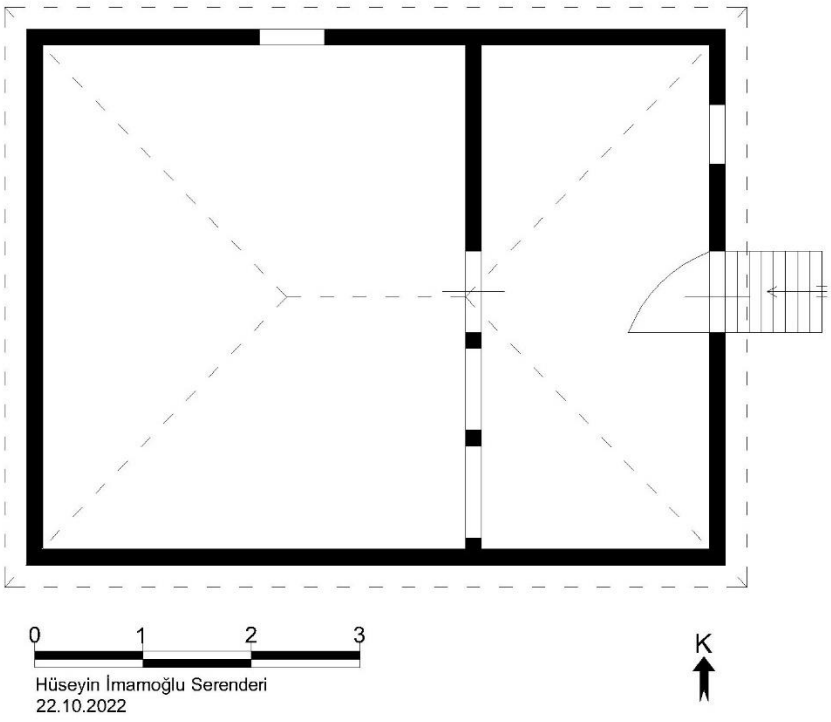

Çizim 132: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Planı (İ. Gümüş)

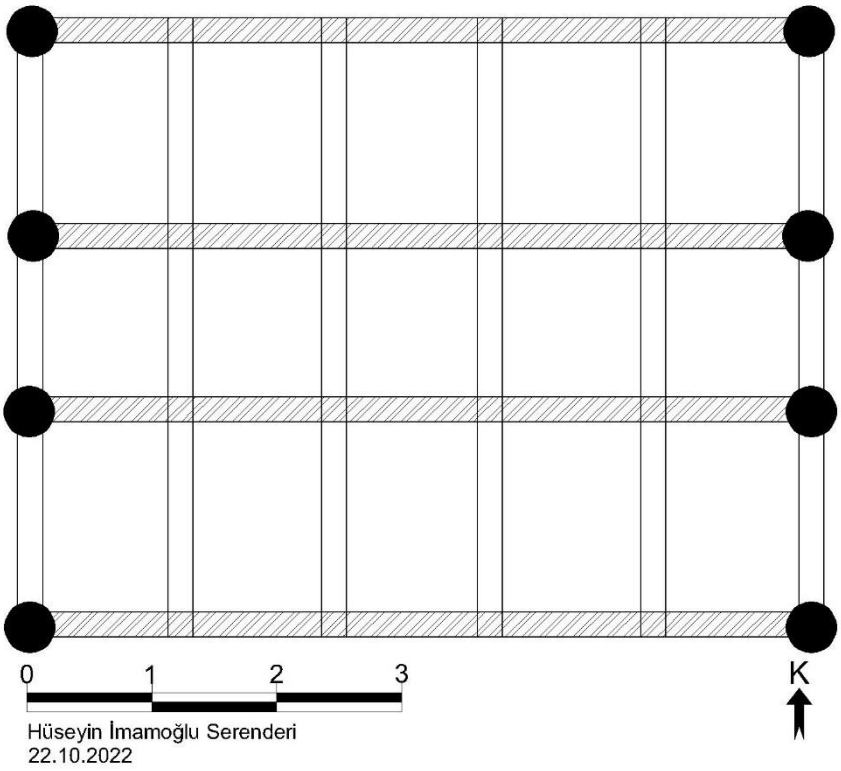

Çizim 133: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

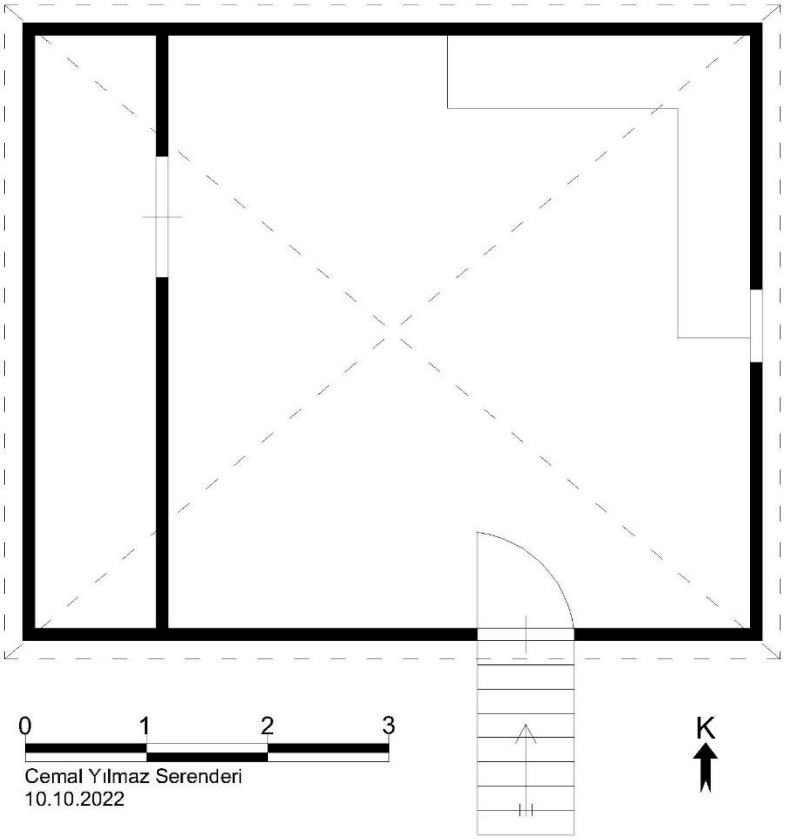

Çizim 134: Cemal Yılmaz Serenderi Planı (İ. Gümüş)

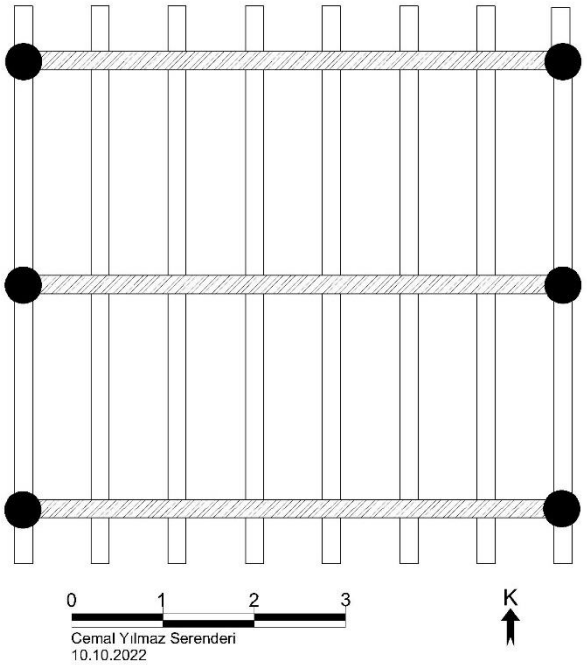

Çizim 135: Cemal Yılmaz Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

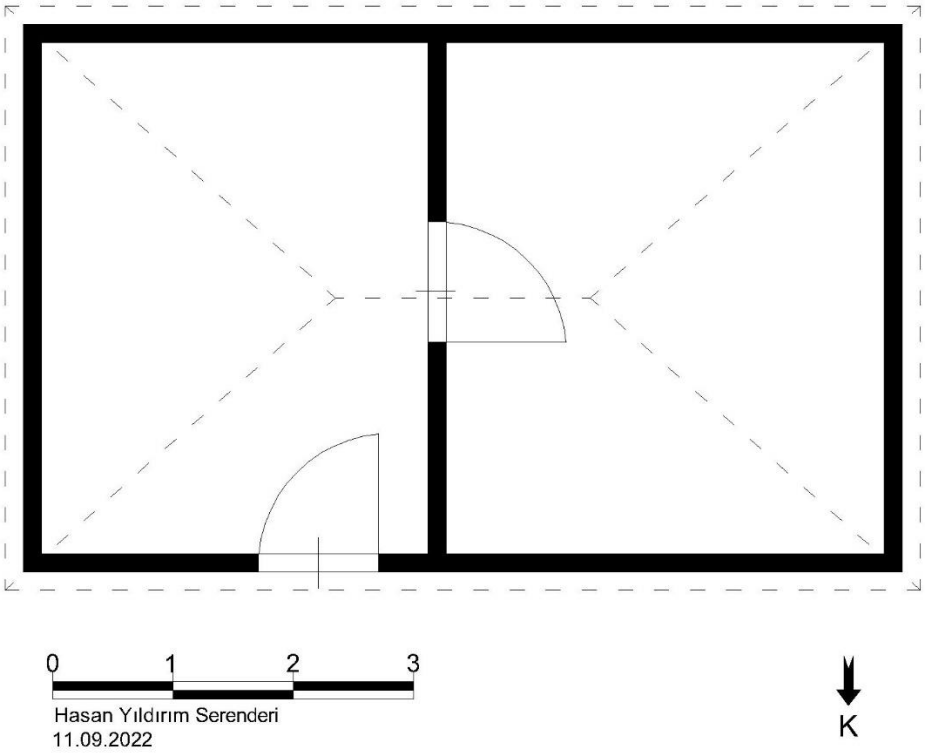

Çizim 136: Hasan Yıldırım Serenderi Planı (İ. Gümüş)

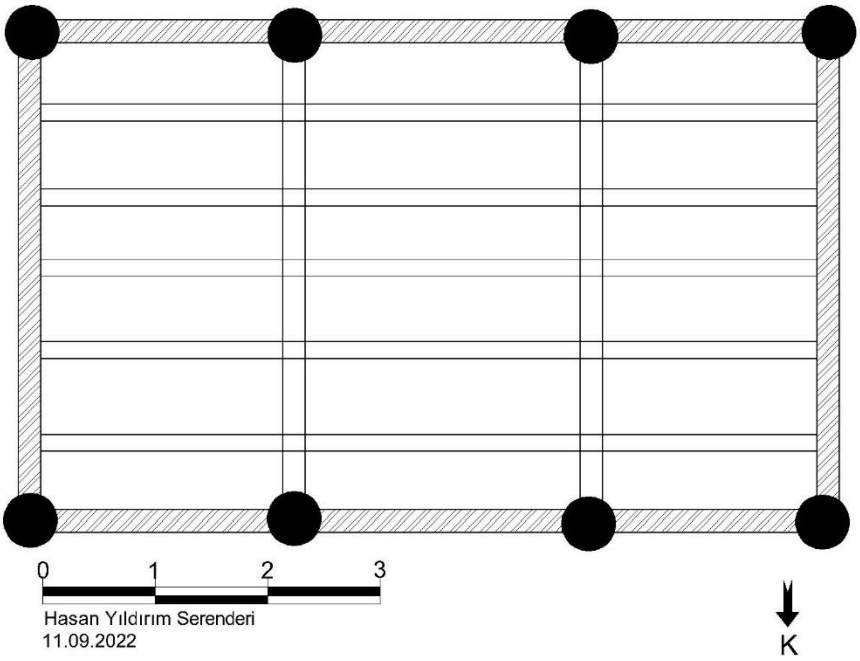

Çizim 137: Hasan Yıldırım Serenderi Zemin Planı (İ. Gümüş)

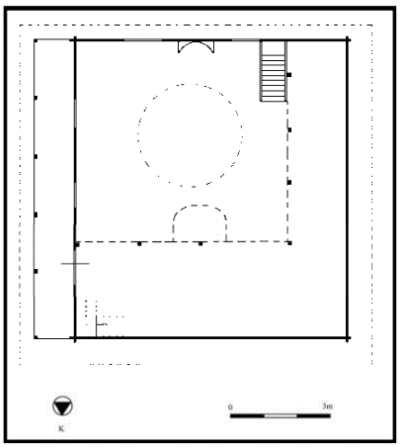

Çizim 138: Samsun-Çarşamba Paşayazı Paşa Köyü Camii üst kat planı (Eyüp Nefes).

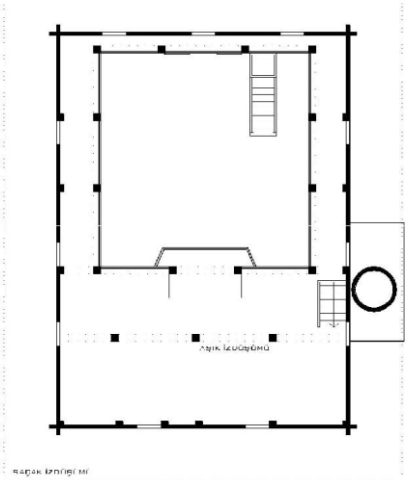

Çizim 139: Trabzon-Of Bölümlü Mithat Camii üst kat planı (H. Aydın, S. Perker).

Çizim 140: Ahşap yığıma (çantı) yapılarda Karaboğaz ve kurtboğaz geçme teknikleri (Celâl Tuna'dan)

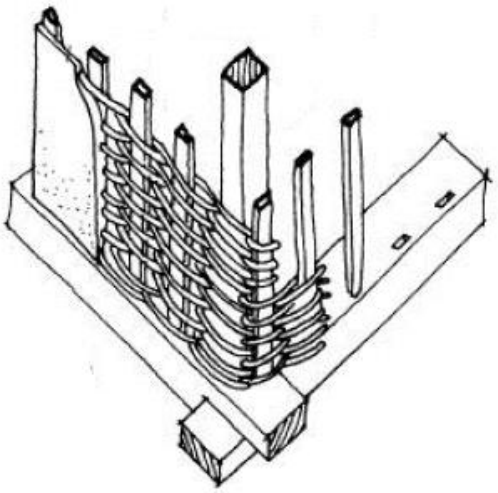

Çizim 141: Ahşap mimaride dal/sepet örgü tekniği (J. Bowyer'dan).

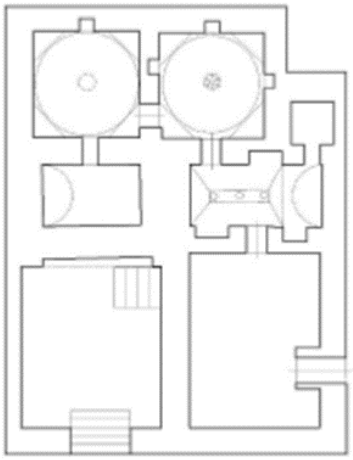

Çizim 142: Kargı Sinan Paşa Hamamı (A. Sevim'den)

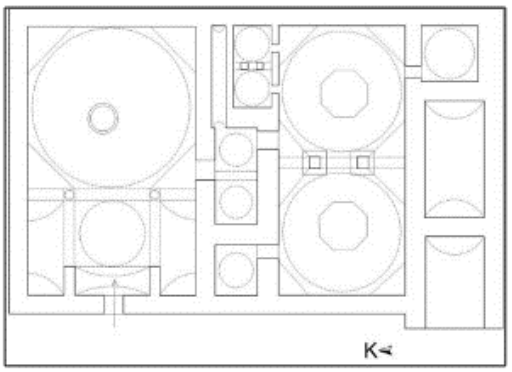

Çizim 143: Erzurum Çifte Göbek (İki Göbek) Hamamı (S. Çınar'dan)

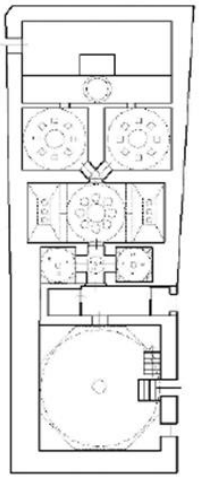

Çizim 144: Osmancık Koca Mehmet Paşa Hamamı (A. Sevim'den)

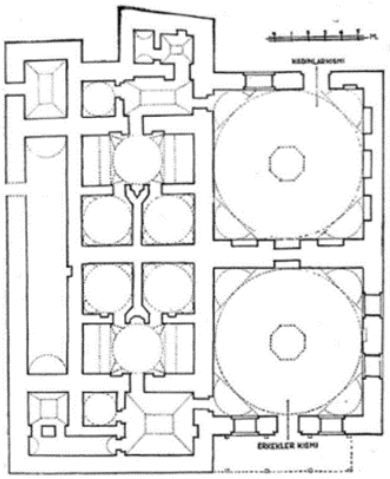

Çizim 145: İznik Büyük Hamamı (S. Eyice'den)

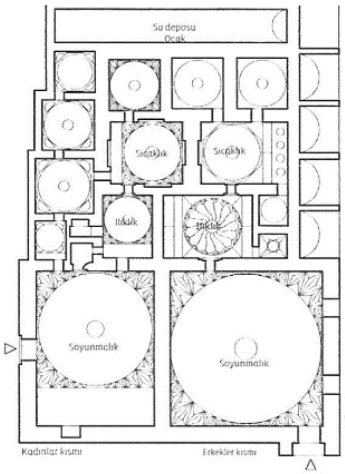

Çizim 146: Bursa Kayhan (Mehmed Ağa) Hamamı (kadınlar bölümü) (M. E. Hırka'dan)

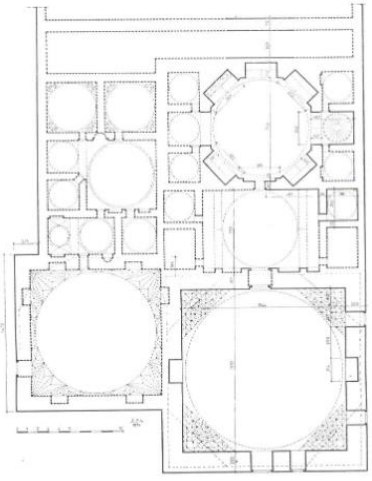

Çizim 147: İstanbul Tahtakale Hamamı (kadınlar bölümü) (E. Kudde'den)

FOTOĞRAFLAR

Foto. 1: Ozanlar Köyü Cuma Camii Batı Cephesi

Foto. 2: Ozanlar Köyü Cuma Camii Güney Cephesi

Foto. 3: Ozanlar Köyü Cuma Camii Minareden Detay

Foto. 4: Ozanlar Köyü Cuma Camii Kuzey Cephesi

Foto. 5: Ozanlar Köyü Cuma Camii Giriş Mekânı

Foto. 6: Ozanlar Köyü Cuma Camii Harime Giriş

Foto. 7: Ozanlar Köyü Cuma Camii Harim Mekânı

Foto. 8: Ozanlar Köyü Cuma Camii Mihrap Nişi

Foto. 9: Ozanlar Köyü Cuma Camii Minberdeki Yazıt

Foto. 10: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Onarım Kitabesi

Foto. 11: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 12: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Batı Cephesi

Foto. 13: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Güney Cephesi

Foto. 14: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kuzey Cephesi

Foto. 15: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Giriş Mekânı

Foto. 16: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi

Foto. 17: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Kıble Cephesi

Foto. 18: Günbaşı (Bakraz) Köyü Cuma Camii Tavan Göbeği

Foto. 19: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Kuzey Cephesi

Foto. 20: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Güney Cephesi

Foto. 21: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Batı Cephesi

Foto. 22: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Doğu Cephesi

Foto. 23: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Giriş Holü

Foto. 24: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Doğu Harim Mekânı Kuzey Cephesi

Foto. 25: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Kıble Cephesi

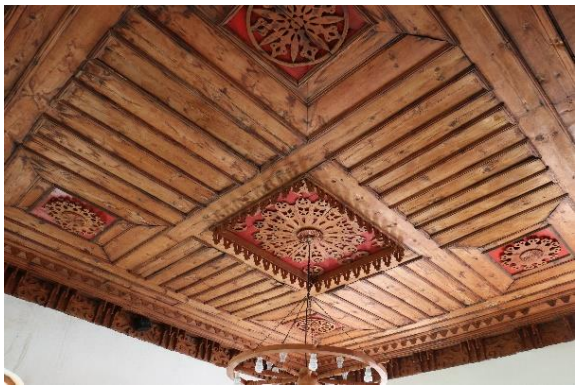

Foto. 26: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan

Foto. 27: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 28: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 29: Derdin Köyü Yukarı Mah. Camii Merkezdeki Tavan Göbeği

Foto. 30: Derdin Köyü Yukarı Mahalle Camii Ahşap Tavan Kuşak Detayı

Foto. 31: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 32: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 33: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Minaresi

Foto. 34: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Harim Bölümü Kuzey Cephesi

Foto. 35: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Harim Bölümü Güney Cephesi

Foto. 36: Konuralp Beldesi Çiftepınarlar Camii Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 37: Muncurlu Köyü Merkez Camii İnşa Tarihi Yazıt

Foto. 38: Muncurlu Köyü Merkez Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 39: Muncurlu Köyü Merkez Camii Batı Cephesi

Foto. 40: Muncurlu Köyü Merkez Camii Güney Cephesi

Foto. 41: Muncurlu Köyü Merkez Camii Doğu Cephesi

Foto. 42: Muncurlu Köyü Merkez Camii Son Cemaat Yeri

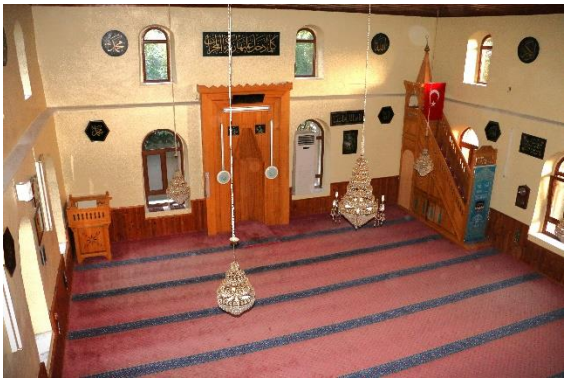

Foto. 43: Muncurlu Köyü Merkez Camii Kıble Cephesi

Foto. 44: Muncurlu Köyü Merkez Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 45: Muncurlu Köyü Merkez Camii Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 46: Konuralp Beldesi Tekke Camii Doğu Cephesi

Foto. 47: Konuralp Beldesi Tekke Camii Güney Cephesi

Foto. 48: Konuralp Beldesi Tekke Camii Ana Giriş Kapısı

Foto. 49: Konuralp Beldesi Tekke Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 50: Konuralp Beldesi Tekke Camii Onarım Öncesi Güney Cephe (Yasemin Akcakaya'dan)

Foto. 51: Konuralp Beldesi Tekke Camii Onarım Sonrası Güney Cephe

Foto. 52: Konuralp Beldesi Tekke Camii Ahşap Tavan

Foto. 53: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Güney Cephesi

Foto. 54: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 55: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Batı Cephesi

Foto. 56: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Özgün Malzeme Detayı

Foto. 57: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 58: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kuzeybatı Cephesi

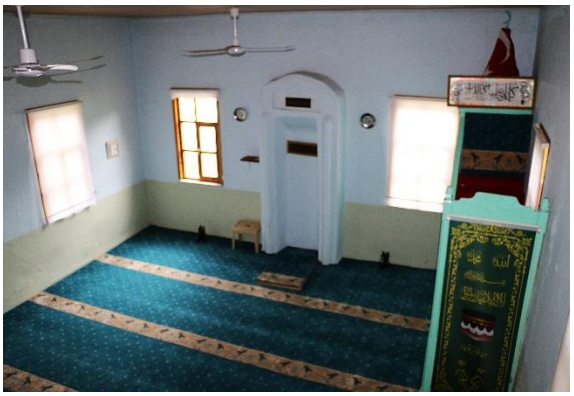

Foto. 59: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kıble Cephesi

Foto. 60: Esençam Köyü Orhan Gazi Cuma Camii Minberi

Foto. 61: Pınarlar Köyü Camii 2019 yılı Restorasyon Öncesi Durumu (Pınarlar Köyü Muhtarı Alaettin Üstün'den)

Foto. 62: Pınarlar Köyü Camii 2019 yılı Restorasyon Öncesi Durumu (Pınarlar Köyü Muhtarı Alaettin Üstün'den)

Foto. 63: Pınarlar Köyü Camii 2019 yılı Restorasyon Sırasındaki Görünümü (Pınarlar Köyü Muhtarı Alaettin Üstün'den)

Foto. 64: Pınarlar Köyü Camii 2019 yılı Restorasyon Sırasındaki Görünümü

Foto. 65: Pınarlar Köyü Camii Harim Mekanı Cephe Detayı

Foto. 66: Pınarlar Köyü Camii Temel ve zemin iskeleti

Foto. 67: Pınarlar Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 68: Pınarlar Köyü Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 69: Pınarlar Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe

Foto. 70: Pınarlar Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 71: Kaymakçı Köyü Camii İnşa Kitabesi

Foto. 72: Kaymakçı Köyü Camii Kuzey Cephesi

Foto. 73: Kaymakçı Köyü Camii Batı Cephesi

Foto. 74: Kaymakçı Köyü Camii Güney Cephesi

Foto. 75: Kaymakçı Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 76: Kaymakçı Köyü Camii Giriş Bölümü Doğu Cephesi

Foto. 77: Kaymakçı Köyü Camii Giriş Bölümü Batı Cephesi

Foto. 78: Kaymakçı Köyü Camii Mahfil Bölümü Kuzey Cephesi

Foto. 79: Kaymakçı Köyü Camii
Kadınlar Mahfili

Foto. 80: Kaymakçı Köyü Camii
Kıble Cephesi

Foto. 81: Kaymakçı Köyü Camii
Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 82: Kaymakçı Köyü Camii
Cephe Detayı

Foto. 83: Yaka Köyü Camii
Kuzey Cephesi

Foto. 84: Yaka Köyü Camii
Batı Cephesi

Foto. 85: Yaka Köyü Camii Doğu Cephesi

Foto. 86: Yaka Köyü Camii Bodrum Katı

Foto. 87: Yaka Köyü Camii Giriş Bölümü Batı ve Doğu Cephesi

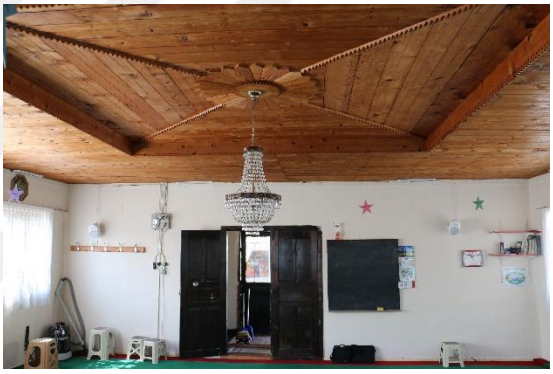

Foto. 88: Yaka Köyü Camii Giriş Harim Bölümü Kuzey Cephesi

Foto. 89: Yaka Köyü Camii Giriş Harim Bölümü Kıble Cephesi

Foto. 90: Yaka Köyü Camii Giriş Ahşap Tavan Göbeği

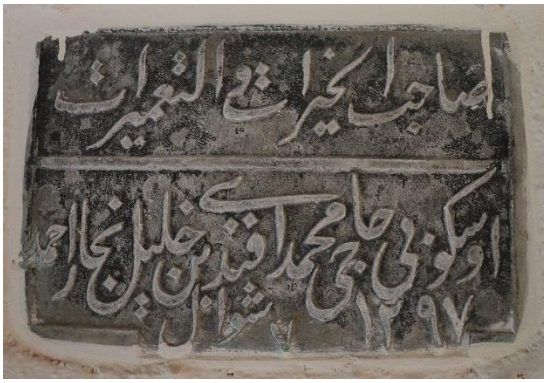

Foto. 91: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Onarım Kitabesi

Foto. 92: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi

Foto. 93: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi

Foto. 94: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 95: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 96: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 97: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 98: Beçi Yörükler Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi

Foto. 99: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii (Cabbar Nalbant Türbesi)

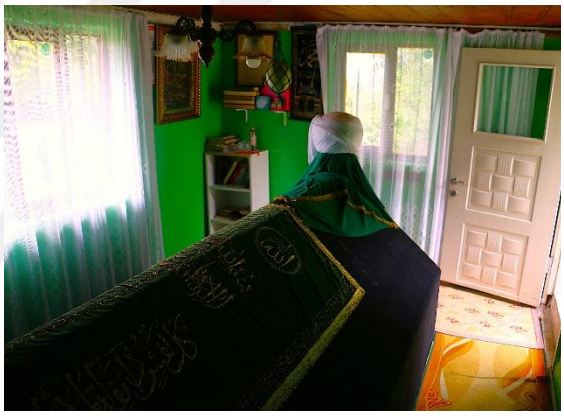

Foto. 100: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii (Cabbar Nalbant Sandukası)

Foto. 101: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Güney Cephesi

Foto. 102: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Doğu Cephesi

Foto. 103: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Batı Cephesi

Foto. 104: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 105: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi

Foto. 106: Nalbantoğlu Köyü Orhan Gazi Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 107: Gümüşpınar Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 108: Gümüşpınar Köyü Camii Batı Cephesi

Foto. 109: Gümüşpınar Köyü Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 110: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi

Foto. 111: Gümüşpınar Köyü Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 112: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Doğu Cephesi

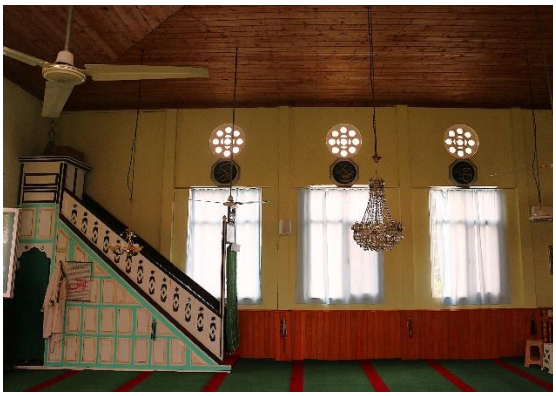

Foto. 113: Gümüşpınar Köyü Camii Harim Mekânı Batı Cephesi

Foto. 114: Gümüşpınar Köyü Camii Kıble Cephesi

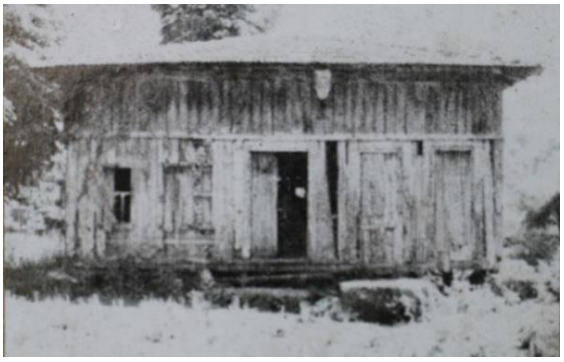

Foto. 115: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Kuzey Cephesi

Foto. 116: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 117: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 118: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Güney Cephesi

Foto. 119: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Giriş Mekanı Doğu Cephesi

Foto. 120: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Giriş Mekanı Batı Cephesi

Foto. 121: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi

Foto. 122: Çayağzı (Aşağı Aftun Dere) Köyü Orhan Gazi Camii Harim Kuzey Cephesi

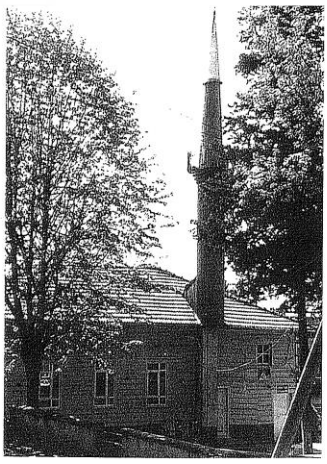

Foto. 123: Korfa Camii (Yerlikaya'dan)

Foto. 124: Korfa Camii Doğu Cephesi

Foto. 125: Korfa Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 126: Korfa Camii Batı Cephesi

Foto. 127: Korfa Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 128: Korfa Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi

Foto. 129: Korfa Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 130: Korfa Camii Kıble Cephesi

Foto. 131: Göktepe Köyü Evliya Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 132: Göktepe Köyü Evliya Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 133: Göktepe Köyü Evliya Camii Giriş Mekânı Doğu Cephe

Foto. 134: Göktepe Köyü Evliya Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 135: Göktepe Köyü Evliya Camii Giriş Mekânı Güneydoğu Cephesi

Foto. 136: Göktepe Köyü Evliya Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 137: Göktepe Köyü Evliya Camii Kıble Cephesi

Foto. 138: Hemşin Köyü Camii Genel Görünüm

Foto. 139: Hemşin Köyü Camii Kuzey Cephesi

Foto. 140: Hemşin Köyü Camii Güney Cephesi

Foto. 141. Hemşin Köyü Camii Giriş Bölümü

Foto. 142: Hemşin Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 143: Hemşin Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 144: Hemşin Köyü Camii Ahşap Tavan

Foto. 145: Yeni Meze Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 146: Yeni Meze Camii Kıble Cephesi

Foto. 147: Yeni Meze Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 148: Yeni Meze Camii Ahşap Tavan ve Kubbe

Foto. 149: Pınarbaşı (Faryan) Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 150: Pınarbaşı (Faryan) Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 151: Pınarbaşı (Faryan) Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 152: Pınarbaşı (Faryan) Camii Kıble Cephesi

Foto. 153: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Öncesi (Kültür Envanteri)

Foto. 154: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Sonrası (Kültür Envanteri)

Foto. 155: Göktepe Köyü Camii 2015 yılı Restorasyon Sonrası (Kültür Envanteri)

Foto. 156: Göktepe Köyü Camii Giriş Mekânı

Foto. 157: Göktepe Köyü Camii Harim Mekânı Kuzey Cephesi

Foto. 158: Göktepe Köyü Camii Kadınlar Mahfili

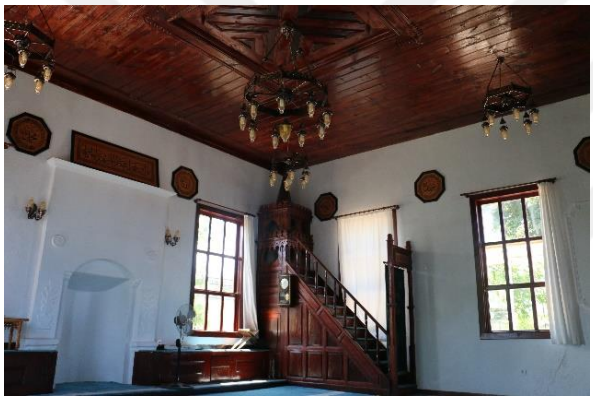

Foto. 159: Göktepe Köyü Camii Giriş Mekânı

Foto. 160: Göktepe Köyü Camii Alçı Süslemeler

Foto. 161: Edilli Köyü Camii Güney Cephesi

Foto. 162: Edilli Köyü Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 163: Edilli Köyü Camii Batı Cephesi

Foto. 164: Edilli Köyü Camii Giriş Mekânı

Foto. 165: Edilli Köyü Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 166: Edilli Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 167: Edilli Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 168: Edilli Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe

Foto. 169: Kirazlı Köyü Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 170: Kirazlı Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

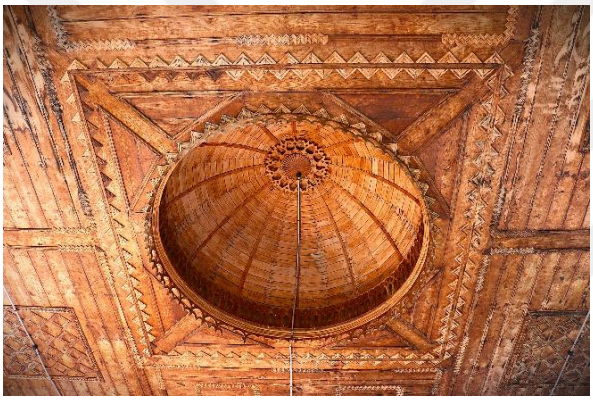

Foto. 171: Kirazlı Köyü Camii Ahşap Tavan ve Kubbe

Foto. 172: Kirazlı Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 173: Çuhallı Çarşı Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 174: Çuhallı Çarşı Camii Kuzey Cephesi

Foto. 175: Çuhallı Çarşı Camii Minare Görünümü

Foto. 176: Çuhallı Çarşı Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 177: Çuhallı Çarşı Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 178: Çuhallı Çarşı Camii Harim Kuzeybatı Cephesi

Foto. 179: Çuhallı Çarşı Camii Kadınlar Mahfili

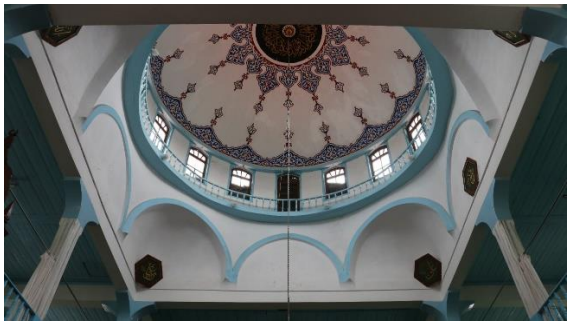

Foto. 180: Çuhallı Çarşı Camii Ahşap Kubbe

Foto. 181: Çuhallı Çarşı Camii Kıble Cephesi

Foto. 182: Çuhallı Çarşı Camii Kuzey Cephedeki Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 183: Esmahanım Köyü Camii Kuzey Cephesi

Foto. 184: Esmahanım Köyü Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 185: Esmahanım Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 186: Esmahanım Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 187: Esmahanım Köyü Camii Harim Mekânı Yan Galeriler

Foto. 188: Esmahanım Köyü Camii Ahşap Tavan Kubbe

Foto. 189: Koç Baba Camii Doğu Cephedeki Çeşme

Foto. 190: Koç Baba Camii (Koç Baba Türbesi)

Foto. 191: Koç Baba Camii Doğu Cephesi

Foto. 192: Koç Baba Camii Doğu Cephesi

Foto. 193: Koç Baba Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 194: Koç Baba Camii Giriş Holü

Foto. 195: Koç Baba Camii Kuzeybatıdaki Oda

Foto. 196: Koç Baba Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 197: Koç Baba Camii Kıble Cephesi

Foto. 198: Koç Baba Camii Ahşap Tavan

Foto. 199: Ordulukaradere K. Mezarlık Camii 2002 Onarımı Öncesi Hali (Seyhan Arslan'dan)

Foto. 200: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii 2002 Onarımı Sonrası Hali

Foto. 201: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Kıble Cephesi

Foto. 202: Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 203: Harmankaya Köyü Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 204: Harmankaya Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 205. Harmankaya Köyü Camii Ahşap Tavan

Foto. 206. Harmankaya Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 207: Fidani Divanı Cuma Camii Doğu Cephesi

Foto. 208: Fidani Divanı Cuma Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 209: Fidani Divanı Cuma Camii

Foto. 210: Fidani Divanı Cuma Camii

Foto. 211: Tepeköy Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 212: Tepeköy Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 213: Tepeköy Camii Kıble Cephesi

Foto. 214: Tepeköy Camii Ahşap Tavanı

Foto. 215: Yeni Vakıf Köyü Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 216: Yeni Vakıf Köyü Camii Batı Cephesi

Foto. 217: Yeni Vakıf Köyü Camii Ahşap Tavanı

Foto. 218: Yeni Vakıf Köyü Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 219: Yeni Vakıf Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 220: Yeni Vakıf Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 221: Bakacak Köyü Camii Doğu Cephesi

Foto. 222: Bakacak Köyü Camii Batı Cephesi

Foto. 223: Bakacak Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 224: Bakacak Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 225: Esen Mahallesi Camii Kuzey Cephesi

Foto. 226: Esen Mahallesi Camii Batı Cephesi

Foto. 227: Esen Mahallesi Camii Güneybatı Cephesi

Foto. 228: Esen Mahallesi Camii Güney Cephesi

Foto. 229: Esen Mahallesi Camii
Giriş Bölümü

Foto. 230: Esen Mahallesi Camii
Harim Kuzey Cephesi

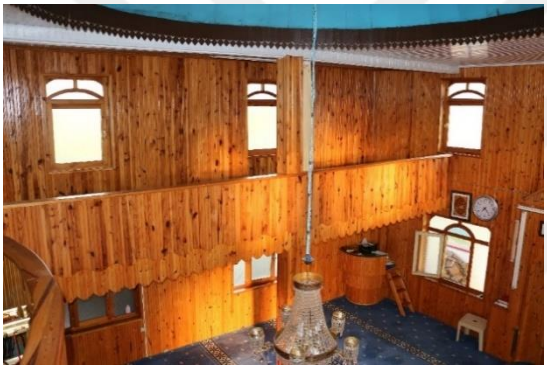

Foto. 231: Esen Mahallesi Camii
Harim Doğu Cephesi

Foto. 232: Esen Mahallesi Camii
Harim Batı Cephesi

Foto. 233: Esen Mahallesi Camii
Kıble Cephesi

Foto. 234: Esen Mahallesi Camii
Ahşap Tavan ve Kubbe

Foto. 235: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 236: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Doğu Cephesi

Foto. 237: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Kuzeybatı Cephesi

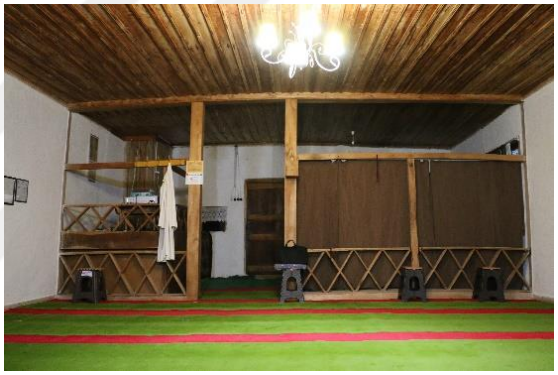

Foto. 238: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 239: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 240: Yeşilyayla Köyü Altındağ Mahallesi Camii Kıble Cephesi

Foto. 241: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kuzeybatı Cephesi

Foto. 242: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Doğu Cephesi

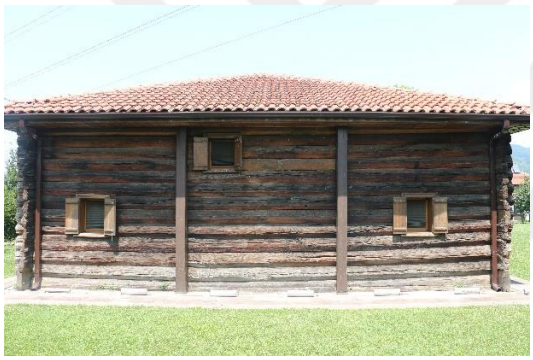

Foto. 243: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Güney Cephesi

Foto. 244: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kuzey Cephesi

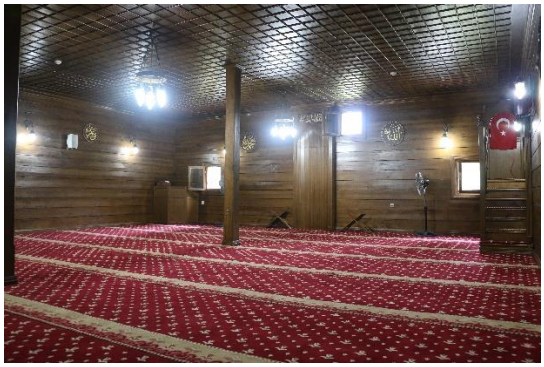

Foto. 245: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Kıble Cephesi

Foto. 246: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 247: Karaçalı Mahallesi Orhan Gazi Cuma Camii Cephe Detayı

Foto. 248: Saz Köyü Camii Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 249: Saz Köyü Camii Güneybatı Cephesi

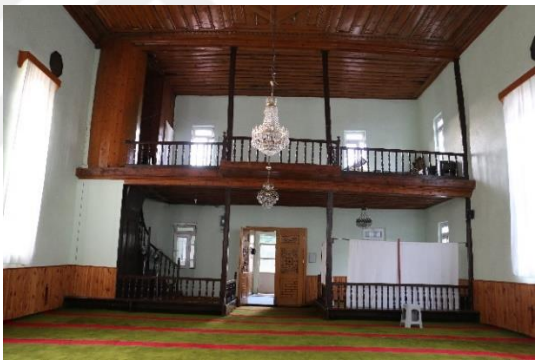

Foto. 250: Saz Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 251: Saz Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 252: Saz Köyü Camii Ahşap tavanı

Foto. 253: Saz Köyü Camii
Ahşap Tavan Göbeği

Foto. 254: Murat Bey Köyü Camii
Kuzeybatı Cephesi

Foto. 255: Murat Bey Köyü Camii
Güney Cephesi

Foto. 256: Murat Bey Köyü Camii
Cephe Detayı

Foto. 257: Murat Bey Köyü Camii
Kuzey Cephesi

Foto. 258: Murat Bey Köyü Camii
Doğu Cephesi

Foto. 259: Murat Bey Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 260: Murat Bey Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 261: Murat Bey Köyü Camii Harim Batı Cephesi

Foto. 262: Murat Bey Köyü Camii Harim Ahşap Tavanı

Foto. 263: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Kuzey Cephesi

Foto. 264: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 265: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Son Cemaat Yeri

Foto. 266: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı

Foto. 267: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı Kuzey Cephesi

Foto. 268: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Harim Mekanı Doğu Cephesi

Foto. 269: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 270: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Mihrap Nişi

Foto. 271: Bıçkıyanı Köyü Mezarlık Camii Minberi

Foto. 272: Yeniyurt Köyü Camii Kuzey Cephesi

Foto. 273: Yeniyurt Köyü Camii Doğu Cephesi

Foto. 274: Yeniyurt Köyü Camii Güneybatı Cephesi

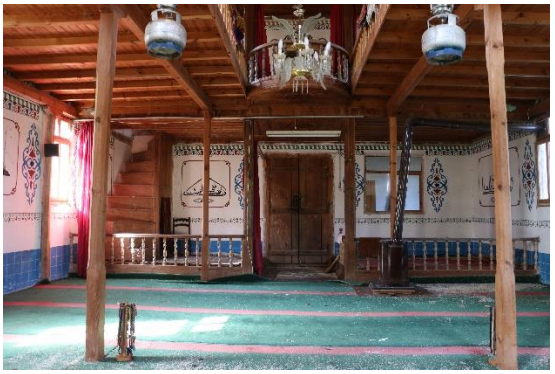

Foto. 275: Yeniyurt Köyü Camii Harim Kuzey Cephesi

Foto. 276: Yeniyurt Köyü Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 277: Yeniyurt Köyü Camii Kıble Cephesi

Foto. 278: Yeniyurt Köyü Camii Ahşap Tavanı

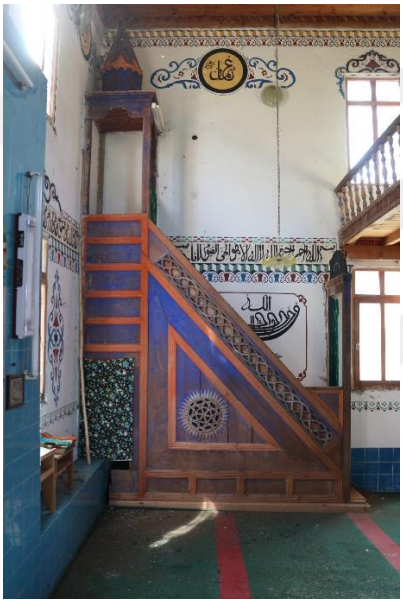

Foto. 279: Yeniyurt Köyü Camii Minberi

Foto. 280: Yeniyurt Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 281: Yeniyurt Köyü Camii Cumbadaki Süsleme Detayı

Foto. 282: Hebeler Köyü Camii Güney Cephesi

Foto. 283: Hebeler Köyü Camii
Batı Cephesi

Foto. 284: Hebeler Köyü Camii
Güney Cephesi

Foto. 285: Hebeler Köyü Camii
Güney Cephesi

Foto. 286: Hebeler Köyü Camii
Güney Cephesi

Foto. 287: Hebeler Köyü Camii
Ahşap Tavanı

Foto. 288: Yığılca Orhan Gazi Camii
Kuzey Cephesi

Foto. 289: Yığılca Orhan Gazi Camii Batı Cephesi

Foto. 290: Yığılca Orhan Gazi Camii Güneydoğu Cephesi

Foto. 291: Yığılca Orhan Gazi Camii Kıble Cephesi

Foto. 292: Yığılca Orhan Gazi Camii Harim Kuzeybatı Cephesi

Foto. 293: Yığılca Orhan Gazi Camii Kadınlar Mahfili

Foto. 294: Yığılca Orhan Gazi Camii Ahşap Tavanı

Foto. 295: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşme Kitabesi

Foto. 296: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi'nin Eski Hali (Zeynel Özlü'den)

Foto. 297: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Güney Cephe

Foto. 298: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Doğu Cephe

Foto. 299: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi Batı Cephe

Foto. 300: Dağdibi Köyü Çeşmesi Ön Cephe

Foto. 301: Dağdibi Köyü Çeşmesi Aynalık Kısmı Süsleme Detayı (Sol)

Foto. 302: Dağdibi Köyü Çeşmesi Aynalık Kısmı Süsleme Detayı ve Tarih Yazısı (Sağ)

Foto. 303: Dağdibi Köyü Çeşmesi Kuzeydoğu Cephe

Foto. 304: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşme Kitabesi

Foto. 305: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Ön Cephe

Foto. 306: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Güneybatı Cephe

Foto. 307: Orhangazi Mahallesi Abdullah Tekin Çeşmesi Kuzeydoğu Cephe

Foto. 308: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Ön Cephe

Foto. 309: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Doğu Cephe

Foto. 310: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Kuzeybatı Cephe

Foto. 311: Aynalı Köyü Mehmet Can Çeşmesi Kornişten Süsleme Detayı

Foto. 312: Osmaniye Mahallesi Çeşmesi Ön Cephe

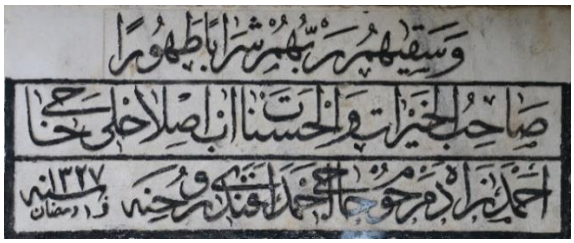

Foto. 313. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi İnşa Kitabesi

Foto. 314. Osmaniye Mahallesi Çeşmesi süsleme detayı

Foto. 315: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Batı yöndeki (sağdaki) kitabe

Foto. 316: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Doğu yöndeki (soldaki) kitabe

Foto. 317: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Ön Cephe

Foto. 318: Selamlar Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Kuzey Doğu Cephe

Foto. 319: Sertari Değirmeni Giriş Cephesi

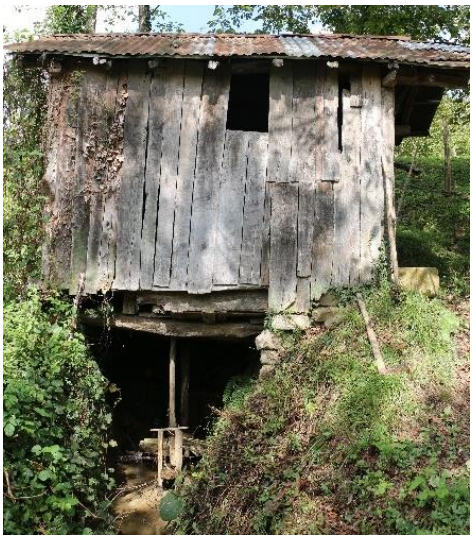

Foto. 320: Sertari Değirmeni Güney Cephesi

Foto. 321: Sertari Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 322: Sertari Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 323: Kenan Macit Değirmeni Genel Görünümü

Foto. 324: Kenan Macit Değirmeni İç Mekân ve Öğütme Mekanizması

Foto. 325: Kenan Macit Değirmeni Öğütme Mekanizması Detay

Foto. 326: Hacı Yakup Değirmeni Güneydoğu Cephesi

Foto. 327: Hacı Yakup Değirmeni Kuzey Cephesi

Foto. 328: Hacı Yakup Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 329: Hasan Türkoğlu Değirmeni Genel Görünümü

Foto. 330: Hasan Türkoğlu Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 331: Zafer Küçük Değirmeni Oluk Sistemi

Foto. 332: Zafer Küçük Değirmeni Genel Görünümü

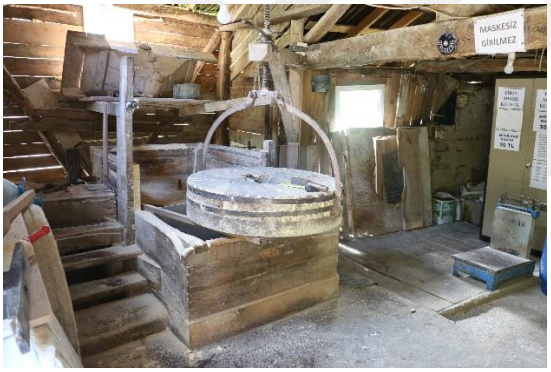

Foto. 333: Zafer Küçük Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 334: Zafer Küçük Değirmeni Üretim Mekânı

Foto. 335: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Kuzey Cephesi

Foto. 336: Muharrem-Mehmet Sarı Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 337: Hacı Nuri Metin Değirmeni Güney Cephesi

Foto. 338: Hacı Nuri Metin Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 339: Hacı Nuri Metin Değirmeni Oluk Sistemi

Foto. 340: Turan Yıldırım Değirmeni Onarım Öncesi Özgün Hali

Foto. 341: Turan Yıldırım Değirmeni Onarım Sonrası Günümüzdeki Durumu

Foto. 342: Turan Yıldırım Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 343: Hüseyin Karduz Değirmeni Genel Görünümü

Foto. 344: Hüseyin Karduz Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 345: Hüseyin Karduz Değirmeni Su Çarkı

Foto. 346: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni

Foto. 347: Ali Osman Sarıkoyun Değirm. Giriş Bölümü ve Üretim Mekânı

Foto. 348: Ali Osman Sarıkoyun Değirmeni Öğütme Mekanizması

Foto. 349: Konuralp Hamamı Üzerine Yapılan Ek Binanın Genel Görünümü (Nilay Özkaraca- Hicran Hanım Halaç)

Foto. 350: Konuralp Hamamı Üzerine Yapılan Ek Bina (Ç.B.Dikmen-F.Toruk Arşivi)

Foto. 351: Konuralp Hamamı Doğu Cephesi

Foto. 352: Konuralp Hamamı Güneybatı Cephesi

Foto. 353: Konuralp Hamamı Batı Cephesi (Külhan ve Su Deposu)

Foto. 354: Konuralp Hamamı Kuzey Cephesi

Foto. 355: Konuralp Hamamı Soyunmalık Bölümü

Foto. 356: Konuralp Hamamı Batı Cephesi

Foto. 357: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı

Foto. 358: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı Kubbe Örtüsü

Foto. 359: Konuralp Hamamı Traşlık Bölümü

Foto. 360: Konuralp Hamamı Sağdaki Ilıklık Mekânı

Foto. 361: Konuralp Hamamı Hela Bölümü

Foto. 362: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı

Foto. 363: Konuralp Hamamı Su Deposu

Foto. 364: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı

Foto. 365: Konuralp Hamamı Sağdaki Sıcaklık Mekânı Kubbe Örtüsü

Foto. 366: Konuralp Hamamı Cehennemlik Kısmına Ait Isıtma Kanalları

Foto. 367: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güney Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 368: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güney Cephesi

Foto. 369: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Kuzeybatı Cephesi

Foto. 370: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Batı Cephesi

Foto. 371: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Duvar Örgüsü ve Kiriş Yuvası

Foto. 372: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Sıcaklığın Kuzeydoğu Cephesindeki Açıklık

Foto. 373: Göktepe K. Cumayeri H. Sıcaklığın Güneydoğu Cephesi Açıklığı

Foto. 374: Göktepe Köyü Cumayeri H. Kuzeybatıdaki Birimden Niş Detayı (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 375: Göktepe Köyü Cumayeri H. Kuzeybatıdaki Mekânın Doğu Cephesi

Foto. 376: Göktepe Köyü Cumayeri H. Güneybatıdaki Mekândan Niş Detayları

Foto. 377: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güneybatıdaki Mekânın Yıkılan Doğu Cephesi

Foto. 378: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Güneybatıdaki Mekânın Yıkılan Doğu Cephesinden Detay

Foto. 379: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Kuzey Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 380: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Batı Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 381: Göktepe Köyü Cumayeri Hamamı Sıcaklık Mekânı Doğu Cephesi

Foto. 382: Göktepe Köyü Cumayeri H. Sıcaklık Mekânı Doğu Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 383: Kapkirli Hamamı Kuzeybatı Cephesi

Foto. 384: Kapkirli Hamamı Batı Cephesi

Foto. 385: Kapkirli Hamamı Doğu Cephesi (Güner Mimarlık)

Foto. 386: Kapkirli Hamamı Üstten Genel Görünüm (Güner Mimarlık)

Foto. 387: Kapkirli Hamamı Soğukluk Bölümü

Foto. 388: Kapkirli Hamamı Ilıklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 389: Kapkirli H. Kuzeydeki Sıcaklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 390: Kapkirli H. Kuzeydeki Sıcaklık B. Kubbesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 391: Kapkirli H. Tonozla Örtülü Halvet Birimi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 392: Kapkirli Hamamı Ortadaki Halvet Birimi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 393: Kapkirli Hamamı Güneydeki Sıcaklık Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

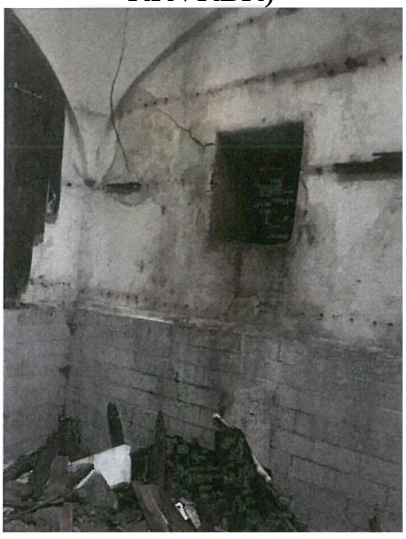

Foto. 394: Kapkirli Hamamı Güneydeki Halvet Birimi (Güner Mimarlık)

Foto. 395: Kapkirli Hamamı Su Deposu Bölümü (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 396: Kapkirli Hamamı Külhan Bölümü

Foto. 397: Ali Kemal Demirtaş Konutu Kuzey Cephesi

Foto. 398: Ali Kemal Demirtaş Konutu Batı Cephesi

Foto. 399: Ali Kemal Demirtaş Konutu Batı Cephesi

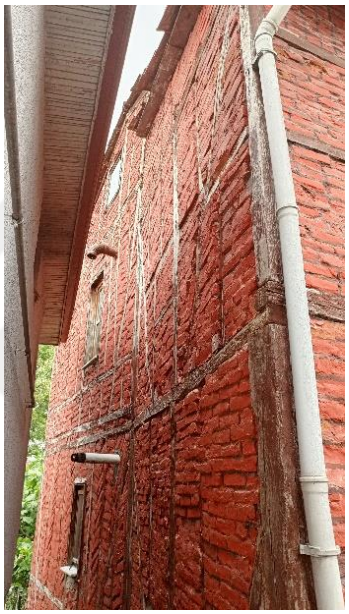

Foto. 400: Ali Kemal Demirtaş Konutu Doğu Cephesi

Foto. 401: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Batıdaki Giriş

Foto. 402: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Güneydeki Giriş

Foto. 403: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Odunluk Bölümü (Elif Besli'den)

Foto. 404: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kattaki Ocak (Elif Besli'den)

Foto. 405: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kattaki Düşey Taşıyıcı Dikmeler (Elif Besli'den)

Foto. 406: Ali Kemal Demirtaş Konutu Bodrum Kat Ters Kirişleme Tekniğindeki Tavan (Elif Besli'den)

Foto. 407: Ali Kemal Demirtaş Konutu Zemin Kata Giriş Kapısı

Foto. 408: Ali Kemal Demirtaş Konutu Zemin Kat Ahşap Giriş Kapısı (Elif Besli'den)

Foto. 409: Ali Kemal Demirtaş Konutu Giriş Holüne Açılan İç Pencere (Elif Besli'den)

Foto. 410: Ali Kemal Demirtaş Konutu Sofadan Kapı ile Ayrılan Hol (Elif Besli'den)

Foto. 411: Ali Kemal Demirtaş Konutu Birinci Kat Sofası (Elif Besli'den)

Foto. 412: Ali Kemal Demirtaş Konutu Zemin Kattaki Ocak (Elif Besli'den)

Foto. 413: Ali Kemal Demirtaş Konutu Birinci Kattaki Ocak (Elif Besli'den)

Foto. 414: Ali Kemal Demirtaş Konutu Ahşap Düz Tavan ve Çatıya Çıkış Kapağı (Elif Besli'den)

Foto. 415: İbrahim Özcanım Konutu Kuzeybatı Cephesi

Foto. 416: İbrahim Özcanım Konutu Güney Cephesi

Foto. 417: İbrahim Özcanım Konutu Doğu Cephesi

Foto. 418: İbrahim Özcanım Konutu Batı Cephesindeki Çıkma

Foto. 419: İbrahim Özcanım Konutu Doğu Cephedeki Giriş Kapısı

Foto. 420: İbrahim Özcanım Konutu Batı Cephedeki Giriş Kapısı

Foto. 421: İbrahim Özcanım Konutu Zemin Kat Tavan Görünümü

Foto. 422: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kata Çıkış Merdiveni

Foto. 423: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Mutfak Bölümü

Foto. 424: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü

Foto. 425: İbrahim Özcanım Konutu Ahşap Oda Kapısı (Elif Besli'den)

Foto. 426: İbrahim Özcanım Konutu Birinci Kat Ocak ve Dolaplar

Foto. 427: İbrahim Özcanım Konutu İkinci Kat Sofasına Açılan Kapı (Elif Besli'den)

Foto. 428: İbrahim Özcanım Konutu Ahşap Düz Tavan Örneği

Foto. 429: Rıza Tok Konutu Güney Cephesi

Foto. 430: Rıza Tok Konutu Batı Cephesi

Foto. 431: Rıza Tok Konutu Doğu Cephesi

Foto. 432: Rıza Tok Konutu Güney Cephe Ana Giriş

Foto. 433: Rıza Tok Konutu Zemin Kat Sofa Bölümü

Foto. 434: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü

Foto. 435: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Sofa Bölümü Güney Cephe Görünümü (Elif Besli'den)

Foto. 436: Rıza Tok Konutu Doğu Cephedeki Çıkma

Foto. 437: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Ocak Nişi ve Dolaplar (Elif Besli'den)

Foto. 438: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Oda ve Tavan Detayı (Elif Besli'den)

Foto. 439: Rıza Tok Konutu Birinci Kat Oda Kapıları (Elif Besli'den)

Foto. 440: Ahmet Topçu Konutu Güney Cephesi

Foto. 441: Ahmet Topçu Konutu Doğu Cephesi

Foto. 442: Ahmet Topçu Konutu Batı Cephesi

Foto. 443: Ahmet Topçu Konutu Kuzey Cephesi

Foto. 444: Ahmet Topçu Konutu Ahşap Karkas Örgü Detayı

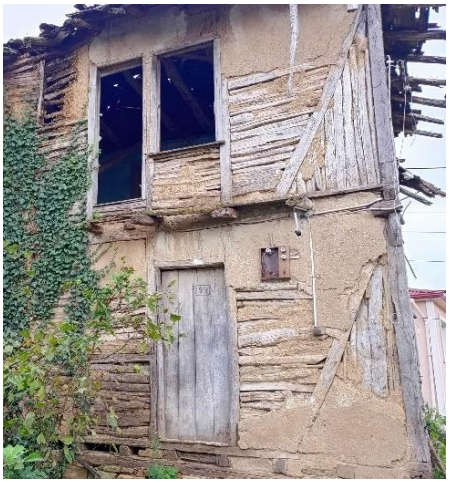

Foto. 445: Ahmet Topçu Konutu Kuzey Cephe Zemin Kat Giriş Kapısı

Foto. 446: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Sofası

Foto. 447: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Batı Yöndeki Oda ve Ocak Nişi

Foto. 448: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Doğu Yöndeki Oda ve Ocak Nişi

Foto. 449: Ahmet Topçu Konutu Birinci Kat Odalarındaki Ocak Nişi (Elif Besli'den)

Foto. 450: Ahmet Topçu Konutu Zemin Kat Odalarında İç Pencere Detayı

Foto. 451: İrfan Kurbanoğlu Konutu Kuzey Cephesi

Foto. 452: İrfan Kurbanoğlu Konutu Batı Cephesi

Foto. 453: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephesi

Foto. 454: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephesinden Pencere Detayı

Foto. 455: İrfan Kurbanoğlu Konutu Kuzey Cephedeki Giriş

Foto. 456: İrfan Kurbanoğlu Konutu Doğu Cephedeki Giriş

Foto. 457: İrfan Kurbanoğlu Konutu Birinci Kata Çıkış Merdiveni

Foto. 458: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Doğu Cephesi

Foto. 459: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Kuzey Cephesi

Foto. 460: İrfan Kurbanoğlu Konutu Sofa Bölümü Güney Cephesi

Foto. 461: İrfan Kurbanoğlu Konutu Güneydoğu Cephedeki Oda

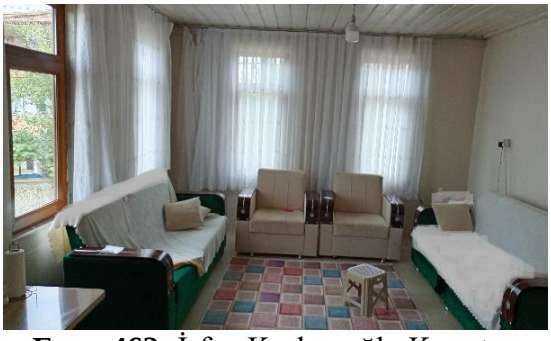

Foto. 462: İrfan Kurbanoğlu Konutu Mutfakla Birleştirilen Kuzeydoğu Cephedeki Oda

Foto. 463: İrfan Kurbanoğlu Konutu Ocak Nişi ve Banyo Bölümü (Sevda Kaya'dan)

Foto. 464: İrfan Kurbanoğlu Konutu Zemin Kat Tavanı

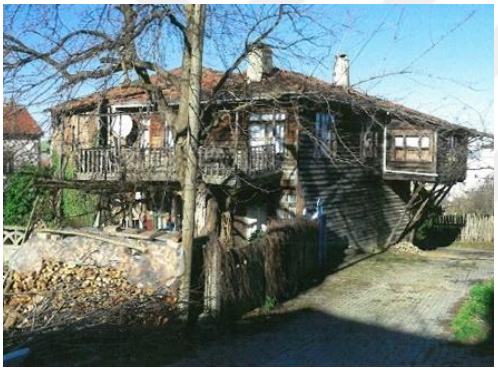

Foto. 465: Derya Atasayar Evi (2018 yılı)

Foto. 466: Derya Atasayar Evi Giriş (Güney) Cephesi (2018 yılı)

Foto. 467: Derya Atasayar Evi Doğu Cephesi (2018 yılı)

Foto. 468: Derya Atasayar Evi Güney Cephesi (2018 yılı)

Foto. 469: Derya Atasayar Evi Güneydoğudan Görünüm

Foto. 470: Derya Atasayar Evi Kuzeybatıdan Görünüm

Foto. 471-472: Derya Atasayar Konutu Zemin Kat Güney Oda

Foto. 473-474: Derya Atasayar Evi Zemin Kat Sofası

Foto. 475: Derya Atasayar Evi
Zemin Kat Kuzeydoğu Köşe Oda (Kiler)

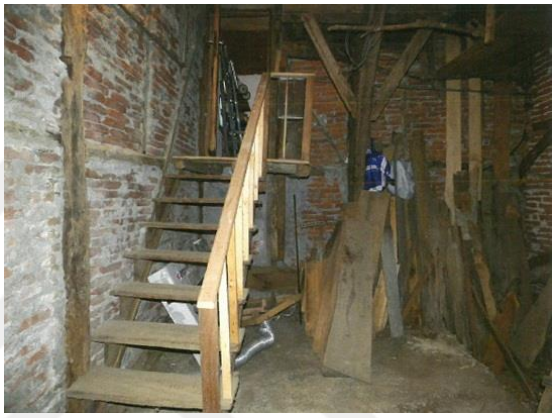

Foto. 476: Derya Atasayar Evi
Zemin Kat Güney Oda (Depo)

Foto. 477-478: Derya Atasayar Evi 1. Kat Güney Oda

Foto. 479-480: Derya Atasayar Evi 1. Kat Kuzey Oda (Mutfak)

Foto. 481-482: Derya Atasayar Evi 1. Kat Sofası

Foto. 483: Derya Atasayar Evi
1. Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 484: Derya Atasayar Evi
1. Kat Kuzeydoğu Köşe Oda

Foto. 485-486: Sait Vural Konutu Kuzeybatıdan Görünüm.
(2018 öncesi ve sonrasında)

Foto. 487: Sait Vural Konutu
(Güneybatıdan)

Foto. 488:
Doğu Cephe

Foto. 489:
Batı Cepheden Detay

Foto. 490: Sait Vural Evi
Ana Giriş Holü

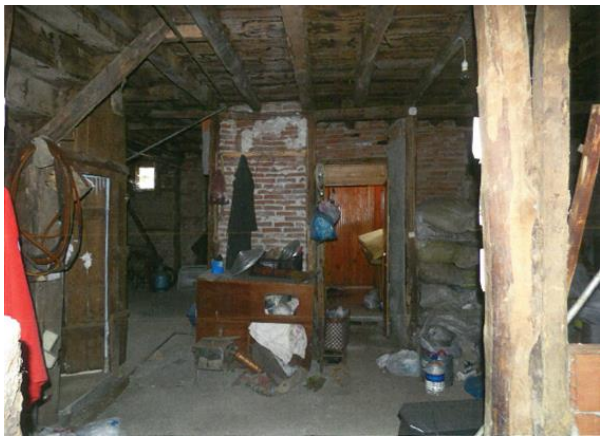

Foto. 491: Sait Vural Evi
Zemin Kat Depo Mahalli

Foto. 492-493: Sait Vural Evi 1. Kat Sofası

Foto. 494: Sait Vural Evi
1. Kat Kuzeybatı Köşedeki Oda

Foto. 495: Sait Vural Evi
1. Kat Kuzeybatı Köşe Odadan Detay

Foto. 496-497: Sait Vural Evi
2. Kat Sofası

Foto. 498: Sait Vural Evi
2. Kattan Oda Detayı

Foto. 499: Cemal Akçakoca Evi Doğu (Giriş) Cephesi

Foto. 500: Cemal Akçakoca Evi
Kuzey Cephe

Foto. 501: Cemal Akçakoca Evi
Batı Cephe

Foto. 502: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Sofası

Foto. 503-504: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 505-506: Cemal Akçakoca Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda (Mutfak)

Foto. 507: Cemal Akçakoca Evi 1. Kat Sofası

Foto. 508: Cemal Akçakoca Evi 1. Kat Sofası Doğusundaki Odadan Detay

Foto. 509: Hidayet Peker Evi Doğu Cephe

Foto. 510: Hidayet Peker Evi Kuzey Cephe

Foto. 511: Hidayet Peker Evi Batı Cephe

Foto. 512: Hidayet Peker Evi Zemin Kat Sofası

Foto. 513-514: Hidayet Peker Evi 1. Kat Sofası

Foto. 515-516: Hidayet Peker Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 517: Hidayet Peker Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Odadan Detay

Foto. 518: Hidayet Peker Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe Oda (Mutfak)

Foto. 519: Hidayet Peker Evi 1. Kattan Detay

Foto. 520: Hidayet Peker Evi 2. Kattan Oda Detay

Foto. 521: Hidayet Peker Evi İç Oda Kapı Örneği

Foto. 522-523: Hidayet Peker Evi 2. Kat Sofası

Foto. 524: Hidayet Peker Evi 2. Kat Sofasından Detay

Foto. 525: Cemal Kocaer Evi
Kuzeydoğudan Görünüm

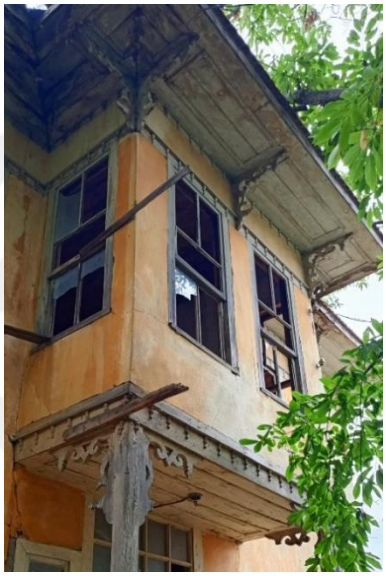

Foto. 526: Cemal Kocaer Evi
Doğu Cepheden Detay

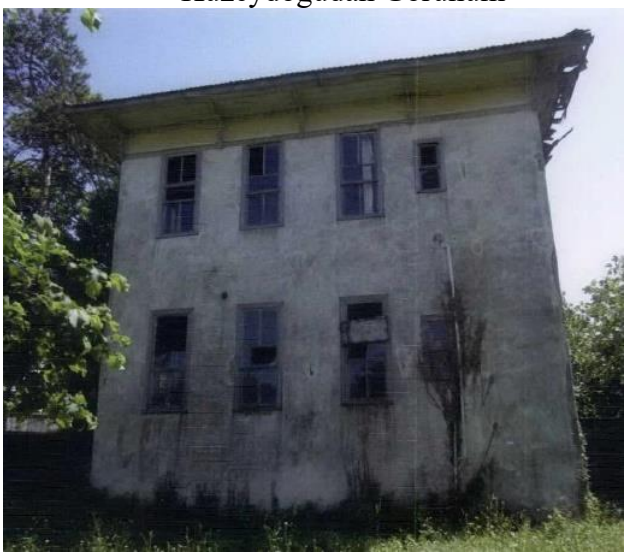

Foto. 527: Cemal Kocaer Evi
Kuzey Cephe (2011 yılı)

Foto. 528: Cemal Kocaer Evi
Batı Cephe (2011 yılı)

Foto. 529: Cemal Kocaer Evi
Zemin Kat Giriş Sofası (2011)

Foto. 530: Cemal Kocaer Evi
Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 531-532: Cemal Kocaer Evi Zemin Kat Güneybatı Köşe Oda (Mutfak)

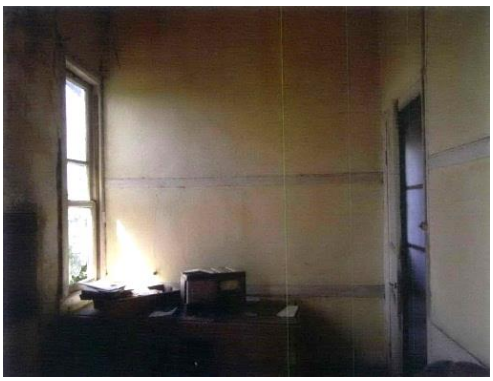

Foto. 533-534: Cemal Kocaer Evi 1. Kat Güney Oda

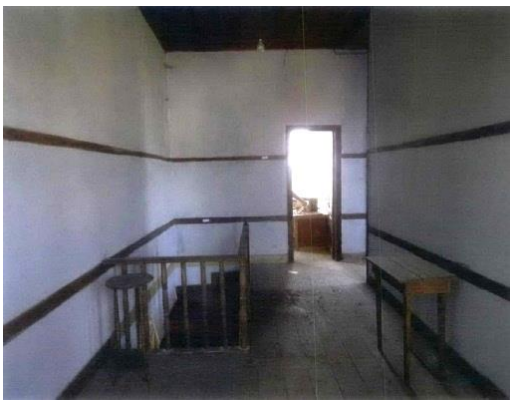

Foto. 535-536: Cemal Kocaer Evi 1. Kat Sofası

Foto. 537: Nizamettin Aksu Evi
Doğu Cephe

Foto. 538: Nizamettin Aksu Evi
Güneydoğudan Görünüm

Foto. 539-540: Nizamettin Aksu Evi Doğu Cepheden Detay

Foto. 541: Nizamettin Aksu Evi
Kuzey Cephe

Foto. 542: Nizamettin Aksu Evi
Batı Cephe

Foto. 543-544: Nizamettin Aksu Evi Bodrum Katı Batıdaki Depo

Foto. 545-546: Nizamettin Aksu Evi Giriş Kat Sofası.

Foto. 547-548: Nizamettin Aksu Evi Zemin Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 549-550: Nizamettin Aksu Evi Zemin Kat Kuzeydoğu Köşe Oda (103)

Foto. 551-552: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Sofası

Foto. 553-554: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Güneybatı Köşe Oda Önündeki Koridor

Foto. 555: Nizamettin Aksu Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe (Baş) Oda

Foto. 556: Gülfiye Ertürk Evi Kuzeybatıdan Görünüm

Foto. 557: Gülfiye Ertürk Evi Kuzeydoğudan Görünüm

Foto. 558: Gülfiye Ertürk Evi Kuzey Cepheden Cumba Detayı

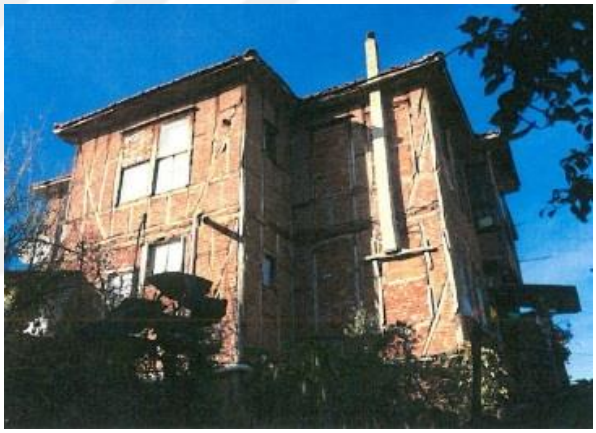

Foto. 559-560: Gülfiye Ertürk Evi Güney Cephesi

Foto. 561: Gülfiye Ertürk Evi Cihannüma Detayı, 1964 Yılı (Kocaeli KTVKK)

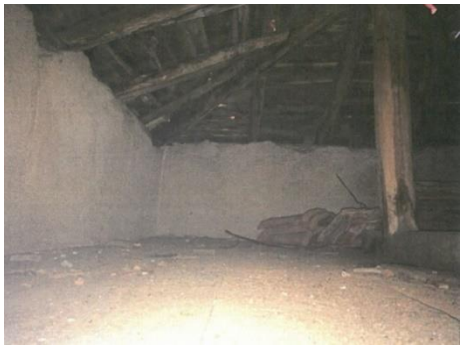

Foto. 562-563: Cihannümanın Mevcut Zemini ve İç Merdiveni

Foto. 564: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Batı Giriş

Foto. 565: Zemin Kat Kuzey Giriş

Foto. 566: Zemin Katta Banyo/Hela Girişleri

Foto. 567: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda

Foto. 568-569: Gülfiye Ertürk Evi Zemin Kat Güneybatı Köşe Oda

Foto. 570: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Sofası (Batı Kanat)

Foto. 571: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Sofası (Doğu Kanat)

Foto. 572-573: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Güneybatı Köşe Oda

Foto. 574-575: Gülfiye Ertürk Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 576-577: Gülfiye Ertürk Evi 2. Kat Kuzeybatı Köşe Oda

Foto. 578: Gülfiye Ertürk Evi 2. Kat Güneybatı Köşe Oda Tavanı

Foto. 579: Sadık Efes Evi Güneydoğudan Görünüm

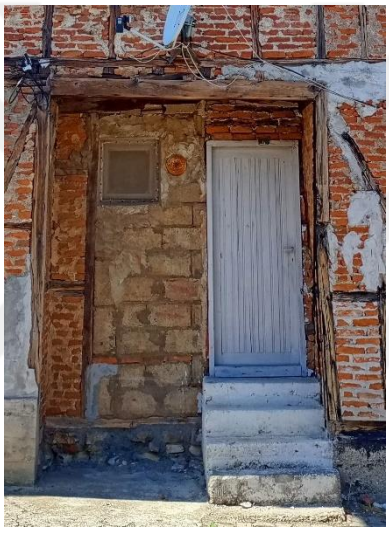

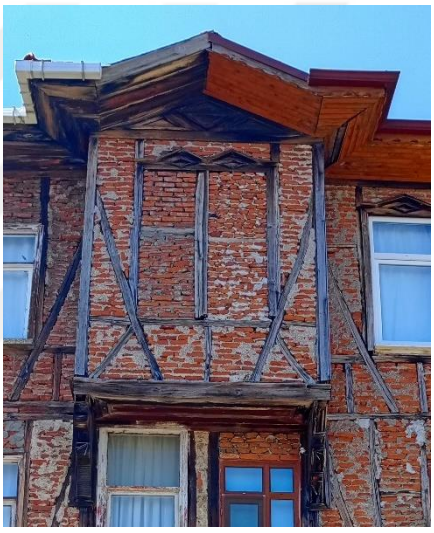

Foto. 580-581: Sadık Efes Evi Doğu Cepheden Giriş ve Cumba Detay

Foto. 582: Sadık Efes Konutu Kuzey Cephesi

Foto. 583: Sadık Efes Konutu Kuzeybatıdan Görünüm, 2008 yılı (Elit Mimarlık)

Foto. 584-585: Sadık Efes Evi Zemin Kat Güney Giriş

Foto. 586-587: Sadık Efes Evi Zemin Kat Güneybatı Köşe Oda (Mutfak)

Foto. 588-589: Sadık Efes Evi 1. Kat Kuzeydoğu Köşe Oda

Foto. 590-591: Sadık Efes Evi 1. Kat Sofası (Güney Kolu)

Foto. 592-593: Sadık Efes Evi 1.Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 594: Aynı Odadan Yüklük Detayı

Foto. 595:1. Kat Sofa İçinde Hela

Foto. 596-597: 2. Kat Sofası Güney Kolu

Foto. 598: 2. Kat Sofasından Detay

Foto. 599: 2. Kat Güneydoğu Köşe Oda

Foto. 600: Ahmet Gökcan Evi Kuzeybatıdan Görünüm

Foto. 601: Ahmet Gökcan Evi Kuzey Cephe

Foto. 602: Ahmet Gökcan Evi Batı Cepheden Görünüm

Foto. 603: Ahmet Gökcan Evi Doğu Cephesi

Foto. 604: Ahmet Gökcan Evi, İçten Zemin Kat Kuzey Girişi

Foto. 605-606: Aynı Mekânın Üst Kat Çıkış ve Hol Bağlantısı

Foto. 607-609: Ahmet Gökcan Evi Zemin Kat Kuzeydoğu Köşe Oda

Foto. 610-611: Ahmet Gökcan Evi 2. Kat Doğu Kanadından Görünüm

Foto. 612: Serdar Tekin Evi Kuzeybatıdan Görünüm

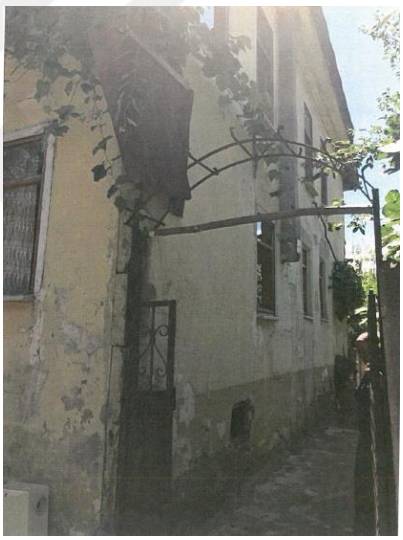

Foto. 613: Serdar Tekin Evi Doğu Cephesi **Foto. 614:** Serdar Tekin Evi Batı Cephesi

Foto. 615-616: Serdar Tekin Evi Bodrum Katından Görünüm

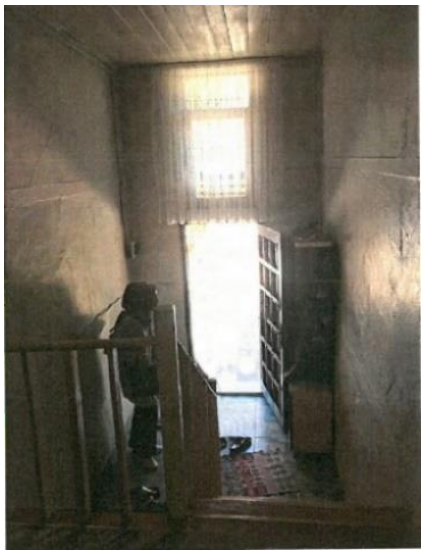

Foto. 617-618: Serdar Tekin Evi Zemin Kat Sofası

Foto. 619-620: Serdar Tekin Evi Zemin Kat Kuzeybatı Köşe Oda

Foto. 621: Aynı Katta Güneybatı Güneybatı Köşe Oda

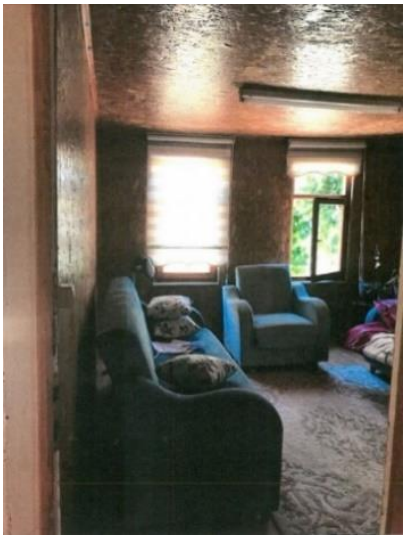

Foto. 622-623: Serdar Tekin Evi Zemin Kat Kuzeydoğu Oda

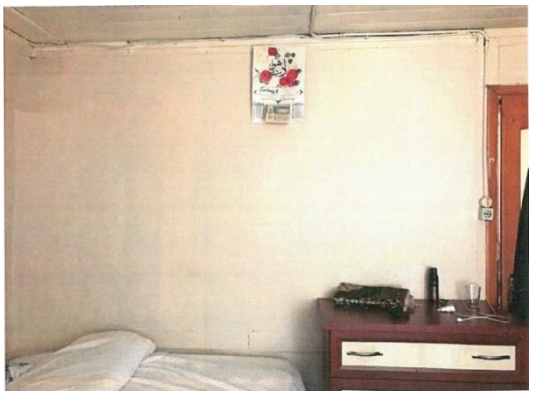

Foto. 624-625: Serdar Tekin Evi Zemin Kat Güneydoğu Oda

Foto. 626-627: Serdar Tekin Evi 1. Kat Sofası

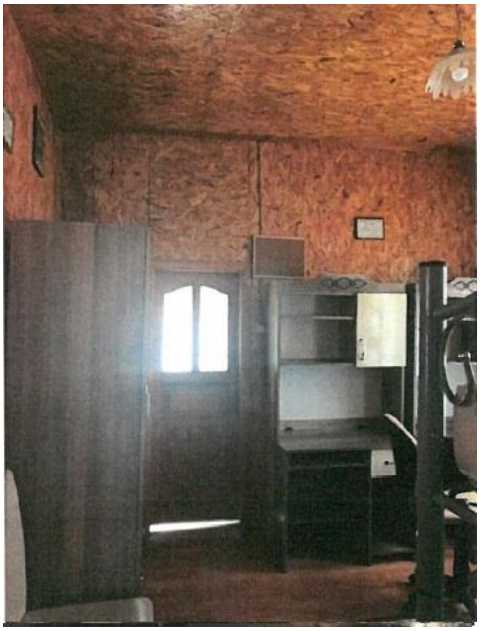

Foto. 628-629: Serdar Tekin Evi 1. Kat Güneydoğu Köşe Oda ve Banyosu

Foto. 630: Kirazlı Köyü İlkokulu Kuzey Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 631: Kirazlı Köyü İlkokulu Batı Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 632: Kirazlı Köyü İlkokulu Güneydoğu Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 633: Kirazlı K. İlkokulu Kuzeydoğu Cep. (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 634: Kirazlı Köyü İlkokulu Kuzey Cephesi Giriş Basamakları (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 635: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holü Doğu Cephesi (Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 636: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holünün Doğu Cephesindeki İdari Birim Odası

Foto. 637: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holü Batı Cephesi
(Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 638: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holü Doğu Yöndeki Sınıf

Foto. 639: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holü Batı Yöndeki Sınıf

Foto. 640: Kirazlı Köyü İlkokulu Giriş Holü Batı Yöndeki Sınıfın Tavan Detayı

Foto. 641: Kirazlı Köyü İlkokulu Bodrum Katı

Foto. 642: Orhangazi İlkokulu Güney Cephesi

Foto. 643: Orhangazi İlkokulu Doğu Cephesi

Foto. 644: Orhangazi İlkokulu Kuzey Cephesi

Foto. 645: Orhangazi İlkokulu Doğu Cephesi

Foto. 646: Orhangazi İlkokulu Saçağı Destekleyen Ahşap Payandalar

Foto. 647: Orhangazi İlkokulu Güney Cephesi Girişi

Foto. 648: Orhangazi İlkokulu Kuzey Cephesi Girişi

Foto. 649: Orhangazi İlkokulu Zemin Kat Giriş Holü

Foto. 650: Orhangazi İlkokulu Zemin Kat Koridoru Doğu Yönü

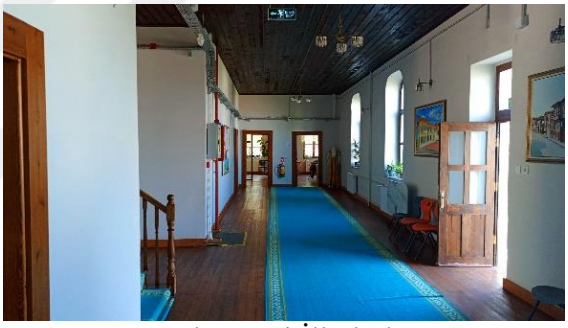

Foto. 651: Orhangazi İlkokulu Zemin Kat Koridoru Batı Yönü

Foto. 652: Orhangazi İlkokulu Zemin Kattaki Sınıf

Foto. 653: Orhangazi İlkokulu Zemin Kattaki Sınıf

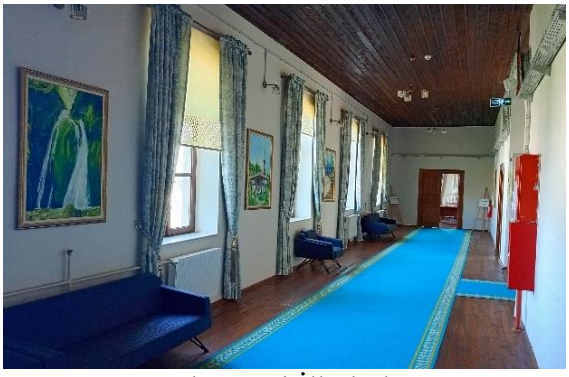

Foto. 654: Orhangazi İlkokulu Birinci Kat Koridoru

Foto. 655: Orhangazi İlkokulu Birinci Kattaki Sınıf

Foto. 656: Orhangazi İlkokulu Birinci Kattaki Sınıf

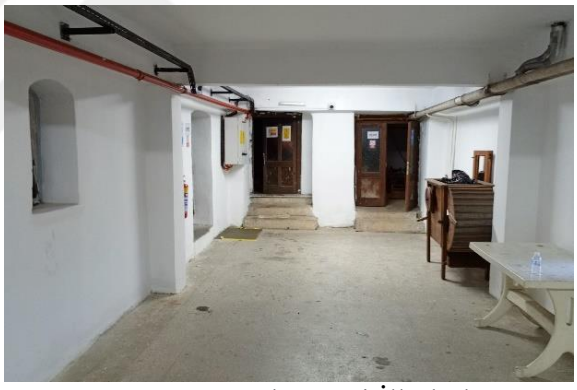

Foto. 657: Orhangazi İlkokulu Bodrum Kat Koridoru Batı Cephesi

Foto. 658: Orhangazi İlkokulu Bodrum Kat Koridoru Doğu Cephesi

Foto. 659: Orhangazi İlkokulu Kuzey Cephesi Girişindeki Süsleme Detayı

Foto. 660: Mehmet Aydın Serenderi Genel Görünümü

Foto. 661: Mehmet Aydın Serenderi Zemin Kat Görünümü

Foto. 662: Mehmet Aydın Serenderi Balkon Bölümü

Foto. 663: Mehmet Aydın Serenderi İç Mekân

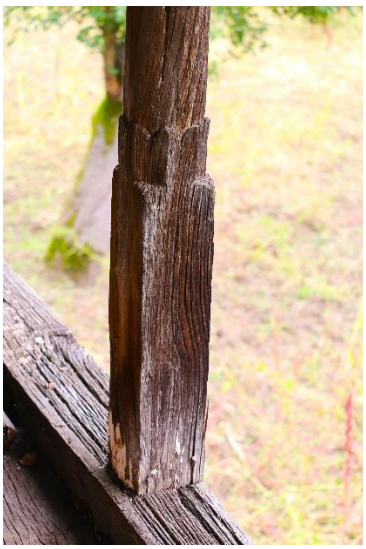

Foto. 664: Mehmet Aydın Serenderi Balkon Direklerinden Süsleme Detayları

Foto. 665: Mehmet Aydın Serenderi Balkon Direklerinden Süsleme Detayları

Foto. 666: Mehmet Temiz Serenderi Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 667: Mehmet Temiz Serenderi Güneydoğu Cephesi

Foto. 668: Mehmet Temiz Serenderi Genel Görünümü

Foto. 669: Mehmet Temiz Serenderi Zemin Kat Görünümü

Foto. 670: Mehmet Temiz Serenderi Kuzeybatı Cephesi Giriş Bölümü

Foto. 671: Mehmet Temiz Serenderi Giriş Bölümü

Foto. 672: Mehmet Temiz Serenderi Kurutmalık Bölümü Kuzey Cephesi

Foto. 673: Mehmet Temiz Serenderi Kurutmalık Bölümü Batı Cephesi

Foto. 674: Mehmet Temiz Serenderi Taşıyıcı Ayak ve Tekerlek Kısmı

Foto. 675: İsmail Keleş Serenderi Doğu Cephesi

Foto. 676: İsmail Keleş Serenderi Güney Cephesi

Foto. 677: İsmail Keleş Serenderi Batı Cephesi

Foto. 678: İsmail Keleş Serenderi Balkon Bölümü (doğu)

Foto. 679: İsmail Keleş Serenderi Balkon Bölümü (kuzey)

Foto. 680: Hüseyin Koçak Serenderi Güneydoğu Cephesi

Foto. 681: Hüseyin Koçak Serenderi Merdiven Bölümü

Foto. 682: Hüseyin Koçak Serenderi Güney Cephesi

Foto. 683: Hüseyin Koçak Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 684: Hüseyin Koçak Serenderi Kuzeybatı Cephesi

Foto. 685: Hüseyin Koçak Serenderi Kuzeybatı Cephesi

Foto. 686: Hasan Çelik Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 687: Hasan Çelik Serenderi Kuzeybatı Cephesi

Foto. 688: Hasan Çelik Serenderi Batı Cephesi

Foto. 689: Hasan Çelik Serenderi Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 690: Hasan Çelik Serenderi Güneybatı Cephesi

Foto. 691: Hasan Çelik Serenderi Giriş Bölümündeki Birimler

Foto. 692: Hasan Çelik Serenderi Kurutmalık Mekânı

Foto. 693: Hasan Çelik Serenderi Kurutmalık Mekânı

Foto. 694: Hasan Çelik Serenderi Cephe Detayı

Foto. 695: İlyas Küçükmustafa Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 696: İlyas Küçükmustafa Serenderi Doğu Cephesi

Foto. 697: İlyas Küçükmustafa Serenderi Güney Cephesi

Foto. 698: İlyas Küçükmustafa Serenderi Batı Cephesi

Foto. 699: İlyas Küçükmustafa Serenderi Zemin Kat Görünümü

Foto. 700: İlyas Küçükmustafa Serenderi Cephe Detayı

Foto. 701: Osman Turhan Serenderi Genel Görünümü

Foto. 702: Osman Turhan Serenderi Doğu Cephesi

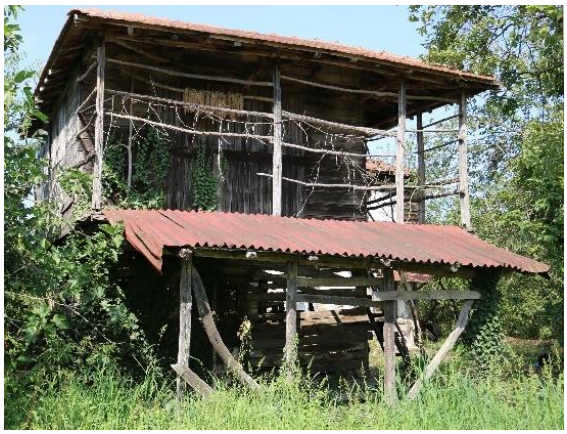

Foto. 703: Osman Turhan Serenderi Güney Cephesi

Foto. 704: Osman Turhan Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 705: Osman Turhan Serenderi Batı Cephesi

Foto. 706: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Doğu Cephesi

Foto. 707: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Güneybatı Cephesi

Foto. 708: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 709: Hüseyin İmamoğlu Serenderi İç Mekân

Foto. 710: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Giriş Bölümü ve Ana Mekân

Foto. 711: Hüseyin İmamoğlu Serenderi İç Mekân

Foto. 712: Hüseyin İmamoğlu Serenderi Zemin Katı

Foto. 713: Cemal Yılmaz Serenderi Güney Cephesi

Foto. 714: Cemal Yılmaz Serenderi Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 715: Cemal Yılmaz Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 716: Cemal Yılmaz Serenderi Güneydoğu Cephesi

Foto. 717: Cemal Yılmaz Serenderi Çıkış Merdivenleri

Foto. 718: Cemal Yılmaz Serenderi İç Mekân

Foto. 719: Cemal Yılmaz Serenderi İç Mekân

Foto. 720: Cemal Yılmaz Serenderi Kurutmalık Bölümü

Foto. 721: Hasan Yıldırım Serenderi Kuzey Cephesi

Foto. 722: Hasan Yıldırım Serenderi Kuzeydoğu Cephesi

Foto. 723: Hasan Yıldırım Serenderi Kuzeybatı Cephesi

Foto. 724: Hasan Yıldırım Serenderi Batı Cephesi

Foto. 725: Hasan Yıldırım Serenderi Güney Cephesi

Foto. 726: Hasan Yıldırım Serenderi Zemin Kat Görünümü

Foto. 727: Hasan Yıldırım Serenderi Tekerlek Kısmı

Foto. 728: Hasan Yıldırım Serenderi Giriş Bölümü (H. Yıldırım'dan)

Foto. 729: Hasan Y. S. Kurutmalık Bölümüne Giriş Cephesi (H. Yıldırım'dan)

Foto. 730: Hasan Yıldırım Serenderi Kurutmalık Bölümü (H. Yıldırım'dan)

Foto. 731: Hasan Yıldırım Serenderi İç Mekân (H. Yıldırım'dan)

Foto. 732: Kat. No. 87

Foto. 733-734: Kat. No. 88

Foto. 735: Kat. No. 89

Foto. 736: Kat. No. 89

Foto. 737: Kat. No. 90

Foto. 738: Kat. No. 91

Foto. 739-740: Kat No. 92

Foto. 741-742: Kat. No. 93

Foto. 743: Kat. No. 94

Foto. 744: Kat. No. 95

Foto. 745: Kat. No. 95

Foto. 746: Kat. No. 96

Foto. 747: Kat. No. 97

Foto. 748-749: Kat. No. 97

Foto. 750: Kat. No. 98

Foto. 751: Kat. No. 99

Foto. 752: Kat. No. 100

Foto. 753-755: Kat. No. 101

Foto. 756-757: Kat. No. 102

Foto. 758-759: Kat. No. 103

Foto. 760-761: Kat. No. 104

Foto. 762-763: Kat. No. 105

Foto. 764-765: Kat. No. 106

Foto. 766-767: Kat. No. 106

Foto. 768: Kat. No. 107

Foto. 769: Kat. No. 108

Foto. 770: Kat. No. 109

Foto. 771: Kat. No. 110

Foto. 772: Kat. No. 110

Foto. 773-774: Kat. No. 111

Foto. 775: Kat. No. 112-113

Foto. 776: Kat. No. 112

Foto. 777: Kat. No.113

Foto. 778: Kat. No. 114-119

Foto. 779: Kat. No. 114

Foto. 780: Kat. No. 115

Foto. 781: Kat. No. 116

Foto. 782: Kat. No. 117

Foto. 783: Kat. No. 118

Foto. 784: Kat. No. 119

Foto. 785: Kat. No. 120

Foto. 786-787: Kat. No. 120

Foto. 788-789: Kat. No. 121

Foto. 790-791: Kat. No. 122

Foto. 792: Kat. No. 123

Foto. 793: Kat. No. 124

Foto. 794-795: Kat. No. 124

Foto. 796: Kat. No. 125

Foto. 797-798: Kat. No. 126

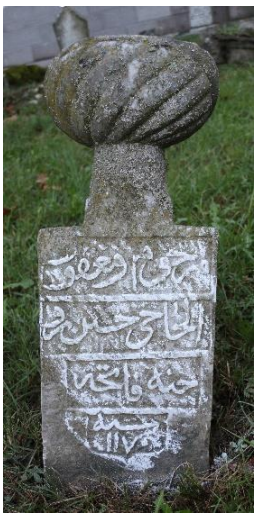

Foto. 799-800:
Kat. No. 127

Foto. 801:
Kat. No. 128

Foto. 802:
Kat. No. 129

Foto. 803:
Kat. No. 130

Foto. 804:
Kat. No. 131

Foto. 805:
Kat. No. 132

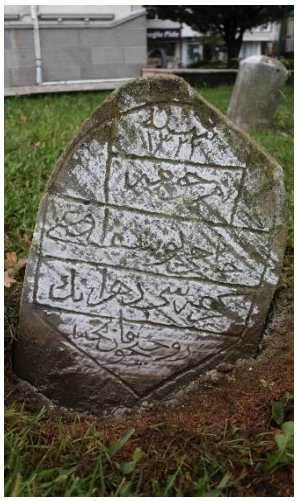

Foto. 806:
Kat. No. 133

Foto. 807:
Kat. No. 134

Foto. 808:
Kat. No. 135

Foto. 809-810: Kat. No. 136

Foto. 811:
Kat. No. 137

Foto. 812:
Kat. No. 138

Foto. 813:
Kat. No. 139

Foto. 814:
Kat. No. 140

Foto. 815: Kat. No. 141

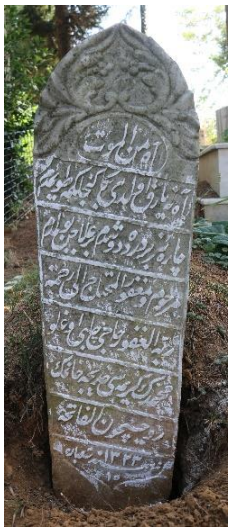

Foto. 816: Kat. No. 142

Foto. 817-818: Kat. No. 143

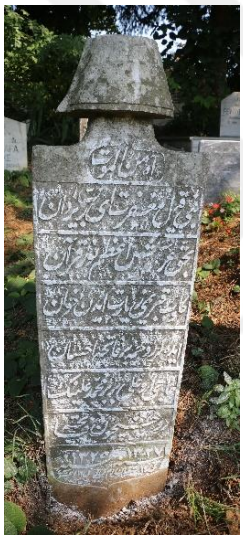

Foto. 819-820: Kat. No. 144

Foto. 821: Kat. No.145

Foto. 822: Kat. No.146

Foto. 823-824: Kat. No. 147

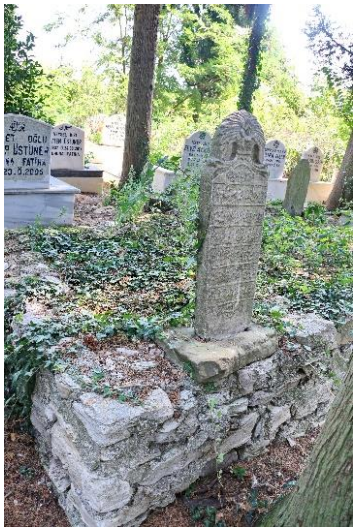

Foto. 825-826: Kat. No. 148

Foto. 827-828: Kat. No. 149

Foto. 829: Kat. No. 150

Foto. 830: Kat. No. 151

Foto. 831-832: Kat. No. 152

Foto. 833: Kat. No. 153

Foto. 834-835: Kat. No. 154

Foto. 836-837: Kat. No. 155

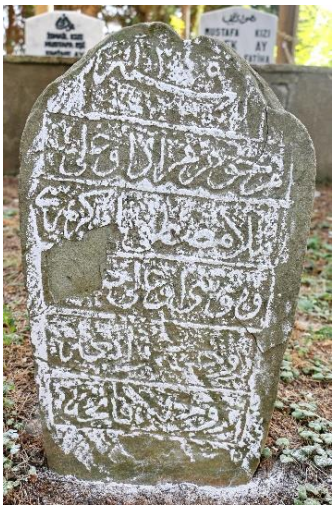

Foto. 838: Kat. No. 156

Foto. 839: Kat. No. 157

Foto. 840:
Kat. No. 158

Foto. 841:
Kat. No. 159

Foto. 842:
Kat. No. 160

Foto. 843:
Kat. No. 161

Foto. 844:
Kat. No. 162

Foto. 845:
Kat. No. 163

Foto. 846:
Kat. No. 164

Foto. 847:
Kat. No. 165

Foto. 848:
Kat. No. 166

Foto. 849:
Kat. No. 167

Foto. 850:
Kat. No. 168

Foto. 851:
Kat. No. 169

Foto. 852:
Kat. No. 170

Foto. 853:
Kat. No. 171

Foto. 854:
Kat. No. 172

Foto. 855:
Kat. No. 173

Foto. 856:
Kat. No. 173

Foto. 857:
Kat. No. 174

Foto. 858:
Kat. No. 175

Foto.859:
Kat. No. 176

Foto. 860-861: Kat. No. 177

Foto. 862-863: Kat. No. 178

Foto. 864: Kat. No. 179

Foto. 865: Kat. No. 180

Foto. 866-867: Kat. No. 180

Foto. 868-869: Kat. No. 181

Foto. 870: Kat. No. 182

Foto. 871: Kat. No. 183

Foto. 872: Kat. No. 184

Foto. 873-874-875: Kat. No. 185

Foto. 876:
Kat. No. 186

Foto. 877:
Kat. No. 187

Foto. 878:
Kat. No. 188

Foto. 879:
Kat. No. 189

Foto. 880:
Kat. No. 190

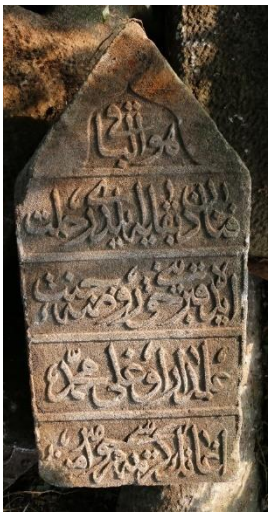

Foto. 881:
Kat. No. 191

Foto. 882:
Kat. No. 192

Foto. 883:
Kat. No. 193

Foto. 884: Kat. No. 194

Foto. 885: Kat. No. 195

Foto. 886: Kat. No. 196

Foto. 887-888: Kat. No. 197

Foto. 889-890: Kat. No. 198

Foto. 891:
Kat. No. 199

Foto. 892:
Kat. No. 200

Foto. 893-894: Kat. No. 201

Foto. 895-896: Kat. No. 202

Foto. 897:
Kat. No. 203

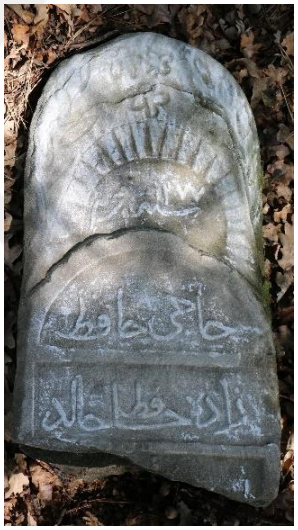

Foto. 898:
Kat. No. 204

Foto. 899-900: Kat. No. 205

Foto. 901: Kat. No. 206

Foto. 902: Kat. No. 207

Foto. 903-904: Kat. No. 208

Foto. 905: Kat. No. 209

Foto. 906: Kat. No. 210

Foto. 907: Kat. No. 211

Foto. 908: Kat. No. 212

Foto. 909-910: Kat. No. 213

Foto. 911-912: Kat. No. 214

Foto. 913-914: Kat. No. 215

Foto. 915-916: Kat. No. 216

Foto. 917: Kat. No. 217

Foto. 918: Kat. No. 218

Foto. 919: Kat. No. 219

Foto. 920: Kat. No. 220

Foto. 921: Kat. No. 221

Foto. 922: Kat. No. 222

Foto. 923-924: Kat. No. 223

Foto. 925: Kat. No. 224

Foto. 926: Kat. No. 225

Foto. 927-928: Kat. No. 226

Foto. 929: Kat. No. 227

Foto. 930: Kat. No. 228

Foto. 931: Kat. No. 229

Foto. 932: Kat. No. 230

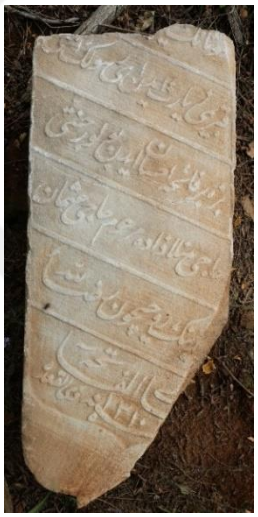

Foto. 933: Kat. No. 231

Foto. 934:
Kat. No. 232

Foto. 935-936: Kat. No. 233

Foto. 937:
Kat. No. 234

Foto. 938-939: Kat. No. 235

Foto. 940: Kat. No. 236

Foto. 941: Kat. No. 237

Foto. 942:
Kat. No. 238

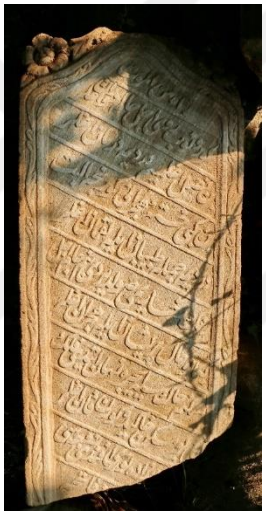

Foto. 943:
Kat. No. 239

Foto. 944:
Kat. No. 240

Foto. 945:
Kat. No. 241

Foto. 946-947: Kat. No. 242

Foto. 948: Kat. No. 243

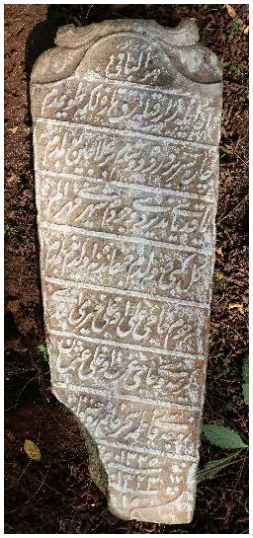

Foto. 949: Kat. No. 244

Foto. 950: Kat. No. 245

Foto. 951-952: Kat. No. 246

Foto. 953: Kat. No. 247

Foto. 954:
Kat. No. 248

Foto. 955-956: Kat. No.249

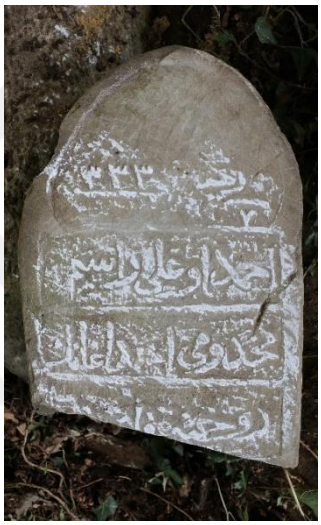

Foto. 957:
Kat. No. 250

Foto. 958:
Kat. No. 251

Foto. 959:
Kat. No. 252

Foto. 960:
Kat. No. 253

Foto. 961:
Kat. No. 254

Foto. 962:
Kat. No. 255

Foto. 963:
Kat. No. 256

Foto. 964:
Kat. No. 257

Foto. 965:
Kat. No. 258

Foto. 966:
Kat. No. 259

Foto. 967:
Kat. No. 260

Foto. 968-969: Kat. No. 261

Foto. 970-971-972: Kat. No. 262

Foto. 973-974: Kat. No. 263

Foto. 975: Kat. No. 264

Foto. 976: Kat. No. 265

Foto. 977: Kat. No. 265

Foto. 978: Kat. No. 266

Foto. 979-980: Kat. No. 266

Foto. 981-982: Kat. No. 267

Foto. 983-984: Kat. No. 268

Foto. 985: Kat. No. 269

Foto. 986-987: Kat. No. 269

Foto. 988: Kat. No. 270

Foto. 989:
Kat. No. 270

Foto. 990-991: Kat. No. 271

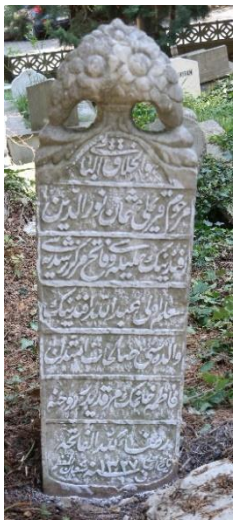

Foto. 992-993: Kat. No. 272

Foto. 994-995: Kat. No. 273

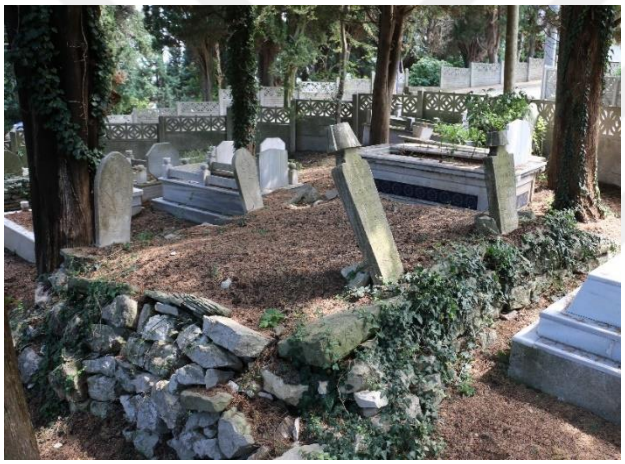

Foto. 996: Kat. No. 274-275

Foto. 997-998: Kat. No. 275

Foto. 999: Kat. No. 276

Foto. 1000-1001: Kat. No. 276

Foto. 1002-1003: Kat. No. 277

Foto. 1004: Kat. No. 278

Foto. 1005: Kat. No. 279

Foto. 1006: Kat. No. 280 **Foto. 1007:** Kat. No. 281

Foto. 1008-1009: Kat. No. 282

Foto. 1010: Kat. No. 283 **Foto. 1011:** Kat. No. 284

Foto. 1012: Kat. No. 285

Foto. 1013: Kat. No. 286

Foto. 1014-1015: Kat. No. 287

Foto. 1016-1017: Kat. No. 288

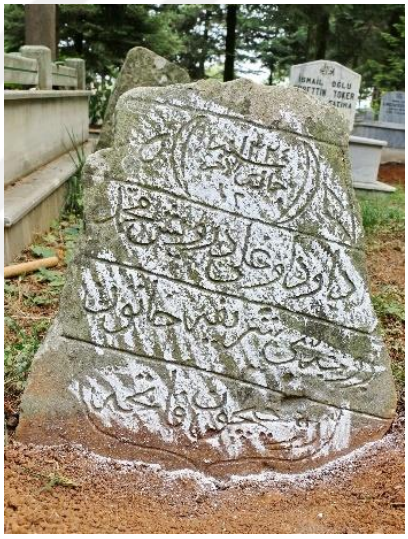

Foto. 1018: Kat. No. 289

Foto. 1019-1020: Kat. No. 290

Foto. 1021-1022: Kat. No. 291

Foto. 1023-1024: Kat. No. 292

Foto. 1025-1026: Kat. No. 293

Foto. 1027-1028: Kat. No. 294

Foto. 1029-1030: Kat. No. 295

Foto. 1031: Kat. No. 296

Foto. 1032:
Kat. No. 297

Foto. 1033:
Kat. No. 298

Foto. 1034:
Kat. No. 299

Foto. 1035:
Kat. No. 300

Foto. 1036:
Kat. No. 301

Foto. 1037:
Kat. No. 302

Foto. 1038:
Kat. No. 303

Foto. 1039:
Kat. No. 304

Foto. 1040: Kat. No. 305

Foto. 1041-1042: Kat. No. 306

Foto. 1043-1044: Kat. No. 307

Foto. 1045-1046: Kat. No. 308

Foto. 1047-1048: Kat. No. 309

Foto. 1049-1050: Kat. No. 310

Foto. 1051-1052: Kat. No. 311

Foto. 1053: Kat. No. 312

Foto. 1054: Kat. No. 313

Foto. 1055-1056: Kat. No. 314

Foto. 1057: Kat. No. 315

Foto. 1058: Kat. No. 316

Foto. 1059-1060: Kat. No. 317

Foto. 1061-1062: Kat. No. 318

Foto. 1063: Kat. No. 319

Foto. 1064-1065: Kat. No. 320

Foto. 1066-1068: Kat. No. 321

Foto. 1069: Kat. No. 322

Foto. 1070-1071: Kat. No. 323

Foto. 1072: Kat. No. 324

Foto. 1073: Kat. No. 325

Foto. 1074-1075: Kat. No. 326

Foto. 1076-1077: Kat. No. 327

Foto. 1078-1079: Kat. No. 328

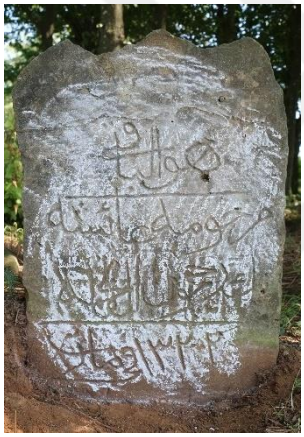

Foto. 1080: Kat. No. 329

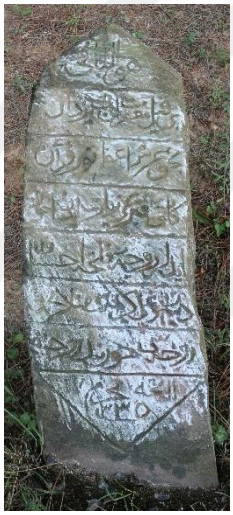

Foto. 1081: Kat. No. 330

Foto. 1082-1083: Kat. No. 331

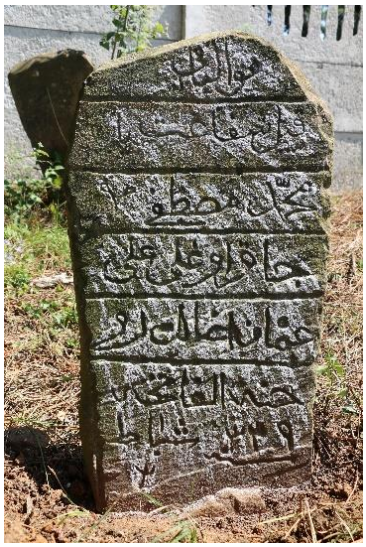

Foto. 1084: Kat. No. 332

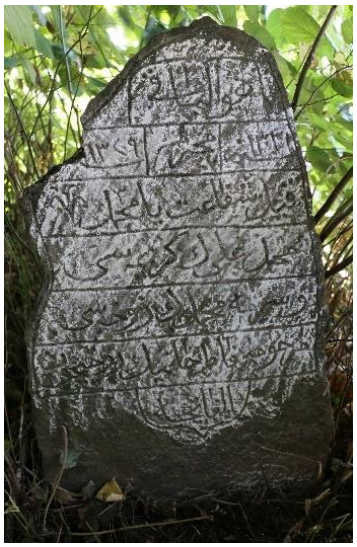

Foto. 1085: Kat. No. 333

Foto. 1086: Kat. No. 334

Foto. 1087-1088: Kat. No. 335 **Foto. 1089:** Kat. No. 336 **Foto. 1090:** Kat. No. 337

Foto. 1091:
Kat. No. 338

Foto. 1092:
Kat. No. 339

Foto. 1093:
Kat. No. 340

Foto. 1094:
Kat. No. 341

Foto. 1095-1096: Kat. No. 342

Foto. 1097: Kat. No. 343-344

Foto. 1098: Kat. No. 343

Foto. 1099: Kat. No. 344

Foto. 1100: Kat. No. 345

Foto. 1101: Kat. No. 346

Foto. 1102: Kat. No. 347

Foto. 1103: Kat. No. 348

Foto. 1104: Kat. No. 349

Foto. 1105-1106: Kat. No. 350

Foto. 1107:
Kat. No. 351

Foto. 1108:
Kat. No. 352

Foto. 1109:
Kat. No. 353

Foto. 1110:
Kat. No. 354

Foto. 1111-1112-1113: Kat. No. 355

Foto. 1114-1115: Kat. No. 356

Foto. 1116: Kat. No. 357

Foto. 1117: Kat. No. 358

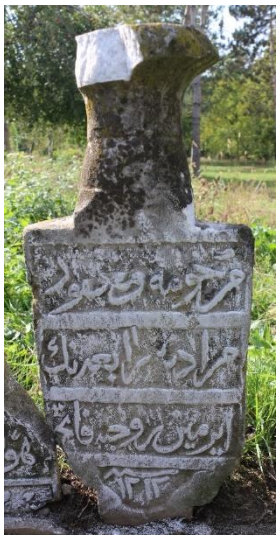

Foto. 1118: Kat. No. 359

Foto. 1119-1120-1121: Kat. No. 360

Foto. 1122-1123: Kat. No. 361

Foto. 1124-1125-1126: Kat. No. 361

Foto. 1127-1129: Kat. No. 362

Foto. 1130-1131: Kat. No. 363

Foto. 1132-1133: Kat. No. 364

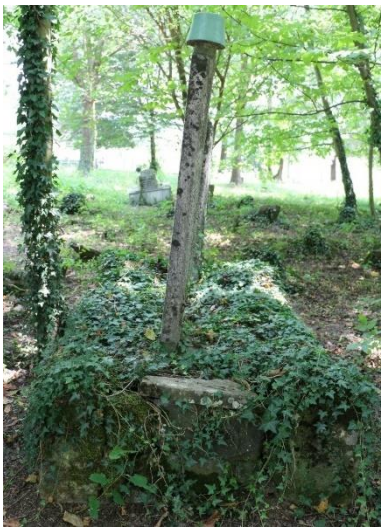

Foto. 1134-1135: Kat. No. 365

Foto. 1136-1137: Kat. No. 365

Foto. 1138:
Kat. No. 366

Foto. 1139:
Kat. No. 367

Foto. 1140:
Kat. No. 368

Foto. 1141:
Kat. No. 369

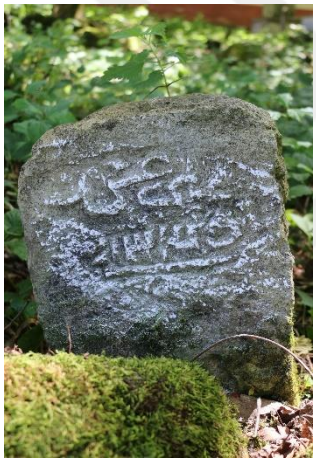

Foto. 1142:
Kat. No. 370

Foto. 1143:
Kat. No. 371

Foto. 1144:
Kat. No. 372

Foto. 1145:
Kat. No. 373

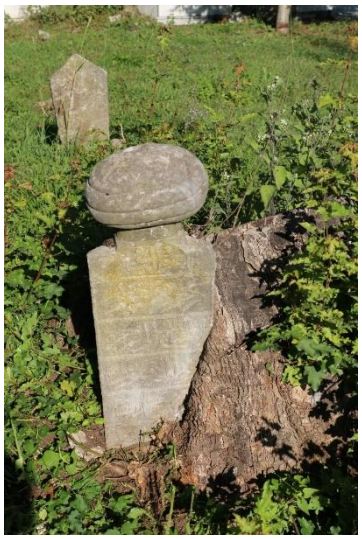

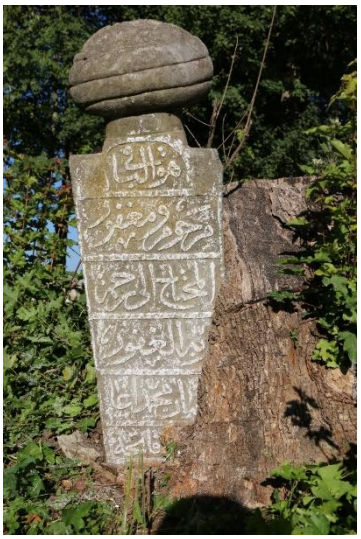

Foto. 1146-1147: Kat. No. 374

Foto. 1148: Kat. No. 375

Foto. 1149: Dilâver Ağa (Konuralp Merkez) Camii (1976'daki Görünümü)

(www.konuralpantikkent.com)

Foto. 1150: Dilâver Ağa (Konuralp Merkez) Camii (Günümüzdeki Hali)

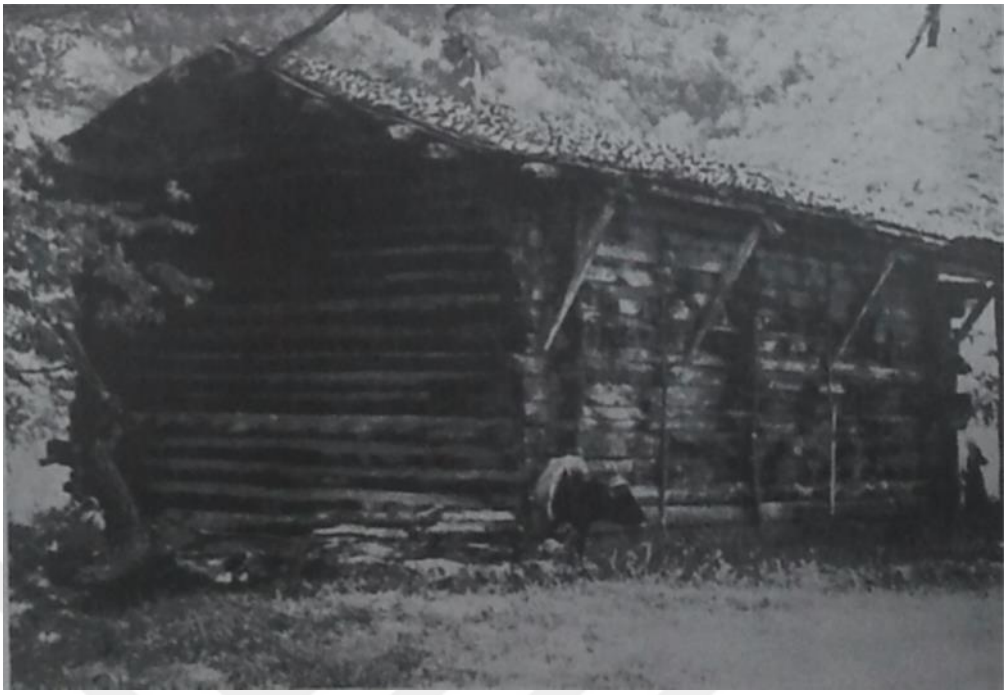

Foto. 1151: Yığılca Geriş Köyü Orhan Gazi Camii

(Ali Ertuğrul, İrfan Dursun'dan)

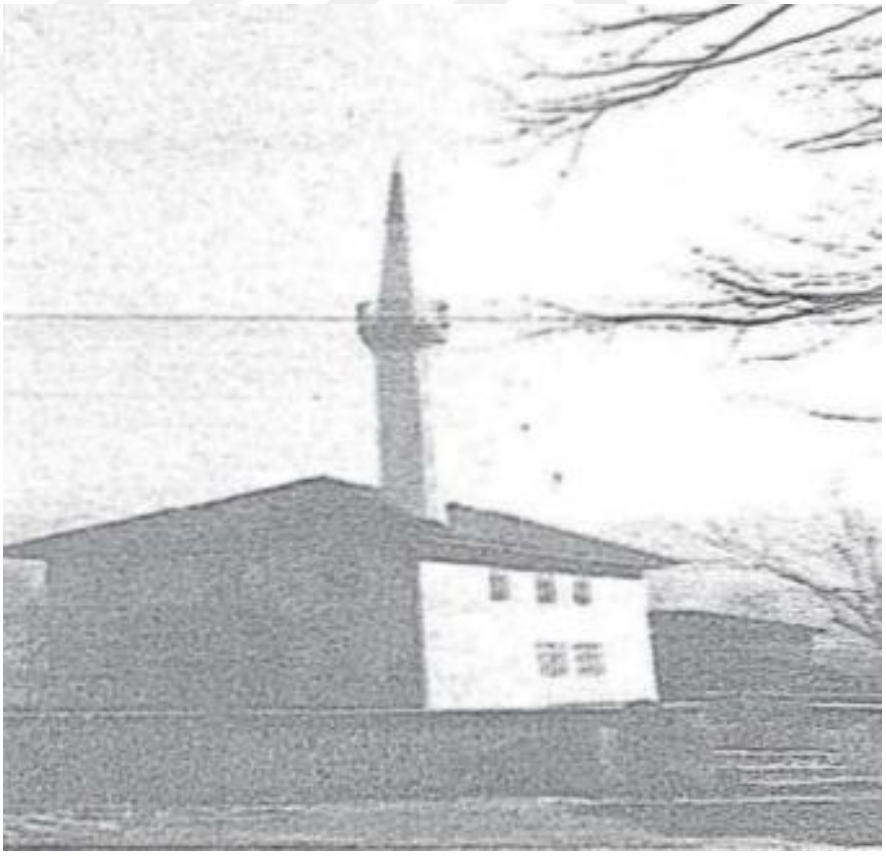

Foto. 1152: Gölyaka Esen Mah. (Keçiağlı) Taş Camii

(Burhan Türkseven'den)

Foto. 1153: Yığılca Gaziler Köyü Camii

(Yığılca Gaziler Köyü sakini Halil İbrahim Yavuz'dan)

Foto. 1154: Yığılca Gaziler Köyü Camii

(Onur Kamiloğlu-KKVKBK)

Foto. 1155: Sinop-Boyabat Dereçatı Köyü Pazaryeri Cuma Camii (taskoprupostasi.com).

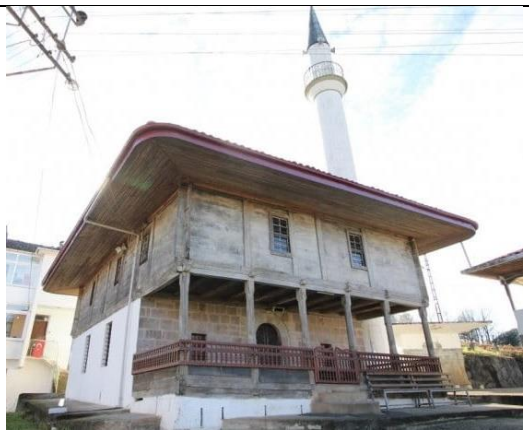

Foto. 1156: Trabzon/Of Bölümlü Beldesi Mithat Paşa Camii (H. Aydın-S. Perker).

Foto. 1157. Gürcistan Acara-Keda'da Uchkhiti, Zunduga ve Kobuleti Kvirike Camileri (S. Seçkin'den).

Foto. 1158: Rize-Hemşin Bilenköy Camii (A. Azizsoy-M. Özkurt).

Foto. 1159: Trabzon-Çaykara Taşkıran Mahallesi Camii

Foto. 1160: Rize-Çayeli Çeşmeli Köyü Merkez Camii (www.karadeniz.gov.tr)

Foto. 1161: Düzce-Yığılca Redifler Köyü Doğancılar Mahallesi Camii Tavanı

Foto. 1162: Düzce-Merkez Aydınpınar Köyü Camii (1952)

Foto. 1163: Ankara-Çamlıdere Kargalar (Elmalı) Köyü Camii (Filiz Karakuş)

Foto. 1168: Cumayeri Ordulukaradere Köyü Mezarlık Camii, süsleme detayı.

Foto. 1169: Gürcistan-Shuakhevi, Chvana Köyü Camii'nden detay (Brandts-Wheeler-Şioşvili).

Foto. 1170: Gürcistan-Keda Akho Camii Vaaz Kürsüsü (Selçuk Seçkin)

Foto. 1171: Gürcistan-Keda, Tskhmorisi Camii Vaaz Kürsüsü (Selçuk Seçkin).

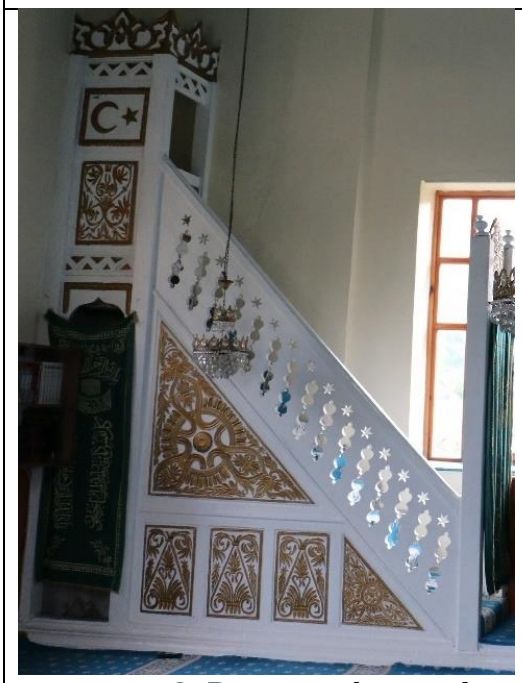

Foto. 1172: Düzce-Merkez Derdin Köyü Merkez Camii (1963) Minberi

Foto. 1173: Akçakoca Çuhallı Çarşı Camii (1956) Minberi

Foto. 1174: Akçakoca Hemşin Köyü Camii (1892-93) Minberi

Foto. 1175: Akçakoca Yeni Meze Camii (1885) Minberi

Kocaeli-Karamürsel Pazarköyü Camii 1906 (Saliha Tanık).

Rize-Çamlıhemşin Aşağı Çamlıca Köyü Camii, 1738 (www.karadeniz.gov).

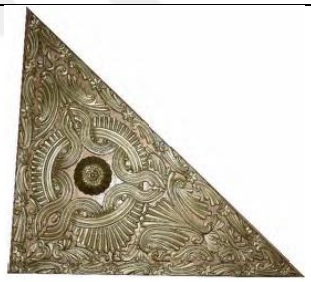

Rize Balıkçılar Köyü Cami, 1897 (M.Burak Gökler).

Rize'nin Çamlıhemşin Kavak Mahallesi Camii, 19. yy sonu (M.Burak Gökler).

Rize-Çamlıhemşin Köprübaşı Köyü Camii, 11840 (M.Burak Gökler).

Rize-Çamlıhemşin Aşağı Çamlıca Mahallesi Camii, 19. yy (M.Burak Gökler).

 Ardahan-Posof Gönülaçan (Şuvaskal) Camii, 1909 (A. M. Aktemur.	 Artvin Camili (Macahel) Cami, 1855 (Demet Taşkan).	 Artvin Ortacalar Köyü Cami, 1757 (Osman Aytekin).
 Acara, Hulo Cami, 1903 (Brandts-Wheeler-Şioşvili).	 Shuakhevi, Dghvani Köyü Cami, 1907 (Brandts-Wheeler-Şioşvili).	 Keda, Gegelidzeebi Köyü Cami, 1880-1900 (Brandts-Wheeler-Şioşvili).
 Guria, Zoti Camii, 1907 (Mustafa Kaya).	 Keda, Tskhmorisi Cami 1891-92 (Brandts-Wheeler-Şioşvili).	 Hulo, Ghorcomi Cami, 19. yy (Mustafa Kaya)
 Acara, Begleti Cami, 19. yy (Selçuk Seçkin).	 Acara, Riketi Cami, 1919 (Selçuk Seçkin)	 Hulo, Nigazeuli Cami, 20. yy (S Selçuk Seçkin)
 Rize-Güneysu, Çamlıca Köyü Ilıca Camii, 1862 (Muhammet Özkurt).	 Trabzon-Araklı Kayacık Camii, 1768 (Demet Taşkan).	 Keda, Zundaga Köyü Cami, 1860 (Selçuk Seçkin).

Rize-Fındıklı Meyvalı Camii, 1871 (Muhammet Özkurt)

Rize-Ardeşen Tunca Köyü Camii, 1902 (M.Burak Gökler).

Rize-Ardeşen Doğanay Köyü Camii 1829-30 (Muhammet Özkurt).

Çaykara Taşkıran Köyü Camii, 1897 (Ogün Küçük).

Rize-Çayeli Yavuzlar Köyü Camii, 1956 (M.Burak Gökler).

Trabzon-Of Saraçlı Mahallesi Cami, 1904 (Erdem Karadeniz).

Foto. 1176: Gürcistan ve Karadeniz Bölgesi Camilerinde Minber Süslemeleri.

Trabzon-Of Saraçlı Köyü Yukarı Mahalle Camii, 1904 (Erdem Karadeniz).

Trabzon-Çaykara Taşkıran Köyü Camii, 1897 (Ogün Küçük).

Rize-Fındıklı Meyvalı Camii, 1871 (M.Burak Gökler).

Acara-Keda, Zundaga Köyü Cami, 1860 (S. Seçkin).

Artvin-Şavşat Savaş Köyü Camii, 20. yy başı (Osman Aytekin).

Gürcistan-Acara Şuhaevi Purtio Köyü Cami, 1895 (Mustafa Kaya).

Acara, Hulo Cami, 1903(Brandts-Wheeler-Şioşvili).

Rize Balıkçılar Köyü Cami, 1897 (M.Burak Gökler).

Samsun Bekdemir Köyü Camii, 15-19. yy (www.kulturportali.gov.)

Artvin Ortacalar Köyü Cami(Çakıroğlu 2022)

Rize-Çamlıhemşin Aşağı Çamlıca Mahallesi Camii, 19. yy (M.Burak Gökler).

Rize-Çayeli Küçüktaşhane Camii, 1891 (M.Burak Gökler).

Foto. 1177: Gürcistan ve Karadeniz Bölgesi Camileri, Minber Süpergelikleri

Düzce-Akçakoca Çuhallı Çarşı Camii, 1956.

Düzce-Akçakoca Yeni Meze Camii, 1885.

Rize- Ardeşen Seslikaya Köyü Camii, 1899 (M.Burak Gökler).

Rize-Hemşin Yaltkaya Köyü Papager Camii, 1862 (M.Burak Gökler).

Guria, Zoti Camii, 1907 (Mustafa Kaya).

Rize Balıkçılar Köyü Cami, 1897 (B. Gökler).

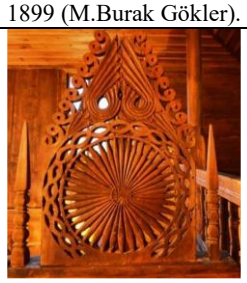

Fındıklı, Meyvalı Camii minber kapı tacı

Samsun Bekdemir Köyü Camii, 15-19. yy

Hulo, Danisparau Camii, 1919 (Mustafa Kaya).

Rize-Ardeşen Tunca Köyü Camii, 1902 (M.Burak Gökler).

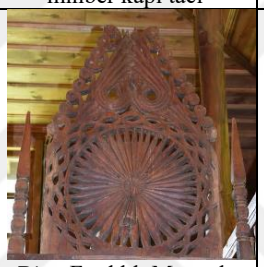

Rize-Fındıklı Meyvalı Camii, 1871 (Muhammet Özkurt)

Of Gürpınar Hacı Bayram Camii, 1886-87 (Erdem Karadeniz)

Foto. 1178: Gürcistan ve Karadeniz Bölgesi Camileri, Minber Tepelik Örnekleri.

Foto. 1179: Denizli Akköy, Yukarı Camii Harimi (www.arkeolojikhaber.com).

Foto. 1180: Sakarya-Akyazı Boztepe Köyü Çatalkaya Camii Duvar Süslemeleri (T. Çoruhlu-M. Alkan).

Foto. 1181: Sakarya-Geyve İlçesi Bozören Köyü Eski Cami Duvar Süslemeleri (T. Çoruhlu-M. Alkan).

Foto. 1182: Kırşehir Mucur Emine Hanım Camii'den Süsleme Detayı.

Foto. 1183: Sakarya-Akyazı Dokurcun Beldesi Çengeller Köyü Camii Duvar Süslemeleri.

Foto. 1184: Yozgat Tokmak Hasan Paşa Camii'nde, Sultan Ahmet Camii Tasviri (Begüm Buğdaycı).

Foto. 1185: Hacı Selahaddin Ağa Çeşmesi Kitabesi (Zeynel Özlü'den)

Foto. 1186: Hacı Davut Ağa'nın oğlu, Mustafa tarafından yaptırılan Çeşme (www.duzceresim.com)

Foto. 1187: Edincik Nazlı Çeşmesi (A. Işıkakdoğan'dan)

Foto. 1188: Kabiller Mahallesi Çaybaşı Sokak I. Çeşme (H. Can'dan)

Foto. 1189: Hasan Efendi Çeşmesi (M. Karademir'den)

Foto. 1190: Saksağan Çeşmesi (M. Karademir'den)

Foto. 1191: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Çeşmesi

Foto. 1192: Çankırı Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi

Foto. 1193: Beşikdüzü Şahmelik Değirmeni (S. Karaca'dan)

Foto. 1194: Şahmelik Değirmeni İç Mekân Görünümü (S. Karaca'dan)

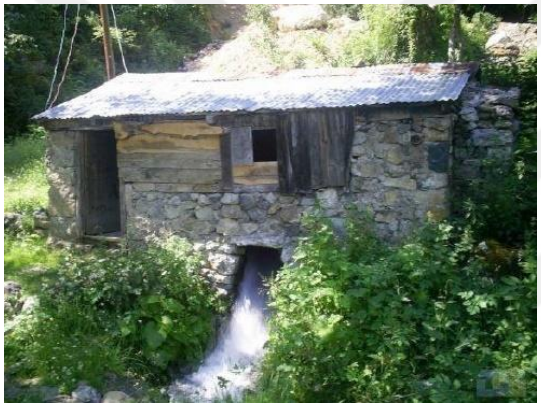

Foto. 1195: Giresun Yağlıdere Değirmeni (V. Keçeli'den)

Foto. 1196: Burdur Merkez Yaka Köyü Ayan Hasan Değirmeni (Z. Ö. Tütüncü'den)

Foto. 1197: Sinop Boyabat Gazidere Tabaklısı Köyü Ahmet Bican Değirmeni Genel Görünüm (D. Maşalı ve N. Seçkin'den)

Foto. 1198: Sinop Boyabat Gazidere Tabaklısı Köyü Ahmet Bican Değirmeni İç Mekân Görünümü (D. Maşalı ve N. Seçkin'den)

Foto. 1199 Samsun Alaçam İsmail Yeşilyurt Evi (F. Yılmaz'dan)

Foto. 1200: Bartın Ulus Ağaköy 23 No'lu Konut (H. Uzun'dan)

Foto. 1201: Sakarya Sapanca Adem Ersöz Evi (S. Eşki'den)

Foto. 1202: Çanakkale Gelibolu'da, 1 Envanter Numaralı Konut (F. Oral'dan)

Foto. 1203: Bursa Orhaneli İlçesi Sadağı Köyü Konut Örneği (Z.S.G. Kaya'dan)

Foto. 1204: Samsun Havza Karaoğlan 2 Evi (E.N. Kurt'tan)

Foto. 1205: Düzce İsmet Paşa Mektebi (Kız Mektebi) (1973 İl Yıllığı)

Foto. 1206: Merkez Azmimilli İlkokulu (1930) (www.kulturportali.gov.tr)

Foto. 1207: Akçakoca Dadalı Köyü Okulu (1915) (www.kulturportali.gov.tr)

Foto. 1208 Yozgat Akdağmadeni Eski Ortaokul Binası'nın Güney Cephesi (Y. Özdemir'den)

Foto. 1209 Ödemiş Suludere Köyü İlkokulu (Ö. Kavas'dan)

Foto. 1210: Denizli-Çal Denizler İlk Mektebi (Ö. Kavas'dan)

Foto. 1211: Sinop Boyabat Kız Meslek Lisesi (Eski Dumlupınar İlköğretim Okulu) (T.Güneş-S.Kartal'dan)

Foto. 1212: Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (C. Eser'den)

Foto. 1213: Aydın Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi (Aydın İdadi Mektebi) (M. Yılmaz'dan)

Foto. 1214: Rize-Fındıklı Aydınoğlu Evi Serenderi (K. Güler'den)

Foto. 1215: Rize Fındıklı Çağlayan Köyü Ada 126/Parsel 2'deki Serender (S. Birinci'den)

Foto. 1216: Trabzon Of İlçesi Erenköy'deki Serender (N. Demir'den)

Foto. 1217: Rize Fındıklı Hara Köyü İhsan Kara Serenderi (S. Cengiz'den)

Foto. 1218: Terme Altunlu Mahallesi Serenderi/2 (H. Öztürk'ten)

Foto. 1219: Samsun Terme Dibekli Mahallesi Serenderi/1 (H. Öztürk'ten)

Foto. 1220: Samsun Terme Akçagün Mahallesi Serenderi/1 (H. Öztürk'ten)

Foto. 1221: Samsun Terme Sakarlı Mahallesi Serenderi/1 (H. Öztürk'ten)

Foto. 1222: Rize Çayeli Şirinköy Ada 104/Parsel 2-4'deki Serender (S. Birinci'den)

Foto. 1223: Trabzon Şalpazarı Osman Yılmaz Tekiri (E. Kandemir'den)

Foto. 1224: Artvin Arhavi Yörükoğlu Evi Serenderi (K. Güler'den)

Foto. 1225: Samsun Terme Altunlu Mahallesi Serenderi/1 (H. Öztürk'ten)

Foto. 1226: Trabzon Şalpazarı Ali Yamaç Tekiri (E. Kandemir'den)

Foto. 1227: Trabzon Şalpazarı Hasan Koral Tekiri (E. Kandemir'den)

Foto. 1228: Artvin-Arhavi-Kireçlik Köyü Serenderi (G. Akbaş'tan)

Foto. 1229: Rize Fındıklı Çağlayan Köyü Şatıroğlu Evi Serenderi (K. Güler'den)

Foto. 1230: Trabzon Of-Fındıkoba Köyü'ndeki Serender (Z. Y. Tunç'tan)

Foto. 1231: Ordu Ünye Yayıcı Köyü Serenderi (M. Durkut'tan)